58

RENATI DES CARTES
MEDITATIONES
DE PRIMA
PHILOSOPHIA,
In quibus Dei Exiſtentia, & Animæ humanæ à corpore Diſtinctio, demonſtrantur.

His adjunctæ ſunt variæ objectiones doctorum Virorum in iſtas de Deo & Anima demonſtrationes;

CUM RESPONSIONIBUS AUCTORIS.

Editio noviſſima auctior & emendatior.

Cum Privilegiis.

FRANCOFURTI AD MOENUM,
Sumptibus FRIDERICI KNOCHII.
Anno M DC XCII.

SAPIENTISSIMIS
CLARISSIMISQUE VIRIS,
SACRÆ FACULTATIS
THEOLOGIÆ PARISIENSIS DECANO
ET DOCTORIBUS,
RENATUS DES CARTES
S. D.

TAm juſta cauſa me impellit ad hoc ſcriptum vobis offerendum, & tam juſtam etiam vos habituros eſſe confido ad ejus defenſionem ſuſcipiendam, poſtquam inſtituti mei rationem intelligetis, ut nulla re melius illud hic poſſim commendare, quàm ſi quid in eo ſequutus ſim paucis dicam. Semper exiſtimavi duas quæſtiones, de Deo & de Anima, præcipuas eſſe ex iis quæ Philoſophiæ potiùs quàm Theologiæ ope ſunt demonſtrandæ. Nam quamvis nobis fidelibus animam humanam cum corpore non interire, Deumque exiſtere, fide credere ſufficiat; certè infidelibus nulla religio, nec ferè etiam ulla moralis virtus, videtur poſſe perſuaderi, niſi priùs illis iſta duo ratione naturali probentur: cumque ſæpe in hac vita majora vitiis quàm virtutibus præmia proponantur, pauci rectum utili præferrent, ſi nec Deum timerent, nec aliam vitam exſpectarent: & quamvis omnino verum ſit, Dei exiſtentiam credendam eſſe, quoniam in Sacris Scripturis docetur; & vice versâ credendas Sacras Scripturas, quoniam habentur à Deo: quia nempe cùm fides ſit donum Dei, ille idem qui dat gratiam ad reliqua credenda, poteſt etiam dare, ut ipſum exiſtere credamus: non tamen hoc infidelibus proponi poteſt, quia circulum eſſe judicarent. Et quidem animadverti, non modo vos omnes, aliosque Theologos affirmare Dei exiſtentiam naturali ratione poſſe probari; ſed & ex Sacra Scriptura inferri, ejus cognitionem multis, quæ de rebus creatis habentur, eſſe faciliorem, atque omnino eſſe tam facilem, ut qui illam non habent, ſint culpandi: Patet enim Sap. 13. ex his verbis: *Nec hic debet ignoſci; ſi enim tantum potuerunt ſcire, ut poſſent æſtimare ſeculum, quomodo hujus dominum non facilius invenerunt?* Et ad Rom. c. 1, dicitur illos eſſe *inexcuſabiles*. Atque ibidem etiam

per hæc verba, *Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis*, videmur admoneri, ea omnia quæ de Deo ſciri poſſunt, rationibus non aliunde petitis quam ab ipſamet noſtra mente poſſe oſtendi. Quod idcirco quomodo fiat, & qua via Deus facilius & certius, quam res ſeculi cognoſcatur, non putavi à me eſſe alienum inquirere. Atque quantum ad animam, etſi multi ejus naturam non facile inveſtigare poſſe judicarint, & nonnulli etiam dicere auſi ſint, rationes humanas perſuadere illam ſimul cum corpore interire, ſolaque fide contrarium teneri: quia tamen hos condemnat Concilium Lateranenſe ſub Leone 10 habitum, Seſſione 8, & expreſſe mandat Chriſtianis Philoſophis ut eorum argumenta diſſolvant, & veritatem pro viribus probent, hoc etiam aggredi non dubitavi. Præterea quoniam ſcio pleroſque impios non aliam ob cauſam nolle credere Deum eſſe, mentemque humanam à corpore diſtingui, quam quia dicunt hæc quoque à nemine hactenus potuiſſe demonſtrari: Etſi nullo modo iis aſſentior, ſed contra rationes ferè omnes, quæ pro his quæſtionibus à magnis viris allatæ ſunt, cùm ſatis intelliguntur, vim demonſtrationis habere putem, vixque ullas dari poſſe mihi perſuadeam, quæ non priùs ab aliquibus aliis fuerint inventæ: Nihil tamen utilius in Philoſophia præſtari poſſe exiſtimo, quàm ſi ſemel omnium optimæ ſtudioſè quærantur, tamque accuratè & perſpicuè exponantur, ut apud omnes conſtet in poſterum eas eſſe demonſtrationes. Ac denique quoniam nonnulli, quibus notum eſt me quandam excoluiſſe Methodum ad quaslibet difficultates in ſcientiis reſolvendas; non quidem novam, quia nihil eſt veritate antiquius, ſed quâ me ſæpe in aliis non infeliciter uti viderunt, hoc à me ſummopere flagitarunt: ideoque officii mei eſſe putavi nonnihil hac in re conari. Quicquid autem præſtare potui, totum in hoc Tractatu continetur. Non quod in eo diverſas omnes rationes, quæ ad eadem probanda afferri poſſent, colligere conatus ſim: Neque enim hoc videtur operæpretium eſſe, niſi ubi nulla habetur ſatis certa; ſed primas tantùm, & præcipuas ita proſecutus ſum, ut jam pro certiſſimis, & evidentiſſimis demonſtrationibus illas auſim proponere: addamque etiam tales eſſe, ut non putem ullam viam humano ingenio patere, per quam meliores inveniri unquam poſſint. (Cogit enim me cauſæ neceſſitas, & gloria Dei, ad quam totum hoc refertur, ut hîc aliquantò liberiùs de meis loquar quàm mea fert conſuetudo.) Atqui quantumvis certas, & evidentes illas putem, non tamen ideo mihi perſuadeo ad omnium captum eſſe accommodatas: ſed quemadmodum in Geometria multæ ſunt ab Archimede, Apollonio, Pappo, aliisve ſcriptæ, quæ etſi pro evidentibus etiam, ac certis ab omnibus habeantur, quia nempe nihil planè continent quod ſeorſim ſpectatum non ſit cognitu facillimum, nihilque in quo ſequentia cum antecedentibus non accuratè cohæreant, quia tamen longiuſculæ ſunt, & valde attentum lectorem deſiderant, non niſi ab admodum paucis intelliguntur: ita quamvis eas quibus hic utor certitudine & evidentiâ Geometricas æquare vel etiam ſuperare exiſtimem, vereor tamen ne à multis ſatis percipi nô poſſint, tum quia etiam longiuſculæ ſunt, & aliæ ab aliis pendent: tum præcipuè quia requi-

requirunt mentem à præjudiciis planè liberam: & quæ ſe ipſam à ſenſuum conſortio facilè ſubducat. Nec certè plures in mundo Metaphyſicis ſtudiis quàm Geometricis apti reperiuntur. Ac præterea in eo differentia eſt, quod in Geometria cum omnibus ſit perſuaſum nihil ſcribi ſolere, de quo certa demonſtratio non habeatur, ſæpius in eo peccant imperiti, quod falſa approbent, dum ea videri volunt intelligere, quàm quòd vera refutent: contrà verò in Philoſophia cùm credatur nihil eſſe de quo non poſſit in utramque partem diſputari, pauci veritatem inveſtigant, & multo plures ex eo quòd auſint optima quæque impugnare, famam ingenii aucupantur. Atque ideo qualeſcunque meæ rationes eſſe poſſint, quia tamen ad Philoſophiam ſpectant, non ſpero me illarum ope magnum operæpretium eſſe facturum, niſi me patrocinio veſtro adjuvetis. Sed cùm tanta inhæreat omnium mentibus de veſtra Facultate opinio, tantæque ſit auctoritatis SORBONÆ nomen, ut non modo in rebus fidei nulli unquam Societati poſt ſacra Concilia tantum creditum ſit, quàm veſtræ, ſed etiam in humana Philoſophia nullibi major perſpicacia & ſoliditas, nec ad ferenda judicia major integritas & ſapientia eſſe exiſtimetur: Non dubito quin ſi tantùm hujus ſcripti curam ſuſcipere dignemini, Primo quidem ut à vobis corrigatur; memor enim, non modo humanitatis, ſed maximè etiam inſcitiæ meæ, non affirmo nullos in eo eſſe errores: deinde ut quæ vel deſunt, vel non ſatis abſoluta ſunt, vel majorem explicationem deſiderant, addantur, perficiantur, illuſtrentur, aut à vobis ipſis, aut ſaltem à me, poſtquam à vobis ero admonitus: ac denique ut, poſtquam rationes in eo contentæ, quibus Deum eſſe, mentemque à corpore aliam eſſe probatur, ad eam perſpicuitatem erunt perductæ, ad quam ipſas perduci poſſe confido, ita nempe ut pro accuratiſſimis Demonſtrationibus habendæ ſint, hoc ipſum declarare & publicè teſtari velitis: non dubito, inquam, quin, ſi hoc fiat, omnes errores, qui de his quæſtionibus unquam fuerunt, brevi ex hominum mentibus deleantur: Veritas enim ipſa facilè efficiet ut reliqui ingenioſi & docti veſtro judicio ſubſcribant: & auctoritas, ut Athei, qui ſcioli magis quàm ingenioſi aut docti eſſe ſolent, contradicendi animum deponant; atque etiam ut fortè rationes, quas ab omnibus ingenio præditis pro demonſtrationibus haberi ſcient, ipſi propugnent, ne non intelligere videantur: ac denique cæteri omnes tot teſtimoniis facilè credent, nemoque ampliùs erit in mundo, qui vel Dei exiſtentiam, vel realem humanæ animæ à corpore diſtinctionem, auſit in dubium revocare. Cujus rei quanta eſſet utilitas, vos ipſi pro veſtra ſingulari ſapientia omnium optimè æſtimare poteſtis. Nec deceret me vobis, qui maximum Eccleſiæ Catholicæ columen ſemper fuiſtis, Dei & Religionis cauſam pluribus hic commendare.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Quæſtiones de Deo & mente humana jam ante paucis attigi in Diſſertatione de Methodo rectè regendæ rationis & veritatis in ſcientiis inveſtigandæ, Gallicè edita anno 1635. Non quidem ut ipſas ibi accuratè tractarem, ſed tantùm ut delibarem, & ex lectorum judiciis addiſcerem quâ ratione poſtea eſſent tractandæ. Tanti enim momenti mihi viſæ ſunt, ut plus unâ vice de ipſis agendum eſſe judicarem; viamque ſequor ad eas explicandas tam parum tritam, atque ab uſu communi tam remotam, ut non utile putarim ipſam in Gallico, & paſſim ab omnibus legendo ſcripto fuſiùs docere, ne debiliora etiam ingenia credere poſſent eam ſibi eſſe ingrediendam. Cùm autem ibi rogaſſem omnes quibus aliquid in meis ſcriptis reprehenſione dignum occurreret, ut ejus me monere dignarentur, nulla in ea quæ de his quæſtionibus attigeram notatu digna objecta ſunt, præter duo, ad quæ hîc paucis, priuſquam earundem accuratiorem explicationem aggrediar, reſpondebo. Primum eſt, ex eo quod mens humana in ſe converſa non percipiat aliud ſe eſſe quàm rem cogitantem, non ſequi, ejus naturam ſive eſſentiam *in eo tantùm conſiſtere, quòd ſit res cogitans, ita ut vox* tantum *cætera omnia excludat, quæ fortè etiam dici poſſent ad animæ naturam pertinere. Cui objectioni reſpondeo, me etiam ibi noluiſſe illa excludere in ordine ad ipſam rei veritatem (de qua ſcilicet tunc non agebam) ſed duntaxat in ordine ad meam perceptionem, adeo ut ſenſus eſſet, me nihil planè cognoſcere quod ad eſſentiam meam ſcire pertinere, præterquam quòd eſſem res cogitans, ſive res in ſe habens facultatem cogitandi: in ſequentibus autem oſtendam quo pacto ex eo, quod nihil aliud ad eſſentiam meam pertinere cognoſcam, ſequatur, nihil etiam aliud revera ad illam pertinere. Alterum eſt, ex eo, quod ideam rei me perfectioris in me habeam non ſequi ipſam ideam eſſe me perfectiorem; & multò minùs illud quod per iſtam ideam repræſentatur, exiſtere. Sed, reſpondeo, hîc ſubeſſe æquivocationem in voce idea; ſumi enim poteſt vel materialiter pro operatione intellectus, quo ſenſu me perfectior dici nequit; vel objectivè pro re per iſtam operationem repræſentata, quæ res etſi non ſupponatur extra intellectum exiſtere, poteſt tamen me eſſe perfectior ratione ſuæ eſſentiæ. Quomodo vero ex hoc ſolo, quod rei me perfectioris idea in me ſit, ſequatur illam rem revera exiſtere, fusè in ſequentibus exponetur. Vidi quidem præterea duo quædam ſcripta ſatis longa, ſed quibus non tam meæ his de rebus rationes, quàm concluſiones argumen-*

tis ex

tis ex Atheorum locis communibus mutuatis impugnabantur: & quoniam iſtiuſmodi argumenta nullam vim habere poſſunt apud eos qui rationes meas intelligent, adeoque præpoſtera & imbecillia ſunt multorum judicia, ut magis à primùm acceptis opinionibus quamtumvis falſis, & à ratione alienis, perſuadeantur, quàm à vera & firma, ſed poſterius audita ipſarum refutatione, nolo hîc ad illa reſpondere, ne mihi ſint priùs referenda. Tantumque generaliter dicam, ea omnia quæ vulgò jactantur ab Atheis ad exiſtentiam Dei impugnandam, ſemper ex eo pendere, quòd vel humani affectus Deo affingantur, vel mentibus noſtris tanta vis & ſapientia arrogetur, ut quidnam Deus facere poſſit, ac debeat, determinare & comprehendere conemur; adeò ut, modo tantùm memores ſimus, mentes noſtras conſiderandas eſſe ut finitas, Deum autem ut incomprehenſibilem & infinitum, nullam iſta difficultatem ſint nobis paritura.

Jam verò poſtquam hominum judicia ſemel utcunque ſum expertus, iterum hîc aggredior eaſdem de Deo & mente humana quæſtiones, ſimulque totius primæ Philoſophiæ initia tractare; ſed ita ut nullum vulgi plauſum, nullamque Lectorum frequentiam exſpectem: quin etiam nullis auctor ſum ut hæc legant, niſi tantùm iis qui ſeriò mecum meditari, mentemque à ſenſibus, ſimulque ab omnibus præjudiciis abducere poterunt, ac volent, quales nonniſi admodum paucos reperiri ſatis ſcio. Quantum autem ad illos, qui rationum mearum ſeriem & nexum comprehendere non curantes, in ſingulas tantùm clauſulas, ut multis in more eſt, argutari ſtudebunt, non magnum ex hujus ſcripti lectione fructum ſunt percepturi: & quamvis fortè in multis cavillandi occaſionem inveniant, non facilè tamen aliquid quod urgeat aut reſponſione dignum ſit, objicient. Quia verò nequidem etiam aliis ſpondeo me in omnibus primâ fronte ſatisfacturum, nec tantum mihi arrogo ut confidam me omnia poſſe prævidere quæ alicui difficilia videbuntur, primò quidem in Meditationibus illas ipſas cogitationes exponam, quarum ope ad certam & evidentem cognitionem veritatis mihi videor perveniſſe, ut experiar an fortè iiſdem rationibus, quibus ego perſuaſus ſum, alios etiam poſſim perſuadere. Poſtea verò reſpondebo ad objectiones virorum aliquot ingenio & doctrinâ excellentium, ad quos hæ Meditationes, antequam typis mandarentur, examinandæ miſſæ ſunt. Satis enim multa & varia ab illis fuerunt objecta, ut auſim ſperare non facilè quicquam aliis, ſaltem alicujus momenti, venturum in mentem, quod ii nondum attigerint; ideoque rogo etiam atque etiam lectores, ut non priùs de Meditationibus judicium ferant, quàm objectiones iſtas earumque ſolutiones omnes perlegere dignati ſint.

CON-

Contenta in hoc Libro.

Synopſis ſequentium ſex Meditationum.	Pag. 1.
Meditatio I. De iis quæ in dubium revocari poſſunt.	5.
Meditatio II. De natura mentis humanæ: Quòd ipſa ſit notior quàm corpus.	8.
Meditatio III. De Deo, quòd exiſtat.	13.
Meditatio IV. De Vero & Falſo.	22.
Meditatio V. De Eſſentia rerum materialium, & iterum de Deo quòd exiſtat.	27.
Meditatio VI. De Rerum materialium Exiſtentia, & reali mentis à corpore diſtinctione.	31.
Objectiones Primæ in præcedentes Meditationes.	41.
Reſponſio Auctoris ad primas Objectiones.	46.
Objectiones ſecundæ.	56.
Reſponſio ad ſecundas Objectiones.	59.
Rationes Dei exiſtentiam & animæ à corpore diſtinctionem probantes, more Geometrico diſpoſitæ.	24.
Objectiones tertiæ cum reſponſionibus Auctoris.	80.
Objectiones quartæ.	93.
Reſponſio ad quartas Objectiones.	104.
Auctoris de Objectionibus quintis monitum.	122.
Objectiones ſextæ.	129.
Reſponſio ad ſextas Objectiones.	134.
Notæ in programma quoddam, ſub finem anni 1647. in Belgio editum, cum hoc Titulo: Explicatio mentis humanæ ſive animæ rationalis, ubi explicatur quid ſit, & quid eſſe poſſit.	147.

Contenta in Appendice.

Objectiones quintæ.	166.
Reſponſiones Auctoris ad quintas objectiones.	212
Objectiones ſeptimæ cum notis Auctoris.	231.
Renati Des-Cartes Epiſtola ad Patrem Dinet.	288.
Ejuſdem Epiſtola ad D. Gisbertum Voetium.	307.

SY-

SYNOPSIS
SEX SEQUENTIUM
MEDITATIONUM.

IN primâ cauſæ exponuntur propter quas de rebus omnibus præſertim materialibus, poſſumus dubitare; quandiu ſcilicet non habemus alia ſcientiarum fundamenta, quàm ea quæ antehac habuimus. Etſi autem iſtius tantæ dubitationis utilitas prima fronte non appareat, eſt tamen in eo maxima quòd ab omnibus præjudiciis nos liberet, viamque facillimam ſternat ad mentem à ſenſibus abducendam: ac denique efficiat, ut de iis, quæ poſteà vera eſſe comperiemus, non amplius dubitare poſſimus.

In ſecunda, mens quæ propriâ libertate utens ſupponit ea omnia non exiſtere de quorum exiſtentiâ vel minimum poteſt dubitare, animadvertit fieri non poſſe quin ipſa interim exiſtat. Quod etiam ſummæ eſt utilitatis, quoniam hoc pacto facile diſtinguit quænam ad ſe, hoc eſt, ad naturam intellectualem, & quænam ad corpus pertineant. Sed quia fortè nonnulli rationes de animæ immortalitate illo in loco exſpectabunt, eos hîc monendos puto, me conatum eſſe nihil ſcribere quod non accuratè demonſtrarem; ideoque non alium ordinem ſequi potuiſſe, quàm illum

qui eſt apud Geometras uſitatus, ut nempe omnia præmitterem ex quibus quæſita propoſitio dependet, antequam de ipſa quidquam concluderem. Primum autem & præcipuum, quod prærequiritur ad cognoſcendam animæ immortalitatem; eſſe ut quàm maximè perſpicuum de eâ conceptum, & ab omni conceptu corporis planè diſtinctum formemus; quod ibi factum eſt: Præterea vero requiri etiam ut ſciamus ea omnia, quæ clarè & diſtinctè intelligimus, eo ipſo modo quo illa intelligimus, eſſe vera: quod ante quartam meditationem probari non potuit; & habendum eſſe diſtinctum naturæ corporeæ conceptum, qui partim in ipsâ ſecundâ, partim etiam in quintâ & ſextâ formatur; atque ex his debere concludi, ea omnia, quæ clarè & diſtinctè concipiuntur ut ſubſtantiæ diverſæ, ſicuti concipiuntur mens & corpus, eſſe revera ſubſtantias realiter à ſe mutuò diſtinctas; hocque in ſextâ concludi: idemque etiam in ipsâ confirmari, ex eo quòd nullum corpus niſi diviſibile intelligamus, contrà autem nullam mentem niſi indiviſibilem: neque enim poſſumus ullius mentis mediam partem concipere, ut poſſumus cujuslibet quantumvis exigui corporis; adeò ut eorum naturæ non modò diverſæ, ſed etiam quodammodo contrariæ agnoſcantur; Non autem ulterius eâ de re in hoc ſcripto me egiſſe; tum quia hæc ſufficiunt ad oſtendendum ex corporis corruptione mentis interitum non ſequi, atq; ſic ad alterius vitæ ſpem mortalibus faciendam; tum etiam quia præmiſſæ, ex quibus ipſa mentis immortalitas concludi poteſt, ex totius Phyſicæ explicatione dependent: primò ut ſciatur omnes omnino ſubſtantias, ſive res, quæ à Deo creari debent ut exiſtant, ex naturâ ſuâ eſſe incorruptibiles, nec poſſe unquam deſinere eſſe, niſi ab eodem Deo concurſum ſuum iis denegante ad nihilum reducantur; ac deinde

ac deinde ut advertatur corpus quidem, in genere ſumtum, eſſe ſubſtantiã, ideoq; nunquam etiam perire; ſed corpus humanum, quatenus à reliquis differt corporibus, nonniſi ex certâ membrorum configuratione, aliisq; ejusmodi accidentibus eſſe conflatum; mentẽ vero humanam non ita ex ullis accidentibus conſtare, ſed purã eſſe ſubſtantiã: etſi enim omnia ejus accidentia mutẽtur, ut quòd alias res intelligat, alias velit, alias ſentiat, &c. non idcirco ipſa mens alia evadit: humanum autẽ corpus aliud fit ex hoc ſolo quod figura quarundam ejꝰ partium mutetur: ex quibus ſequitur corpus quidẽ perfacilè interire, mentem autem ex naturâ ſuâ eſſe immortalem.

In tertiâ Meditatione meum præcipuum argumentum ad probandam Dei exiſtentiam ſatis fusè, ut mihi videtur, explicui. Verumtamen, quia, ut Lectorum animos quàm maximè à ſenſibus abducerem, nullis ibi comparationibus à rebus corporeis petitis volui uti; multæ fortaſſe obſcuritates remanſerunt, ſed quæ, ut ſpero, poſtea in reſponſionibus ad objectiones planè tollentur; ut inter cæteras quomodo idea entis ſummè perfecti, quæ in nobis eſt, tantum habeat realitatis objectivæ, ut non poſſit non eſſe à causâ ſummè perfectâ, quòd ibi illuſtratur comporatione machinæ valdè perfectæ, cujus idea eſt in mente alicujus artificis; ut enim artificium objectivum hujꝰ ideæ debet habere aliquam cauſam, nempe ſcientiã hujus artificis, vel alicujꝰ alterius à quo illam accepit, ita idea Dei, quæ in nobis eſt, nõ poteſt non habere Deũ ipſum pro cauſa.

In quartâ probatur, ea omnia quæ clarè & diſtinctè percipimus, eſſe vera: ſimulque in quo ratio falſitatis conſiſtat explicatur: quæ neceſſariò ſciri debent tam ad præcedentia firmanda, quam ad reliqua intelligenda. Sed ibi interim eſt advertendum, nullo modo agi de peccato, vel errore qui committitur in perſecu-

tione boni & mali, ſed de eo tantùm qui contingit in dijudicatione veri & falſi. Nec ea ſpectari quæ ad fidem pertinent, vel ad vitam agendam, ſed tantum ſpeculativas, & ſolius luminis naturalis ope cognitas veritates.

In quintâ, præterquàm quod natura corporea in genere ſumpta explicatur, novâ etiam ratione Dei exiſtentia demonſtratur: ſed in quâ rurſus nonnullæ fortè occurrent difficultates, quæ poſteà in reſponſione ad objectiones reſolventur: ac denique oſtenditur quo pacto verum ſit ipſarum Geometricarum demonſtrationum certitudinem à cognitione Dei pendere.

In ſextâ denique intellectio ab imaginatione ſecernitur; diſtinctionum ſigna deſcribuntur: mentem realiter à corpore diſtingui, probatur: eandem nihilominus tam arctè illi eſſe conjunctam, ut unum quid cum ipſo componat, oſtenditur; omnes errores qui à ſenſibus oriri ſolent, recenſentur; modi quibus vitari poſſint exponuntur; & denique rationes omnes ex quibus rerum materialium exiſtentia poſſit concludi, afferuntur, non quòd eas valdè utiles eſſe putârim ad probandum id ipſum quod probant, nempe revera eſſe aliquem mundum, & homines habere corpora, & ſimilia, de quibus nemo unquam ſanæ mentis ſeriò dubitavit; ſed quia illas conſiderando agnoſcitur, non eſſe tam firmas, nec tam perſpicuas, quàm ſunt eæ, per quas in mentis noſtræ & Dei cognitionem devenimus; adeò ut hæ ſint omnium certiſſimæ & evidentiſſimæ quæ ab humano ingenio ſciri poſſint. Cujus unius rei probationem in his meditationibus mihi pro ſcopo propoſui. Nec idcirco hîc recenſeo varias alias quæſtiones de quibus etiam in ipſis ex occaſione tractatur.

MEDI-

MEDITATIONUM
De Primâ
PHILOSOPHIA,
In quibus
Dei exiſtentia & animæ à corpore diſtinctio demonſtrantur.
PRIMA.
De iis quæ in dubium revocari poſſunt.

ANimadverti jam ante aliquot annos quàm multa ineunte ætate falſa pro veris admiſerim, & quàm dubia ſint quæcunque iſtis poſtea ſuperextruxi, ac proinde funditùs omnia ſemel in vita eſſe evertenda, atque à primis fundamentis denuò inchoandum, ſi quid aliquando firmum, & manſurum cupiam in ſcientiis ſtabilire; ſed ingens opus eſſe videbatur, eamque ætatem exſpectabam, quæ foret tam matura, ut capeſcendis diſciplinis aptior nulla ſequeretur. Quare tamdiu cunctatus ſum, ut deinceps eſſem in culpâ, ſi quod temporis ſupereſt ad agendum, deliberando conſumerem. Opportunè igitur hodie mentem curis omnibus exſolvi, ſecurum mihi otium procuravi, ſolus ſecedo, ſeriò tandem & liberè generali huic mearum opinionum everſioni vacabo. Ad hoc autem non erit neceſſe, ut omnes eſſe falſas oſtendam, quod nunquam fortaſſis aſſequi poſſem; ſed quia jam ratio perſuadet, non minùs accuratè ab iis quæ non planè certa ſunt atque indubitata, quàm ab apertè falſis aſſenſionem eſſe cohibendam, ſatis erit ad omnes rejiciendas, ſi aliquam rationem dubitandi in unaquaque reperero. Nec ideo etiam ſingulæ erunt percurrendæ; quod operis eſſet infiniti: ſed quia ſuffoſſis fundamentis quidquid iis ſuperædificatum eſt ſponte collabitur, aggrediar ſtatim ipſa principia quibus illud omne quod olim credidi nitebatur. Nempe quidquid hactenus ut maximè verum admiſi, vel à ſenſibus, vel per ſenſus accepi; hos autem interdum fallere deprehendi; ac prudentiæ eſt nunquam illis planè confidere qui nos vel ſemel deceperunt. Sed fortè quamvis interdum ſenſus circa minuta quæ-

dam & remotiora nos fallant, pleraque tamen alia ſunt de quibus dubitari planè non poteſt, quàmvis ab iiſdem hauriantur; ut jam me hîc eſſe, foco aſſidere, hyemali togâ eſſe indutum, chartam iſtam manibus contrectare, & ſimilia: manus verò has ipſas, totumque hoc corpus meum eſſe, quâ ratione poſſet negari? niſi me fortè comparem neſcio quibus inſanis, quorum cerebella tam contumax vapor ex atra bile labefactat, ut conſtanter aſſeverent vel ſe eſſe reges, cùm ſunt pauperrimi, vel purpurâ indutos, cum ſunt nudi, vel caput habere fictile, vel ſe totos eſſe cucurbitas, vel ex vitro conflatos; ſed amentes ſunt iſti, nec minùs ipſe demens viderer, ſi quod ab iis exemplum ad me transferrem. Præclarè ſanè, tanquam non ſim homo qui ſoleam noctu dormire, & eadem omnia in ſomnis pati, vel etiam interdum minùs veriſimilia, quàm quæ iſti vigilantes: quàm frequenter verò uſitata iſta, me hîc eſſe, toga veſtiri, foco aſſidere, quies nocturna perſuadet? cum tamen poſitis veſtibus jaceo inter ſtrata; atqui nunc certè vigilantibus oculis intueor hanc chartam, non ſopitum eſt hoc caput quod commoveo, manum iſtam prudens & ſciens extendo, & ſentio, non tam diſtincta contingerent dormienti: quaſi ſcilicet non recorder à ſimilibus etiam cogitationibus me aliàs in ſomnis fuiſſe deluſum: quæ dum cogito attentiùs, tam planè video nunquam certis indiciis vigiliam à ſomno poſſe diſtingvi, ut obſtupeſcam, & ferè hic ipſe ſtupor mihi opinionem ſomni confirmet. Age ergò ſomniemus, nec particularia iſta vera ſint, nos oculos aperire, caput movere, manus extendere, nec fortè etiam nos habere tales manus, nec tale totum corpus; tamen profectò fatendum eſt viſa per quietem eſſe veluti quaſdam pictas imagines, quæ non niſi ad ſimilitudinem rerum verarum fingi potuerunt; Ideoque ſaltem generalia hæc, oculos, caput, manus, totumque corpus res quaſdam non imaginarias, ſed veras exiſtere: nam ſanè pictores ipſi, ne tum quidem, cum Sirenas & Satyriſcos maximè inuſitatis formis fingere ſtudent, naturas omni ex parte novas iis poſſunt aſſignare, ſed tantummodo diverſorum animalium membra permiſcent; vel ſi fortè aliquid excogitent adeò novum, ut nihil omninò ei ſimile fuerit viſum, atque ita planè fictitium ſit & falſum; certè tamen ad minimum veri colores eſſe debent, ex quibus illud componant: nec diſpari ratione, quamvis etiam generalia hæc, oculi, caput, manus, & ſimilia imaginaria eſſe poſſent, neceſſariò tamen ſaltem alia quædam adhuc magis ſimplicia, & univerſalia vera eſſe fatendum eſt, ex quibus tanquam coloribus veris omnes iſtæ ſeu veræ, ſeu falſæ, quæ in cogitatione noſtra ſunt, rerum imagines effinguntur. Cujus generis eſſe videntur natura corporea in communi, ejusque extenſio; item figura rerum extenſarum, item quantitas, ſive earumdem magnitudo; & numerus: item locus in quo exiſtant, tempusque per quod durent, & ſimilia. Quapropter ex his forſan non malè concludemus, Phyſicam, Aſtronomiam, Medicinam, diſciplinasque alias omnes, quæ à rerum compoſitarum conſideratione dependent, dubias quidem eſſe; atqui Arithmeticam, Geometriam, aliasque ejuſmodi, quæ nonniſi de ſimpliciſſimis

& maxi-

& maximè generalibus rebus tractant, atque utrum eæ ſint in rerum naturâ nec ne, parum curant, aliquid certi atque indubitati continere: nam ſive vigilem ſive dormiam, duo & tria ſimul juncta ſunt quinque, quadratumque non plura habet latera quàm quatuor; nec fieri poſſe videtur, ut tam perſpicuæ veritates in ſuſpicionem falſitatis incurrant. Verumtamen infixa quædam eſt meæ menti vetus opinio, Deum eſſe qui poteſt omnia, & à quo talis, qualis exiſto, ſum creatus: unde autem ſcio, illum non feciſſe, ut nulla planè ſit terra, nullum cælum, nulla res extenſa, nulla figura, nulla magnitudo, nullus locus, & tamen hæc omnia non aliter quàm nunc mihi videantur exiſtere? imò etiam quemadmodum judico interdum alios errare circa ea quæ ſe perfectiſſimè ſcire arbitrantur, ita ego ut fallar quoties duo & tria ſimul addo, vel numero quadrati latera; vel ſi quid aliud facilius fingi poteſt? At fortè noluit Deus ita me decipi, dicitur enim ſummè bonus; ſed ſi hoc ejus bonitati repugnaret, talem me creâſſe, ut ſemper fallar, ab eadem etiam videretur eſſe alienum permittere ut interdum fallar; quod ultimum tamen non poteſt dici. Eſſent verò fortaſſe nonnulli qui tam potentem aliquem Deum mallent negare, quàm res alias omnes credere eſſe incertas: ſed iis non repugnemus; totumque hoc de Deo demus eſſe fictitium; at ſeu fato, ſeu caſu, ſeu continuata rerum ſerie, ſeu quovis alio modo me ad id quod ſum perveniſſe ſupponant; quoniam falli & errare imperfectio quædam eſſe videtur, quo minùs potentem originis meæ auctorem aſſignabunt, eò probabilius erit me tam imperfectum eſſe ut ſemper fallar: quibus ſanè argumentis non habeo quod reſpondeam, ſed tandem cogor fateri, nihil eſſe ex iis quæ olim vera putabam, de quo non liceat dubitare, idque non per inconſiderantiam, vel levitatem, ſed propter validas & meditatas rationes, ideoque etiam ab iiſdem, non minùs quàm ab apertè falſis accuratè deinceps aſſenſionem eſſe cohibendam, ſi quid certi velim invenire. Sed nondum ſufficit hæc advertiſſe, curandum eſt ut recorder, aſſiduè enim recurrunt conſuetæ opiniones, occupantque credulitatem meam tanquam longo uſu & familiaritatis jure ſibi devinctam, ferè etiam me invito; nec unquam iis aſſentiri, & confidere deſueſcam, quamdiu tales eſſe ſupponam, quales ſunt reverà, nempe aliquo quidem modo dubias, ut jamjam oſtenſum eſt, ſed nihilominus valdè probabiles, & quas multò magis rationi conſentaneum ſit credere quàm negare. Quapropter, ut opinor, non malè agam, ſi voluntate planè in contrarium verſa me ipſum fallam, illaſque aliquandiu omnino falſas imiginariasque eſſe fingam, donec tandem velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus, nulla amplius prava conſuetudo judicium meum à recta rerum perceptione detorqueat. Etenim ſcio nihil inde periculi vel erroris interim ſeqvuturum, & me plus æquo diffidentiæ indulgere non poſſe, quandoquidem nunc non rebus agendis, ſed cognoſcendis tantùm incumbo. Supponam igitur non optimum Deum fontem veritatis, ſed genium aliquem malignum, eumdemque ſummè potentem, & callidum, omnem ſuam induſtriam in eo poſuiſſe, ut me falleret:

putabo

putabo cælum, aërem, terram, colores, figuras, ſonos, cunctaque externa nihil aliud eſſe quàm ludificationes ſomniorum, quibus inſidias credulitati meæ tetendit: conſiderabo me ipſum tanquam manus non habentem, non oculos, non carnem, non ſanguinem, non aliquem ſenſum, ſed hæc omnia me habere falsò opinantem: manebo obſtinatè in hac meditatione defixus, atque ita ſiquidem non in poteſtate meâ ſit aliquid veri cognoſcere, at certè hoc quod in me eſt ne falſis aſſentiar, nec mihi quidquam iſte deceptor, quantumvis potens, quantumvis callidus, poſſit imponere obfirmatâ mente cavebo. Sed laborioſum eſt hoc inſtitutum, & deſidia quædam ad conſuetudinem vitæ me reducit, nec aliter quàm captivus, qui forte imaginaria libertate fruebatur in ſomnis, qvum poſtea ſuſpicari incipit ſe dormire, timet excitari, blandisque illuſionibus lentè connivet: ſic ſponte relabor in veteres opiniones, vereorque expergiſci, ne placidæ quieti laborioſa vigilia ſuccedens non in aliqua luce, ſed inter inextricabiles jam motarum difficultatum tenebras inpoſterum ſit degenda.

MEDITATIO II.

De natura mentis humanæ: Quod ipſa ſit notior quàm corpus.

IN tantas dubitationes heſternâ meditatione conjectus ſum, ut nequeam ampliùs earum oblivíſci, nec videam tamen qua ratione ſolvendæ ſint, ſed tanquam in profundum gurgitem ex improviſo delapſus ita turbatus ſum, ut nec poſſim in imo pedem figere, nec enatare ad ſummum. Enitar tamen & tentabo rurſus eandem viam quam heri fueram ingreſſus, removendo ſcilicet illud omne quod vel minimum dubitationis admittit, nihilo ſecius quàm ſi omnino falſum eſſe comperiſſem, pergamque porrò, donec aliquid certi, vel ſi nihil aliud, ſaltem hoc ipſum pro certo, nihil eſſe certi, cognoſcam. Nihil niſi punctum petebat Archimedes, quod eſſet firmum & immobile, ut integram terram loco dimoveret; magna quoque ſperanda ſunt, ſi vel minimum quid invenero quod certum ſit & inconcuſſum. Suppono igitur omnia quæ video, falſa eſſe, credo nihil unquam extitiſſe eorum quæ mendax memoria repræſentat, nullos planè habeo ſenſus; corpus, figura, extenſio, motus, locusque ſunt chimeræ; quid igitur erit verum? fortaſſis hoc unum, nihil eſſe certi. Sed unde ſcio nihil eſſe diverſum ab iis omnibus quæ jamjam recenſui, de quo ne minima quidem occaſio ſit dubitandi? Nunquid eſt aliquis Deus, vel quocunque nomine illum vocem, qui mihi has ipſas cogitationes immittit? quare verò hoc putem, cum forſan ipſemet illarum author eſſe poſſim? Nunquid ergo ſaltem ego aliquid ſum? ſed jam negavi me habere ullos ſenſus, & ullum corpus; hæreo tamen: nam quid inde? ſumne ita corpori, ſenſibusque alligatus, ut ſine illis eſſe non poſſim? ſed mihi perſuaſi, nihil planè eſſe in mundo, nullum cœlum, nullam terram, nullas mentes, nulla corpora; nonne igitur etiam me non eſſe? imo certè ego eram ſi quid mihi perſuaſi: ſed eſt

deceptor

deceptor neſcio quis, ſummè potens, ſummè callidus, qui de induſtria me ſemper fallit; haud dubie igitur ego etiam ſum, ſi me fallit; & fallat quantum poteſt nunquam tamen efficiet, ut nihil ſim quamdiu me aliquid eſſe cogitabo, adeo ut omnibus ſatis ſuperque penſitatis denique ſtatuendum ſit hoc pronunciatum, Ego ſum, ego exiſto, quoties à me profertur, vel mente concipitur, neceſſario eſſe verum. Nondum verò ſatis intelligo, quiſnam ſim ego ille, qui jam neceſſario ſum, deincepsque cavendum eſt, ne forte quid aliud imprudenter aſſumam in locum mei, ſicque aberrem etiam in ea cognitione, quam omnium certiſſimam evidentiſſimamque eſſe contendo. Quare jam denuo meditabor quidnam me olim eſſe crediderim, priusquam in has cogitationes incidiſſem; ex quo deinde ſubducam quidquid allatis rationibus vel minimùm potuit infirmari; ut ita tandem præciſe remaneat illud tantùm quod certum eſt & inconcuſſum. Quidnam igitur antehac me eſſe putavi? hominem ſcilicet; ſed quid eſt homo? dicamne animal rationale? non, quia poſtea quærendum foret quidnam animal ſit, & quid rationale, atque ita ex unâ quæſtione in plures difficilioresque delaberer: nec jam mihi tantum otii eſt, ut ipſo velim inter ejusmodi ſubtilitates abuti. Sed hic potius attendam quid ſponte & natura duce cogitationi meæ antehac occurrebat, quoties quid eſſem conſiderabam: nempe occurrebat primò me habere vultum, manus, brachia, totamque hanc membrorum machinam, qualis etiam in cadavere cernitur, & quam corporis nomine deſignabam; occurrebat præterea me nutriri, incedere, ſentire, & cogitare; quas quidem actiones ad animam referebam; ſed quid eſſet hæc anima vel non advertebam, vel exiguum neſcio quid imaginabar inſtar venti, vel ignis, vel ætheris, quod craſſioribus mei partibus eſſet infuſum: de corpore verò ne dubitabam quidem, ſed diſtinctè me nôſſe arbitrabar ejus naturam, quàm ſi forte, qualem mente concipiebam, deſcribere tentâſſem, ſic explicuiſſem: per corpus intelligo illud omne quod aptum eſt figurâ aliquâ terminari, loco circumſcribi, ſpatium ſic replere, ut ex eo aliud omne corpus excludat; tactu, viſu, auditu, guſtu, vel odoratu percipi, nec non moveri pluribus modis, non quidem à ſeipſo, ſed ab alio quopiam à quo tangatur; namque habere vim ſeipſum movendi, item ſentiendi, vel cogitandi, nullo pacto ad naturam corporis pertinere judicabam; quinimò mirabar potius tales facultates in quibusdam corporibus reperiri. Quid autem nunc ubi ſuppono deceptorem aliquem potentiſſimum, &, ſi fas eſt dicere, malignum, datâ operâ in omnibus quantum potuit, me deluſiſſe, poſſumne affirmare, me habere vel minimum quid ex iis omnibus, quæ jam dixi ad naturam corporis pertinere? attendo, cogito, revolvo, nihil occurrit, fatigor eadem fruſtrà repetere. Quid verò ex iis quæ animæ tribuebam, nutriri, vel incedere? quandoquidem jam corpus non habeo, hæc quoque nihil ſunt niſi figmenta: ſentire? nempe etiam hoc non fit ſine corpore, & permulta ſentire viſus ſum in ſomnis quæ deinde animadverti me non ſenſiſſe: cogitare? hîc invenio, cogitatio eſt, hæc ſola à me divelli nequit, ego ſum, ego exiſto, certum eſt. Quamdiu

autem? nempe quandiu cogito; nam fortè etiam fieri poſſet, ſi ceſſarem ab omni cogitatione, ut illicò totus eſſe deſinerem: nihil nunc admitto niſi quod neceſſariò ſit verum: ſum igitur præcisè tantum res cogitans, id eſt, mens, ſive animus, ſive intellectus, ſive ratio, voces mihi priùs ſignificationis ignotæ: ſum autem res vera, & verè exiſtens, ſed qualis res? dixi, cogitans. Quid præterea! imaginabor: non ſum compages illa membrorum, quæ corpus humanum appellatur; non ſum etiam tenuis aliquis aër iſtis membris infuſus, non ventus, non ignis, non vapor, non halitus, non quidquid mihi fingo; ſuppoſui enim iſta nihil eſſe, manet poſitio, nihilominus tamen ego aliquid ſum. Fortaſſis verò contingit, ut hæc ipſa, quæ ſuppono nihil eſſe, quia mihi ſunt ignota, tamen in rei veritate non differant ab eo me quem novi? neſcio, de hac re jam non diſputo; de iis tantùm quæ mihi nota ſunt judicium ferre poſſum: novi me exiſtere, quæro quis ſim ego ille quem novi: certiſſimum eſt hujus ſic præcisè ſumpti notitiam non pendere ab iis quæ exiſtere nondum novi: non igitur ab iis ullis, quæ imaginatione effingo. Atque hoc verbum, *effingo*, admonet me erroris mei: nam fingerem reverà ſi quid me eſſe imaginarer, quia nihil aliud eſt imaginari quàm rei corporeæ figuram ſeu imaginem contemplari; jam autem certò ſcio me eſſe, ſimulque fieri poſſe ut omnes iſtæ imagines, & generaliter quæcunque ad corporis naturam referuntur, nihil ſint præter inſomnia; quibus animadverſis, non minus ineptire videor dicendo, imaginabor, ut diſtinctius agnoſcam quisnam ſim, quam ſi dicerem, jam quidem ſum experrectus, videoque nonnihil veri: ſed quia nondum video ſatis evidenter, data opera obdormiam, ut hoc ipſum mihi ſomnia verius evidentiusque repræſentent. Itaque cognoſco, nihil eorum quæ poſſum imaginationis ope comprehendere, ad hanc quam de me habeo notitiam pertinere, mentemque ab illis diligentiſſimè eſſe avocandam, ut ſuam ipſa naturam quàm diſtinctiſſimè percipiat. Sed quid igitur ſum? res cogitans; quid eſt hoc? nempe dubitans, intelligens, affirmans, negans, volens, nolens, imaginans quoque, & ſentiens. Non pauca ſanè hæc ſunt, ſi cuncta ad me pertineant, ſed quidni pertinerent? nonne ego ipſe ſum qui jam dubito ferè de omnibus, qui nonnihil tamen intelligo, qui hoc unum verum eſſe affirmo, nego cætera, cupio plura nôſſe. nolo decipi, multa vel invitus imaginor, multa etiam tanquam à ſenſibus venientia animadverto? Quid eſt horum, quamvis ſemper dormiam, quamvis etiam is qui me creavit quantum in ſe eſt me deludat, quod non æquè verum ſit ac me eſſe? quid eſt quod à mea cogitatione diſtinguatur? quid eſt quod à me ipſo ſeparatum dici poſſit? Nam quod ego ſim qui dubitem, qui intelligam, qui velim, tam manifeſtum eſt, ut nihil occurrat per quod evidentius explicetur: ſed verò etiam ego idem ſum, qui imaginor, nam quamvis fortè, ut ſuppoſui, nulla prorſus res imaginata vera ſit, vis tamen ipſa imaginandi reverà exiſtit, & cogitationis meæ partem facit: idem denique ego ſum qui ſentio, ſive qui res corporeas tanquam per ſenſus animadverto. Videlicet jam lucem video, ſtrepitum audio, calorem ſentio; falſa hæc ſunt, dor-

mio

mio enim. At certe videre videor, audire, caleſcere, hoc falſum eſſe non poteſt, hoc eſt propriè quod in me ſentire appellatur; atque hoc præcisè ſic ſumptum, nihil aliud eſt quàm cogitare. Ex quibus equidem aliquantò melius incipio nôſſe quiſnam ſim: ſed adhuc tamen videtur, nec poſſum abſtinere quin putem, res corporeas, quarum imagines cogitatione formantur, & quas ipſi ſenſus explorant, multò diſtinctius agnoſci quàm iſtud neſcio quid mei, quod ſub imaginationem non venit; quanquam profectò ſit mirum, res quas animadverto eſſe dubias, ignotas, à me alienas, diſtinctius quàm quod verum eſt, quod cognitum, quàm denique meipſum à me comprehendi: ſed video quid ſit, gaudet aberrare mens mea, nec dum ſe patitur intra veritatis limites cohiberi. Eſto igitur, & adhuc ſemel laxiſſimas habenas ei permittamus, ut illis paulò poſt opportunè reductis facilius ſe regi patiatur. Conſideremus res illas quæ vulgò putantur omnium diſtinctiſſimè comprehendi; corpora ſcilicet, quæ tangimus, quæ videmus, non quidem corpora in communi, generales enim iſtæ perceptiones aliquantò magis confuſæ eſſe ſolent, ſed unum in particulari; ſumamus exempli causâ hanc ceram; nuperrimè ex favis fuit educta, nondum amiſit omnem ſaporem ſui mellis, nonnihil retinet odoris florum ex quibus collecta eſt; ejus color, figura, magnitudo, manifeſta ſunt; dura eſt, frigida eſt, facilè tangitur, ac ſi articulo ferias emittit ſonum; omnia denique illi adſunt, quæ requiri videntur ut corpus aliquod poſſit quàm diſtinctiſſimè cognoſci. Sed ecce, dum loquor, igni admovetur, ſaporis reliquiæ purgantur, odor exſpirat, color mutatur, figura tollitur, creſcit magnitudo, fit liquida, fit calida, vix tangi poteſt, nec jam ſi pulſes emittet ſonum: remanetne adhuc eadem cera? remanere fatendum eſt, nemo negat, nemo aliter putat. Quid erat igitur in eâ quod tam diſtinctè comprehendebatur? certè nihil eorum quæ ſenſibus attingebam, nam quæcunque ſub guſtum, vel odoratum, vel viſum, vel tactum, vel auditum veniebant, mutata jam ſunt, remanet cera. Fortaſſis illud erat quod nunc cogito, nempe ceram ipſam non quidem fuiſſe iſtam dulcedinem mellis, nec florum fragrantiam, nec iſtam albedinem, nec figuram, nec ſonum, ſed corpus quod mihi apparebat paulò antè modis iſtis conſpicuum, nunc diverſis: quid eſt autem hoc præcisè quod ſic imaginor? attendamus, & remotis iis, quæ ad ceram non pertinent, videamus quid ſuperſit; nempe nihil aliud quàm extenſum quid, flexibile, mutabile: Quid verò eſt hoc flexibile, mutabile? an quod imaginor, hanc ceram ex figurâ rotundâ, in quadratam, vel ex hac in triangularem verti poſſe? nullo modo, nam innumerabilium ejuſmodi mutationum capacem eam eſſe comprehendo, nec poſſum tamen innumerabiles imaginando percurrere: nec igitur comprehenſio hæc ab imaginandi facultate perficitur. Quid extenſum? nunquid etiam ipſa ejus extenſio eſt ignota? nam in cera liqueſcente fit major, major in ferventi, majorque rurſus ſi calor augeatur: nec rectè judicarem quid ſit cera, niſi putarem, hanc etiam plures ſecundùm extenſionem varietates admittere quàm fuerim unquam imaginando complexus: ſupereſt igitur ut concedam, me ne quidem ima-

ginari quid ſit hæc cera, ſed ſola mente percipere: dico hanc in particulari; de cera enim in communi clarius eſt. Quænam verò eſt hæc cera quæ non niſi mente percipitur; nempe eadem quam video, quam tango, quam imaginor, eadem denique quam ab initio eſſe arbitrabar: atqui, quod notandum eſt, ejus perceptio non viſio, non tactio, non imaginatio eſt, nec unquam fuit, quamvis priùs ita videretur, ſed ſolius mentis inſpectio, quæ vel imperfecta eſſe poteſt & confuſa; ut prius erat, vel clara & diſtincta, ut nunc eſt, prout minus vel magis ad illa ex quibus conſtat, attendo. Miror verò interim quàm prona ſit mea mens in errores; nam quamvis hæc apud me tacitus, & ſine voce conſiderem, hæreo tamen in verbis ipſis, & ferè decipior ab ipſo uſu loquendi: dicimus enim, nos videre ceram ipſammet ſi adſit, non ex colore, vel figura eam adeſſe judicare; unde concluderem ſtatim, ceram ergo viſione oculi, non ſolius mentis inſpectione cognoſci, niſi jam fortè reſpexiſſem ex feneſtra homines in platea transeuntes, quos etiam ipſos non minus uſitatè quàm ceram dico me videre: quid autem video præter pileos & veſtes, ſub quibus latere poſſent automata, ſed judico homines eſſe: atque ita id quod putabam me videre oculis, ſola judicandi facultate, quæ in mente meâ eſt, comprehendo. Sed pudeat ſuprà vulgus ſapere cupientem, ex formis loquendi quas vulgus invenit dubitationem quæſiviſſe, pergamusque deinceps, attendendo utrum ergo perfectiùs evidentiusque percipiebam quid eſſet cera, cùm primum aſpexi, credidique me illam ipſo ſenſu externo, vel ſaltem ſenſu communi, ut vocant, id eſt potentiâ imaginatrice cognoſcere; an verò potius nunc, poſtquam diligentius inveſtigavi tum quid ea ſit, tum quomodò cognoſcatur: certe hac de re dubitare eſſet ineptum; nam quid fuit in prima perceptione diſtinctum? quid quod non à quovis animali haberi poſſe videretur? at verò cum ceram ab externis formis diſtinguo, & tanquam veſtibus detractis nudam conſidero, ſic illam revera, quamvis adhuc error in judicio meo eſſe poſſit, non poſſum tamen ſine humana mente percipere. Quid autem dicam de hac ipſa mente, ſive de me ipſo, nihildum enim aliud admitto in me eſſe præter mentem, quid, inquam, ego qui hanc ceram videor tam diſtincte percipere, nunquid me ipſum non tantum multo verius, multo certius, ſed etiam multo diſtinctius, evidentiusque cognoſco? nam ſi judico ceram exiſtere ex eo quod hanc videam, certe multò evidentius efficitur, me ipſum etiam exiſtere, ex eo ipſo quod hanc videam: fieri enim poteſt ut hoc quod video, non verè ſit cera, fieri poteſt ut ne quidem oculos habeam, quibus quidquam videatur; ſed fieri plane non poteſt cum videam, ſive (quod jam non diſtinguo) cum cogitem me videre, ut ego ipſe cogitans non aliquid ſim: ſimili ratione ſi judico ceram eſſe ex eo quod hanc tangam, idem rurſus efficietur, videlicet me eſſe: ſi ex eo quod imaginer, vel quavis alia ex cauſa, idem planè. Sed & hoc ipſum quod de cera animadverto, ad reliqua omnia quæ ſunt extra me poſita, licet applicare. Porrò autem ſi magis diſtincta viſa ſit ceræ perceptio, poſtquam mihi non ex ſolo viſu, vel tactu, ſed pluribus ex cauſis innotuit, quanto diſtinctius me ipſum à me nunc cognoſci fatendum eſt,

quando

quandoquidem nullæ rationes vel ad ceræ, vel ad cujuspiam alterius corporis perceptionem poſſint juvare, quin eædem omnes mentis meæ naturam melius probent? Sed & alia inſuper tam multa ſunt in ipſa mente, ex quibus ejus notitia diſtinctior reddi poteſt, ut ea quæ ex corpore ad illam emanant, vix numeranda videantur. Atque ecce tandem ſponte ſum reverſus eò quo volebam; nam cum mihi nunc notum ſit, ipſamet corpora non propriè à ſenſibus, vel ab imaginandi facultate, ſed à ſolo intellectu percipi, nec ex eo percipi quòd tangantur, aut videantur, ſed tantùm ex eo quòd intelligantur, apertè cognoſco, nihil facilius aut evidentius meâ mente poſſe à me percipi. Sed quia tàm citò deponi veteris opinionis conſuetudo non poteſt, placet hîc conſiſtere, ut altiùs hæc nova cognitio memoriæ meæ diuturnitate meditationis infigatur.

MEDITATIO III.

De Deo, quod exiſtat.

CLaudam nunc oculos, aures obturabo, avocabo omnes ſenſus, imagines etiam rerum corporalium omnes vel ex cogitatione mea delebo, vel certe, quia hoc fieri vix poteſt, illas ut inanes & falſas nihili pendam, meque ſolum alloquendo, & penitius inſpiciendo, meipſum paulatim mihi magis notum & familiarem reddere conabor. Ego ſum res cogitans, id eſt dubitans, affirmans, negans, pauca intelligens, multa ignorans, volens, nolens, imaginans etiam & ſentiens; ut enim antè animadverti, quamvis illa quæ ſentio vel imaginor extra me fortaſſe nihil ſint, illos tamen cogitandi modos, quos ſenſus & imaginationes appello, quatenus cogitandi quidam modi tantùm ſunt, in me eſſe ſum certus. Atque his paucis omnia recenſui quæ verè ſcio, vel ſaltem quæ me ſcire hactenus animadverti. Nunc circumſpiciam diligentiùs, an fortè adhuc apud me alia ſint ad quæ nondum reſpexi: ſum certus me eſſe rem cogitantem, nunquid ergo etiam ſcio quid requiratur ut de aliquâ re ſim certus? nempe in hac primâ cognitione nihil aliud eſt, quàm clara quædam & diſtincta perceptio ejus quod affirmo; quæ ſanè non ſufficeret ad me certum de rei veritate reddendum, ſi poſſet unquam contingere, ut aliquid quod ita clarè & diſtinctè perciperem falſum eſſet: ac proinde jam videor pro regulâ generali poſſe ſtatuere, illud omne eſſe verum quod valde clarè & diſtinctè percipio. Verumtamen multa priùs ut omnino certa & manifeſta admiſi, quæ tamen poſtea dubia eſſe deprehendi: qualia ergo iſta fuêre? nempe terra, cœlum, ſidera & cætera omnia quæ ſenſibus uſurpabam; quid autem de illis clarè percipiebam? nempe talium rerum ideas ſive cogitationes menti meæ obverſari; ſed ne nunc quidem illas ideas in me eſſe inficior. Aliud autem quiddam erat quod affirmabam, quodque etiam ob conſuetudinem credendi clare me percipere arbitrabar, quod tamen revera non percipiebam, nempe res quaſdam extra me eſſe, à quibus ideæ iſtæ procedebant, & quibus omnino ſimiles erant; atque hoc erat, in quo vel fallebar, vel certè ſi verum judicabam,

id non ex vi meæ perceptionis contingebat. Quid verò cum circa res Arithmeticas vel Geometricas aliquid valde ſimplex & facile conſiderabam, ut quod duo & tria ſimul juncta ſint quinque, vel ſimilia, nunquid ſaltem illa ſatis perſpicuè intuebar ut vera eſſe affirmarem? Equidem non aliam ob cauſam de iis dubitandum eſſe poſtea judicavi, quam quia veniebat in mentem, fortè aliquem Deum talem mihi naturam indere potuiſſe; ut etiam circa illa deciperer, quæ manifeſtiſſima viderentur; ſed quoties hæc præconcepta de ſummâ Dei potentia opinio mihi occurrit, non poſſum non fateri, ſiquidem velit, facile illi eſſe efficere ut errem, etiam in iis quæ me puto mentis oculis quàm evidentiſſimè intueri; quoties verò ad ipſas res, quas valdè clare percipere arbitror, me converto, tam plane ab illis perſuadeor, ut ſponte erumpam in has voces; fallat me quiſquis poteſt, nunquam tamen efficiet ut nihil ſim, quamdiu me aliquid eſſe cogitabo, vel ut aliquando verum ſit me nunquam fuiſſe, cum jam verum ſit me eſſe; vel forte etiam ut duo & tria ſimul juncta plura vel pauciora ſint quàm quinque, vel ſimilia, in quibus ſcilicet repugnantiam agnoſco manifeſtam. Et certe cùm nullam occaſionem habeam exiſtimandi aliquem Deum eſſe deceptorem, nec quidem adhuc ſatis ſciam, utrum ſit aliquis Deus, valde tenuis, &, ut ita loquar, Metaphyſica dubitandi ratio eſt, quæ tantùm ex ea opinione dependet. Ut autem etiam illa tollatur, quamprimum occurret occaſio, examinare debeo an ſit Deus, & ſi ſit, an poſſit eſſe deceptor; hac enim re ignoratâ non videor de ulla alia planè certus eſſe unquam poſſe. Nunc autem ordo videtur exigere, ut priùs omnes meas cogitationes in certa genera diſtribuam, & in quibusnam ex illis veritas aut falſitas propriè conſiſtat, inquiram. Quædam ex his tanquam rerum imagines ſunt, quibus ſolis propriè convenit ideæ nomen, ut cum Hominem, vel Chimæram, vel Cœlum, vel Angelum, vel Deum cogito; aliæ verò alias quasdam præterea formas habent, ut cum volo, cum timeo, cum affirmo, cum nego, ſemper quidem aliquam rem ut ſubjectum meæ cogitationis apprehendo, ſed aliquid etiam amplius quàm iſtius rei ſimilitudinem cogitatione complector; & ex his aliæ voluntates, ſive affectus, aliæ autem judicia appellantur. Jam quod ad ideas attinet, ſi ſolæ in ſe ſpectentur, nec ad aliud quid illas referam, falſæ propriè eſſe non poſſunt; nam ſive capram, ſive chimæram imaginer, non minus verum eſt me unam imaginari quàm alteram. Nulla etiam in ipſa voluntate vel affectibus falſitas eſt timenda, nam quamvis prava, quamvis etiam ea quæ nusquam ſunt, poſſim optare, non tamen ideo non verum eſt illa me optare, ac proinde ſola ſuperſunt judicia in quibus mihi cavendum eſt ne fallar; præcipuus autem error & frequentiſſimus, qui poſſit in illis reperiri, conſiſtit in eo, quod ideas, quæ in me ſunt, judicem rebus quibusdam extra me poſitis ſimiles eſſe, ſive conformes: nam profecto ſi tantum ideas ipſas ut cogitationis meæ quosdam modos conſiderarem, nec ad quidquam aliud referrem, vix mihi ullam errandi materiam dare poſſent. Ex his autem ideis aliæ innatæ, aliæ adventitiæ, aliæ à me ipſo factæ mihi videntur: nam quod intelligam quid

quid ſit res, quid ſit veritas, quid ſit cogitatio, hoc non aliunde habere videor quàm ab ipſamet mea natura; quod autem nunc ſtrepitum audiam, ſolem videam, ignem ſentiam, à rebus quibusdam extra me poſitis procedere hactenus judicavi; ac denique Sirenes, Hippogryphes, & ſimilia à me ipſo finguntur: vel forte etiam omnes eſſe adventitias poſſum putare, vel omnes innatas, vel omnes factas, nondum enim veram illarum originem clarè perſpexi. Sed hic præcipuè de iis eſt quærendum quas tanquam à rebus extra me exiſtentibus deſumtas conſidero, quænam me moveat ratio ut illas iſtis rebus ſimiles eſſe exiſtimem; nempe ita videor doctus à natura, & præterea experior, illas non à mea voluntate nec proinde à me ipſo pendere, ſæpe enim vel invito obverſantur, ut jam, ſive velim ſive nolim, ſentio calorem, & ideo puto ſenſum illum, ſive ideam caloris à re à me diverſa, nempe ab ignis, cui aſſideo, calore mihi advenire, nihilque magis obvium eſt, quàm ut judicem, iſtam rem ſuam ſimilitudinem potius, quàm aliud quid in me immittere; quæ rationes an ſatis firmæ ſint, jam videbo. Cum hîc dico me ita doctum eſſe à natura, intelligo tantùm ſpontaneo quodam impetu me ferri ad hoc credendum, non lumine aliquo naturali mihi oſtendi eſſe verum, quæ duo multum diſcrepant. nam quæcumque lumine naturali mihi oſtenduntur, (ut quod ex eo quod dubitem ſequatur me eſſe, & ſimilia) nullo modo dubia eſſe poſſunt, quia nulla alia facultates eſſe poteſt, cui æquè fidam ac lumini iſti, quæque illa non vera eſſe poſſit docere; ſed quantum ad impetus naturales, jam ſæpe olim judicavi me ab illis in deteriorem partem fuiſſe impulſum cum de bono eligendo ageretur, nec video cur iisdem in ullâ aliâ re magis fidam. Deinde quamvis ideæ illæ à voluntate meâ non pendeant, non ideo conſtat ipſas à rebus extra me poſitis neceſſariò procedere, ut enim impetus illi, de quibus mox loquebar, quamvis in me ſint, à voluntate tamen mea diverſi eſſe videntur, ita forte etiam aliqua alia eſt in me facultas nondum mihi ſatis cognita iſtarum idearum effectrix, ut hactenus ſemper viſum eſt illas, dum ſomnino, absque ulla rerum externarum ope in me formari; Ac denique quamvis à rebus à me diverſis procederent, non inde ſequitur illas rebus iſtis ſimiles eſſe debere; quinimo in multis ſæpe magnum diſcrimen videor deprehendiſſe; Sic, exempli cauſâ, duas diverſas ſolis ideas apud me invenio, unam tanquam à ſenſibus hauſtam, & quæ maximè inter illas quas adventitias exiſtimo eſt recenſenda, per quam mihi valde parvus apparet; aliam verò ex rationibus Aſtronomiæ deſumptam, hoc eſt, ex notionibus quibusdam mihi innatis elicitam, vel quocumque alio modo à me factam, per quam aliquoties major quàm terra exhibetur; utraque profectò ſimilis eidem ſoli extra me exiſtenti eſſe non poteſt, & ratio perſuadet illam ei maximè eſſe diſſimilem, quæ quàm proximè ab ipſo videtur emanâſſe. Quæ omnia ſatis demonſtrant me non hactenus ex certo judicio, ſed tantum ex cæco aliquo impulſu crediſſe res quaſdam à me diverſas exiſtere, quæ ideas ſive imagines ſuas per organa ſenſuum, vel quolibet alio pacto mihi immittant. Sed alia quædam adhuc via

mihi

mihi occurrit ad inquirendum, an res aliquæ ex iis quarum ideæ in me ſunt extra me exiſtant. Nempe quatenus ideæ iſtæ cogitandi quidam modi tantùm ſunt, non agnoſco ullam inter ipſas inæqualitatem, & omnes à me eodem modo procedere videntur; ſed quatenus una unam rem, alia aliam repræſentat, patet easdem eſſe ab invicem valde diverſas: nam proculdubio illæ quæ ſubſtantias mihi exhibent, majus aliquid ſunt, atque, ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in ſe continent, quàm illæ quæ tantùm modos, ſive accidentia repræſentant; & rurſus illa per quam ſummum aliquem Deum æternum, infinitum, omniſcium, omnipotentem, rerumque omnium, quæ præter ipſum ſunt, creatorem intelligo, plus profectò realitatis objectivæ in ſe habet, quàm illæ per quas finitæ ſubſtantiæ exhibentur. Jam verò lumine naturali manifeſtum eſt, tantumdem ad minimum eſſe debere in cauſa efficiente & totali, quantum in ejusdem cauſæ effectu: nam quæſo undenam poſſet aſſumere realitatem ſuam effectus niſi à cauſa? & quomodo illam rei cauſa dare poſſet, niſi etiam haberet? Hinc autem ſequitur, nec poſſe aliquid à nihilo fieri, nec etiam id quod magis perfectum eſt, hoc eſt, quod plus realitatis in ſe continet, ab eo quod minus: atque hoc non modò perſpicuè verum eſt de iis effectibus quorum realitas eſt actualis ſive formalis; ſed etiam de ideis in quibus conſideratur tantùm realitas objectiva; hoc eſt, non modò non poteſt, exempli cauſa, aliquis lapis qui priùs non fuit, nunc incipere eſſe, niſi producatur ab aliquâ re, in qua totum illud ſit vel formaliter vel eminenter, quod ponitur in lapide; nec poteſt calor in ſubjectum quod priùs non calebat induci, niſi à re quæ ſit ordinis ſaltem æquè perfecti atque eſt calor, & ſic de cæteris; ſed præterea etiam non poteſt in me eſſe idea caloris, vel lapidis, niſi in me poſita ſit ab aliquâ causâ in qua tantundem ad minimum ſit realitatis, quantum eſſe in calore vel lapide concipio: nam quamvis iſta cauſa nihil de ſua realitate actuali ſive formali in meam ideam transfundat, non ideo putandum eſt illam minùs realem eſſe debere, ſed talem eſſe naturam ipſius ideæ, ut nullam aliam ex ſe realitatem formalem exigat præter illam quam mutuatur à cogitatione mea cujus eſt modus; quòd autem hoc idea realitatem objectivam hanc vel illam contineat potius quàm aliam, hoc profectò habere debet ab aliqua cauſa in qua tantumdem ſit ad minimum realitatis formalis, quantum ipſa continet objectivæ; ſi enim ponamus aliquid in idea reperiri quod non fuerit in ejus cauſa, hoc igitur habet à nihilo; atqui quantumvis imperfectus ſit iſte eſſendi modus quo res eſt objectivè in intellectu per ideam, non tamen profectò planè nihil eſt, nec proinde à nihilo eſſe poteſt. Nec etiam debeo ſuſpicari, cum realitas, quam conſidero in meis ideis, ſit tantùm objectiva, non opus eſſe ut eadem realitas ſit formaliter in cauſis iſtarum idearum, ſed ſufficere ſi ſit in iis etiam objectivè; nam quemadmodum iſte modus eſſendi objectivus competit ideis ex ipſarum natura, ita modus eſſendi formalis competit idearum cauſis, ſaltem primis & præcipuis, ex earum natura: & quamvis fortè una idea ex alia naſci poſſit, non tamen hîc datur progreſſus

in

in infinitum, ſed tandem ad aliquam primam debet devenire, cujus cauſa ſit inſtar archetypi in quo omnis realitas formaliter contineatur, quæ eſt in idea tantùm objectivè; adeò ut lumine naturali mihi ſit perſpicuum ideas in me eſſe vel uti quaſdam imagines, quæ poſſunt quidem facilè deficere à perfectione rerum à quibus ſunt deſumptæ, non autem quicquam majus aut perfectius continere. Atque hæc omnia quò diutius & curioſius examino, tantò clarius & diſtinctius vera eſſe cognoſco? ſed quid tandem ex his concludam? nempe ſi realitas objectiva alicujus ex meis ideis ſit tanta, ut certus ſim, eandem nec formaliter nec eminenter in me eſſe, nec proinde me ipſum ejus ideæ cauſam eſſe poſſe, hinc neceſſariò ſequi, non me ſolum eſſe in mundo, ſed aliquam aliam rem quæ iſtius ideæ eſt cauſa, etiam exiſtere; ſi verò nulla talis in me idea reperiatur, nullum planè habebo argumentum quod me de alicujus rei à me diverſæ exiſtentiæ certum reddat, omnia enim diligentiſſimè circumſpexi, & nullum aliud potui hactenus reperire. Ex his autem meis ideis præter illam quæ me ipſum mihi exhibet, de qua hîc nulla difficultas eſſe poteſt, alia eſt quæ Deum, aliæ quæ res corporeas, & inanimes, aliæ quæ Angelos, aliæ quæ animalia, ac deniquæ aliæ quæ alios homines mei ſimiles repræſentant. Et quantum ad ideas quæ alios homines, vel animalia, vel Angelos exhibent, facile intelligo illas ex iis quas habeo mei ipſius, & rerum corporalium, & Dei poſſe componi, quamvis nulli præter me homines, nec animalia, nec Angeli in mundo eſſent. Quantum autem ad ideas rerum corporalium, nihil in illis occurrit quod ſit tantum ut non videatur à me ipſo potuiſſe proficiſci; nam ſi penitius inſpiciam, & ſingulas examinem eo modo quo heri examinavi ideam ceræ, animadverto perpauca tantum eſſe, que in illis clare & diſtincte percipio, nempe magnitudinem ſive extenſionem in longum, latum, & profundum; figuram quæ ex terminatione iſtius extenſionis exſurgit, ſitum quem diverſa figurata inter ſe obtinent; & motum, ſive mutationem iſtius ſitus; quibus addi poſſunt ſubſtantia, duratio, & numerus: cætera autem, ut lumen, & colores, ſoni, odores, ſapores, calor, & frigus, aliæque tactiles qualitates, nonniſi valde confusè & obſcurè à me cogitantur, adeò ut etiam ignorem an ſint veræ, vel falſæ, hoc eſt, an ideæ quas de illis habeo ſint rerum quarundam ideæ, an non rerum: quamvis enim falſitatem propriè dictam ſive formalem nonniſi in judiciis poſſe reperiri paulo antè notaverim, eſt tamen profectò quædam alia falſitas materialis in ideis, cum non rem tanquam rem repræſentant: ita, exempli cauſa, ideæ quas habeo caloris & frigoris tam parum claræ & diſtinctæ ſunt, ut ab iis diſcere non poſſim, an frigus ſit tantum privatio caloris, vel calor privatio frigoris, vel utrumque ſit realis qualitas, vel neutrum; & quia nullæ ideæ niſi tanquam rerum eſſe poſſunt, ſiquidem verum ſit, frigus nihil aliud eſſe quàm privationem caloris, idea quæ mihi illud tanquam reale quid & poſitivum repræſentat, non immeritò falſa dicetur, & ſic de cæteris. Quibus profectò non eſt neceſſe ut aliquem auctorem à me diverſum aſſignem: nam ſi quidem ſint falſæ, hoc eſt nul-

las repræſentent, lumine naturali notum mihi eſt illas à nihilo procedere, hoc eſt, non aliam ob cauſam in me eſſe, quàm quia deeſt aliquid naturæ meæ, nec eſt planè perfecta; ſi autem ſint veræ, quia tamen tam parum realitatis mihi exhibent, ut ne quidem illud à non re poſſim diſtinguere, non video cur à me ipſo eſſe non poſſit. Ex iis verò quæ in ideis rerum corporalium clara & diſtincta ſunt, quædam ab idea mei ipſius videor mutuari potuiſſe nempe ſubſtantiam, durationem, numerum, & ſi quæ alia ſint ejusmodi; nam cum cogito lapidem eſſe ſubſtantiam, ſive eſſe rem quæ per ſe apta eſt exiſtere, itemque me eſſe ſubſtantiam, quamvis concipiam me eſſe rem cogitantem, & non extenſam; lapidem verò eſſe rem extenſam, & non cogitantem, ac proinde maxima inter utrumque conceptum ſit diverſitas, in ratione tamen ſubſtantiæ videntur convenire; itemque cum percipio me nunc eſſe, & prius etiam aliquamdiu fuiſſe recordor, cumque varias habeo cogitationes quarum numerum intelligo, acquiro ideas durationis & numeri, quas deinde ad quascunque alias res poſſum transferre. Cætera autem omnia ex quibus rerum corporearum ideæ conflantur, nempe extenſio, figura, ſitus, & motus, in me quidem, cum nihil aliud ſim quàm res cogitans, formaliter non continentur; ſed quia ſunt tantum modi quidam ſubſtantiæ, ego autem ſubſtantia, videntur in me contineri poſſe eminenter. Itaque ſola reſtat idea Dei, in qua conſiderandum eſt an aliquid ſit quod à me ipſo non potuerit proficiſci. Dei nomine intelligo ſubſtantiam quandam infinitam, independentem, ſummè intelligentem, ſummè potentem, & à qua tum ego ipſe, tum aliud omne, ſi quid aliud extat, quodcumque extat eſt creatum. Quæ ſanè omnia, talia ſunt, ut quo diligentius attendo, tanto minus à me ſolo profecta eſſe poſſe videantur. Ideoque ex antedictis Deum neceſſariò exiſtere eſt concludendum: nam quamvis ſubſtantiæ quidem idea in me ſit ex hoc ipſo quod ſim ſubſtantia, non tamen idcirco eſſet idea ſubſtantiæ infinitæ, cum ſim finitus, niſi ab aliqua ſubſtantia quæ revera eſſet infinita, procederet. Nec putare debeo me non percipere infinitum per veram ideam, ſed tantum per negationem finiti, ut percipio quietem, & tenebras per negationem motus, & lucis; nam contra manifeſtè intelligo plus realitatis eſſe in ſubſtantia infinita, quàm in finita, ac proinde priorem quodammodo in me eſſe perceptionem infiniti quàm finiti, hoc eſt Dei, quàm mei ipſius: qua enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc eſt, aliquid mihi deeſſe, & me non eſſe omnino perfectum, ſi nulla idea entis perfectioris in me eſſet, ex cujus comparatione defectus meos agnoſcerem? Nec dici poteſt hanc forte ideam Dei materialiter falſam eſſe, ideoque à nihilo eſſe poſſe, ut paulo ante de ideis caloris, & frigoris, & ſimilium animadverti, nam contra, cum maximè clara, & diſtincta ſit, & plus realitatis objectivæ quàm ulla alia contineat, nulla eſt per ſe magis vera, nec in qua minor falſitatis ſuſpicio reperiatur. Eſt, inquam, hæc idea entis ſumme perfecti & infiniti, maxime vera; nam quamvis forte fingi poſſit tale ens non exiſtere, non tamen fingi poteſt ejus ideam nihil reale mihi

exhibere,

exhibere, ut de idea frigoris antè dixi. Eſt etiam maximè clara & diſtincta, nam quidquid clare & diſtincte percipio, quod eſt reale & verum, & quod perfectionem aliquam importat, totum in ea continetur: nec obſtat quod non comprehendam infinitum, vel quod alia innumera in Deo ſint, quæ nec comprehendere, nec forte etiam attingere cogitatione ullo modo poſſim, eſt enim de ratione infiniti, ut à me qui ſum finitus non comprehendatur; & ſufficit me hoc ipſum intelligere, ac judicare illa omnia quæ clare percipio & perfectionem aliquam importare ſcio, atque etiam forte alia innumera quæ ignoro, vel formaliter vel eminenter in Deo eſſe, ut idea quam de illo habeo ſit omnium quæ in me ſunt maximè vera, & maximè clara & diſtincta. Sed forte majus aliquid ſum quàm ipſe intelligam, omneſque illæ perfectiones quas Deo tribuo, potentiâ quodammodo in me ſunt, etiamſi nondum ſeſe exſerant, neque ad actum reducantur; experior enim jam cognitionem meam paulatim augeri; nec video quid obſtet quo minus ita magis & magis augeatur in infinitum, nec etiam cur cognitione ſic aucta non poſſim ejus ope reliquas omnes Dei perfectiones adipiſci; nec denique cur potentia ad iſtas perfectiones, ſi jam in me eſt, non ſufficiat ad illarum ideam producendam. Imò nihil horum eſſe poteſt, nam primò ut verum ſit cognitionem meam gradatim augeri; & multa in me eſſe potentia quæ actu nondum ſunt, nihil tamen horum ad ideam Dei pertinet, in qua nempe nihil omnino eſt potentiale, namque hoc ipſum gradatim augeri certiſſimum eſt imperfectionis argumentum. Præterea etiamſi cognitio mea ſemper magis & magis augeatur, nihilominus intelligo nunquam illam idcirco fore actu infinitam, quia nunquam eo devenietur, ut majoris adhuc incrementi non ſit capax. Deum autem ita judico eſſe actu infinitum ut nihil ejus perfectioni addi poſſit. Ac denique percipio eſſe objectivum ideæ non à ſolo eſſe potentiali, quòd propriè loquendo nihil eſt ſed tantummodo ab actuali ſive formali poſſe produci. Neque profecto quicquam eſt in his omnibus, quod diligenter attendenti non ſit lumine naturali manifeſtum: ſed quia cum minus attendo, & rerum ſenſibilium imagines mentis aciem excæcant, non ita facile recordor cur idea entis me perfectioris neceſſariò ab ente aliquo procedat quod ſit revera perfectius: ulterius quærere libet, an ego ipſe habens illam ideam eſſe poſſem, ſi tale ens nullum exiſteret. Nempe à quo eſſem? à me ſcilicet, vel à parentibus, vel ab aliis quibuslibet Deo minus perfectis, nihil enim ipſo perfectius, nec etiam æquè perfectum cogitari, aut fingi poteſt. Atqui ſi à me eſſem, nec dubitarem, nec optarem, nec omnino quicquam mihi deeſſet, omnes enim perfectiones quarum idea aliqua in me eſt, mihi dediſſem, atque ita ipſemet Deus eſſem: nec putare debeo illa forſan quæ mihi deſunt, difficilius acquiri poſſe, quàm illa quæ jam in me ſunt: nam contrà, manifeſtum eſt longè difficilius fuiſſe me, hoc eſt rem ſive ſubſtantiam cogitantem, ex nihilo emergere, quàm multarum rerum quas ignoro cognitiones, quæ tantùm iſtius ſubſtantiæ accidentia ſunt, acquirere. At certò ſi majus illud à me haberem,

non mihi illa ſaltem quæ facilius haberi poſſunt denegâſſem: ſed neque etiam ulla alia ex iis, quæ in idea Dei contineri percipio; quia nempe nullá difficiliora factu mihi videntur: ſi quæ autem difficiliora factu eſſent, certè etiam mihi difficiliora viderentur, ſiquidem reliqua quæ habeo, à me haberem, quoniam in illis potentiam meam terminari experirer: Neque vim harum rationum effugio, ſi ſupponam me forte ſemper fuiſſe ut nunc ſum, tanquam ſi inde ſequeretur, nullum exiſtentiæ meæ auctorem eſſe quærendum: quoniam enim omne tempus vitæ in partes innumeras dividi poteſt, quarum ſingulæ à reliquis nullo modo dependent, ex eo quod paulò ante fuerim, non ſequitur me nunc debere eſſe, niſi aliqua cauſa me quaſi rurſus creet ad hoc momentum, hoc eſt, me conſervet. Perſpicuum enim eſt attendenti ad durationis naturam, eadem planè vi & actione opus eſſe ad rem quamlibet ſingulis momentis quibus durat conſervandam, quâ opus eſſet ad eandem de novo creandem ſi nondum exiſteret, adeo ut conſervationem ſola ratione à creatione differre ſit etiam unum ex iis quæ lumine naturali manifeſta ſunt. Itaque debeo nunc interrogare me ipſum, an habeam aliquam vim per quam poſſim efficere ut ego ille qui jam ſum, paulò poſt etiam ſim futurus: nam cùm nihil aliud ſim quàm res cogitans, vel ſaltem cum de ea tantùm mei parte præcisè nunc agam quæ eſt res cogitans, ſi quæ talis vis in me eſſet, ejus procul dubio conſcius eſſem; ſed & nullam eſſe experior, & ex hoc ipſo evidentiſſimè cognoſco, me ab aliquo ante me diverſo pendere: forte verò illud ens non eſt Deus, ſumque vel à parentibus productus, vel à quibuslibet aliis cauſis Deo minus perfectis. Imò, ut jam ante dixi, perſpicuum eſt tantundem ad minimum eſſe debere in cauſa, quantum eſt in effectu; & idcirco cùm ſim res cogitans, ideamque quandam Dei in me habens, qualiscunque tandem mei cauſa aſſignetur, illam etiam eſſe rem cogitantem, & omnium perfectionum quas Deo tribuo, ideam habere fatendum eſt; poteſtque de illa rurſus quæri: an ſit à ſe, vel ab alia; nam ſi à ſe, patet ex dictis illam ipſam Deum eſſe, quia nempe cum vim habeat per ſe exiſtendi, habet proculdubio etiam vim poſſidendi actu omnes perfectiones quarum ideam in ſe habet, hoc eſt omnes quas in Deo eſſe concipio. Si autem ſit ab alia, rurſus eodem modo de hac altera quæretur an ſit à ſe, vel ab alia, donec tandem ad cauſam ultimam deveniatur quæ erit Deus. Satis enim apertum eſt, nullum hic dari poſſe progreſſum in infinitum, præſertim cum non tantùm de cauſa, quæ me olim produxit, hîc agam, ſed maximè etiam de illa quæ me tempore præſenti conſervat. Nec fingi poteſt plures forte cauſas partiales ad me efficiendum concurriſſe, & ab una ideam unius ex perfectionibus quas Deo tribuo, ab alia ideam alterius me accepiſſe, adeo ut omnes quidem illæ perfectiones alicubi in univerſo reperiantur, ſed non omnes ſimul junctæ in uno aliquo qui ſit Deus; nam contrà unitas, ſimplicitas, ſive inſeparabilitas eorum omnium quæ in Deo ſunt, una eſt ex præcipuis perfectionibus quas in eo eſſe intelligo; nec certè iſtius omnium ejus perfectionum unitatis idea in me potuit poni

ab ulla cauſa à qua etiam aliarum perfectionum ideas non habuerim; neque enim efficere potuit ut illas ſimul junctas & inſeparabiles intelligerem, niſi, ſimul efficerit, ut quænam illæ eſſent agnoſcerem. Quantum denique ad parentes attinet, ut omnia vera ſint quæ de illis unquam putavi, non tamen profectò illi me conſervant, nec etiam ullo modo me, quatenus ſum res cogitans, effecerunt; ſed tantum diſpoſitiones quaſdam in ea materia poſuerunt, cui me, hoc eſt, mentem (quam ſolam nunc pro me accipio) ineſſe judicavi: ac proinde hic nulla de iis difficultas eſſe poteſt, ſed omnino eſt concludendum ex hoc ſolo quod exiſtam, quædamque idea entis perfectiſſimi, hoc eſt Dei, in me ſit, evidentiſſimè demonſtrari Deum etiam exiſtere. Supereſt tamen ut examinem, qua ratione ideam iſtam à Deo accepi; neque enim illam ſenſibus hauſi, nec unquam non expectanti mihi advenit, ut ſolent rerum ſenſibilium ideæ, cum iſtæ res externis ſenſuum organis occurrunt, vel occurrere videntur; nec etiam à me efficta eſt, nam nihil ab illa detrahere, nihil illi ſuperaddere planè poſſum, ac proinde ſupereſt ut mihi ſit innata, quemadmodum etiam mihi eſt innata idea mei ipſius. Et ſane non mirum eſt, Deum me creando ideam illam mihi indidiſſe, ut eſſet tanquam nota artificis operi ſuo impreſſa; nec etiam opus eſt ut nota illa ſit aliqua res ab opere ipſo diverſa, ſed ex hoc uno quod Deus me creavit, valde credibile eſt me quodammodo ad imaginem & ſimilitudinem ejus factum eſſe, illamque ſimilitudinem, in qua Dei idea continetur, à me percipi per eandem facultatem, per quam ego ipſe à me percipior, hoc eſt, dum in meipſum mentis aciem converto, non modò intelligo me eſſe rem incompletam, & ab alio dependentem, remque ad majora, & majora, ſive meliora indefinite aſpirantem, ſed ſimul etiam intelligo illum, à quo pendeo, majora iſta omnia non indefinitè & potentia tantum, ſed reipſa infinite in ſe habere, atque ita Deum eſſe; totaque vis argumenti in eo eſt, quod agnoſcam fieri non poſſe ut exiſtam talis naturæ qualis ſum, nempe ideam Dei in me habens, niſi revera Deus etiam exiſteret, Deus, inquam, ille idem cujus idea in me eſt, hoc eſt, habens omnes illas perfectiones quas ego non comprehendere ſed quocunque modo attingere cogitatione poſſum, & nullis planè defectibus obnoxiùs. Ex quibus ſatis patet: illum fallacem eſſe non poſſe: omnem enim fraudem & deceptionem à defectu aliquo pendere lumine naturali manifeſtum eſt. Sed priuſquam hoc diligentius examinem, ſimulque in alias veritates quæ inde colligi poſſunt inquiram; placet hîc aliquamdiu in ipſius Dei contemplatione immorari, ejus attributa apud me expendere, & immenſi hujus luminis pulchritudinem, quantum caligantis ingenii mei acies ferre poterit, intueri, admirari, adorare. Ut enim in hac ſola divinæ majeſtatis contemplatione ſummam alterius vitæ felicitatem conſiſtere fide credimus, ita etiam jam ex eadem licet multo minus perfecta maximam, cujus in hac vita capaces ſimus, voluptatem percipi poſſe experimur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

MEDITATIO. IV.
De Vero & Falſo.

ITa me his diebus aſſueſeci in mente à ſenſibus abducenda, tamque accuratè animadverti perpauca eſſe quæ de rebus corporeis verè percipiantur, multoque plura de mente humana, multo adhuc plura de Deo cognoſci, ut jam abſque ulla difficultate cogitationem à rebus imaginabilibus ad intelligibiles tantum, atque ab omni materia ſecretas convertam: & ſanè multo magis diſtinctam habeo ideam mentis humanæ, quatenus eſt res cogitans, non extenſa in longum, latum, & profundum, nec aliud quid à corpore habens, quàm ideam ullius rei corporeæ: cumque attendo me dubitare, ſive eſſe rem incompletam, & dependentem, adeò clara & diſtincta idea entis independentis, & completi, hoc eſt Dei, mihi occurrit; & ex hoc uno, quòd talis idea in me ſit, ſive quod ego ideam illam habens exiſtam, adeo manifeſtè concludo, Deum etiam exiſtere, atque ab illo ſingulis momentis totam exiſtentiam meam dependere, ut nihil evidentius, nihil certius ab humano ingenio cognoſci poſſe confidam. Jamque videre videor aliquam viam, per quam ab iſta contemplatione veri Dei, in quo nempe ſunt omnes theſauri ſcientiarum & ſapientiæ abſconditi, ad cæterarum rerum cognitionem deveniatur.

Inprimis enim agnoſco fieri non poſſe ut ille me unquam fallat; in omni enim fallacia vel deceptione aliquid imperfectionis reperitur; & quamvis poſſe fallere nonnullum eſſe videatur acuminis aut potentiæ argumentum, proculdubio velle fallere, vel malitiam vel imbecillitatem teſtatur, nec proinde in Deum cadit. Deinde experior quandam in me eſſe judicandi facultatem, quàm certè, ut & reliqua omnia quæ in me ſunt, à Deo accepi; cumque ille nolit me fallere, talem profectò non dedit, ut, dum eâ rectè utor, poſſim unquam errare. Nec ullum de hac re dubium, ſupereſſet, niſi inde ſequi videretur, me igitur errare nunquam poſſe; nam ſi quodcunque in me eſt, à Deo habeo, nec ullam ille mihi dederit errandi facultatem, non videor poſſe unquam errare. Atque ita prorſus quamdiu de Deo tantùm cogito, totusque in eum me converto, nullam erroris aut falſitatis cauſam deprehendo; ſed poſtmodum ad me reverſus experior me tamen innumeris erroribus eſſe obnoxium, quorum cauſam inquirens animadverto non tantùm Dei, ſive entis ſummè perfecti realem, & poſitivam, ſed etiam, ut ita loquar, nihili, ſive ejus quod ab omni perfectione ſummè abeſt, negativam quandam ideam mihi obverſari, & me tanquam medium quid inter Deum & nihil, ſive inter ſummum ens & non ens ita eſſe conſtitutum, ut, quatenus à ſummo ente ſum creatus, nihil quidem in me ſit, per quod fallar, aut in errorem inducar, ſed quatenus etiam quodammodo de nihilo, ſive de non ente participo, hoc eſt quatenus non ſum ipſe ſummum ens, deſuntque mihi quamplurima, non adeò mirum

eſſe

eſſe quod fallar: atque ita certè intelligo errorem, quatenus error eſt, non eſſe quid reale quod à Deo dependeat, ſed tantummodò eſſe defectum, nec proinde ad errandum mihi opus eſſe aliqua facultate in hunc finem à Deo tributâ, ſed contingere ut errem ex eo quod facultas verum judicandi quam ab illo habeo, non ſit in me infinita. Verumtamen hoc nondum omnino ſatisfacit, non enim error eſt pura negatio, ſed privatio, ſive carentia cujuſdam cognitionis, quæ in me quodammodo eſſe deberet; atque attendenti ad Dei naturam non videtur fieri poſſe, ut ille aliquam in me poſuerit facultatem quæ non ſit in ſuo genere pefecta, ſive quæ aliqua ſibi debita perfectione ſit privata; nam ſi quò peritior eſt artifex, eò perfectiora opera ab illo proficiſcantur, quid poteſt à ſummo illo rerum omnium conditore factum eſſe quod non ſit omnibus numeris abſolutum? nec dubium eſt quin potuerit Deus me talem creare ut nunquam fallerer; nec etiam dubium eſt quin velit ſemper id quod eſt optimum; anne ergo melius eſt me falli quàm non falli? Dum hæc perpendo attentius, occurrit primò, non mihi eſſe mirandum, ſi quædam à Deo fiant quorum rationes non intelligam; nec de ejus exiſtentia ideo eſſe dubitandum, quod forte quædam alia eſſe experiar, quæ quare, vel quomodo ab illo facta ſint non comprehendo; cum enim jam ſciam naturam meam eſſe valdè infirmam, & limitatam, Dei autem naturam eſſe immenſam, incomprehenſibilem, infinitam, ex hoc ſatis etiam ſcio innumerabilia illum poſſe quorum cauſas ignorem; atque ob hanc unicam rationem totum illud cauſarum genus quod à fine peti ſolet, in rebus Phyſicis nullum uſum habere exiſtimo; non enim abſque temeritate me puto poſſe inveſtigare fines Dei. Occurrit etiam non unam aliquam creaturam ſeparatim, ſed omnem rerum univerſitatem eſſe ſpectandam, quoties an opera Dei perfecta ſint inquirimus: quod enim fortè non immeritò, ſi ſolum eſſet, valde imperfectum videretur, ut habens in mundo rationem partis eſt perfectiſſimum; & quamvis ex quo de omnibus volui dubitare, nihil adhuc præter me & Deum exiſtere certò cognovi, non poſſum tamen, ex quo immenſam Dei potentiam animadverti, negare quin multa alia ab illo facta ſint, vel ſaltem fieri poſſint, adeo ut ego rationem partis in rerum univerſitate obtineam. Deinde ad me propius accedens, & qualeſnam ſint errores mei (qui ſoli imperfectionem aliquam in me arguunt) inveſtigans, adverto illos à duabus cauſis ſimul concurrentibus dependere, nempe à facultate cognoſcendi quæ in me eſt, & à facultate eligendi, ſive ab arbitrii libertate, hoc eſt, ab intellectu, & ſimul à voluntate; nam per ſolum intellectum percipio tantum ideas de quibus judicium ferre poſſum, nec ullus error propriè dictus in eo præciſè ſic ſpectato reperitur; quamvis enim innumeræ fortaſſe res exiſtant quarum ideæ nullæ in me ſunt, non tamen propriè illis privatus, ſed negativè tantùm deſtitutus ſum dicendus, quia nempe rationem nullam poſſum afferre, quâ probem Deum mihi majorem quàm dederit cognoſcendi facultatem dare debuiſſe; atque quantumvis peritum artificem eſſe intelligam, non tamen ideo puto, illum in

ſingulis

ſingulis ex ſuis operibus omnes perfectiones ponere debuiſſe quas in aliquibus ponere poteſt: Nec verò etiam queri poſſum, quod non ſatis amplam & perfectam voluntatem, ſive arbitrii libertatem à Deo acceperim: nam ſane nullis illam limitibus circumſcribi experior. Et quod valtè notandum mihi videtur, nulla alia in me ſunt tam perfecta, aut tanta, quin intelligam perfectiora, ſive majora adhuc eſſe poſſe; nam ſi, exempli cauſa, facultatem intelligendi conſidero, ſtatim agnoſco perexiguam illam, & valde finitam in me eſſe, ſimulque alterius cujusdam multo majoris, imò maximæ, atque infinitæ ideam formo, illamque ex hoc ipſo quod ejus ideam formare poſſim, ad Dei naturam pertinere percipio. Eadem ratione ſi facultatem recordandi, vel imaginandi, vel quaslibet alias examinem, nullam planè invenio quam non in me tenuem, & circumſcriptam, in Deo immenſam eſſe intelligam; ſola eſt voluntas, ſive arbitrii libertas, quam tantam in me experior, ut nullius majoris ideam apprehendam; adeo ut illa præcipuè ſit, ratione cujus imaginem quandam, & ſimilitudinem Dei me referre intelligo: nam quamvis major absque comparatione in Deo quàm in me ſit, tum ratione cognitionis & potentiæ quæ illi adjunctæ ſunt, redduntque ipſam magis firmam & efficacem; tum ratione objecti, quoniam ad plura ſe extendit; non tamen in ſe formaliter & præcisè ſpectata major videtur, quia tantum in eo conſiſtit quod idem vel facere, vel non facere (hoc eſt affirmare vel negare, proſequi vel fugere) poſſimus, vel potius in eo tantùm quod ad id quod nobis ab intellectu proponitur affirmandum vel negandum, ſive proſequendum vel fugiendum, ita feramur, ut à nulla vi externa nos ad id determinari ſentiamus. Neque enim opus eſt me in utramque partem ferri poſſe ut ſim liber, ſed contra quò magis in unam propendeo, ſive quia rationem veri & boni in eâ evidenter intelligo, ſive quia Deus intima cogitationis meæ ita diſponit, tantò liberius illam eligo; nec ſanè divina gratia, nec naturalis cognitio unquam imminuunt libertatem, ſed potius augent, & corroborant. Indifferentia autem illa quam experior, cum nulla me ratio in unam partem magis quàm in alteram impellit, eſt infimus gradus libertatis, & nullam in ea perfectionem, ſed tantummodò in cognitione defectum, ſive negationem quam dam teſtatur; nam ſi ſemper quid verum & bonum ſit clarè viderem, nunquam de eo quod eſſet judicandum vel eligendum deliberarem; atque ita quamvis planè liber, nunquam tamen indifferens eſſe poſſem. Ex his autem percipio, nec vim volendi, quam à Deo habeo, per ſe ſpectatam cauſam eſſe errorum meorum; eſt enim ampliſſima, atque in ſuo genere perfecta; neque etiam vim intelligendi; nam quidquid intelligo, cum à Deo habeam ut intelligam, procul dubio rectè intelligo, nec in eo fieri poteſt ut fallar: unde ergo naſcuntur mei errores? nempe ex hoc uno, quod cum latius pateat voluntas quàm intellectus, illam non intra eosdem limites contineo, ſed etiam ad illa quæ non intelligo extendo; ad quæ cum ſit indifferens, facile à vero & bono deficit, atque ita & fallor & pecco. Exempli causâ, cum examinarem hiſce diebus,

bus, an aliquid in mundo exiſterer, atque adverterem ex hoc ipſo quod illud examinarem, evidenter ſequi me exiſtere, non potui quidem non judicare illud quod tam clarè intelligebam verum eſſe, non quod ab aliqua vi externa fuerim ad id coactus, ſed quia ex magna luce in inrellectu magna conſequuta eſt propenſio in voluntate, atque ita tanto magis ſponre & libere illud credidi, quanro minus fui ad iſtud ipſum indifferens. Nunc autem non tantùm ſcio me, quatenus ſum res quædam cogirans, exiſtere, ſed præterea etiam idea quædam naturæ corporeæ mihi obſervatur, contingitque ut dubitem an natura cogitans quæ in me eſt, vel potius quæ ego ipſe ſum, alia ſit ab iſta natura corporea, vel an ambæ idem ſint; & ſuppono nullam adhuc intellectui meo rationem occurrere, quæ mihi unum magis quàm aliud perſuadeat, certè ex hoc ipſo ſum indifferens ad utrumliber affirmandum vel negandum, vel etiam ad nihil de eâ re judicandum. Quinimo etiam hæc indifferentia non ad ea tantùm ſe extendit, de quibus intellectus nihil planè cognoſcit, ſed generaliter ad omnia quæ ab illo non ſatis perſpicuè cognoſcuntur eo ipſo tempore, quo de iis à voluntate deliberatur; quanrumvis enim probabiles conjecturæ me trahant in unam partem, ſola cognitio quod ſint rantùm conjecturæ, non aurem certæ atque indubitabiles rationes, ſufficir ad aſſenſionem meam in contrarium impellendam: quod ſatis his diebus ſum expertus, cum illa omnia quæ prius ut vera quàm maximè credideram, propter hoc unum quod de iis aliquo modo poſſe dubitari deprehendiſſem, planè falſa eſſe ſuppoſui. Cum autem quid verum ſit, non ſatis clare & diſtincte percipio, ſi quidem à judicio ferendo abſtineam, clarum eſt me rectè agere, & non falli; ſed ſi vel affirmem, vel negem, tunc libertate ărbitrii non recte utor; atque ſi in eam partem quæ falſa eſt me convertam, plane fallor; ſi verò alteram amplectar, caſu quidem incido in veritatem, ſed non ideo culpa carebo, quia lumine naturali manifeſtum eſt, perceptionem intellectus præcedere ſemper debere voluntatis determinationem; atque in hoc liberi arbitrii non recto uſu privatio illa ineſt quæ formam erroris conſtituit, privatio, inquam, ineſt in ipſa operatione quatenus à me procedit, ſed non in facultate quàm à Deo accepi nec etiam in operatione, quatenus ab illo dependet: neque enim habeo cauſam ullam conquerendi, quod Deus mihi non majorem vim intelligendi, ſive non majus lumen naturale dederit quàm dedit, quia eſt de ratione intellectus finiti ut multa non intelligat, & de ratione intellectus creati ut ſit finitus; eſtque quod agam gratias illi qui mihi nunquam quicquam debuit pro eo quod largitus eſt, non autem quòd putem me ab illo iis eſſe privatum, ſive illum mihi ea abſtuliſſe quæ non dedit. Non habeo etiam cauſam conquerendi quod voluntatem dederit latius patentem quàm intellectum, cum enim voluntas in una tantum re, & tanquam in indiviſibili conſiſtat, non videtur ferre ejus natura ut quicquam ab illa demi poſſit; & ſanè quo amplior eſt, tantò majores debeo gratias ejus datori. Nec denique etiam queri debeo, quòd Deus mecum concurrat ad eliciendos illos

actus voluntatis ſive illa judicia in quibus fallor: illi enim actus ſunt omnino veri, & boni, quatenus à Deo dependent, & major in me quodammodo perfectio eſt, quod illos poſſim elicere quàm ſi non poſſem; privatio autem, in qua ſola ratio formalis falſitatis & culpæ conſiſtit, nullo Dei concurſu indiget, quia non eſt res, neque ad illum relata ut cauſam privatio, ſed tantummodò negatio dici debet, nam ſanè nulla imperfectio in Deo eſt, quod mihi libertatem dederit aſſentiendi vel non aſſentiendi quibusdam, quorum claram & diſtinctam perceptionem in intellectu meo non poſuit, ſed proculdubio in me imperfectio eſt, quod iſta libertate non bene utar, & de iis quæ non rectè intelligo judicium feram. Video tamen fieri à Deo facile potuiſſe ut etiamſi manerem liber, & cognitionis finitæ, nunquam tamen errarem, nempe ſi vel intellectui meo claram & diſtinctam perceptionem omnium de quibus unquam eſſem deliberaturus indidiſſet; vel tantùm ſi adeò firmiter memoriæ impreſſiſſet de nulla unquam re eſſe judicandum quam clarè & diſtinctè non intelligerem, ut nunquam ejus poſſem obliviſci; & facile intelligo me, quatenus rationem habeo totius cujusdam, perfectiorem futurum fuiſſe, quàm nunc ſum, ſi talis à Deo factus eſſem. Sed non ideo poſſum negare quin major quodammodo perfectio ſit in tota rerum univerſitate, quòd quædam ejus partes ab erroribus immunes non ſint, aliæ verò ſint, quàm ſi omnes planè ſimiles eſſent, & nullum habeo jus conquerendi, quod eam me Deus in mundo perſonam ſuſtinere voluerit, quæ non eſt omnium præcipua, & maxime perfecta, ac præterea etiam ut non poſſim ab erroribus abſtinere, priori illo modo qui pendet ab evidenti eorum omnium perceptione, de quibus eſt deliberandum, poſſum tamen illo altero qui pendet ab eo tantùm quod recorder quoties de rei veritate non liquet, à judicio ferendo eſſe abſtinendum; nam quamvis eam in me infirmitatem eſſe experiar, ut non poſſim ſemper uni & eidem cognitioni defixus inhærere, poſſum tamen attenta & ſæpius iterata meditatione efficere ut ejusdem, quoties uſus exiget, recorder, atque ita habitum quamdam non errandi acquiram: qua in re cùm maxima & præcipua hominis perfectio conſiſtat, non parum me hodierna meditatione lucratum eſſe exiſtimo, quod erroris & falſitatis cauſam inveſtigârim: & ſanè nulla alia eſſe poteſt ab ea quam explicui; nam quoties voluntatem in judiciis ferendis ita contineo, ut ad ea tantùm ſe extendat quæ illi clarè & diſtinctè ab intellectu exhibentur, fieri planè non poteſt ut errem, quia omnis clara, & diſtincta perceptio proculdubio eſt aliquid, ac proinde à nihilo eſſe non poteſt, ſed neceſſariò Deum auctorem habet, Deum, inquam, illum ſummè perfectum, quem fallacem eſſe repugnat; ideoque proculdubio eſt vera. Nec hodie tantùm didici quid mihi ſit cavendum ut nunquam fallar, ſed ſimul etiam quid agendum ut aſſequar veritatem; aſſequar enim illam profectò, ſi tantùm ad omnia quæ perfectè intelligo ſatis attendam, atque illa à reliquis quæ confuſius & obſcurius apprehendo, ſecernam. Cui rei diligenter impoſterum operam dabo.

MEDI-

MEDITATIO. V.

De Eſſentia rerum materialium, & iterum de Deo quod exiſtat.

MUlta mihi ſuperſunt de Dei attributis, multa de mei ipſius, ſive mentis meæ natura inveſtiganda, ſed illa fortè alias reſumam, jamque nihil magis urgere videtur (poſtquam animadverti quid cavendum atque agendum ſit ad aſſequendam veritatem) quàm ut ex dubiis, in quæ ſuperioribus diebus incidi, coner emergere, videamque an aliquid certi de rebus materialibus haberi poſſit. Et quidem priusquam inquiram, an aliquæ tales res extra me exiſtant, conſiderare debeo illarum ideas quatenus ſunt in mea cogitatione, & videre, quænam ex iis ſint diſtinctæ, quænam confuſæ. Nempe diſtinctè imaginor quantitatem, quam vulgo Philoſophi appellant continuam, ſive ejus quantitatis, aut potius rei quantæ extenſionem in longum, latum, & profundum; numero in eâ varias partes; quaslibet iſtis partibus magnitudines, figuras, ſitus, & motus locales, motibusque iſtis quaslibet durationes aſſigno. Nec tantùm illa ſic in genere ſpectata mihi planè nota & perſpecta ſunt, ſed præterea etiam particularia innumera de figuris, de numero, de motu, & ſimilibus attendendo percipio, quorum veritas adeò aperta eſt, & naturæ meæ conſentanea, ut dum illa primum detego, non tam videar aliquid novi addiſcere, quàm eorum quæ jam anteſciebam reminiſci, ſive ad ea primum advertere quæ dudum quidem in me erant, licet non prius in illa obtutum mentis convertiſſem. Quodque hic maximè conſiderandum puto, invenio apud me innumeras ideas quarumdam rerum, quæ etiamſi extra me fortaſſe nullibi exiſtant, non tamen dici poſſunt nihil eſſe; & quamvis à me quodammodo ad arbitrium cogitentur, non tamen à me finguntur, ſed ſuas habent veras & immutabiles naturas: ut cum, exempli cauſa, triangulum imaginor, etſi fortaſſe talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam exiſtat, nec unquam extiterit, eſt tamen profectò determinata quædam ejus natura, ſive eſſentia, ſive forma, immutabilis & æterna, quæ à me non efficta eſt, nec à mente mea dependet, ut patet ex eo quod demonſtrari poſſint variæ proprietates de iſto triangulo, nempe quod ejus tres anguli ſint æquales duobus rectis; quod maximo ejus angulo maximum latus ſubtendatur, & ſimiles, quas velim nolim clarè nunc agnoſco, etiamſi de iis nullo modo antea cogitârim cum triangulum imaginatus ſum, nec proinde à me fuerint efficta. Neque ad rem attinet, ſi dicam, mihi fortè à rebus externis per organa ſenſuum iſtam trianguli ideam adveniſſe, quia nempe corpora triangularem figuram habentia interdum vidi; poſſum enim alias innumeras figuras excogitare, de quibus nulla ſuſpicio eſſe poteſt quod mihi unquam per ſenſus illapſæ ſint, & tamen varias de iis, non minus quàm de trian-

 gulo,

gulo, proprietates demonſtrare: quæ ſane omnes ſunt veræ, quandoquidem à me clarè cognoſcuntur, ideoque aliquid ſunt, non merum nihil: patet enim illud omne quod verum eſt, eſſe aliquid; & jam fusè demonſtravi illa omnia quæ clare cognoſco eſſe vera; atque quamvis id non demonſtrâſſem, ea certe eſt natura mentis meæ, ut nihilominus non poſſem iis non aſſentiri, ſaltem quamdiu ea clarè percipio; meminique me ſemper, etiam ante hoc tempus, cum ſenſuum objectis quàm maxime inhærerem, ejusmodi veritates, quæ nempe de figuris, aut numeris, aliisve ad Arithmeticam, vel Geometriam, vel in genere ad puram atque abſtractam Matheſim pertinentibus evidenter agnoſcebam, pro omnium certiſſimis habuiſſe. Jam verò ſi ex eo ſolo, quod alicujus rei ideam poſſim ex cogitatione mea depromere, ſequitur, ea omnia quæ ad illam rem pertinere clarè & diſtinctè percipio, revera ad illam pertinere, nunquid inde haberi etiam poteſt argumentum quo Dei exiſtentia probetur? Certe ejus ideam, nempe entis ſummè perfecti, non minus apud me invenio, quàm ideam cujusvis figuræ aut numeri; nec minus clare & diſtincte intelligo ad ejus naturam pertinere ut ſemper exiſtat, quàm id quod de aliqua figura aut numero demonſtro ad ejus figuræ aut numeri naturam etiam pertinere; ac proinde, quamvis non omnia quæ ſuperioribus hiſce diebus meditatus ſum vera eſſent, in eodem ad minimum certitudinis gradu eſſe deberet apud me Dei exiſtentia, in quo fuerunt hactenus Mathematicæ veritates. Quanquam ſane hoc prima fronte non eſt omnino perſpicuum, ſed quandam ſophiſmatis ſpeciem refert. Cum enim aſſuetus ſim in omnibus aliis rebus exiſtentiam ab eſſentia diſtinguere, facile mihi perſuadeo illam etiam ab eſſentia Dei ſejungi poſſe, atque ita Deum ut non exiſtentem cogitari: ſed tamen diligentius attendenti fit manifeſtum, non magis poſſe exiſtentiam ab eſſentia Dei ſeparari, quàm ab eſſentia trianguli magnitudinem trium ejus angulorum æqualium duobus rectis, ſive ab idea montis ideam vallis: adeo ut non magis repugnet cogitare Deum (hoc eſt ens ſummè perfectum) cui deſit exiſtentia (hoc eſt cui deſit aliqua perfectio) quàm cogitare montem cui deſit vallis. Verum tamen ne poſſim quidem cogitare Deum niſi exiſtentem, ut neque montem ſine valle, at certe ut neque ex eo quod cogitem montem cum valle, ideo ſequitur aliquem montem in mundo eſſe, ita neque ex eo quod cogitem Deum ut exiſtentem, ideo ſequi videtur, Deum exiſtere: nullam enim neceſſitatem cogitatio mea rebus imponit; & quemadmodum imaginari licet equum alatum, etſi nullus equus habeat alas, ita forte Deo exiſtentiam poſſum affingere, quamvis nullus Deus exiſtat. Imo ſophiſma hîc latet, neque enim ex eo quod non poſſim cogitare montem niſi cum valle, ſequitur alicubi montem & vallem exiſtere, ſed tantùm montem & vallem, ſive exiſtant, ſive non exiſtant, à ſe mutuo ſejungi non poſſe; atqui ex eo quod non poſſim cogitare Deum niſi exiſtentem, ſequitur exiſtentiam à Deo eſſe inſeparabilem, ac proinde illum revera exiſtere; non quod mea cogitatio hoc

efficiat,

efficiat, ſive aliquam neceſſitatem ulli rei imponat, ſed contra quia ipſius rei, nempe, exiſtentiæ Dei, neceſſitas me determinat ad hoc cogitandum: neque enim mihi liberum eſt Deum absque exiſtentia (hoc eſt ens ſummè perfectum absque ſumma perfectione) cogitare, ut liberum eſt, equum vel cum alis vel ſine alis imaginari. Neque etiam hic dici debet, neceſſe quidem eſſe ut ponam Deum exiſtentem, poſtquam poſui illum habere omnes perfectiones, quandoquidem exiſtentia una eſt ex illis; ſed priorem poſitionem neceſſariam non fuiſſe: ut neque neceſſe eſt me putare figuras omnes quadrilateras circulo inſcribi; ſed poſito quod hoc putem, neceſſe erit me fateri rhombum circulo inſcribi, quo apertè tamen eſt falſum. Nam quamvis non neceſſe ſit, ut incidam unquam in ullam de Deo cogitationem; quoties tamen de ente primo & ſummo libet cogitare, atque ejus ideam tanquam ex mentis meæ theſauro depromere, neceſſe eſt, ut illi omnes perfectiones attribuam, etſi nec omnes tunc enumerem, nec ad ſingulas attendam: quæ neceſſitas plane ſufficit, ut poſteà, cum animadverto exiſtentiam eſſe perfectionem, rectè concludam, ens primum & ſummum exiſtere: quemadmodum non eſt neceſſe me ullum triangulum unquam imaginari, ſed quoties volo figuram rectilineam tres tantùm angulos habentem conſiderare, neceſſe eſt, ut illi ea tribuam, ex quibus rectè infertur, ejus tres angulos non majores eſſe duobus rectis, etiamſi hoc ipſum tunc non advertam. Cum verò examino, quænam figuræ circulo inſcribantur, nullo modo neceſſe eſt ut putem omnes quadrilateras ex eo numero eſſe; imò etiam idipſum nequidem fingere poſſum, quandiu nihil volo admittere niſi quod clare & diſtincte intelligo: ac proinde magna differentia eſt inter ejusmodi falſas poſitiones, & ideas veras mihi ingenitas, quarum prima & præcipua eſt idea Dei: nam ſanè multis modis intelligo illam non eſſe quid fictitium à cogitatione mea dependens, ſed imaginem veræ & immutabilis naturæ; ut, primo, quia nulla alia res poteſt à me excogitari, ad cujus eſſentiam exiſtentia pertineat, præter ſolum Deum; deinde quia non poſſum duos aut plures ejusmodi Deos intelligere; & quia poſito quod jam unus exiſtat, planè videam eſſe neceſſarium ut & ante ab æterno extiterit, & in æternum ſit manſurus: ac denique quod multa alia in Deo percipiam quorum nihil à me detrahi poteſt, nec mutari.

Sed verò quacumque tandem utar probandi ratione, ſemper eò res redit, ut ea me ſola planè perſuadeant quæ clare & diſtincte percipio. Et quidem ex iis quæ ita percipio etſi nonnulla unicuique obvia ſint, alia verò nonniſi ab iis qui propius inſpiciunt, & diligenter inveſtigant, deteguntur; poſtquam tamen detecta ſunt: hæc non minus certa quàm illa exiſtimantur. Ut quamvis non tam facile appareat in triangulo rectangulo quadratum baſis æquale eſſe quadratis laterum, quàm iſtam baſim maximo ejus angulo ſubtendi, non tamen minus creditur poſtquam ſemel eſt perſpectum. Quod autem ad Deum attinet, certe niſi præjudiciis obruerer, & rerum ſenſibilium imagines cogitationem meam omni ex parte obſiderent, nihil

nil illo prius, aut facilius agnoſcerem: nam quid ex ſe eſt apertius, quàm ſummum ens eſſe, ſive Deum ad cujus ſolius eſſentiam exiſtentia pertinet, exiſtere? Atque quamvis mihi attenta conſideratione opus fuerit ad hoc ipſum percipiendum, nunc tamen non modò de eo æquè certus ſum, ac de omni alio quod certiſſimum videtur; ſed prætcrea etiam animadverto cæterarum rerum certitudinem ab hoc ipſo ita pendere, ut absque eo nihil unquam perfectè ſciri poſſit.

Etſi enim ejus ſim naturæ, ut quamdiu aliquid valde clarè & diſtinctè percipio, non poſſim non credere verum eſſe, quia tamen ejus etiam ſum naturæ, ut non poſſim obtutum mentis in eandem rem ſemper defigere ad illam clarè percipiendam, recurratque ſæpe memoria judicii ante facti, cum non amplius attendo ad rationes propter quas tale quid judicavi, rationes aliæ afferri poſſunt, quæ me, ſi Deum ignorarem, facile ab opinione dejicerent, atque ita de nulla unquam re veram & certam ſcientiam, ſed vagas tantùm & mutabiles opiniones haberem. Sic, exempli cauſà, cum naturam trianguli conſidero, evidentiſſimè quidem mihi, utpote Geometriæ principiis imbuto, apparet ejus tres angulos æquales eſſe duobus rectis; nec poſſum non credere id verum eſſe quamdiu ad ejus demonſtrationem attendo, ſed ſtatim atque mentis aciem ab illa deflexi, quantumvis adhuc recorder me illam clariſſime perſpexiſſe, facile tamen poteſt accidere, ut dubitem an ſit vera, ſiquidem Deum ignorem: poſſum enim mihi perſuadere, me talem à natura factum eſſe, ut interdum in iis fallar quæ me puto quàm evidentiſſime percipere, cum præſertim meminerim me ſæpe multa pro veris & certis habuiſſe, quæ poſtmodum aliis rationibus adductus falſa eſſe judicavi.

Poſtquam verò percipi Deum eſſe, quia ſimul etiam intellexi cætera omnia ab eo pendere, illumque non eſſe fallacem; atque inde collegi, illa omnia quæ clare & diſtinctè percipio neceſſariò eſſe vera, etiamſi non attendam amplius ad rationes propter quas iſtud verum eſſe judicavi, modò tantum recorder me clarè & diſtinctè perſpexiſſe, nulla ratio contraria afferri poteſt quæ me ad dubitandum impellat, ſed veram & certam de hoc habeo ſcientiam; neque de hoc tantùm, ſed & de reliquis omnibus quæ memini me aliquando demonſtrâſſe, ut de Geometricis & ſimilibus: quid enim nunc mihi opponetur? Méne talem factum eſſe ut ſæpe fallar? At jam ſcio, me in iis quæ perſpicue intelligo falli non poſſe: méne multa aliàs pro veris & certis habuiſſe, quæ poſtea falſa eſſe deprehendi? atqui nulla ex iis clarè & diſtinctè perceperam, ſed hujus regulæ veritatis ignarus ob alias cauſas forte credideram, quas poſtea minus firmas eſſe detexi. Quid ergo dicetur? anne (ut nuper mihi objiciebam) me forte ſomniare, ſive illa omnia quæ jam cogito non magis vera eſſe quàm ea

quæ

quæ dormienti occurrunt? imò etiam hoc nihil mutat, nam certe quamvis ſomniarem, ſi quid intellectui meo ſit evidens, illud omnino eſt verum.

Atque ita planè video, omnis ſcientiæ certitudinem & veritatem ab una veri Dei cognitione pendere, adeo ut priusquam illum nôſſem, nihil de ulla alia re perfectè ſcire potuerim. Jam verò innumera tum de ipſo Deo, aliiſque rebus intellectualibus, tum etiam de omni illa natura corporea, quæ eſt puræ Matheſeos objectum, mihi plane nota & certa eſſe poſſunt.

MEDITATIO. VI.

De rerum materialium exiſtentia, & reali mentis à corpore diſtinctione.

Reliquum eſt ut examinem, an res materiales exiſtant: & quidem jam ad minimum ſcio illas, quatenus ſunt puræ Matheſeos objectum, poſſe exiſtere, quandoquidem ipſas clare & diſtinctè percipio. Non enim dubium eſt, quin Deus ſit capax ea omnia efficiendi quæ ego ſic percipiendi ſum capax; nihilque unquam ab illo fieri non poſſe judicavi, niſi propter hoc quod illud à me diſtinctè percipi repugnaret. Prætereà ex imaginandi facultate, qua me uti experior dum circa res iſtas materiales verſor, ſequi videtur illas exiſtere: nam attentius conſideranti quidnam ſit imaginatio, nihil aliud eſſe apparet quàm quædam applicatio facultatis cognoſcitivæ ad corpus ipſi intimè præſens ac proinde exiſtens.

Quod ut planum fiat, primò examino differentiam, quæ eſt inter imaginationem & puram intellectionem. Nempe, exempli cauſa, cùm triangulum imaginor, non tantùm intelligo illud eſſe figuram tribus lineis comprehenſam, ſed ſimul etiam iſtas tres lineas tanquam præſentes acie mentis intueor; atque hoc eſt quod imaginari appello. Si verò de chiliogono velim cogitare, equidem æque bene intelligo illud eſſe figuram conſtantem mille lateribus, ac intelligo triangulum eſſe figuram conſtantem tribus, ſed non eodem modo illa mille latera imaginor, ſive tanquam præſentia intueor: & quamvis tunc, propter conſuetudinem aliquid ſemper imaginandi, quoties de re corporea cogito, figuram forte aliquam confusè mihi repræſentem, patet tamen illam non eſſe chiliogonum, quia nulla in re eſt diverſa ab ea quam mihi etiam repræſentarem, ſi de myriogono, aliave quavis figura plurimorum laterum cogitarem; nec quicquam juvat ad eas proprietates, quibus chiliogonum ab aliis polygonis differt, agnoſcendas. Si verò de pentagono quæſtio ſit, poſſum quidem ejus figuram intelligere, ſicut figuram chiliogoni, absque ope imaginationis; ſed poſſum etiam eandem imaginari, applicando ſcilicet aciem mentis ad ejus quinque latera, ſimulque ad aream iis contentam; & manifeſtè hic animadverto, mihi peculi-

culiari quadam animi contentione opus eſſe ad imaginandum; qua non utor ad intelligendum: quæ nova animi contentio differentiam inter imaginationem & intellectionem puram clare oſtendit. Ad hæc conſidero iſtam vim imaginandi quæ in me eſt, prout differt à vi intelligendi, ad me ipſius, hoc eſt, ad mentis meæ eſſentiam non requiri; nam quamvis illa à me abeſſet, proculdubio manerem nihilominus ille idem, qui nunc ſum; unde ſequi videtur, illam ab aliqua re à me diverſa pendere; atque facile intelligo: ſi corpus aliquod exiſtat cui mens ſit ita conjuncta ut ad illud veluti inſpiciendum pro arbitrio ſe applicet, fieri poſſe, ut per hoc ipſum res corporeas imaginer; adeò ut hic modus cogitandi in eo tantum à pura intellectione differat, quod mens, dum intelligit, ſe ad ſeipſam quodammodo convertat, reſpiciatque aliquam ex ideis, quæ illi ipſi inſunt; dum autem imaginatur, ſe convertat ad corpus, & aliquid in eo ideæ vel à ſe intellectæ, vel ſenſu perceptæ conforme intueatur. Facile, inquam, intelligo imaginationem ita perfici poſſe, ſiquidem corpus exiſtat; & quia nullus alius modus æque conveniens occurrit ad illam explicandam, probabiliter inde conjicio corpus exiſtere; ſed probabiliter tantum, & quamvis accuratè omnia inveſtigem, nondum tamen video ex ea naturæ corporeæ idea diſtincta, quam in imaginatione mea invenio, ullum ſumi poſſe argumentum quod neceſſariò concludat aliquod corpus exiſtere.

Soleo verò alia multa imaginari præter illam naturam corpoream, quæ eſt puræ Matheſeos objectum, ut colores, ſonos, ſapores, dolorem, & ſimilia, ſed nulla tam diſtinctè; & quia hæc percipio melius ſenſu, à quo videntur ope memoriæ ad imaginationem perveniſſe; ut commodius de ipſis agam, eadem opera etiam de ſenſu eſt agendum, videndumque an ex iis quæ iſto cogitandi modo, quem ſenſum appello, percipiuntur, certum aliquod argumentum pro rerum corporearum exiſtentia habere poſſim. Et primò quidem apud me hic repetam quænam illa ſint quæ antehac ut ſenſu percepta vera eſſe putavi, & quas ob cauſas id putavi; deinde etiam cauſas expendam, propter quas eadem poſtea in dubium revocavi; ac denique conſiderabo quid mihi nunc de iiſdem ſit credendum. Primo itaque ſenſi me habere caput, manus, pedes, & membra cætera, ex quibus conſtat illud corpus quod tanquam mei partem, vel forte etiam tanquam me totum ſpectabam; ſenſique hoc corpus inter alia multa corpora verſari, à quibus variis commodis vel incommodis affici poteſt, & commoda iſta ſenſu quodam voluptatis, & incommoda ſenſu doloris metiebar. Atque præter dolorem & voluptatem ſentiebam etiam in me famem, ſitim, aliosque ejusmodi appetitus; itemque corporeas quasdam propenſiones ad hilaritatem, ad triſtitiam, ad iram, ſimilesque alios affectus; foris verò, præter corporum extenſionem, & figuras, & motus, ſentiebam etiam in illis duritiem, & calorem, aliasque tactiles qualitates; ac præterea lumen, & colores, & odores, & ſapores, & ſonos, ex quorum varietate cœlum, terram, maria, & reliqua corpora ab in-

vicem diſtinguebam, nec ſane absque ratione ob ideas iſtarum omnium qualitatum quæ cogitationi meæ ſe offerebant, & quas ſolas proprie & immediate ſentiebam, putabam me ſentire res quasdam à mea cogitatione planè diverſas, nempe corpora à quibus ideæ iſtæ procederent; experiebar enim illas absque ullo meo conſenſu mihi advenire, adeo ut neque poſſem objectum ullum ſentire, quamvis vellem, niſi illud ſenſus organo eſſet præſens; nec poſſem non ſentire cum erat præſens; cumque ideæ ſenſu perceptæ eſſent multo magis vividæ & expreſſæ, & ſuo etiam modo magis diſtinctæ, quàm ullæ ex iis quas ipſe prudens & ſciens meditando effingebam, vel memoriæ meæ impreſſas advertebam, fieri non poſſe videbatur ut à meipſo procederent; ideoque ſupererat ut ab aliis quibusdam rebus advenirent: quarum rerum cum nullam aliunde notitiam haberem quàm ex iſtis ipſis ideis, non poterat aliud mihi venire in mentem quàm illas iis ſimiles eſſe: Atque etiam quia recordabar me prius uſum fuiſſe ſenſibus quàm ratione, videbamque ideas quas ipſe effingebam non tam expreſſas eſſe, quàm illæ erant quas ſenſu percipiebam, & plerumque ex earum partibus componi, facile mihi perſuadebam, nullam planè me habere in intellectu, quam non prius habuiſſem in ſenſu. Non etiam ſine ratione corpus illud, quod ſpeciali quodam jure meum appellabam, magis ad me pertinere quàm alia ulla arbitrabar; neque enim ab illo poteram unquam ſejungi, ut à reliquis; omnes appetitus & affectus in illo & pro illo ſentiebam; ac denique dolorem & titillationem voluptatis in ejus partibus, non autem in aliis extra illud poſitis advertebam. Cur vero ex iſto neſcio quo doloris ſenſu quædam animi triſtitia, & ex ſenſu titillationis lætitia quædam conſequatur, curve illa neſcio quæ vellicatio ventriculi, quam famem voco, me de cibo ſumendo admoneat, gutturis verò ariditas de potu, & ita de cæteris, non aliam ſanè habebam rationem, niſi quia ita doctus ſum à natura; neque enim ulla planè eſt affinitas (ſaltem quam ego intelligam) inter iſtam vellicationem, & cibi ſumendi voluntatem, ſive inter ſenſum rei dolorem inferentis, & cogitationem triſtitiæ ab iſto ſenſu exortæ. Sed & reliqua omnia quæ de ſenſuum objectis judicabam, videbar à natura didiciſſe: priùs enim illa ita ſe habere mihi perſuaſeram, quàm rationes ullas, quibus hoc ipſum probaretur, expendiſſem.

Poſtea verò multa paulatim experimenta fidem omnem quam ſenſibus habueram labefactârunt: nam & interdum turres quæ rotundæ viſæ fuerant è longinquo, quadratæ apparebant è propinquo, & ſtatuæ permagnæ in earum faſtigiis ſtantes, non magnæ è terra ſpectanti videbantur; & talibus aliis innumeris in rebus ſenſuum externorum judicia falli deprehendebam; nec externorum duntaxat, ſed etiam internorum: nam quid dolore intimius eſſe poteſt? atqui audiveram aliquando ab iis quibus crus aut brachium fuerat absciſſum, ſe ſibi videri adhuc interdum dolorem ſentire in ea parte corporis qua

carebant; ideoque etiam in me non plane certum eſſe videbatur membrum aliquod mihi dolere, quamvis ſentirem in eo dolorem. Quibus etiam duas maxime generales dubitandi cauſas nuper adjeci: prima erat, quod nulla unquam dum vigilo me ſentire crediderim, quæ non etiam inter dormiendum poſſim aliquando putare me ſentire; cumque illa quæ ſentire mihi videor in ſomnis, non credam à rebus extra me poſitis mihi advenire, non advertebam, quare id potius crederem de iis quæ ſentire mihi videor vigilando. Altera erat, quod cum auctorem meæ originis adhuc ignorarem, vel ſaltem ignorare me fingerem, nihil videbam obſtare quo minus eſſem natura ita conſtitutus ut fallerer, etiam in iis quæ mihi veriſſima apparebant. Et quantum ad rationes quibus antea rerum ſenſibilium veritatem mihi perſuaſeram, non difficulter ad illas reſpondebam. Cum enim viderer ad multa impelli à natura quæ ratio diſſuadebat, non multum fidendum eſſe putabam iis quæ à natura docentur. Et quamvis ſenſuum perceptiones à voluntate mea non penderent, non ideo concludendum eſſe putabam illas à rebus à me diverſis procedere, quia forte aliqua eſſe poteſt in meipſo facultas, etſi mihi nondum cognita, illarum effectrix.

Nunc autem poſtquam incipio meipſum, meæque auctorem originis melius nôſſe, non quidem omnia quæ habere videor à ſenſibus, puto eſſe temere admittenda; ſed neque etiam omnia in dubium revocanda.

Et primò quoniam ſcio omnia quæ clarè & diſtinctè intelligo, talia à Deo fieri poſſe qualia illa intelligo, ſatis eſt quòd poſſum unam rem absque alterâ clarè & diſtinctè intelligere, ut certus ſim unam ab altera eſſe diverſam, quia poteſt ſaltem à Deo ſeorſim poni; & non refert à qua potentia id fiat, ut diverſa exiſtimetur; ac proinde ex hoc ipſo quod ſciam me exiſtere, quodque interim nihil planè aliud ad naturam ſive eſſentiam meam pertinere animadvertam, præter hoc ſolum quod ſim res cogitans, rectè concludo, meam eſſentiam in hoc uno conſiſtere, quod ſim res cogitans. Et quamvis fortaſſe (vel potius ut poſtmodum dicam, pro certo) habeam corpus quod mihi valde arctè conjunctum eſt, quia tamen ex una parte claram & diſtinctam habeo ideam mei ipſius quatenus ſum tantùm res cogitans, non extenſa; & ex alia parte diſtinctam ideam corporis quatenus eſt tantùm res extenſa, non cogitans, certum eſt me à corpore meo revera eſſe diſtinctum, & absque illo poſſe exiſtere.

Præterea invenio in me facultates ſpecialibus quibusdam modis cogitandi præditas, puta facultates imaginandi, & ſentiendi, ſine quibus totum me poſſum clarè & diſtinctè intelligere, ſed non vice verſâ illas ſine me, hoc eſt, ſine ſubſtantia intelligente cui inſint: intellectionem enim nonnullam in ſuo formali conceptu includunt, unde percipio illas à me, ut modos à re diſtingui.

Agnoſco

Agnoſco etiam quaſdam alias facultates, ut locum mutandi, varias figuras induendi, & ſimiles, quæ quidem, non magis quàm præcedentes, abſque aliqua ſubſtantia cui inſint poſſunt intelligi, nec proinde etiam abſque illa exiſtere: Sed manifeſtum eſt has, ſiquidem exiſtant, ineſſe debere ſubſtantiæ corporeæ ſive extenſæ, non autem intelligenti, quia nempe aliqua extenſio, non autem ulla planè intellectio in earum claro & diſtincto conceptu continetur. Jam verò eſt quidem in me paſſiva quædam facultas ſentiendi, ſive ideas rerum ſenſibilium recipiendi & cognoſcendi, ſed ejus nullum uſum habere poſſem, niſi quædam activa etiam exiſteret, ſive in me, ſive in alio, facultas iſtas ideas producendi, vel efficiendi. Atque hæc ſanè in me ipſo eſſe non poteſt, quia nullam plane intellectionem præſupponit, & me non cooperante, ſed ſæpe etiam invito ideæ iſtæ producuntur: ergo ſupereſt ut ſit in aliqua ſubſtantia à me diverſa, in qua quoniam omnis realitas vel formaliter vel eminenter ineſſe debet, quæ eſt objective in ideis ab iſta facultate productis, (ut jam ſupra animadverti) vel hæc ſubſtantia eſt corpus, ſive natura corporea, in qua nempe omnia formaliter continentur quæ in ideis objectivè; vel certe Deus eſt, vel aliqua creatura corpore nobilior, in qua continentur eminenter: atqui cum Deus non ſit fallax, omnino manifeſtum eſt illum nec per ſe immediatè iſtas ideas mihi immittere, nec etiam mediante aliqua creatura, in qua earum realitas objectiva non formaliter, ſed eminenter tantùm contineatur. Cum enim nullam plane facultatem mihi dederit ad hoc agnoſcendum, ſed contra, magnam propenſionem ad credendum illas à rebus corporeis emitti, non video qua ratione poſſet intelligi ipſum non eſſe fallacem, ſi aliunde quàm à rebus corporeis emitterentur: Ac proinde res corporeæ exiſtunt. Non tamen forte omnes tales omnino exiſtunt, quales illas ſenſu comprehendo; quoniam iſta ſenſuum comprehenſio in multis valdè obſcura eſt, & confuſa; ſed ſaltem illa omnia in iis ſunt quæ clare & diſtincte intelligo, id eſt, omnia generaliter ſpectata quæ in puræ Matheſeos objecto comprehenduntur.

Quantum autem attinet ad reliqua quæ vel tantum particularia ſunt, ut quod ſol ſit talis magnitudinis, aut figuræ &c. vel minus clare intellecta, ut lumen, ſonus, dolor, & ſimilia, quamvis valde dubia & incerta ſint, hoc tamen ipſum quod Deus non ſit fallax, quodque idcirco fieri non poſſit, ut ulla falſitas in meis opinionibus reperiatur, niſi aliqua etiam ſit in me facultas à Deo tributa ad illam emendandam, certam mihi ſpem oſtendit veritatis etiam in iis aſſequendæ. Et ſane non dubium eſt, quin ea omnia quæ doceor à natura aliquid habeant veritatis: Per naturam enim generaliter ſpectatam nihil nunc aliud quàm vel Deum ipſum, vel rerum creatarum coordinationem à Deo inſtitutam intelligo; nec aliud per naturam meam in particulari, quàm complexionem eorum omnium quæ mihi à Deo ſunt tributa.

Nihil autem eſt quod me iſta natura magis expreſsè doceat quàm quòd habeam corpus, cui malè eſt cum dolorem ſentio: quod cibo vel potu indiget, cum famem aut ſitim patior, & ſimilia; nec proinde dubitare debeo quin aliquid in eo ſit veritatis.

Docet etiam natura per iſtos ſenſus doloris, famis, ſitis, &c. Me non tantùm adeſſe meo corpori ut nauta adeſt navigio, ſed illi arctiſſimè eſſe conjunctum, & quaſi permixtum, adeo ut unum quid cum illo componam; alioqui enim cum corpus læditur, ego, qui nihil aliud ſum quàm res cogitans, non ſentirem idcirco dolorem, ſed puro intellectu læſionem iſtam perciperem, ut nauta viſu percipit, ſi quid in nave frangatur; & cum corpus cibo vel potu indiget, hoc ipſum expreſsè intelligerem, non confuſos famis & ſitis ſenſus haberem. Nam certè iſti ſenſus ſitis, famis, doloris, &c. nihil aliud ſunt quàm confuſi quidam cogitandi modi, ab unione & quaſi permixtione mentis cum corpore exorti.

Præterea etiam doceor à natura varia circa meum corpus alia corpora exiſtere, ex quibus nonnulla mihi proſequenda ſunt, alia fugienda. Et certe ex eo quod valdè diverſos ſententiam colores, ſonos, odores, ſapores, calorem, duritiem, & ſimilia, rectè concludo, aliquas eſſe in corporibus, à quibus variæ iſtæ ſenſuum perceptiones adveniunt, varietates iis reſpondentes, etiamſi fortè iis non ſimiles; atque ex eo quod quædam ex illis perceptionibus, mihi gratæ ſint, aliæ ingratæ, plane certum eſt meum corpus, ſive potius me totum, quatenus ex corpore & mente ſum compoſitus, variis commodis & incommodis à circumjacentibus corporibus affici poſſe.

Multa verò alia ſunt quæ etſi videar à natura doctus eſſe, non tamen reverà ab ipſa, ſed à conſuetudine quadam inconſideratè judicandi accepi, atque ideo falſa eſſe facile contingit; ut quod omne ſpatium, in quo nihil planè occurrit quod meos ſenſus moveat ſit vacuum; quod in corpore, exempli gratiâ, calido aliquid ſit planè ſimile ideæ caloris quæ in me eſt: in albo aut viridi ſit eadem albedo aut viriditas quam ſentio; in amaro aut dulci idem ſapor, & ſic de cæteris; quod & aſtra & turres, & quævis alia remota corpora ejus ſint tantùm magnitudinis & figuræ, quam ſenſibus meis exhibent, & alia ejusmodi. Sed ne quid in hac re non ſatis diſtinctè percipiam, accuratius debeo definire quid propriè intelligam, cum dico me aliquid doceri à natura; nempe hîc naturam ſtrictius ſumo, quàm pro complexione eorum omnium quæ mihi à Deo tributa ſunt; in hac enim complexione multa continentur quæ ad mentem ſolam pertinent, ut quòd percipiam, id quod factum eſt infectum eſſe non poſſe, & reliqua omnia quæ lumini naturali ſunt nota, de quibus hîc non eſt ſermo; multa etiam quæ ad ſolum corpus ſpectant, ut quòd deorſum tendat, & ſimilia, de quibus etiam non ago, ſed de iis tantùm quæ mihi ut compoſito ex

mente

mente & corpore à Deo tributa ſunt: ideoque hæc natura docet quidem ea refugere quæ ſenſum doloris inferunt, & ea proſequi quæ ſenſum voluptatis, & talia: ſed non apparet, illam præterea nos docere, ut quicquam ex iſtis ſenſuum perceptionibus ſine prævio intellectus examine de rebus extra nos poſitis concludamus, quia de iis verum ſcire ad mentem ſolam, non autem ad compoſitum videtur pertinere. Ita quamvis ſtella non magis oculum meum quàm ignis exiguæ facis afficiat, nulla tamen in eo realis ſive poſitiva propenſio eſt ad credendum, illam non eſſe majorem, ſed hoc ſine ratione ab ineunte ætate judicavi; & quamvis ad ignem accedens ſentio calorem, ut etiam ad eundem nimis prope accedens ſentio dolorem, nulla profectò ratio eſt quæ ſuadeat in igne aliquid eſſe ſimile iſti calori; ut neque etiam iſti dolori: ſed tantummodò in eo aliquid eſſe, quodcunque demum ſit, quod iſtos in nobis ſenſus caloris vel doloris efficiat: & quamvis etiam in aliquo ſpatio nihil ſit quod moveat ſenſum, non ideo ſequitur in eo nullum eſſe corpus, ſed video me in his aliiſque permultis ordinem naturæ pervertere eſſe aſſuetum, quia nempe ſenſuum perceptionibus, quæ propriè tantum à natura datæ ſunt ad menti ſignificandum quænam compoſito, cujus pars eſt, commoda ſint vel incommoda, & eatenus ſunt ſatis claræ & diſtinctæ, utor tanquam regulis certis ad immediatè dignoſcendum, quænam ſit corporum extra nos poſitorum eſſentia, de qua tamen nihil niſi valde obſcurè & confusè ſignificant.

Atqui jam ante ſatis perſpexi qua ratione, non obſtante Dei bonitate, judicia mea falſa eſſe contingat. Sed nova hic occurrit difficultas circa illa ipſa quæ tanquam perſequenda vel fugienda mihi à natura exhibentur; atque etiam circa internos ſenſus in quibus errores videor deprehendiſſe: Ut cum quis grato cibi alicujus ſapore deluſus venenum intus latens aſſumit: Sed nempe tunc tantum à natura impellitur ad illud appetendum in quo gratus ſapor conſiſtit; non autem ad venenum quod planè ignorat; nihilque hinc aliud concludi poteſt quam naturam iſtam non eſſe omniſciam: quod non mirum, quia cum homo ſit res limitata, non alia illi competit quàm limitatæ perfectionis.

At vero non raro etiam in iis erramus ad quæ à natura impellimur; ut cum ii qui ægrotant, potum vel cibum appetunt ſibi paulò poſt nociturum. Dici forſan hic poterit illos ob id errare, quod natura eorum ſit corrupta; ſed hoc difficultatem non tollit, quia non minus verè homo ægrotus creatura Dei eſt quàm ſanus; nec proinde minus videtur repugnare illum à Deo fallacem naturam habere. Atque ut horologium ex rotis & ponderibus confectum non minus accuratè leges omnes naturæ obſervat, cum male fabricatum eſt, & horas non rectè indicat, quàm cum omni ex parte artificis voto ſatisfacit: Ita ſi conſiderem hominis corpus quatenus machinamentum quoddam eſt ex oſſibus, nervis, muſculis, venis, ſanguine, & pellibus ita aptatum & compoſitum, ut, etiamſi nulla

nulla in eo mens exiſteret, eoſdem tamen haberet omnes motus qui nunc in eo non ab imperio voluntatis, nec proinde à mente procedunt, facile agnoſco illi æque naturale fore, ſi, exempli cauſa, hydrope laboret eam faucium ariditatem pati quæ ſitis ſenſum menti inferre ſolet, atque etiam ab illa ejus nervos & reliquas partes ita diſponi, ut potum ſumat ex quo morbus augeatur; quàm cum nullum tale in eo vitium eſt, à ſimili faucium ſiccitate moveri ad potum ſibi utilem aſſumendum. Et quamvis reſpiciens ad præconceptum horologii uſum, dicere poſſim illud, cum horas non rectè indicat, à natura ſua deflectere; Atque eodem modo conſiderans machinamentum humani corporis tanquam comparatum ad motus qui in eo fieri ſolent, putem illud etiam à natura ſua aberrare, ſi ejus fauces ſint aridæ, cum potus ad ipſius converſationem non prodeſt; ſatis tamen animadverto, hanc ultimam naturæ acceptionem ab altera multum differre; hæc enim nihil aliud eſt quàm denominatio à cogitatione mea, hominem ægrotum, & horologium male fabricatum, cum idea hominis ſani, & horologii recte facti comparante dependens, rebusque de quibus dicitur extrinſeca, per illam verò aliquid intelligo quod revera in rebus reperitur, ac proinde non nihil habet veritatis.

At certè etiamſi reſpiciendo ad corpus hydrope laborans, ſit tantum denominatio extrinſeca, cum dicitur ejus natura eſſe corrupta, ex eo quod aridas habeat fauces, nec tamen egeat potu; reſpiciendo tamen ad compoſitum, ſive ad mentem tali corpori unitam, non eſt pura denominatio, ſed verus error naturæ quod ſitiat, cum potus eſt ipſi nociturus; ideoque hic remanet inquirendum, quo pacto bonitas Dei non impediat, quo minus natura ſic ſumpta ſit fallax.

Nempe imprimis hic adverto, magnam eſſe differentiam inter mentem & corpus, in eo quod corpus ex natura ſua ſit ſemper diviſibile, mens autem plane indiviſibilis; nam ſane cum hanc conſidero, ſive meipſum quatenus ſum tantum res cogitans; nullas in me partes poſſum diſtinguere, ſed rem planè unam & integram me eſſe intelligo: & quamvis toti corpori tota mens unita eſſe videatur, abſciſſo tamen pede, vel brachio, vel quavis alia corporis parte, nihil ideo de mente ſubductum eſſe cognoſco; neque etiam facultates volendi, ſentiendi, intelligendi, &c. ejus partes dici poſſunt, quia una & eadem mens eſt quæ vult, quæ ſentit, quæ intelligit. Contra verò nulla res corporea ſive extenſa poteſt à me cogitari, quam non facile in partes cogitatione dividam, atque hoc ipſo ilam diviſibilem eſſe intelligam: quod unum ſufficeret ad me docendum, mentem à corpore omnino eſſe diverſam, ſi nondum illud aliunde ſatis ſcirem.

Deinde adverto, mentem non ab omnibus corporis partibus immediate affici, ſed tantummodo à cerebro, vel forte etiam ab una tantum exigua ejus parte, nem-

re, nempe ab ea in qua dicitur eſſe ſenſus communis; quæ quotiescunque eodem modo eſt diſpoſita, menti idem exhibet, etiamſi reliquæ corporis partes diverſis interim modis poſſint ſe habere, ut probant innumera experimenta quæ hîc recenſere non eſt opus.

Adverto præterea eam eſſe corporis naturam, ut nulla ejus pars poſſit ab alia parte aliquantum remota moveri eodem modo à qualibet ex iis quæ interjacent, quamvis illa remotior nihil agat. Ut, exempli cauſa, in fune A, B, C, D, ſi trahatur ejus ultima pars D, non alio pacto movebitur prima A, quàm moveri etiam poſſet ſi traheretur una ex intermediis B, vel C, & ultima D maneret immota: Nec diſſimili ratione, cum ſentio dolorem pedis, docuit me Phyſica, ſenſum illum fieri ope nervorum per pedem ſparſorum, qui inde ad cerebrum usque funium iſtar extenſi, dum trahuntur in pede, trahunt etiam intimas cerebri partes ad quas pertingunt, quemdamque motum in iis excitant, qui inſtitutus eſt à natura, ut mentem afficiat ſenſu doloris tanquam in pede exiſtentis: Sed quia illi nervi per tibiam, crus, lumbos, dorſum, & collum tranſire debent, ut à pede ad cerebrum perveniant, poteſt contingere, ut etiamſi eorum pars quæ eſt in pede non attingatur, ſed aliqua tantùm ex intermediis, idem planè ille motus fiat in cerebro qui fit pede malè affecto, ex quo neceſſe erit ut mens ſentiat eundem dolorem: & idem de quolibet alio ſenſu eſt putandum.

Adverto denique, quandoquidem unusquisque ex motibus qui fiunt in eâ parte cerebri, quæ immediatè mentem afficit, non niſi unum aliquem ſenſum illi infert, nihil hac in re melius poſſe excogitari, quàm ſi eum inferat qui ex omnibus quos inferre poteſt ad hominis ſani conſervationem quàm maximè & quàm frequentiſſimè conducit; Experientiam autem teſtari, tales eſſe omnes ſenſus nobis à natura inditos; ac proinde nihil planè in iis reperiri, quod non Dei potentiam bonitatemque teſtetur. Ita, exempli causâ, cum nervi qui ſunt in pede, vehementer & præter conſuetudinem moventur, ille eorum motus per ſpinæ dorſi medullam ad intima cerebri pertingens ibi menti ſignum dat ad aliquid ſentiendum, nempe dolorem tanquam in pede exiſtentem, à quo illa excitatur ad ejus cauſam ut pedi infeſtam, quantum in ſe eſt, amovendam. Potuiſſet verò natura hominis à Deo ſic conſtitui, ut ille idem motus in cerebro quidvis aliud menti exhiberet; nempe vel ſeipſum, quatenus eſt in cerebro; vel quatenus eſt in pede; vel in aliquo ex locis intermediis, vel denique aliud quidlibet; ſed nihil aliud ad corporis conſervationem æque conduxiſſet. Eodem modo cum potu indigemus, quædam inde oritur ſiccitas in gutture nervos ejus movens, & illorum ope cerebri interiora; hicque motus mentem afficit ſenſu ſitis, quia nihil in toto hoc negotio nobis utilius eſt ſcire, quàm quòd potu ad conſervationem valetudinis egeamus; & ſic de cæteris.

Ex

Ex quibus omnino manifeſtum eſt, non obſtante immenſa Dei bonitate: naturam hominis ut ex mente & corpore compoſiti non poſſe non aliquando eſſe fallacem. Nam ſi quæ cauſa non in pede, ſed in alia quavis ex partibus per quas nervi à pede ad cerebrum porriguntur, vel etiam in ipſo cerebro eundem planè motum excitet, qui ſolet excitari pede malè affecto, ſentietur dolor tanquam in pede, ſenſuſque naturaliter falletur, quia cum ille idem motus in cerebro non poſſit niſi eundem ſemper ſenſum menti inferre, multoque frequentius oriri ſoleat à cauſa quæ lædit pedem, quàm ab alia alibi exiſtente, rationi conſentaneum eſt, ut pedis potius, quàm alterius partis dolorem menti ſemper exhibeat. Et ſi quando faucium ariditas non ut ſolet ex eo quod ad corporis valetudinem potus conducat, ſed ex contraria aliqua cauſa oriatur, ut in hydropico contingit, longe melius eſt illam tunc fallere, quàm ſi contra ſemper falleret, cum corpus eſt bene conſtitutum; & ſic de reliquis.

Atque hæc conſideratio plurimum juvat, non modò ut errores omnes quibus natura mea obnoxia eſt animadvertam, ſed etiam ut illos aut emendare aut vitare facile poſſim. Nam ſanè cum ſciam omnes ſenſus circa ea quæ ad corporis commodum ſpectant multò frequentius verum indicare quàm falſum, poſſimque uti ferè ſemper pluribus ex iis ad eandem rem examinandam; & inſuper memoria; quæ præſentia cum præcedentibus connectit; & intellectu, qui jam omnes errandi cauſas perſpexit, non amplius vereri debeo ne illa, quæ mihi quotidie à ſenſibus exhibentur ſint falſa, ſed hyperbolicæ ſuperiorum dierum dubitationes ut riſu dignæ ſunt explodendæ; Præſertim ſumma illa de ſomno, quem à vigilia non diſtinguebam; nunc enim adverto permagnum inter utrumque eſſe diſcrimen in eo, quod nunquam inſomnia cum reliquis omnibus actionibus vitæ à memoria conjungantur, ut ea quæ vigilanti occurrunt; nam ſanè, ſi quis dum vigilo mihi derepente appareret, ſtatimque poſtea diſpareret, ut fit in ſomnis, ita ſcilicet, nec unde veniſſet, nec quò abiret viderem, non immeritò ſpectrum potius, aut phantaſma in cerebro meo effictum, quàm verum hominem eſſe judicarem: Cum verò eæ res occurrunt, quas diſtinctæ unde, ubi, & quando mihi adveniant adverto, earumque perceptionem abſque ulla interruptione cum tota reliqua vita connecto, planè certus ſum non in ſomnis, ſed vigilanti occurrere. Nec de ipſarum veritate debeo vel minimum dubitare, ſi poſtquam omnes ſenſus, memoriam & intellectum ad illas examinandas convocavi, nihil mihi quod cum cæteris pugnet ab ullo ex his nuncietur. Ex eo enim quod Deus non ſit fallax, ſequitur omnino in talibus me non falli. Sed quia rerum agendarum neceſſitas non ſemper tam accurati examinis morem concedit, fatendum eſt, humanam vitam circa res particulares ſæpe erroribus eſſe obnoxiam, & naturæ noſtræ infirmitas eſt agnoſcenda.

OBJECTIONES

Doctorum aliquot virorum in præcedentes Meditationes, cum reſponſionibus Auctoris.

PRIMÆ OBJECTIONES.

VIRI CLARISSIMI,

Ut vidi vos omnino iſtius animi eſſe, ut ſcripta Domini Carteſii penitius inſpiciam, non debui hac in cauſa viris mihi undequaque amiciſſimis non obtemperare; tum ut hoc ipſo videatis quanti vos æſtimem, tum etiam ut conſtet quantum & viribus meis, & ingenio deſit, ut in poſterum & ametis pluſculum, ſi indigeo, & minus oneri ſitis ſi non ſufficio. Eſt ſane D. Carteſius quantum animadverto, vir ingenii maximi, ſummæque modeſtiæ, quales vel ipſe Momus amet ſi adſit.

Cogito, inquit, ergo ſum, imo ipſa cogitatio aut mens ſum ita: atqui cogitando, ideas rerum in me habeo, ac imprimis ideam entis perfectiſſimi & infiniti. Etiam: illius autem cauſa ego non ſum, qui ejus realitatem objectivam non æquo, ergo aliquid cauſa ejus eſt me perfectius, ac proinde aliquid præter me eſt, aliquid me perfectius eſt; aliquis qui non quovis modo ens eſt, ſed ſimpliciter; & incircumſcriptè, totum eſſe in ſe pariter complexus, & vel ut cauſa anticipans, ut habet Dionyſ. de divin. nom. cap. 8.

Hic verò cogor paululum ſubſiſtere, ne fatiger nimium: jam enim ingenium mihi æſtuat inſtar fluctuantis Euripi: ajo, nego, probo, refello iterum, diſſentire à viro nolo, aſſentiri non poſſum: quam enim, quæſo, cauſam idea requirit? aut fare quid idea ſit. Eſt ipſa res cogitata quatenus objective eſt in intellectu: ſed quid eſt eſſe objective in intellectu? olim didici: eſt ipſum actum intellectus per modum objecti terminare: quod ſane extrinſeca denominatio eſt, & nihil rei: ſicut enim, videri, nihil aliud eſt quàm actum viſionis in me tendere; ita cogitari, aut objectivè eſſe in intellectu, eſt mentis cogitationem in ſe ſiſtere & terminare; quod re immota, immutataque, quin & non

 exiſten-

exiſtente fieri poteſt: quid ergo cauſam ejus inquiro quod actu non eſt, quod nuda denominatio, & nihil eſt?

Et tamen, inquit magnum iſtud ingenium, *quod hæc idea realitatem objectivam, hanc vel illam contineat potius quàm aliam, hoc perfectò habere debet ab aliquâ cauſâ.* Imo à nulla: realitas enim objectiva pura denominatio eſt, actu non eſt. Cauſa autem realem influxum donat, & actualem: illum iſtud quod actu non eſt non recipit, ac proinde actualem cauſæ effluxum non patitur, nedum requirit. Ergo ideas habeo, cauſam earum non habeo, tantum abeſt ut me majorem, & infinitam.

At ſi idearum cauſam non das, rationem ſaltem aſſigna, cur hæc idea hanc realitatem objectivam potius contineat quàm illam. Opportunè admodum; non ſoleo enim cum amicis parcè agere, ſed quam largiſſimè. Illud univerſim dico de ideis omnibus, quod D. Carteſius alias de triangulo: *Etſi fortaſſe,* inquit, *talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam exiſtat, nec unquam extiterit, eſt tamen profectò determinata quædam ejus natura, ſive eſſentia, ſive forma immutabilis & æterna.* Eſt nempe æterna illa veritas, quæ cauſam non poſtulat. Scapham, ſcapham eſſe, & nihil aliud; Davum, Davum eſſe, non Oedipum. Si tamen mordicus rationem exigis, imperfectio eſt intellectus noſtri qui infinitus non eſt; cum enim univerſum quod eſt ſimul & ſemel uno complexu non comprehendat, bonum omne dividit, & partitur; atque ita quod totum parturire non poteſt ſenſim concipit, aut, ut etiam ajunt, inadæquatè.

Pergit porro vir, *atqui,* inquit, *quantumvis imperfectus ſit iſte eſſendi modus, quo res eſt objectivè in intellectu per ideam, non tamen profectò plane nihil eſt, nec proinde à nihilo eſſe poteſt.* Æquivocatio eſt, ſi enim, *nihil,* idem eſt quod ens non actu, omnino nihil eſt, quia non eſt actu, atque ita à nihilo eſt, id eſt non à cauſa aliqua: Si verò, *nihil*, fictum quid dicit, quod vulgò *ens rationis* indigitant, non eſt *nihil*, ſed reale aliquid quod diſtinctè concipitur. Et tamen quia ſolum concipitur & actu non eſt; concipi quidem, at cauſari minime poteſt.

Sed ulterius *quærere libet, an ego ipſe habens illam ideam eſſe poſſem, ſi tale ens nullum exiſteret,* nempe à quo idea entis me perfectioris procedat, ut immediatè ante dicit: *nempe,* inquit, *à quo eſſem? à me ſcilicet, vel à parentibus, vel ab aliis,* &c. *Atqui ſi à me eſſem, nec dubitarem, nec optarem, nec omnino quicquam mihi deeſſet, omnes enim perfectiones, quarum idea aliqua in me eſt, mihi dediſſem, atque ita ipſemet Deus eſſem.* Si verò ab alio ſum, tandem ad illud deveniam quòd à ſe eſt, & ita de illo, idem quod de me, eſt argumentum: Illa demum ipſa illa via eſt, quam & S. Thomas ingreditur, quam vocat viam à cauſalitate cauſæ efficientis, eamque deſumpſit ex Philoſopho, niſi quod iſti de cauſis idearum non ſint ſolliciti. Et forte opus non erat; quidni enim ſtrictè, rectaque incedam? Cogito, ergo ſum, imò ipſa mens & cogitatio ſum: Illa autem

tem mens & cogitatio aut à ſeipſa eſt, aut ab alio; ſi hoc, iſtud porrò à quo? Si à ſe eſt, ergo Deus eſt; Quod enim à ſe eſt, omnia ſibi ipſi facile dederit.

Rogo virum, obſecroque, ut avidum Lectorem, & forte minus intelligentem ſe non celet; accipitur enim, *à ſe,* duplici modo: Primò poſitivè, nempe à ſe ipſo ut à cauſa, atque ita quod à ſe eſſet, ſibique ipſi daret eſſe ſuum, ſi prævio delectu ſibi daret quod vellet, haud dubiè ſibi omnia daret, atque adeò Deus eſſet. Secundò, accipitur, *à ſe,* negativè, ut ſit idem quod, *ſeipſo,* aut *non ab alio*: atque hoc modo, quantum memini, ab omnibus accipitur.

Nunc verò ſi aliquid à ſe eſt, id eſt, non ab alio; quomodo probem iſtud omnia complecti & eſſe infinitum? Jam enim non audio ſi dicas, ſi à ſe eſt, ſibi facile omnia dediſſet; nec enim à ſe eſt ut à cauſa, nec ſibi prævium fuit, ut ante deligeret quod eſſet poſtmodum. Scio me aliquando ita Suarem audiviſſe: omnis limitatio eſt à cauſa, ideo enim limitata finitaque res eſt, vel quia cauſa majus perfectiusque dare nihil potuit, aut quia non voluit, ſi ergo aliquid à ſe eſt, & non à cauſa, profectò illimitatum eſt & infinitum.

Ego verò non omnino acquieſco; Quid ſi enim limitatio ſit ab intrinſecis principiis conſtituentibus, hoc eſt ab ipſa forma & eſſentia, quam tamen nondum infinitam eſſe probâſti, quantumvis à ſe ſit, hoc eſt, non ab alio? ſanè, calidum, ſi ſupponas calidum eſſe, ex intrinſecis principiis conſtituentibus calidum erit; & non frigidum, licet imagineris, à nullo eſſe iſtud ipſum quod eſt. Non dubito D. Carteſio rationes non deeſſe, quibus ſubſtituat illud quod alii fortaſſis non ſatis clarè præſtiterunt.

Tandem mihi cum viro convenit; Illud pro regula generali ſtatuit: quicquid clarè diſtinctéque cognoſco, iſtud ſane ens verum eſt; imò quicquid cogito, verum eſt: jam enim à puero penè chimæris omnibus & cuivis enti rationis aqua & igne interdiximus, nulla namque potentia à proprio objecto deviare poteſt; voluntas ſi movetur, in bonum tendit; quin nec ſenſus ipſi errant; viſus enim videt id quod videt, auris audit id quod audit: & ſi aurichalcum vides, bene vides; ſed erras cum judicio tuo aurum eſſe decernis id quod vides. Ita ut D. C. meritiſſimè omnem errorem judicio & voluntati expenſum ferat.

Sed nunc ex regula iſta infer quod volebas. Atqui ens infinitum clarè diſtinctéque cognoſco, ergo ens verum eſt & aliquid: interrogabit non nemo; claréne diſtinctéque cognoſcis ens infinitum? quid ergo ſibi vult tritum iſtud, & vulgo notum; *infinitum, quà infinitum, eſt ignotum.* Si enim ego cum de Chiliogono cogito, figuram aliquam confusè mihi repræſentans, non Chiliogonum ipſum diſtinctè imaginor, aut cognoſco, quia mille ejus latera non diſtinctè intueor: ſanè rogabit ille quomodo infinitum ut infinitum diſtinctè & non confusè tantum cogitet, ſi infinitas ejus perfectiones, quibus conſtat, clarè & velut ad oculum videre non poſſit?

Et fortè iſtud eſt quod ſanctus Thomas voluit; cum enim negâſſet hanc propoſitionem per ſe notam eſſe, *Deus eſt*, objicit ſibi ex Damaſceno: omnibus cognitio, exiſtere Deum, naturaliter inſerta eſt; ergo Deum eſſe eſt per ſe notum. Et reſpondet, cognoſcere Deum eſſe in aliquo communi, ſub quadam, inquit, confuſione, in quantum ſcilicet Deus eſt hominis beatitudo, id naturaliter nobis inſertum eſt: ſed hoc, inquit, non eſt ſimpliciter cognoſcere *Deum eſſe*, ſicut cognoſcere venientem, non eſt cognoſcere Petrum, quamvis Petrus ſit veniens, &c. quaſi dicat Deum ſub ratione communi, aut finis ultimi, aut etiã primi entis & perfectiſſimi, aut denique ſub ratione complectentis confuſè & in genere omnia, cognoſci: ſed non ſub præciſa ratione ſui eſſe; ita enim infinitus eſt, & nobis ignotus. Scio D. C. facilè ſic interroganti reſponſurũ eſſe. Credo tamen quod ex illis quæ exercitii ego causâ ſolum allego, iſtud Boëtii recordabitur, quod quædam ſunt communes animi conceptiones, & per ſe notæ apud ſapientes tantùm; Adeo ut mirandum non ſit, ſi multum interrogent qui plus ſapere deſiderant, ſique his rebus diutius immorentur, quas ut primum totius negotii fundamentum inculcatas eſſe noverunt, & tamen ſine magna inveſtigatione non intelligunt.

Itaque permittamus; aliquis claram diſtinctamque ideam habeat entis ſummi, & perfectiſſimi, quid inde promoves ulterius? nempe iſtud infinitum ens exiſtere, idque ita certo, *ut in eodem ad minimum certitudinis gradu Dei exiſtentia apud me eſſe debeat, in quo fuerunt hactenus mathematicæ veritates: adeò ut non magis repugnet cogitare Deum (hoc eſt ſummè perfectum) cui deſit exiſtentia, (hoc eſt aliqua perfectio) quàm cogitare montem cui deſit vallis.* Ibi totius rei cardo eſt; qui nunc cedit, victum ſe fateatur oportet: mihi, quia cum fortiori ago, libet paululum velitari, ut cum vincendus ſim, nonnihil tamen differam quod vitare non poſſum.

Ac in primis, etſi modò auctoritate non agimus, ſed ratione tantùm: tamen ne ex libidine maximo ingenio videar reluctari, ipſum potius S. Thomam audite; objicit ſibi: intellecto quid ſignificet hoc nomen *Deus*, ſtatim habetur quod Deus eſt; ſignificatur enim hoc nomine id quo majus ſignificari non poteſt: majus autem eſt quod eſt in re & in intellectu, quàm quod eſt in intellectu tantùm: unde cum intellecto hoc nomine *Deus* ſtatim ſit in intellectu, ſequitur etiam quod ſit in re: quod argumentum in forma ita reddo: Deus eſt quo majus ſignificari non poteſt, ſed illud quo majus ſignificari non poteſt, includit exiſtentiam, ergo Deus ipſo nomine, vel conceptu ſuo includit exiſtentiam, ac proinde ſine exiſtentia nec concipi, nec eſſe poteſt: nunc, amabo vos, nunquid ipſum hoc argumentum eſt D. Carteſii? S. Thomas Deum ita definit; quo majus ſignificari non poteſt: D. C. vocat eum Ens ſummè perfectum, illo ſane majus ſignificari non poteſt. S. Thomas ſubſumit: id quo majus ſignificari non poteſt, includit exiſtentiam; alioqui eo majus aliquid ſignificari poteſt, nempe id quod etiam exiſtentiam ſignificatur includere. At nunquid D. C. idem ſubſumere videtur? Deus eſt ens ſummè perfectum, atqui ens ſummè

perfe-

perfectum exiſtentiam includit, alioqui ſummè perfectum non eſſet. Infert S. Thomas, ergo cum intellecto hoc nomine *Deus* ſtatim in ipſo intellectu ſit; ſequitur etiam quod ſit in re: hoc eſt, eo ipſo quod in ipſo conceptu eſſentiali entis quo majus ſignificari non poteſt, involvatur exiſtentia; ſequitur illud ipſum ens eſſe. Idem Dominus Carteſius infert: *atqui*, inquit, *ex eo quod non poſſum cogitare Deum niſi exiſtentem, ſequitur exiſtentiam ab eo eſſe inſeparabilem ac proinde illum revera exiſtere.* Nunc verò S. Thomas & ſibi, & D. Carteſio reſpondeat. *Dato*, inquit *quòd quilibet intelligat hoc nomine* Deus *ſignificari hoc quod dicitur, ſcilicet illud quo magis cogitari non poteſt, non tamen propter hoc ſequitur quod intelligat id quod ſignificatur per nomen, eſſe in rerum natura, ſed in apprehenſione intellectus tantùm. Nec poteſt argui quod ſit in re, niſi daretur quod ſit in re aliquid, quo majus cogitari non poteſt, quod non eſt datum à ponentibus Deum non eſſe.* Ex quo ego quoque breviter reſpondeo; etiamſi detur ens ſummè perfectum ipſo nomine ſuo importare exiſtentiam, tamen non ſequitur ipſammet illam exiſtentiam in rerum natura actu quid eſſe, ſed tantum cum conceptu entis ſummi conceptum exiſtentiæ inſeparabiliter eſſe conjunctum. Ex quo non inferas, exiſtentiam Dei actu quid eſſe, niſi ſupponas illud ens ſummum actu exiſtere, tum enim & omnes perfectiones, & hanc quoque realis exiſtentiæ actu includet.

Ignoſcite viri clariſſimi, laſſus ſum; ludam paululùm. Complexum hoc, *Leo exiſtens*, utrumque includit, & quidem eſſentialiter, nempe leonem, & modum exiſtentiæ; ſi enim alterutrum demas, idem hoc complexum non erit. Nunc autem, nunquid ab æterno Deus hoc compoſitum clarè diſtincteque cognovit? & nunquid idea hujus compoſiti, ut compoſitum, utramque ejus partem eſſentialiter involvit? hoc eſt, nunquid exiſtentia de eſſentia hujus compoſiti eſt, *Leo exiſtens.* Et tamen diſtincta cognitio Dei, diſtincta, inquam, cognitio Dei ab æterno non neceſſariò urget alterutram partem hujus compoſiti eſſe, niſi ſupponas ipſum compoſitum eſſe: tunc enim eſſentiales ſuas perfectiones omnes, ac proinde etiam actualem exiſtentiam involvet. Ita quoque etiamſi diſtinctè cognoſcam ens ſummum; & licet ens ſummè perfectum in conceptu ſuo eſſentiali exiſtentiam includat, non tamen ſequitur exiſtentiã modo actu quid eſſe, niſi ſupponas ens illud ſummum eſſe, tunc enim ut omnes ſui perfectiones, ita etiam hanc exiſtentiam actu includet. Atque ita ens illud ſummè perfectum exiſtere aliunde probandum erit.

De eſſentia animæ, ejuſque diſtinctione à corpore, pauca dicam. Fateor enim magnum iſtud ingenium jam ita me defatigavit, ut ulterius pene nihil poſſim: diſtinctionem animæ à corpore, ſi ſit, videtur probare ex eo quod diſtinctè & ſeorſim concipi poſſint. Ubi virum doctiſſimum cum Scoto committo: dicit ipſe, ad hoc quod unum ab alio diſtinctè & ſeorſim concipitur, ſufficere diſtinctionem quam vocat *formalem*, & *objectivam*, quam mediam ponit inter *realem*, & *rationis*, atque ita diſtinguit juſtitiam divinam, & ejus miſericordiam:

habent enim, inquit, ante omnem operationem intellectus rationes formales diverſas, ita ut jam tunc una non ſit alia: & tamen non ſequitur; ſeorſim juſtitia à miſericordia concipi poteſt, ergo & ſeorſim exiſtere. Sed omnino video me epiſtolæ modum exceſſiſſe. Hæc ſunt quæ de propoſita re dicenda habui. Vos verò, Clariſſimi viri, diſpicite quid melius eſſe judicetis. Si à me ſtatis, facile Dominum des Cartes amicitiâ obruemus, ne in poſterum male me ſit habiturus ſi paululum ei contradixerim. Si ab illo eſtis, manus do, victus ſum, idque libentius, ne iterum vincar. Valete.

Reſponſio Auctoris ad Primas Objectiones.

Viri Clarissimi,

Fortem ſanè adverſarium mihi concitâſtis, cujusque ingenium & doctrina multum mihi negotii faceſſere potuiſſent, niſi pius & perhumanus Theologus Dei cauſæ, ejusque etiam qualicunque patrono, favere maluiſſet, quàm illam ſerio impugnare. Sed quamvis iſta in eo prævaricatio perhoneſta ſit, non tamen æquè in me colluſio eſſet laudanda: Ideoque hic malo ejus in me juvando artificium exponere, quam velut adverſario reſpondere.

Inprimis præcipuam meam rationem ad exiſtentiam Dei probandam paucis complexus eſt, ut tantò melius lectorum memoriæ inhæreret, iisque breviter conceſſis quæ ſatis clarè demonſtrata eſſe judicavit, atque ita auctoritate ſua firmatis, in illud unum inquiſivit, à quo difficultas præcipua dependet, nempe quidnam hîc per nomen *ideæ* intelligendum ſit, & quam cauſam iſta idea requirat. Scripſi autem, *ideam eſſe ipſam rem cogitatam, quatenus eſt objectivè in intellectu*, quæ verba plane aliter quàm à me dicantur, fingit à ſe intelligi, ut occaſionem det illa clariùs explicandi. *Eſſe*, inquit, *objectivè in intellectu, eſt ipſum actum intellectus per modum objecti terminare, quod tantum extrinſeca denominatio eſt, & nihil rei, &c.* Ubi advertendum, illum reſpicere ad rem ipſam tanquam extra intellectum poſitam, ratione cujus eſt ſanè extrinſeca denominatio quod ſit objectivè in intellectu, me autem loqui de idea quæ nunquam eſt extra intellectum, & ratione cujus *eſſe objectivè* non aliud ſignificat, quàm eſſe in intellectu eo modo quo objecta in illo eſſe ſolent. Ita, exempli gratia, ſi quis quærat quid Soli accidat ex eo quod ſit objectivè in meo intellectu, optimè reſpondetur, nihil ei accidere niſi extrinſecam denominationem, quod nempe operationem intellectus per modum objecti terminet: ſi autem de idea Solis quæratur quid ſit, & reſpondeatur, illam eſſe rem cogitatã, quatenus eſt objectivè in intellectu, nemo intelliget illam eſſe ipſum Solem, quatenus in eo extrinſeca iſta denominatio eſt: neque ibi, *objectivè eſſe in intellectu*, ſignificabit ejus operationem per modum objecti terminare, ſed in intellectu eo modo eſſe quo ſolent

lent ejus objecta, adeò ut idea ſolis ſit ſol ipſe in intellectu exiſtens, non quidem formaliter, ut in cœlo, ſed objectivè, hoc eſt eo modo quo objecta in intellectu eſſe ſolent, qui ſanè eſſendi modus longè imperfectior eſt quàm ille quo res extra intellectum exiſtunt; ſed non idcirco planè nihil eſt, ut jam ante ſcripſi. Cumque doctiſſimus Theologus dicit eſſe æquivocationem in illis verbis, videtur me ejus quam mox notavi monere voluiſſe, ne forte illam ignorarem. Ait enim primò, rem ita exiſtentem in intellectu per ideam non eſſe ens actu, hoc eſt non eſſe quid extra intellectum poſitum: quod verum eſt: deinde ait etiam eandem non eſſe fictum quid, ſive ens rationis, ſed reale aliquid, quod diſtinctè concipitur; quibus verbis omne id quod aſſumpſi admittit: ſed addit tamen quia ſolum concipitur, & non actu eſt, (hoc eſt, quia tantum idea eſt, & non res extra intellectum poſita) concipi quidem, aut cauſari minime poſſe, hoc eſt causâ non indigere ut extra intellectum exiſtat: quod fateor: ſed ſane indiget causâ ut concipiatur, & de hac ſolâ quæſtio eſt. Ita ſi quis habeat in intellectu ideam alicujus machinæ ſummo artificio excogitatæ, meritò profectò quæri poteſt quænam ejus ideæ ſit cauſa; neque ſatisfaciet ſi quis dicat illam extra intellectum nihil eſſe, nec proinde poſſe cauſari, ſed tantum concipi; nihil enim aliud hîc quæritur, quàm quæ ſit cauſa quare concipiatur: neque etiam ſatisfaciet qui dicet intellectum ipſum eſſe ejus cauſam, nempe ut ſuæ operationis: de hac enim re non dubitatur, ſed tantùm de cauſa artificii objectivi quod in ea eſt. Nam quod hæc idea machinæ tale artificium objectivum contineat potius quàm aliud, hoc profectò habere debet ab aliqua cauſa; eſtque idem reſpectu hujus artificium objectivum, quod reſpectu ideæ Dei realitas objectiva. Et quidem hujus artificii cauſa varia poteſt aſſignari; vel enim eſt realis aliqua talis machina prius viſa, ad cujus ſimilitudinem idea iſta formata eſt, vel magna Mechanicæ ſcientia quæ eſt in illo intellectu, vel forte magna ingenii ſubtilitas, cujus ope etiam ſine prævia ſcientia potuit illam invenire. Notandumque omne artificium quod in idea illa eſt tantum objectivè, neceſſario eſſe debere in ejus cauſa, qualiſcunque tandem illa ſit, vel formaliter, vel eminenter; Et idem etiam de realitate objectiva quæ eſt in idea Dei eſſe putandum. In quonam verò hæc ita erit niſi in Deo realiter exiſtente? Sed vidit optimè hæc omnia vir perſpicax, ideoque fatetur peti poſſe, cur hæc idea hanc realitatem objectivam potius contineat quàm illam, eique quæſtioni reſpondit primò *de ideis omnibus idem eſſe quod ſcripſi de Idea trianguli, nempe etſi forte triangulum nullibi gentium exiſtat, eſſe tamen ejus determinatam quandam naturam, ſive eſſentiam, ſive formam immutabilem, & æternam.* Atque illam ait cauſam non poſtulare. Quod tamen non ſatisfacere ſatis vidit; etſi enim natura trianguli ſit immutabilis & æterna, non tamen ideo minus quærere licet, cur ejus idea ſit in nobis? ideoque ſubjunxit, *ſi tamen mordicus rationem exigerem, eſſe imperfectionem intellectus noſtri, &c.* quâ reſponſione non aliud videtur ſignificare voluiſſe, quàm nihil veriſimile hâc de re poſſe reſponderi

ab

ab iis qui à me voluerunt diſſentire. Neque enim profectò magis probabile eſt, cauſam cur idea Dei ſit in nobis, eſſe imperfectionem intellectus noſtri, quàm imperitiam artis mechanicæ eſſe cauſam cur machinam aliquam valdè artificioſam potius quàm aliam imperfectiorem imaginemur; nam planè ex adverſo, ſi quis habeat ideam machinæ in qua omne excogitabile artificium contineatur, indè optimè infertur, ideam iſtam ab aliqua cauſa profluxiſſe, in qua omne excogitabile artificium reipſa exiſtebat, etiamſi in ea ſit tantum objectivè; eademque ratione cum habeamus in nobis ideam Dei, in qua omnis perfectio cogitabilis continetur, evidentiſſimè indè concludi poteſt, iſtam ideam ab aliqua cauſa pendere, in qua omnis illa perfectio etiam ſit, nempe in Deo revera exiſtente. Neque ſanè in uno major difficultas quàm in altero appareret, ſi quemadmodum omnes non ſunt periti mechanici, nec idcirco ideas machinarum valdè artificioſarum habere poſſunt; ita etiam non haberent omnes eandem facultatem ideam Dei concipiendi; ſed quia illa omnium mentibus eodem modo eſt indita, nec advertimus unquam nobis aliunde quàm à nobiſmet ipſis advenire, ad naturam noſtri intellectus pertinere ſupponimus. Et quidem non male: ſed aliud quid omittimus quod præcipue eſt conſiderandum, & à quo tota vis & lux hujus argumenti dependet, nempe quod hæc facultas ideam Dei in ſe habendi non poſſet eſſe in noſtro intellectu, ſi hic intellectus tantum eſſet ens finitum, ut revera eſt, nullamque haberet ſui cauſam quæ eſſet Deus. Ideoque ulterius inquiſivi: an ego poſſem exiſtere, ſi Deus non exiſteret, non tam ut diverſam à præcedente rationem afferrem, quàm ut eandem ipſam abſolutius explicarem.

Hic verò vir nimis officioſus in locum invidioſum me adducit, confert enim meum argumentum cum alio quodam ex S. Thoma & Ariſtotele deſumptum, ut ita veluti rationem exigat, cur cum eandem quam illi viam eſſem ingreſſus, non tamen in omnibus eandem ſim ſecutus: Sed permittat, quæſo, de aliis me tacere, atque eorum tantùm quæ ipſe ſcripſi reddere rationem. Primò itaque non deſumpſi meum argumentum ex eo quod viderem, in ſenſibilibus eſſe ordinem ſive ſucceſſionem quandam cauſarum efficientium; tum quia Deum exiſtere multò evidentius eſſe putavi quàm ullas res ſenſibiles; tum etiam quia per iſtam cauſarum ſucceſſionem non videbar aliò poſſe devenire, quàm ad imperfectionem mei intellectus agnoſcendam, quod nempe non poſſim comprehendere quomodo infinitæ tales cauſæ ſibi mutuò ab æterno ita ſucceſſerint, ut nulla fuerit prima. Nam certè ex eo quod iſtud non poſſim comprehendere, non ſequitur aliquam primam eſſe debere, ut neque ex eo quod non poſſim etiam comprehendere infinitas diviſiones in quantitate finita, ſequitur aliquam dari ultimam, ita ut ulterius dividi non poſſit, ſed tantùm ſequitur, intellectum meum, qui eſt finitus, non capere infinitum. Itaque malui uti pro fundamento meæ rationis exiſtentia mei ipſius, quæ à nulla cauſarum ſerie dependet, mihi-

qne

que tam nota eſt ut nihil notius eſſe poſſit: & de me non tam quæſivi, à qua cauſa olim eſſem productus, quàm à qua tempore præſenti conſerver, ut ita me ab omni cauſarum ſucceſſione liberem. Deinde non quæſivi quæ ſit cauſa mei, quatenus conſto mente & corpore, ſed præciſe tantum quatenus ſum res cogitans; quod puto non parum ad rem pertinere; nam ſic potui longe melius à præjudiciis me liberare, ad naturæ lumen attendere, interrogare meipſum, ac pro certo affirmare nihil in me, cujus nullo modo ſim conſcius, eſſe poſſe; quod plane aliud eſt quàm ſi ex eo quod videam me à patre genitum eſſe, patrem etiam ab avo eſſe conſiderarem; & quia in parentum parentes inquirendo non poſſem progredi in infinitum, ideo ad finem quærendi faciendum ſtatuerem aliquam eſſe cauſam primam. Præterea non tantum quæſivi quæ ſit cauſa mei, quatenus ſum res cogitans, ſed maxime etiam & præcipue quatenus inter cæteras cogitationes ideam entis ſumme perfecti in me eſſe animadverto, ex hoc enim uno tota vis demonſtrationis meæ dependet; Primo, quia in illa idea continetur, quid ſit Deus, ſaltem quantum à me poteſt intelligi; &, juxta leges veræ Logicæ, de nulla unquam re quæri debet *an ſit*, niſi prius *quid ſit* intelligatur; Secundò quia illa ipſa eſt quæ mihi dat occaſionem examinandi an ſim à me, vel ab alio, & defectus meos agnoſcendi; ac poſtremo, illa eſt quæ docet, non modo aliquam eſſe mei cauſam, ſed præterea etiam in cauſa illa contineri omnes perfectiones, ac proinde illam Deum eſſe. Denique non dixi, impoſſibile eſſe ut aliquid ſit cauſa efficiens ſui ipſius, etſi enim aperte id verum ſit, quando reſtringitur efficientis ſignificatio ad illas cauſas, quæ ſunt effectibus tempore priores, vel quæ ab ipſis ſunt diverſæ, non tamen videtur in hac quæſtione ita eſſe reſtringenda; tum quia nugatoria quæſtio eſſet; quis enim neſcit idem nec ſeipſo prius, nec à ſeipſo diverſum eſſe poſſe? tum etiam quia lumen naturale non dictat, ad rationem efficientis requiri, ut tempore prior ſit ſuo effectu; nam contra, non proprie habet rationem cauſæ, niſi quamdiu producit effectum, nec proinde illo eſt prior: dictat autem profecto lumen naturæ nullam rem exiſtere, de qua non liceat petere cur exiſtat, ſive in ejus cauſam efficientem inquirere; aut ſi non habet, cur illa non indigeat, poſtulare; adeò ut ſi putarem, nullam rem idem quodammodo eſſe poſſe erga ſeipſam quod eſt cauſa efficiens erga effectum, tantum abeſt ut inde concluderem aliquam eſſe cauſam primam; quin è contra ejus ipſius quæ vocaretur prima, cauſam rurſus inquirerem, & ita nunquam ad ullam omnium primam devenirem. Sed planè admitto aliquid eſſe poſſe, in quo ſit tanta & tam inexhauſta potentia, ut nullius unquã ope eguerit ut exiſteret, neque etiam nunc egeat ut conſervetur; atque adeò ſit quodam̃odo ſui cauſa, Deumque talẽ eſſe intelligo. Nam quemadmodum etiamſi fuiſſem ab æterno, ac proinde nihil me prius extitiſſet, nihilominus quia conſidero temporis partes à ſe mutuò ſejungi poſſe, atque ita ex eo quod jam ſim non ſequi me mox futurum, niſi aliqua cauſa me quaſi rurſus efficiat ſingulis momentis, non dubitarem illam cauſam quæ me conſer-

va t, *efficientem* appellare: Ita etiamſi Deus nunquam non fuerit, quia tamen ille ipſe eſt qui ſe reverà conſervat, videtur non nimis impropriè dici poſſe *ſui cauſa*. Ubi tamen eſt notandum, non intelligi conſervationem quæ fiat per poſitivum ullum cauſæ efficientis influxum, ſed tantum quod Dei eſſentia ſit talis ut non poſſit non ſemper exiſtere.

Ex quibus facile reſpondebo ad diſtinctionem verbi, *à ſe*, quam doctiſſimus Theologus monuit eſſe explicandam. Etſi enim ii qui non niſi ad propriam & ſtrictam efficientis ſignificationem attendentes cogitant impoſſibile eſſe, ut aliquid ſit cauſa efficiens ſui ipſius, nullumque hîc aliud cauſæ genus efficienti analogum locum habere animadvertunt, non ſoleant aliud intelligere cum dicunt aliquid *à ſe* eſſe, quàm quod nullam habeat cauſam; ſi tamen iidem ipſi ad rem potius quàm ad verba velint attendere, facile advertent negativam verbi *à ſe* acceptionem à ſola intellectus humani imperfectione procedere, nullumque in rebus habere fundamentum: quandam verò aliam eſſe poſitivam, quæ à rerum veritate petita eſt, & de qua ſola meum argumentum proceſſit. Nam ſi, exempli gratia, quis putet corpus aliquod à ſe eſſe; forte non aliud intelligit quàm nullam cauſam habere: neque hoc ob poſitivam ullam rationem affirmat, ſed negative tantum, quia nullam ejus cauſam agnoſcit: Atqui hoc imperfectio quædam in eo eſt, ut facile experietur poſtea, ſi conſideret partes temporis unas ab aliis non pendere, nec proinde ex eo quod illud corpus ſupponatur ad hoc usque tempus à ſe fuiſſe, id eſt, ſine cauſa, hoc ſufficere ut etiam in poſterum ſit futurum, niſi aliqua potentia in eo ſit ipſum continuo veluti reproducens, tunc enim videns talem potentiam in idea corporis nullam reperiri, ſtatim inde colliget iſtud à ſe non eſſe; ſumetque hoc verbum *à ſe* poſitive. Simili modo cùm dicimus Deum à ſe eſſe, poſſumus quidem etiam intelligere iſtud negativè, ita ſcilicet ut tantùm ſenſus ſit nullam eſſe ejus cauſam: ſed ſi prius de cauſa cur ſit, ſive cur eſſe perſeveret, inquiſivimus, attendentesque ad immenſam & incomprehenſibilem potentiam quæ in ejus idea continetur, tam exſuperantem illam agnovimus, ut plane ſit cauſa cur ille eſſe perſeveret, nec alia præter ipſam eſſe poſſit, dicimus Deum à ſe eſſe, non amplius negativè, ſed quàm maximè poſitivè. Quamvis enim dicere non opus ſit, illum eſſe cauſam efficientem ſui ipſius, ne fortè de verbis diſputetur, quia tamen hoc quod à ſe ſit, ſive quod nullam à ſe diverſam habeat cauſam, non à nihilo, ſed à reali ejus potentiæ immenſitate eſſe percipimus, nobis omnino licet cogitare illum quodammodo idem præſtare reſpectu ſui ipſius, quod cauſa efficiens reſpectu ſui effectus, ac proinde eſſe à ſeipſo poſitivè; licetque etiam unicuique ſeipſum interrogare, an eodem ſenſu ſit à ſe; cumque nullam in ſe invenit potentiam quæ ſufficiat ad ipſum vel per momentum temporis conſervandum, merito concludit ſe eſſe ab alio; & quidem ab alio qui ſit à ſe, quia cum de tempore præſenti, non de præterito vel futuro quæſtio ſit, non poteſt hîc procedi in infinitum; quinimo etiam hîc addam, quod tamen ante non ſcripſi,

ne

ne quidem ad ſecundam illam cauſam deveniri, ſed omnino illam in quâ tantum potentiæ eſt ut rem extra ſe poſitam conſervet, tanto magis ſeipſam ſua propria potentia conſervare, atque adeo à ſe eſſe.

Cum autem dicitur, omnem limitationem eſſe à cauſa, rem quidem veram puto intelligi, ſed verbis minus propriis exprimi, difficultatemque non ſolvi: nam propriè loquendo limitatio eſt tantum negatio ulterioris perfectionis; quæ negatio non eſt à cauſa, ſed ipſa res limitata. Etſi autem verum ſit, rem omnem limitatam eſſe à cauſa, per ſe tamen non patet, ſed aliunde eſt probandum; ut enim optime reſpondet ſubtilis Theologus, putari poteſt rem unamquamque hoc vel illo modo eſſe limitatam, quia hoc attinet ad ejus naturam, ut eſt de natura trianguli quod non pluribus lineis conſtet quam tribus. Per ſe autem notum mihi videtur, omne id quod eſt, vel eſſe à cauſa, vel à ſe tanquam à cauſa; nam cum non modò exiſtentiam, ſed etiam exiſtentiæ negationem intelligamus, nihil poſſumus fingere ita eſſe à ſe, ut nulla danda ſit ratio cur potius exiſtat quàm non exiſtat, hoc eſt, ut illud à ſe non debeamus interpretari tanquam à cauſa, propter exſuperantiam poteſtatis, quam in uno Deo eſſe poſſe facillimè demonſtratur.

Quod deinde mihi concedit, etiamſi ſanè dubitationem non admittat, tam parum tamen vulgo conſideratur, & tanti eſt momenti ad omnem philoſophiam è tenebris eruendam, ut dum illud auctoritate ſua confirmat, me in inſtituto meo multum juvet.

Prudenter verò hic quærit, an clarè & diſtinctè cognoſcam infinitum; etſi enim objectionem iſtam prævenire conatus ſim, tam ſponte tamen unicuique obvia eſt, ut operæ prætium ſit ad illam fuſius reſpondere. Itaque inprimis hîc dicam, infinitum quà infinitum eſt, nullo quidem modo comprehendi, ſed nihilominus tamen intelligi, quatenus ſcilicet clarè & diſtinctè intelligere aliquam rem talem eſſe, ut nulli planè in ea limites poſſint reperiri, eſt clarè intelligere, illam eſſe infinitam. Et quidem hic diſtinguo inter *indefinitum*, & *infinitum*, illudque tantum propriè infinitum appello, in quo nulla ex parte limites inveniuntur; quo ſenſu ſolus Deus eſt infinitus; illa autem in quibus ſub aliqua tantum ratione finem non agnoſco, ut extenſio ſpatii imaginari, multitudo numerorum, diviſibilitas partium, quantitatis, & ſimilia, *indefinita* quidem appello, non autem *infinita*, quia non omni ex parte fine carent. Præterea diſtinguo inter rationem formalem infiniti, ſive infinitatem, & rem quæ eſt infinita; nam quantum ad infinitatem, etiamſi illam intelligamus eſſe quàm maximè poſitivam, non tamen niſi negativo quodam modo intelligimus, ex hoc ſcilicet quod in re nullam limitationem advertamus; ipſam verò rem quæ eſt infinita poſitive quidem intelligimus, ſed non adæquatè, hoc eſt, non totum id quod in ea intelligibile eſt comprehendimus, ſed quemadmodum in mare oculos convertentes, etſi non totum viſu attingamus, nec immenſam ejus vaſtitatem metiamur, dicimur tamen

men illud videre: & quidem ſi eminus reſpiciamus, ut quaſi totum ſimul oculis complectamur, non videmus niſi confusè, ut etiam confuſe imaginamur chiliogonum, cum omnia ſimul ejus latera complectimur; ſed ſi cominus in aliquam maris partem obtutum deſigamus, talis viſio eſſe poteſt valde clara & diſtincta; ut etiam imaginatio chiliogoni, ſi tantum ad unum aut alterum ejus latus ſe extendat. Simili ratione Deum ab humana mente capi non poſſe cum omnibus Theologis concedo; & ne quidem etiam diſtinctè poſſe cognoſci ab iis qui totum ſimul conantur animo complecti, & tanquam è longinquo reſpiciunt; quo ſenſu dixit S. Thomas loco citato, Dei cognitionem ſub quadam tantùm confuſione nobis ineſſe: Qui autem ad ſingulas ejus perfectiones attendere, illaſque non tam capere, quàm ab ipſis capi, & intellectus ſui vires omnes in iis contemplandis occupare conantur, illi profectò multò ampliorem faciliorem que materiam claræ & diſtinctæ cognitionis in eo inveniunt, quàm in ullis rebus creatis. Neque hoc ibi negavit S. Thomas, ut manifeſtum eſt ex eo, quod articulo ſequenti Deum exiſtere demonſtrabile eſſe affirmet. Ego autem ubicunque dixi, Deum clarè & diſtinctè poſſe cognoſci, non niſi de hac finita, & ad modulum ingenii noſtri accommodata cognitione intellexi. Neque etiam ad veritatem eorum quæ aſſerui, aliter intelligere opus fuit, ut facile apparebit ſi advertatur, duobus tantùm in locis me hoc dixiſſe: nempe ubi quæſtio erat, utrum in idea, quam formamus de Deo, aliquid reale, vel ſola rei negatio contineatur, ut forte in idea frigoris nihil aliud eſt quàm negatio caloris; qua de re nullum dubium eſſe poteſt; & ubi aſſerui exiſtentiam ad rationem Entis ſummè perfecti non minus pertinere, quàm tria latera ad rationem trianguli, quod etiam poteſt abſque adæquata Dei cognitione intelligi.

Confert hic rurſus unum ex meis argumentis cum alio ex S. Thoma, ut me veluti cogat oſtendere quæ major vis in uno quàm in altero reperiatur: atque hoc videor ſine magna invidia facere poſſe, quia nec S. Thomas argumento illo uſus eſt tanquam ſuo, nec idem concludit quod meum, nec denique ulla hîc in re ab Angelico Doctore diſſentio. Quæritur enim ab ipſo, an Deum eſſe ſit per ſe notum ſecundum nos, hoc eſt, an unicuique ſit obvium? quod negat, & meritò: Argumentum autem quod ſibi objicit ita poteſt proponi. Intellecto quid ſignificet hoc nomen *Deus*, intelligitur id quo majus ſignificari non poteſt; ſed eſt majus, eſſe in re, & in intellectu, quàm eſſe in intellectu tantùm: ergo intellecto quid ſignificet hoc nomen *Deus*, intelligitur Deum eſſe in re, & in intellectu. Ubi eſt manifeſtum vitium in formâ, concludi enim tantùm debuiſſet, ergo intellecto quid ſignificet hoc nomen *Deus*, intelligitur ſignificari Deum eſſe in re, & in intellectu: atqui quod verbo ſignificatur, non ideo apparet eſſe verum. Meum autem argumentum fuit tale: Quod clarè & diſtinctè intelligimus pertinere ad alicujus rei veram & immutabilem naturam, ſive eſſentiam, ſive formam, id poteſt de ea re cum veritate affirmari; ſed poſtquam ſatis accuratè inveſtigavimus

mus quid ſit Deus, claré & diſtinctè intelligimus ad ejus veram & immutabilem naturam pertinere ut exiſtat; Ergò tunc cum veritate poſſumus de Deo affirmare quod exiſtat. Ubi ſaltem concluſio recte procedit. Sed neque etiam major poteſt negari, quia jam ante conceſſum eſt, illud omne quod clare & diſtincte intelligimus, eſſe verum: ſola minor reſtat, in qua fateor eſſe difficultatem non parvam: Primò quia ſumus tam aſſueti in reliquis omnibus exiſtentiam ab eſſentia diſtinguere, ut non ſatis advertamus, quo pacto ad eſſentiam Dei potius quam aliarum rerum pertineat; ac deinde quia non diſtinguentes ea quæ ad veram & immutabilem alicujus rei eſſentiam pertinent, ab iis quæ non niſi per figmentum intellectus illi tribuuntur, etiamſi ſatis advertamus exiſtentiam ad Dei eſſentiam pertinere, non tamen inde concludimus Deum exiſtere, quia neſcimus an ejus eſſentia ſit immutabilis, & vera, an tantum à nobis efficta. Sed ut prima hujus difficultatis pars tollatur, eſt diſtinguendum inter exiſtentiam poſſibilem & neceſſariam, notandumque in eorum quidem omnium quæ clare & diſtincte intelliguntur conceptu, ſive idea, exiſtentiam poſſibilem contineri, ſed nullibi neceſſariam niſi in ſola idea Dei. Qui enim ad hanc diverſitatem quæ eſt inter ideam Dei & reliquas omnes diligenter attendent, non dubito quin ſint percepturi, etiamſi cæteras quidem res nunquam intelligamus niſi tanquam exiſtentes, non tamen inde ſequi, illas exiſtere, ſed tantummodo poſſe exiſtere; quia non intelligimus neceſſe eſſe ut actualis exiſtentia cum aliis ipſarum proprietatibus conjuncta ſit; Ex hoc autem quod intelligamus exiſtentiam actualem neceſſariò & ſemper cum reliquis Dei attributis eſſe conjunctam, ſequi omnino Deum exiſtere. Deinde ut altera pars difficultatis tollatur, advertendum eſt, illas ideas quæ non continent veras & immutabiles naturas, ſed tantum fictitias & ab intellectu compoſitas, ab eodem intellectu non per abſtractionem tantùm, ſed per claram & diſtinctam operationem dividi poſſe, adeò ut illa quæ intellectus ſic dividere non poteſt, procul dubio ab ipſo non fuerint compoſita. Ut exempli cauſa, cum cogito equum alatum, vel leonem actu exiſtentem, vel triangulum quadrato inſcriptum, facile intelligo me etiam ex adverſo poſſe cogitare equum non alatum, leonem non exiſtentem, triangulum ſine quadrato, & talia; nec proinde illa veras & immutabiles naturas habere. Si vero cogito triangulum, vel quadratum (de leone aut equo hîc non loquor, quia eorum naturæ nobis non ſunt plane perſpicuæ,) tunc certè quæcunque in idea trianguli contineri deprehendam, ut quod ejus tres anguli ſint æquales duobus rectis, &c. de triangulo cum veritate affirmabo, & de quadrato quæcunque in idea quadrati reperiam; etſi enim poſſim intelligere triangulum abſtrahendo ab eo quod ejus tres anguli ſint æquales duobus rectis, non poſſum tamen de eo id negare per claram & diſtinctam operationem, hoc eſt, rectè intelligendo hoc quod dico. Præterea, ſi conſiderem triangulum

quadrato inſcriptum, non ut ea quæ pertinent ad ſolum triangulum quadrato tribuam, vel triangulo ea quæ pertinent ad quadratum, ſed ut ea tantum examinem quæ ex utriusque conjunctione exurgunt, non minus vera & immutabilis erit ejus natura, quàm ſolius quadrati, vel trianguli; atque ideo affirmare licebit quadratum non eſſe minus duplo trianguli illi inſcripti, & ſimilia, quæ ad compoſitæ hujus figuræ naturam pertinent. Si verò conſiderem in idea corporis ſummè perfecti contineri exiſtentiam, quia nempe mojor perfectio eſt eſſe in re, & in intellectu, quàm tantum eſſe in intellectu, non inde poſſum concludere corpus illud ſummè perfectum exiſtere, ſed tantummodo poſſe exiſtere; ſatis enim animadverto ideam iſtam ab ipſomet meo intellectu omnes corporeas perfectiones ſimul jungente fuiſſe conflatam; exiſtentiamque ex aliis corporeis perfectionibus non exſurgere, quia de illis æquè poteſt negari atque affirmari: Quinimo ex eo quod ideam corporis examinando in eo vim eſſe percipio per quam ſeipſum producat, ſive conſervet, rectè concludo, exiſtentiam neceſſariam, de quâ ſolâ hic eſt quæſtio, non magis ad naturam corporis, quantumvis ſummè perfecti, pertinere, quàm ad naturam montis pertinet ut vallem non habeat; vel ad naturam trianguli ut angulos habeat majores duobus rectis. Nunc autem ſi quæramus non de corpore, ſed de re, qualiscunque tandem illa ſit, quæ habeat omnes eas perfectiones quæ ſimul eſſe poſſunt, an exiſtentia inter illas ſit numeranda. Prima quidem fronte dubitabimus; quia cum mens noſtra quæ finita eſt non ſoleat illas niſi ſeparatas conſiderare, non ſtatim fortaſſe advertet quàm neceſſariò inter ſe conjunctæ ſint. Atqui ſi attentè examinemus, an enti ſummè potenti competat exiſtentia, & qualis, poterimus clarè & diſtinctè percipere, primò illi ſaltem competere poſſibilem exiſtentiam, quemadmodum reliquis omnibus aliis rebus, quarum diſtincta idea in nobis eſt, etiam iis quæ per figmentum intellectus componuntur. Deinde quia cogitare non poſſumus ejus exiſtentiam eſſe poſſibilem, quin ſimul etiam ad immenſam ejus potentiam attendentes agnoſcamus illud propria ſua vi poſſe exiſtere, hinc concludemus, ipſum revera exiſtere, atque ab æterno extitiſſe; eſt enim lumine naturali notiſſimum, id quod propria ſua vi poteſt exiſtere, ſemper exiſtere: Atque ita intelligemus exiſtentiam neceſſariam in idea entis ſummè potentis contineri, non per figmentum intellectus, ſed quia pertinet ad veram & immutabilem naturam talis entis, ut exiſtat: nec non etiam facilè percipiemus, illud ens ſummè potens non poſſe non habere in ſe omnes alias perfectiones quæ in idea Dei continentur, adeò ut illæ absque ullo figmento intellectus, & ex natura ſua ſimul junctæ ſint, atque in Deo exiſtant. Quæ ſanè omnia manifeſta ſunt diligenter attendenti; nec differunt ab iis quæ jam ante ſcripſeram, niſi tantùm in modo explicationis, quem de induſtria mutavi, ut ingeniorum diverſitati ſervirem. Neque hic diffitebor hoc argumentum tale eſſe, ut qui non omnium quæ ad ejus probatio-

nem

nem faciunt recordabuntur, facile illud pro ſophiſmate ſint habituri, & ideo me initio nonnihil dubitâſſe an illo uti deberem, ne forte iis qui ipſum non caperent occaſionen darem de reliquis etiam diffidendi. Sed quia duæ tantùm ſunt viæ per quas poſſit probari Deum eſſe, una nempe per effectus, & altera per ipſam ejus eſſentiam, ſive naturam; prioremque in meditatione tertia pro viribus explanavi: non credidi alteram eſſe poſteà prætermittendam.

Quantum attinet ad diſtinctionem formalem quam, doctiſſimus Theologus affert ex Scoto, breviter dico, illam non differre à modali, nec ſe extendere niſi ad entia incompleta, quæ à completis accurate diſtinxi; & ſufficere quidem ut unum ab alio diſtinctè & ſeorſim concipiatur per abſtractionem intellectus rem inadæquatè concipientis; non autem ita diſtincte, & ſeorſim, ut unumquodque tanquam ens per ſe, & ab omni alio diverſum intelligamus, ſed ad hoc omnino requiri diſtinctionem realem. Ita, exempli causâ, inter motum & figuram ejusdem corporis, diſtinctio eſt formalis, poſſumque optime motum intelligere absque figurâ, & figuram absque motu, & utrumque abſtrahendo à corpore: ſed non poſſum tamen completè intelligere motum absque re in quâ ſit motus, nec figuram etiam absque re in qua ſit figura; nec denique fingere motum eſſe in re, in quâ figura eſſe non poſſit, vel figuram in re motus incapaci; Nec eodem modo juſtitiam absque juſto, vel miſericordiam absque miſericorde intelligo; nec fingere licet illum eundem qui eſt juſtus, non poſſe eſſe miſericordem. Atqui completè intelligo quid ſit corpus, putando tantùm illud eſſe extenſum, figuratum, mobile, &c. deque illo negando ea omnia quæ ad mentis naturam pertinent; & vice verſa, intelligo mentem eſſe rem completam; quæ dubitat, quæ intelligit, quæ vult &c. quamvis negem in ea quicquam eſſe ex iis quæ in corporis idea continentur. Quod omnino fieri non poſſet, niſi inter mentem & corpus eſſet diſtinctio realis.

Hæ ſunt, viri clariſſimi, quæ ad amici veſtri perofficioſas ingenioſiſſimasque animadverſiones habui reſpondenda, quibus ſi nondum ipſi ſatisfeci, rogo ut eorum quæ vel deſiderantur vel errata ſunt admoneat: quod ſi ab ipſo per vos impetrem, in magni beneficii partem ponam.

(o)

OB-

OBJECTIONES SECUNDÆ.

CUm auctorem rerum omnium V. C. adverſus novos gigantes aſſerendum, illiusque demonſtrandam exiſtentiam ideò feliciter aggreſſus fueris, ut deinceps probi ſperare queant, nullum eſſe futurum qui poſt tuarum meditationum attentam lectionem non fateatur eſſe numen æternum, à quo ſingula pendeant, te monitum atque rogatum voluimus, ut quibusdam locis inferius notatis tantâ luce affulgeas, nil ut ſuperſit in opere tuo quod non clare, ſi fieri poteſt, demonſtretur. Cum autem à pluribus annis tuum animum ita continuis meditationibus exercueris, ut quæ reliquis dubia perobſcuraque videntur certiſſima tibi ſint, eaque forte claro mentis intuitu, veluti prima præcipuaque naturæ lumina percipias, ea ſolùm hic advertemus quibus operæ pretium eſt te clarius latiusque explicandis atque demonſtrandis incumbere: quibus peractis vix eſt qui poſſit negare, tuas rationes, quas ad majorem Dei Gloriam, & omnium mortalium ingentem fructum inchoâſti, vim habere demonſtrationum.

INPRIMIS, memineris te non actu quidem, & revera, ſed tantum animi fictione corporum omnium phantaſmata pro viribus rejeciſſe, ut te ſolam rem cogitantem eſſe concluderes, ne poſteà forte concludi poſſe credas, te revera nil eſſe præter mentem, aut cogitationem, vel rem cogitantem; quod circa duas primas meditationes ſolum animadvertimus, in quibus clarè oſtendis ſaltem te eſſe qui cogitas certum eſſe: ſed tantiſper hîc ſubſiſtamus, hactenus agnoſcis te eſſe rem cogitantem, ſed quid ſit res illa cogitans neſcis: quid enim ſi fuerit corpus, quod variis motibus & occurſibus illud faciat quod vocamus cogitationem? licet enim exiſtimes te corpus omne repuliſſe, in eo decipi potuiſti quod teipſum minimè rejeceris qui ſis corpus. Quomodo enim demonſtras corpus non poſſe cogitare? vel motus corporeos non eſſe ipſam cogitationem? ſed & totum tui corporis ſyſtema, quod rejeciſſe putas, vel aliquæ partes illius putà cerebri, poſſunt concurrere ad formandos illos motus quos appellamus cogitationes; Sum, inquis, res cogitans; ſed quî ſcis num ſis motus corporeus, aut corpus motum?

SECUNDO, ex idea ſummi entis, quam à te minimè produci poſſe contendis, audes concludere neceſſitatem exiſtentiæ ſummi entis, à quo ſolo poſſit eſſe illa idea, quæ tuæ menti obverſatur. At verò in nobis ipſis ſufficiens reperimus fundamentum, cui ſolum innixi prædictam ideam formare poſſumus, licet ens ſummum non exiſteret, aut illud exiſtere neſciremus, & ne quidem de eo exiſtente cogitaremus; nunquid enim video me cogitantem gradum aliquem

habere

habere perfectionis? igitur & aliquos præter me habere ſimilem gradum, unde fundamentum habeo cujuslibet numeri cogitandi, atque adeò gradum perfectionis alteri & alteri gradui ſuperextruendi usque in infinitum; quemadmodum etiamſi unicus gradus lucis aut coloris exiſteret, novos ſemper gradus in infinitum usque fingere & addere poſſum. Cur ſimili ratione alicui gradui Entis, quem in me percipio, non poſſim addere quemlibet alium gradum, & ex omnibus addi poſſibilibus ideam entis perfecti formare? Sed inquis, effectus nullum gradum perfectionis ſeu realitatis poteſt habere, qui non præceſſerit in cauſa; verum (præterquam quod videmus muſcas, & alia animalia, vel etiam plantas produci à ſole, pluvia, & terra, in quibus non eſt vita, quæ nobilior eſt quolibet gradu merè corporeo, unde fit ut effectus aliquam realitatem habeat à cauſa, quæ tamen non ſit in cauſa,) illa idea nil eſt aliud quàm ens rationis, quod mente tua cogitante non eſt nobilius. Præterea niſi doctos inter nutritus eſſes, ſed ſolus in deſerto quopiam totâ vitâ degiſſes, unde ſcis tibi illam ideam adfuturam? quam ex præconceptis animi meditationibus, libris, mutuis amicorum ſermonibus &c. non à ſola tua mente, aut à ſummo ente exiſtente hauſiſti. Itaque clarius probandum eſt, iſtam ideam tibi adeſſe non poſſe, ſi non exiſtat ſummum ens; quod ubi præſtiteris, manus omnes damus. Quod autem illa idea veniat ab anticipatis notionibus, inde conſtare videtur, quod Canadenſes, Hurones, & reliqui ſylveſtres homines nullam præ ſe ferant hujuſcemodi ideam, quam etiam efformare poſſis ex prævia rerum corporalium inſpectione, adeò ut nil idea tua præter mundum hunc corporeum referat, qui perfectionem omnimodam à te cogitabilem complectatur; ut nondum quidpiam concludas præter Ens corporeum perfectiſſimum, niſi quidpiam aliud addas quod ad incorporeum ſeu ſpirituale nos evehat; Vis addamus te Angeli poſſe (quemadmodum & entis perfectiſſimi) formare ideam, ſed illa idea non efficietur in te ab Angelo, quo tamen eſt imperfectior. Sed nec ideam habes Dei, quemadmodum nec numeri infiniti, aut infinitæ lineæ; quam ſi poſſis habere, eſt tamen numerus ille impoſſibilis. Adde, ideam illam unitatis & ſimplicitatis unius perfectionis quæ omnes alias complectatur, fieri tantummodo ab operatione intellectus ratiocinantis, eo modo quo fiunt unitates univerſales, quæ non ſunt in re, ſed tantùm in intellectu, ut conſtat ex unitate generica, tranſcedentali, &c.

Tertio, cum nondum certus ſis de illâ Dei exiſtentiâ, neque tamen te de ulla re certum eſſe, vel clarè & diſtinctè aliquid te cognoſcere poſſe dicas, niſi prius certo & clare Deum noveris exiſtere, ſequitur te nondum clarè & diſtinctè ſcire quod ſis res cogitans, cum ex te illa cognitio pendeat à clara Dei exiſtentis cognitione, quam nondum probaſti locis illis, ubi concludis te clarè nôſſe quod ſis. Adde, Atheum clarè & diſtinctè cognoſcere trianguli tres angulos æquales eſſe duobus rectis; quamvis tantum abſit ut ſupponat exiſtentiam Dei, quam

plane negat, ex eo quod ſi exiſteret, inquit, eſſet ſummum ens, ſummumque bonum, hoc eſt infinitum; at infinitum in omni genere perfectionis excludit quodlibet aliud, nempe quodlibet ens, & bonum, imò & quodlibet non ens, & malum, cum tamen plura, entia, bona, non entia, & mala ſint; cui objectioni te ſatisfacere debere judicamus, ne quid impiis ſuperſit quod obtendant.

Quarto, Deum negas poſſe mentiri, aut decipere, cùm tamen non deſint Scholaſtici qui illud affirment, ut Gabriel, Arminenſis, & alii, qui putant Deum abſoluta poteſtate mentiri, hoc eſt, contra ſuam mentem, & contra id quod decrevit, aliquid hominibus ſignificare, ut cum abſque conditione dixit Ninivitis per Prophetam, *adhuc quadraginta dies & Ninive ſubvertetur*: & cum alia multa dixit quæ tamen minimè contigerunt, quod verba illa menti ſuæ aut decreto ſuo reſpondere noluerit. Quod ſi Pharaonem induravit & obcæcavit, in Prophetas mendacii ſpiritum immiſit, unde habes nos ab eo decipi non poſſe? Nunquid Deus ſe poteſt erga homines gerere, ut medicus circa ægros, & pater circa filiolos, quos uterque tam ſæpe decipiunt, idque ſapienter, & cum utilitate? ſi enim Deus puram nobis oſtenderet veritatem, quis eam oculus, quæ mentis acies ſuſtinere valeat?

Quanquam non eſt neceſſarium Deum fingere deceptorem, ut in iis quæ te clarè & diſtinctè noſſe putas decipiaris, cùm deceptionis iſtius cauſa in te poſſit eſſe, licèt de ea ne quidem cogites; quid enim ſi tua natura ſit ejuſcemodi ut ſemper decipiatur, vel ſaltem ſæpe-ſæpius? ſed unde habes quod in iis quæ clarè & diſtinctè putas te cognoſcere, certum ſit te neque decipi, neque poſſe decipi? quoties enim quempiam experti ſumus deceptum fuiſſe in iis quæ ſole clarius ſe ſcire credebat? hoc igitur principium clare & diſtinctè debet explicari, ut nullus probæ mentis poſſit unquam decipi in iis, quæ ſe clarè & diſtinctè ſcire crediderit, alioqui nullum adhuc certitudinis gradum penes homines, ſeu apud te, poſſibilem cernimus.

Quinto, ſi nunquam aberrat voluntas, aut peccat, cùm ſequitur claram & diſtinctam mentis ſuæ cognitionem, ſeque perculo exponat ſi conceptum intellectus ſectetur minimè clarum & diſtinctum, vide quid inde ſequatur, nempe Turcam, aut alium quemlibet, non ſolùm non peccare quod non amplectatur religionem Chriſtianam, ſed etiam peccare ſi amplectatur, quippe cujus veritatem neque clarè neque diſtinctè cognoſcat. Imò ſi hæc tua regula vera ſit, nil fere licebit amplecti voluntati, cùm nil fere cognoſcamus eâ claritate & diſtinctione quam requiris ad certitudinem nulli dubio obnoxiam. Vide igitur ut cum veritati cupias patrocinari, nimium probes; & evertas, non ædifices.

Sexto, ubi reſpondes Theologo, videris aberrare in concluſione quam ita proponis, quod clare & diſtinctè intelligimus pertinere ad alicujus rei veram & immutabilem naturam, &c. Id de ea re cum veritate affirmari poteſt, ſed

(poſt-

(poſtquam ſatis accurate inveſtigavimus quid ſit Deus) clare & dinſtincte intelligimus ad ejus naturam pertinere ut exiſtat; oporteret concludere, ergo (poſtquam ſatis accurate inveſtigavimus quid ſit Deus) cum veritate poſſumus affirmare ad naturam Dei pertinere ut exiſtat. Unde non ſequitur, Deum revera exiſtere, ſed tantum exiſtere debere, ſi illius natura ſit poſſibilis, ſeu non repugnet; hoc eſt, non poteſt concipi Dei natura ſeu eſſentia abſque exiſtentia, adeò ut, ſi ſit, reverà exiſtat; quod ad illud argumentum revocatur, quod alii hiſce verbis afferunt; ſi non implicet Deum eſſe, certum eſt illum exiſtere, at non implicat illum exiſtere: ſed de minori laboratur, quæ eſt, *ſed non implicat*, de qua veritate adverſarii vel ſe dubitare ajunt, vel illam negant. Preterea, clauſula illa tuæ rationis, (*ubi ſatis clarè & diſtinctè inveſtigavimus quid ſit Deus*) ſupponitur tanquam vera, quod nondum omnes credunt, cum & ipſe fatearis te ſolùm inadæquate eus infinitum attingere; Idemque plane dicendum de quolibet illius attributo, cum enim quidquid eſt in Deo, ſit prorſus infinitum, quis niſi inadæquatiſſime, ut ita loquamur, vel aliquantiſper Dei quidpiam mente poteſt attingere? quomodo igitur ſatis clare & diſtincte inveſtigâſti quid ſit Deus?

Septimo, nequidem verbulum de mentis humanæ facis immortalitate, quam tamen maxime probare atque demonſtrare debueras adverſus illos homines immortalitate indignos, quippe qui eam pernegant, & forte oderunt. Sed necdum videris ſatis probâſſe diſtinctionem illius ab omni corpore, uti jam primâ animadverſione diximus; cui jam addimus, non ex illa diſtinctione à corpore ſequi videri illam eſſe incorruptibilem ſeu immortalem; quid enim ſi illius natura duratione vitæ corporeæ limitata ſit, & Deus tantundem ei virium & exiſtentiæ ſolummodo dederit, ut cum vita corporea deſinat?

Hæc ſunt (Vir Clariſſime) quæ abs te deſideramus illuſtrari, ut tuarum ſubtiliſſimarum, &, ut exiſtimamus, verarum meditationum lectio ſingulis utiliſſima ſit. Quamobrem fuerit operæ pretium, ſi ad tuarum ſolutionum calcem quibusdam definitionibus, poſtulatis, & axiomatibus præmiſſis rem totam more geometrico, in quo tantopere verſatus es, concludas, ut unico velut intuitu lectoris cujuscunque animum expleas, ac ipſo numine divino perfundas.

Reſponſio ad Secundas Objectiones.

Legi perlibenter animadverſiones quas in exiguum meum de prima Philoſophia ſcriptum feciſtis, & veſtram erga me benevolentiam, ſimulque erga Deum pietatem, ejusque gloriæ promovendæ curam ex iis agnoſco: nec poſſum non gaudere; non modò quia meas rationes veſtro examine dignas judicâſtis, ſed etiam quia nihil in ipſas proponitis ad quod non mihi videar ſatis commodè poſſe reſpondere.

Inprimis, admonetis ut meminerim *me non actu, & revera, ſed tantùm*

animi fictione corporum phantaſmata rejeciſſe, ut me rem cogitantem eſſe concluderem, ne fortè putem, inde ſequi me revera nihil eſſe præter mentem. Cujus rei ſatis memorem me fuiſſe jam teſtatus ſum in ſecunda Meditatione his verbis; *Fortaſſis verò contingit ut hæc ipſa, quæ ſic ſuppono nihil eſſe, quia mihi ſunt ignota, in rei tamen veritate non differant ab eo me quem novi: neſcio; de hac re jam diſputo, &c.* quibus expreſſè lectorem monere volui, me nondum ibi quærere, an mens à corpore eſſet diſtincta, ſed examinare tantùm eas ejus proprietates quarum certam & evidentem cognitionem habere poſſum. Et quia multas ibi animadverti, non queo ſine diſtinctione admittere id quod poſtea ſubjungitis, *me tamen neſcire quid ſit res cogitans*: Etſi enim fatear me nondum ſciviſſe an illa res cogitans eſſet idem quod corpus, an quid diverſum, non ideo fateor me illam non noviſſe; quis enim ullam unquam rem ita novit ut ſciret nihil planè aliud in ea eſſe quàm id ipſum quod cognoſcebat; ſed quò plura de aliqua re percipimus, eo melius dicimur illam nôſſe: ita magis novimus illos homines quibus diu conviximus, quàm eos quorum tantùm faciem vidimus, aut nomen audivimus, etſi etiam hi non planè dicantur eſſe ignoti. Quo ſenſu exiſtimo me demonſtrâſſe mentem ſine iis quæ corpori tribui ſolent conſideratam eſſe notiorem quàm corpus ſine mente ſpectatum, quod ſolum ibi intendebam.

Sed video quid innuatis, nempe cum ſex tantùm Meditationes de prima Philoſophia ſcripſerim, miraturos eſſe lectores, quod nihil niſi iſtud quod jamjam dixi, in duabus primis concludatur, illaſque idcirco nimis jejunas, & luce publica indignas judicaturos. Quibus tantum reſpondeo me non vereri, ne qui reliqua quæ ſcripſi cum judicio legerint, occaſionem habeant ſuſpicandi materiam mihi defuiſſe; valde autem rationi conſentaneum viſum eſſe ut ea quæ ſingularem attentionem deſiderant & ſeparatim ab aliis ſunt conſideranda, in ſingulas Meditationes referrem.

Cum itaque nihil magis conducat ad firmam rerum cognitionem aſſequendam quàm ut prius de rebus omnibus præſertim corporeis dubitare aſſueſcamus, etſi libros ea de re complures ab Academicis & Scepticis ſcriptos dudum vidiſſem, iſtamque crambem non ſine faſtidio recoquerem, non potui tamen non integram Meditationem ipſi dare: vellemque ut lectores non modò breve illud tempus quod ad ipſam evolvendam requiritur, ſed menſes aliquot, vel ſaltem hebdomadas in iis de quibus tractat conſiderandis impenderent, antequam ad reliqua progrederentur: ita enim haud dubie ex ipſis longè majorem fructum capere poſſent.

Deinde quia nullas antehac ideas eorum quæ ad mentem pertinent habuimus niſi planè confuſas, & cum rerum ſenſibilium ideis permixtas, hæcque prima & præcipua ratio fuit, cur nulla ex iis quæ de anima & Deo dicebantur, ſatis clare potuerint intelligi, magnum me operepretium facturum eſſe putavi, ſi docerem quo pacto proprietates, ſeu qualitates mentis à qualitatibus corporis ſint

dignoſcendæ: quamvis enim jam ante dictum ſit à multis, ad res Metaphyſicas intelligendas mentem à ſenſibus eſſe abducendam, nemo tamen adhuc, quod ſciam, quâ ratione id fieri poſſit, oſtenderat: vera autem via, & meo judicio unica ad id præſtandum in ſecunda mea Meditatione continetur, ſed quæ talis eſt ut non ſit ſatis ipſam ſemel perſpexiſſe; diu terenda eſt & repetenda, ut totius vitæ conſuetudo res intellectuales cum corporeis confundendi contrariâ paucorum ſaltem dierum conſuetudine easdem diſtinguendi deleatur. Quæ cauſa juſtiſſima fuiſſe mihi videtur, cur de nulla alia re in ſecunda iſta Meditatione tractârim.

Præterea verò hîc quæritis, quomodo demonſtrem corpus non poſſe cogitare: Sed ignoſcite ſi reſpondeam, nondum me locum dediſſe huic quæſtioni, cum de ipſâ primùm egerim in ſexta Meditatione his verbis: *Satis eſt quod poſſim unam rem absque altera clarè & diſtinctè intelligere ut certus ſim unam ab altera eſſe diverſam, &c.* Et paulò poſt, *quamvis habeam corpus quod mihi valde arctè conjunctum eſt, quia tamen ex una parte claram & diſtinctam habeo ideam mei ipſius, quatenus ſum res cogitans, non extenſa; & ex alia parte diſtinctam ideam corporis quatenus eſt res extenſa, non cogitans, certum eſt me* (hoc eſt mentem) *à corpore meo revera eſſe diſtinctum, & absque illo poſſe exiſtere.* Quibus facile adjungitur, omne *id quod poteſt cogitare eſt mens, ſive vocatur mens: ſed cùm mens & corpus realiter diſtinguantur, nullum corpus eſt mens, ergo nullum corpus poteſt cogitare.*

Nec ſanè hîc video quid negare poſſitis; anne ſufficere quod unam rem absque altera clarè intelligamus, ut agnoſcamus illa realiter diſtingui? Date ergò certius aliquod ſignum diſtinctionis realis: nam confido nullum dari poſſe: quid enim dicetis? an realiter illa diſtingui, quorum utrumlibet absque alio poteſt exiſtere? Sed rurſus quæram, unde cognoſcatis, unam rem absque alia eſſe poſſe? Ut enim ſit ſignum diſtinctionis, debet cognoſci. Fortè dicetis, hoc haberi à ſenſibus, quia unam rem abſente alia videtis, aut tangitis, &c. ſed ſenſuum fides incertior eſt quàm intellectus; multis modis fieri poteſt, ut una & eadem res ſub variis formis, aut pluribus in locis, aut modis appareat, atque ita pro duabus ſumatur. Et denique ſi recordemini eorum quæ in fine ſecundæ meditationis de cera dicta ſunt, advertetis ne quidem ipſa corpora propriè ſenſu percipi, ſed ſolo intellectu, adeò ut non aliud ſit, unam rem absque alia ſentire, quàm habere ideam unius rei, & intelligere iſtam ideam non eandem eſſe cum idea alterius. Non autem hoc aliunde poteſt intelligi quàm ex eo quòd una absque altera percipiatur? nec poteſt certò intelligi niſi utriusque rei idea ſit clara & diſtincta: atque iſtud ſignum realis diſtinctionis ad meum debet reduci, ut ſit certum.

Si qui autem negent ſe habere diſtinctas ideas mentis & corporis, nihil poſſum amplius quàm illos rogare ut ad ea quæ in hac ſecunda meditatione continentur, ſatis attendant; & ſciant opinionem quam habent, ſi fortè habent, quod

partes cerebri concurrant ad formandas cogitationes, non ortam eſſe ab ulla poſitiva ratione, ſed tantùm ex eo quod nunquam experti ſint ſe corpore caruiſſe, ac non rarò ab ipſo in operationibus ſuis fuerint impediti; eodem modo ac ſi quis ex eo quòd ab infantia compedibus vinctus ſemper fuiſſet, exiſtimaret illas compedes eſſe partem ſui corporis, ipſiſque ſibi opus eſſe ad ambulandum.

SECUNDO, cum dicitis *in nobis ipſis ſufficiens reperiri fundamentum ad ideam Dei formandam*, nihil à mea opinione diverſum aſſertis: ipſe enim expreſsè dixi ad finem tertiæ meditationis, *hanc ideam mihi eſſe innatam, ſive non aliunde quàm à meipſo mihi advenire*. Concedo etiam *ipſam poſſe formari, licèt eſſe ſummum exiſtere neſciremus*: ſed non ſi revera non exiſteret; nam contrà monui, *omnem vim argumenti in eo eſſe quòd fieri non poſſit, ut facultas ideam iſtam formandi in me ſit niſi à Deo ſim creatus.*

Nec urget id quod dicitis, de muſcis, plantis, &c. ut probetis aliquem gradum perfectionis eſſe poſſe in effectu qui non præceſſit in cauſa. Certum enim eſt, vel nullam eſſe perfectionem in animalibus ratione carentibus, quæ non etiam ſit in corporibus non animatis; vel ſi quæ ſit, illam ipſis aliunde advenire; nec ſolem, & pluviam, & terram eſſe ipſorum cauſas adæquatas; eſſetque à ratione valde alienum ſi quis ex eo ſolo quòd non agnoſcat cauſam ullam quæ ad generationem muſcæ concurrat, habeatque tot gradus perfectionis quot habet muſca, cùm interim non ſit certus nullam eſſe præter illas quas agnoſcit, occaſionem inde ſumeret dubitandi de re, quæ, ut paulò poſt fuſiùs dicam, ipſo naturali lumine manifeſta eſt.

Quibus addo, iſtud de muſcis, cùm à rerum materialium conſideratione ſit deſumptum, non poſſe venire in mentem iis quæ meditationes meas ſequuti cogitationem à rebus ſenſibilibus avocabunt, ut ordine philoſophentur.

Non magis urget quòd ideam Dei, quæ in nobis eſt, ens rationis appelletis; neque enim hoc eo ſenſu verum eſt quo per *ens rationis* intelligitur id quod non eſt, ſed eo tantum quo omnis operatio intellectus *ens rationis*, hoc eſt, ens à ratione profectum; atque etiam totus hic mundus ens rationis divinæ, hoc eſt ens per ſimplicem actum mentis divinæ creatum, dici poteſt. Jamque ſatis variis in locis inculcavi, me agere tantum de perfectione ſive realitate ideæ objectivâ, quæ non minus quàm artificium objectivum quod eſt in idea machinæ alicujus valdè ingenioſe excogitatæ, cauſam exigit, in qua revera contineatur illud omne quod in ipſa continetur tantum objective.

Nec ſane video quid addi poſſit ut clarius appareat ideam iſtam mihi adeſſe non poſſe niſi exiſtat ſummum ens, præterquam ex parte lectoris; ita ſcilicet ut ad ea quæ jam ſcripſi diligentius attendendo liberet ſe præjudiciis, quibus forte lumen ejus naturale obruitur, & primis notionibus, quibus nihil evidentius aut verius eſſe poteſt, potius quàm opinionibus obſcuris & falſis, ſed longo uſu menti infixis, credere aſſueſcat.

Quod

Quod enim nihil ſit in effectu, quod non vel ſimili vel eminentiori aliquo modo præextiterit in cauſa, prima notio eſt, quâ nulla clarior habetur; hæcque vulgaris, *à nihilo nihil fit*, ab eo non differt; quia ſi concedatur aliquid eſſe in effectu quod non fuerit in cauſa, concedendum etiam eſt, hoc aliquid à nihilo factum eſſe; nec patet cur nihil non poſſit eſſe rei cauſa, niſi ex eo quod in tali cauſa non eſſet idem quod in effectu.

Prima etiam notio eſt, omnem realitatem, ſive perfectionem quæ tantum eſt objective in ideis, vel formaliter vel eminenter eſſe debere in earum cauſis; & huic ſoli innixa eſt omnis opinio quam de rerum extra mentem noſtram poſitarum exiſtentia unquam habuimus: unde enim ſuſpicati fuimus illas exiſtere, niſi ex eo ſolo quòd ipſarum ideæ per ſenſus ad mentem noſtram pervenirent?

Quod autem aliqua idea ſit in nobis entis ſummè potentis, & perfecti, ac etiam quod hujus ideæ realitas objectiva nec formaliter nec eminenter in nobis reperiatur, clarum fiet iis qui ſatis attendent, & diu mecum meditabuntur; neque enim id quod ab alterius cogitatione tantum pendet, poſſum ipſi oſcitanti obtrudere. Ex his autem manifeſtiſſimè concluditur Deum exiſtere. Sed pro iis quorum lumen naturale tam exiguum eſt ut non videant primam eſſe notionem, *quod omnis perfectio quæ eſt objectivè in idea debeat eſſe realiter in aliqua ejus cauſa*, palpabilius adhuc idem demonſtravi ex eo quod mens quæ habet iſtam ideam, à ſe ipſa eſſe non poſſit; nec proinde video quid amplius deſideretur ut manus detis.

Non etiam urget quod fortè ideam quæ mihi Deum repræſentat, *ex præconceptis animi notionibus, libris, mutuis amicorum colloquiis, &c. non à ſola mea mente acceperim.* Eodem enim modo procedet argumentum, ſi quæram de iis aliis à quibus dicor illam accepiſſe, an ipſam habeant à ſe, an ab alio, ac ſi de me ipſo quærerem; ſemperque illum à quo primùm profluxit Deum eſſe concludam.

Quòd verò hîc admiſcetis, eam poſſe efformari ex prævia rerum corporalium inſpectione, non veriſimilius mihi videtur quàm ſi diceretis, nullam nos audiendi habere facultatem, ſed ex ſola colorum viſione in ſonorum notitiam devenire: plus enim analogiæ ſive paritatis fingi poteſt inter colores, & ſonos, quàm inter res corporeas & Deum. Cumque petitis ut quid addam quod ad ens incorporeum ſeu ſpirituale evehat, nihil poſſum melius quàm vos ad ſecundam meam Meditationem remittere, ut ſaltem aliquem ejus uſum eſſe advertatis; Quid enim hîc una aut altera periodo præſtare poſſem ſi longiore ibi oratione ad idunum parata, & in quam non minus induſtriæ quàm in quicquam aliud quod unquam ſcripſerim mihi videor contuliſſe, nihil effici?

Nec obſtat quod in ea de mente humana tantum egerim, fateor enim ultro & libenter ideam quam habemus, exempli gratiâ, intellectus divini, non differre ab illa quam habemus noſtri intellectus, niſi tantum ut idea numeri infiniti differt ab idea quaternarii, aut binarii; atque idem eſſe de ſingulis Dei attributis

quorum

quorum aliquod in nobis veſtigium agnoſcimus. Sed præterea in Deo intelligimus abſolutam immenſitatem, ſimplicitatem, unitatem omnia alia attributa complectentem, quæ nullum planè exemplum habet, ſed eſt, ut ante dixi, *tanquàm nota artificis operi ſuo impreſſa*, ratione cujus agnoſcimus, nihil eorum, quæ particulatim ut in nobis ea percipimus, ita etiam in Deo propter defectum intellectus noſtri conſideramus, univocè illi & nobis convenire; atque etiam dignoſcimus ex multis particularibus indefinitis quorum ideas habemus, ut cognitionis indefinitæ, ſive infinitæ, item potentiæ, numeri, longitudinis, &c. etiam infinitorum, quædam in idea Dei formaliter contineri, ut cognitionem & potentiam, alia tantum eminenter, ut numerum, & longitudinem; quod ſanè non fieret ſi idea iſta nihil aliud eſſet in nobis quàm figmentum.

Neque etiam tam conſtanter ab omnibus eodem modo conciperetur: Eſt enim notatu valde dignum quod omnes Metaphyſici in Dei attributis (iis ſcilicet quæ per ſolam humanam rationem cognoſci poſſunt) deſcribendis unanimiter conſentiant, adeò ut nulla ſit res Phyſica, nulla ſenſibilis, nulla cujus ideam quàm maximè craſſam & palpabilem habeamus, de cujus natura non major opinionum diverſitas apud Philoſophos reperiatur.

Nec ſanè poſſent ulli homines in iſta idea Dei rectè concipienda aberrare, ſi tantùm ad Naturam entis ſummè perfecti vellent attendere: ſed qui aliqua alia ſimul miſcent, ex hoc ipſo pugnantia loquuntur, & chimæricam Dei ideam effingentes non immeritò poſtea negant illum Deum, qui per talem ideam repræſentatur, exiſtere. Ita hîc cum loquimini de ente corporeo perfectiſſimo, ſi nomen perfectiſſimi abſolutè ſumatis, ut ſenſus ſit, rem corpoream eſſe ens in quo omnes perfectiones reperiantur, pugnantia loquimini; quoniam ipſa natura corporis imperfectiones multas involvit, ut quòd corpus ſit diviſibile in partes, quòd unaquæque ejus pars non ſit alia, & ſimiles; eſt enim per ſe notum, majorem perfectionem eſſe non dividi quàm dividi, &c. Si verò intelligatis duntaxat quod perfectiſſimum eſt in ratione corporis, hoc non eſt Deus.

Quod additis de idea Angeli qua ſumus imperfectiores, nempe non opus eſſe, ut ipſa ab Angelo in nobis effecta ſit, facile concedo, quia ipſe in tertia Meditatione jam dixi *illam ex ideis quas habemus Dei & hominis componi poſſe*. Neque hoc mihi ullo modo adverſatur.

Qui autem negant ſe habere ideam Dei, ſed vice illius efformant aliquod idolum, &c. nomen negant, & rem concedunt; neque enim ego iſtam ideam puto eſſe ejuſdem naturæ cum imaginibus rerum materialium in phantaſiâ depictis, ſed eſſe id tantum quod intellectu ſive apprehendente, ſive judicante, ſive ratiocinante percipimus; & contendo ex hoc ſolo quod attingam quomodolibet cogitatione ſive intellectu perfectionem aliquam quæ ſupra me eſt, putà ex eo ſolo quod advertam inter numerandum me non poſſe ad maximum omnium numerorum devenire, atque indè agnoſcam eſſe aliquid in ratione numerandi

quod

quod vires meas excedit, neceſſariò concludi, non quidem numerum infinitum exiſtere, ut neque etiam illum implicare, ut dicitis; ſed me iſtam vim concipiendi majorem numerum eſſe cogitabilem quàm à me unquam poſſit cogitari, non à me ipſo, ſed ab aliquo alio ente me perfectiore accepiſſe.

Nec ad rem attinet ſi conceptus iſte numeri indefiniti vocetur idea, vel non vocetur. Ut autem intelligatur quodnam ſit illud ens me perfectius, an ſcilicet ſit ipſe numerus infinitus, realiter exiſtens, an verò aliquid aliud, conſideranda ſunt alia omnia, quæ præter vim dandi mihi iſtam ideam, in eodem à quo proficiſcitur eſſe poſſunt, & ita invenietur ſolus Deus.

Denique dum Deus dicitur eſſe *incogitabilis*, intelligitur de cogitatione ipſum adæquatè comprehendente, non autem de illa inadæquata quæ in nobis eſt, & quæ ſufficit ad cognoſcendum ipſum exiſtere: parumque intereſt quod idea unitatis omnium Dei perfectionum eodem modo quo univerſalia Porphyrii efformari dicatur: quamvis profectò in hoc plurimum differt, quod peculiarem quandam & poſitivam perfectionem in Deo deſignet, unitas autem generica nihil addat reale ſingulorum individuorum naturis.

TERTIO, ubi dixi nihil nos certo poſſe ſcire niſi prius Deum exiſtere cognoſcamus, expreſſis verbis teſtatus ſum me non loqui niſi de ſcientia earum concluſionum, *quarum memoria poteſt recurrere cùm non ampliùs attendimus ad rationes ex quibus ipſas deduximus*. Principiorum enim notitia non ſolet à dialecticis ſcientia appellari. Cum autem advertimus nos eſſe res cogitantes, prima quædam notio eſt quæ ex nullo ſyllogiſmo concluditur; neque etiam cum quis dicit, *ego cogito, ergo ſum ſive exiſto*, exiſtentiam ex cogitatione per ſyllogiſmum deducit, ſed tanquam rem per ſe notam ſimplici mentis intuitu agnoſcit, ut patet ex eo quòd ſi eam per ſyllogiſmum deduceret, noviſſe prius debuiſſet iſtam majorem, *illud omne quod cogitat, eſt ſive exiſtit*, atqui profectò ipſam potius diſcit ex eo quòd apud ſe experiatur fieri non poſſe ut cogitet niſi exiſtat. Ea enim eſt natura noſtræ mentis ut generales propoſitiones ex particularium cognitione efformet.

Quòd autem *Atheus poſſit clare cognoſcere trianguli tres angulos æquales eſſe duobus rectis*, non ego, ſed tantùm iſtam ejus cognitionem non eſſe veram ſcientiam affirmo, quia nulla cognitio, quæ dubia reddi poteſt, videtur ſcientia appellanda; cumque ille ſupponatur eſſe atheus, non poteſt eſſe certus ſe non decipi in iis ipſis quæ illi evidentiſſima videntur, ut ſatis oſtenſum eſt; & quamvis fortè dubium iſtud ipſi non occurrat, poteſt tamen occurrere, ſi examinet, vel ab alio proponatur, nec unquam ab eo erit tutus, niſi prius Deum agnoſcat.

Nec refert quòd forte exiſtimet ſe habere demonſtrationes ad probandum nullum Deum eſſe: cùm enim nullo modo ſint veræ, ſemper illi earum vitia oſtendi poſſunt; & cùm hoc fiet, ab opinione dejicietur.

Quod ſanè non erit difficile, ſi pro demonſtrationibus ſuis id tantum afferat

quod hîc adjeciſtis, nempe *infinitum in omni genere perfectionis excludere quodlibet aliud ens, &c.* Nam primo ſi quæratur, unde ſciat excluſionem iſtam aliorum omnium entium pertinere ad naturam infiniti, nihil habebit quod cum ratione reſpondeat, quia nec nomine *infiniti* ſolet aliquid intelligi, quod exiſtentiam rerum finitarum excludat; nec quicquam ſcire poteſt de Natura ejus quod putat nihil eſſe, nullamque idcirco habere naturam, niſi quod in ſola nominis ſignificatione ab aliis recepta continetur. Deinde quid fieret infinitâ potentiâ iſtius imaginarii infiniti, ſi nihil unquam creare poſſet? ac denique ex eo quòd in nobis nonnullam vim cogitandi advertamus, facilè concipimus in aliquo alio vim etiam cogitandi eſſe poſſe, iſtamque majorem quam in nobis: ſed quamvis hanc augeri putemus in infinitum, non timebimus idcirco ne noſtra minor fiat. Idemque eſt de reliquis omnibus, quæ Deo tribuuntur, etiam de potentia, modò nullam in nobis niſi Dei voluntati ſubditam ſupponamus, ac proinde ille planè infinitus abſque ulla rerum creatarum excluſione poteſt intelligi.

QUARTÒ, *cùm nego Deum mentiri, vel eſſe deceptorem*, puto me cum omnibus Metaphyſicis & Theologis, qui unquam erunt aut fuerunt, conſentire. Nec magis obſtant quæ in contrarium attuliſtis, quàm ſi negaſſem Deum iraſci, aliiſve animi commotionibus eſſe obnoxium, & objiceretis loca ſcripturæ in quibus ei humani affectus tribuuntur. Omnibus enim eſt nota diſtinctio inter modos loquendi de Deo ad vulgi ſenſum accommodatos, & veritatem quidem aliquam, ſed ut ad homines relatam, continentes, quibus Sacræ literæ uti ſolent; atque alios magis nudam veritatem nec ad homines relatam exprimentes, quibus omnes inter philoſophandum uti debent; & ego præcipuè in Meditationibus meis debui uti, cum nequidem ibi adhuc ullos homines mihi notos eſſe ſupponerem, neque etiam meipſum ut conſtantem mente & corpore, ſed ût mentem ſolam conſiderarem. Unde perſpicuum eſt, me ibi de mendacio quod verbis exprimitur non fuiſſe locutum, ſed de interna tantum & formali malitia quæ in deceptione continetur.

Quamvis itaque id quod affertur de Propheta, *adhuc quadraginta dies & Ninive ſubvertetur*, nequidem verbale fuerit mendacium, ſed tantum comminatio, cujus eventus ex conditione pendebat; & cum dicitur *Deum induraſſe cor Pharaonis*, vel quid ſimile, non intelligendum ſit ipſum id feciſſe poſitivè, ſed tantum negativè, gratiam ſcilicet efficacem Pharaoni ad ſe convertendum non largiendo: Nolim tamen reprehendere illos qui concedunt Deum per Prophetas verbale aliquod mendacium (qualia ſunt illa medicorum, quibus ægrotos decipiunt ut ipſos curent, hoc eſt in quo deſit omnis malitia deceptionis) proferre poſſe. Quinimo etiam, quod majus eſt, ab ipſo naturali inſtinctu, qui nobis à Deo tributus eſt, interdum nos realiter falli videmus, ut cum hydropicus ſitit, tunc enim impellitur poſitivè ad potum à Natura, quæ ipſi ad conſervationem corporis à Deo eſt data, cum tamen hæc natura illum fallat, quia potus eſt ipſi nociturus;

cituros; ſed qua ratione id cum Dei bonitate vel veracitate non pugnet, in ſexta meditatione explicui.

In iis autem quæ ſic non poſſunt explicari, nempe in maximè claris & accuratis noſtris judiciis, quæ ſi falſa eſſent, per nulla clariora, nec ope ullius alterius naturalis facultatis poſſent emendari, planè affirmo nos falli non poſſe. Cum enim Deus ſit ſummuns ens, non poteſt non eſſe etiam ſummum bonum, & verum, atque idcirco repugnat, ut quid ab eo ſit quod poſitive tendat in falſum: atqui cum nihil reale in nobis eſſe poſſit quod non ab ipſo ſit datum, (ut ſimul cum ejus exiſtentia demonſtratum eſt) realem autem habeamus facultatem ad verum agnoſcendum, illudque à falſo diſtinguendum, (ut patet vel ex hoc ſolo quod nobis inſint ideæ falſi & veri) niſi hæc facultas in verum tenderet, ſaltem cum ipſâ recte utimur (hoc eſt, cum nullis niſi clare & diſtinctè perceptis aſſentimur, nullus enim alius rectus ipſius uſus fingi poteſt) meritò Deus ejus dator pro deceptore haberetur.

Atque ita videtis poſtquam Deum exiſtere cognitum eſt, neceſſe eſſe ut illum fingamus eſſe deceptorem, ſi ea quæ clare & diſtinctè percipimus, in dubium revocare velimus; & quia deceptor fingi non poteſt, illa omnino pro veris & certis eſſe admittenda.

Sed quia hîc adverto, vos adhuc hærere in dubiis quæ à me in prima Meditatione propoſita, ſatis accurate in ſequentibus putabam fuiſſe ſublata, exponam hîc iterum fundamentum cui omnis humana certitudo niti poſſe mihi videtur.

Inprimis ſtatim atque aliquid à nobis recte percipi putamus, ſponte nobis perſuademus illud eſſe verum. Hæc autem perſuaſio ſi tam firma ſit ut nullam unquam poſſimus habere cauſam dubitandi de eo quod nobis ita perſuademus, nihil eſt quod ulterius inquiramus, habemus omne quod cum ratione licet optare. Quid enim ad nos, ſi fortè quis fingat illud ipſum, de cujus veritate tam firmiter ſumus perſuaſi, Deo vel Angelo falſum apparere, atque ideo abſolutè loquendo falſum eſſe? quid curamus iſtam falſitatem abſolutam, cùm illam nullo modo credamus, nec vel minimum ſuſpicemur; ſupponimus enim perſuaſionem tam firmam ut nullo modo tolli poſſit; quæ proinde perſuaſio idem planè eſt quod perfectiſſima certitudo? Sed dubitari poteſt an habeatur aliqua talis certitudo, ſive firma & immutabilis perſuaſio. Et quidem perſpicuum eſt illam non haberi de iis quæ vel minimùm obſcurè aut confusè percipimus: hæc enim qualiſcumque obſcuritas ſatis eſt cauſæ ut de ipſis dubitemus. Non habetur etiam de iis quæ, quantumvis clarè, ſolo ſenſu percipiuntur, quia ſæpe notavimus in ſenſu errorem poſſe reperiri, ut cùm hydropicus ſitit, vel cum ictericus nivem videt ut flavam: non enim minus clarè & diſtinctè illam ſic videt, quàm nos ut albam. Supereſt itaque ut ſi quæ habeatur, ſit tantùm de iis quæ clarè ab intellectu percipiuntur.

Ex his autem quædam ſunt tam perſpicua, ſimulque tam ſimplicia, ut nun-

quam poſſimus de iis cogitare, quin vera eſſe credamus; ut quod ego dum cogito, exiſtam; quòd ea quæ ſemel facta ſunt infecta eſſe non poſſint; & talia, de quibus manifeſtum eſt hanc certitudinem haberi. Non poſſumus enim de iis dubitare niſi de ipſis cogitemus; ſed non poſſumus de iiſdem cogitare quin ſimul credamus vera eſſe, ut aſſumptum eſt, ergo non poſſumus de iis dubitare, quin ſimul credamus vera eſſe, hoc eſt non poſſumus dubitare.

Nec obſtat quòd ſæpe ſimus experti, alios deceptos fuiſſe in iis quæ ſole clarius ſe ſcire credebant: Neque enim unquam advertimus, vel ab ullo adverti poteſt, id contigiſſe iis qui claritatem ſuæ perceptionis à ſolo intellectu petierunt, ſed iis tantum qui vel à ſenſibus vel à falſo aliquo præjudicio ipſam deſumpſerunt.

Nec obſtat etiam ſi quis fingat, illa Deo, vel Angelo apparere eſſe falſa, quia evidentia noſtræ perceptionis non permittet ut talia fingentem audiamus.

Alia ſunt quæ quidem etiam clariſſimè ab intellectu noſtro percipiuntur, cum ad rationes ex quibus pendet ipſorum cognitio ſatis attendimus, atque ideo tunc temporis non poſſumus de iis dubitare; ſed quia iſtarum rationum poſſumus oblivisci, & interim recordari concluſionum ex ipſis deductarum, quæritur an de his concluſionibus habeatur etiam firma & immutabilis perſuaſio, quamdiu recordamur ipſas ab evidentibus principiis fuiſſe deductas: hæc enim recordatio ſupponi debet, ut dici poſſint concluſiones: Et reſpondeo haberi quidem ab iis qui Deum ſic nôrunt ut intelligant fieri non poſſe quin facultas intelligendi ab eo ipſis data tendat in verum; Non autem haberi ab aliis; Hocque in fine quintæ Meditationis tam clarè explicatum eſt, ut nihil hîc addendum videatur.

Quinto, miror vos negare, voluntatem ſe exponere periculo, ſi conceptum intellectus ſectetur minimè clarum & diſtinctum; quid enim ipſam certam reddit, ſi clarè non perceptum ſit id quod ſectatur? & quis unquam vel Philoſophus, vel Theologus, vel tantùm homo ratione utens non confeſſus eſt, eò minori in errandi periculo nos verſari quò clarius aliquid intelligimus, antequam ipſi aſſentiamur; atque illos peccare qui cauſâ ignotâ judicium ferunt? Nullus autem conceptus dicitur obſcurus, vel confuſus, niſi quia in ipſo aliquid continetur quod eſt ignotum.

Nec proinde id quod objicitis de fide amplectenda majorem vim in me habet quàm in alios omnes qui unquam rationem humanam excoluerunt: nullamque profectò habet in ullos. Etſi enim fides dicatur eſſe de obſcuris, non tamen illud propter quod ipſam amplectimur eſt obſcurum, ſed omni naturali luce illuſtrius. Quippe diſtinguendum eſt inter materiam ſive rem ipſam cui aſſentimur, & rationem formalem quæ movet voluntatem ad aſſentiendum. Nam in hac ſola ratione perſpicuitatem requirimus: Et quantum ad materiam, nemo unquam negavit illam eſſe poſſe obſcuram, imò ipſammet obſcuritatem: Cum enim judico obſcuritatem ex noſtris conceptibus eſſe tollendam, ut abſque ullo

errandi periculo ipſis aſſentiri poſſimus, de hac ipſa obſcuritate clarum judicium formo. Deinde notandum eſt claritatem, ſive perſpicuitatem, à qua moveri poteſt noſtra voluntas ad aſſentiendum, duplicem eſſe, aliam ſcilicet à lumine naturali, & aliam à gratia divina. Jam verò etſi fides vulgo dicatur eſſe de obſcuris, hoc tamen intelligitur tantum de re ſive de materia circa quam verſatur, non autem quòd ratio formalis propter quam rebus fidei aſſentimur ſit obſcura: Nam contrà, hæc ratio formalis conſiſtit in lumine quodam interno, quo à Deo ſupernaturaliter illuſtrati confidimus ea quæ credenda proponuntur ab ipſo eſſe revelata, & fieri planè non poſſe ut ille mentiatur; quod omni naturæ lumine certius eſt: Et ſæpe etiam, propter lumen gratiæ, evidentius.

Nec ſanè Turcæ, aliive infideles, ex eo peccant cum non amplectuntur religionem Chriſtianam, quòd rebus obſcuris, ut obſcuræ ſunt, nolint aſſentiri; ſed vel ex eo quòd divinæ gratiæ interius illos moventi repugnent, vel quòd in aliis peccando ſe gratiâ reddant indignos. Atque audacter dico, infidelem qui omni gratiâ ſupernaturali deſtitutus & planè ignorans ea quæ nos Chriſtiani credimus à Deo eſſe revelata, ipſa tamen, quamvis ſibi obſcura, falſis aliquibus ratiociniis adductus amplecteretur, non ideo fore fidelem, ſed potius in eo peccaturum, quòd ratione ſuâ non rectè uteretur. Nec puto ullum orthodoxum Theologum aliter unquam de his ſenſiſſe. Nec etiam ii qui mea legent, putare poterunt me iſtud lumen ſupernaturale non agnoviſſe, cum valde expreſſis verbis ipſa quarta Meditatione, in qua cauſam falſitatis inveſtigavi, dixerim, *illud intima cogitationis noſtræ diſponere ad volendum, nec tamen minuere libertatem.*

Cæterum velim ut hîc memineritis, me circa ea quæ licet amplecti voluntati, accuratiſſimè diſtinxiſſe inter uſum vitæ, & contemplationem veritatis. Nam quod ad uſum vitæ attinet, tantum abeſt ut putem nullis niſi clarè perſpectis eſſe aſſentiendum, quin è contra nequidem veriſimilia puto eſſe ſemper exſpectanda, ſed interdum è multis plane ignotis unum eligendum, nec minus firmiter tenendum, poſtquàm electum eſt, quamdiu nullæ rationes in contrarium haberi poſſunt, quàm ſi ob rationes valde perſpicuas fuiſſet electum, ut in diſſertatione de Methodo pag. 26. explicui. Ubi autem agitur tantum de contemplatione veritatis, quis negavit unquam ab obſcuris & non ſatis diſtincte perſpectis aſſenſionem eſſe cohibendam? Quod autem de hac ſola in Meditationibus meis egerim, tum res ipſa indicat, tum etiam expreſſis verbis ad finem primæ declaravi, dicendo, *me ibi plus æquo diffidentiæ indulgere non poſſe, quandoquidem non rebus agendis ſed cognoſcendis tantùm incumbebam.*

SEXTO, ubi reprehenditis concluſionem ſyllogiſmi à me facti, videmini ipſimet in ea aberrare; ad concluſionem enim quam vultis, major propoſitio ſic enunciari debuiſſet; *quod clare intelligimus pertinere ad alicujus rei naturam, id poteſt cum veritate affirmari ad ejus naturam pertinere*; Atque ita

 nihil

nihil in ipſa præter inutilem tautologiam contineretur. Major autem mea fuit talis: *Quod clare intelligimus pertinere ad alicujus rei naturam, id poteſt de ea re cum veritate affirmari.* Hoc eſt, ſi eſſe animal pertinet ad naturam hominis, poteſt affirmari hominem eſſe animal: Si habere tres angulos æquales duobus rectis pertinet ad naturam trianguli, poteſt affirmari triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis: Si exiſtere pertinet ad naturam Dei, poteſt affirmari Deum exiſtere, &c. Minor verò hæc fuit: *Atqui pertinet ad naturam Dei quòd exiſtat,* ex quibus patet eſſe concludendum ut concluſi; Ergo poteſt de Deo cum veritate affirmari quòd exiſtat? Non autem ut vultis, *Ergo cum veritate poſſumus affirmare, ad naturam Dei pertinere ut exiſtat.*

Itaque ad utendum exceptione quam ſubjungitis, neganda vobis fuiſſet major, & dicendum; id quod clare intelligimus pertinere ad alicujus rei naturam, non ideo poſſe de ea re affirmari, niſi ejus rei natura ſit poſſibilis, ſive non repugnet. Sed videte quæſo quàm parum valeat hæc exceptio: vel enim, ut vulgo omnes, per *poſſibile* intelligitis illud omne quod non repugnat humano conceptui; quo ſenſu manifeſtum eſt Dei naturam, prout ipſam deſcripſi, eſſe poſſibilem, quia nihil in ipſa ſuppoſui niſi quod clare & diſtincte perciperemus debere ad illam pertinere, adeò ut conceptui repugnare non poſſit: vel certe fingitis aliquam aliam poſſibilitatem ex parte ipſius objecti, quæ niſi cum præcedente conveniat, nunquam ab humano intellectu cognoſci poteſt, ideoque non plus habet virium ad negandam Dei naturam, ſive exiſtentiam, quàm ad reliqua omnia, quæ ab hominibus cognoſcuntur, evertenda. Pari enim jure quo negatur Dei naturam eſſe poſſibilem, quamvis nulla impoſſibilitas ex parte conceptus reperiatur, ſed contra, omnia quæ in iſto naturæ divinæ conceptu complectimur, ita inter ſe connexa ſint ut implicare nobis videatur aliquid ex iis ad Deum non pertinere, poterit etiam negari poſſibile eſſe ut tres anguli trianguli ſint æquales duobus rectis, vel ut ille qui actu cogitat, exiſtat; & longe meliori jure negabitur ulla ex iis quæ ſenſibus uſurpamus, vera eſſe, atque ita omnis humana cognitio, ſed absque ulla ratione, tolletur.

Quantum ad argumentum quod cum meo confertis, hoc ſcilicet, *ſi non implicet Deum exiſtere, certum eſt illum exiſtere, ſed non implicat, ergo, &c.* materialiter quidem eſt verum, ſed formaliter eſt ſophiſma, in majori enim verbum *implicat* reſpicit conceptum cauſæ à qua Deus eſſe poteſt, in minori autem ſolum conceptum ipſius divinæ exiſtentiæ & naturæ, ut patet ex eo quòd ſi negetur major, ita erit probanda: Si Deus nondum exiſtit, implicat ut exiſtat, quia nulla dari poteſt cauſa ſufficiens ad illum producendum, ſed non implicat illum exiſtere, ut aſſumptum eſt, ergo, &c. Si vero negetur minor, ſic erit dicendum, illud non implicat, in cujus formali conceptu nihil eſt quod involvat contradictionem, ſed in formali conceptu divinæ exiſtentiæ vel naturæ nihil eſt quod involvat contradictionm, ergo, &c. quæ duo ſunt valde diverſa. Nam fieri poteſt

ut nihil in aliqua re intelligatur quod impediat quominus ipſa poſſit exiſtere, interimque aliquid intelligatur ex parte cauſæ quod obſtet, quominus producatur.

Etſi autem Deum inadæquate tantum, vel, ſi placet, inadæquatiſſime concipiamus, hoc non impedit quominus certum ſit ejus naturam eſſe poſſibilem, ſive non implicare. Nec etiam quominus vere affirmare poſſimus, nos ſatis clare ipſam inveſtigâſſe, (quantum ſcilicet ſufficit ad hoc cognoſcendum, atque etiam ad cognoſcendum exiſtentiam neceſſariam ad eandem Dei naturam pertinere) omnis enim implicantia ſive impoſſibilitas in ſolo noſtro conceptu ideas ſibi mutuò adverſantes male conjungente conſiſtit, nec in ulla re extra intellectum poſita eſſe poteſt, quia hoc ipſo quod aliquid ſit extra intellectum, manifeſtum eſt non implicare, ſed eſſe poſſibile. Oritur autem in noſtris conceptibus implicantia ex eo tantum quod ſint obſcuri, & confuſi, nec ulla unquam id claris & diſtinctis eſſe poteſt. Ac proinde ſatis eſt quod ea pauca quæ de Deo percipimus, clare & diſtincte intelligamus, etſi nullo modo adæquate; & quod inter cætera advertamus neceſſariam exiſtentiam in hoc noſtro ejus conceptu quantumvis inadæquato contineri; ut affirmemus nos ſatis clare inveſtigâſſe ejus naturam, atque ipſam non implicare.

Septimo, cur de immortalitate animæ nihil ſcripſerim, jam dixi in Synopſi mearum Meditationum; Quod ejus ab omni corpore diſtinctionem ſatis probaverim ſupra oſtendi. Quod vero additis *ex diſtinctione animæ à corpore non ſequi ejus immortalitatem; quia nihilominus dici poteſt illam à Deo talis naturæ factam eſſe, ut ejus duratio ſimul cum duratione vitæ corporeæ finiatur*, fateor à me refelli non poſſe. Neque enim tantum mihi aſſumo ut quicquam de iis quæ à libera Dei voluntate dependent, humanæ rationis vi determinare aggrediar. Docet naturalis cognitio mentem à corpore eſſe diverſam, ipſamque eſſe ſubſtantiam; corpus autem humanum, quatenus à reliquis corporibus differt, ex ſola membrorum configuratione, aliiſque ejusmodi accidentibus conſtare; ac denique mortem corporis à ſola aliqua diviſione, aut figuræ mutatione pendere: nullumque habemus argumentum nec exemplum quod perſuadeat mortem, ſive annihilationem ſubſtantiæ, qualis eſt mens, ſequi debere ex tam levi cauſa, qualis eſt figuræ mutatio, quæ nihil aliud eſt quàm modus, & quidem non modus mentis, ſed corporis à mente realiter diſtincti: nec quidem etiam habemus ullum argumentum, vel exemplum quod perſuadeat aliquam ſubſtantiam poſſe interire; quod ſufficit ut concludamus mentem, quantum ex naturali philoſophia cognoſci poteſt, eſſe immortalem.

Sed ſi de abſoluta Dei poteſtate quæratur, an forte decreverit ut humanæ animæ iiſdem temporibus eſſe deſinant quibus corpora quæ illis adjunxit deſtruuntur; ſolius eſt Dei reſpondere. Cumque jam ipſe nobis revelaverit id non futurum, nulla plane, vel minima eſt occaſio dubitandi.

Supereſt jam ut vobis gratias agam quod tam officioſe & tam candide non modò

modò eorum quæ ipſi ſenſiſtis, ſed etiam eorum quæ ab obtrectatoribus aut Atheis dici poſſent, monere me dignati ſitis. Etſi enim nulla videam ex iis quæ propoſuiſtis quæ non jam ante in Meditationibus vel ſolviſſem, vel excluſiſſem (nam quantum ad ea quæ de muſcis à ſolè productis, de Canadenſibus, de Niniwitis, de Turcis & ſimilibus attuliſtis, non poſſunt venire in mentem iis qui viam à me monſtratam ſequuti, omnia quæ à ſenſibus accepêre aliquamdiu ſeponent, ut quid pura & incorrupta ratio dictet advertant, ideoque ipſa putabam jam ſatis à me fuiſſe excluſa:) etſi, inquam, ita ſit, judico tamen has veſtras objectiones valde ad meum inſtitutum profuturas; vix enim ullos lectores exſpecto qui tam accurate ad omnia quæ ſcripſi velint attendere, ut cum ad finem pervenient, omnium præcedentium recordentur; & quicunque hoc non agent, facile in aliquas dubitationes incurrent, quibus poſtea vel videbunt in hac mea reſponſione eſſe ſatisfactum, vel ſaltem ex ea occaſionem ſument veritatem ulterius examinandi.

Quantum denique ad conſilium veſtrum de meis rationibus more geometrico proponendis, ut unico velut intuitu à lectore percipi poſſint, operæ pretium eſt ut hîc exponam quatenus jam illud ſequutus ſim, & quatenus deinceps ſequendum putem. Duas res in modo ſcribendi geometrico diſtinguo, ordinem ſcilicet, & rationem demonſtrandi.

Ordo in eo tantum conſiſtit, quod ea quæ prima proponuntur, absque ulla ſequentium ope debeant cognoſci, & reliqua deinde omnia ita diſponi ut ex præcedentibus ſolis demonſtrentur. Atque profecto hunc ordinem quàm accuratiſſime in Meditationibus meis ſequi conatus ſum: ejusque obſervatio fuit in cauſa, cur de diſtinctione mentis à corpore non in ſecunda, ſed demum in ſexta Meditatione tractârim, atque alia multa volens & ſciens omiſerim, quia plurium rerum explicationem requirebant.

Demonſtrandi autem ratio duplex eſt, alia ſcilicet per analyſim, alia per ſyntheſim.

Analyſis veram viam oſtendit per quam res methodice & tanquam à priori inventa eſt, adeo ut ſi lector illam ſequi velit, adque ad omnia ſatis attendere, rem non minus perfecte intelliget, ſuamque reddet, quàm ſi ipſemet illam inveniſſet. Nihil autem habet quo lectorem minus attentum, aut repugnantem, ad credendum impellat; Nam ſi vel minimum quid ex iis quæ proponit non advertatur, ejus concluſionum neceſſitas non apparet, ſæpeque multa vix attingit, quia ſatis attendenti perſpicua ſunt, quæ tamen præcipuè ſunt advertenda.

Syntheſis è contra per viam oppoſitam & tanquam à poſteriori quæſitam (etſi ſæpe ipſa probatio ſit in hac magis à priori quàm in illa) clarè quidem id quod concluſum eſt demonſtrat, utiturque longa definitionum, petitionum, axiomatum, theorematum, & problematum ſerie, ut ſi quid ipſi ex conſequentibus negetur, id in antecedentibus contineri ſtatim oſtendat, ſicque à lectore quantumvis repugnante ac pertinaci aſſenſionem extorqueat: ſed non ut altera ſatisfacit,

nec

nec diſcere cupientium animos explet, quia modum quo res fuit inventa, non docet.

Hac ſola Geometræ veteres in ſcriptis ſuis uti ſolebant, non quòd aliam planè ignorarent, ſed, quantum judico, quia ipſam tanti faciebant ut ſibi ſolis tanquam arcanum quid reſervarent.

Ego verò ſolam Analyſim, quæ vera & optima via eſt ad docendum, in Meditationibus meis ſum ſequutus; ſed quantum ad Syntheſim, quæ procul dubio ea eſt, quam hic à me requiritis, etſi in rebus Geometricis aptiſſimè poſt Analyſim ponatur, non tamen ad has Metaphyſicas tam commodè poteſt applicari.

Hæc enim differentia eſt, quòd primæ notiones, quæ ad res Geometricas demonſtrandas præſupponuntur, cum ſenſuum uſu convenientes, facile à quibuslibet admittantur; ideoque nulla eſt ibi difficultas, niſi in conſequentiis ritè deducendis; quod à quibuslibet etiam minùs attentis fieri poteſt, modo tantùm præcedentium recordentur: & propoſitionum minuta diſtinctio ad hoc eſt parata, ut facilè citari, atque ita vel nolentibus in memoriam reduci poſſint.

Contrà vero in rebus Metaphyſicis de nulla re magis laboratur quàm de primis notionibus clarè & diſtinctè percipiendis: Etſi enim ipſæ ex natura ſua non minùs notæ, vel etiam notiores ſint quàm illæ quæ à Geometris conſiderantur, quia tamen iis multa repugnant ſenſuum præjudicia, quibus ab ineunte ætate aſſuevimus, non niſi à valde attentis, & meditantibus, mentemque à rebus corporeis, quantum fieri poteſt avocantibus perfectè cognoſcuntur; atque ſi ſolæ ponerentur, facilè à contradicendi cupidis negari poſſent.

Quæ ratio fuit cur meditationes potiùs, quàm, ut Philoſophi, Diſputationes, vel, ut Geometræ, Theoremata & Problemata ſcripſerim, ut nempe hoc ipſo teſtarer nullum mihi eſſe negotium niſi cum iis qui mecum rem attentè conſiderare ac meditari non recuſabunt: Etenim vel ex hoc ipſo quòd quis ad impugnandam veritatem ſe accingit, quoniam avocat ſeipſum à rationibus quæ illam perſuadent conſiderandis, ut alias quæ diſſuadeant inveniat, minùs redditur idoneus ad ipſam percipiendam.

Fortè verò hîc aliquis objiciet, nullas quidem rationes ad contradicendum eſſe quærendas, cum ſcitur veritatem ſibi proponi; ſed quamdiu de hoc dubitatur, merito rationes omnes in utramque partem expendi, ut quæ firmiores ſint cognoſcatur, atque me non æquum poſtulare, ſi meas pro veris admitti velim, antequam fuerint perſpectæ, aliaſque ipſis repugnantes conſiderari prohibeam.

Quod jure quidem diceretur ſi quæ ex iis, in quibus attentum & non repugnantem lectorem deſidero, talia eſſent, ut illum poſſent avocare ab aliquibus aliis conſiderandis, in quibus vel minima eſſet ſpes plus veritatis quàm in meis reperiendi; Sed cum inter illa quæ propono, ſumma de omnibus dubitatio contineatur, nihilque magis commendem quàm ut ſingula diligentiſſimè circumſpiciantur, nihilque prorſus admittatur niſi quod tam clarè & diſtinctè fuerit per-

ſpectum ut non poſſimus ei non aſſentiri: Et è contra non alia ſint à quibus lectorum animos cupio avocare, quàm ea quæ nunquam ſatis examinârunt, nec ab ulla firma ratione, ſed à ſenſibus ſolis hauſerunt, non puto quenquam credere poſſe in majori ſe errandi periculo futurum, ſi ea quæ ipſi propono ſola conſideret, quàm ſi ab his mentem revocet, & ad alia, quæ ipſis aliquo modo adverſantur tenebrasque offundunt (hoc eſt, ad præjudicia ſenſuum) illam convertat.

Ideoque non modò meritò ſingularem attentionem in lectoribus meis deſidero, illumque ſcribendi modum præ cæteris elegi quo illam quàm maxime conciliari poſſe putavi, & ex quo mihi perſuadeo lectores plus utilitatis eſſe percepturos quàm ipſimet ſint animadverſuri; cum è contra ex modo ſcribendi Synthetico plura ſibi videri ſoleant didiciſſe quàm revera didicerunt. Sed etiam æquum eſſe exiſtimo ut illorum qui mecum meditari noluerint, anticipatisque ſuis opinionibus adhærebunt, judicia quæ de meis ferent prorſus recuſem, & tanquam nullius momenti contemnam.

Sed quia novi quàm difficile ſit futurum etiam iis qui attendent, & veritatem ſeriò quærent, totum corpus Meditationum mearum intueri, & ſimul ipſarum ſingula membra dignoſcere; quæ duo ſimul exiſtimo eſſe facienda, ut integer fructus ex iis capiatur, pauca quædam Synthetico ſtylo hîc ſubjungam, à quibus, ut ſpero, nonnihil juvabuntur, modò tamen, ſi placet, advertant me nec tam multa hîc quàm in Meditationibus complecti velle, quia multò prolixior quam in ipſis eſſe deberem; nec etiam ea quæ complectar accuratè eſſe explicaturum, partim ut brevitati ſtudeam: & partim ne quis, hæc ſufficere exiſtimans, ipſas Meditationes, ex quibus multò plus utilitatis percipi poſſe mihi perſuadeo, negligentiùs examinet.

RATIONES,

Dei Exiſtentiam, & animæ à corpore diſtinctionem probantes, more Geometrico diſpoſitæ.

DEFINITIONES.

I.

COgitationis nomine complector illud omne quod ſic in nobis eſt ut ejus immediatè conſcii ſimus. Ita omnes voluntatis, intellectus, imaginationis & ſenſuum operationes ſunt cogitationes. Sed addidi *immediate*, ad excludenda ea quæ ex iis conſequuntur; ut motus voluntarius cogitationem quidem pro principio habet, ſed ipſe tamen non eſt cogitatio.

II. *Ideæ* nomine intelligo cujuslibet cogitationis formam illam, per cujus immediatam perceptionem ipſius ejusdem cogitationis conſcius ſum; adeò ut nihil

hil poſſim verbis exprimere intelligendo id quod dico, quin ex hoc ipſo certum ſit, in me eſſe ideam ejus quod verbis illis ſignificatur. Atque ita non ſolas imagines in phantaſia depictas ideas voco: imò ipſas hic nullo modo voco ideas, quatenus ſunt in phantaſia corporea, hoc eſt in parte aliqua cerebri depictæ, ſed tantùm quatenus mentem ipſam in illam cerebri partem converſam informant.

III. *Per realitatem objectivam ideæ* intelligo entitatem rei repræſentatæ per ideam, quatenus eſt in idea; eodemque modo dici poteſt perfectio objectiva, vel artificium objectivum, &c. Nam quæcunque percipimus tanquam in idearum objectis, ea ſunt in ipſis ideis objectivè.

IV. Eadem dicuntur eſſe *formaliter* in idearum objectis, quando talia ſunt in ipſis qualia illa percipimus; *& eminenter*, quando non quidem talia ſunt, ſed tanta, ut talium vicem ſupplere poſſint.

V. Omnis res cui ineſt immediatè, ut in ſubjecto, ſive per quam exiſtit aliquid quod percipimus, hoc eſt, aliqua proprietas, ſive qualitas, ſive attributum, cujus realis idea in nobis eſt, vocatur *Subſtantia*. Neque enim ipſius Subſtantiæ præcisè ſumptæ aliam habemus ideam quàm quod ſit res, in quâ formaliter, vel eminenter exiſtit illud aliquid quod percipimus, ſive quod eſt objective in aliqua ex noſtris ideis; quia naturali lumine notum eſt nullum eſſe poſſe nihili reale attributum.

VI. Subſtantia, cui ineſt immediate cogitatio, vocatur *Mens*: loquor autem hic de mente potiùs quàm de anima, quoniam animæ nomen eſt æquivocum, & ſæpe pro re corporea uſurpatur.

VII. Subſtantia, quæ eſt ſubjectum immediatum extenſionis localis, accidentium, quæ extenſionem præſupponunt, & figuræ, ſitus, motus localis, &c. vocatur *Corpus*. An vero una & eadem ſubſtantia ſit quæ vocatur Mens, & Corpus, an duæ diverſæ, poſtea erit inquirendum.

VIII. Subſtantia, quàm ſummè perfectam eſſe intelligimus, & in qua nihil plene concipimus quod aliquem defectum, ſive perfectionis limitationem involvat, *Deus* vocatur.

IX. Cùm quid dicicimus in alicujus rei natura ſive conceptu contineri, idem eſt ac ſi diceremus, id de ea re verum eſſe, ſive de ipſa poſſe affirmari.

X. Duæ ſubſtantiæ realiter diſtingui dicuntur, cum unaquæque ex ipſis abſque alia poteſt exiſtere.

POSTULATA.

PEto primo ut lectores advertant quàm debiles ſint rationes ob quas ſenſibus ſuis hactenus crediderunt, & quàm incerta ſit omnia judicia quæ illis ſuperſtruxerunt: Idque tam diu & tam ſæpe apud ſe revolvant, ut tandem conſuetudinem acquirant non ampliùs ipſis nimium fidendi, hoc enim neceſſe judico ad certitudinem rerum Metaphyſicarum percipiendam.

Secundo, ut conſiderent mentem propriam, cunctaque ejus attributa, de quibus deprehendent ſe dubitare non poſſe, quamvis omnia quæ à ſenſibus ſuis unquam acceperunt, falſa eſſe ſupponant; nec priùs illam conſiderare deſiſtant, quàm ipſam clarè percipiendi, & rebus omnibus corporeis cognitu faciliorem credendi uſum ſibi comparârint.

Tertio, ut propoſitiones per ſe notas, quas apud ſe invenient, quales ſunt: *Quòd idem non poſſit eſſe ſimul & non eſſe. Quod nihil nequeat eſſe cauſa efficiens nullius rei*, & ſimiles diligenter expendant, atque ita perſpicuitatem intellectus ſibi à natura inditam, ſed quam ſenſuum viſa quàm maximè turbare ſolent & obſcurare, puram atque ab ipſis liberatam exerceant. Hac enim ratione ſequentium Axiomatum veritas ipſis facile innoteſcet.

Quarto, ut examinent ideas naturarum, in quibus multorum ſimul attributorum complexio continetur, qualis eſt natura trianguli, natura quadrati, vel alterius figuræ; Itemque natura Mentis, natura Corporis, & ſupra omnes natura Dei, ſive entis ſummè perfecti. Advertantque illa omnia quæ in iis contineri percipimus, verè de ipſis poſſe affirmari. Ut quia in natura Trianguli continetur, ejus tres angulos æquales eſſe duobus rectis; & in natura Corporis ſive rei extenſæ continetur diviſibilitas; (nullam enim rem extenſam tam exiguam concipimus, quin illam ſaltem cogitatione dividere poſſimus) verum eſt dicere, omnis Trianguli tres angulos æquales eſſe duobus rectis, & omne Corpus eſſe diviſibile.

Quinto, Ut diu multumque in natura Entis ſummè perfecti contemplanda immorentur: & inter cætera conſiderent in aliarum quidem omnium naturarum ideis exiſtentiam poſſibilem, in Dei autem idea non poſſibilem tantùm, ſed omnino neceſſariam contineri. Ex hoc enim ſolo & abſque ullo diſcurſu cognoſcent Deum exiſtere; eritque ipſis non minùs per ſe notum, quàm numerum binarium eſſe parem, vel ternarium imparem, & ſimilia. Nonnulla enim quibuſdam per ſe nota ſunt, quæ ab aliis non niſi per diſcurſum intelliguntur.

Sexto, ut perpendendo exempla omnia claræ & diſtinctæ perceptionis, itemque obſcuræ, & confuſæ, quæ in Meditationibus meis recenſui, ea quæ clare cognoſcuntur ab obſcuris diſtinguere aſſueſcant; hoc enim facilius exemplis quàm regulis addiſcitur; & puto me ibi omnia hujus rei exempla vel explicuiſſe, vel ſaltem utcumque attigiſſe.

Septimo denique, ut advertentes nullam ſe unquam in iis quæ clare perceperunt falſitatem deprehendiſſe, nullamque è contra veritatem in obſcurè tantùm comprehenſis, niſi caſu, reperiſſe, conſiderent eſſe à ratione plane alienum, propter ſola ſenſuum præjudicia, vel propter hypotheſes in quibus aliquid ignoti contineatur, ea quæ à puro intellectu clare & diſtincte percipiuntur in dubium revocare. Ita enim facile ſequentia Axiomata pro veris & indubitatis admittent.

mittent. Quanquam ſane pleraque ex iis potuiſſent melius explicari, & inſtar Theorematum proponi debuiſſent, ſi accuratior eſſe voluiſſem.

AXIOMATA.

Sive Communes notiones.

I. NUlla res exiſtit de qua non poſſit, quæri quænam ſit cauſa cur exiſtat. Hoc enim de ipſo Deo quæri poteſt, non quod indigeat ullâ causâ ut exiſtat, ſed quia ipſa ejus naturæ immenſitas eſt cauſa ſive ratio propter quam nullâ causâ indiget ad exiſtendum.

II. Tempus præſens à proximè præcedenti non pendet, ideoque non minor cauſa requiritur ad rem conſervandam, quàm ad ipſam primum producendam.

III. Nulla res, nec ulla rei perfectio actu exiſtens poteſt habere *nihil*, ſive rem non exiſtentem, pro cauſa ſuæ exiſtentiæ.

IV. Quidquid eſt realitatis ſive perfectionis in aliqua re, eſt formaliter vel eminenter in prima & adæquata ejus cauſa.

V. Unde etiam ſequitur realitatem objectivam idearum noſtrarum requirere cauſam, in qua eadem ipſa realitas non tantum objectivè, ſed formaliter vel eminenter contineatur. Notandumque hoc Axioma tam neceſſariò eſſe admittendum, ut ab ipſo uno omnium rerum tam ſenſibilium, quàm inſenſibilium cognitio dependeat: unde enim ſcimus, exempli causâ, cœlum exiſtere? an quia illud videmus? at iſta viſio mentem non attingit, niſi quatenus idea eſt, idea, inquam, menti ipſi inhærens, non autem imago in phantaſia depicta; Nec ob hanc ideam poſſumus judicare cœlum exiſtere? niſi quia omnis idea cauſam ſuæ realitatis objectivæ habere debet realiter exiſtentem; quam cauſam judicamus eſſe ipſum cœlum, & ſic de cæteris.

VI. Sunt diverſi gradus realitatis, ſive entitatis. Nam ſubſtantia plus habet realitatis, quàm accidens vel modus; & ſubſtantia infinita quàm finita; ideoque etiam plus eſt realitatis objectivæ in idea ſubſtantiæ, quàm accidentis, & in idea ſubſtantiæ infinitæ, quàm in idea finitæ.

VII. Rei cogitantis voluntas fertur, voluntariè quidem, & liberè, (hoc enim eſt de eſſentia voluntatis) ſed nihilominus infallibiliter in bonum ſibi clarè cognitum, ideoque ſi nôrit aliquas perfectiones quibus careat, ſibi ſtatim ipſas dabit, ſi ſint in ſua poteſtate.

VIII. Quod poteſt efficere id quod majus eſt, ſive difficilius, poteſt etiam efficere id quod minus.

IX. Majus eſt creare vel conſervare ſubſtantiam, quàm attributa ſive proprietates ſubſtantiæ; non autem majus eſt idem creare, quàm conſervare, ut etiam dictum eſt.

X. In omnis rei idea ſive conceptu continetur exiſtentia, quia nihil poſſumus concipere niſi ſub ratione exiſtentis; nempe continetur exiſtentia poſſibilis ſive con-

contingens in conceptu rei limitatæ; ſed neceſſaria & perfecta in conceptu entis ſumme perfecti.

PROPOSITIO I.

Dei Exiſtentia ex ſola ejus naturæ conſideratione cognoſcitur.

DEMONSTRATIO.

IDem eſt dicere aliquid in rei alicujus naturâ, ſive conceptu contineri, ac dicere idipſum de ea re eſſe verum (per def. 9.) atqui exiſtentia neceſſaria in Dei conceptu continetur (per axio. 10.) ergo verum eſt de Deo dicere neceſſariam exiſtentiam in eo eſſe, ſive ipſum exiſtere. Atque hic eſt ſyllogiſmus, de quo jam ſupra ad objectionem ſextam: ejusque concluſio per ſe nota eſſe poteſt iis qui à præjudiciis ſunt liberi, ut dictum eſt Poſtulato quinto; ſed quia non facile eſt ad tantam perſpicacitatem pervenire, aliis modis idem quæremus.

PROPOSITIO II.

Dei Exiſtentia ex eo ſolo quod ejus idea ſit in nobis, à poſteriori demonſtratur.

DEMONSTRATIO.

REalitas objectiva cujuslibet ex noſtris ideis requirit cauſam in qua eadem ipſa realitas non tantùm objectivè, ſed formaliter, vel eminenter contineatur; (per ax. 5.) habemus autem ideam Dei (per def. 2. & 8.) hujusque ideæ realitas objectiva nec formaliter nec eminenter in nobis continetur, (per ax. 6.) nec in ullo alio præterquàm in ipſo Deo poteſt contineri, (per def. 8.) ergo hæc idea Dei, quæ in nobis eſt, requirit Deum pro cauſa, Deusque proinde exiſtit (per ax. 3.)

PROPOSITIO III.

Dei Exiſtentia demonſtratur etiam ex eo, quod nos ipſi habentes ejus ideam exiſtamus.

DEMONSTRATIO.

SI vim haberem me ipſum conſervandi, tantò magis haberem etiam vim mihi dandi perfectiones quæ mihi deſunt (per ax. 8. & 9.) illæ enim ſunt tantum attributa ſubſtantiæ, ego autem ſum ſubſtantia, ſed non habeo vim mihi dandi iſtas perfectiones, alioqui enim jam ipſas haberem (per ax. 7.) ergo non habeo vim meipſum conſervandi. Deinde,

Non poſſum exiſtere quin conſerver quandiu exiſto, ſive à me ipſo, ſi quidem habeam iſtam vim, ſive ab alio qui illam habet, (per ax. 1. & 2) atqui exiſto, & tamen non habeo vim meipſum conſervandi, ut jamjam probatum eſt; ergo ab alio con-

conſervor. Præterea, ille à quo conſervor, habet in ſe formaliter vel eminenter id omne quod in me eſt, (per ax. 4.) in me autem eſt perceptio multarum peſectionum quæ mihi deſunt, ſimulque ideæ Dei, (per def. 2. & 8.) ergo eſt etiam in illo, à quo conſervor, earumdem perfectionum perceptio.

Denique, ille idem non poteſt habere perceptionem ullarum perfectionum quæ ipſi deſint, ſive quas in ſe non habeat formaliter, vel eminenter, (per ax. 7.) cùm enim habeat vim me conſervandi, ut jam dictum eſt, tantò magis haberet vim ſibi ipſas dandi, ſi deeſſent, (per ax. 8. & 9.) habet autem perceptionem earum omnium quas mihi deeſſe, atque in ſolo Deo eſſe poſſe concipio, ut mox probatum eſt; ergo illas formaliter, vel eminenter in ſe habet, atque ita eſt Deus.

COROLLARIUM.

Creavit Deus cælum & terram, & omnia quæ in eis ſunt, inſuperque poteſt efficere id omne quod clarè percipimus, prout id ipſum percipimus.

DEMONSTRATIO.

HÆc omnia clarè ſequuntur ex præcedenti propoſitione; in ipſa enim Deum exiſtere ex eo probatum eſt, quòd debeat aliquis exiſtere in quo formaliter vel eminenter ſint omnes perfectiones quarum idea aliqua eſt in nobis: eſt autem in nobis idea tantæ alicujus potentiæ, ut ab illo ſolo, in quo ipſa eſt, cælum & terra, &c. creata ſint, & alia etiam omnia, quæ à me ut poſſibilia intelliguntur, ab eodem fieri poſſint: ergo ſimul cum Dei exiſtentia hæc etiam omnia de ipſo probata ſunt.

PROPOSITIO IV.

Mens & corpus realiter diſtinguuntur.

DEMONSTRATIO.

QUidquid clare percipimus, à Deo fieri poteſt, prout illud percipimus, (per coroll. præcedens) ſed clare percipimus mentem, hoc eſt, ſubſtantiam cogitantem, absque corpore, hoc eſt, absque ſubſtantia aliqua extenſa (per Poſt. 2.); & vice verſa corpus absque mente (ut facile omnes concedunt): ergo ſaltem per divinam potentiam mens eſſe poteſt ſine corpore, & corpus ſine mente.

Jam verò Subſtantiæ quæ eſſe poſſunt una absque alia realiter diſtinguuntur (per def. 10.): atqui mens & corpus ſunt Subſtantiæ (per def. 5, 6, & 7.), quæ una absque alia eſſe poſſint (ut mox probatum eſt): ergo mens & corpus realiter diſtinguuntur.

Notandumque me hîc uſum eſſe divinâ potentiâ pro medio, non quod extraordinaria aliqua vi opus ſit ad mentem à corpore ſeparandam, ſed quia cùm de ſolo Deo in præcedentibus egerim, non aliud habui quo uti poſſem: nec refert à qua potentia duæ res ſeparentur, ut ipſas realiter diſtinctas eſſe cognoſcamus.

OB-

OBJECTIONES TERTIÆ,

Cum reſponſionibus Auctoris.

Ad Meditationem primam de iis quæ in dubium revocari poſſunt.

OBJECTIO PRIMA.

SAtis conſtat ex iis quæ dicta ſunt in hac Meditatione, nullum eſſe κριτήριον, quo ſomnia noſtra à vigilia, & ſenſione vera dignoſcantur; & propterea phantaſmata quæ vigilantes & ſentientes habemus, non eſſe accidentia objectis externis inhærentia; neque argumento eſſe talia objecta externa omnino exiſtere. Ideoque ſi ſenſus noſtros ſine alia ratiocinatione ſequamur, meritò dubitabimus an aliquid exiſtat, necne. Veritatem ergo hujus meditationis agnoſcimus. Sed quoniam de eadem incertitudine ſenſibilium diſputavit Plato, & alii antiquorum Philoſophorum; & vulgò obſervatur difficultas dignoſcendi vigiliam ab inſomniis, nolim excellentiſſimum Auctorem novarum ſpeculationum illa vetera publicare.

RESPONSIO.

Dubitandi rationes, quæ hic à Philoſopho admittuntur ut veræ, non à me niſi tanquam veriſimiles fuêre propoſitæ: iiſque uſus ſum, non ut pro novis venditarem, ſed partim ut lectorum animos præpararem ad res intellectuales conſiderandas, illaſque à corporeis diſtinguendas, ad quod omnino neceſſariæ mihi videntur, partim ut ad ipſas in ſequentibus Meditationibus reſponderem: & partim etiam ut oſtenderem quàm firmæ ſint veritates quas poſtea propono, quandoquidem ab iſtis Metaphyſicis dubitationibus labefactari non poſſunt. Itaque nullam ex earum recenſione laudem quæſivi; ſed non puto me magis ipſas omittere potuiſſe, quàm medicinæ ſcriptor morbi deſcriptionem, cujus curandi methodum vult docere.

OBJECTIO II.

Ad Meditationem ſecundam.

De natura mentis humanæ.

SUm res cogitans; rectè. Nam ex eo quod cogito, ſive phantaſma habeo, ſive vigilans, ſive ſomnians, colligitur quod ſum cogitans; idem enim ſignificant *cogito, & ſum cogitans.* Ex eo quod ſum cogitans, ſequitur, *Ego ſum,* quia id quod cogitat non eſt nihil. Sed ubi ſubjungit, hoc eſt, *mens, animus, intellectus, ratio,* oritur dubitatio. Non enim videtur recta argumentatio, dicere, *ego ſum cogitans,* ergo *ſum cogitatio*; neque, *ego ſum intelligens,* ergo *ſum intellectus.*

Nam

Nam eodem modo poſſem dicere, *ſum ambulans*, ergo *ſum ambulatio*. Sumit ergo D. Carteſius idem eſſe rem intelligentem, & intellectionem, quæ eſt actus intelligentis; vel ſaltem idem eſſe rem intelligentem, & intellectum, qui eſt potentia intelligentis. Omnes tamen Philoſophi diſtinguunt ſubjectum à ſuis facultatibus, & actibus, hoc eſt, à ſuis proprietatibus, & eſſentiis; aliud enim eſt ipſum *ens*, aliud eſt ejus *eſſentia*; poteſt ergo eſſe ut res cogitans ſit ſubjectum mentis, rationis, vel intellectus, ideoque corporeum aliquid: cujus contrarium ſumitur, non probatur: eſt tamen hæc illatio fundamentum concluſionis quam videtur velle D. C. ſtabilire.

Ibidem, *novi me exiſtere; quæro quis ſim ego quem novi: certiſſimum eſt hujus ſic præcisè ſumpti notitiam non pendere ab iis quæ exiſtere nondum novi.*

Certiſſimum eſt notitiam hujus propoſitionis, *Ego exiſto*, pendere ab hac, *ego cogito*, ut rectè ipſe nos docuit: ſed unde nobis eſt notitia hujus, *Ego cogito?* certè non ab alio quàm ab hoc, quod non poſſumus concipere actum quemcumque ſine ſubjecto ſuo, veluti ſaltare ſine ſaltante, ſcire ſine ſciente, cogitare ſine cogitante.

Atque hinc videtur ſequi, rem cogitantem eſſe corporeum quid; ſubjecta enim omnium actuum videntur intelligi ſolummodò ſub ratione corporea, ſive ſub ratione materiæ ut oſtendit ipſe poſt in exemplo ceræ, quæ mutatis colore, duritie, figurâ, & cæteris actibus, intelligitur tamen ſemper eadem res, hoc eſt eadem materia tot mutationibus ſubjecta; non autem colligitur me cogitare per aliam cogitationem: quamvis enim aliquis cogitare poteſt ſe cogitâſſe, (quæ cogitatio nihil aliud eſt quàm meminiſſe) tamen omnino eſt impoſſibile, cogitare ſe cogitare, ſicut nec ſcire ſe ſcire, eſſet enim interrogatio infinita, unde ſcis te ſcire, te ſcire, te ſcire.

Quoniam igitur notitia hujus propoſitionis, *ego exiſto*, pendet à notitia hujus *ego cogito*; & notitia hujus, ex eo quod non poſſimus ſeparare cogitationem à materia cogitante, videtur inferendum potiùs, rem cogitantem eſſe materialem quàm immaterialem.

RESPONSIO.

Ubi dixi, *hoc eſt, mens, animus, intellectus, ratio, &c.* non intellexi per iſta nomina ſolas facultates, ſed res facultate cogitandi præditas, ut per duo priora vulgo intelligitur ab omnibus, & per duo poſteriora frequenter: hocque tam expreſſe, totque in locis explicui, ut nullus videatur fuiſſe dubitandi locus.

Neque hîc eſt paritas inter ambulationem, & cogitationem; quia ambulatio ſumi tantùm ſolet pro actione ipſa; cogitatio interdum pro actione, interdum pro facultate, interdum pro re in qua eſt facultas.

Nec dico, idem eſſe rem intelligentem & intellectionem, nec quidem rem intelligentem, & intellectum, ſi ſumatur intellectus pro facultate, ſed tantùm quando ſumitur pro re ipſa quæ intelligit. Fateor autem ultro me ad rem, ſive ſubſtan-

ſubſtantiam, quam volebam exuere omnibus iis quæ ad ipſam non pertinent, ſignificandam, uſum fuiſſe verbis quam maximè potui abſtractis, ut contra hic Philoſophus utitur vocibus quam maximè concretis, nempe *materiæ, & corporis*, ad iſtam rem cogitantem ſignificandam, ne patiatur ipſam à corpore divelli.

Nec veror, ne cui videatur iſte ejus modus plura ſimul conjungendi aptior ad veritatem inveniendam, quàm meus, quo ſingula quammaximè poſſum diſtinguo. Sed omittamus verba, loquamur de re.

Poteſt, inquit, *eſſe ut res cogitans ſit corporeum aliquid*; *cujus contrarium ſumitur, non probatur.* Imò contrarium non aſſumpſi, nec ullo modo eo uſus ſum pro fundamento, ſed plane indeterminatum reliqui uſque ad ſextam Meditationem in qua probatur.

Deinde rectè dicit *nos nos poſſe concipere actum ullum ſine ſubjecto ſuo*, ut cogitationem ſine re cogitante, quia id quod cogitat non eſt nihil: ſed abſque ulla ratione, & contra omnem loquendi uſum, omnemque Logicam addit, *hinc videri ſequi rem cogitantem eſſe corporeum quid*: ſubjecta enim omnium actuum intelliguntur quidem ſub ratione ſubſtantiæ, vel etiam ſi lubet ſub ratione materiæ (nempe Metaphyſicæ); non autem idcirco ſub ratione corporum.

Sed & Logici, & vulgò omnes, dicere ſolent, ſubſtantias alias eſſe ſpirituales, alias corporeas. Nec aliud probavi exemplo ceræ, niſi tantùm, colorem, duritiem, figuram, non pertinere ad rationem formalem ipſius ceræ. Nec etiam de ratione formali mentis, nec quidem de ratione formali corporis, ibi egi.

Neque ad rem pertinet, quòd hîc Philoſophus dicat, unam cogitationem non poſſe eſſe ſubjectum alterius cogitationis: quis enim unquam præter ipſum hoc finxit? ſed ut rem ipſam paucis explicem, certum eſt cogitationem non poſſe eſſe ſine re cogitante, nec omnino ullum actum ſive ullum accidens ſine ſubſtantia cui inſit: Cùm autem ſubſtantiam non immediatè per ipſam cognoſcamus, ſed per hoc tantum, quòd ſit ſubjectum quorundam actuum, valde rationi conſentaneum eſt, & uſus jubet, ut illas ſubſtantias quas agnoſcimus eſſe ſubjecta planè diverſorum actuum, ſive accidentium, diverſis nominibus appellemus: atque ut poſtea utrum illa diverſa nomina res diverſas, vel unam & eandem ſignificent, examinemus. Sunt autem actus quidam quos vocamus corporeos, ut magnitudo, figura, motus, & alia omnia quæ abſque locali extenſione cogitari non poſſunt: atque ſubſtantiam, cui illi inſunt, vocamus *corpus*, nec fingi poteſt alia eſſe ſubſtantia quæ ſit ſubjectum figuræ, alia quæ ſit ſubjectum motus localis, &c. quia omnes illi actus conveniunt ſub una communi ratione extenſionis: ſunt deinde alii actus, quos vocamus *cogitativos*, ut intelligere, velle, imaginari, ſentire, &c. qui omnes ſub ratione communi cogitationis, ſive perceptionis, ſive conſcientiæ conveniunt: atque ſubſtantiam cui inſunt, dicimus eſſe rem cogitantem, ſive mentem, ſive alio quovis nomine, modò ne ipſam cum ſubſtantia corporea confundamus, quoniam actus cogitativi nullam cum actibus corporeis

habent

habent affinitatem, & cogitatio, quæ eſt ipſarum ratio communis toto genere differt ab extenſione quæ eſt ratio communis aliorum. Poſtquam verò duos diſtinctos conceptus iſtarum duarum ſubſtantiarum formavimus, facilè eſt ex dictis in ſexta Meditatione cognoſcere, an una & eadem ſint, an diverſæ.

OBJECTIO III.

QUid ergo eſt quod à mea cogitatione diſtinguatur? quid, quod à me ipſo ſeparatum dici poteſt?

Fortè reſpondebit aliquis huic quæſtioni; à me cogitatione diſtinguor ipſe ego qui cogito: & à me, non ſeparatam quidem, ſed diverſam eſſe meam cogitationem, eo modo, quo (ut ante dictum eſt) diſtinguitur ſaltatio à ſaltante: quod ſi D. C. oſtenderit idem eſſe cum qui intelligit, & intellectum, recidemus in modum loquendi Scholaſticum; Intellectus intelligit, viſus videt, voluntas vult, & per analogiam optimam, ambulatio, vel ſaltem facultas ambulandi, ambulabit. Quæ omnia obſcura, impropria, & perſpicuitate ſolita Domini Des Cartes indigniſſima.

RESPONSIO.

Non nego me, qui cogito, diſtingui à mea cogitatione ut rem à modo; ſed ubi quæro, *quid ergo eſt quod à mea cogitatione diſtinguatur?* hoc intelligo de variis cogitandi modis ibi recenſitis, non de mea ſubſtantia: ubi addo, *quid, quod à meipſo ſeparatum dici poſſit?* ſignifico tantum, illos omnes cogitandi modos mihi ineſſe; nec video quid hîc dubii vel obſcuritatis fingi poſſit.

OBJECTIO IV.

SUpereſt igitur ut concedam, me ne imaginari quidem quid ſit hæc cera, ſed ſolâ mente concipere.

Differentia magna eſt inter imaginari, hoc eſt, ideam aliquam habere, & mente concipere, hoc eſt ratiocinando colligere rem aliquam eſſe, vel rem aliquam exiſtere. Sed non explicuit nobis D. C. in quo differunt. Veteres quoque Peripatetici docuerunt ſatis clarè, non percipi ſubſtantiam ſenſibus, ſed colligi rationibus.

Quid jam dicimus, ſi fortè raciocinatio nihil aliud ſit quàm copulatio & concatenatio nominum ſive appellationum per verbum hoc *eſt?* unde colligimus ratione nihil omnino de Natura rerum, ſed de earum appellationibus, nimirum utrùm copulemus rerum nomina ſecundùm pacta (quæ arbitrio noſtro fecimus circa ipſarum ſignificationes) vel non. Si hoc ſit, ſicut eſſe poteſt, ratiocinatio dependebit à nominibus, nomina ab imaginatione, & imaginatio fortè, ſicut ſentio, ab organorum corporeorum motu, & ſic mens nihil aliud erit præterquam motus in partibus quibuſdam corporis organici.

RESPONSIO.

Differentiam inter imaginationem & puræ mentis conceptum hîc explicui, ut in exemplo enumerans quænam ſint in cera quæ imaginamur, & quænam quæ

ſola mente concipimus; ſed & alibi explicui, quo pacto unam & eandem rem, puta pentagonum, aliter intelligamus, & aliter imaginemur: eſt autem in ratiocinatione copulatio non nominum, ſed rerum nominibus ſignificatarum; miror que alicui contrarium venire poſſe in mentem. Quis enim dubitat, quin Gallus & Germanus eadem planè iisdem de rebus poſſint ratiocinari, cùm tamen verba concipiant planè diverſa? & nunquid Philoſophus ſeipſum condemnat cùm loquitur de pactis quæ arbitrio noſtro fecimus circa verborum ſignificationes? Si enim admittit aliquid verbis ſignificari, quare non vult ratiocinationes noſtras eſſe de hoc *aliquid* quod ſignificatur potius quàm de ſolis verbis: At certè eodem jure quo concludit mentem eſſe motum, poſſet etiam concludere terram eſſe cœlum, vel quidquid aliud ipſi placuerit.

OBJECTIO V.

Ad Meditationem tertiam.

DE DEO.

QUadam ex his (ſcilicet cogitationibus humanis) *tanquam rerum imagines ſunt, quibus ſolis propriè convenit ideæ nomen, ut cùm hominem, vel Chimæram, vel Cœlum, vel Angelum, vel Deum cogito.*

Cum hominem cogito, agnoſco ideam, ſive imaginem conſtitutam ex figura, & colore, de qua poſſum dubitare, an ſit hominis ſimilitudo, vel non. Similiter cum cogito cœlum. Cùm Chimeram cogito, agnoſco ideam, ſive imaginem, de qua poſſum dubitare, an ſit ſimilitudo alicujus animalis, non exiſtentis, ſed quod exiſtere poſſit, vel extiterit alio tempore, vel non.

Cæterùm cogitanti Angelum obverſatur animo aliquando imago flammæ, aliquando puelli formoſi alati, de qua certus mihi videor eſſe quòd non habet ſimilitudinem Angeli, neque ergo eſſe eam Angeli ideam, ſed credens eſſe creaturas aliquas Deo miniſtrantes, inviſibiles, & immateriales, rei creditæ vel ſuppoſitæ nomen imponimus Angelum, cum tamen idea, ſub qua Angelum imaginor, ſit compoſita ex ideis rerum viſibilium.

Eodem modo ad nomen venerandum Dei, nullam Dei habemus imaginem, ſive ideam, ideoque prohibemur Deum ſub imagine adorare, ne illum, qui inconceptibilis eſt, videamur nobis concipere.

Videtur ergò nullam eſſe in nobis Dei ideam; Sed ſicus cæcus natus; ſæpius igni admotus, & ſentiens ſe clare, agnoſcet eſſe aliquid, à quo calefactus eſt; audiensque illud appellari ignem, concludit ignem exiſtere, nec tamen qualis figuræ aut coloris ignis ſit cognoſcit, vel ullam omnino ignis ideam, vel imaginem animo obverſantem habet.

Itaque homo cognoſcens debere eſſe cauſam aliquam ſuarum imaginum, vel idearum, & cauſæ illius aliam cauſam priorem, & ſic continuo, deducitur tandem ad finem, ſive ſuppoſitionem alicujus cauſæ æternæ, quæ quia nunquam cœpit

cœpit eſſe, cauſam ſe habere priorem non poteſt, neceſſariò aliquid æternum exiſtere concludit; nec tamen ideam ullam habet, quam poſſit dicere eſſe ideam æterni illius; ſed rem creditam, vel agnitam nominat, ſive appellat Deum.

Jam quoniam ex poſitione hac, quod habemus ideam Dei in anima noſtra, procedit D. C. ad probationem hujus Theorematis, quod Deus (id eſt, ſummè potens, ſapiens, mundi creator) exiſtat, oportuit illam ideam Dei melius explicare, & non modò inde deducere ipſius exiſtentiam; ſed etiam mundi creationem.

RESPONSIO.

Hîc nomine ideæ vult tantum intelligi imagines rerum materialium in phantaſia corporea depictas, quo poſito facile illi eſt probare, nullam Angeli nec Dei propriam ideam eſſe poſſe; atqui ego paſſim ubique, ac præcipuè hoc ipſo in loco, oſtendo me nomen ideæ ſumere pro omni eo quod immediate à mente percipitur, adeò ut cùm volo, & timeo, quia ſimul percipio me velle, & timere, ipſa volitio, & timor inter ideas à me numerentur, uſusque ſum hoc nomine, quia jam tritum erat à Philoſophis ad formas perceptionum mentis divinæ ſignificandas, quamvis nullam in Deo phantaſiam agnoſcamus; & nullum aptius habebam. Satis autem puto me explicuiſſe ideam Dei pro iis qui ad meum ſenſum volunt attendere; ſed pro iis qui mea verba malunt aliter quàm ego intelligere, nunquam poſſem ſatis. Quod denique hîc additur de mundi creatione, plane eſt à quæſtione alienum.

OBJECTIO VI.

Alia vero (cogitationes) *alias quaſdam præterea formas habent, ut cùm volo, cùm timeo, cùm affirmo, cum nego, ſemper quidem aliquam rem ut ſubjectum meæ cogitationis apprehendo. Sed aliquid etiam amplius quàm iſtius rei ſimilitudinem cogitatione complector, & ex his alia voluntas ſive affectus, alia autem judicia appellantur.*

Cum quis vult, vel timet, habet quidem imaginem rei quam timet, & actionis quam vult, ſed quid amplius volens vel timens cogitatione complectitur non explicatur. Et ſi quidem timor ſit cogitatio, non video quo modo poteſt eſſe alia, quàm cogitatio rei quam quis timet. Quid enim eſt timor irruentis leonis aliud, quam idea irruentis leonis, & effectus (quem talis idea generat in corde) quo timens inducitur ad motum animalem illum, quem vocamus fugam? Jam motus hic fugæ non eſt cogitatio; quare remanet non eſſe in timore aliam cogitationem præter illam quæ conſiſtit in ſimilitudine rei: idem dici poſſet de voluntate.

Præterea affirmatio & negatio non ſunt ſine voce & appellationibus, ita ut animantia bruta non poſſint affirmare, neque negare, ne cogitatione quidem, ideoque neque judicare; attamen cogitatio ſimilis poteſt eſſe in homine, & beſtia. Nam cùm affirmamus hominem currere, non habemus aliam cogitationem ab ea quam habet canis videns currentem Dominum ſuum: nihil igitur addit affir-

matio vel negatio cogitationibus ſimplicibus, niſi fortè cogitationem quòd nomina, ex quibus conſtat affirmatio, ſint nomina ejusdem rei in affirmante: quod non eſt complecti cogitatione plus quàm rei ſimilitudinem, ſed eandem ſimilitudinem bis.

RESPONSIO.

Perſe notum eſt aliud eſſe videre leonem & ſimul illum timere, quàm tantùm illum videre: item aliud eſſe videre hominem currentem, quàm ſibi ipſi affirmare, ſe illum videre, quod fit ſine voce. Nihilque hîc animadverto quod egeat reſponſione.

OBJECTIO VII.

Supereſt ut examinem, quâ ratione ideam iſtam à Deo accepi: neque enim illam ſenſibus hauſi, nec unquam non expectanti mihi advenit, ut ſolent rerum ſenſibilium ideæ, cum ipſæ res externis ſenſuum organis occurrunt, vel occurrere videntur, nec etiam à me efficta eſt, nam nihil ab ea detrahere, nihil illi ſuperaddere planè poſſum, ac proinde ſupereſt ut mihi ſit innata, quemadmodum etiam mihi eſt innata idea mei ipſius.

Si non detur Dei idea (non autem probatur dari) quemadmodum non dari videtur, tota hæc collabitur diſquiſitio. Prætereà idea mei ipſius mihi oritur (ſi corpus meum ſpectatur) ex viſione; ſi anima, nulla omnino animæ eſt idea, ſed ratione colligimus eſſe aliquid internum corpori humano, quod ei motum impertit animalem, quo ſentit, & movetur, atque hoc quidquid eſt, ſine idea vocamus animam.

RESPONSIO.

Si detur Dei idea (ut manifeſtum eſt illam dari) tota hæc collabitur objectio; cumque additur non dari animæ ideam, ſed ratione colligi, idem eſt ac ſi diceretur, non dari ejus imaginem in phantaſia depictam, ſed dari tamen illud quod ego ideam vocavi.

OBJECTIO VIII.

Aliam verò ſolis ideam, ex rationibus aſtronomicis deſumptam, hoc eſt, ex notionibus quibusdam mihi innatis elicitam. Solis idea unica uno tempore videtur eſſe, ſive ſpectetur oculis, ſive ratiocinatione intelligatur eſſe multoties major quàm videtur; Nam hæc altera non eſt idea ſolis, ſed collectio per argumenta, ideam ſolis multoties fore majorem, ſi multò propiùs ſpectaretur.

Verùm diverſis temporibus diverſæ poſſunt eſſe ſolis ideæ, ut ſi uno tempore nudo oculo, alio tubo optico ſpectetur: ſed rationes Aſtronomiæ non reddunt ideam ſolis majorem, vel minorem, docent potius ideam ſenſibilem fallacem eſſe.

RESPONSIO.

Hic quoque quod dicitur non eſſe idea ſolis, & tamen deſcribitur, eſt idipſum quod ego ideam voco.

OB-

OBJECTIO IX.

N*Am procul dubio illæ ideæ, quæ ſubſtantiam mihi exhibent, majus aliquid ſunt, atque, ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in ſe continent, quàm illæ quæ tantùm modos, ſive accidentia repræſentant. Et rurſus illa per quam ſummum aliquem Deum, æternum, infinitum, omniſcium, omnipotentem, rerumque omnium quæ præter ipſum ſunt, creatorem intelligo, plus profectò realitatis objectivæ in ſe habet, quàm illæ per quas finitæ ſubſtantiæ exhibentur.*

Notavi ſæpius ante, neque Dei neque animæ dari ullam ideam: addo jam neque ſubſtantiæ; ſubſtantia enim (ut quæ eſt materia ſubjecta accidentibus & mutationibus) ſola ratiocinatione evincitur, nec tamen concipitur, aut ideam ullam nobis exhibet; hoc ſi verum ſit, quomodo dici poteſt ideas, quæ ſubſtantias mihi exhibent, majus aliquid eſſe, & plus habere realitatis objectivæ, quàm illas quæ mihi exhibent accidentia? præterea conſideret denuo D. C. quid velit dicere plus realitatis? an realitas ſuſcipit magis & minus? vel ſi putat unam rem aliâ magis eſſe rem; conſideret quomodo hoc poſſit captui noſtro cum tanta perſpicuitate explicari, quanta exigitur in omni demonſtratione, & quantâ ipſe aliàs uſus eſt.

RESPONSIO.

Notavi ſæpius me nominare ideam idipſum quod ratione evincitur, ut & alia quæ quolibet modo percipiuntur. Satiſque explicui quomodo realitas ſuſpiciat plus & minus: ita nempe ut ſubſtantia ſit magis res quàm modus: atque ſi dentur qualitates reales, vel ſubſtantiæ incompletæ, ſunt magis res quàm modi, ſed minus quàm ſubſtantiæ completæ: ac denique ſi detur ſubſtantia infinita, & independens, eſt magis res quàm finita, & dependens. Hæcque omnia per ſe ſunt notiſſima.

OBJECTIO X.

I*Taque ſola reſtat idea Dei, in qua conſiderandum eſt, an aliquid ſit quod à me ipſo non potuerit proficiſci: Dei nomine intelligo ſubſtantiam quandam infinitam, independentem, ſummè intelligentem, ſummè potentem, & à qua tum ego ipſe, tum aliud omne, ſi quid aliud exſtat, eſt creatum. Quæ ſanè omnia talia ſunt, ut quò diligentiùs attendo, tantò minus à me ſolo profecta eſſe videantur, ideoque ex antedictis Deum neceſſario exiſtere eſt concludendum.*

Conſiderans attributa Dei, ut Dei ideam indè habeamus, & ut videamus an in illa aliquid quòd à nobis ipſis non potuerit proficiſci, invenio, ni fallor, neque à nobis proficiſci quæ ad nomen Dei cogitamus, neque eſſe neceſſarium ut proficiſcantur aliunde quàm ab objectis externis: nam Dei nomine intelligo *ſubſtantiam*, hoc eſt intelligo Deum exiſtere, (non per ideam, ſed per ratiocinationem) *infinitam*, (hoc eſt, quod non poſſum concipere, neque imaginari terminos ejus, ſive partes extremas, quin adhuc poſſim imaginari ulteriores); ex quo ſequitur

quitur ad nomen *infiniti* non oriri ideam infinitatis divinæ, ſed meorum ipſius finium, ſive limitum: *Independentem*, hoc eſt, non concipio cauſam ex qua Deus oriatur.

Ex quo patet, me aliam ideam ad nomen *independentis* non habere præter memoriam mearum idearum incipientium diverſis temporibus, ideoque dependentium.

Quapropter dicere Deum eſſe *independentem* nihil aliud eſt, quàm dicere Deum eſſe ex earum rerum numero, quarum non imaginor originem; ſicut dicere Deum eſſe *infinitum*, idem eſt ac ſi dicamus eum eſſe in numero earum rerum, quarum non concipimus fines. Et ſic omnis idea Dei excluditur: qualis enim eſt idea ſine origine & terminis?

Summè intelligentem: quæro hîc, per quam ideam D.C. intelligit intellectionem Dei? *ſummè potentem*: item per quam ideam intelligitur potentia, quæ eſt rerum futurarum, hoc eſt non exiſtentium?

Certè ego potentiam intelligo ex imagine ſive memoria actionum præteritarum, hoc modo colligens; ſic fecit, ergo ſic potuit facere: ergo exiſtens idem ſic poterit iterum facere: hoc eſt, habet potentiam faciendi. Jam hæc omnia ſunt ideæ quæ ortæ eſſe poſſunt ab objectis externis.

Creatorem omnium quæ extant: creationis imaginem quandam mihi ipſi fingere poſſum ex iis quæ vidi, velut hominem naſcentem, ſive creſcentem, velut ex puncto in figuram & magnitudinem quam nunc habet; aliam ideam ad nomen creatoris nemo habet; ſed non ſufficit ad probandam creationem quòd imaginari poſſumus, mundum eſſe creatum.

Ideoque etſi demonſtratum eſſet aliquid *infinitum, independens, ſummè potens, &c.* exiſtere, non tamen ſequitur exiſtere creatorem. Niſi quis putet rectè inferri ex eo quòd exiſtit aliquid quod nos credimus creâſſe cætera omnia, ideo mundum ab eo fuiſſe aliquando creatum.

Præterea ubi dicit ideam Dei & animæ noſtræ nobis innatam eſſe, velim ſcire, ſi animæ dormientium profundè ſine inſomnio cogitent; ſi non, non habent eo tempore ideas ullas: quare nulla idea eſt innata; nam quod eſt innatum, ſemper adeſt.

RESPONSIO.

Nihil eorum quæ Deo tribuimus, ab objectis externis tanquam ab exemplari poteſt eſſe profectum, quia nihil eſt in Deo ſimile iis quæ ſunt in rebus externis, hoc eſt corporeis: quidquid autem iis diſſimile cogitamus, manifeſtum eſt non ab ipſis, ſed à cauſa iſtius diverſitatis in cogitatione noſtra proficiſci.

Et quæro hîc, quo pacto iſte Philoſophus intellectionem Dei à rebus externis deducat: quam autem habeam ejus ideam facile explico, dicendo, me per ideam intelligere id omne quod forma eſt alicujus perceptionis; quis enim eſt qui non percipiat ſe aliquid intelligere, ac proinde qui non habeat iſtam ſive ideam intellectionis,

lectionis, quam indefinitè extendendo format ideam intellectionis divinæ, & ſic de cæteris ejus attributis?

Quoniam verò uſi ſumus idea Dei quæ in nobis eſt ad ejus exiſtentiam demonſtrandam, atque in hac idea tam immenſa potentia continetur ut intelligamus repugnare, ſi Deus exiſtat, aliquid aliud præter ipſum exiſtere, niſi quod ab ipſo ſit creatum, plane ſequitur ex eo quod demonſtrata ſit ejus exiſtentia, demonſtratum etiam eſſe totum mundum, ſive res omnes à Deo diverſas, quæcunque exiſtunt, ab ipſo eſſe creatas.

Denique cum dicimus ideam aliquam nobis eſſe innatam, non intelligimus illam nobis ſemper obverſari, ſic enim nulla prorſus eſſet innata; ſed tantum nos habere in nobis ipſis facultatem illam eliciendi.

OBJECTIO XI.

Totaque vis argumenti in eo eſt, quòd cognoſcam fieri non poſſe ut exiſtam talis naturæ qualis ſum, nempe ideam Dei in me habens, niſi revera Deus etiam exiſtat, Deus, inquam, ille cujus idea in me eſt.

Quoniam ergo non eſt demonſtratum, nos ideam Dei habere, & Chriſtiana religio nos obligat credere Deum eſſe inconceptibilem, hoc eſt, ut ego opinor, cujus idea non habetur, ſequitur exiſtentiam Dei non eſſe demonſtratam, multo minus creationem.

RESPONSIO.

Cùm dicitur Deus inconceptibilis, intelligitur de conceptu adæquatè illum comprehendente: quomodo autem idea Dei habeatur, ad nauſeam uſque repetitum eſt: ac nihil omnino hîc affertur quod demonſtrationes meas convellat.

OBJECTIO XII.

Ad Meditationem quartam.

DE VERO ET FALSO.

Atque ita certè intelligo errorem, quatenus error eſt, non eſſe quid reale, ſed tantummodò defectum. Nec proinde ad errandum mihi opus eſſe aliquâ poteſtate ad hunc finem à Deo tributa.

Certum eſt ignorantiam tantummodò eſſe defectum, neque opus eſſe facultate aliquâ poſitivâ ad ignorandum: ſed de errore non eſt ita res manifeſta; videntur enim lapides & inanimata errare non poſſe, propter hoc ſolum quòd non habeant facultatem ratiocinandi, neque imaginandi: proinde pronum eſt colligere quòd ad errandum opus ſit facultate ratiocinandi, vel ſaltem imaginandi, quæ facultates ſunt ambæ poſitivæ tributæ omnibus & ſolis errantibus.

Præterea D. C. dicit ſic, *adverto illos* (ſcilicet meos errores) *à duabus cauſis ſimul concurrentibus dependere, nempe à facultate cognoſcendi quæ in me eſt, & à facultate eligendi, ſive ab arbitrii libertate.* Quod videtur præcedentibus contradictorium. Ubi notandum quoque arbitrii libertatem aſſumi ſine probatione, contra opinionem Calviniſtarum.

RESPONSIO.

Etſi ad errandum opus ſit facultate ratiocinandi (vel potiùs judicandi, ſive affirmandi, & negandi) quia nempe eſt ejus defectus, non ideo ſequitur hunc defectum eſſe realem, ut neque cæcitatem eſſe realem, quamvis lapides non dicantur cæci, propter hoc ſolum quòd non ſint viſus capaces. Miror que me nullam hactenus rectam illationem in his objectionibus inveniſſe. Nihil autem de libertate hic aſſumpſi, niſi quod omnes experimur in nobis, eſtque lumine naturali notiſſimum; nec intelligo quam ob cauſam præcedentibus contradictorium eſſe dicatur.

Etſi vero fortè multi ſint qui cùm ad præordinationem Dei reſpiciunt, capere non poſſunt, quomodo cum ipſa conſiſtat noſtra libertas, nemo tamen cùm ſeipſum tantùm reſpicit, non experitur unum & idem eſſe voluntarium, & liberum. Neque hîc locus examinandi, quænam ſit ea de re opinio aliorum.

OBJECTIO XIII.

EXempli cauſa cùm examinarem his diebus, an aliquid in mundo exiſteret, atque adverterem ex hoc ipſo quòd illud examinarem, evidenter ſequi me exiſtere, non potui quidem non judicare quòd tam clarè intelligebam verum eſſe; non quòd ab aliqua vi externa fuerim ad id coactus, ſed quia ex magna luce in intellectu magna conſequuta eſt propenſio in voluntate, atque ita tantò magis ſponte & liberè illud credidi, quanto minus fui ad iſtud ipſum indifferens.

Vox hæc, *magna lux in intellectu,* metaphorica eſt; nec igitur argumentativa: unusquiſque autem qui dubitatione caret, talem lucem prætendit, & habet propenſionem voluntatis ad affirmandum id de quo non dubitat, non minorem quàm qui reverà ſcit. Poteſt ergo lux hæc eſſe cauſa quare quis obſtinatè opinionem aliquam defendat, vel teneat, ſed non quòd ſciat veram eam eſſe.

Præterea non modò ſcire aliquid verum eſſe, ſed & credere, vel aſſenſum præbere, aliena ſunt à voluntate; nam quæ validis argumentis probantur, vel ut credibilia narrantur, volentes nolentes credimus. Verum eſt quod affirmare, & negare, propugnare, & refellere propoſitiones ſunt actus voluntatis, ſed non ideo ſequitur aſſenſum internum dependere à voluntate.

Non itaque ſatis demonſtratur concluſio quæ ſequitur, *atque in hoc liberi arbitrii non recto uſu privatio illa ineſt, quæ formam erroris conſtituit.*

RESPONSIO.

Nihil ad rem attinet quærere an vox, *magna lux,* ſit argumentativa, nec ne, modo ſit explicativa, ut revera eſt. Nemo enim neſcit, per lucem in intellectu intelligi perſpicuitatem cognitionis, quàm fortè non habent omnes qui putant ſe habere, ſed hoc non impedit quominus valdè diverſa ſit ab obſtinata opinione abſque evidenti perceptione concepta.

Cùm autem hîc dicitur nos rebus clare perſpectis volentes nolentes aſſentiri, idem eſt ac ſi diceretur, nos bonum clarè cognitum volentes nolentes appetere: verbum

verbum enim, *nolentes*, in talibus non habet locum, quia implicat nos idem velle & nolle.

OBJECTIO XIV.
Ad Meditationem quintam.
DE ESSENTIA RERUM MATERIALIUM.

UT cum, exempli cauſa, triangulum imaginor etſi fortaſſe talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam exiſtat, nec unquam extiterit, eſt tamen profectò determinata quædam ejus natura, ſive eſſentia, ſive forma immutabilis & æterna quæ à me non efficta eſt, nec à mea mente dependet, ut patet ex eo quod poſſint demonſtrari variæ proprietates de iſto triangulo.

Si triangulum nullibi gentium exiſtat, non intelligo quomodo naturam aliquam habeat; quod enim nullibi eſt, non eſt: Neque ergo habet eſſe, ſeu naturam aliquam: triangulum in mente, oritur ex triangulo viſo, vel ex viſis ficto: cùm autem ſemel rem (unde putamus oriri ideam trianguli) nomine trianguli appellaverimus, quanquam perit ipſum triangulum, nomen manet. Eodem modo ſi cogitatione noſtra ſemel conceperimus angulos trianguli omnes ſimul æquari duobus rectis, & nomen hoc alterum dederimus triangulo, *habent tres angulos æquales duobus rectis*. Etſi nullus angulus exiſteret in mundo, tamen nomen maneret, & ſempiterna erit veritas propoſitionis iſtius, *triangulum eſt habens tres angulos duobus rectis æquales*; Sed non erit ſempiterna natura trianguli, ſi fortè omne triangulum periret.

Vera ſimiliter in æternum erit propoſitio, *homo eſt animal*, propter nomina æterna, ſed pereunte genere humano, non erit amplius natura humana.

Unde conſtat eſſentiam, quatenus diſtinguitur ab exiſtentia, nihil aliud eſſe præter nominum copulationem per verbum, *eſt*; ideoque eſſentia absque exiſtentia eſt commentum noſtrum: & videtur eſſe ut Imago hominis in animo ad hominem; ita eſſe eſſentiam ad exiſtentiam, vel ut hæc propoſitio, *Socrates eſt homo*; ad hanc, *Socrates eſt*, vel *exiſtit*; ita Socratis eſſentia ad ejusdem exiſtentiam: Jam, *Socrates eſt homo*, quando Socrates non exiſtit, ſignificat connexionem nominum tantùm & *eſt*, ſive *eſſe* habet ſub ſe Imaginem unitatis rei duobus nominibus nominatæ.

RESPONSIO.

Nota eſt omnibus eſſentiæ ab exiſtentia diſtinctio, & quæ hîc de nominibus æternis, loco conceptuum, ſive idearum æternæ veritatis dicuntur, jam antè fuerunt ſatis exploſa.

OBJECTIO XV.
Ad Meditationem ſextam.
DE RERUM MATERIALIUM EXISTENTIA.

CUm enim nullam planè facultatem mihi dederit Deus ad hoc, utrum ideæ

emittantur à corporibus nec-ne, *cognoſcendum, ſed contra magnam propenſionem ad credendum illas à rebus corporeis emitti, non video quâ ratione poſſit intelligi ipſum non eſſe fallacem, ſi aliunde quàm à rebus corporeis emitterentur; ac proinde res corporea exiſtunt.*

Communis eſt opinio, non peccare medicos qui ægrotos decipiunt ipſorum ſalutis causâ; neque patres qui filios ſuos fallunt boni ipſorum gratiâ; neque crimen deceptionis conſiſtere in falſitate dictorum, ſed in injuria decipientium. Viderit igitur D. C. an vera ſit propoſitio univerſaliter ſumpta, *Deus nullo caſu poteſt nos fallere*, nam ſi non ſit vera ita univerſaliter, non ſequitur concluſio illa, *ergo res corporea exiſtunt.*

RESPONSIO.

Ad meam concluſionem non requiritur, ut nullo caſu poſſimus falli, (admiſi enim ultrò nos ſæpe falli) ſed ut non fallamur cum iſte noſter error decipiendi voluntatem in Deo teſtaretur, qualem in eo eſſe repugnat, rurſusque hîc eſt mala illatio.

OBJECTIO ULTIMA.

N*Unc enim adverto permagnum eſſe inter utrumque* (hoc eſt inter vigiliam & inſomnium) *diſcrimen, in eo quòd nunquam inſomnia cum reliquis omnibus actionibus vitæ à memoria conjungantur.*

Quæro utrum ſit hoc certum, quòd quis ſomnians ſe dubitare an ſomniet nec-ne, non poſſit ſomniare cohærere ſuum ſomnium cum ideis rerum longa ſerie præteritarum. Si poteſt, ea quæ ſomnianti videntur eſſe actiones vitæ ſuæ anteactæ, poſſunt cenſeri pro veris non minus quàm ſi vigilaret. Præterea quoniam, ut ipſe affirmat, omnis ſcientiæ certitudo & veritas ab una veri Dei cognitione pendet, Atheus vel non poteſt colligere ſe vigilare ex memoria anteactæ vitæ, vel poteſt aliquis ſcire ſe vigilare ſine veri Dei cognitione.

RESPONSIO.

Non poteſt ſomnians ea quæ ſomniat cum ideis rerum præteritarum revera connectere, quamvis ſomniare poſſit ſe connectere, quis enim negat dormientem falli poſſe? atqui poſtea experrectus errorem ſuum facile dignoſcet.

Poteſt verò Atheus colligere ſe vigilare ex memoria anteactæ vitæ, ſed non poteſt ſcire hoc ſignum ſufficere ut certus ſit ſe non errare, niſi ſciat, ſe à Deo non fallente eſſe creatum.

OB-

OBJECTIONES QUARTÆ,

Ad virum Clariſſimum Epiſtola.

NOluiſti, vir Clariſſime, gratis me beare; ſummi beneficii compenſationem exigis, & quidem gravem, dum ea tantum lege ingenioſiſſimi operis participem me fieri voluiſti, ut ſenſus de illo meos aperirem. Dura profectò conditio, quam res pulcherrimas noſcendi cupiditas extorſit, & adverſus quam libentiſſimè reclamarem, ſi, ut à Prætore datur exceptio, *ſi quid vi ut metu*, ita novam poſſim obtinere, *ſi quid ſuadente voluptate factum eſt.*

Quid enim vis tibi? meum de Auctore judicium non exſpectas, cujus ſummam ingenii vim, eruditionemque ſingularem, quanti faciam jampridem nôſti: non ignoras etiam quàm moleſtis occupationibus detinear: nec, ſi quid mihi tribuis amplius quàm deceat, ſequitur ut ego meæ tenuitatis conſcius non ſim, & tamen quod examinandum præbes, cum ingenium non vulgare, tum plurimum ſerenæ mentis deſiderat, ut à rerum omnium exteriorum ſtrepitu libera ſibi ipſi vacet, quod non niſi attentâ meditatione, & defixo in ſeipſam obtutu, fieri poſſe ſatis vides. Parendum nihilominus, ſiquidem jubes; quidquid à me peccabitur, penes te culpa erit qui ad ſcribendum cogis. Quanquam verò totum hoc opus Philoſophia ſibi vindicare poſſit, quia tamen vir modeſtiſſimus ultro ſe Theologorum tribunali ſiſtit, duplicem hic agam perſonam, proponamque primum quæ circa præcipuas de natura Mentis noſtræ & de Deo quæſtiones à Philoſophis opponi poſſe mihi videbuntur, tùm verò ſcrupulos aperiam quos in opere univerſo Theologus poſſet offendere.

De Natura mentis humanæ.

HIc primum mirari ſubit virum Clariſſimum idem pro totius ſuæ Philoſophiæ principio ſtatuiſſe quod ſtatuit D. Auguſtinus, acerrimi vir ingenii, nec in Theologicis modo, ſed etiam in Philoſophicis rebus planè mirandus. Lib. enim 2. de libro arbitrio cap. 3. Alipius cum Evodio diſputans probaturuſque Deum eſſe, *Prius,* inquit, *abs te quæro ut de manifeſtiſſimis capiamus exordium, utrum tu ipſe ſis; an tu forte metuis, ne hac in interrogatione fallaris, cum utique ſi non eſſes, falli omnino non poſſes,* quibus ſimilia ſunt Authoris noſtri verba, *ſed eſt deceptor neſcio quis ſumme potens, ſumme callidus qui de induſtria me ſemper fallit: haud dubie ego etiam ſum ſi me fallit.* Sed pergamus, & quod potius ad rem facit, videamus quo pacto ex hoc principio confici poſſit, Mentem noſtram à corpore eſſe ſeparatam.

Dubitare poſſum an corpus habeam, imo an ullum ſit in rerum natura corpus, nec tamen mihi licet dubitare quin ſim, ſive exiſtam, quandiu dubito, ſive cogito.

Ego igitur, qui dubito, & cogito, corpus non ſum, alioquin de corpore dubitando de me ipſo dubitarem.

Imò etiamſi obſtinata mente contendam, nullum eſſe omnino corpus, manet nihilominus poſitio, ego aliquid ſum; non ſum igitur corpus: acutè ſanè, ſed opponet aliquis quod etiam ſibi ipſi auctor objicit, quod de corpore dubitem, vel corpus eſſe negem, non efficitur nullum eſſe corpus.

Fortaſſis ergo contingit, ut hæc ipſa quæ ſuppono nihil eſſe, quia mihi ſunt ignota, tamen in rei veritate non differant ab eo me quem novi. Neſcio, inquit, *de hac re non diſputo; novi me exiſtere, quæro quis ſim ego ille quem novi; certiſſimum eſt hujus ſic præciſe ſumpti notitiam non pendere ab iis quæ exiſtere nondum novi.*

Verùm cum fateatur per argumentum in methodo propoſitum rem eò tantum deductam eſſe, ut quidquid corporeum eſt excluderet à natura mentis ſuæ, *non in ordine ad ipſam rei veritatem, ſed dumtaxat in ordine ad ſuam perceptionem (adeo ut ſenſus eſſet, ſe nihil plane cognoſcere quod ad eſſentiam ſuam ſciret pertinere, præterquam quod eſſet res cogitans)* patet ex hac reſponſione in iiſdem adhuc terminis diſputationem hærere, proinde integram reſtare quæſtionem quam ſe ſoluturum ſpondet, quo pacto ex eo quod nihil aliud ad eſſentiam ſuam pertinere cognoſcat, ſequatur nihil etiam aliud revera ad illam pertinere. Quod tamen ab illo præſtitum eſſe tota Meditatione 2. ut fatear tarditatem meam, deprehendere non potui. Sed quantum conjicere poſſum, hujus rei probationem aggreditur in Meditatione 6. eo quod illam dependere judicarit à clara Dei notitia, quam Meditatione 2. ſibi nondum comparârat; ſic ergo rem iſtam probat.

Quoniam, inquit, *ſcio omnia quæ clarè & diſtincte intelligo, talia à Deo fieri poſſe qualia intelligo, ſatis eſt quod poſſim unam rem abſque altera clare & diſtincte intelligere, ut certus ſim unam ab altera eſſe diverſam, quia poteſt ſaltem à Deo ſeorſim poni, & non refert à qua potentia id fiat ut diverſa exiſtimetur: quia ergo ex una parte claram & diſtinctam habeo ideam mei ipſius, quatenus ſum tantùm res cogitans, non extenſa, & ex alia parte diſtinctam ideam corporis, quatenus eſt tantum res extenſa, non cogitans, certum eſt me à corpore meo revera eſſe diſtinctum & abſque illo poſſe exiſtere.*

Hic pauliſper ſubſiſtendum, in his enim paucis verbis totius difficultatis cardo verſari mihi videtur.

Ac primum quidem ut revera ſit illius ſyllogiſmi propoſitio, non de quacunque etiam clara & diſtincta, ſed tantummodo de adæquata rei cognitione intelligi debet: fatetur enim V. C. in reſponſione ad Theologum, ſufficere diſtinctionem formalem, nec requiri realem, ut unum ab alio diſtincte & ſeorſim concipiatur per abſtractionem intellectus rem inadæquatè concipientis; unde in eodem loco ſubſumit:

Atqui

Atqui complete intelligo quid ſit corpus, putando tantùm illud eſſe extenſum, figuratum, mobile, &c. deque illo negando ea omnia quæ ad mentis naturam pertinent: & vice verſa intelligo mentem eſſe rem completam, quæ dubitat, quæ intelligit, quæ vult, &c. quamvis negem in ea quidquam eſſe ex iis quæ in corporis idea continentur, Ergo inter corpus & mentem eſt diſtinctio realis.

Sed ſi quis hanc ſubſumptionem in dubium revocet, contendatque inadæquatam tantum eſſe tui conceptionem, dum te concipis tanquam rem cogitantem, non extenſam; ſimiliterque cum te concipis tanquam rem extenſam, non cogitantem, videndum quomodo id in ſuperioribus probatum ſit: non enim arbitror rem iſtam ita claram eſſe, ut tanquam principium indemonſtrabile aſſumi debeat, non probari.

Et quidem quod ad illius primam partem attinet, quod ſcilicet *complete intelligas, quid ſit corpus, putando tantùm illud eſſe extenſum, figuratum, mobile, &c. deque illo negando ea omnia quæ ad mentis naturam pertinent,* parum ad rem facit; qui enim contenderet mentem noſtram eſſe corpoream, non ideo exiſtimaret corpus omne mentem eſſe; corpus ergo ſe haberet ad mentem ſicut genus ad ſpeciem: at genus poteſt intelligi ſine ſpecie, & de illo negando quidquid ſpeciei proprium & peculiare eſt, unde vulgo Logici ajunt, negatâ ſpecie non negari genus: ſic poſſem intelligere figuram abſque eo quod intelligam ullam ex iis affectionibus quæ circulo propriæ ſunt: probandum ergo ſupereſt mentem completè & adæquatè poſſe intelligi ſine corpore.

Non aliud in toto opere idoneum video ad hanc probationem argumentum, præter illud quod initio propoſitum eſt, *poſſum negare ullum eſſe corpus, ullam rem extenſam, & tamen certum mihi eſt me eſſe, quandiu hoc nego, ſeu cogito: ſum ergo res cogitans, non corpus, & ad mei notitiam non pertinet corpus.*

At ex eo confici tantùm video, aliquam mei notitiam parari poſſe abſque notitia corporis, ſed notitiam illam eſſe completam, & adæquatam, ita ut certus ſim me non falli dum ab eſſentia mea corpus excludo, mihi nondum planè perſpicuum eſt: Rem exemplo declarabo.

Certò noverit aliquis angulum in ſemicirculo rectum eſſe, & proinde triangulum ex illo angulo, & diametro circuli rectangulum eſſe: dubitet verò, necdum certo deprehenderit, imo ſophiſmate aliquo deluſus neget quadratum baſis rectanguli æquale eſſe quadratis laterum, eâdem ratione quam vir clariſſimus proponit, videtur ſe in falſa ſua perſuaſione confirmaturus: ut enim, inquit, clarè & diſtinctè percipio triangulum illum eſſe rectangulum, dubito tamen utrùm illius baſis quadratum æquale ſit quadratis laterum; non ergo ad illius eſſentiam pertinet, quòd illius baſis quadratum æquale ſit quadratis laterum.

Deinde etiamſi negavero, quod illius baſis quadratum ſit æquale quadratis laterum, certus tamen remaneo quòd ſit rectangulus, & clara diſtinctaque remanet in mea mente notitia quòd unus ex illius angulis ſit rectus, quo ſalvo, ne Deus quidem efficere poſſit ut non ſit rectangulus. Non

Non ergo id de quo dubito, immò quo ſublato ea mihi remanet idea, ad illius eſſentiam pertinet.

Præterea *quoniam ſcio omnia quæ clarè & diſtinctè intelligo talia à Deo fieri poſſe, qualia illa intelligo, ſatis eſt quòd poſſim rem unam abſque altera clarè & diſtinctè intelligere, ut certus ſim unam ab altera eſſe diverſa, quia poteſt à Deo ſeorſim poni*; at clarè & diſtinctè intelligo, hunc triangulum eſſe rectangulum, abſque eo quòd intelligam quadratum illius baſis æquale eſſe quadratis laterum, ergo ſaltem à Deo fieri poteſt triangulus rectangulus, cujus baſis quadratum æquale non ſit quadratis laterum.

Non video quid hîc reſponderi poſſit, niſi illum hominem clarè & diſtinctè non percipere triangulum rectangulum. At unde habeo me clariùs percipere naturam mentis meæ, quàm ille percipiat naturam trianguli? æquè enim certus eſt ille, triangulum in ſemicirculo habere unum angulum rectum, quæ eſt notio trianguli rectanguli, ac ego certus ſum me exiſtere ex eo quòd cogitem.

Quemadmodum ergo ille in eo fallitur, quod ad illius trianguli naturam, quem clarè & diſtinctè novit eſſe Rectangulum, pertinere non arbitretur quòd illius baſis quadratum ſit, &c. Ita cur in eo fortaſſe non fallor, quod ad mei naturam, quam certè & diſtinctè novi eſſe rem cogitantem, nihil aliud pertinere arbitrer, quàm quòd ſim res cogitans? Cùm etiam fortè ad illam pertineat quòd ſim res extenſa.

Et profectò, inquiet aliquis, mirum non eſt, ſi dum ex eo quòd cogitem, colligo me exiſtere, idea quam de me hoc pacto cognito efformo, nihil aliud animo meo repræſentat quàm meipſum, tanquam rem cogitantem, quippe quæ ex ſola mea cogitatione deſumpta ſit, ut proinde ex illa idea nullum argumentum deſumi poſſe videatur, nihil amplius ad meam eſſentiam pertinere, quàm quod in ea continetur.

Accedit quòd hoc argumentum nimis probare videtur, & nos in eam Platonicam opinionem deducere (quam tamen auctor refellit) nihil corporeum ad noſtram eſſentiam pertinere, ita ut homo ſit ſolus animus, corpus verò non niſi vehiculum animi; unde hominem definiunt animum utentem corpore.

Quòd ſi reſpondeas, corpus non ſimpliciter à mei eſſentia excludi; ſed tantummodò quatenus præcisè ſum res cogitans, metuendum videtur ne quis hanc in ſuſpicionem veniat, num fortè notitia mei, quatenus ſum res cogitans, non ſit notitia alicujus entis completè & adæquatè concepti, ſed tantum inadæquatè, & cum quadam abſtractione intellectus.

Unde ſicut Geometræ concipiunt lineam tanquam longitudinem latitudinis expertem, & ſuperficiem tanquam longitudinem ſimul & latitudinem abſque profunditate, etſi nulla ſit longitudo ſine latitudine, nec latitudo ſine profunditate: ita forſan aliquis dubitare poſſit, num res omnis cogitans ſit etiam res extenſa, ſed cui tamen præter communes cum rebus aliis extenſis affectiones, ut

eſſe

eſſe figurabile, mobile, &c. inſit peculiaris cogitandi virtus, unde fiat, ut cum hac ſola virtute tanquam res cogitans, per abſtractionem intellectus apprehendi poſſit, licet revera rei cogitanti corporis affectiones conveniant; ſicut quantitas cum ſola longitudine concipi poteſt, licet omni quantitati reipſa conveniat ſimul cum longitudine latitudo & profunditas.

Difficultatem auget, quod illa cogitandi vis corporeis organis affixa videatur, cum in infantibus ſopita, in amentibus extincta judicari poſſit, quod impii animorum carnifices potiſſimum urgent.

Hactenus de reali mentis noſtræ à corpore diſtinctione. Cùm verò V. C. demonſtrandam ſuſceperit animorum immortalitatem, meritò quæri poſſit, an ex ea ſeparatione evidenter ſequatur; in vulgaris enim Philoſophiæ principiis id minime ſequitur, cùm vulgo velint brutorum animas ab illorum corporibus eſſe diſtinctas, quæ tamen cum illis intereant.

Hucusque reſponſionem protraxeram, & in animo erat oſtendere, quomodo ſecundum auctoris noſtri principia, quæ ex ejus Philoſophandi ratione collegiſſe mihi videbar, ex reali mentis à corpore diſtinctione, illius immortalitas facillime concludatur, cum ad me perlata eſt nova viri clariſſimi lucubratiuncula, quæ cum toti operi lucem multam affert, tum in hac parte eadem prorſus adducit ad propoſitam quæſtionem diſſolvendam quæ eram allaturus.

Quod vero ſpectat ad brutorum animas, ſatis inſinuat aliis in locis nullam iis ineſſe, ſed tantum corpus modo quodam certo configuratum, & variis organis ita conflatum, ut operationes omnes in illò & per illud fieri poſſint quas videmus.

Sed vereor ut hæc perſuaſio in animis hominum fidem invenire poſſit, niſi validiſſimis rationibus comprobetur. Incredibile enim prima fronte apparet, quomodo fieri poſſit ſine ullius animæ miniſterio, ut lumen à lupi corpore reflexum in ovis oculos tenuiſſima nervorum opticorum fila moveat, & ex illa motione ad cerebrum usque pertingente ſpiritus animalis in nervos diffundatur, eo pacto, quo neceſſe eſt ad hoc ut ovis fugam arripiat.

Unum hic addam, quod de imaginationis à cogitatione, ſive intelligentia diſtinctione, & illorum majori certitudine quæ ratione comprehendimus, quàm quæ corporeis ſenſibus obverſantur, Vir Cl. docet, ſummoperè à me probari. Jam dudum enim ab Auguſtino cap. 15. de animæ quantitate didici, procul abjiciendos eſſe qui ſibi perſuadent minus eſſe certa quæ intelligentia cernimus, quàm quæ his corporeis oculis ſemper cum pituitâ bellum gerentibus: unde etiam ait Solil. l. 1. c. 4. ſenſus ſe in geometrico negotio quaſi navim expertum eſſe. *Nam cùm,* inquit, *ipſi me ad locum quo tendebam pervexerint, ubi eos dimiſi, & jam in ſolo poſitus cœpi cogitatione iſta volvere, diu mihi veſtigia titubarunt: quare citius mihi videtur in terra poſſe navigari, quàm geometriam ſenſibus percipi, quamvis primò diſcentes aliquantum adjuvare videatur.*

N DE

DE DEO.

PRioris de exiſtentia Dei demonſtrationis, quam in Meditatione Auctor explicat, duæ ſunt partes; prior eſt, quòd Deus ſit, ſi quidem ejus idea in me ſit: poſterior eſt, quod ego habens talem ideam non poſſim eſſe niſi à Deo.

Circa priorem partem id unum mihi non probatur, quòd cùm Vir Cl. aſſeruiſſet, non niſi in judiciis, falſitatem propriè reperiri, paulò poſt tamen admittat ideas non formaliter quidem, ſed materialiter falſas eſſe poſſe, quod ab ejus principiis diſſonum mihi videtur.

Sed vereor ut in re obſcuriſſima animi mei ſenſa ſatis dilucidè poſſim explicare: res exemplo clarior fiet. *Si,* inquit, *frigus ſit tantùm privatio caloris, idea frigoris quæ illud mihi tanquam rem poſitivam repræſentat, materialiter falſa erit.*

Imò ſi frigus ſit tantùm privatio, nulla poterit dari frigoris idea quæ illud mihi tanquam rem poſitivam repræſentet, & judicium hîc ab Auctore cum idea confunditur.

Quid enim eſt idea frigoris? frigus ipſum, quatenus eſt objectivè in intellectu: at ſi frigus ſit privatio, non poteſt eſſe objectivè in intellectu per ideam, cujus eſſe objectivum ſit ens poſitivum: Ergo ſi frigus ſit tantùm privatio, nunquam illius poterit eſſe idea poſitiva, & proinde nulla, quæ materialiter falſa ſit.

Confirmatur eodem argumento quo probat Vir Cl. ideam entis infiniti non poſſe non eſſe veram: nam quamvis fingi poſſit tale ens non exiſtere, non tamen fingi poteſt ejus ideam nihil reale mihi exhibere.

Ita planè de omni idea poſitiva dici poteſt: nam quamvis fingi poſſit frigus, quod arbitror ideâ poſitivâ repræſentari, non eſſe poſitivum; non tamen fingi poteſt, ideam poſitivam nihil reale & poſitivum mihi exhibere: cùm idea poſitiva non dicatur ſecundùm eſſe quod habet tanquam modus cogitandi, eo enim modo omnes poſitivæ eſſent: ſed ab eſſe objectivo quod continet, & menti noſtræ exhibet: poteſt ergo illa idea non eſſe frigoris idea, ſed non poteſt eſſe falſa.

Sed, inquies, eo ipſo falſa eſt, quòd non eſt frigoris idea; imò judicium tuum falſum, ſi illam judicas eſſe frigoris ideam: ipſa verò in te veriſſima. Sicut idea Dei ne materialiter quidem falſa dici debet, quamvis illam quis poſſit transferre ad rem quæ non ſit Deus, ſicut fecerunt idololatræ.

Denique illa frigoris idea, quam dicis materialiter falſam eſſe, quid menti tuæ exhibet? Privationem? ergo vera eſt; ens poſitivum? ergo non eſt frigoris idea: & præterea quæ cauſa illius entis poſitivi objectivi, unde fieri vis, ut materialiter falſa ſit illa idea? *Ego,* inquis, *quatenus à nihilo ſum:* Ergo eſſe objectivum poſitivum alicujus ideæ à nihilo eſſe poteſt, quod præcipua Cl. Viri fundamenta convellit.

Sed pergamus ad poſteriorem demonſtrationis partem, quâ quæritur, *utrum ipſe habens ideam entis infiniti ab alio eſſe poſſim quàm ab ente infinito, & præſertim utrùm à me ipſo?* Contendit Vir Cl. me à me ipſo eſſe non poſſe, eo quòd *ſi mihi*

mihi ipſe eſſe darem, darem etiam omnes perfectiones, quarum ideam in me eſſe animadverto. Sed reponit acutè Theologus: *Eſſe à ſe* non *poſitivè* ſumi debet, ſed *negativè*, ut ſit idem quod *non eſſe ab alio. Nunc verò*, inquit, *ſi aliquid à ſe eſt, id eſt* non ab alio, *quomodo probem iſtud omnia complecti & eſſe infinitum? jam enim non audio ſi dicas: ſi à ſe eſt, ſibi facile omnia dediſſet: nec enim à ſe eſt ut à cauſa, nec ſibi ante prævius fuit, ut ante diligeret, quod eſſet poſtmodum.*

Ut hoc argumentum diſſolvat, contendit Vir Cl. *eſſe à ſe*, non *negativè*, ſed *poſitivè* debere ſumi, etiam quantum ad Deum ſpectat, ita ut Deus *quodam modo idem præſtet reſpectu ſui ipſius quod cauſa efficiens reſpectu ſui effectus*, quod ſanè durum mihi videtur & falſum.

Itaque partim cum Viro Cl. conſentio, partim ab illo diſſentio: fateor enim non poſſe me à me ipſo eſſe niſi poſitivè; nego verò idem de Deo dici debere, imò arbitror manifeſtam eſſe contradictionem quòd aliquid ſit à ſe ipſo poſitivè, & tanquam à cauſa: unde idem efficio quod Auctor noſter, ſed aliâ planè viâ, in hunc ſcilicet modum.

Ut à meipſo eſſem, deberem à me ipſo eſſe *poſitivè*, & tanquam à cauſa; ergo fieri non poteſt ut à me ipſo ſim; hujus ſyllogiſmi propoſitionem probant viri rationes ex eo deſumptæ, quod cum temporis partes à ſe mutuo ſejungi poſſint, ex eo quod ſim, *non ſequatur me futurum, niſi aliqua cauſa me quaſi rurſus efficiat ſingulis momentis.*

Quod vero aſſumptionem attinet, illam arbitror adeo claram eſſe lumine naturali, ut vix probari poſſit niſi nugatoriè notum probando per minùs notum. Imo illius veritatem Auctor videtur agnoviſſe, cum aperte inficiari auſus non eſt: hæc enim quæſo verba penſentur in reſponſione ad Theologum:

Non dixi, inquit, *impoſſibile eſſe ut aliquid ſit cauſa efficiens ſui ipſius; etſi enim apertè id verum ſit, quando reſtringitur efficientis ſignificatio ad illas cauſas quæ ſunt effectibus tempore priores, vel quæ ab ipſis ſunt diverſæ, non tamen videtur in hac quæſtione ita eſſe reſtringenda, quia lumen naturale non dictat ad rationem efficientis requiri ut tempore prior ſit ſuo effectu.*

Optimè quantum ad prius membrum; ſed cur omiſſum poſterius, nec additum, idem lumen naturale non dictare ad rationem efficientis requiri, ut diverſa ſit à ſuo effectu, niſi quia per lumen ipſum naturale id aſſerere non licebat?

Et ſanè cum effectus omnis à cauſa dependeat, à cauſa eſſe ſuum accipiat, nonne clarum eſt idem à ſeipſo dependere non poſſe, idem à ſeipſo ſuum eſſe accipere non poſſe?

Præterea cauſa omnis eſt effectus cauſa, & effectus cauſæ effectus, & proinde mutua eſt inter cauſam & effectum habitudo: at habitudo non niſi duorum eſt.

Deinde concipi ſine abſurditate non poteſt rem aliquam accipere eſſe, & tamen illud idem eſſe habere priuſquàm conceperimus illud jam accepiſſe. At iſtud contingeret, ſi notiones cauſæ & effectus eidem rei reſpectu ſui ipſius tribueret

bueremus. Quæ eſt enim notio cauſæ? dans eſſe: quæ notio effectus? accipere eſſe. Prior eſt autem naturâ cauſæ notio, quàm notio effectus.

Jam vero concipere non poſſumus rem aliquam ſub notione cauſæ ut dantem eſſe, niſi illam concipiamus habere eſſe, nemo enim dat quod non habet; Ergo prius rem conciperemus habere eſſe, quàm conciperemus illud eam accepiſſe; & tamen in eo qui accipit, prius eſt accipere quàm habere.

Aliter ea ratio formari poteſt; nemo dat quod non habet, ergo nemo poteſt ſibi dare eſſe niſi qui jam illud eſſe habeat: ſi autē jam habet, ut quid ſibi illud daret?

Denique aſſerit lumine naturali notum eſſe, creationem à conſervatione ſolâ ratione diſtingui; At eodem lumine naturali notum eſt, nil ſeipſum creare poſſe; ergo nec ſeipſum conſervare.

Verum ſi à theſi generali ad hypotheſim de Deo ſpecialem deſcendamus, res adhuc meo judicio manifeſtior erit, Deum à ſeipſo *poſitive* eſſe non poſſe, ſed tantum *negative*, id eſt non ab alio.

Ac primum quidem id patet ex ratione quam affert V. Cl. ad probandum ſi corpus *à ſe ſit*, debere à ſeipſo eſſe *poſitive*. *Temporis enim*, inquit, *partes alia ab aliis non pendent, nec proinde ex eo quòd illud corpus ſupponatur ad hoc uſque tempus à ſe fuiſſe, id eſt ſine cauſa, hoc ſufficit ut etiam in poſterum ſit futurum, niſi aliqua potentia in eo ſit ipſum continuo veluti reproducens.*

At tantum abeſt ut hæc ratio in ente ſummè perfecto ſive infinito locum habere poſſit, quin potius contrarium ob contrarias cauſas evidenter deduci poſſit: in idea enim entis infiniti continetur, quod ejus duratio ſit etiam infinita, ſcilicet nullis clauſa limitibus, ac proinde indiviſibilis, permanens, tota ſimul, & in qua nonniſi per errorem & intellectus noſtri imperfectionem concipi poſſit prius & poſterius.

Unde manifeſtè ſequitur concipi non poſſe Ens infinitum, vel per momentum exiſtere, quin ſimul concipiatur & ſemper extitiſſe, & in æternum exiſtentiam habiturum (quod Auctor ipſe alicubi docet,) ut proinde vanum ſit quærere cur in eſſe perſeveret.

Imo, ut frequēter docet Auguſtinus (quo nemo unquam poſt Auctores ſacros dignius & ſublimius de Deo locutus eſt,) in Deo nullum eſt vel fuiſſe vel futurum eſſe, ſed ſemper eſſe, ut hinc evidentius appareat non niſi cum abſurditate quæri poſſe, cur Deus in eſſe perſeveret, cum hæc quæſtio manifeſtè involvat prius & poſterius, præteritum & futurum, quæ ab Entis infiniti notione excludi debent.

Præterea Deus à ſe eſſe *poſitive* cogitari non poteſt, quaſi ſeipſum primo produxerit, fuiſſet enim antequam eſſet; ſed tantum (ut ſæpius declarat Auctor) quia ſe revera conſervat.

At in ens infinitum conſervatio non magis cadit quàm prima productio; quid enim quæſo conſervatio, niſi continua quædam rei reproductio? unde conſer-

vatio

vatio omnis ſupponit primam productionem; & propterea nomen ipſum continuationis, ſicut & conſervationis, potentialitatem quandam involvit; Ens autem infinitum actus eſt puriſſimus ſine ulla potentialitate.

Concludamus igitur concipi non poſſe Deum eſſe à ſeipſo *poſitive*, niſi per imperfectionem noſtri intellectus, Deum inſtar rerum creatarum concipientis: quod magis adhuc conſtabit alia ratione.

Cauſa efficiens rei alicujus non quæritur niſi ratione exiſtentiæ, non vero ratione eſſentiæ; verbi gratiâ, ſi triangulum conſpicio, cauſam efficientem quæram per quam factum ſit ut hic triangulus exiſteret, ſed cauſam efficieutem ſine abſurditate non quæram, cur triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis; & id quærenti non bene reſponderetur, per cauſam efficientem, ſed id tantum, quia ea eſt natura trianguli: unde Mathematici, quia de ſui objecti exiſtentia non agunt, nihil demonſtrant per efficientem, & finem. An non minus eſt de eſſentia entis infiniti quod exiſtat, imo etiam, ſi velis, quod in eſſe perſeveret, quàm de eſſentia trianguli habere tres angulos æquales duobus rectis; ergo ſicut quærenti cur triangulus tres angulos æquales duobus rectis habeat, reſponderi non debet, per cauſam efficientem, ſed dicendum ſolummodo, eam eſſe æternam & immutabilem trianguli naturam: ita quærenti cur Deus ſit, vel in eſſe perſeveret, nulla vel in Deo, vel extra Deum cauſa efficiens, vel quaſi cauſa efficiens (de re enim, non de nomine diſputo) quærenda eſt, ſed id unum pro ratione afferendum, quia ea eſt natura entis ſummè perfecti.

Unde ad id quod ait Vir Cl. dictare lumen naturæ nullam rem exiſtere, de qua non liceat petere cur exiſtat, ſive in ejus cauſam efficientem inquirere; aut ſi non habeat, cur illa non indigeat, poſtulare? Reſpondeo petenti cur Deus exiſtat, non per cauſam efficientem reſpondendum eſſe, ſed nihil aliud, quàm quia Deus eſt, ſeu Ens infinitum: & in ejus cauſam efficientem inquirenti, reſpondendum, cauſa efficienti non indigere: & rurſum percontanti cur illâ non indigeat, reſpondendum, quia ens infinitum eſt, cujus exiſtentia eſt ſua eſſentia: ea enim ſolummodo cauſa efficienti indigere, in quibus exiſtentiam actualem ab eſſentia diſtinguere licet.

Quamobrem corruunt quæ verbis citatis ſubjungit. *Adeo*, inquit, *ut ſi putarem nullam rem idem quodammodo eſſe poſſe erga ſe ipſam quod eſt cauſa efficiens erga effectum, tantum abeſt ut inde concluderem aliquam eſſe cauſam primam, quin è contra ejus ipſius, quæ vocaretur prima, cauſam rurſus inquirerem; & ita nunquam ad ullam omnium primam devenirem.*

Imo vero ſi putarem cujuscunque rei cauſam efficientem, vel quaſi efficientem eſſe quærendam, cujuscunque rei aſſignatæ cauſam ab ea diverſam inquirerem, cum evidentiſſimum mihi ſit nihil ullo modo erga ſeipſum eſſe poſſe, quod eſt cauſa efficiens erga effectum.

Monendus vero mihi videtur ut hæc attentè diligenterque conſideret: quia certo ſcio vix ullum Theologum reperiri poſſe, qui non ea propoſitione offendatur: Quòd Deus à ſeipſo ſit *poſitivè*, & tanquam à cauſa.

Unicus mihi reſtat ſcrupulus; quomodo circulus ab eo non committatur, dum ait, *non aliter nobis conſtare quæ à nobis clarè & diſtinctè percipiuntur, vera eſſe, quàm quia Deus eſt.*

At nobis conſtare non poteſt Deum eſſe, niſi quia id à nobis clarè & evidenter percipitur: ergo priuſquam nobis conſtet Deum eſſe, nobis conſtare debet verum eſſe quodcunque à nobis clarè & evidenter percipiter.

Addo quod exciderat, falſum mihi videri quod pro certo affirmat Vir Cl. *nihil in ſe quatenus eſt res cogitans, eſſe poſſe, cujus conſcius non ſit*; per ſe enim, quatenus eſt res cogitans, nihil aliud intelligit quàm mentem ſuam quatenus à corpore diſtincta eſt. At quis non videt multa in mente eſſe poſſe, quorum mens conſcia non ſit; mens infantis in matris utero habet vim cogitandi, at ejus conſcia non eſt; mitto innumera ſimilia.

De iis quæ Theologos morari poſſunt.

UT tædioſum ſermonem aliquando abſolvam, libet hîc brevitati conſulere, & res potiùs indicare, quàm de iis accuratiùs diſputare.

PRIMUM vereor ne quoſdam offendat liberior hæc Philoſophandi ratio, quâ omnia revocantur in dubium: & ſanè Auctor ipſe fatetur in Methodo, mediocribus ingeniis hanc viam eſſe periculoſam: fateor tamen hanc invidiam in Synopſi mitigari.

Verùm tamen haud ſcio an aliquâ præfatiunculâ hæc Meditatio præmuniri debeat, qua ſignificetur de iis rebus ſeriò non dubitari, ſed ut iis aliquantiſper ſepoſitis quæ vel *minimam, & hyperbolicam*, ut Auctor ipſe vocat alio in loco, *dubitandi occaſionem* relinquunt, aliquid ita firmum & ſtabile reperiri poſſit, ut de eo ne pervicaciſſimo quidem liceat vel tantillùm dubitare. Unde etiam fit, ut loco illorum verborum, *quòd cùm Auctorem meæ originis ignorarem*, reponendum cenſerem, *ignorare me fingerem.*

In Meditatione 4. de Vero & Falſo multas ob cauſas, quas longum eſſet recenſere, vehementer optarem, ut in ipſa Meditatione, vel in Synopſi, duo ſignificaret.

Primum eſt, ſe, dum cauſam erroris inquirit, de illo potiſſimum ſatagere qui committitur in dijudicatione veri & falſi, non autem de illo qui contingit in perſecutione boni & mali.

Cum enim prius illud ſufficiat ad Auctoris inſtitutum & ſcopum: & quæ hîc dicuntur de cauſa erroris, in graviſſimas objectiones incidant, ſi etiam ad poſterius caput ſe extendant, prudentia, niſi fallor, exigit, & flagitat docendi ordo, cujus Auctor noſter amantiſſimus eſt, ut quæcunque ad rem non faciunt, & alter-

catio-

cationibus anſam præbere poſſunt, omittantur, ne dum lector de ſuperfluis inutiliter jurgatur, à neceſſariorum perceptione retardetur.

Alterum quod Auctorem noſtrum indicare velim, eſt, ſe, dum aſſerit nulli nos rei aſſentiri debere, niſi quàm clarè & diſtinctè noverimus, de iis tantum rebus agere quæ ad diſciplinas ſpectant, & ſub intelligentiam cadunt, non verò de iis quæ ad fidem pertinent, & ad vitam agendam: Itaque ſe damnare opinantium temeritatem, non prudenter credentium perſuaſionem.

Tria enim ſunt, ut ſapienter monet B. Auguſtinus de utilit. credendi, c. 15. *velut finitima ſibimet in animis hominum diſtinctione digniſſima: Intelligere, credere, opinari.*

Intelligit, *qui certâ ratione aliquid comprehendit.* Credit, *qui gravi aliquâ auctoritate commotus verum eſſe arbitratur, etiam quod certa ratione non comprehendit*: opinatur, *qui quod neſciat ſe ſcire exiſtimat.*

Opinari autem duas ob res turpiſſimum eſt: quod ediſcere non poteſt qui ſibi jam ſe ſcire perſuaſit, ſi modo illud diſci poteſt, & per ſe ipſa temeritas non bene affecti animi ſignum eſt.

Quod intelligimus igitur, debemus rationi: *quod credimus,* auctoritati; *quod opinamur,* errori. *Hæc dicta ſunt, ut intelligeremus nos retenta fide, illarum etiam rerum quas nondum comprehendimus, à temeritate opinantium vindicari.*

Nam qui dicunt nihil eſſe credendum, niſi quod ſcimus, id unum cavent nomen opinationis, quod fatendum eſt turpe, ac miſerrimum: ſed ſi quis diligenter conſideret plurimùm intereſſe, utrùm ſe ſcire quis putet, an quod neſcire ſe intelligit, credat aliquâ auctoritate commotus, profectò erroris & inhumanitatis atque ſuperbiæ crimen vitabit.

Et paulò poſt c. 12. ſubjungit: *Multa poſſunt afferri quibus oſtendatur, nihil omnino humanæ ſocietatis incolume remanere, ſi nihil credere ſtatuerimus quod non potuerimus tenere perceptum.* Hucuſque Auguſt.

Quanti momenti ſit Virum Cl. hæc diſtinguere, ne multi hoc tempore ad impietatem proclives, illius verbis ad everſionem fidei abuti poſſint, ipſe facilè pro ſua prudentia judicabit.

Verùm quod maximè Theologis offendiculo fore prævideo, eſt, quòd ſecundum Viri Cl. dogmata, ſalva & integra remanere non poſſe videantur, quæ de ſacroſanctis altaris myſteriis docet Eccleſia.

Fide enim credimus ablatâ ab Euchariſtico pane panis ſubſtantiâ, ſola illic accidentia remanere: ea autem ſunt extenſio, figura, color, odor, ſapor, aliæque ſenſiles qualitates.

Qualitates ſenſiles nullas eſſe putat Vir Cl. ſed tantummodo varias corpuſculorum nobis adjacentium motiones, quibus varias illas impreſſiones percipimus, quas deinde coloris, ſaporis, odoris nominibus appellamus: reſtant ergo figura, extenſio, mobilitas. At negat Auctor facultates illas abſque aliqua ſubſtantia

cui

cui inſint poſſe intelligi, nec proinde etiam abſque illa exiſtere: quod etiam repetit in reſponſione ad Theologum.

Nec agnoſcit inter illas affectiones, & ſubſtantiam, diſtinctionem niſi formalem, quæ ſufficere non videtur ut quæ ſic diſtinguuntur, à ſe invicem etiam divinitus ſeparentur.

Non dubito quin, quâ pietate eſt Vir Clariſſimus, id attentè diligenterque perpendat, & ſummo ſibi ſtudio judicet incumbendum, ne cum Dei cauſam adverſus impios agere meditatur, fidei illius auctoritate fundatæ, & cujus beneficio immortalem illam vitam, quam hominibus perſuadendum ſuſcepit, ſe conſecuturum ſperat, aliqua in re periculum creâſſe videatur.

Reſponſio ad Quartas Objectiones.

NOn potuiſſem optare magis perſpicacem, nec ſimul magis officioſum ſcripti mei examinatorem, quàm illum eſſe experior, cujus animadverſiones ad me miſiſti; tam humaniter enim mecum agit, ut ipſum & mihi, & cauſæ favere facilè percipiam, & nihilominus tam accuratè illa quæ oppugnat circumſpexit tamque intimè pervidit, ut ſperem etiam in reliquis nihil ejus aciem effugiſſe, ac præterea tam acutè illa urget quæ judicavit eſſe minus probanda, ut non verear ne quis exiſtimet illum quicquam gratiæ causâ diſſimulâſſe: ideoque non tam moveor iis quæ objecit, quàm gaudeo quòd in pluribus non adverſetur.

Reſponſio ad primam partem, de natura mentis humanæ.

NOn hîc morabor in gratiis Viro Clariſſimo agendis, quòd me divi Auguſtini auctoritate adjuvârit, rationesque meas ita propoſuerit, ut timere videretur, ne non ſatis fortes aliis apparerent.

Sed primum dicam, ubinam probare cœperim, quo pacto *ex eo quòd nihil aliud ad meam eſſentiam* (hoc eſt ad eſſentiam ſolius mentis) *pertinere cognoſcam, præterquam quòd ſim res cogitans, ſequatur nihil etiam aliud revera ad illam pertinere*: nempe ubi probavi Deum exiſtere, Deum ſcilicet illum, qui poteſt omnia quæ ego clarè & diſtinctè ut poſſibilia cognoſco.

Etſi enim multa fortè in me ſint quæ nondum adverto (ut revera illo in loco ſupponebam me nondum advertere, mentem habere vim corpus movendi, vel illi eſſe ſubſtantialiter unitam;) quia tamen id quod adverto, mihi ſufficit ut cum hoc ſolo ſubſiſtam, certus ſum me à Deo potuiſſe creari abſque aliis quæ non adverto, atque ideo iſta alia ad mentis eſſentiam non pertinere.

Nihil enim eorum ſine quibus res aliqua eſſe poteſt, mihi videtur in ejus eſſentia comprehendi, & quamvis mens ſit de eſſentia hominis, non tamen eſt propriè de eſſentia mentis quod humano corpori ſit unita.

Dicendum etiam eſt quo ſenſu intelligam *diſtinctionem realem non inferri ex eo quod*

quod una res abſque alia concipiatur per abſtractionem intellectus rem inadæquatè concipientis, ſed tantùm ex eo quod unaquaque res abſque alia complete, ſive ut res completa, intelligatur. Neque enim exiſtimo adæquatam rei cognitionem hîc requiri, ut Vir Cl. aſſumit, ſed in hoc differentia eſt, quòd ut aliqua cognitio ſit *adæquata* debeant in ea contineri omnes omnino proprietates quæ ſunt in re cognita: & idcirco ſolus eſt Deus qui novit ſe habere cognitiones rerum omnium adæquatas.

Intellectus autem creatus, etſi fortè revera habeat rerum multarum cognitionem adæquatam, nunquam tamen poteſt ſcire ſe habere, niſi peculiariter ipſi Deus revelet; ad hoc enim ut habeat adæquatam alicujus rei cognitionem, requiritur tantùm ut vis cognoſcendi quæ in ipſo eſt adæquet iſtam rem, quod facile fieri poteſt: ut autem ſciat ſe illam habere, ſive Deum nihil ampliùs poſuiſſe in illa re quàm id quod cognoſcit, oportet ut ſuâ vi cognoſcendi adæquet infinitam Dei poteſtatem: quod fieri planè repugnat.

Jam verò ad cognoſcendam diſtinctionem realem inter duas res, non requiritur ut noſtra de iis cognitio ſit adæquata, niſi poſſimus ſcire ipſam eſſe adæquatam; ſed nunquam poſſumus hoc ſcire, ut mox dictum eſt, ergo non requiritur ut ſit adæquata.

Itaque ubi dixi *non ſufficere quòd una abſque alia intelligatur per abſtractionem intellectus rem inadæquatè concipientis*, non putavi inde poſſe inferri, ad diſtinctionem realem requiri cognitionem *adæquatam*, ſed tantùm cognitionem, quam nos ipſi per abſtractionem intellectus non redderemus *inadæquatam.*

Longè enim aliud eſt cognitionem aliquam eſſe planè adæquatam, quod nunquam certò ſcire poſſumus an ſit verum, niſi à Deo reveletur: & aliud eousque eſſe adæquatam, ut à nobis per abſtractionem intellectus inadæquatam non reddi percipiamus.

Eodemque modo cùm dixi rem intelligendam eſſe *complete*, ſenſus non erat intellectionem debere eſſe adæquatam, ſed tantùm rem ſatis debere intelligi, ut ſcirem eſſe *completam.*

Quod tam ex antecedentibus quàm ex ſequentibus putabam eſſe manifeſtum; diſtinxeram enim paulò ante entia incompleta à completis, dixeramque requiri ut unumquodque ex iis quæ realiter diſtinguuntur, tanquam ens per ſe & ab omni alio diverſum intelligatur.

Poſtea verò eodem ſenſu quo dixi me *complete* intelligere quid ſit corpus, ſtatim ſubjunxi, me etiam intelligere mentem eſſe rem completam, ſumendo ſcilicet intelligere completè, & intelligere eſſe rem completam, in una & eâdem ſignificatione.

Sed hîc meritò quæri poteſt, quidnam intelligam per *rem completam*, & quomodo probem ſufficere ad diſtinctionem realem, quod duæ res tanquam completæ una abſque alia intelligantur.

O Itaque

Itaque ad primum reſpondeo, me per *rem completam* nihil aliud intelligere quàm ſubſtantiam indutam iis formis, ſive attributis, quæ ſufficiunt ut ex iis agnoſcam ipſam eſſe ſubſtantiam.

Neque enim ſubſtantias immediatè cognoſcimus, ut alibi notatum eſt, ſed tantùm ex eo quòd percipiamus quaſdam formas, ſive attributa, quæ cùm alicui rei debeant ineſſe ut exiſtant, rem illam cui inſunt vocamus *Subſtantiam*.

Si verò poſtea eandem illam ſubſtantiam ſpoliare vellemus iis attributis ex quibus illam cognoſcimus, omnem noſtram de ipſa notitiam deſtrueremus, atque ita verba quidem aliqua de ipſa poſſemus proferre, ſed non quorum ſignificationem clarè & diſtinctè perciperemus.

Non ignoro quaſdam ſubſtantias vulgò vocari *incompletas*; Sed ſi dicantur incompletæ quod per ſe ſolæ eſſe non poſſint, fateor mihi contradictorium videri, ut ſint ſubſtantiæ, hoc eſt res per ſe ſubſiſtentes; & ſimul incompletæ, hoc eſt per ſe ſubſiſtere non valentes. Aliter autem dici poſſunt ſubſtantiæ incompletæ, ita ſcilicet ut quatenus ſunt ſubſtantiæ, nihil quidem habeant incompleti, ſed tantùm quatenus referuntur ad aliquam aliam ſubſtantiam, cum qua unum per ſe componunt.

Ita manus eſt ſubſtantia incompleta, cùm refertur ad totum corpus cujus eſt pars: ſed eſt ſubſtantia completa, cùm ſola ſpectatur: & eodem planè modo mens & corpus ſunt ſubſtantiæ incompletæ, cùm referuntur ad hominem quem componunt: ſed ſolæ ſpectatæ ſunt completæ.

Quemadmodum enim eſſe extenſum, diviſibile, figuratum, &c. ſunt formæ, ſive attributa, ex quibus agnoſco ſubſtantiam illam quæ vocatur corpus; ita eſſe intelligentem, volentem, dubitantem, &c. ſunt formæ, ex quibus agnoſco ſubſtantiam quæ vocatur Mens: nec minùs intelligo ſubſtantiam eſſe rem completam, quàm ſubſtantiam extenſam.

Nec ullo modo dici poteſt id quod Vir Cl. ſubjunxit, corpus fortè ſe habere ad mentem ſicut genus ad ſpeciem: etſi enim genus poſſit intelligi ſine hac vel illâ differentia ſpecifica, non poteſt tamen ullo modo ſpecies ſine genere cogitari.

Nam, exempli causâ, facile intelligimus figuram, nihil cogitando de circulo (quamvis iſta intellectio non ſit diſtincta, niſi ad ſpecialem aliquam figuram referatur, nec de re completa, niſi naturam corporis comprehendat) ſed nullam circuli differentiam ſpecificam intelligimus, quin ſimul de figura cogitemus.

Mens autem diſtinctè & completè, ſive quantùm ſufficit ut habeatur pro re completa, percipi poteſt ſine ulla ex iis formis, ſive attributis, ex quibus agnoſcimus corpus eſſe ſubſtantiam, ut puto me in ſecunda Meditatione ſatis oſtendiſſe; corpuſque intelligitur diſtinctè, atque ut res completa, ſine iis quæ pertinent ad mentem.

Hîc tamen urget Vir Cl. *etſi aliqua mei notitia parari poſſit abſque notitia corporis, non tamen indè confici notitiam illam eſſe completam, & adæquatam, ita ut cer-*

tus ſim me non falli, dum ab eſſentia mea corpus excludo. Remque declarat exemplo trianguli ſemicirculo inſcripti, quem poſſumus clarè & diſtinctè intelligere eſſe rectangulum, quamvis ignoremus, vel etiam negemus illius baſis quadratum æquale eſſe quadratis laterum; nec tamen indè licet inferre dari poſſe triangulum, cujus baſis quadratum æquale non ſit quadratis laterum. Sed quantum ad hoc exemplum, multis modis differt à re propoſita. Nam primò quamvis forte triangulus ſumi poſſit in concreto pro ſubſtantia figuram habente triangularem, certè proprietas habendi quadratum baſis æquale quadratis laterum non eſt ſubſtantia, nec proinde unumquodque ex his duobus poteſt intelligi ut res completa, quemadmodum intelliguntur *Mens* & *Corpus*: nec quidem poteſt *res* vocari, eo ſenſu *quo dixi, ſatis eſſe quòd poſſim unam rem* (nempe rem completam) *abſque altera intelligere, &c.* ut fit manifeſtum ex verbis quæ ſequebantur, *Præterea invenio in me facultates, &c.* Neque enim iſtas facultates dixi eſſe *res*, ſed ipſas accuratè à rebus ſive ſubſtantiis diſtinxi. Secundò quamvis clarè & diſtinctè poſſimus intelligere triangulum in ſemicirculo eſſe rectangulum, abſque eo quod advertamus ejus baſis quadratum æquale eſſe quadratis laterum, non tamen ita poſſumus clarè intelligere triangulum in quo baſis quadratum ſit æquale quadratis laterum, quin ſimul advertamus eſſe rectangulum: atqui & mentem ſine corpore, & corpus ſine mente clarè & diſtinctè percipimus. Tertiò quamvis conceptus trianguli ſemicirculo inſcripti talis haberi poſſit, ut in eo æqualitas inter quadratum baſis & quadrata laterum non contineatur, non poteſt tamen haberi talis ut nulla proportio inter baſis quadratum & quadrata laterum ad hunc triangulum pertinere intelligatur; ac proinde quamdiu ignoratur qualis ſit iſta proportio, nulla de eo poteſt negari, niſi quam clarè intelligamus ad ipſum non pertinere, quod de proportione æqualitatis nunquam poteſt intelligi.

Sed nihil planè in corporis conceptu includitur quod pertineat ad mentem, nihilque in conceptu mentis quod pertineat ad corpus.

Itaque quamvis dixerim *ſatis eſſe, quod poſſim unam rem abſque altera clare & diſtincte intelligere, &c.* non ideo poteſt ſubſumi, *at clare & diſtincte intelligo hunc triangulum, &c.* Primò, quia proportio inter quadratum baſis & quadrata laterum, non eſt res completa. Secundò, quia non clarè intelligitur iſta proportio æqualitatis, niſi in triangulo rectangulo. Tertiò, quia nequidem triangulus diſtinctè poteſt intelligi, ſi negetur proportio quæ eſt inter quadrata ejus laterum & baſis.

Sed jam dicendum eſt quo pacto *ex hoc ſolo quod unam ſubſtantiam abſque altera clare & diſtincte intelligam, certus ſim unam ab alia excludi.* Nempe hæc ipſa eſt notio *ſubſtantiæ*, quod per ſe, hoc eſt abſque ope ullius alterius ſubſtantiæ, poſſit exiſtere: nec ullus unquam qui duas ſubſtantias per duos diverſos conceptus percepit, non judicavit illas eſſe realiter diſtinctas. Ideoque niſi certitudinem vulgari majorem quæſiviſſem, contentus fuiſſem oſtendiſſe in ſecundâ Me-

ditatione *Mentem* ut rem ſubſiſtentem intelligi, quamvis nihil planè illi tribuatur quod pertineat ad corpus; & vice verſa etiam *Corpus* intelligi ut rem ſubſiſtentem, etſi nihil illi tribuatur quod pertineat ad mentem: nihilque amplius addidiſſem, ad demonſtrandum mentem realiter à corpore diſtingui: quia vulgò res omnes eodem modo ſe habere judicamus in ordine ad ipſam veritatem, quo ſe habent in ordine ad noſtram perceptionem. Sed quia inter hyperbolicas illas dubitationes, quas in prima Meditatione propoſui, unà eo uſque proceſſit ut de hoc ipſo (nempe quod res juxta veritatem ſint tales quales ipſas percipimus) certus eſſe non poſſem, quandiu auctorem meæ originis ignorare me ſupponebam, idcirco omnia quæ de Deo & de veritate, in tertia, quarta, & quinta Meditatione ſcripſi, conferunt ad concluſionem de reali *mentis* à *corpore* diſtinctione, quam demum in ſexta Meditatione perfeci.

Atqui, ait Vir Cl. *intelligo triangulum ſemicirculo inſcriptum abſque eo quòd ſciam ejus baſis quadratum æquale eſſe quadratis laterum.* Imò, poteſt quidem ille triangulus intelligi, etſi de proportione quæ eſt inter quadrata ejus baſis & laterum non cogitetur: ſed non poteſt intelligi ipſam de eo eſſe negandam. Contra verò de mente non modò intelligimus illam eſſe ſine corpore, ſed etiam omnia illa quæ ad corpus pertinent, de ipſa poſſe negari; hæc enim eſt natura ſubſtantiarum quòd ſeſe mutuò excludant.

Neque mihi adverſatur, quod Vir Cl. adjunxit, mirum non eſſe ſi dum ex eo quòd cogitem colligo me exiſtere, idea quam hoc pacto efformo, me tantum repræſentet ut rem cogitantem: nam eodem modo cum naturam corporis examino, nihil prorſus in eâ reperio quod redoleat cogitationem; nullumque majus argumentum diſtinctionis inter duas res haberi poteſt, quàm quod in utramvis nos convertamus, nihil planè in ipſa deprehendamus quod ab altera non ſit diverſum.

Non etiam video quâ ratione hoc argumentum nimis probet; nihil enim minus dici poteſt ad oſtendendum unam rem realiter ab altera diſtingui, quàm quod per divinam potentiam poſſit ab ipſa ſeparari. Satiſque diligenter cavere mihi viſus ſum, ne quis ideo putaret *hominem eſſe ſolum animum utentem corpore.* Nam in eadem ſexta Meditatione, in qua egi de diſtinctione mentis à corpore, ſimul etiam probavi ſubſtantialiter illi eſſe unitam: uſuſque ſum rationibus, quibus non memini me ullas ad idem probandum fortiores alibi legiſſe. Atque quemadmodum ille qui brachium hominis diceret eſſe ſubſtantiam realiter à reliquo ejus corpore diſtinctam, non ideo negaret, illud idem ad hominis integri naturam pertinere; nec qui dicit idem brachium ad hominis integri naturam pertinere, ideo dat occaſionem ſuſpicandi non poſſe illud per ſe ſubſiſtere; ita nec mihi videor nimium probâſſe oſtendendo mentem abſque corpore eſſe poſſe, nec etiam nimis parum dicendo illam eſſe corpori ſubſtantialiter unitam, quia unio illa ſubſtantialis

ſtantialis non impedit quominus clarus & diſtinctus ſolius mentis tanquam rei completæ conceptus habeatur; ideoque multum differt à conceptu ſuperficiei, vel lineæ, quæ non ita ut res completæ poſſunt intelligi, niſi præter longitudinem & latitudinem etiam profunditas iis tribuatur.

Nec denique ex eo quòd *vis cogitandi ſit in infantibus ſopita, in amentibus* non quidem *extincta*, ſed perturbata, putandum eſt illam organis corporeis ita eſſe affixam, ut abſque iis exiſtere non poſſit: ex eo enim quod experiamur ſæpe ab ipſis impediri, nullo modo ſequitur ab iiſdem produci; neque hoc ullâ vel minimâ ratione probari poteſt.

Verumtamen non inficior arctam illam mentis cum corpore conjunctionem, quam ſenſibus aſſiduè experimur, in cauſa eſſe, cur realem ejus ab ipſo diſtinctionem non ſine attenta meditatione advertamus.

Sed meo judicio qui frequenter ea quæ in ſecunda Meditatione dicta ſunt apud ſe revolvent, facile ſibi perſuadebunt, mentem non diſtingui à corpore per ſolam fictionem vel abſtractionem intellectus, ſed ut rem diſtinctam cognoſci, quia revera diſtincta eſt.

Nihil reſpondeo ad illa quæ de animæ immortalitate Vir Cl. hîc adjecit, quia mihi non adverſantur. Sed quantum ad animas brutorum, etſi earum conſideratio non ſit hujus loci, nec ſine totius Phyſicæ tractatione plura de ipſis dicere poſſim quàm quæ jam in diſſertationis de Methodo parte quinta explicui: Ne tamen omnino nihil dicam, maximè notandum mihi videtur, nullos motus fieri poſſe tam in brutorum corporibus, quàm in noſtris: niſi adſint omnia planè organa, ſive inſtrumenta, quorum ope iidem etiam in machina peragi poſſent, adeò ut nequidem in nobis ipſis mens immediatè moveat membra externa, ſed dirigat tantum ſpiritus à corde per cerebrum in muſculos fluentes, eoſque ad certos motus determinet, cùm ex ſe iſti ſpiritus ad multas actiones diverſas æquè facile applicentur. Plurimi verò ex motibus qui in nobis fiunt, nullo pacto à mente dependent; tales ſunt pulſus cordis, ciborum coctio, nutritio, reſpiratio dormientium, atque etiam in vigilantibus ambulatio, cantio & ſimilia, cùm fiunt animo non advertente. Cumque illi qui ex alto decidunt, manus in terram præmittunt ut caput tueantur, nullo ſane conſilio rationis id faciunt, ſed tantùm quia viſio impendentis caſus ad cerebrum uſque pertingens ſpiritus animales in nervos mittit, eo modo quo neceſſe eſt ad hunc motum vel mente in vitâ & tanquam in machina producendum. Cumque hoc in nobis ipſis pro certo experiamur, quid eſt quod tantopere miremur, ſi lumen è lupi corpore in ovis oculos reflexum eandem habeat vim ad motum fugæ in ipſa excitandum?

Jam verò ſi velimus uti ratione ad dignoſcendum, an aliqui brutorum motus ſimiles ſint iis qui peraguntur in nobis ope mentis, vel iis tantùm qui à ſolo ſpirituum influxu & organorum diſpoſitione dependent, conſiderandæ ſunt differentiæ

quæ inter ipſos reperiuntur, nempe illæ quas in parte quinta diſſertationis de Methodo explicui; non enim aliàs putò inveniri; tuncque facilè apparebit omnes brutorum actiones iis tantùm ſimiles eſſe quæ ſine ulla ope mentis à nobis fiunt. Unde concludere cogemur nullum planè in ipſis principium motus à nobis cognoſci præter ſolam diſpoſitionem organorum, & continuum affluxum ſpirituum, qui à calore cordis ſanguinem attenuantis producuntur; ſimulque advertemus, nihil nobis ante hac occaſionem dediſſe aliud ipſis affingendi, niſi tantùm quòd illa duo principia motûs non diſtinguentes, cùm prius, quod à ſolis ſpiritibus & organis dependet, in brutis, tanquam in nobis, eſſe videremus, aliud etiam quòd in mente ſive cogitatione conſiſtit, ipſis ineſſe inconſultè crederemus. Et ſanè quidquid ita nobis ab ineunte ætate perſuaſimus, quantumvis poſtea falſum eſſe rationibus oſtendatur, non tamen facilè, niſi diu & frequenter ad rationes iſtas attendamus, ab opinione noſtra deletur.

RESPONSIO
ad alteram partem.
DE DEO.

HActenus argumenta Viri Cl. diſſolvere ejuſque impetum ſuſtinere conatus ſum; deinceps, ut ii qui cum fortioribus pugnant, non directè ipſi me opponam, ſed ab ictu potiùs declinabo.

De tribus tantùm agit hac in parte quæ facile poſſunt admitti, prout ipſe illa intelligit; ſed quæ ſcripſeram, alio ſenſu intellexi, qui verus etiam mihi videtur.

Primum eſt, quòd quædam ideæ materialiter ſint falſæ, hoc eſt, ut ego interpretor, quod tales ſint ut judicio materiam præbeant erroris; ille verò ideas formaliter ſumptas conſiderando nullam in iis falſitatem eſſe contendit.

Alterum eſt, quòd Deus ſit à ſe *poſitivè*, & tanquam à cauſa; ubi tantùm intellexi rationem propter quam Deus non indiget ullâ cauſâ efficiente ut exiſtat, fundatam eſſe in re poſitiva, nempe in ipſamet Dei immenſitate quâ nihil magis poſitivum eſſe poteſt; ille verò probat Deum à ſe non produci, nec conſervari per poſitivum aliquem cauſæ efficientis influxum: quod planè etiam affirmo.

Tertium denique eſt, quòd nihil in mente noſtra eſſe poſſit cujus non ſimus conſcii; quod de operationibus intellexi, & ille de potentiis negat.

Sed ut ſingula diligentiùs exequamur, ubi ait, *ſi frigus ſit tantùm privatio, nullam poſſe dari ideam quæ illud tanquam rem poſitivam repræſentet*, manifeſtum eſt ipſum agere tantùm de idea *formaliter* ſumpta. Nam cùm ipſæ ideæ ſint formæ quædam, nec ex materia ulla componantur, quoties conſiderantur quatenus aliquid repræſentant, non *materialiter*, ſed *formaliter* ſumuntur; ſi verò ſpectarentur, non prout hoc vel illud repræſentant, ſed tantummodò prout ſunt operationes intellectus, dici quidem poſſet materialiter illas ſumi, ſed tunc nullo modo veritatem vel falſitatem objectorum reſpicerent. Nec ideo mihi videtur illas

alio

alio ſenſu materialiter falſas dici poſſe, quàm eo quem jam explicui; nempe ſive frigus ſit res poſitiva, ſive privatio, non aliam idcirco de ipſo habeo ideam, ſed manet in me eadem illa quam ſemper habui, quamque ipſam dico mihi præbere materiam erroris, ſi verum ſit frigus eſſe privationem, & non habere tantùm realitatis quàm calor; quia utramque ideam caloris & frigoris, conſiderando prout ambas à ſenſibus accepi, non poſſum advertere plus mihi realitatis per unam quam per alteram exhiberi.

Nec ſanè *judicium cum idea confudi*; nam in hac dixi reperiri falſitatem *materialem*: in illo verò non poteſt eſſe niſi *formalis*. Cum autem ait Vir Cl. *ideam frigoris eſſe frigus ipſum prout eſt objectivè in intellectu*, diſtinctione arbitror opus eſſe; hoc enim ſæpe contingit in ideis obſcuris & confuſis, inter quas hæ caloris & frigoris ſunt numerandæ, ut ad aliud quid referantur quàm ad id cujus revera ideæ ſunt. Ita ſi frigus ſit tantùm privatio, frigoris idea non eſt frigus ipſum, prout eſt objectivè in intellectu, ſed aliud quid, quod perperam pro iſtâ privatione ſumitur; nempe eſt ſenſus quidam entis nullam habentis exiſtentiam extra intellectum.

Neque eſt par ratio de ideâ Dei, ſaltem de illa quæ eſt clara & diſtincta, quia dici non poteſt ipſam referri ad aliquid cui non ſit conformis. Quantum autem ad confuſas Deorum ideas quæ ab idololatris effinguntur, non video cur non etiam materialiter falſæ dici poſſint, quatenus falſis ipſorum judiciis materiam præbent. Quanquam ſanè illæ quæ vel nullam, vel perexiguam judicio dant occaſionem erroris, non tam meritò materialiter falſæ dici videntur, quam quæ magnam; unas autem majorem quam alteras erroris occaſionem præbere facile eſt exemplis declarare. Neque enim tanta eſt in confuſis ideis ad arbitrium mentis effictis (quales ſunt ideæ falſorum Deorum,) quanta eſt in iis quæ à ſenſibus confuſæ adveniunt, ut ſunt ideæ caloris & frigoris: ſi quidem, ut dixi, verum ſit illas nihil reale exhibere. Omnium autem maxima eſt in ideis quæ ab appetitu ſenſitivo oriuntur; ut idea ſitis in hydropico nunquid revera ipſi materiam præbet erroris, cùm dat occaſionem judicandi potum ſibi eſſe profuturum, qui tamen ſit nociturus?

At petit Vir Cl. quidnam mihi exhibeat illa frigoris idea, quàm dixi materialiter falſam eſſe: *Si enim*, inquit, *exhibet privationem, ergo vera eſt; ſi ens poſitivum, non eſt ergo frigoris idea.* Rectè, ſed propter hoc tantum illam materialiter falſam appello, quod cum ſit obſcura & confuſa, non poſſim dijudicare an mihi quid exhibeat quod extra ſenſum meum ſit poſitivum necne: ideoque occaſionem habeo judicandi eſſe quid poſitivum, quamvis fortè ſit tantum privatio.

Nec proinde quæri debet, *quæ ſit cauſa illius entis poſitivi objectivi, unde fieri ajo ut materialiter falſa ſit illa idea*, quia non ajo illam fieri materialiter falſam ab aliquo ente poſitivo, ſed à ſola obſcuritate, quæ tamen ens aliquod poſitivum habet pro ſubjecto, nempe ſenſum ipſum.

Et quidem ens iſtud poſitivum in me eſt, quatenus ego ſum res vera; obſcuritas

tas

tas verò, quæ ſola mihi dat occaſionem judicandi iſtam ideam ſenſus frigoris, repræſentare objectum aliquod extra me poſitum quod vocetur frigus, non habet cauſam realem, ſed indè tantùm oritur quòd natura mea non ſit omni ex parte perfecta.

Neque hoc ulla ratione fundamenta mea convellit. Vererer autem ne forte, quia in legendis Philoſophorum libris nunquam valdè multum temporis impendi, non ſatis ipſorum loquendi modum ſequutus ſim, cum dixi ideas, quæ judicio materiam præbent erroris, *materialiter* falſas eſſe, niſi apud primum auctorem qui mihi jam inc idit in manus, vocem *materialiter* in eadem ſignificatione ſumptam invenirem, nempe apud Fr. Suarem, Metaphyſicæ diſput. 9. ſectione 2. numero 4.

Sed pergamus ad ea quæ V. C. omnium maximè reprehendit, mihi autem minimè omnium reprehenſione digna videntur, nempe ubi dixi, *licere nobis cogitare Deum quodammodo idem præſtare reſpectu ſui ipſius, quod cauſa efficiens reſpectu ſui effectus*. Hoc enim ipſo negavi illud quod viro Cl. durum videtur & falſum, nempe quòd Deus ſit cauſa efficiens ſui ipſius, quia, dicendo *idem quodammodo præſtare*, oſtendi me non exiſtimare idem eſſe: & præmittendo verba, *nobis omnino licet cogitare*, ſignificavi me hæc tantum propter imperfectionem intellectus humani ſic explicare. Sed & in reliquo ſcripto idem ubique confirmavi: nam ſtatim ab initio ubi dixi, *nullam rem exiſtere in cujus cauſam efficientem non liceat inquirere*: addidi, *vel ſi non habet, cur illa non indigeat poſtulare*; quæ verba ſatis indicant, me putâſſe aliquid exiſtere quod causâ efficiente non indigeat. Quid autem tale eſſe poteſt præter Deum? dixique paulò poſt, *in Deo eſſe tantam & tam inexhauſtam potentiam, ut nullius unquam ope eguerit ut exiſteret, neque etiam nunc egeat ut conſervetur, atque adeò ſit quodammodo ſui cauſa*. Ubi verbum, *ſui cauſa*, nullo modo de efficiente poteſt intelligi, ſed tantùm quòd inexhauſta Dei potentia ſit cauſa, ſive ratio propter quam causâ non indiget. Cùmque illa inexhauſta potentia, ſive eſſentiæ immenſitas, ſit quàm maximè *poſitiva*, idcirco dixi, rationem ſive cauſam ob quam Deus non indiget causâ, eſſe *poſitivam*; quod idem dici non poſſet de ulla re finita, quamvis in ſuo genere ſummè perfecta: Sed ſi diceretur eſſe *à ſe*, hoc tantum intelligi poſſet *negativè*, quoniam nulla ratio à poſitiva ejus natura deſumpta afferri poſſet propter quam intelligeremus ipſam causâ efficiente non indigere. Atque eodem modo in omnibus aliis locis ita contuli cauſam formalem, ſive rationem ab eſſentia Dei petitam propter quam ipſe causâ non indiget ut exiſtat, neque ut conſervetur, cum cauſa efficiente ſine qua res finitæ eſſe non poſſunt, ut ubique illam à cauſa efficiente eſſe diverſam ex ipſis meis verbis cognoſcatur. Nec ullibi dixi Deum ſe conſervare per poſitivum aliquem influxum, ut res creatæ ab ipſo conſervantur, ſed tantùm immenſitatem potentiæ, ſive eſſentiæ, propter quam Conſervatore non indiget, eſſe rem *poſitivam*. Itaque poſſum ultrò admittere quæcunque à Viro Cl. afferuntur

tur ad probandem, Deum non eſſe cauſam efficientem ſui ipſius; neque ſe conſervare per ullum influxum poſitivum, ſive per ſui reproductionem continuam, quod ſolum ex ejus rationibus efficitur. Sed, ut ſpero, etiam ille non negavit immenſitatem illam potentiæ, propter quam Deus non indiget cauſa ut exiſtat, eſſe in ipſo rem *poſitivam*, nihilque ejusmodi quod ſit *poſitivum* intelligi poſſe in ullis aliis rebus, propter quod causâ efficiente non egeant ad exiſtendum, quod ſolum ſignificare volui, cùm dixi nullas res poſſe intelligi eſſe *à ſe* niſi *negative*, præter unum Deum, nec quicquam ampliùs aſſumere mihi opus fuit ad difficultatem, quæ propoſita erat, diſſolvendam.

Sed quia tam ſeriò hîc monet Vir Clar. *vix ullum Theologum reperiri poſſe qui non eâ propoſitione offendatur, quòd Deus à ſe ipſo ſit poſitive, & tanquam à cauſa*, paulò accuratiùs exponam quare iſte loquendi modus in hac quæſtione perutilis atque etiam neceſſarius, & ab omni offenſionis ſuſpicione valde remotus mihi videatur.

Scio Latinos Theologos non uſurpare nomen *cauſæ* in divinis, cùm agitur de proceſſione perſonarum ſacroſanctæ Trinitatis, illosque ubi Græci indifferenter *αἴτιον* & *ἀρχὴν* dixerunt, ſolo *principii* nomine ut maximè generali uti malle, ne cui ſcilicet indè occaſionem dent judicandi Filium eſſe minorem Patre. Sed ubi nullum tale erroris periculum eſſe poteſt, nec agitur de Deo ut trino ſed tantùm ut uno, non video cur nomen *cauſæ* ſit tantopere fugiendum, præſertim cùm in talem locum incidimus, ut illo uti perutile ac propemodum neceſſarium eſſe videatur.

Nulla autem major hujus nominis utilitas eſſe poteſt quàm ſi Dei exiſtentiæ demonſtrandæ inſerviat: nullaque major neceſſitas quàm ſi absque eo perſpicuè demonſtrari non poſſit.

Atqui conſiderationem cauſæ efficientis eſſe primum & præcipuum medium ne dicam unicum, quod habeamus ad exiſtentiam Dei probandam, puto omnibus eſſe manifeſtum. Illud autem accuratè perſequi non poſſumus, niſi licentiam demus animo noſtro in rerum omnium, etiam ipſius Dei cauſas efficientes inquirendi: quo enim jure Deum indè exciperemus priusquam illum exiſtere ſit probatum? Quærendum igitur eſt de unaquaque re, an ſit *à ſe*, vel *ab alio*: Et quidem per hoc medium exiſtentia Dei concludi poteſt, etſi non expreſſe explicetur quo modo intelligendum ſit aliquid eſſe *à ſe*. Quicunque enim ſolius luminis naturalis ductum ſequuntur, ſponte ſibi formant hoc in loco conceptum quendam cauſæ efficienti & formali communem, ita ſcilicet ut quod eſt *ab alio*, ſit ab ipſo tanquam à cauſa efficiente; quod autem eſt *à ſe*, ſit tanquam à cauſa formali, hoc eſt, quia talem habet eſſentiam, ut cauſa efficiente non egeat; ideoque iſtud in Medit. meis non explicui, ſed tanquam per ſe notum prætermiſi. At cùm illi qui aſſueti ſunt judicare nihil eſſe poſſe cauſam efficientem ſui ipſius, illamque à cauſa formali accuratè diſtinguere, quæri vident an aliquid ſit à ſeipſo, facile fit ut de

ſola efficiente propriè dicta cogitantes, non putent illud, *à ſe*, debere intelligi tanquam *à cauſa*, ſed tantummodò *negative*, tanquam *ſine cauſa*, ita ſcilicet ut aliquid ſit de quo non debeamus inquirere cur exiſtat. Quæ interpretatio verbi *à ſe* ſi admitteretur, nulla poſſet ab effectibus haberi ratio ad exiſtentiam Dei demonſtrandam, ut rectè in primis objectionibus ab ipſarum Auctore probatum eſt, ideoque nullo modo eſt admittenda. Ut autem appoſitè ad ipſam reſpondeatur, exiſtimo neceſſe eſſe oſtendere inter *cauſam efficientem* propriè dictam, & *nullam cauſam* eſſe quid intermedium, nempe *poſitivam rei eſſentiam*, ad quam cauſæ efficientis conceptus eodem modo poteſt extendi, quo ſolemus in Geometricis conceptum lineæ circularis quam maximæ ad conceptum lineæ rectæ vel conceptum polygoni rectilinei, cujus indefinitus ſit numerus laterum, ad conceptum circuli extendere. Hocque non mihi viderer ullâ ratione meliùs explicare potuiſſe, quàm cum dixi *cauſa efficientis ſignificationem non eſſe in hac quaſtione reſtringendam ad illas cauſas qua ſunt effectibus tempore priores, vel qua ab ipſis ſunt diverſa; tum quia eſſet nugatoria, cùm nemo neſciat idem nec ſeipſo prius, nec à ſeipſo diverſum eſſe poſſe; tum quia una ex his duabus conditionibus ab ejus conceptu tolli poteſt, & nihilominus integra notio efficientis remanere.* Nam quod non requiratur ut tempore ſit prior, patet ex eo, quòd non habeat rationem cauſæ, niſi quamdiu producit effectum, ut dictum eſt. Ex eo verò quod non poſſit alia conditio etiam tolli, debet tantùm inferri non eſſe cauſam efficientem propriè dictam, quod concedo: non autem nullo modo eſſe cauſam poſitivam, quæ per analogiam ad efficientem referri poſſit, hocque tantùm in re propoſita requiritur: eodem enim lumine naturali quo percipio me mihi daturum fuiſſe omnes perfectiones quarum idea aliqua in me eſt, ſiquidem exiſtentiam mihi dediſſem, percipio etiam nihil ſibi exiſtentiam dare poſſe modo illo, ad quem cauſæ efficientis propriè dictæ ſignificatio reſtringi ſolet, ita ſcilicet ut idem quatenus dat ſibi eſſe, ſit diverſum à ſeipſo, quatenus accipit eſſe, quia contradictoria ſunt idem & non idem, ſive diverſum. Ideoque cùm quæritur an aliquid ſibi ipſi exiſtentiam dare poſſit, non aliud eſt intelligendum quàm ſi quæreretur, an alicujus rei natura ſive eſſentia ſit talis ut causâ efficiente non indigeat ad exiſtendum: Cumque ſubſumitur, *ſi quid ſit tale, illud ſibi daturum eſſe omnes perfectiones, quarum idea aliqua in ipſo eſt, ſiquidem ipſas nondum habet*, ſenſus eſt fieri non poſſe quin habeat actu omnes perfectiones quas cognoſcit: Quia lumine naturali percipimus, illud cujus eſſentia tam immenſa eſt, ut cauſa efficiente non indigeat ad exiſtendum, hac etiam non indigere ad habendas omnes perfectiones quas cognoſcit, propriamque eſſentiam dare ipſi eminenter illud omne quod poſſumus cogitare aliquibus aliis rebus à cauſa efficiente dari poſſe. Atque hæc verba, *ſi nondum habet, ipſum ſibi eſſe daturum*, juvant tantùm ad rem explicandam, quia eodem lumine naturali percipimus illud jam non poſſe habere vim & voluntatem ſibi dandi aliquid novi, ſed ejus eſſentiam talem eſſe ut habuerit ab

rit ab

ritab æterno illud omne, quod jam cogitate poſſumus ipſum ſibi daturum eſſe, ſi nondum haberet. Atqui nihilominus iſti omnes modi loquendi à cauſæ efficientis analogia petiti perneceſſarii ſunt ad lumen naturale ita dirigendum, ut iſta perſpicuè advertamus: eodem planè modo quo nonnulla de Sphæra, & aliis figuris curvilineis ex comparatione cum figuris rectilineis apud Archimedem demonſtrantur, quæ vix aliter intelligi potuiſſent. Et quemadmodum iſtiusmodi demonſtrationes non improbantur, etſi ſphæra in illis inſtar polyedri ſit conſideranda; ita non puto me hoc in loco poſſe reprehendi quòd analogiâ cauſæ efficientis uſus ſim ad ea quæ ad cauſam formalem, hoc eſt ad ipſammet Dei eſſentiam pertinent explicanda. Nec ullum hac in parte erroris periculum timeri poteſt, quoniam id unicum quod cauſæ efficientis proprium eſt, atque ad formalem non poteſt extendi, manifeſtam contradictionem involvit, ideoque à nemine credi poſſet, nempe quod aliquid ſit à ſeipſo diverſum, ſive idem ſimul & non idem.

Notandumque eſt cauſæ dignitatem ſic à nobis Deo ſuiſſe tributam, ut nulla effectus indignitas in ipſo indè ſequeretur: nam quemadmodum Theologi cùm dicunt patrem eſſe *principium* filii, non ideo concedunt filium eſſe *principiatum*; ita quamvis admiſerim Deum dici quodammodo poſſe *ſui cauſam*, nullibi tamen illum eodem modo *ſui effectum* nominavi, quia ſcilicet effectus ad efficientem præcipuè ſolet referri, & illâ eſſe ignobilior, quamvis ſæpe ſit nobilior aliis cauſis.

Cùm autem integram rei eſſentiam pro cauſa formali hîc ſumo, Ariſtotelis veſtigia tantùm ſequor: nam lib. 2. anal. poſt. c. 11. cauſa materiali prætermiſſa primam nominat *αἰτίαν τὸ τί ἦν εἶναι*, ſive, ut vulgo vertunt Latini Philoſophi, *cauſam formalem*, illam quam ad omnes omnium rerum eſſentias extendit, quia nempe ibi non agit de cauſis compoſiti phyſici, ut neque ego etiam hîc; ſed generalius de cauſis ex quibus aliqua cognitio peti poſſit.

Quòd verò fieri vix potuerit in re propoſitâ ut à *cauſæ* nomine Deo tribuendo abſtinerem, vel ex eo poteſt probari, quòd cum Vir Cl. alia via idem quod ego efficere conatus ſit, non tamen id ullo modo præſtiterit ſaltem quantùm mihi videtur. Nam poſtquam multis verbis oſtendit Deum non eſſe cauſam efficientem ſui ipſius, quia requiritur ad rationem efficientis ut diverſa ſit à ſuo effectu; Item non eſſe à ſe *poſitivè*, intelligendo per verbum *poſitivè*, poſitivum cauſæ influxum; itemque ſeipſum revera non conſervare, ſumendo *conſervationem* pro continua rei productione; quæ omnia lubens admitto; rurſus probare contendit Deum non dici debere cauſam efficientem ſui ipſius, *quia*, inquit, *cauſa efficiens rei alicujus non quæritur, niſi ratione exiſtentiæ, neutiquam verò ratione eſſentiæ: at non minùs eſt de eſſentia entis infiniti quòd exiſtat, quàm de eſſentia trianguli habere tres angulos æquales duobus rectis: ergo non magis per efficientem eſt reſpondendum, cùm quæritur cur Deus exiſtat, quàm cùm quæritur cur tres an-*

guli trianguli ſint æquales duobus rectis. Qui ſyllogiſmus facilè in illum poteſt retorqueri hoc pacto: etſi non quæratur efficiens ratione eſſentiæ, quæri tamen poteſt ratione exiſtentiæ; at in Deo non diſtinguitur eſſentia ab exiſtentia, ergo de Deo quæri poteſt efficiens.

Sed ut hæc duo ſimul concilientur, dici debet quærenti, cur Deus exiſtat, non quidem eſſe reſpondendum per cauſam efficientem propriè dictam, ſed tantùm per ipſam rei eſſentiam, ſive cauſam formalem, quæ propter hoc ipſum quòd in Deo exiſtentia non diſtinguatur ab eſſentia, magnam habet analogiam cum efficiente, ideoque quaſi cauſa efficiens vocari poteſt.

Denique, addit *in Dei cauſam efficientem inquirenti reſpondendum eſſe, illum eâ non indigere; & rurſum percontanti, cur illâ non indigeat, reſpondendum, quia ens infinitum eſt, cujus exiſtentia eſt ſua eſſentia: ea enim tantummodo cauſâ efficienti indigere, in quibus exiſtentiam actualem ab eſſentia diſtinguere licet.* Ex quibus ait corruere id quod dixeram, nempe ſi putarem nullam rem idem quodammodo eſſe poſſe erga ſeipſam, quod cauſa efficiens erga effectum, nunquam me in cauſas rerum inquirendo ad ullam omnium primam deventurum; quod tamen nec corruere, nec ullo modo concuti vel affirmari mihi videtur; & præcipua vis non modò meæ, ſed & omnium omnino demonſtrationum quæ afferri poſſunt ad exiſtentiam Dei ab effectibus probandam, ab eo dependet: Nullam autem Theologi ferre omnes niſi ab effectibus afferri poſſe contendunt. Itaque tantum abeſt ut demonſtrationem de Deo illuſtret, cùm analogiam cauſæ efficientis illi erga ſeipſum tribui non permittit, quin potiùs ab illa intelligenda lectores avertit, præcipuè in fine, ubi concludit, *ſi putaret in cujuſque rei cauſam efficientem vel quaſi efficientem eſſe inquirendum, ſe cujuſcumque rei cauſam ab ea re diverſam quæſiturum.* Quomodo enim ii qui Deum nondum nôrunt, in cauſam aliarum rerum efficientem inquirerent, ut hoc pacto ad Dei cognitionem devenirent, niſi putarent cujusque rei cauſam efficientem poſſe inquiri? Et quomodo tandem in Deo ut cauſa prima finem quærendi facerent, ſi putarent cujusque rei cauſam ab ea re diverſam eſſe quærendam?

Certè idem feciſſe mihi videtur Vir Cl. hac in parte, ac ſi poſtquam Archimedes loquens de iis quæ de ſphæra per analogiam ad figuras rectilineas ſphæræ inſcriptas demonſtravit, dixiſſet, ſi putarem ſphæram pro figura rectilinea infinitorum laterum ſumi non poſſe, nullam vim iſti demonſtrationi tribuerem, ſed quia non de ſphæra ut figura curvilinea, ſed tantùm de ipſa ut figura rectilinea infinitorum laterum rectè procedit. Si, inquam, Vir Cl. nolens ſphæram ita nominari, & tamen Archimedis demonſtrationem cupiens retinere diceret, ſi putarem id quod ibi concluditur, de figura rectilinea infinitorum laterum eſſe intelligendum, id ipſum de ſphæra non admitterem, quia mihi certum & compertum eſt, ſphæram nullo modo eſſe figuram rectilineam. Quibus ſanè verbis non idem quod Archime-

chimedes efficeret, ſed contra prorſus ab ejus demonſtratione rectè intelligenda ſeipſum aliosve avocaret.

Hæc verò paulò prolixiùs hîc perſequutus ſum quàm res fortè poſtulabat, ut oſtendam ſummæ mihi curæ eſſe cavere ne vel minimum quid in meis ſcriptis reperiatur quod merito Theologi reprehendant.

Denique quod circulum non commiſerim, cùm dixi, non aliter nobis conſtare, quæ clarè & diſtinctè percipiuntur vera eſſe, quàm quia Deus eſt: & nobis non conſtare Deum eſſe, niſi quia id clarè percipitur, jam ſatis in reſponſione ad ſecundas Objectiones numero 3. & 4. explicui, diſtinguendo ſcilicet id quod reipſa clarè percipimus, ab eo quod recordamur nos antea clarè percepiſſe. Primùm enim nobis conſtat Deum exiſtere, quoniam ad rationes quæ id probant attendimus; poſtea verò ſufficicit ut recordemur nos aliquam rem clarè percepiſſe, ut ipſam veram eſſe ſimus certi, quod non ſufficeret niſi Deum eſſe, & non fallere ſciremus.

Quòd autem nihil in mente, quatenus eſt res cogitans, eſſe poſſit, cujus non ſit conſcia, per ſe notum mihi videtur, quia nihil in illa ſic ſpectata eſſe intelligimus quòd non ſit cogitatio, vel à cogitatione dependens, alioqui enim ad mentem, quatenus eſt res cogitans, non pertineret; nec ulla poteſt in nobis eſſe cogitatio, cujus eodem illo momento quo in nobis eſt, conſcii non ſimus. Quamobrem non dubito quin mens ſtatim atque infantis corpori infuſa eſt, incipiat cogitare, ſimulque ſibi ſuæ cogitationis conſcia ſit, etſi poſtea ejus rei non recordetur, quia ſpecies iſtarum cogitationum memoriæ non inhærent.

Sed notandum eſt actuum quidem ſive operationum noſtræ mentis nos ſemper actu conſcios eſſe, facultatum, ſive potentiarum non ſemper niſi potentia; ita ſcilicet ut cùm ad utendum aliqua facultate nos accingimus, ſtatim, ſi facultas illa ſit in mente, fiamus ejus actu conſcii, atque ideo negare poſſimus eſſe in mente, ſi ejus conſcii fieri nequeamus.

Ad ea quæ Theologos morari poſſunt.

Oppoſui me primis Viri Cl. rationibus, à ſecundis declinavi: jam iis quæ ſequuntur planè aſſentior, præterquam ultimæ, de qua ſpero me non difficulter effecturum ut ipſe mihi aſſentiatur.

Itaque quòd ea quæ in prima Meditatione atque etiam in reliquis continentur, ad omnium ingeniorum captum non ſint accommodata, planè concedo, idque ubicunque ſeſe obtulit occaſio teſtatus ſum, atque in poſterum teſtabor. Et hæc unica fuit cauſa, cur eadem in diſſertatione de Methodo, quæ Gallicè ſcripta erat, non tractarim, ſed ad has Meditationes, quas à ſolis ingenioſis & doctis legendas eſſe præmonui, reſervarim. Neque dici debet rectiùs me facturum fuiſſe, ſi abſtinuiſſem ab iis ſcribendis, à quibus legendis permulti debeant abſtinere:

tam neceſſaria enim exiſtimo, ut ſine ipſis nihil unquam firmum & ſtabile in Philoſophia ſtatui poſſe mihi perſuadeam. Et quamvis ignis & ferrum ab imprudentibus aut pueris ſine periculo non tractentur, quia tamen utilia ſunt ad vitam, nemo eſt qui putet idcirco ipſis eſſe carendum.

Quod verò in quarta Meditatione tantum egerim de errore qui *committitur in dijudicatione veri & falſi:* non autem de illo qui contingit in perſecutione boni & mali; quodque ea quæ ad fidem pertinent atque ad vitam agendam ſemper exceperim, cùm aſſerui, nulli nos rei aſſentiri debere, niſi quam clarè cognoſcamus, totius ſcripti mei contextus oſtendit; & expreſſe etiam in reſponſione ad ſecundas Objectiones numero 5. explicui; nec non & in Synopſi præmonui, ut ita quantum Viri Cl. judicio tribuam, & quàm accepta mihi ſint ejus conſilia, declarem.

Supereſt ſacramentum Euchariſtiæ, cum quo judicat Vir Cl. meas opiniones non convenire, *quia,* inquit, *fide credimus ablatâ ab Euchariſtico pane panis ſubſtantiâ, ſola illic accidentia remanere:* putat autem *me nulla accidentia realia admittere,* ſed tantùm modos, quia *abſque aliqua ſubſtantia,* cui inſunt, non poſſunt intelligi, *nec proinde etiam abſque illa exiſtere.* Quam objectionem perfacile poſſem eludere, dicendo me nunquam hactenus accidentia realia negâſſe; nam quamvis ipſis in Dioptricâ, & Meteoris non uſus ſim ad ea de quibus agebam explicanda, dixi tamen expreſſis verbis in Meteoris p. 164. me illa non negare. In his vero Meditationibus ſuppoſui quidem ipſa nondum à me cognoſci, ſed non idcirco nulla eſſe; modus enim ſcribendi analyticus, quem ſequutus ſum, id patitur ut quædam interdum ſupponantur quæ nondum ſint ſatis explorata, ut patuit in prima Meditatione, in qua multa aſſumpſeram, quæ deinde in ſequentibus refutavi. Nec ſanè hîc quicquam de natura accidentium volui ſtabilire, ſed ea tantum, quæ de ipſis, tanquam primâ fronte, apparuerunt, propoſui. Ac denique ex eo quod dixerim modos abſque aliqua ſubſtantia cui inſint non poſſe intelligi, non debet inferri, me negâſſe illos abſque ipſa per divinam potentiam poni poſſe, quia planè affirmo, & credo Deum multa poſſe efficere, quæ nos intelligere non poſſumus.

Sed ut hîc agam liberalius, non diſſimulabo me mihi perſuadere, nihil planè aliud eſſe à quo ſenſus noſtri afficiantur præter ſolam illam ſuperficiem, quæ eſt terminus dimenſionum ejus corporis quod ſentitur: in ſola enim ſuperficie fit contactus; & nullum ſenſum affici niſi per contactum, non ego ſolùs, ſed ferè omnes Philoſophi cum ipſo Ariſtotele affirmant: ita ut, exempli cauſa, panis, vel vinum non ſentiatur, niſi quatenus ejus ſuperficies vel immediatè à ſenſus organo, vel mediante aëre, aliiſve corporibus, ut ego judico, vel, ut ajunt plerique Philoſophi, mediantibus ſpeciebus intentionalibus attingitur.

Notandum autem eſt, iſtam ſuperficiem non ex ſola corporum figura externa quâ digitus tractatur eſſe æſtimandam, ſed conſiderandos etiam eſſe omnes illos

exiguos

exiguos meatus, qui inter pulviſculos farinæ, ex quibus panis conflatus eſt, atque inter particulas ſpiritus, aquæ, aceti & fæcum, ſeu tartari, ex quorum miſtura vinum conſtat, itemque inter reliquorum corporum minutias reperiuntur. Nam ſanè particulæ iſtæ, cum diverſas habeant figuras, & motus, nunquā tam aptè jungi poſſunt, quin multa inter ipſas ſpatia relinquantur, quæ vacua non ſunt, ſed vel aëre, vel alia materiâ repleta; ut ad oculum videmus in pane ſpatia ejuſmodi ſatis magna, quæ non modo aëre, ſed etiam aquâ, vel vino, aliiſve liquoribus impleri poſſunt: cumque panis maneat ſemper ipſe idem, quamvis aër aliave materia ejus poris contenta mutetur, patet iſta ad ejus ſubſtantiam non pertinere: ideoque ipſius ſuperficiem non eam eſſe quæ breviſſimo ambitu integrum cingit, ſed eam quæ ſingulis ejus particulis eſt immediatè circumpoſita.

Notandum etiam eſt hanc ſuperficiem non modò totam moveri, cùm totus panis ex eo loco in alium transfertur, ſed etiam moveri ex parte, cùm aliquæ panis particulæ ab aëre aliiſve corporibus ejus poros ingredientibus agitantur: adeò ut ſi quæ corpora talis ſint naturæ, ut vel aliquæ vel omnes eorum partes aſſiduè moveantur (quod de pleriſque partibus panis, & de omnibus vini, verum exiſtimo), intelligenda etiam ſit ipſorum ſuperficies in continuo quodam motu eſſe.

Notandum denique per ſuperficiem panis, aut vini, alteriuſve corporis, non hîc intelligi partem ullam ſubſtantiæ, nec quidem quantitatis ejuſdem corporis, nec etiam partem corporum circumjacentium, ſed tantummodo terminum illum qui medius eſſe concipitur inter ſingulas ejus particulas, & corpora ipſas ambientia, quique nullam planè habet entitatem, niſi modalem.

Jam verò, cùm in hoc ſolo termino contactus fiat, & nihil niſi per contactum ſentiatur, manifeſtum eſt ex hoc uno quòd dicantur panis & vini ſubſtantiæ in alicujus alterius rei ſubſtantiam ita mutari, ut hæc nova ſubſtantia ſub quibus aliæ priùs erant, ſive in eodem præciſe loco exiſtat in quo panis & vinum priùs exiſtebant; vel potiùs (quia eorum termini aſſiduè moventur) in quo jam exiſterent ſi adeſſent; ſequi neceſſariò novam illam ſubſtantiam eodem planè modo ſenſus omnes noſtros afficere debere, quo panis & vinum illos afficerent, ſi nulla transſubſtantiatio facta eſſet.

Docet autem Eccleſia in Concilio Tridentino, ſeſſ. 13. can. 2. & 4. *converſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, manente duntaxat ſpecie panis.* Ubi non video quidnam poſſit intelligi per ſpeciem panis, præter illam ſuperficiem, quæ media eſt inter ſingulas ejus particulas, & corpora ipſa ambientia. Ut enim jam dictum eſt, in hac ſola ſuperficie fit contactus: &, fatente ipſo Ariſtotele, non modò ſenſus ille, qui ſpecialiter *tactus* vocatur, ſed & alii ſenſus tactu ſentiunt. lib. 3. de anima cap. 13. καὶ τὰ ἄλλα αἰσθητήρια ἁφῇ αἰσθάνεται. Et nemo eſt qui putet hîc per ſpeciem aliud intelligi, quàm præciſè id, quod requiritur ad ſenſus afficiendos. Et nemo etiam eſt, qui credat converſionem panis in Chriſti corpus, quin ſimul putet hoc Chriſti corpus, ſub eadem accu-

rate ſuperficie contineri, ſub qua contineretur panis, ſi adeſſet. Etiamſi tamen ibi non ſit tanquam propriè in loco, ſed *ſacramentaliter, & eâ exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe* DEO, *cogitatione per fidem illuſtratâ aſſequi poſſumus, & conſtantisſimè credere debemus*. Quæ omnia tam commodè ac tam rectè per mea principia explicantur, ut non modò nihil hîc habeam quod verear ne orthodoxis Theologis offendiculo ſit futurum, ſed contrà potius magnam me ab ipſis gratiam initurum eſſe confidam, quòd eas in Phyſica proponam opiniones, quæ longè meliùs quàm vulgares cum Theologia conſentiant. Nam ſanè nullibi unquam, ſaltem quod ſciam, docuit Eccleſia, ſpecies panis & vini, remanentes in Sacramento Euchariſtiæ, eſſe accidentia quædam realia, quæ, ſublatâ ſubſtantiâ, cui inhærebant, miraculosè ſola ſubſiſtant.

Sed cùm fortè primi Theologi, qui hanc quæſtionem Philoſophico more explicare conati ſunt, tam firmiter ſibi perſuaderent, accidentia illa quæ ſenſus movent eſſe quid reale à ſubſtantia diverſum, ut ne adverterent quidem ea de re poſſe unquam dubitari: ſine ullo examine ac ſine juſta ratione ſuppoſuerunt ſpecies panis eſſe accidentia ejusmodi realia: totique deinde in eo fuerunt ut explicarent, quomodo ipſa ſine ſubjecto eſſe poſſint. Qua in re tot difficultates invenerunt, ut vel ex hoc uno (quemadmodum viatores cùm fortè ad ſalebras & loca nullo modo pervia devenerunt) ſe à vero itinere deflexiſſe judicare debuiſſent. In primis enim non videntur ſibi conſtare, ſaltem ii qui omnem ſenſuum perceptionem per contactum fieri concedunt, cùm in objectis aliquid aliud, quàm ipſorum ſuperficies variè diſpoſitas, ad movendos ſenſus requiri ſupponunt: quia per ſe notum eſt ad contactum ſolam ſuperficiem ſufficere; Si qui verò id non concedant, nihil ea de re afferre poſſunt quod ullam habeat ſpeciem veritatis. Deinde non poteſt humana mens cogitare, accidentia panis eſſe realia & tamen abſque ejus ſubſtantia exiſtere, quin ſimul illa per modum ſubſtantiæ concipiat: Adeo ut implicare videatur ut tota panis ſubſtantia mutetur, quemadmodum credit Eccleſia; & interim ut aliquid reale, quod prius erat in pane, remaneat: quia nihil reale poteſt intelligi remanere, niſi quod ſubſiſtat, & quamvis verbo vocetur accidens, concipiatur tamen ut ſubſtantia. Ideoque in re idem eſt ac ſi diceretur, totam quidem panis ſubſtantiam mutari, ſed tamen illam ejus ſubſtantiæ partem quæ vocatur accidens reale remanere: quod ſi non in verbis, certè in conceptu, contradictionem involvit. Atque hæc præcipua ratio eſſe videtur ob quam nonnulli hac in parte ab Eccleſia Romana diſſenſerunt. Quis autem neget, ubi liberum eſt, & nulla ratio, nec Theologica, nec quidem Philoſophica, cogit nos ad aliquas opiniones amplectendas, quin illæ potiſſimum ſint eligendæ quæ nullam aliis occaſionem nec prætextum dare poſſint à veritate fidei deflectendi? quod autem opinio quæ realia ponit accidentia, cum Theologicis rationibus non conveniat, puto hîc ſatis perſpicuè oſtendi; quodque Philoſophicis planè adverſetur, ſpero

me

me in ſumma Philoſophiæ, quam jam habeo in manibus, clarè eſſe demonſtratum; ibique quo pacto color, ſapor, gravitas, & reliqua omnia quæ ſenſus movent, à ſola extima corporum ſuperficie dependeant, oſtendam. Denique non poſſunt accidentia realia ſupponi, quin miraculo transſubſtantiationis, quod ſolum ex verbis conſecrationis concludi poteſt, aliud novum, & quidem incomprehenſibile, gratis addatur, per quod accidentia iſta realia absque panis ſubſtantia ita exiſtant, ut ipſa interim non fiant ſubſtantiæ: quod non modo pugnat contra humanam rationem, ſed etiam contra axioma Theologorum, qui dicunt, verba iſta conſecrationis nihil efficere niſi ſuum ſignificatum; & quæ per rationem naturalem poſſunt explicari miraculo nolunt adſcribi. Quæ omnes difficultates per meam hujus rei explicationem planè tolluntur: nam tantum abeſt ut juxta ipſam opus ſit aliquo miraculo ad conſervanda accidentia poſt ſublatam ſubſtantiam; quin potiùs ſine novo miraculo (per quod ſcilicet dimenſiones mutentur) tolli non poſſint. Hocque aliquando contigiſſe memoriæ proditum eſt, cùm loco panis conſecrati caro, vel puer, in manibus ſacerdotis apparuit: Non enim id unquam per miraculi ceſſationem, ſed omnino per novum miraculum accidiſſe creditum eſt. Præterea nihil eſt incomprehenſibile aut difficile in eo quòd Deus creator omnium poſſit unam ſubſtantiam in aliam mutare, quodque hæc poſterior ſubſtantia ſub eadem planè ſuperficie remaneat ſub qua prior continebatur. Nec etiam quicquam rationi magis conſentaneum dici poteſt, nec vulgo apud Philoſophos magis receptum, quàm non modo omnem ſenſum ſed generaliter omnem corporis in corpus actionem fieri per contactum, huncque contactum in ſola ſuperficie eſſe poſſe: unde ſequitur evidenter eandem ſuperficiem, quantumvis ſubſtantia quæ ſub ea eſt mutetur, eodem ſemper modo agere ac pati debere.

Quapropter, ſi verum hîc ſine invidia ſcribere licet, auſim ſperare venturum tempus aliquando, quo illa opinio quæ ponit accidentia realia, ut à ratione aliena, & incomprehenſibilis, & parum tuta in fide, à Theologis explodetur, & mea in ejus locum ut certa & indubitata recipietur. Quod hîc diſſimulandum eſſe non putavi, ut quantum in me eſt, occurram illorum calumniis, qui, quoniam aliis doctiores videri volunt, nihil ægriùs ferunt quàm ſi quid novi in ſcientiis, quod ſibi priùs cognitum fuiſſe fingere non poſſint, afferatur. Et ſæpe in illud eò acriùs invehuntur, quò verius & majoris momenti eſſe putant; Quodque rationibus refutare non valent, ſacris Scripturis ac veritatibus fidei adverſari absque ulla ratione affirmant. Impii certè hac in parte, quòd auctoritate Eccleſiæ uti velint ad evertendam veritatem. Sed provoco ab iſtis ad pios & orthodoxos Theologos, quorum me judiciis & cenſuræ libentiſſimè ſubmitto.

AUCTORIS
De Objectionibus Quintis
MONITUM,
Verſum ex Gallico.

A*Nte primam harum Meditationum editionem, cupii eas non tantùm à Sorbonicis Doctoribus expendi, ſed etiam ab omnibus aliis qui vellent viris eruditis; ut ipſorum Objectiones, ſingulas ſuo ordine, cum meis Reſponſionibus ad calcem Meditationum ſubjiciendo, majorem ex hoc conflictu veritas lucem acciperet. Et licèt ea quæ Quinto loco ad me fuerunt miſſæ magni præ cæteris momenti eſſe non viderentur, & admodum forent prolixæ, ſuo tamen illas ordine, ne de Auctore malè mererer, excudendas curavi; cui etiam meo nomine ſpecimina impreſſionis, quæ probationes vocant, legenda ſunt tradita, ne quid fortè in iis quod pro ſuo non agnoſceret, inſereretur. Sed quia poſtea ingentem conſcripſit librum, in quo eædem Objectiones cum multis novis adverſus meas Reſponſiones Inſtantiis continentur, & ibi me illas luce donaviſſe conqueritur, quaſi id præter ipſius mentem factum fuiſſet, qui eas ad me in privatæ tantùm meæ inſtitutionis gratiam miſiſſet, non invitus deinceps voluntati ejus obſequar, & iſtud volumen iis exonerabo. Ideo cùm audivi Ludovicum Elſevirium, induſtrium typographum, Meditationes meas unà cum aliis Objectionibus prælo ſuo iterum ſubjicere decreviſſe, rogavi ipſum ut Quintas objectiones omitteret. Ne tamen eas Lector deſideret, monitum illum hoc loco velim, me illas nuper unà cum omnibus novis magni quo comprehenduntur libri inſtantiis relegiſſe, eo animo ut indè ſingula capita quæ reſponſione indigere viderentur excerperem: ſed nullum me animadvertiſſe, cui illos qui Meditationum mearum mentem percipient, abſque ope mea reſpondere facilè non poſſe putem. Quod verò ad eos attinet qui de libris ex mole ſolùm aut ex titulo judicant, me illorum approbationem non ambire. Quintarum igitur objectionum, & mearum ad illas Reſponſionum loco, ſatis mihi ſuperque erit ſequentem Epiſtolam ſubjicere.*

RE-

RENATI DES CARTES AD C. L. R. EPISTOLA:

In qua ad epitomen præcipuarum Petri Gaſſendi Inſtantiarum reſpondetur.

MAgnopere me tibi devinctum agnoſco, Clariſſime Vir, quod videns me nullo dignatum eſſe reſponſo ingentem Inſtantiarum librum, quem Objectionum quintarum Auctor adverſus Reſponſiones meas edidit, aliquos ex amicis rogaveris, ut præcipuas iſtius libri rationes colligerent, & epitomen ab iis factam ad me miſeris. Majorem ea in re meæ famæ quàm egomet ipſe curam geſſiſti. Non enim dubitabo apud te profiteri, ſuſque deque mihi eſſe ſive magni ſive parvi fiam ab illis quos ejusmodi rationes movere potuerint. Præſertim cùm aliquot ex iis quos novi perſpicaciſſimi ingenii homines, qui ipſius librum evolverunt, ſignificârint mihi in eo reperiſſe quod ſcrupulum ſibi injeciſſet. Illis verò ſolis ſatisfacere animus eſt. Scio mortalium pleroſque ſpeciem veritatis faciliùs quàm veritatem ipſam obſervare, & ſæpius prava quàm recta de rebus judicia ferre. Idcirco operæ pretium eſſe non putavi de illorum approbatione obtinenda multum laborare. Acceptiſſima tamen mihi eſt quam miſiſti epitome, & ei me teneri reſpondere agnoſco, ſed in gratiam potiùs ſuſcepti ab amicis tuis laboris, quàm quòd illud defenſionis meæ neceſſitas exigat.

Perſuaſum enim ſum eos qui illam concinnarunt nunc mecum ſentire, omnes iſtius libri objectiones vocibus tantum quibusdam malè intellectis aut falſis hypotheſibus inniti; quippe non alias niſi iſtiusmodi generis annotarunt, licèt tantâ eâ in re diligentiâ ſint uſi, ut quaſdam etiam quas me ibi legiſſe non memini, adjecerint.

Tres in primam Meditationem Inſtantias excerpſerunt. 1. *Me rem impoſſibilem poſtulare, cùm omnia præjudicia exui volo.* 2. *Non poſſe illa à quoquam exui, quin alia magis noxia induat.* 3. *Methodum de omnibus dubitandi à me propoſitam, nulli veritati invenienda utilem eſſe.*

Prima indè oritur quòd hujus libri Auctor non animadverterit, *præjudicii* vocem ad omnes quæ in anima noſtra ſunt notiones non extendi, (quas fieri non poſſe ut univerſas deponamus lubens agnoſco:) Sed tantùm ad illas omnes opiniones quas judicia anteà nobis animo impreſſerunt. Cùm verò judicare vel non judicare ſit voluntatis actio, ut ſuo loco explicui, eam in noſtra poteſtate ſitam eſſe liquet. Ut enim omnia quis præjudicia exuat, nihil aliud requiritur, niſi ut apud ſe ſtatuat nihil eorum quæ antea affirmavit vel negavit, antequam id rurſus ad exa-

men revocarit, affirmare vel negare, etiamſi interea eaſdem omnes notiones memoriâ retineat. Nonnihil tamen difficultatis eſſe faſſus ſum, in ſic excutiendis ex animo noſtro iis quæ ante ab ullo aſſumta & approbata fuerant; partim quia dubitandi aliquam rationem habere oporteat antequam dubitare velis: ideoque in prima Meditatione præcipuas quæ horſum facere poſſent rationes expoſui; partim quia etſi ſtatuerimus nihil affirmare vel negare, decreti tamen iſtius facilè obliviſcamur, niſi profundè memoriæ noſtræ infixum ſit; ideoque ut attentè de hoc negotio cogitaretur volui.

Secunda Inſtantia nihil aliud eſt niſi manifeſtè falſa hypotheſis. Etiamſi enim dixerim annitendum eſſe, ut ea negarentur quæ antea nimia cum fiducia affirmata fuerant, expreſsè tamen hanc limitationem adjeci, id tantùm illo tempore debere fieri, quo in aliquid certius, quàm id quod ita negares, inveſtigando occupatus eſſes; tunc enim te nullum noxium præjudicium induere poſſe.

Tertia meram cavillationem continet. Nam licet verum ſit, dubitationem ſolam ad veritatem aliquam ſtabiliendam non ſufficere, ad iſthuc tamen præparandum animum utilis eſt. In eum autem ſolum finem illam adhibui.

Sex in ſecundam Meditationem amici tui annotant. Primum eſt ex eo quod dico, *Cogito; ergo ſum*; Auctorem Inſtantiarum colligere, me hanc Majorem ſupponere, *Qui cogitat, eſt*, atque ita me jam aliquod præjudicium induiſſe. Qua in re *præjudicii* voce iterum abutitur. Etſi enim enunciatio illa ita nuncupari queat cùm ſine attentione profertur, aut ideo tantum vera eſſe creditur quia talis antea judicata fuit; *præjudicium* tamen cùm expenditur appellari non debet, propterea, quòd animo tam evidens appareat ut ab ea credenda temperare ſibi nequeat, cùm forte de illa tum primum cogitare incipiat, ac proinde mentem præjudicio imbutam nondum habeat. Sed præcipuus iſtius Auctoris in hac materia error hic eſt, quòd enunciationum particularium cognitionem ſemper ex univerſalibus, ſecundùm ſyllogiſmorum Dialectices ordinem, deducendam eſſe ſupponat. Qua in re ſe quomodo veritas indaganda ſit ignorare prodit. Conſtat enim inter omnes Philoſophos, ad eam inveniendam initium ſemper à notionibus particularibus fieri debere, ut poſtea ad univerſale accedatur; quamvis etiam reciprocè, univerſalibus inventis, aliæ particulares indè deduci queant. Ita ſi puer in Geometriæ elementis inſtituendus ſit, hoc principium generale, *Si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent erunt æqualia*, aut *Totum ſingulis ſuis partibus majus eſt*, non capiet, niſi particularibus exemplis illuſtretur. Ad quod cum non attenderet iſte Auctor, in tot paralogiſmos incidit, quibus libri ſui molem auxit: Paſſim enim falſas Majores finxit, eaſque mihi tribuit, quaſi veritates quas explicui indè deduxiſſem.

Secunda, quam amici tui annotant, Inſtantia hæc eſt; *Ad ſciendum nos cogitare, quid cogitatio ſit præcognoſcere oportere; id autem me ignorare, quia omnia*

negavi.

negavi. Sed præjudicia tantùm negavi, non verò notiones (qualis eſt hæc) quæ abſque ulla affirmatione aut negatione cognoſcuntur.

Tertia eſt, *Cogitationem ſine objecto eſſe non poſſe, verbi gratiâ ſine corpore.* Ubi vitanda eſt ὁμωνυμία vocis *cogitationis*, quæ tum pro re cogitante, tum pro iſtius rei actione accipi poteſt. Nego autem rem cogitantem alio præter ſeipſam objecto indigere, ad ſuam actionem exercendum; quamvis etiam illam ad res materiales, quando eas examinat, extendere poſſit.

Quarta, *Etiamſi cogitationem de me ipſo habeam, neſcire tamen utrùm iſta cogitatio ſit actio corporea, aut atomus quæ moveatur, potiùs quàm ſubſtantia immaterialis.* Ubi vobis *cogitationis* homonymia iterum occurrit; & nihil ampliùs animadverto præter quæſtionem fundamento deſtitutam, & huic perſimilem: Judicas te eſſe hominem, quia in te omnia deprehendis, propter quæ eos in quibus illa reperiuntur homines vocas, ſed quî ſcis annon ſis elephas potiùs quàm homo, aliquibus aliis quas ignoras de cauſis? Nam poſtquam ſubſtantia quæ cogitat, ſe intellectualem eſſe judicavit, quia in ſe omnes ſubſtantiarum intellectualium proprietates obſervavit, & nullas quæ corpori conveniant animadvertere potuit, ex ipſa adhuc quæritur, quomodo noverit annon ſit corpus, potiùs quàm ſubſtantia immaterialis.

Quinta Inſtantia ejusdem eſt farinæ, *Etiamſi nullam in meâ cogitatione extenſionem animadvertam, non ſequi tamen eam non eſſe extenſam, quia cogitatio mea veritatis rerum non ſit norma.* Itidem ſexta, *Fieri poſſe ut diſtinctio illa, quam cogitatione meâ inter cogitationem & corpus eſſe comperio, ſit falſa.* Sed hîc peculiariter obſervanda eſt iſtorum verborum homonymia, *Cogitatio mea non eſt veritatis rerum norma.* Si enim ſignificetur, cogitationem meam aliorum non debere eſſe normam, ita ut quia aliquid verum eſſe credo, illud etiam alii credere teneantur, non illibenter aſſentiar. Sed ad eam, de qua agitur, rem, id nihil prorſus facit. Neminem enim unquam in mea verba jurare volui. Contra diverſis in locis ſoli rationum evidentiæ cedendum eſſe monui. Præterea ſi *cogitationis* vox indiſcriminatim pro omni animæ operatione accipiatur, certum eſt nos in multas cogitationes incidere poſſe, ex quibus de rerum extra nos poſitarum veritate nihil inferre debeamus. Sed neque illud hîc eſt appoſitum, ubi tantum de iis cogitationibus agitur, quæ claræ & diſtinctæ ſunt perceptiones, & de judiciis quæ unusquisque apud ſe conſentanea iſtis perceptionibus facere debet. Quare in eo quo voces iſtæ hîc accipiendæ ſunt ſenſu, dico uniuscujusque cogitationem id eſt perceptionem ſeu notitiam quam alicujus rei habet, ipſi veritatis iſtius rei regulam eſſe debere, hoc eſt, omnia quæ de ea facit judicia, ut recta ſint, præceptioni iſti conformia eſſe oportere. Imò quod ad veritates fidei attinet, rationem aliquam habere nos oportet, quæ perſuadeat eas à Deo eſſe revelatas, antequam ad eas credendum voluntatem determinemus. Et quamvis indocti

recte faciant, ſi doctiorum de rebus cognitu difficilibus judicium ſequantur, nihilominus ex perceptione propria diſcere debent ſe eſſe ignaros, & eos quorum judicia ſequi volunt, ſe cognitione antecellere, alioqui illa ſequendo peccarent, & inſtar automatum aut brutorum potius quàm hominum ſe gererent. Unde apparet Philoſophum turpiùs errare non poſſe, quàm ſi judicia ſuis rerum perceptionibus diſſentanea formare velit. Sed tamen quomodo hîc Auctor in plerisque ſuis objectionibus ab iſto errore purgare ſe poſſit non capio. Non enim vult ut unusquisque propriam perceptionem ſequatur, ſed potiùs neſcio quas opiniones & commenta, quæ nobis proponere ipſi libet, quantumvis nullo modo ea percipiantur.

Contra tertiam Meditationem amici tui annotarunt, 1. *Omnes homines Dei in ſe ideam non animadvertere.* 2. *Me iſtam ideam ſi mihi ineſſet, comprehenſurum.* 3. *Multos meas rationes legiſſe, qui iis perſuaſi non fuerunt.* 4. *Ex eo quod me imperfectum eſſe agnoſco, non ſequi, Deum eſſe.*

Sed ſi *Ideæ* vox eo modo intelligatur quo diſertè dixi me illam accipere, nec excuſatio quæratur in quorundam homonymia, qui eam ad imagines rerum materialium, quæ formantur in phantaſia, reſtringunt, nemo negare poteſt ſe aliquam Dei ideam habere, niſi dicat ſe non intelligere quid hæc verba ſignificent, *Res omnium quas poſſimus concipere perfectisſima*; hoc enim eſt quod apud omnes homines *Dei* nomine venit. Dicere autem te non intelligere quid ſignificent voces omnium ore tritæ, eſt, te, ut alienam oppugnes ſententiam, in miras anguſtias conſtringere. Adde quòd hæc ſit omnium, quæ fingi poſſunt, maximè impia confeſſio, de te ipſo dicere, eo ſenſu quo *ideæ* vocem accepi, te nullam Dei ideã habere. Hoc enim eſt non ſolùm profiteri, te illum naturali ratione non cognoſcere, ſed etiam te nec fide, nec ullâ aliâ viâ, quicquam de illo poſſe ſcire; quia ſi nullam ideam, id eſt nullam perceptionem habeas, quæ ſignificatui hujus vocis *Deus* reſpondeat, quantumvis profitearis te credere *Deum* eſſe, iſtud perinde eſt ac ſi dicas, te credere *nihil* eſſe, & ita in impietatis & extremæ ignorantiæ abyſſo demerſum jacere.

Quod addunt, *me iſtam ideam, ſi qua in me eſſet, comprehenſurum*, absque fundamento dictum eſt. Quia enim *comprehendendi* vox limitationem aliquam deſignat, fieri non poteſt ut ſpiritus finitus Deum, qui infinitus eſt, comprehendat. Sed id non obſtat quominus eum eſſe animadvertat; ſicut montem tangere quidem potes, etiamſi eum ulnis amplecti nequeas.

Quod dicunt etiam de meis rationibus, *multos eas legiſſe, qui tamen illis perſuaſi non fuerunt*; facilè confutari poteſt; quia aliquot alii reperti ſunt qui eas comprehenderunt, & quibus omni ex parte ſatisfecerunt. Plus enim fidei adhiberi debet uni, qui ſine mentiendi intentione aſſerit, ſe aliquid vidiſſe aut comprehendiſſe, quàm mille aliis, qui id, quia videre aut comprehendere nequiverunt, infitiantur. Ita in antipodum detectione plus fidei aliquot nautarum, qui totum

terra-

terrarum Orbem circumiverant, relationi, quàm millenis aliquot Philoſophis qui eam rotundam eſſe non crediderunt, adhibitum eſt. Et quia hîc Elementorum Euclidis meminerunt, quaſi omnibus promiſcuè intellectu eſſent facilia, conſiderent, quæſo, vix centeſimum quemque eorum qui in Philoſophia Scholaſtica doctiſſimi habentur, illa intelligere, vel decies milleſimum Apollonii aut Archimedis omnes demonſtrationes percipere, quamvis illæ Euclideis non minùs evidentes & certæ ſint.

Denique cùm dicunt, *Ex eo quod aliquam in me agnoſco imperfectionem non ſequi Deum eſſe*, nihil omnino probant. Non enim id immediatè ex eo ſolo, nullâ præterea re additâ, collegi. Et ſic argumentantes in memoriam mihi revocant iſtius Auctoris artificium, qui ut meæ rationes imperfectæ & debiles appareant, eas truncare eſt ſolitus.

Nihil in iis omnibus, quæ in reliquas tres Meditationes annotarunt, obſervare poſſum, cui alibi copiosè non reſponderim. Veluti cùm objiciunt, 1. *Me in probanda Dei exiſtentia per quaſdam nobis inſitas notiones in διάλληλον, quem* circulum *vocant, incidere, cùm poſtea dicam nullius rei certitudinem habere nos poſſe, niſi priùs Deum eſſe perſuaſi ſimus.* 2. *Dei notitiam nihil ad veritatum Mathematicarum ſcientiam comparandam facere.* 3. *Illum ſeductorem eſſe poſſe.* Inſpice ea de re Reſponſionem meam ad ſecundas objectiones, num. 3. & 4. & partem 2. reſp. ad quartas, circa finem.

Tandem addunt cogitatum, quod non memini ab Auctore iſto in libro Inſtantiarum ſcriptum eſſe, etſi iis quæ illic occurrunt perſimile ſit. *Multi*, inquiunt, *præſtantis ingenii viri credunt ſe clarè animadvertere extenſionem Mathematicam, quam pro principio in Phyſica mea ſtatuo, merum meum commentum eſſe, eamque extra animum meum ſubſiſtentiam nullam habere aut habere poſſe, cùm ſit pura puta à Phyſico corpore abſtractio: ideoque univerſam meam Phyſicam imaginariam tantùm & fictam eſſe, ſicut omnes puras Mathematicas eſſe conſtat; ſed in Phyſica reali rerum à Deo creatarum, opus eſſe reali, ſolidâ, & non imaginariâ materiâ.* Hæc eſt Objectio objectionum, & compendium univerſæ doctrinæ eximiorum qui hîc citantur Philoſophorum. Omnia quæ intelligere & concipere poſſumus, nihil aliud ſunt, ex illorum ſententia, niſi meræ animi noſtri imaginationes & figmenta, quæ nullam ſubſiſtentiam habere queant. Unde ſequitur, nos pro vero nihil debere admittere, niſi id quod neque intelligere, neque concipere, neque imaginari poſſumus; hoc eſt oſtium planè rationi eſſe occludendum, & ſufficere, ut quis inter præſtantis ingenii viros & Philoſophos annumeretur, eſſe Simiam, aut Pſittacum, non verò hominem. Nam ſi illa quæ concipi poſſunt, ea ſolum de cauſa, quia poſſunt concipi, pro falſis ſunt habenda, quid aliud reſtat, niſi ut id ſolum quod non intelligimus pro vero amplectamur, & inde noſtræ doctrinæ ſyſtema componamus; alios imitando etiamſi cur eos imitemur ignoremus, quemadmodum ſimiæ faciunt, & voces à nobis non intellectas more pſittacorum proferendo?

Sed

Sed hîc ſanè habeo unde me eximie conſoler, quòd Phyſica mea cum puris Mathematicis confertur, cùm nihil magis quàm ut iis ſimillima ſit exoptem.

Quod ad duas illas quæſtiones attinet, quas ſub finem adjiciunt, videlicet, *Quomodo anima, ſi materialis non ſit, corpus moveat, & quomodo ſpecies objectorum corporeorum recipere poſſit*; eæ ſolùm occaſionem mihi ſuppeditant hîc monendi, Auctorem iſtum non rectâ inſtitiſſe viâ, quando ſub prætextu Objectiones mihi faciendi, multas ejusmodi quæſtiones propoſuit, quarum ſolutio ad rerum quas ſcripſi demonſtrationem non erat neceſſaria, cùm vel indoctiſſimi plures unâ horâ quæſtiones proponere, quàm doctiſſimi totius vitæ ſpatio ſolvere poſſint; ideoque me de reſpondendo illis parum ſollicitum fuiſſe. Iſtæ verò inter alias explicationem unionis animæ cum corpore, quam nondum attigi, præſupponunt. Interim tamen tibi dicam, totam quæ in eis occurrit difficultatem, ex hypotheſi falſa, & quæ nullo modo probari poteſt, originem ducere, nimirum, ſi anima & corpus duæ ſint diverſæ naturæ ſubſtantiæ, fieri non poſſe ut altera in alteram agat. Nam è contrario, qui accidentia realia admittunt, ut calorem, gravitatem, & ſimilia, non dubitant quin iſta accidentia in corpus agere queant; cùm tamen majus inter utraque, hoc eſt inter accidentia & ſubſtantiam, quàm inter duas ſubſtantias ſit diſcrimen.

Cæterum antequam huic Epiſtolæ finem imponam, duas adhuc annotabo hîc homonymias, quas in iſto Inſtantiarum libro offendi, quia præcipuæ eſſe mihi videntur, quæ minùs attentos Lectores in errorem poſſint abducere; hac ratione oſtendere tibi cupiens, me, ſi quid ibi inveniſſem quod reſpoſione dignum eſſe exiſtimarem, id minimè fuiſſe prætermiſſurum.

Prima occurrit pag. 63. ubi quia alicubi dixeram, animam, interea dum de omnium rerum materialium exiſtentia dubitat, ſe *præcisè tantùm* tanquam ſubſtantiam immaterialem cognoſcere; & ſeptem aut octo poſt lineis, ad oſtendendum me his vocibus *præcisè tantùm*, omnimodam excluſionem aut negationem non intelligere, ſed ſolùm abſtractionem à rebus materialibus, dixi nos nihilominus non eſſe certos nihil in anima eſſe corporei, etiamſi nihil tale in ea deprehenderemus; adeò inique mecum agit iſte Auctor, ut Lectori velit perſuadere, me cùm dixi *præcisè tantùm*, corpus excludere intendiſſe, ac proinde mihi ipſi poſtea contradixiſſe, cùm me id velle excludere negavi. Nihil ad illam accuſationem reſpondeo, quod in Meditatione ſexta aliquid ante à me non probatum ſuppoſuerim, & ita in paralogiſmum inciderim. Facile enim eſt deprehendere ejus falſitatem, quæ toto hoc libro vulgatiſſima eſt, & mihi ſuſpicionem excitare poſſet, Auctorem ejus bona mecum fide non egiſſe, ſi mihi perſpectus non eſſet illius animus, & niſi ipſum falsâ iſtâ perſuaſione primùm deceptum eſſe crederem.

Altera homonymia reperitur pag. 84. ubi *diſtinguere* & *abſtrahere* unum idemque eſſe vult, cùm tamen magnum inter illa ſit diſcrimen. Nam qui ſubſtantiam ab ejusdem accidentibus diſtinguit, utraque conſiderare debet, quod non pa-

rum

rum ad illius cognitionem adipiſcendam conducit: ſed ſi ſubſtantia abſtractione ſolummodo à ſuis accidentibus ſeparetur, hoc eſt, ſi conſideretur ſola, de illis non cogitando, id impedit quominus adeò perfectè, ut aliàs fieret, cognoſci poſſit, cùm natura ſubſtantiæ per accidentia innoteſcat.

Hæc ſunt, Clariſſime Vir, quæ magno Inſtantiarum libro reponenda eſſe putavi. Quamvis enim fortaſſe Auctoris amicis rem magis gratam facturus eſſem, ſi omnes ejus Inſtantias ſigillatim refellerem, vererer tamen ne id perinde placeret meis, & ne mihi ſuccenſerent quòd tempus in re tam parum neceſſaria tererem, atque ita otii mei dominos conſtituerem eos omnes quibus ſuum in quæſtionibus inutilibus mihi proponendis prodigere luberet. Sed interim pro tua de me ſollicitudine gratias quàm poſſum maximas ago. Vale.

OBJECTIONES SEXTÆ.

PErlectis attentiſſimè tuis Meditationibus, & iis quæ hactenus objectis reſpondiſti, nonnulli etiamnum ſcrupuli ſuperſunt, quos à te juſtum eſt auferri. Primus eſt, non videri adeò certum nos eſſe, ex eo quod cogitemus; Ut enim certus ſis te cogitare, debes ſcire quid ſit cogitare ſeu cogitatio, quidve exiſtentia tua; cumque nondum ſcias quid ſint illa, quî noſſe potes te cogitare, vel exiſtere? Cùm igitur dicens *cogito*, neſcias quid dicas: cumque addens, *ſum igitur*, neſcias etiam quid dicas, imò nequidem ſcias te dicere, vel cogitare quidpiam, quoniam ad hoc neceſſe videtur ut ſcias te ſcire quid dicas, iterumque ut noveris quod ſcias te ſcire quid dicas, & ſic in infinitum, conſtat te ſcire non poſſe an ſis, vel etiam an cogites.

Sed ut ſit ſecundus ſcrupulus, cùm ais te *cogitare* & *exiſtere*, contendet quiſpiam te decipi, neque cogitare ſed tantùm moveri, teque nihil aliud eſſe quàm motum corporeum, cùm nullus dum tuam demonſtrationem animo complecti potuerit, quâ putas te demonſtraſſe nullum motum corporeum eſſe poſſe, quam vocas cogitationem. An igitur eâ quâ uteris Analyſi motus omnes tuæ materiæ ſubtilis ita ſecuiſti, ut certus ſis, nobiſque attentiſſimis, &, ut putamus, ſatis perſpicacibus, oſtendere poſſis repugnare cogitationes noſtras in illos motus corporeos refundi?

Tertius ſcrupulus perſimilis eſt, cùm enim nonnulli Patres Eccleſiæ cum Platonicis exiſtimarint Angelos eſſe corporeos, unde & Concilium Lateranenſe concluſit illos pingi poſſe; idemque penitus de anima rationali putarint, quippe quam opinarentur ex eis aliqui profectam ex traduce, dixerunt tamen tam Angelos quàm animam cogitare, quod proinde fieri poſſe per motus corporeos, vel etiam ipſos eſſe motus corporeos cenſuiſſe videantur, à quibus cogitationem minimè

diſtinxerint. Quod & ſimiarum, canum, & aliorum animalium cogitationibus confirmari poteſt: canes enim dormiendo latrant, ac ſi lepores vel fures inſequerentur, ſciuntque ſe vigilando currere, imo & ſomniando latrare, quamvis nihil tecum in iis à corporibus diſtinctum agnoſcimus. Quòd ſi negaris canem ſcire ſe currere, aut cogitare, præterquàm quòd id dicis, necprobas, ipſe canis de nobis forſan ſimile judicium efformat, nempe nos ſcire an curramus, aut cogitemus, dum currimus, vel cogitamus: neque enim modum illius internum operandi vides, quemadmodum nec ille tuum inſpicit, nec deſunt viri magni qui belluis rationem concedant, olimque tribuerint. Tantumque abeſt ut credamus omnes illarum operationes absque ſenſu, vita & anima ope Mechanicæ poſſe ſatis explicari, quin illud & ἀδυνατον, & riſu dignum quolibet pignore certare velimus; Ac denique non deſunt plures, qui hominem ipſum etiam absque ſenſu & intellectu dicturi ſint, & omnia poſſe facere beneficio elateriorum mechanicorum, & absque ulla mente, ſi tandem ſimia, canis, & elephas hocce modo ſuis omnibus operationibus fungi queant, cùm ſi ratio mediocris belluarum differat à ratione hominis, ſecundùm plus & minus ſolummodo differant, quæ non mutant eſſentiam.

Quartus ſcrupulus eſt de ſcientia Athei, qnam contendit eſſe certiſſimam, & etiam, juxta tuam regulam, evidentiſſimam: dum aſſerit, ſi ab æqualibus æqualia demantur, quæ ſuperſunt æqualia fore: tres angulos trianguli rectilinei æquales eſſe duobus rectis, & mille ſimilia: quandoquidem de iis cogitare nequit, quin ea certiſſima credat: quod contendit ita verum eſſe, ut etiamſi neque Deus exiſtat, neque ſit poſſibilis, ut ille putat, non minus ſit certus de illis veritatibus, quàm ſi reverà exiſteret; negatque ullam dubitandi rationem ei poſſe offerri, quæ tantiſper eum deturbet, aut dubium efficiat: quam enim afferres, an Deum, ſi ſit, illum poſſe decipere? ſed negabit ſe in his etiam à Deo ſuam omnipotentiam exſerente poſſe decipi.

Hincque naſcitur quintus ſcrupulus, qui radices figit in illa deceptione, quam ipſi Deo penitus denegas; cùm enim plurimi Theologi cenſeant continuò damnatos tum angelos, tum homines, per ideam ignis torquentis ſibi à Deo inditam decipi, adeò ut firmiſſimè credant, clariſſimeque videre atque percipere putent ſe revera torqueri ab igne, licèt nullus ſit ignis, nunquid ſimilibus ideis nos Deus poteſt decipere, nobiſque continuò illudere, ſpeciebus vel ideis in animas noſtras immiſſis? adeò ut exiſtimemus nos clarè videre, & ſingulis ſenſibus percipere, quæ tamen non ſint extra nos, ut neque cælum ſit, aut terra, neque brachia, pedes, oculos, &c. habeamus. Quod quidem facere poteſt absque injuria & iniquitate, cùm ſit ſupremus omnium Dominus, deque ſuis abſolutè poſſit diſponere; præſertim cùm id efficere queat ad deprimendam hominum ſuperbiam, & illorum punienda peccata, vel propter peccatum originale, aut alias ob cauſas nobis occultas. Quæ ſanè confirmari videntur illis ſcripturæ locis, quæ probant nos ſcire

nihil

nihil poſſe, qualis eſt locus Pauli 1. ad Cor. cap. 8. verſ. 2. *Si quis*, inquit, *ſe exiſtimat aliquid ſcire, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum ſcire*; & locus Eccleſiaſtæ c. 8. v. 17. *Intellexi quòd omnium operum Dei nullam poteſt homo invenire rationem eorum quæ fiunt ſub ſole: & quantò plus laboraverit ad quærendum, tantò minus inveniet, etiamſi dixerit ſapiens ſe nôſſe, non poterit reperire*. Quòd autem ſapiens id dixerit ob præmeditatas rationes, & non per tranſennam, vel incogitanter & ex abrupto, conſtat ex toto illius libro, præſertim ubi quæſtio proponitur de Mente, quam contendis immortalem. Nam verſic. 19. cap. 3. *ait, eundem eſſe interitum hominis & jumentorum*: quòd ne reſpondeas de ſolo corpore intelligi, ſubjungit, *hominem nihil amplius habere jumento*: & loquens de ipſo ſpiritu hominis, negat *ullum eſſe qui noverit an ille ſurſum aſcendat*, hoc eſt, an ſit immortalis, *an verò cum ſpiritibus jumentorum deſcendat*, hoc eſt, corrumpatur. Nec eſt quod dicas in perſona impiorum loqui, alioqui ea de reſcriò monere, & quæ attulerat, refellere debuiſſet: vel etiam neges te ad ea reſpondere debere, quod ad Theologos Scriptura pertineat, cùm enim ſis Chriſtianus, te paratum eſſe decet ad omnibus aliquid adverſus fidem, præſertim verò adverſus ea, quæ ſtatuere cupis, objicientibus reſpondendum, & pro viribus ſatisfaciendum.

Sextus ſcrupulus oritur ex indifferentia judicii, ſeu libertatis, quam negas ad arbitrii perfectionem attinere, ſed ad ſolam imperfectionem, adeò ut indifferentia tollatur, quoties mens clarè perſpicit quæ credenda, vel facienda, vel omittenda ſunt. Quibus poſitis, numquid vides te Dei libertatem deſtruere, à qua tollis indifferentiam, dum creat mundum hunc potius, quàm alium, aut nullum condit? Cùm ſit tamen de fide Deum ab æterno fuiſſe indifferentem, ut conderet unum, vel innumeros, vel etiam nullum. Qui verò dubitat Deum omnia tam agenda quàm omittenda ſemper clariſſimo intuitu perſpexiſſe; non igitur clariſſima rerum viſio atque perceptio tollit arbitrii indifferentiam: quæ ſi non poſſit humanæ libertati convenire, neque divinæ congruet, quandoquidem eſſentiæ rerum ſunt, inſtar numerorum indiviſibiles, & immutabiles, quapropter non minùs includitur indifferentia in divini, quàm in humani arbitrii libertate.

Septimus ſcrupulus erit de ſuperficie, in qua, vel cujus ope ais fieri omnes ſenſationes: non enim intelligimus, quî fieri poſſit ut neque ſit pars corporum quæ ſentiuntur, neque pars ipſius aëris, & vaporum, quorum illam negas eſſe partem ullam, vel etiam extremum: Nec dum etiam capimus nulla eſſe cujuslibet corporis aut ſubſtantiæ accidentia realia, quæ virtute divina poſſint abſque ullo ſubjecto exiſtere, reque vera exiſtant in altaris Sacramento, uti aſſeris. Non eſt tamen quòd Doctores noſtri moveantur, donec viderint num ſis illa demonſtraturus in tua Phyſica, cujus nobis ſpem facis, quamque vix credunt ea nobis adeò clarè propoſituram, ut ipſa poſſint, vel debeant amplecti rejectis antiquioribus.

Octavus ſcrupulus oritur ex tua reſponſione ad Quintas objectiones. Qui fieri

poſſit ut veritates Geometricæ, aut Metaphyſicæ, quales ſunt à te memoratæ, ſint immutabiles & æternæ, nec tamen independentes à Deo. Nam in quo genere cauſæ dependent ab eo? numquid ergo potuit efficere, ut natura trianguli non fuerit? & quâ ratione; amabo, potuiſſet ab æterno facere ut non fuiſſet verum, bis 4 eſſe octo? aut triangulum non habere tres angulos? Vel igitur iſtæ veritates pendent ab intellectu ſolo, dum hæc cogitat, vel à rebus exiſtentibus, vel ſunt independentes, cum Deus non videatur efficere potuiſſe, ut ulla ex iſtis eſſentiis ſeu veritatibus non fuerit ab æterno.

Nonus denique ſcrupulus maximè nos urget, cùm ais, ſenſuum operationibus eſſe diffidendum, & intellectus certitudinem ſenſuum certitudine longè majorem eſſe: quid enim, ſi nulla poſſit intellectus certitudine gaudere, niſi priùs eam à ſenſibus bene diſpoſitis habeat? ſiquidem non poteſt ille alicujus ſenſus errorem corrigere, niſi priùs alter ſenſus prædictum emendet errorem. Apparet baculus fractus in aqua ob refractionem, qui tamen rectus ſit: quis corriget illum errorem? an intellectus? nuſquam, ſed tactus; idemque de reliquis eſto judicium. Itaque ſi ſenſus omnes rite diſpoſitos adhibeas, qui ſemper idem renuncient, maximam omnium certitudinem, cujus homo ſit naturaliter capax, aſſequeris; quæ ſæpenumero te fugiet; ſi mentis operationi fidas, quæ ſæpe aberrat in iis, de quibus ne quidem dubitari poſſe credebat.

Hæc ſunt præcipuè quæ nobis remoram injiciunt: Quibus etiam ſubjungas certam rationem, certoſque characteres, qui nos certiſſimos reddant quandonam rem aliquam ita completè abſque alia intelligimus, ut certum ſit unam ab alia ita diſtingui, ut ſeorſim poſſint, ſaltem Dei virtute, ſubſiſtere: hoc eſt, quomodo poſſimus certò, clarè, diſtinctéque cognoſcere illam intellectionis diſtinctionem non ab ipſo fieri intellectu, ſed ab ipſis rebus procedere. Enimverò cùm immenſitatem Dei contemplamur, non cogitantes de illius juſtitia; vel cùm de illius exiſtentia, non cogitantes de Filio, vel Spiritu Sancto, numquid completè precipimus illam exiſtentiam, vel Deum exiſtentem, abſque illis perſonis, quas peræque poſſit aliquis infidelis negare, atque negas mentem vel cogitationem de corpore: Quemadmodum igitur malè quis concludet Filium & Spiritum Sanctum à Deo Patre eſſentialiter eſſe diſtinctos, aut ab eo ſeparari poſſe, ita neque tibi conceſſerit quiſpiam cogitationem vel mentem humanam à corpore diſtingui, licèt unum abſque alio concipias, & unum de alio perneges, neque putes id fieri per ullam tuæ mentis abſtractionem. Quibus ſanè ſi ſatisfacias, nil penitus nobis ſupereſſe videtur quod Theologis noſtris diſpliceat.

APPENDIX.

Pauca quædam ab aliis quæſita hic ſubjunguntur, ut conjunctim ad ipſa & ad proximè præcedentia reſpondeatur, quia ſunt ejuſdem argumenti. Quidam itaque ex doctiſſimis & perſpicaciſſimis hæc tria diligentiùs explicari voluerunt.

1. Quo-

1. Quomodo certo ſciam me habere claram ideam animæ meæ.

2. Quomodo certo ſciam ideam illam eſſe prorſus diverſam à quacunque alia re.

3. Quomodo certo ſciam illam nihil prorſus habere corporeitatis. *Alii verò propoſuerunt ea quæ ſequuntur.*

Philoſophi & Geometræ ad DOMINUM CARTESIUM

QUantumvis apud nos cogitemus, num revera mentis noſtræ ſeu humanæ Idola, hoc eſt cognitio atque perceptio quidpiam corporeum in ſe contineat, aſſerere non audemus, nullu corpori quocunque velis motu affecto, id quod vocamus cogitationem, ulla ratione convenire. Cùm enim cernamus quædam corpora quæ non cogitant, & alia, utpotè humana, & fortè brutorum, quæ cogitant, numquid ipſe nos ſophiſmatis reos perages, & audaciæ nimiæ, ſi propterea concludamus nulla eſſe corpora quæ cogitant? Vix ut dubitemus nos à te continuo deridendos, ſi primi argumentum illud ex ideis, tam pro mente quam pro Deo, propoſitum audiſſemus, illud deinde tua conſuiſſes Analyſi: qua teipſum præoccupaſſe & præveniſſe videris, adeo ut jam tuæ ipſe menti callum obduxiſſe videaris, quæ non ſit deinceps libera ut videat ſingulas, quas in te reperis, animæ proprietates vel operationes à motibus corporeis dependere: vel nodum ſolvas, quo vinculis adamantinis exiſtimas nos ipſos detineri, quò minùs mentes noſtræ corpus omne prætervolent.

Nodus eſt, nos optimè percipere 3. & 2. facere 5. & ſi æqualia ab æqualibus auferas, adhuc æqualia futura: his & mille aliis convincimur, idemque penes te reperies. Cur ſimiliter non convincimur ex ideis tuis, vel noſtris, animam hominis eſſe diſtinctam à corpore, & Deum exiſtere? Dices, te non poſſe nobis hanc veritatem in os, niſi meditemur tecum, ingerere. En ſepties legimus quæ ſcripſiſti, & mentem Angelorum inſtar pro viribus attollimus, necdum tamen perſuademur. Neque tamen exiſtimamus, te potiùs dicturum mentes omnes noſtras bruto faſcino infectas, & Metaphyſicis rebus quibus à 30. annis aſſueti ſumus, prorſus ineptas, quàm ut fatearis tuas rationes hactenus ex ideis mentis & Dei hauſtas non eſſe tanti ponderis tantarumque virium, ut mentes hominum doctorum, totis viribus è maſſa corporea ſe proripientium, ſibi poſſint atque debeant ſubjicere.

Quin potiùs arbitramur, te prorſus idem faſſurum, ſi meditationes tuas eo relegas animo, quo illas ad examen analyticum revocares, ſi ab inimico tibi propoſitæ fuiſſent. Denique quamdiu neſcimus quid à corporibus & illorum motibus fieri poſſit, cùm & fatearis nullum omnia ſcire poſſe, quæ Deus in aliquo ſubjecto poſuit, atque ponere valet, abſque ipſius Dei revelatione, qui ſcire potuiſti

potuiſti hanc à Deo non fuiſſe poſitam in quibuſdam corporibus vim & proprietatem, ut dubitent, cogitent, &c. Hæc ſunt ſive argumenta, ſive mavis præjudicia noſtra, quibus ſi medearis, quantas, Deus immortalis! tibi gratias omnes ſimul habituri ſumus, Vir Clariſſime, qui nos ab iſtis ſpinis tuam ſementem ſuffocantibus eripueris. Quod faxit Deus Opt. Max. cujus uni gloriæ cernimus te feliciter tua omnia obſtrinxiſſe.

RESPONSIO AD *Sextas Objectiones.*

I.

VErum quidem eſt neminem poſſe eſſe certum ſe cogitare, nec ſe exiſtere, niſi ſciat quid ſit cogitatio, & quid exiſtentia; Non quòd ad hoc requiratur ſcientia reflexa, vel per demonſtrationem acquiſita, & multo minùs ſcientia ſcientiæ reflexæ, per quam ſciat ſe ſcire, iterumque ſe ſcire ſe ſcire, atque ita in infinitum, qualis de nulla unquam re haberi poteſt: Sed omnino ſufficit ut id ſciat cognitione illa interna, quæ reflexam ſemper antecedit, & quæ omnibus hominibus de cogitatione & exiſtentia ita innata eſt, ut quamvis fortè præjudiciis obruti, & ad verba magis, quàm ad verborum ſignificationes attenti fingere poſſimus, nos illam non habere, non poſſimus tamen revera non habere. Cùm itaque quis advertit ſe cogitare, atque indè ſequi ſe exiſtere, quamvis fortè nunquam antea quæſiverit quid ſit cogitatio, nec quid exiſtentia, non poteſt tamen non utramque ſatis noſſe, ut ſibi in hac parte ſatisfaciat.

2. Nec etiam fieri poteſt, cùm quis advertit ſe cogitare, intelligitque quid ſit moveri, ut putet ſe decipi, ſeque non cogitare, ſed tantùm moveri; Cùm enim planè aliam habeat ideam ſive notionem cogitationis, quàm motus corporei, neceſſe eſt ut unum tanquam ab alio diverſum intelligat; etſi propter conſuetudinem plures diverſas proprietates, & inter quas nulla connexio cognoſcitur, uni & eidem ſubjecto tribuendi, fieri poſſit ut dubitet, vel etiam ut affirmet, ſe eſſe unum & eundem, qui cogitat, & qui loco movetur. Notandumque eſt duobus modis ea, quorum diverſas habemus ideas, pro una & eadem re ſumi poſſe; nempe vel unitate & identitate naturæ, vel tantum unitate compoſitionis. Ita exempli causâ, non eandem quidem habemus ideam figuræ & motus: ut neque eandem habemus intellectionis & volitionis; neque etiam oſſium & carnis, neque cogitationis & rei extenſæ: Atque nihilominus clarè percipimus illi eidem ſubſtantiæ, cui competit ut ſit figurata, competere etiam ut poſſit moveri, adeò ut figuratum & mobile ſit unum & idem unitate naturæ; Itemque rem intelligentem, & volentem eſſe etiam unam & eandem unitate naturæ: Non autem

tem idem percipimus de re, quam conſideramus ſub forma oſſis, & de re, quam conſideramus ſub forma carnis, nec idcirco poſſumus illas pro una & eadem re ſumere unitate naturæ, ſed tantùm unitate compoſitionis, quatenùs ſcilicet unum & idem eſt animal quod habet oſſa & carnes. Jam verò quæſtio eſt, an rem cogitantem & rem extenſam perſpiciamus eſſe unam & eandem unitate naturæ, ita ſcilicet ut inter cogitationem & extenſionem, aliquam talem affinitatem ſive connexionem inveniamus, qualem inter figuram & motum, vel intellectionem & volitionem advertimus, an potiùs dicantur tantùm eſſe unum & idem unitate compoſitionis, quatenus in eodem homine reperiuntur, ut oſſa & carnes in eodem animali, quod ultimum affirmo, quia diſtinctionem ſive diverſitatem omnimodam inter naturam rei extenſæ, & rei cogitantis, non minùs quàm inter oſſa & carnes, animadverto.

Quia verò etiam auctoritate hìc certatur, ne fortè ipſa veritati præjudicet, ad id quod additur, *neminem adhuc meam demonſtrationem animo complecti potuiſſe*, cogor reſpondere, quamvis nondum à multis fuerit examinata, nonnullos tamen eſſe qui ſe illam intelligere affirment; & quemadmodum unus teſtis, qui, poſtquam in Americam navigavit, ait ſe vidiſſe Antipodas, majorem meretur fidem, quàm mille alii qui negarunt illos eſſe, propter hoc ſolum quod ignorarent: Ita etiam apud eos qui rationum momenta, ut par eſt, examinant, pluris facienda eſt auctoritas unius dicentis ſe aliquam demonſtrationem rectè intelligere, quàm mille aliorum, qui eandem à nemine poſſe intelligi nullâ adjunctâ ratione affirmant: Etſi enim ipſi non intelligant, hoc non impedit quo minus ab aliis poſſit intelligi; & quia hoc ex illo concludentes oſtendunt ſe non ſatis accuratè ratiocinari, non valde magnam fidem merentur.

Ad id denique quod quæritur, *an ea quâ utor Analyſi motus omnes meæ materiæ ſubtilis ita ſecuerim, ut certus ſim, virisque attentisſimis, atque, ut putant, ſatis perſpicacibus oſtendere posſim repugnare cogitationes in motus corporeos refundi*, hoc eſt, ut interpretor, cogitationes & motus corporeos eſſe unum & idem: reſpondeo, mihi quidem eſſe certiſſimum, ſed non ideo ſpondere aliis, quantumvis attentis, & ſuo judicio perſpicacibus idem poſſe perſuaderi, ſaltem quandiu non ad res purè intelligibiles, ſed tantum ad imaginabiles attentionem ſuam convertent, ut apparet illos feciſſe, qui diſtinctionem cogitationis à motu per diſſectionem alicujus materiæ ſubtilis intelligendam eſſe finxerunt: Nam ex eo tantum intelligitur, quod notiones rei cogitantis, & rei extenſæ, ſive mobilis, ſint planè diverſæ, atque à ſe mutuò independentes: repugnetque ut illæ res, quæ à nobis tanquam diverſæ & independentes clarè intelliguntur, ſeparatim, ſaltem à Deo, poni non poſſint: adeò ut quotiescunque illas in uno & eodem ſubjecto reperimus, ut cogitationem & motum corporeum in eodem homine, non

debeamus idcirco exiſtimare ipſas ibi eſſe unum & idem unitate naturæ, ſed tantùm unitate compoſitionis.

3. Quod hic de Platonicis, eorumque ſectatoribus affertur, jam ab univerſa Eccleſia Catholica, & vulgo omnibus Philoſophis exploſum eſt: Concilium autem Lateranenſe concluſit quidem Angelos pingi poſſe, non autem ideo conceſſit eſſe corporeos: & quamvis revera corporei crederentur, non certè magis in ipſis, quàm in hominibus, mentes à corporibus inſeparabiles poſſent intelligi; Neque quoque ſi fingeretur animam humanam eſſe ex traduce, ideo concludi poſſet eſſe corpoream, ſed tantùm ut corpus naſcitur à corpore parentum, ita ipſam ab eorum anima proficiſci. Quantum ad canes & ſimias, etſi concederem in iis eſſe cogitationem, non indè ullo modo ſequeretur mentem humanam à corpore non diſtingui, ſed contra potius in aliis quoque animalibus mentes à corporibus eſſe diſtinctas: quod illi ipſi Platonici, quorum auctoritas mox laudabatur, poſt Pythagoricos cenſuerunt, ut ex eorum metempſychoſi manifeſtum eſt. At verò nullam planè in brutis eſſe cogitationem non modò dixi, ut hîc aſſumitur, ſed etiam firmiſſimis rationibus, & quæ à nemine hactenus fuerunt refutatæ, probavi: Atqui revera illi qui affirmant *canes ſcire ſe vigilando currere, imò & ſomniando latrare*, tanquam ſi in ipſorum cordibus verſarentur, id dicunt, & non probant. Etſi enim addant *ſe non credere operationes belluarum absque ſenſu, vitâ & animâ* (hoc eſt, ut interpretor, absque cogitatione, neque enim id vulgò vocatur vita, nec anima corporea, nec ſenſus organicus brutis à me denegatur) *ope Mechanicæ poſſe explicari, quin illud & ἀδύνατον, & riſu dignum quolibet pignore certare velint*, id pro ratione haberi non debet: idemque de qualibet alia re quantumvis vera dici poſſet; quin & pignoribus certari non ſolet, niſi ubi rationes deſunt ad probandum; & cùm olim eodem ferè modò viri magni Antipodas irriſerint, non ſtatim pro falſo habendum puto quidquid ab aliquibus irridetur.

Quod denique ſubjungitur, *non deeſſe plures, qui hominem ipſum, etiam absque ſenſu, & intellectu, dicturi ſint & omnia poſſe facere beneficio elateriorum Mechanicorum, absque ullâ mente, ſi tandem ſimia, canis, & elephas hocce modo ſuis omnibus operationibus fungi queant*, non ſanè etiam ratio eſt quâ quicquam probetur, niſi fortè quosdam homines tam confuſè omnia concipere, & anticipatis opinionibus verbotenus intellectis adeò tenaciter adhærere, ut potiùs quàm illas mutent, de ſe ipſis id negent, quod non poſſunt non ſemper apud ſe experiri: Nam ſanè fieri non poteſt quin ſemper apud nosmetipſos experiamur nos cogitare, nec proinde ex eo quòd oſtendatur bruta animantia omnibus ſuis operationibus absque ulla cogitatione fungi poſſe, quisquam concludet ſe ipſum ergo etiam non cogitare, niſi qui cùm priùs ſibi perſuaſerit ſe non aliter operari quàm bruta propter hoc ſcilicet, quòd illis cogitationem tribuerit, adeò pertinaciter adhærebit iſtis verbis, homines & bruta eodem modo operantur, ut

cùm

cùm illi oſtendetur bruta non cogitare, malit ſe etiam illâ ſuâ, cujus non poteſt non eſſe ſibi conſcius, cogitatione exuere, quàm mutare opinionem quòd ipſe, eodem modo ac bruta, operetur: Cujus tamen generis hominum multos eſſe non mihi facile perſuadeo: Sed ſanè multò plures, & majori cum ratione invenientur, qui ſi concedatur *cogitationem à motu corporeo non diſtingui*, eandem illam in brutis, atque in nobis eſſe contendent, quoniam omnes motus corporeos in illis, quemadmodum in nobis animadvertent, addentesque *differentiam, quæ eſt tantùm ſecundum plus & minus, non mutare eſſentiam*, quamvis forte minus rationis eſſe putent in belluis quàm in nobis, mentes tamen eſſe in ipſis ejusdem planè ſpeciei cum noſtris optimo jure concludent.

4. Quantum ad ſcientiam Athei, facilè eſt demonſtrare illam non eſſe immutabilem, & certam, ut enim jam antè dixi, quo minus potentem originis ſuæ auctorem aſſignabit, tanto majorem habebit occaſionem dubitandi an forte tam imperfectæ ſit naturæ, ut fallatur etiam in iis quæ ſibi quàm evidentiſſima apparebunt, illoque dubio liberari nunquam poterit, niſi à vero & fallere neſcio Deo ſe creatum eſſe prius agnoſcat.

5. Quòd autem repugnet homines à Deo decipi, clare demonſtratur ex eo, quod forma deceptionis ſit non ens, in quod non poteſt ferri ſummum ens. Et in hoc omnes Theologi conſentiunt, omniſque fidei Chriſtianæ certitudo ex hoc pendet. Cur enim revelatis à Deo crederemus, ſi nos interdum ab ipſo decipi arbitraremur? Et quamvis vulgo Theologi affirment damnatos igne inferni torqueri, non ideo tamen cenſent ipſos *decipi per falſam ideam ignis torquentis ſibi à Deo inditam*, ſed potiùs ab igne verè torqueri, quia *ut viventis hominis incorporeus ſpiritus tenetur naturaliter in corpore, ſic facilè per divinam potentiam teneri poteſt poſt mortem corporeo igne, &c.* Vide Mag. lib. 4. ſent. diſt. 44. Quantum autem ad loca Scripturæ, non exiſtimo meum eſſe ad ipſa reſpondere, niſi ſi quando videantur adverſari alicui opinioni quæ mihi ſit peculiaris; cùm enim tantum afferuntur in illas quæ apud omnes Chriſtianos ſunt vulgares, quales ſunt eæ quæ hîc impugnantur, nempe quod aliquid ſciri poſſit, & quod animæ humanæ non ſint ſimiles iis jumentorum, vererer crimen arrogantiæ ſi non mallem reſponſionibus ab aliis jam inventis contentus eſſe, quàm novas excogitare, quia nunquam me Theologicis ſtudiis immiſcui, niſi in quantum ad privatam meam inſtitutionem conferebant, nec tantum in me divinæ gratiæ experior, ut ad illa ſacra me vocatum putem. Itaque profiteor me nihil in poſterum de talibus reſponſurum; ſed nondum id ſervabo hac vice, ne fortè aliquibus occaſionem præbeam exiſtimandi me ideo tacere, quòd loca propoſita non ſatis commodè poſſim explicare. In primis igitur ajo locum D. Pauli 1. ad Corinth. cap. 8. verſ. 2. debere tantum intelligi de ſcientia, quæ non eſt cum charitate conjuncta, hoc eſt, de ſcientia Atheorum; quia quiſquis Deum, ut par eſt, novit, non poteſt ipſum non diligere, nec charitatem non habere. Hocque

probatur ex verbis proximè præcedentibus, *ſcientia inflat, charitas verò ædificat*: & proximè ſequentibus: *Si quis autem diligit Deum, hic* (nempe Deus) *cognitus eſt ab eo.* Ita enim non vult Apoſtolus nullam plane ſcientiam haberi poſſe, quia fatetur diligentes Deum ipſum cognoſcere, hoc eſt, de ipſo habere ſcientiam; ſed ait tantùm eos qui non habent charitatem, nec proinde ſatis Deum norunt, etſi forte in cæteris rebus aliquid ſe ſcire exiſtiment, nondum tamen agnoſcere quemadmodum oporteat ſcire, quia nempe incipiendum eſt à Dei cognitione, ac deinde aliarum omnium rerum cognitiones huic uni ſunt ſubordinandæ, quod in meis Meditationibus explicui: atque ideo hic ipſe locus, qui contra me afferebatur, meam hac de re opinionem tam apertè confirmat, ut non putem ipſum ab iis qui à me diſſentiunt poſſe rectè explicari. Quod ſi quis contendat pronomen *hic* non referri ad Deum, ſed ad hominem qui à Deo cognoſcatur & approbetur; alius Apoſtolus, nempe D. Joannes epiſt. 1. cap. 2. meæ explicationi prorſus favet, nam verſ. 2. hæc habet: *in hoc ſcimus quoniam cognovimus eum, ſi mandata ejus obſervamus.* cap. 4. verſ. 7. *qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum.*

Nec diſpar ratio eſt de locis Eccleſiaſtæ: Notandum enim Salomonem in illo libro non quidem agere perſonam impiorum, ſed ſuam tantum, quatenus ſcilicet, cùm peccator & à Deo averſus ante fuiſſet, ibi pœnitentiam agens, ait à ſe quidem, humanâ tantùm utente ſapientiâ, & illam ad Deum non referente, nihil inveniri potuiſſe quod plane ſatisfaceret, ſive in quo non eſſet vanitas. Ideoque hinc inde variis in locis monet oportere converti ad Deum, ut expreſſe in cap. 11. verſ. 9. *Et ſcito quod pro omnibus his adducet te Deus in judicium,* & in ſequentibus, utque ad libri finem. Specialiter autem in cap. 8. verſ. decimo ſeptimo hæc verba, *Et intellexi quod omnium operum Dei nullam poſſit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt ſub ſole, &c.* non intelligenda ſunt de quovis homine, ſed de eo quem deſcripſit in verſu præcedenti: *Eſt homo qui diebus & noctibus ſomnum non capit oculis.* Tanquam ſi vellet ibi Propheta monere, illos qui nimis aſſidui ſunt in ſtudiis, non aptos eſſe ad aſſequendam veritatem; hocque profectò non facilè ii, quibus ſum notus, de me dictum eſſe exiſtimabunt. Sed præcipuè attendendum eſt ad hæc verba *quæ fiunt ſub ſole*, ſæpius enim repetuntur in illo libro, & ſemper deſignant res naturales, ad excluſionem earum ſubordinationis ad Deum, quia nempe cùm Deus ſit ſupra omnia, non continetur inter ea quæ ſunt ſub ſole: Adeò ut loci citati verus ſenſus ſit, hominem non poſſe res naturales rectè ſcire, quandiu Deum non cognoſcit, ut ego etiam affirmavi. Denique in cap. 5. verſ. 29. manifeſtum eſt non dici, *eundem eſſe interitum hominis & jumentorum*, neque etiam *hominem nihil ampliùs habere jumento*, niſi tantùm ratione corporis: nam ibi fit tantùm mentio eorum quæ pertinent ad corpus; & ſtatim poſtea ſubjungitur ſeorſim de anima, *Quis novit ſi ſpiritus filio-*

filiorum Adam aſcendat ſurſum, & ſpiritus jumentorum deſcendat deorſum? Hoc eſt, an humanæ animæ beatitudine cœleſti fruituræ ſint, quis hoc novit per humanas rationes, & quandiu ad Deum ſe non convertit? Certè humanam animam non eſſe corpoream naturali ratione probare conatus ſum; ſed an ſurſum ſit adſcenſura, ſolâ fide cognoſci poſſe concedo.

6. Quantum ad arbitrii libertatem, longè alia ejus ratio eſt in Deo, quàm in nobis; repugnat enim Dei voluntatem non fuiſſe ab æterno indifferentem ad omnia quæ facta ſunt, aut unquam fient, quia nullum bonum, vel verum, nullumve credendum, vel faciendum, vel omittendum fingi poteſt, cujus idea in intellectu divino priùs fuerit, quàm ejus voluntas ſe determinarit ad efficiendum ut id tale eſſet: Neque hîc loquor de prioritate temporis, ſed ne quidem prius fuit ordine, vel naturâ, vel ratione ratiocinatâ, ut vocant, ita ſcilicet ut iſta boni idea impulerit Deum ad unum potiùs quàm aliud eligendum. Nempe, exempli cauſa, non ideo voluit mundum creare in tempore, quia vidit melius ſic fore, quàm ſi creaſſet ab æterno: nec voluit tres angulos trianguli æquales eſſe duobus rectis, quia cognovit aliter fieri non poſſe, &c. Sed contrà, quia voluit mundum creare in tempore, ideo ſic melius eſt, quàm ſi creatus fuiſſet ab æterno: & quia voluit tres angulos trianguli neceſſariò æquales eſſe duobus rectis, idcirco jam hoc verum eſt, & fieri aliter non poteſt, atque ita de reliquis. Nec obſtat quòd dici poſſit merita ſanctorum eſſe cauſam cur vitam æternam conſequantur, neque enim ita ejus ſunt cauſa ut Deum determinent ad aliquid volendum, ſed tantùm ſunt cauſa effectus, cujus Deus voluit ab æterno ut cauſa eſſent. Et ita ſumma indifferentia in Deo ſummum eſt ejus omnipotentiæ argumentum. Sed quantum ad hominem, cùm naturam omnis boni & veri jam à Deo determinatam inveniat, nec in aliud ejus voluntas ferri poſſit, evidens eſt ipſum eò libentiùs, ac proinde etiam liberiùs, bonum & verum amplecti, quò illud clariùs videt, nunquamque eſſe indifferentem, niſi quando quidnam ſit melius aut verius ignorat, vel certè quando tam perſpicuè non videt, quin de eo poſſit dubitare: Atque ita longè alia indifferentia humanæ libertati convenit quàm divinæ. Neque hîc refert quod eſſentiæ rerum dicantur eſſe indiviſibiles: nam primo, nulla eſſentia poteſt univocè Deo & creaturæ convenire: ac denique indifferentia non pertinet ad eſſentiam humanæ libertatis, cùm non modò ſimus liberi, quando ignorantia recti nos reddit indifferentes, ſed maxime etiam quando clara perceptio ad aliquid proſequendum impellit.

7. Non aliter concipio ſuperficiem, à qua ſenſus noſtros affici puto, quàm ab omnibus Mathematicis vel Philoſophis concipi ſolet (vel ſaltem debet) illa, quam à corpore diſtinguunt, & omni profunditate carere ſupponunt. Sed duobus modis ſuperficiei nomen apud Mathematicos uſurpatur; nempe vel pro corpore, ad cujus ſolam longitudinem & latitudinem attenditur, quodque

S 2 nulla

nulla cum profunditate ſpectatur, etſi non negetur ipſum aliquam habere; vel tantùm pro corporis modo, quando ſcilicet omnis ei profunditas denegatur. Et idcirco ad vitandam ambiguitatem, dixi me loqui de ea ſuperficie, quæ cùm ſit tantum modus, non poteſt eſſe pars corporis, corpus enim eſt ſubſtantia, & modus non poteſt eſſe pars ſubſtantiæ. Sed non negavi eſſe corporis extremum, quin è contra, maximè propriè vocari poteſt extremitas tam corporis contenti, quàm continentis, eo ſenſu quo dicuntur ea corpora eſſe contigua, quorum extremitates ſunt ſimul. Nam ſanè cùm duo corpora ſe mutuò tangunt, una & eadem eſt utriusque extremitas, quæ neutrius pars eſt, ſed utriusque idem modus, qui etiam poteſt manere, quamvis iſta corpora tollantur, modò tantùm alia, quæ ſint ejusdem accuratè magnitudinis & figuræ, in ipſorum loca ſuccedant. Quin & locus ille, qui ab Ariſtotelicis dicitur eſſe ſuperficies corporis ambientis, non poteſt intelligi eſſe alia ſuperficies, quàm hæc, quæ non eſt ſubſtantia, ſed modus. Neque enim mutatur locus turris, etſi aër ipſam ambiens mutetur, vel aliud corpus in locum ipſius turris ſubſtituatur, neque proinde ſuperficies, quæ hîc pro loco ſumitur, pars ulla eſt aëris ambientis, vel turris. Ad accidentium autem realitatem explodendam, non mihi videtur opus eſſe exſpectare alias rationes ab iis quæ jam à me tractatæ ſunt: Nam primò cùm omnis ſenſus tactu fiat, nihil præter ſuperficiem corporum poteſt ſentiri: Atqui ſi quæ ſint accidentia realia, debent eſſe quid diverſum ab iſta ſuperficie, quæ nihil aliud eſt quàm modus: Ergo ſi quæ ſint, non poſſunt ſentiri. Quis autem unquam exiſtimavit illa eſſe niſi quia putavit ſentiri. Ac deinde, omnino repugnat dari accidentia realia; quia quicquid eſt reale, poteſt ſeparatim ab omni alio ſubjecto exiſtere; quicquid autem ita ſeparatim poteſt exiſtere, eſt ſubſtantia, non accidens. Nec refert quod dicatur accidentia realia non naturaliter, ſed tantùm per divinam potentiam à ſubjectis ſuis ſejungi poſſe: Nihil enim aliud eſt fieri naturaliter, quàm fieri per potentiam Dei ordinariam, quæ nullo modo differt ab ejus potentia extraordinaria: nec aliud quicquam ponit in rebus: adeò ut ſi omne id, quod naturaliter ſine ſubjecto eſſe poteſt, ſit ſubſtantia, quicquid etiam per quantumvis extraordinariam Dei potentiam poteſt eſſe ſine ſubjecto, ſubſtantia eſt dicendum. Fateor quidem unam ſubſtantiam alteri ſubſtantiæ poſſe accidere; atqui cùm hoc contingit, non ipſa ſubſtantia eſt quæ habet formam accidentis, ſed ſolus modus quo accidit, ut cùm veſtis accidit homini, non ipſa veſtis ſed tantummodo *veſtitum eſſe* eſt accidens. Quia verò præcipua ratio quæ movit Philoſophos ad ponenda accidentia realia, fuit, quòd putarint ſine illis ſenſuum perceptiones explicari non poſſe, promiſi me id minutatim de ſingulis ſenſibus in Phyſicis expoſiturum, non quòd velim ut mihi ulla in re credatur, ſed quia ex iis quæ jam de viſu in Dioptrica explicui, putavi rectè judicantes facilè facturos eſſe conjecturam de eo quod in cæteris præſtare poſſim.

8. Atten-

8. Attendenti ad Dei immenſitatem manifeſtum eſt nihil omnino eſſe poſſe quod ab ipſo non pendeat, non modò nihil ſubſiſtens, ſed etiam nullum ordinem, nullam legem, nullamve rationem veri & boni: alioqui enim, ut paulò antè dicebatur, non fuiſſet planè indifferens ad ea creanda quæ creavit. Nam ſi quæ ratio boni ejus præordinationem anteceſſiſſet, illa ipſum determinaſſet ad id quod optimum eſt faciendum: ſed contra, quia ſe determinavit ad ea quæ jam ſunt facienda, idcirco, ut habetur in Geneſi, *ſunt valde bona*, hoc eſt, ratio eorum bonitatis ex eo pendet, quòd voluerit ipſa ſic facere. Nec opus eſt quærere, in quonam genere cauſæ bonitas, aliæve tam Mathematicæ, quàm Metaphyſicæ veritates à Deo dependeant: cùm enim cauſarum genera fuerint ab iis enumerata, qui fortè ad hanc cauſandi rationem non attendebant, minimè mirum eſſet ſi nullum ei nomen impoſuiſſent: ſed tamen impoſuerunt, poteſt enim vocari efficiens: eadem ratione qua Rex eſt legis effector, etſi lex ipſa non ſit res Phyſicè exiſtens, ſed tantùm, ut vocant, ens morale. Nec opus etiam eſt quærere, quâ ratione Deus potuiſſet ab æterno facere, ut non fuiſſet verum bis 4. eſſe 8. &c. fateor enim id à nobis intelligi non poſſe; atque, cùm ex alia parte rectè intelligam nihil in ullo genere entis eſſe poſſe quod à Deo non pendeat, & facile illi fuiſſe quædam ita inſtituere, ut à nobis hominibus non intelligatur ipſa poſſe aliter ſe habere quàm ſe habent, eſſet à ratione alienum propter hoc quod nec intelligimus, nec advertimus à nobis debere intelligi, de eo quod rectè intelligimus dubitare. Nec proinde putandum eſt *æternas veritates pendere ab humano intellectu, vel ab aliis rebus exiſtentibus*, ſed à ſolo Deo, qui ipſas ab æterno, ut ſummus legislator, inſtituit.

9. Ut rectè advertamus quænam ſit ſenſus certitudo, tres quaſi gradus in ipſo ſunt diſtinguendi. Ad primum pertinet tantùm illud quo immediate afficitur organum corporeum ab objectis externis, quodque nihil aliud eſſe poteſt quàm motus particularum iſtius organi, & figuræ ac ſitus mutatio ex illo motu procedens. Secundus continet id omne quod immediatè reſultat in mente ex eo quòd organo corporeo ſic affecto unita ſit, taleſque ſunt perceptiones doloris, titillationis, ſitis, famis, colorum, ſoni, ſaporis, odoris, caloris, frigoris, & ſimilium, quas oriri ex unione ac quaſi permiſtione mentis cum corpore in ſexta Meditatione dictum eſt. Tertius denique comprehendit omnia illa judicia, quæ occaſione motuum organi corporei de rebus extra nos poſitis ab ineunte ætate facere conſuevimus. Ut exempli cauſâ, cùm baculum video, non putandum eſt aliquas ſpecies intentionales ab ipſo ad oculum advolare, ſed tantùm radios luminis ex iſto baculo reflexos, quoſdam motus in nervo optico, & illo mediante, etiam in cerebro excitare, ut ſatis prolixè in Dioptrica explicui; atque in hoc cerebri motu, qui nobis cum brutis communis eſt, primus ſentiendi gra-

dus conſiſtit. Ex ipſo vero ſequitur ſecundus, qui ad ſolam coloris luminisve ex baculo reflexi perceptionem ſe extendit, oriturque ex eo quòd mens cerebro tam intimè conjuncta ſit, ut à motibus qui in ipſo fiunt afficiatur: atque nihi aliud ad ſenſum eſſet referendum, ſi accuratè illum ab intellectu diſtinguere vellemus. Nam quòd ex iſto coloris ſenſu quo afficior judicem baculum extra me poſitum eſſe coloratum: itemque quòd ex iſtius coloris extenſione, terminatione, ac ſitus relatione ad partes cerebri, de ejusdem baculi magnitudine, figura, & diſtantia ratiociner, etſi vulgo ſenſui tribuatur, ideoque hîc ad tertium ſentiendi gradum retulerim, manifeſtum tamen eſt à ſolo intellectu pendere; Atque magnitudinem, diſtantiam, & figuram per ſolam ratiocinationem unas ex aliis percipi poſſe in Dioptrica demonſtravi. Sed in hoc tantùm differentia eſt, quòd ea quæ nunc primum ob novam aliquam animadverſionem judicamus, intellectui tribuamus; quæ verò à prima ætate eodem planè modo, atque nunc, de iis quæ ſenſus noſtros afficiebant judicavimus, aut etiam ratiocinando concluſimus, referamus ad ſenſum, quia nempe de iis tam celeriter propter conſuetudinem ratiocinamur, & judicamus, aut potius judiciorum, jam olim à nobis de rebus ſimilibus factorum recordamur, ut has operationes à ſimplici ſenſus perceptione non diſtinguamus. Ex quibus patet cum dicimus intellectus certitudinem ſenſuum certitudine longe eſſe majorem, ſignificari tantum ea judicia, quæ jam provecta ætate ob novas aliquas animadverſiones facimus, certiora eſſe iis, quæ à prima infantia, & absque ulla conſideratione formavimus, quod absque dubio eſt verum: Nam de primo & ſecundo ſentiendi gradu manifeſtum eſt hîc non agi, quia nulla in ipſis falſitas eſſe poteſt. Cùm itaque dicitur *baculum apparere fractum in aqua ob refractionem*, idem eſt ac ſi diceretur, eo illum modo nobis apparere, ex quo infans judicaret ipſum fractum eſſe, & ex quo etiam nos ſecundùm præjudicia quibus ab ineunte ætate aſſuevimus, idem judicamus. Quod autem hîc additur, nempe *illum errorem non intellectu, ſed tactu corrigi*, non poteſt à me concedi: quia etſi ex tactu baculum rectum eſſe judicemus, idque eo judicandi modo, cui ab infantia ſumus aſſueti, quique idcirco *ſenſus* vocatur, non tamen hoc ſufficit ad errorem viſus emendandum, ſed inſuper operæ eſt, ut aliquam rationem habeamus, quæ nos doceat credendum eſſe hac de re judicio ex tactu potiùs, quàm judicio ex viſu elicito: quæ ratio cùm in nobis ab infantia non fuerit, non ſenſui, ſed tantum intellectui eſt tribuenda: Atque ideo in hoc ipſo exemplo ſolus eſt intellectus, qui ſenſus errorem emendat, nec ullum unquam afferri poteſt, in quo error ex eo contingat quòd mentis operationi magis quàm ſenſui fidamus.

10. Quandoquidem ea quæ ſuperſunt, tanquam dubia, potius quàm tanquam objectiones, proponuntur, non mihi tantum aſſumo ut auſim ſpondere

me

me illa, de quibus video pleroſque doctiſſimos & ingenioſiſſimos viros adhuc dubitare, ſufficienter eſſe expoſiturum. Sed tamen ut quicquid in me eſt præſtem, & cauſæ non deſim, dicam ingenuè quâ ratione contigerit, ut meipſum iisdem dubiis planè liberarim, ſic enim ſi forte aliis eadem uſui ſint gaudebo: ſin minus, ſaltem nullius temeritatis conſcius mihi ero. Cum primum ex rationibus in his Meditationibus expoſitis mentem humanam realiter à corpore diſtingui, & notiorem eſſe quàm corpus, & reliqua collegiſſem, cogebar quidem ad aſſenſionem, quia nihil in ipſis non cohærens, atque ex evidentibus principiis juxta Logicæ regulas concluſum advertebam: ſed fateor me non idcirco fuiſſe planè perſuaſum, idemque ferè contigiſſe quod aſtronomis, qui poſtquam ſolem eſſe aliquoties terra majorem rationibus evicerunt, non poſſunt tamen à ſe impetrare dum in illum oculos convertunt, ut judicent non eſſe minorem. Poſtquam autem ulterius perrexi, & iisdem innixus fundamentis ad rerum Phyſicarum conſiderationem tranſivi, primo attendendo ad ideas, ſive notiones, quas de unaquaque re apud me inveniebam, & unas ab aliis diligenter diſtinguendo, ut judicia omnia mea cum ipſis conſentirent, adverti, nihil planè ad rationem corporis pertinere, niſi tantùm quòd ſit res longa, lata, & profunda, variarum figurarum variorumque motuum capax; ejuſque figuras ac motus eſſe tantum modos, qui per nullam potentiam ſine ipſo poſſunt exiſtere; colores verò, odores, ſapores, & talia, eſſe tantum ſenſus quoſdam in cogitatione mea exiſtentes, nec minùs à corporibus differentes, quàm dolor differt à figura & motu teli dolorem incutientis; ac denique gravitatem, duritiem, vires calefaciendi, attrahendi, purgandi, aliasque omnes qualitates, quas in corporibus experimur, in ſolo motu motuſve privatione, partiumque configuratione, ac ſitu conſiſtere. Quæ opiniones cùm plurimum differrent ab iis, quas prius de iisdem rebus habueram, cœpi deinde conſiderare, quas ob cauſas aliter antea crediſſem, præcipuamque eſſe animadverti, quòd primùm ab infantia varia de rebus Phyſicis, utpote quæ ad vitæ, quam ingrediebar, conſervationem conferebant, judicia tuliſſem, eaſdemque poſtea opiniones, quas tunc de ipſis præconceperam, retinuiſſem: cumque mens, illâ ætate, minus rectè organis corporeis uteretur, iiſque firmiùs affixa nihil abſque ipſis cogitaret, res tantùm confuſas advertebat, & quamvis propriæ ſuæ naturæ ſibi conſcia eſſet, nec minus apud ſe ideam cogitationis, quàm extenſionis haberet, quia tamen nihil intelligebat quin ſimul etiam aliquid imaginaretur, utrumque pro uno & eodem ſumebat, notioneſque omnes, quas de rebus intellectualibus habebat, ad corpus referebat; & cum deinde in reliqua vita nunquam me illis præjudiciis liberaſſem, nihil omnino ſatis diſtinctè cognoſcebam, nihilque quod non ſupponerem eſſe corporeum: etiamſi earum rerum, quas corporeas eſſe ſupponebam, tales ſæpe ideas ſive conceptus effingerem, ut mentes potiùs quàm corpora, referrent:

rent: nam cùm, exempli cauſâ, concipiebam gravitatem inſtar qualitatis cujuſdam realis, quæ craſſis corporibus ineſſet, etſi vocarem illam qualitatem, quatenus ſcilicet ad corpora, quibus inerat, ipſam referebam, quia tamen addebam eſſe realem, revera putabam eſſe ſubſtantiam: eodem modo quo veſtis in ſe ſpectata ſubſtantia eſt, etſi, cùm ad hominem veſtitum refertur ſit qualitas: Atque etiam mens, etſi revera ſubſtantia ſit, nihilominus tamen corporis, cui adjuncta eſt, qualitas dici poteſt. Et quamvis gravitatem per totum corpus, quod grave eſt, ſparſam eſſe imaginarer, non tamen ipſi eandem illam extenſionem, quæ corporis naturam conſtituit, tribuebam, vera enim corporis extenſio talis eſt, ut omnem partium penetrabilitatem excludat, tantumdem autem gravitatis, quantum eſt in ligno decem pedum, putabam eſſe in maſsâ auri, alteriusve metalli, unius pedis, quin & illam eandem omnem in punctum Mathematicum contrahi poſſe judicabam; qui etiam, dum corpori gravi manebat coëxtenſa, totam ſuam vim in qualibet ejus parte exercere poſſe videbam, quia ex quacunque parte corpus illud funi appenderetur, tota ſua gravitate funem trahebat, eodem planè modo ac ſi gravitas iſta in ſola parte funem tangente, non etiam per reliquas ſparſa fuiſſet. Nec ſanè jam mentem alia ratione corpori coëxtenſam, totamque in toto, & totam in qualibet ejus parte eſſe intelligo. Sed ex eo præcipuè apparet illam gravitatis ideam fuiſſe ex parte ab illa, quam habeam mentis, deſumptam, quòd putarem gravitatem deferre corpora verſus centrum terræ, tanquam ſi aliquam ejus cognitionem in ſe contineret: Neque enim hoc profectò ſine cognitione fieri, neque ulla cognitio niſi in mente eſſe poteſt. Attamen alia etiam nonnulla gravitati tribuebam, quæ non eodem modo de mente poſſunt intelligi, ut quod eſſet diviſibilis, menſurabilis, &c. Poſtquam autem hæc ſatis animadverti, & mentis ideam à corporis motuſque corporei ideis accuratè diſtinxi, omneſque alias qualitatum realium, formarumve ſubſtantialium ideas, quas ante habueram, ex ipſis à me conflatas effictasve fuiſſe deprehendi, perfacile me omnibus dubiis, quæ hîc propoſita ſunt, exſolvi: Nam primò non dubitavi quin claram haberem ideam meæ mentis, utpote cujus mihi intimè conſcius eram: nec quin idea illa ab aliarum rerum ideis eſſet planè diverſa, nihilque corporeitatis haberet, quia cùm cæterarum etiam rerum veras ideas quæſiviſſem, ipſaſque omnes in gen re cognoſcere mihi viderer, nihil planè in iis, quod ab idea mentis non omnino differret, inveniebam, & longè majorem diſtinctionem eſſe videbam inter ea, quæ quamvis de utroque attentè cogitarem, nihilominus diſtincta apparebant, qualia ſunt mens & corpus, quam inter ea, quorum quidem unum poſſumus intelligere non cogitantes de alio; ſed quorum tamen unum non videmus abſque alio eſſe poſſe, cùm de utroque cogitamus. Ut ſanè immenſitas Dei poteſt intelligi, quamvis ad ejus juſtitiam non attendatur: ſed planè repugnat ut ad

ut ad utramque attendentes, ipſum immenſum, & tamen non juſtum eſſe putemus. Poteſtque etiam Dei exiſtentia rectè cognoſci, quamvis perſonæ ſacroſanctæ Trinitatis ignorentur, utpote quæ non niſi à mente per fidem illuſtrata percipi poſſunt; atqui cùm perceptæ ſunt, nego inter ipſas diſtinctionem realem ratione eſſentiæ divinæ poſſe intelligi, quamvis ratione relationum admittatur. Ac denique non timui ne me mea forſan Analyſi præoccupaſſem, ac decepiſſem, cùm ex eo quòd viderem quædam eſſe corpora quæ non cogitant, vel potiùs clarè intelligerem quædam corpora ſine cogitatione eſſe poſſe, malui arguere cogitationem ad naturam corporis non pertinere, quàm ex eo quòd viderem quædam alia corpora, utpote humana, quæ cogitant, concludere, cogitationem eſſe corporis modum: Nam revera nunquam vidi aut percepi humana corpora cogitare, ſed tantùm eosdem eſſe homines, qui habent & cogitationem, & corpus: Hocque fieri per compoſitionem rei cogitantis cum corporea ex eo perſpexi, quòd rem cogitantem ſeparatim examinando, nihil in illa deprehenderim quod ad corpus pertineret, ut neque ullam cogitationem in natura corporea ſeorſim conſiderata: contra autem examinando modos omnes tam corporis, quàm mentis, nullum planè animadverti, cujus conceptus à rei, cujus erat modus, conceptu non penderet. Atque ex eo quòd duo quædam ſimul juncta ſæpe videamus, non licet concludere ipſa eſſe unum & idem; ſed ex eo quod aliquando unum ex ipſis absque alio advertamus, optimè infertur eſſe diverſa. Neque ab hac illatione potentia Dei nos debet deterrere; quia non minus conceptui repugnat ut ea, quæ tanquam duo diverſa clarè percipimus, fiant intrinſecè & absque compoſitione unum & idem, quàm ut ea, quæ nullo modo diſtincta ſunt, ſeparentur: atque ideo ſi Deus quibusdam corporibus vim cogitandi indiderit (ut revera illam humanis indidit,) hanc ipſam vim poteſt ab iis ſeparare; ſicque nihilo minus eſt ab ipſis realiter diſtincta. Nec miror quòd olim, antequam me ſenſuum præjudiciis liberaſſem, rectè quidem perceperam 2. & 3. *facere 5. & cum ab æqualibus æqualia auferuntur, quæ remanent eſſe æqualia*, & multa ejusmodi, cùm tamen animam hominis ab ejus corpore diſtinctā eſſe non putarem. Nam facilè adverto non contigiſſe, dum adhuc planè infans eſſem, ut de propoſitionibus iſtis, quas omnes æquè admittunt, quicquam falſi judicarem, quia tunc nondum mihi uſui erant, nec pueri diſcunt prius numerare 2, & 3. quàm capaces ſint judicandi an ſit 5. &c. contrà autem à prima infantia mentem & corpus (ex quibus ſcilicet me compoſitum eſſe confusè advertebam) tanquam unum quid concepi: atque id in omni ferè imperfecta cognitione contingit, ut multa ſimul iſtar unius apprehendantur, quæ poſtea per accuratius examen ſunt diſtinguenda. Sed valde miror doctos homines, & Metaphyſicis rebus à triginta annis aſſuetos, poſtquàm Meditationes meas ſepties legerunt, arbitrari, *me ſi eaſdem eo relegerem animo, quo ipſas ad examen analyticum revocarem, ſi*

T mihi

mihi ab inimico propoſita eſſent, rationes in iis contentas non crediturum tanti eſſe ponderis, tantarumve virium, ut iis debeant omnes aſſentiri; cum interim ipſi nullum planè vitium in iſtis meis rationibus oſtendant. Ac profectò multò plus mihi tribuunt quàm debent, vel etiam quàm ulli homini ſit tribuendum, ſi putent me aliquâ uti Analyſi, cujus ope vel veræ demonſtrationes evertantur, vel falſæ ita tegantur, & adornentur, ut à nemine alio everti poſſint: cum è contra eam tantum me quæſiviſſe profitear, qua verarum rationum certitudo, ac falſarum vitia cognoſcantur. Atque ideo non ita moveor, quod viri docti nondum meis concluſionibus aſſentiantur, quàm quod poſt attentam & ſæpius repetitam mearum rationum lectionem nihil in ipſis vel male aſſumptum, vel non rectè illatum eſſe oſtendant. Nam quod concluſiones ægre admittant, id facilè tribui poteſt inveteratæ conſuetudini aliter de ipſis judicandi; ut jam antè notatum eſt Aſtronomos non facilè imaginari ſolem eſſe majorem terrâ, quamvis certiſſimis rationibus id demonſtrent; Non autem video cauſam ullam eſſe poſſe, cur nec ipſi, nec ulli alii, quod ſciam, quicquam hactenus in rationibus meis reprehenderint, niſi quia ſunt omnino veræ ac certæ, cum præſertim ipſæ ex nullis obſcuris ignotiſve principiis, ſed primum à ſumma rerum omnium dubitatione, ac deinde ex iis, quæ menti præjudiciis liberæ omnium evidentiſſima & certiſſima eſſe apparent, gradatim deductæ ſint; hinc enim ſequitur planè nullos in iis errores eſſe poſſe, quin facilè à quovis mediocri ingenio prædito advertantur. Atque hic idcirco mihi videor merito poſſe concludere, non tam ea quæ ſcripſi infirmari auctoritate doctiſſimorum virorum, qui ipſis ſæpe perlectis nondum poſſunt aſſentiri, quàm è contra eorundem auctoritate confirmantur, ex eo quod nullos errores, ſive paralogismos, poſt tot accurata examina, in demonſtrationibus meis annotarint.

FINIS.

RE-

RENATI DES CARTES

NOTÆ

In Programma quoddam, ſub finem Anni 1647. in Belgio editum, cum hoc Titulo:

EXPLICATIO

Mentis humanæ, ſive Animæ rationalis, ubi explicatur quid ſit, & quid eſſe poſſit.

LECTORI.

EX *quo tempore lucem adſpexit* Philoſophia Nob. Viri RENATI DES CARTES, *à multis quidem, ſed non uno excepta eſt modo: verùm diverſam ea experta eſt fortunam, prout in manus diverſorum incidit ac genios. Sunt, qui ſerias in eam inſtituerunt* Objectiones, *quibus ſeriò ab* Heroë *illo eſt reſponſum, tum* Latinè, *tum* Gallicè. *Alii, cùm aliud non poſſent, arrodere tamen eam & admordere voluerunt:* quibus, *ut ipſe in* Præfatione Medit. Metaph. *vatem egit* Philoſophus, rationum ſeriem & nexum comprehendere non curantibus, in ſingulas tantùm clauſulas argutari fuit ſtudium; qui idcirco, quamvis cavillandi occaſionem in multis invenerint, nihil tamen quod urgeat, aut reſponſione dignum ſit, objecerunt. *Hujus eſt farina, Tenebrio quidam ac Lucifuga, qui nunc* Theophilum, *nunc* Mercurium Coſmopolitam *ſe vocat, in gemino libello, ante aliquot annos edito; & nu-*

perus Theologus *in ſua* Methodi Carteſianæ Theologica Conſideratione, *in qua criminationes ſuas ac calumnias*, DEO OPT. MAX. DEO Forti, Zelotæ, Cauſæ ſuæ Vindici, Nominis Aſſertori, Veritatis Protectori, *ſacras facere, cum multorum ſtupore, non erubuit. Quaſi, criminationibus & calumniis certare, idem ſit*, ac Cauſam, Nomen, Veritatem Dei *vindicare, aſſerere, protegere! Annon hoc eſt illud, quod* Propheta *ait* Malachias, c. 1. 8. DEO offerre animalia cæca, clauda, ægrota, *quæ* Ducibus *ſuis ac Curatoribus offerre, ſacerdotem iſtum puduiſſet? Et, ſi attentus* Conſiderator *attentiùs conſideraſſet hæc* Methodi *verba* (*pag.* 3. Ne quis igitur putet, me hîc traditurum aliquam Methodum, quam unusquisque ſequi debeat ad rectè regendam rationem: illam enim tantùm, quam ipſe ſecutus ſum, exponere decrevi. *Et pag.* 13. Quamvis, quia opus meum mihi ſatis placet, ejus exemplar hîc vobis proponam, non ideo cuiquam Auctor eſſe velim, ut ſimile quid aggrediatur:) *facilè ab illa ſua* Conſideratione *abſtinuiſſet, ex qua nominis maculam potiùs quàm laudem apud æquos rerum æſtimatores reportavit: ut non dicam,* πολυπραγμοσύνης *notam eum incurriſſe, dum falcem* Theologicam *immiſit in meſſem* Philoſophicam; *quod verè eſt,* μεταβαίνειν εἰς ἄλλο γένος. *Alii in* Philoſophiam Carteſianam *inſurrexerunt theſibus ad diſputandum proponi ſolitis;* Lutetiæ, Ultrajecti, Groningæ, Franekeræ, Lugduni: *&, vel aperto Marte ejus* Auctorem *ſunt aggreſſi, vel ſub tecto & generali* Neotericorum Philoſophorum *titulo latenter in ipſum irruerunt, vel in totum nomen ejus diſſimularunt. Poſtremi generis utriusque ſpecimen nuperrimè contigit, in Antiquiſſima & Noviſſima* Belgicæ Fœderatæ *Academia. In* Lugdunenſi *quidem, Philoſophus primarius, Vir, ut* D. Carteſius *judicat, non malus, ac ſimplex potiùs quàm prudens, affectu, neſcio quo, abreptus,* Neotericis quibusdam Philoſophis, *tam fatuas, tam ineptas, tam inſulſas affinxit opiniones; ut ſeipſum fecerit ludibrium multis jocumque ac riſum, multis commiſerationem: &, quamvis in diſputandi actu quadriſyllabum hoc nomen,* CARTESIUS, *non pronunciaverit; ac publicè poſtulatus, ut nomen alicujus Neoterici Philoſophi, tam ſtultas opiniones tenentis, proferret, turpiter hîc defecerit, ita tamen ſe geſſit, & in omnem circumegit partem, ut non alium deſignari quam* D. Carteſium *facilè Auditorum cuivis*

conſti-

conſtiterit: & ,quid multis eſt opus? Theſes ipſæ hoc abundè loquuntur. In Ultrajectinâ *Academiâ,* Medicus *non indoctus, diſputationem quandam conſcripſit,* de Cachexia Leucophlegmatica, *cui* Corollaria *nonnulla ſubjunxit, ad convellendas* Medit. Metaph. Carteſ. *inſtituta: quæ, cùm diſputatio eſſet ſufflaminata,* patenti folio, *per varias* Hollandiæ *Urbes ſunt miſſa, in ſignum vel triumphi, vel provocationis, ac certaminis in eas inſtituendi. Licèt verò Generoſiſſimus* D. des Cartes, *iſtos* Theſium & Conſiderationum *aſſultus atque allatrationes magno animo contemſerit, nihilque unquam reponere voluerit, tantum tamen à ſe impetravit, ut iſti* Corollariorum Programmati Reſponſum *aliquod repoſuerit; quod* Amico, *cui miſit & poteſtatem ejus fecit, non indignum fuit viſum luce publicâ: quo fortaſſis ad meliorem mentem reducatur* Programmatis Auctor; *&, quia nonnullis fortè videatur in ea contineri aliquid vindice dignum: neque enim unquam exiſtimationi aut partibus ſuis defuit, vel deeſt* D. Carteſius *in reſpondendo, ſi quid adverſus* Philoſophiam *ſuam reſponſione dignum fuerit productum. At verò calumnias ac futiles nugas, & quæ nullam ex ſuis ſententiis aut reſponſionibus feriunt, ſed quæ aut in objectiones tantùm, vel à ſe excogitatas, vel ab aliis ad inventionem veritatis prolatas incurrunt, aut hinc indè particulam ex ſuis ſcriptis vellicant, inſuper habet. Scilicet,* Aquila non captat muſcas. *Sed præfationum ſatis; atque ipſum* Programmatis *examen &* Notas *legere atque expendere operæ fuerit pretium.*

RENATO DES CARTES,

Philoſophiæ Reſtauratori, Seculi ornamento.

NVllius addictus jurare in verba Magiſtri,
Dum verum ex veri fonte, Renate, *bibis,*
Et Menti reddis ſua jura, & Senſibus aufers,
Quam nimiam tribuit credula turba, fidem:
Neſcio quo dubitans pacto, dubia omnia tollis,
Atque ex non certis omnia certa legis.
Certe Atheus propriis cadit armis: & malè Sextus
Aſſenſum cohibens, vincitur arte ſuâ.
Nilque obſtare poteſt jam, Mente Deoque reperto.
Materia ingenio ſubditur, ecce, tuo,
Qua Motu in varias diffiſſa & mille figuras,
Orbis tam vaſti nobile ſurgit opus.
Hinc Cœli, Terræque, Marisque, atque Aëris Almi
Fuſa per hoc magnum ſemina inane fluunt.
Quæ natura Ignis: rutilum ſplendeſcere Solem
Quid faciat: Mixtis additus unde Color:
Vnde tremor Terris, quâ vi Maria alba tumeſcant,
Cur ſexangula Nix, Gutta rotunda cadat:
Cur Magnetam ineat Ferrum, vis ſcire? Renati
Hic unus labor eſt, quem via nulla latet:
Cujus & Ingenio aſſurgunt Priſcique Novique,
Nec vidiſſe ejunt ſecula cuncta parem.
Invidus huic quisquis renuit ſubmittere faſces,
Naturam violans, Matris adulter erit.
Et fragili dentem quærens illidere, ſoldo
Offendet. Melius, non tetigiſſe, fuit.
Cui ſic extremis reſpondent prima, quis illum
Hæc ſine crediderit pandere ſacra Deo?

(o)

RE-

RENATI DES CARTES

NOTÆ IN PROGRAMMA

quoddam, ſub finem Anni 1647. in Belgio editum, cum hoc Titulo:

Explicatio Mentis humanæ, ſive Animæ rationalis, ubi explicatur quid ſit, & quid eſſe poſſit.

ACcepi à paucis diebus duos libellos, in quorum uno apertè & directè impugnor, in altero tectè & obliquè duntaxat, Et quidem priorem nihil moror: imò habeo gratias ejus auctori, quòd, cùm nihil niſi futiles cavillationes, & nulli credibiles calumnias, improbo labore collegerit, hoc ipſo teſtatus ſit, ſe nihil invenire potuiſſe in meis ſcriptis, quod meritò reprehenderet, ſicque ipſorum veritatem, meliùs quàm ſi ea laudaſſet, confirmavit, idque cum diſpendio ſuæ famæ. Alius autem libellus magis me movet: quamvis enim nihil in eo apertè de me habeatur, prodeatque ſine nomine Auctoris & Typographi, quia tamen continet opiniones quas judico pernicioſas & falſas, editusque eſt formâ Programmatis, quod vel templorum valvis affigi, & quibuslibet legendum obtrudi poſſit: dicitur autem jam antea typis mandatus fuiſſe ſub alia forma cum adjuncto nomine cujusdam, tanquam Auctoris, quem multi putant non alias quàm meas opiniones docere, cogor detegere ejus errores, ne mihi fortè imputentur ab illis, qui caſu incident in obvias iſtas chartas, & mea ſcripta non legerunt.

Sequitur Programma quale ultimâ vice prodiit in lucem.

EXPLICATIO

Mentis Humanæ, ſive Animæ rationalis, ubi explicatur quid ſit, & quid eſſe poſſit.

I.

MEns humana eſt, quâ actiones cogitativæ ab homine primò peraguntur; eaque in ſola cogitandi facultate, ac interno principio, conſiſtit.

II. Quantum ad naturam rerum attinet, ea videtur pati, ut mens poſſit eſſe vel ſubſtantia, vel quidam ſubſtantiæ corporeæ modus; vel, ſi nonnullos alios philoſophantes ſequamur, qui ſtatuunt extenſionem & cogitationem eſſe attributa, quæ certis ſubſtantiis, tanquam ſubjectis inſunt, cùm ea attributa non ſint oppoſita, ſed diverſa, nihil obſtat, quo minus mens poſſit eſſe attributum quoddam, eidem ſubjecto cum extenſione conveniens, quamvis unum in alterius conceptu non comprehendatur. Quicquid enim poſſumus concipere, id poteſt eſſe: Atqui, ut mens aliquid horum ſit, concipi poteſt; nam nullum horum implicat contradictionem: Ergo ea aliquid horum eſſe poteſt.

III, Errant

III. Errant itaque, qui aſſerunt, nos humanam mentem clarè & diſtinctè, tanquam neceſſariò à corpore realiter diſtinctam, concipere.

Sive actu. IV. Quod autem mens reverà nihil aliud ſit quàm ſubſtantia, ſive ens realiter à corpore diſtinctum, & actu ab ea ſeparabile, & quod ſeorſim per ſe ſubſiſtere poteſt, id in ſacris literis, plurimis in locis, nobis eſt revelatum. Atque ita, quod per naturam dubium quibusdam eſſe poteſt, per divinam in ſacris revelationem nobis jam eſt indubitatum.

Si accuratam & non moralem rerum veritatem & cognitionem quæramus. V. Nec obſtat, quod de corpore dubitare, de mente vero dubitare nequaquam poſſumus. Hoc enim illud tantùm probat, quòd, quamdiu de corpore dubitamus, illam ejus modum, dicere non poſſimus.

VI. Mens humana, quamvis ſit ſubſtantia à corpore realiter diſtincta, in omnibus tamen actionibus, quandiu eſt in corpore, eſt organica. Atque ideo, pro varia corporis diſpoſitione, cogitationes mentis ſunt variæ.

VII. Cùm hæc ſit naturæ, à corpore, & corporis diſpoſitione, diverſæ, nec ab hac oriri queat: ea eſt incorruptibilis.

VIII. Cùmque ea nullas partes, nec ullam extenſionem in conceptu ſuo habeat; fruſtra quæritur, an ſit tota in toto, & in ſingulis partibus tota.

IX. Cùm mens æquè ab imaginariis, atque à veris affici queat, hinc per naturam dubium eſt, an ulla corpora à nobis revera percipiantur. Verum, etiam hoc dubium tollit divina in Sacris revelatio, quâ indubitatum eſt, Deum cœlum & terram & omnia, quæ iis continentur, creaſſe, & etiamnum conſervare.

Non moraliter, ſed exquiſitam & accuratam rerum veritatem quærenti. X. Vinculum, quo anima cum corpore conjuncta manet, eſt lex immutabilitatis naturæ, quâ unumquodque manet in eo ſtatu, in quo eſt, donec inde ab alio deturbetur.

XI. Cum ſit ſubſtantia, & in generatione nova producatur; rectiſſime ſentire videntur ii, qui animam rationalem, per immediatam creationem, à Deo in generatione produci volunt.

XII. Mens non indiget ideis, vel notionibus, vel axiomatis innatis: ſed ſola ejus facultas cogitandi ipſi ad actiones ſuas peragendas ſufficit.

XIII. Atque ideo omnes communes notiones, menti inſculptæ, ex rerum obſervatione vel traductione originem ducunt.

XIV. Imò ipſa Idea Dei, menti inſita, eſt, vel ex divina revelatione, vel traditione, vel rerum obſervatione.

XV. Conceptus noſter de Deo, ſive idea Dei, in mente noſtra exiſtens, non eſt ſatis validum argumentum ad exiſtentiam Dei probandam. Cum non omnia exiſtant, quorum conceptus in nobis obſervantur; atque hæc idea, utpote à nobis concepta, idque imperfecte, non magis quàm cujusvis alius rei conceptus, vires noſtras cogitandi proprias ſuperet.

XVI. Cogitatio mentis eſt duplex; intellectus & voluntas.

XVII. Intellectus eſt perceptio & judicium.

XVIII.

XVIII. Perceptio eſt ſenſus, reminiſcentia & imaginatio.

XIX. Omnis ſenſus eſt perceptio alicujus motus corporei; quæ nullas ſpecies intentionales deſiderat: isque fit, non in externis ſenſoriis; ſed ſolo cerebro.

XX. Voluntas eſt libera, & ad oppoſita, in naturalibus, indifferens: ut ipſa nobis teſtatur conſcientia.

XX. Hæcſe ipſam determinat; nec cæca eſt dicenda, ut viſus non dicendus ſurdus.

Nulli faciliùs ad magnam pietatis famam perveniunt, quàm ſuperſtitioſi & Hypocritæ.

Sequitur examen Programmatis.

Ad titulum notæ.

Adverto *in titulo*, non nudas aſſertiones de anima rationali, ſed ejus explicationem promitti; adeò ut credere debeamus, omnes rationes, vel ſaltem præcipuas, quas auctor habuit ad ea, quæ propoſuit, non tantùm probanda, ſed etiam explicanda, in hoc programmate contineri: Nullasque alias ab ipſo eſſe exſpectandas. Quòd autem *animam rationalem* nomine *mentis humanæ* appellet, laudo: ſic enim vitat æquivocationem, quæ eſt in voce animæ, atque me hac in re imitatur.

Ad ſingulos articulos notæ.

In articulo primo, videtur velle iſtam animam rationalem *definire*, ſed imperfectè: genus enim omittit, quòd nempe ſit ſubſtantia, vel modus, vel quid aliud; ſolamque exponit differentiam, quàm à me mutuatus eſt: nemo enim ante me, quod ſciam, illam in ſola cogitatione, ſive cogitandi facultate, ac interno principio (ſupple ad cogitandum) conſiſtere aſſeruit.

In articulo ſecundo, incipit inquirere in ejus genus, dicitque, *videri rerum naturam pati, ut mens humana poſſit eſſe vel ſubſtantia, vel quidam ſubſtantiæ corporeæ modus.*

Quæ aſſertio contradictionem involvit, non minorem, quàm ſi dixiſſet, rerum naturam pati, ut mons poſſit eſſe vel ſine valle vel cum valle. Quippe diſtinguendum eſt inter illa, quæ ex natura ſua poſſunt mutari, ut quod jam ſcribam vel non ſcribam, quod aliquis ſit prudens, alius imprudens; & illa, quæ nunquam mutantur, qualia ſunt omnia quæ ad alicujus rei eſſentiam pertinent, ut apud Philoſophos eſt in confeſſo. Et quidem non dubium eſt, quin de contingentibus dici poſſit rerum naturam pati, ut illa vel uno, vel alio modo ſe habeant, exempli cauſa, ut jam ſcribam, vel non ſcribam; Sed cum agitur de alicujus rei eſſentia, planè ineptum eſt & contradictorium, dicere, rerum naturam pati ut ſe habeat aliquo alio modo quàm revera ſe habet; atque non magis pertinet ad naturam montis ut non ſit ſine valle, quàm ad naturam mentis humanæ ut ſit id quod eſt,

 nempe

nempe ut ſit ſubſtantia, ſi eſt ſubſtantia, vel certè ut ſit rei corporeæ modus, ſi quidem eſt talis modus; quod hîc *noſter* conatur perſuadere, atque ad iſtud probandum ſubjungit hæc verba, *vel ſi nonnullos alios philoſophantes ſequamur, &c.* ubi per *alios philoſophantes* me apertè deſignat; primus enim ſum, qui cogitationem tanquam præcipuum attributum ſubſtantiæ incorporeæ, & extenſionem tanquam præcipuum corporeæ, conſideravi. Sed non dixi, attributa illa iis ineſſe tanquam ſubjectis à ſe diverſis: cavendumque eſt, ne per *attributum* nihil hic aliud intelligamus quam modum: nam quicquid alicui rei à natura tributum eſſe cognoſcimus, ſive ſit modus qui poſſit mutari, ſive ipſamet iſtius rei planè immutabilis eſſentia, id vocamus ejus *attributum*. Sic multa in Deo ſunt attributa, non autem modi. Sic unum ex attributis cujuslibet ſubſtantiæ eſt, quod per ſe ſubſiſtat. Sic extenſio alicujus corporis, modos quidem in ſe varios poteſt admittere, nam alius eſt ejus modus ſi corpus iſtud ſit ſphæricum, alius ſi ſit quadratum: verùm ipſa extenſio, quæ eſt modorum illorum ſubjectum, in ſe ſpectata, non eſt ſubſtantiæ corporeæ modus, ſed attributum, quod ejus eſſentiam naturamque conſtituit. Sic denique cogitationis modi varii ſunt; nam affirmare alius eſt cogitandi modus quàm negare, & ſic de cæteris; verùm ipſa cogitatio, ut eſt internum principium, ex quo modi iſti exſurgunt, & cui inſunt, non concipitur ut modus, ſed ut attributum, quod conſtituit naturam alicujus ſubſtantiæ, quæ an ſit corporea an vero incorporea, hîc quæritur.

Addit, *iſta attributa non eſſe oppoſita, ſed diverſa*: quibus in verbis rurſus contradictio eſt: cum enim agitur de attributis aliquarum ſubſtantiarum eſſentiam conſtituentibus, nulla major inter illa oppoſitio eſſe poteſt, quàm, quod ſint diverſa; Et, cùm fatetur, hoc eſſe diverſum ab illo, idem eſt ac ſi diceret, hoc non eſſe illud; eſſe autem & non eſſe contraria ſunt. *Cùm*, inquit, *non ſint oppoſita, ſed diverſa, nihil obſtat quominùs mens poſſit eſſe attributum quoddam eidem ſubjecto cum extenſione conveniens, quamvis unum in alterius conceptu non comprehendatur.* Quibus in verbis manifeſtus eſt paralogiſmus: concludit enim de quibuslibet attributis, id, quod non niſi de modis propriè dictis verum eſſe poteſt, & tamen nullibi probat, mentem ſive cogitationis internum principium eſſe talem modum; ſed è contra, non eſſe, ex ipſiſmet ejus verbis in *articulo* 5. poſitis, mox oſtendam. De aliis autem attributis, quæ rerum naturas conſtituunt, dici non poteſt, ea, quæ ſunt diverſa, & quorum neutrum in alterius conceptu continetur, uni & eidem ſubjecto convenire; idem enim eſt, ac ſi diceretur, unum & idem ſubjectum duas habere diverſas naturas: quod implicat contradictionem, ſaltem cum de ſimplici & non compoſito ſubjecto quæſtio eſt, quemadmodum hoc in loco.

Sed *tria* hîc advertenda ſunt, quæ ſi bene intellecta eſſent ab hoc ſcriptore, nunquam in tam manifeſtos errores incidiſſet.

Primum eſt; ad rationem modi pertinere, ut quamvis ſubſtantiam ſine illo facile

facile intelligamus, non poſſimus tamen vice verſa modum clare intelligere, niſi ſimul concipiamus ſubſtantiam cujus eſt modus, ut in 1. *parte principiorum art.* 61. explicui, atque in hoc omnes Philoſophi conſentiunt. *Noſtrum* autem non attendiſſe ad hanc regulam, ex ejus *articulo quinto* fit manifeſtum: ibi enim fatetur, nos poſſe de corporis exiſtentia dubitare, cùm interim de mentis exiſtentia non dubitamus: unde ſequitur, mentem poſſe à nobis ſine corpore intelligi, ac proinde non eſſe ejus modum.

Alterum, quod hîc notari velim, eſt differentia inter entia ſimplicia & compoſita; quippe compoſitum illud eſt, in quo reperiuntur duo vel plura attributa, quorum utrumque ſine alio poteſt diſtinctè intelligi: ex hoc enim, quòd unum ſine alio ſic intelligatur, cognoſcitur non eſſe ejus modus, ſed res vel attributum rei, quæ poteſt abſque illo ſubſiſtere: ens autem ſimplex illud eſt, in quo talia attributa non inveniuntur. Unde patet, illud ſubjectum, in quo ſolam extenſionem cum variis extenſionis modis intelligimus, eſſe ens ſimplex: ut etiam ſubjectum, in quo ſolam cogitationem cum variis cogitationum modis agnoſcimus; illud autem, in quo extenſionem & cogitationem ſimul conſideramus, eſſe compoſitum, hominem ſcilicet, conſtantem anima & corpore, quem videtur *auctor noſter* pro ſolo corpore, cujus mens ſit modus hîc ſumpſiſſe.

Denique hîc notandum, in ſubjectis ex pluribus ſubſtantiis compoſitis, ſæpe unam eſſe præcipuam, quæ à nobis ita conſideratur, ut quod ei ex reliquis adjungimus, nihil aliud ſit quàm modus: ſic homo veſtitus conſiderari poteſt, ut quid compoſitum ex homine & veſtibus, ſed veſtitum eſſe, reſpectu hominis eſt tantùm modus, quamvis veſtimenta ſint ſubſtantiæ. Eodemque modo, potuit *auctor noſter* in homine, qui ex anima & corpore eſt compoſitus, conſiderare, corpus tanquam præcipuum quid, ratione cujus, animatum eſſe vel cogitationem habere, nihil aliud eſt quàm modus: ſed ineptum eſt, inde inferre, ipſam animam, ſive id per quod corpus cogitat, non eſſe ſubſtantiam à corpore diverſam.

Conatur autem, quæ dixit, confirmare hoc Syllogiſmo: *Quicquid poſſumus concipere, id poteſt eſſe: atqui ut mens aliquid horum ſit* (nempe ſubſtantia, vel modus corporeæ ſubſtantiæ) *concipi poteſt: nam nullum horum implicat contradictionem: Ergo &c.* Ubi notandum eſt, hanc regulam, *quicquid poſſumus concipere, id poteſt eſſe*, quamvis mea ſit, & vera, quoties agitur de claro & diſtincto conceptu, in quo rei poſſibilitas continetur, quia Deus poteſt omnia efficere, quæ nos poſſibilia eſſe clarè percipimus; non eſſe tamen temere uſurpandam; quia facile fit, ut quis putet ſe aliquam rem rectè intelligere, quam tamen præjudicio aliquo excæcatus non intelligit. Atque hoc contingit *huic auctori*, cùm negat implicare contradictionem, ut una & eadem res habeat alterutram è duabus naturis planè diverſis, nempe, ut ſit ſubſtantia, vel

modus. Si tantùm dixiſſet, nullas ſe percipere rationes, propter quas mens humana credi debeat ſubſtantia incorporea potiùs quàm ſubſtantiæ corporeæ modus, poſſet ejus ignorantia excuſari; ſi verò dixiſſet, nullas ab humano ingenio poſſe inveniri rationes, quibus unum potiùs quàm aliud probetur, arrogantia quidem eſſet culpanda, ſed non appareret contradictio in ejus verbis; cùm autem dicit, rerum naturam pati, ut idem ſit ſubſtantia, vel modus, omnino pugnantia loquitur, & abſurditatem ingenii ſui oſtendit.

In articulo tertio, ſuum de *me* judicium profert. *Ego* enim ſum, qui ſcripſi mentem humanam clarè & diſtinctè poſſe percipi ut ſubſtantiam à ſubſtantia corporea diverſam: *noſter* autem, quamvis non aliis nitatur rationibus quàm iſtis contradictionem involventibus, quas in articulo præcedenti explicuit, me errare pronunciat. Sed hoc non moror. Nec examino, verba, *neceſſario, ſive actu*, quæ nonnihil ambiguitatis continent; non enim ſunt magni momenti.

Nolo etiam examinare, quæ in *articulo quarto* de ſacris literis habentur, ne videar mihi jus arrogare de alterius religione inquirendi. Sed dicam tantùm, tria genera quæſtionum eſſe hîc diſtinguenda; quædam enim ſolâ fide creduntur, quales ſunt de myſterio incarnationis, de Trinitate, & ſimilibus; aliæ verò, quamvis ad fidem pertineant, ratione tamen naturali quæri etiam poſſunt, inter quas Dei exiſtentia & humanæ animæ à corpore diſtinctio ſolent ab Orthodoxis Theologis recenſeri; ac denique aliæ ſunt, quæ nullo modo ad fidem, ſed ad ſolum ratiocinium humanum ſpectant, ut de quadratura circuli, de auro arte Chymicâ faciendo, & ſimilibus. Atque ut illi Sacræ Scripturæ verbis abutuntur, qui ex iis malè explicatis has ultimas elicere ſe putant: ita etiam ejus auctoritati derogant, qui priores argumentis à ſola Philoſophia petitis demonſtrandas ſuſcipiunt: ſed tamen omnes Theologi contendunt, eſſe oſtendendum, ipſas lumini naturali non adverſari, atque in hoc præcipuum ſuum ſtudium ponunt; medias autem non modò lumini naturali non adverſari arbitrantur, ſed etiam hortantur Philoſophos, ut ipſas rationibus humanis pro viribus demonſtrent. Neminem autem unquam vidi, qui affirmaret, rerum naturam pati, ut res aliqua aliter ſe habeat quàm docet Sacra Scriptura, niſi vellet indirectè oſtendere, ſe Scripturæ illi fidem non habere. Cùm enim priùs nati ſimus homines quàm facti Chriſtiani, non credibile eſt, aliquem amplecti ſeriò eas opiniones, quas rectæ rationi, quæ hominem conſtituit, contrarias putat, ut fidei, per quam eſt Chriſtianus, adhæreat. Sed fortè etiam *auctor noſter* hoc non dicit: verba enim ejus ſunt, *per naturam dubium quibusdam eſſe poſſe, quod per divinam in ſacris revelationem nobis jam eſt indubitatum*: in quibus duplicem contradictionem invenio: primam in eo, quòd unius & ejusdem rei eſſentiam, quam repugnat non eandem ſemper manere (quia ſi ſupponatur alia fieri, hoc ipſo erit alia res, & alio nomine indigitanda,) ſupponat, eſſe, per natura, dubiam, ac proinde mutabilem:

tabilem: aliam in verbo *quibuſdam*; quia, cùm omnium eadem ſit natura, quod non niſi quibuſdam dubium eſſe poteſt, non eſt per naturam dubium.

Articulus quintus referendus eſt ad ſecundum potiùs quàm ad quartum: neque enim in eo agit *auctor* de revelatione divina, ſed de natura mentis, an ſit ſubſtantia vel modus: atque ut probet, defendi poſſe, illam nihil aliud eſſe quàm modum, conatur ſolvere objectionem ex meis ſcriptis deſumptam. Quippe ſcripſi, nos non poſſe dubitare, quin mens noſtra exiſtat, quia, ex hoc ipſo, quòd dubitemus, ſequitur, illam exiſtere; ſed interim nos poſſe dubitare, an ulla corpora exiſtant; unde collegi & demonſtravi, illam à nobis clarè percipi, ut rem exiſtentem, ſive, ut ſubſtantiam, quamvis nullum planè corpus concipiamus, ac etiam negemus, ulla corpora exiſtere, ac proinde, mentis conceptum non involvere in ſe ullum conceptum corporis; quod argumentum putat ſe difflare, cùm ait, *illud tantùm probare, quòd quamdiu de corpore dubitamus, mentem ejus modum dicere non poſſimus.* Ubi oſtendit, ſe planè ignorare, quid ſit quod à Philoſophis vocatur *modus:* in eo enim conſiſtit natura modi, quòd nullo pacto poſſit intelligi, quin conceptum rei cujus eſt modus, in conceptu ſuo involvat, ut jam ſupra explicui; *Noſter* autem fatetur mentem poſſe aliquando intelligi ſine corpore, quando ſcilicet de corpore dubitatur, unde ſequitur, illam tunc ſaltem dici non poſſe ejus modum; atque, quòd aliquando verum eſt de alicujus rei eſſentia vel natura, ſemper eſt verum; ſed nihilominus affirmant, *rerum naturam pati, ut mens ſit tantùm corporis modus*: quæ duo manifeſtè contradictoria ſunt.

In articulo ſexto, quid ſibi velit, non capio: memini quidem audiviſſe in ſcholis, *animam eſſe actum corporis organici*; ſed ipſam dici *organicam*, nunquam ante hanc diem audivi. Atque ideo ab *auctore noſtro* veniam peto, ut, quia nihil hîc certi habeo quod ſcribam, meas conjecturas, non tanquam rem veram, ſed tanquam conjecturas duntaxat, exponam. Duo inter ſe pugnantia mihi videor advertere; quorum unum eſt, quòd mens humana ſit ſubſtantia realiter à corpore diſtincta; hocque apertè quidem dicit *Auctor*, ſed rationibus, quantum poteſt, diſſuadet, ſoliusque Sacræ Scripturæ auctoritate probari poſſe contendit; aliud eſt, eandem illam mentem humanam in omnibus ſuis actionibus eſſe *organicam* ſive inſtrumentalem, quæ ſcilicet per ſe nihil agat, ſed quâ corpus utatur, tanquam membrorum ſuorum confirmatione, aliiſque corporeis modis; atque ita, non quidem expreſſis verbis, ſed re ipsâ affirmat, *mentem nihil aliud eſſe quàm corporis modum*, ut etiam ad hoc unum probandum omnium rationum ſuarum aciem inſtruxit. Quæ duo tam manifeſtè contraria ſunt, ut non putem, *Auctorem* velle utrumque ſimul à lectoribus credi, ſed ea de induſtria ſic inter ſe miſcuiſſe, ut ſimplicioribus quidem ſuiſque Theologis

Scripturæ auctoritate aliquo modo ſatisfaciat, ſed interim naſutiores agnoſcant, illum, cùm ait, *mentem eſſe à corpore diſtinctam*, ironiâ uti, atque omnino in ea eſſe opinione, quòd nihil ſit quàm modus.

In ſeptimo etiam & *octavo articulo* videtur tantùm ironiâ uti. Atque retinet idem Socraticum ſchema *in poſteriore parte articuli noni*. Sed *in priori* rationem aſſertioni ſuæ adjungit, ideoque, illum ibi ſeriò agere, credendum eſſe videtur. Nempe, docet per naturam dubium eſſe, an ulla corpora à nobis revera percipiantur, rationemque affert, *quia mens æquè ab imaginariis atque à veris affici poteſt*. Quæ ratio ut vera ſit, ſupponendum eſt, nos nullo intellectu propriè dicto poſſe uti, ſed ea tantùm facultate, quæ *ſenſus communis* vocari ſolet: in qua ſcilicet rerum tam verarum quàm imaginariarum ſpecies recipiuntur ut mentem afficiant, & quam ipſis brutis Philoſophi vulgo concedunt. Sed ſanè, qui habent intellectum, nec facti ſunt tanquam equus & mulus, etiamſi non à ſolis rerum verarum imaginibus afficiantur, ſed etiam ab iis, quæ in eorum cerebro aliis ex cauſis occurrunt, ut contingit in ſomnis, unas tamen ab aliis rationis lumine clariſſimè dignoſcunt. Et, quâ viâ id rectò ac tutò fiat, tam accuratè *in meis ſcriptis* explicui, ut neminem, qui ea perlegit, & intelligendi eſt capax, Scepticum eſſe poſſe, confidam.

In decimo & undecimo articulo, licet etiam ironiam ſuſpicari: Atque ſi anima credatur eſſe ſubſtantia, ridiculum eſt & ineptum, dicere; *vinculum, quo ipſa manet cum corpore conjuncta, eſſe legem immutabilitatis naturæ, quâ unumquodque manet in eo ſtatu, in quo eſt*: æque enim, quæ disjuncta ſunt, ac conjuncta, manent in eodem ſtatu, quamdiu nihil eorum ſtatum mutat, quod hîc non quæritur; ſed, quomodo fiat, ut mens ſit corpori conjuncta, non autem ab eo disjuncta? Si autem anima ſupponatur eſſe modus corporis, rectè dicitur, non aliud quærendum eſſe vinculum, quo ei jungatur, quàm quòd maneat in eo ſtatu in quo eſt, quia nullus alius eſt modorum ſtatus; quàm quòd inſint rebus quorum ſunt modi.

In articulo 12. non videtur niſi ſolis verbis à me diſſentire: Cùm enim ait, mentem non indigere ideis, vel notionibus, vel axiomatis innatis, & interim ei facultatem cogitandi concedit (putà naturalem ſive innatam) re affirmat planè idem, quod ego, ſed verbo negat. Non enim unquam ſcripſi vel judicavi, mentem indigere ideis innatis, quæ ſint aliquid diverſum ab ejus facultate cogitandi; Sed cùm adverterem, quaſdam in me eſſe cogitationes, quæ non objectis externis, nec à voluntatis meæ determinatione procedebant, ſed à ſola cogitandi facultate, quæ in me eſt, ut ideas ſive notiones, quæ ſunt iſtarum cogitationum formæ, ab aliis adventitiis aut factis diſtinguerem, illas innatas vocavi: eodem ſenſu, quo dicimus, generoſitatem eſſe quibusdam familiis innatam, aliis verò quoſdam morbos, ut podagram, vel calculum, non quòd ideo iſtarum familia-

milia-

miliarum infantes morbis iſtis in utero matris laborent, ſed quòd naſcantur cum quadam diſpoſitione ſive facultate ad illos contrahendos.

Egregiam verò conſequentiam *in articulo* 13. ex præcedenti deducit, *Ideo*, inquit (quod mens, ſcilicet, non indigeat ideis innatis, ſed ſola facultas cogitandi ei ſufficiat) *omnes communes notiones menti inſculpta, ex rerum obſervatione, vel traditione, originem ducunt*; tanquam, ſi facultas cogitandi nihil poſſit per ſe præſtare, nihilque unquam percipiat vel cogitet, niſi quod accipit à rerum obſervatione vel traditione, hoc eſt, à ſenſibus. Quod adeò falſum eſt, ut è contra, quiſquis rectè advertit, quouſque ſenſus noſtri ſe extendant, & quidnam ſit præcisè, quod ab illis ad noſtram cogitandi facultatem poteſt pervenire, debeat fateri, nullarum rerum ideas, quales eas cogitatione formamus, nobis ab illis exhiberi: adeò ut nihil ſit in noſtris ideis, quod menti ſive cogitandi facultati, non fuerit innatum, ſolis iis circumſtantiis exceptis, quæ ad experientiam ſpectant, quòd nempe judicemus, has vel illas ideas, quas nunc habemus cogitationi noſtræ præſentes, ad res quaſdam extra nos poſitas referri, non, quia iſtæ res illas ipſas noſtræ menti per organa ſenſuum immiſerunt; ſed, quia tamen aliquid immiſerunt, quod ei dedit occaſionem ad ipſas, per innatam ſibi facultatem, hoc tempore potiùs quàm alio, efformandas. Quippe nihil ab objectis externis ad mentem noſtram per organa ſenſuum accedit, præter motus quoſdam corporeos, ut ipſemet *auctor noſter in artic.* 19. ex meis principiis affirmat; ſed ne quidem ipſi motus, nec figuræ ex iis ortæ, à nobis concipiuntur, quales in organis ſenſuum fiunt, ut fusè in *Dioptrica* explicui; unde ſequitur, ipſas motuum & figurarum ideas nobis eſſe innatas: Ac tantò magis innatæ eſſe debent ideæ doloris, colorum, ſonorum, & ſimilium, ut mens noſtra poſſit occaſione quorundam motuum corporeorum, ſibi eas exhibere; nullam enim ſimilitudinem cum motibus coporeis habent. Quid autem magis abſurdum fingi poteſt, quàm, quòd omnes communes notiones, quæ menti noſtræ inſunt, ab iſtis motibus oriantur, & ſine illis eſſe non poſſint? Vellem, *noſter* me doceret, quisnam ille ſit corporeus motus, qui poteſt in mente noſtra formare aliquam communem notionem, exempli causâ, *quòd quæ eadem ſunt uni tertio, ſint eadem inter ſe*, vel quamvis aliam: omnes enim iſti motus ſunt particulares, notiones verò illæ, univerſales, & nullam cum motibus affinitatem, nullamve ad ipſos relationem habentes.

Pergit tamen in *articulo* 14. affirmare, ipſam ideam Dei, quæ in nobis eſt, non à noſtra cogitandi facultate, cui ſit innata, *ſed ex divina revelatione, vel traditione, vel rerum obſervatione, eſſe*: cujus aſſertionis errorem faciliùs agnoſcemus, ſi conſideremus, aliquid dici poſſe ex alio eſſe, vel quia hoc aliud eſt cauſa ejus proxima & primaria, ſine qua eſſe non poteſt; vel quia eſt remota & accidentaria duntaxat, quæ nempe dat occaſionem primariæ, producendi

ſuum

ſuum effectum uno tempore potiùs quàm alio. Sic artifices omnes ſunt operum ſuorum cauſæ primariæ & proximæ; qui verò jubent, vel mercedem promittunt, ut illa faciant, ſunt cauſæ accidentariæ & remotæ, quia fortaſſis niſi juſſi non facerent. Non autem dubium eſt, quin traditio vel rerum obſervatio ſæpe ſit cauſa remota, nos invitans, ut ad ideam, quam habere poſſumus de Deo, attendamus, illamque cogitationi noſtræ præſentem exhibeamus. Quòd autem ſit cauſa proxima iſtius ideæ effectrix, à nemine dici poteſt, niſi ab eo, qui putat nihil à nobis de Deo unquam intelligi, niſi quale ſit hoc nomen, *Deus*, vel qualis ſit figura corporea quæ nobis ad repræſentandum Deum à pictoribus exhibetur. Quippe obſervatio, ſi fiat per viſum, nihil propria ſuâ vi menti exhibet præter picturas, & quidem picturas ex ſolo motuum quorumdam corporeorum varietate conſtantes, ut ipſe *Auctor noſter* docet: ſi per auditum, nihil præter verba & voces: ſi vero per alios ſenſus, nihil in ea habetur quod referri poſſit ad Deum. Et ſanè, quod viſus nihil præter picturas, nec auditus præter voces vel ſonos, propriè ac per ſe exhibeat, unicuique eſt manifeſtum: adeo ut illa omnia quæ præter iſtas voces vel picturas cogitamus tanquam earum ſignificata, nobis repræſententur per ideas non aliunde advenientes quàm à noſtra cogitandi facultate, ac proinde cum illa nobis innatas, hoc eſt, potentiâ nobis ſemper inexiſtentes, eſſe enim in aliqua facultate, non eſt, eſſe actu, ſed potentiâ duntaxat, quia ipſum nomen facultatis nihil aliud quàm potentiam deſignat. Quod vero de Deo nihil præter nomen vel effigiem corpoream poſſimus cognoſcere, nemo poteſt affirmare, niſi qui ſe apertè atheum, atque etiam omni intellectu deſtitutum, fateatur.

Poſtquam *Auctor noſter* iſtam ſuam de Deo opinionem expoſuit, refutat *in articulo* 15. argumenta omnia, quibus Dei exiſtentiam demonſtravi. Ubi ſanè mirari ſubit hominis confidentiam, quod tam facilè, tam paucis verbis, putet ſe omnia poſſe evertere, quæ ego longâ & attentâ meditatione compoſui, libroque integro explicui. Sed nempe omnes rationes, quas ad hoc attuli, ad *duas* referuntur: *Prima* eſt, quod oſtenderim, nos habere Dei notitiam, ſive ideam, quæ talis eſt, ut, cùm ad eam ſatis attendimus, &, eo modo quo explicui, rem perpendimus, ex ſola ejus conſideratione cognoſcamus, fieri non poſſe, quin Deus exiſtat, quoniam exiſtentia, non poſſibilis duntaxat vel contingens, quemadmodum in aliarum omnium rerum ideis, ſed omnino neceſſaria & actualis, in ejus conceptu continetur. Hanc autem rationem, quam pro certa & evidenti demonſtratione, non ego ſolus habeo, ſed habent etiam alii plures, iique doctrinâ & ingenio ſupra cæteros eminentes, qui eam cum cura examinarunt; hanc, inquam, *Auctor Programmatis* ſic refutat: *Conceptus noſter de Deo, ſive idea Dei in mente noſtra exiſtens, non eſt ſatis validum argumentum, ad exiſtentiam Dei probandam, cùm non omnia exiſtant, quorum conceptus in nobis obſer-*

obſervatur. Quibus verbis oſtendit, ſe mea quidem ſcripta legiſſe, ſed ea nullo modo intelligere, vel potuiſſe, vel voluiſſe: non enim vis mei argumenti deſumitur ab idea in genere ſumpta, ſed à peculiari ejus proprietate, quæ in idea, quam habemus de Deo, evidentiſſima eſt, atque in nullis aliarum rerum conceptibus poteſt reperiri: nempe ab exiſtentiæ neceſſitate, quæ requiritur ad cumulum perfectionum, ſine quo Deum intelligere non poſſumus. *Aliud* argumentum, quo demonſtravi, Deum eſſe, ex eo, deſumpſi, quod evidenter probaverim, nos non habituros fuiſſe facultatem, ad omnes eas perfectiones, quas in Deo cognoſcimus, intelligendas, niſi verum eſſet, Deum exiſtere, noſque ab illo eſſe creatos. Quod putat *Noſter* ſe abundè diſſolvere, dicendo, *ideam, quam habemus de Deo, non magis quàm cujusvis alterius rei conceptum vires noſtras cogitandi proprias ſuperare*: quibus verbis, ſi tantùm intelligit, eum, quem de Deo conceptum, ſine gratiæ ſupernaturalis auxilio, habemus, non minùs eſſe naturalem, quàm ſint reliqui omnes quos habemus, de aliis rebus, mecum ſentit, ſed nihil indè contra me colligi poteſt; Si vero exiſtimat, in illo conceptu non plures perfectiones objectivas involvi quàm in omnibus aliis ſimul ſumptis, apertè errat; ego autem ab hoc ſolo perfectionum exceſſu, quo noſter de Deo conceptus alios ſuperat, argumentum meum deſumpſi.

In ſex reliquis articulis nihil habet notatu dignum, niſi, quod, cùm velit animæ proprietates diſtinguere, confusè admodum & impropriè de iis loquatur. Quippe ego dixi, eas omnes referri ad duas præcipuas, quarum una eſt, perceptio intellectus, alia verò, determinatio voluntatis, quas *Noſter* vocat, *intellectum & voluntatem*; ac deinde illud, quod vocavit *intellectum*, dividit in *perceptionem & judicium*; qua in re à me diſſentit: ego enim, cùm viderem, præter perceptionem, quæ prærequiritur ut judicemus, opus eſſe affirmatione vel negatione ad formam judicii conſtituendam, nobiſque ſæpe eſſe liberum ut cohibeamus aſſenſionem, etiamſi rem percipiamus, ipſum actum judicandi, qui non niſi in aſſenſu, hoc eſt, in affirmatione vel negatione conſiſtit, non retuli ad perceptionem intellectus, ſed ad determinationem voluntatis. Poſtea, inter ſpecies perceptionis non enumerat, niſi *ſenſum, reminiſcentiam, & imaginationem*: unde colligi poteſt, eum nullam intellectionem puram, hoc eſt, intellectionem, quæ circa nullas imagines corporeas verſetur, admittere; ac proinde ipſum ſentire, nullam de Deo, nec de mente humana, vel aliis incorporeis rebus, cognitionem haberi: cujus rei non aliam cauſam poſſum ſuſpicari, quàm, quòd eæ, quas habet de illis rebus, cognitiones, ſint tam confuſæ, ut nullam unquam puram, & ab omni corporea imagine diverſam, in ſe animadvertat.

In fine denique addidit hæc verba ex meo aliquo ſcripto deſumpta, *Nulli facilius ad magnam pietatis famam perveniunt, quàm ſuperſtitioſi & Hypocritæ.* Quibus quid ſignificare velit, non video; niſi fortè referat ad hypocriſim, quòd

uſus ſit ironiâ multis in locis: ſed non puto, illum iſtâ viâ poſſe ad magnam pietatis famam pervenire.

Cæterùm, cogor hîc fateri, me pudore ſuffundi, quòd ante hac iſtum *Auctorem*, tanquam perſpicaciſſimi ingenii virum, laudarim, atque alicubi ſcripſerim, me non putare ullas ab ipſo doceri opiniones, quas nollem pro meis agnoſcere. Sed nempe, quando iſta ſcribebam, nullum adhuc videram ejus ſpecimen, in quo fidus exſcriptor non fuiſſet, niſi tantùm ſemel in verbulo uno, quod illi tam malè ceſſerat, ut ſperarem nihil tale ampliùs eſſe auſurum; & quia videbam, ipſum in reliquis magno cum affectu opiniones amplecti, quas veriſſimas arbitrabar, id ejus ingenio & perſpicacitati tribuebam. Nunc autem multiplex experientia cogit me, ut exiſtimem, non tam amore veritatis eum teneri, quàm novitatis; Atque quoniam omnia, quæ ab aliis didicit, pro antiquis & obſoletis habet, nihilque ſatis novum ei videtur, niſi quod ex proprio cerebro extundit; eſt autem adeò infelix in ſuis inventis, ut nullum unquam verbum in ejus ſcriptis notaverim (quòd ex aliis non exſcripſiſſet,) in quo non aliquam errorem contineri judicarem. Monere debeo illos omnes, qui meas opiniones ab eo defendi ſibi perſuadent, nullas eſſe, non modò in *Metaphyſicis* in quibus apertè mihi adverſatur, ſed etiam in *Phyſicis*, de quibus alicubi in ſuis ſcriptis agit, quas non malè proponat & corrumpat. Adeò ut magis indigner, quòd talis *Doctor* ſcripta mea pertractet, atque interpretanda ſive interpolanda ſuſcipiat, quàm quod alii nonnulli ſumma cum acerbitate ipſa impugnent.

Quippe neminem ex acerbis iſtis adhuc vidi, qui non mihi tribueret opiniones à meis toto cœlo diverſas, atque adeò abſurdas & ineptas, ut non verear, ne ullis cordatis viris poſſit perſuaderi meas eſſe. Sic eo ipſo tempore, quo hæc ſcribo, mihi adhuc afferuntur duo novi libelli ab aliquo hujus generis adverſario conſcripti, in quorum priore habetur, *eſſe Neotericos nonnullos, qui certam omnem fidem ſenſibus abrogant, & Philoſophos Deum negare, & de ejus exiſtentia dubitare poſſe contendunt, qui inſitas interim à natura humanæ menti de Deo notitias actuales, ſpecies, & ideas, admittunt.* Dicitur autem in altero, *Neotericos iſtos audacter pronunciare, Deum non modò negativè, ſed & poſitivè, ſui cauſam efficientem dici debere.* Atque in utroque libello nihil aliud agitur, quàm quòd argumenta multa congerantur, ad probandum primò, nos nullam Dei cognitionem *actualem* in utero matris habuiſſe, ac proinde *nullam de Deo actualem ſpeciem & ideam menti noſtræ ingenitam:* ſecundò, *non oportere Deum negare,* atque *illos atheos & legibus puniendos qui eum negant:* tertiò denique, Deum non eſſe cauſam *efficientem* ſui ipſius. Quæ omnia poſſem quidem ſupponere contra me non ſcribi, quia nomen meum in iſtis libellis non habetur, & nulla eſt opinionum, quæ in iis impugnantur, quàm non planè abſurdam & falſam putem. Sed tamen, quia non diſſimiles ſunt iis quæ jam ſæpe ab aliis ejuſdem ordinis homini-

hominibus mihi per calumniam fuerunt imputatæ, nullique alii agnoſcuntur quibus ea tribui poſſint, ac denique quia multi non dubitant, quin ego ille ſim, contra quem iſti libelli ſcripti ſunt; monebo hîc, ex occaſione, earum auctorem, *Primò*, per ideas innatas me nihil unquam intellexiſſe, niſi quod ipſemet in pag. 6 ſui poſterioris libelli verum eſſe expreſſis verbis affirmat, nempe, *nobis à natura ineſſe potentiam quâ Deum cognoſcere poſſumus*; quòd autem iſtæ ideæ ſint *actuales*, vel quòd ſint ſpecies quæ à cogitandi facultate diverſæ, nec unquam ſcripſiſſe nec cogitaſſe: imò etiam me magis quàm quemquam alium ab iſta ſupervacua entitatum ſcholaſticarum ſupellectile eſſe alienum, adeò ut à riſu abſtinere non potuerim, cùm vidi magnam illam catervam, quam Vir, fortaſſe minimè malus, laborioſe collegit, ad probandum, *infantes non habere notitiam Dei actualem quamdiu ſunt in utero matris*, tanquam ſi me hoc pacto egregiè impugnaret. *Secundò*, me nunquam etiam docuiſſe, *Deum eſſe negandum, vel ipſum nos poſſe decipere, vel de omnibus eſſe dubitandum, vel fidem omnem ſenſibus abrogandam, vel ſomnum à vigilia non diſtinguendum*, vel ſimilia, quæ à calumniatoribus imperitis aliquando mihi objecta ſunt; ſed omnia iſta expreſſiſſimis verbis rejeciſſe, validiſſimisque argumentis, imò etiam auſim addere, validioribus, quàm ab ullo ante me refutata fuerint, refutaſſe; quod ut commodiùs & efficaciùs præſtarem, propoſui, initio *Meditationum* mearum, iſta omnia tanquam dubia, quæ non à me primùm fuerunt inventa, ſed à Scepticis dudum decantata. Quid autem iniquius, quàm tribuere alicui ſcriptori opiniones, quas eo fine tantùm refert ut eas refutet? Quid ineptiùs, quàm fingere, ſaltem illo tempore, quo iſtæ falſæ opiniones proponuntur & nondum refutantur, eas doceri; atque ideo illum, qui refert atheorum argumenta, *eſſe Atheum temporarium?* Quid magis puerile, quàm dicere, ſi moriatur interim priusquam *ſperatam ſuam demonſtrationem* ſcripſerit vel invenerit, eum Atheum moriturum, ipſumque in anteceſſum pernitioſam doctrinam docuiſſe, *non autem eſſe facienda mala ut eveniant bona*, & talia. *Dicet fortè aliquis*, me iſtas falſas opiniones non retuliſſe tanquam aliorum, ſed tanquam meas: verùm quid hoc refert? quandoquidem in eodem libro, in quo ipſas retuli, omnes refutavi; atque ex ipſo libri titulo potuit intelligi, me ab iis credendis eſſe planè alienum, quandoquidem in eo *demonſtrationes de exiſtentia Dei promittuntur*. Eſtne aliquis adeò ſtolidus, ut exiſtimet, eum, qui talem librum componit, ignorare, dum primas ejus paginas exarat, quid in ſequentibus demonſtrandum ſuſceperit? Objectiones autem tanquam meas propoſui, quia hoc exigebat ſtylus meditationum, quem rationibus explicandis aptiſſimum judicavi. Quæ ratio ſi noſtris cenſoribus non ſatisfacit, velim ſcire, quid dicant de Sacris literis, cum quibus nulla humana ſcripta ſunt comparanda, quando vident in iis nonnulla, quæ non poſſunt rectè intelligi niſi ſupponantur tanquam ab impiis, vel ſaltem ab aliis quàm à Spiritu Sancto vel à Prophetis dicta eſſe;

qualia ſunt Eccl. cap. 2. hæc verba: *Nonne melius eſt comedere & bibere, & oſtendere animæ ſuæ bona de laboribus ſuis, & hoc de manu Dei eſt. Quis ita devorabit & deliciis affluet ut ego?* & in capite ſequenti: *Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos* Deus, *& oſtenderet ſimiles eſſe beſtiis. Idcirco unus interitus eſt hominis & jumentorum, & æqua utriusque conditio; ſicut moritur homo, ſic & illa moriantur; ſimiliter ſpirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius, &c.* An credunt ibi Spiritum Sanctum nos docere, ventri eſſe indulgendum, & affluendum deliciis, animasque noſtras non magis eſſe immortales quàm jumentorum? Non puto eos usque adeò eſſe furioſos: Sed neque debent etiam calumniari, quòd iis inter ſcribendum non uſus ſim cautelis, quæ nunquam ab ullis aliis ſcriptoribus fuerunt obſervatæ, nec ab ipſo quidem Spiritu Sancto.

Tertiò denique, moneo libellorum iſtorum auctorem, me nunquam ſcripſiſſe, *Deum non modo negativè, ſed & poſitivè ſui cauſam efficientem dici debere*, ut in pag. 8 poſterioris ſui libelli valde inconſideratè affirmat. Quærat, legat, evolvat mea ſcripta, nihil unquam ſimile in illis reperiet; ſed omnino contrarium. Me verò à talibus opinionum portentis quàm maximè eſſe remotum, notiſſimum eſt iis omnibus, qui vel ſcripta mea legerunt, vel aliquam mei notitiam habent, vel ſaltem omnino fatuum eſſe non putant. Atque idcirco admodum miror, quis ſit ſcopus iſtorum Calumniatorum. Nam ſi volunt perſuadere hominibus, ea me ſcripſiſſe, quorum plane contrarium in meis ſcriptis reperitur, deberent priùs curare, ut omnia, quæ in lucem edidi, ſupprimantur, nec non etiam, ut ex eorum, qui jam ea legerunt, memoria deleantur: quamdiu enim hoc non faciunt, plus ſibi nocent quàm mihi. Miror etiam, quòd contra me, qui eos nunquam laceſſivi, nihilque nocui, ſed qui fortaſſe, ſi me irritarint, nocere poſſem, tanta cum acerbitate ac tanto ſtudio invehantur, interimque nihil agant contra multos alios, qui eorum doctrinam libris integris refutarunt, ipſosque ut Simplicios & Andabatas deriſerunt. Nolo tamen hîc quicquam addere, quo revocem illos ab inſtituto libellis me ſuis impugnandi: video libenter me tanti fieri ab ipſis: ſed iis interim precor ſanitatem.

Hæc ſcripta ſunt Egmondæ in Hollandia circa finem Decembris, Anno 1647.

F I N I S.

AP-

APPENDIX,
Continens
OBJECTIONES
QVINTAS & SEPTIMAS
In
RENATI DES CARTES
MEDITATIONES
De Prima Philoſophia,

Cum ejuſdem ad illas Reſponſionibus, & duabus Epiſtolis,
Una ad Patrem DINET, Societatis Jeſu Præpoſitum Provincialem per Franciam,
Altera ad celeberrimum Virum
D. GISBERTUM VOETIUM.

Typographus Lectori.

ETiamſi Auctor Meditationum de Prima Philoſophia noluerit, ut Objectiones quintæ ampliùs in ſuo libro cum cæteris legerentur, ut expoſita loco illarum Admonitione liquere poteſt ; quia tamen à magni nominis Philoſopho ſunt profectæ, rem curioſis ingeniis non ingratam me facturum exiſtimavi, ſi illas hoc loco, quamvis alieno, unà cum Reſponſionibus reponerem. Quæ ratio cùm pro ſeptimis etiam Objectionibus & Reſponſionibus militet, eas quoque Quintis ſubjunxi, ſimulque Epiſtolas ad Ieſuitam Dinet & ad Gisbertum Voetium Vitrajectinum Theologum. Et ne qua in re illorum votis deſim, eâdem operâ hîc ſignificabo Primarum Objectionum auctorem eſſe doctum quendam Fœderati Belgii Theologum ; Secundas Lutetiæ à Marino Merſenno ex diverſorum Philoſophorum & Theologorum ore exceptas fuiſſe ; Tertias eſſe Thomæ Hobbii celebris Philoſophi Angli ; Quartas Antonii Arnaldi Doctoris Theologiæ Sorbonici ; Quintas nomen auctoris ſui Petri Gaſſendi præferre ; Sextas rurſus ab eodem Merſenno ex aliorum ore fuiſſe exceptas ; Septimas denique apparere ex Epiſtola ad Patrem Dinet eſſe Ieſuitæ cujuſdam.

OBJECTIONES QUINTÆ

Eximio viro

RENATO CARTESIO,

P. GASSENDUS S.

VIR EXIMIE,

Beavit me Merſennus noſter, cùm tuarum illarum ſublimium de prima Philoſophia Meditationum participem fecit. Quippe argumenti præſtantia, ingenii perſpicacia, nitorque dictionis mirificè placuit. Quare & lubens gratulor, quòd animo adeò excelſo ac felici aggrederis ſcientiarum fineis provehere, & res omnibus retrò ſæculis abſtruſiſſimas enucleare. Id mihi fuit durum, quòd ille prætereà amicitiæ jure exegit, ut ad te perſcriberem, ſi quis fortaſſis ſcrupulus ingereretur, ſupereſſetve. Siquidem præſenſi nihil aliud me, quàm hebetudinem teſtaturum, ſi rationibus tuis non acquieſcerem; vel potiùs quàm temeritatem, ſi tantillum etiam in oppoſitum, quaſi repugnando, hiſcere auderem. Annui tamen viro amico, ratus aliunde te non tam meum, quàm illius conſilium æqui bonique conſulturum; cùm eo nempe candore ſis, ut facilè putes nihil aliud me, quàm nudas tibi proponere meas dubitandi rationes voluiſſe. Teſtor ſanè abundè fore, ſi illas vel ad calcem uſque legere ſuſtinueris: nam quòd te permovere debeant, ut vel de tuis ratiociniis minimum diffidas, vel ad reſpondendum tempus deteras, melioribus curis deſtinatum, ipſe profectò Auctor non ſum. Quin etiam non audeo, niſi cum rubore, illas coram te propalare, qui certò ſum certior nullam eſſe earum, quæ non tibi pluries inter meditandum occurrerit, & quam tamen, certo conſilio, vel contempſeris, vel cenſueris diſſimulandam. Profero ergo, ſed eâ mente, ut prolatas duntaxat velim; prolatas, inquam, non de rebus ipſis, quas demonſtrandas ſuſcipis, ſed de methodo, ac vi demonſtrandi. Profectò enim & ter maximi Dei exiſtentiam, & animorum noſtrorum immortalitatem profiteor; ac hæreo duntaxat circa energiam illius ratiocinii, quo tu tam iſta quàm alia Metaphyſica cohærentia, probas.

IN MEDITATIONEM I.

De iis, quæ in dubium revocari poſſunt.

AC circa primam quidem Meditationem, non eſt quòd multùm immorer: comprobo enim inſtitutum, quo mentem tuam exuere omni præjudicio voluiſti. Id unum non ſatis percipio, Quamobrem ſatiùs non duxeris ſimpli-

citer

citer, ac paucis verbis incerta habere quæ prænoveras, ut ea deinde ſeligeres, quæ vera deprehenderentur, quàm, habendo omnia pro falſis, non tam vetus exuere quàm induere novum præjudicium. Et vide, ut neceſſe fuerit, quo tibi ipſi faceres fidem, fingere Deum deceptorem, aut neſcio quem malum Genium deluſorem; cùm viſum fuiſſet ſufficere, humanæ mentis caliginem, ſolamve naturæ imbecillitatem cauſſari. Fingis prætereà te ſomniare, ut in dubium omnia revoces, & quicquid rerum agitur, pro ludificatione ducas; Sed an propterea à te extorques, ut non vigilare te credas, & incerta falſaque habeas, quæ coram te ſunt, aut geruntur? Quicquid dixeris, nemo erit, qui perſuadeatur te eſſe perſuaſum, nihil eſſe verum ex iis omnibus, quæ cognoveris; ac tibi perpetuò vel ſenſum, vel ſomnium, vel Deum, vel cacodæmonem impoſuiſſe. An non futurum fuiſſet magis & philoſophico candore & veritatis amore dignum, res ut ſe habent, & bonâ fide ac ſimpliciter enunciare, quàm, quod objicere quiſpiam poſſet, recurrere ad Machinam, captare præſtigias, ſectari ambages? Quanquam, quia tibi ita eſt viſum, nolim ampliùs contendere.

IN MEDITATIONEM II.

De Natura mentis humanæ, Quod ipſa ſit notior, quàm corpus.

Circa ſecundam, Video *te adhuc in ludificatione perſtare, & nihilominus animadvertere, ſaltem* TE ESSE, *qui ludificaris; atque idcirco ſtatuere illud pronunciatum, Ego ſum, Ego exiſto, quoties à te profertur, vel mente concipitur, eſſe verum.* Attamen non video tibi opus fuiſſe tanto apparatu; quando aliunde certus eras, & verum erat te eſſe: poterasque idem vel ex quavis aliâ tuâ actione colligere: cùm lumine naturali notum ſit, quicquid agit, eſſe. Subdis, *te non propterea ſatis intelligere quid ſis:* hoc autem ſeriò accipitur, & ultro conceditur, id ipſumque opus, ac labor. Nempe id abſque ambagibus, totâque illâ ſuppoſitione videtur fuiſſe requirendum. Meditari vis conſequenter, *qualem te eſſe credideris, ut ſubtractis dubiis id ſolum remaneat, quod certum ſit, & inconcuſſum.* Hoc verò nemine non probante facies. Rem aggreſſus, & cùm te putâris eſſe hominem, quæris, *Quid ſit homo, & dimiſſa conſultò definitione vulgari, ſeligis ea, quæ prima fronte tibi occurrebant, ut habere te vultum, manus, & cætera membra, quæ nomine corporis deſignabas; itemque te nutriri, incedere, ſentire, cogitare, quæ referebas ad animam.* Hoc porrò eſto, modò caveamus diſtinctionem tuam inter animam & corpus. Dicis *te tunc non advertiſſe quid eſſet anima, ſed imaginatum ſolùm aliquid inſtar venti, ignis, vel ætheris, quod craſſioribus tui corporis partibus eſſet infuſum.* Iſtud memorabile eſt. *De corpore, non dubitaſſe naturam ejus in eo eſſe, ut ſit quid aptum figurari, circumſcribi, ſpatium replere, & ex eo omne aliud corpus excludere; tactu, viſu, auditu, odoratu,*

ratu, guſtu percipi, & pluribus modis moveri. Potes verò hæc etiam hodie attribuere corporibus, dummodò non omnibus omnia: ſiquidem ventus corpus eſt, & non percipitur tamen viſu, neque excludas adjuncta alia: nam ventus, ignis, & plura movent. Quod ſubjicis autem, *negâſſe te corpori vim ſeipſum movendi:* non apparet quî tueri jam poſſis, quaſi corpus omne eſſe debeat ſuapte natura immobile, omniſque ejus motus à principio incorporeo procedere; & neque aqua fluere, neque animal incedere, ſine incorporeo motore cenſeatur.

2. Exploras deinde, *num ſuppoſitâ adhuc deceptione, affirmare poſſis eſſe in te aliquid ex iis, quæ pertinere cenſuiſti ad naturam corporis, & attentiſſimo examine facto dicis te nihil tale in te reperire.* Hoc jam loco non ſpectas, te, quaſi hominem integrum, ſed quaſi interiorem, occultioremve partem, qualem cogitâras eſſe animam. Quæſo te, ergo, ô Anima, ſeu quocumque velis nomine cenſeri, emendâſti-ne hactenus eam cogitationem, quâ prius imaginabaris te eſſe quidpiam inſtar venti, ſimilis-ve rei his membris infuſæ? Non feciſti ſanè: Cur non poſſis igitur eſſe adhuc ventus, vel potiùs tenuiſſimus ſpiritus, qui calore cordis ex puriſſimo ſanguine, aliundeve, aut ab alia cauſſa exciteris, ſerveris, & fuſus per membra vitam illis tribuas, & cum oculo videas, cum aure audias, cum cerebro cogites, cæteraque, quæ vulgo tibi tribuuntur munia, exſequaris? id ſi ita ſit, cur non habes eandem figuram, quam totum hoc corpus, uti aër eandem, quam vas continens? Cur non cenſearis circumſcribi ab eodem ambiente, quo corpus, aut à corporis Epidermide? Cur non replere ſpatium, ſive parteis ſpatii, quas craſſum corpus, ſeu partes ipſius non replent? Quippe corpus craſſum habet porulos, per quos ipſa diffundaris; adeò ut ubi partes tuæ fuerint, partes illius non ſint: eodem modo, quo in vino & aqua miſtis ubi ſunt partes unius, non ſunt partes alterius, quantumcunque viſus diſcernere nequeat? Cur non excludere corpus aliud ab eodem ſpatio? Cùm in quibuscunque ſpatiolis fueris, partes corporis craſſioris eſſe ſimul nequeant. Cur non moveri pluribus motibus? Cùm tu enim plureis ipſis membris tribuas, quomodo id poſſis, quin movearis ipſe? Certè neque moves immota, cum opus contentione ſit: neque potes non moveri ad ipſius corporis motum. Si hæc igitur ita ſint, cúr dicas in te nihil eſſe eorum, quæ ad naturam corporis ſpectant?

3. *Pergis, neque eſſe in te ex iis, quæ animæ tribuuntur, nutriri vel incedere.* At primùm poteſt aliquid eſſe corpus, nec tamen nutriri. Deinde, ſi tale ſis corpus, qualem ſpiritum diximus, cur, cùm craſſiora illa membra craſſiore ſubſtantiâ nutriuntur, non poſſis ipſa tenuior tenuiore quoque nutriri? Et, nonne illo corpore, cujus eæ ſunt partes, adoleſcente, ipſa adoleſcis; & dum illud debilitatur, debilitaris quoque ipſa? Ad inceſſum quod attinet, cum membra incedant per te, & in locum nullum contendant, niſi agente & ferente te, quomodo id fiat ſine tuo inceſſu? *quandoquidem,* inquis, *jam corpus non habeo, hæc nihil ſunt, niſi figmenta.* Verùm, ſeu nos ludis, ſeu ipſa deluderis, nihil nobis moran-

morandum: Sin loqueris ſeriò, probandum eſt tibi neque te habere ullum corpus, quod informes: neque te eſſe ejusmodi, quod unà nutriri, incedereque valeat. Pergis adhuc, *neque te ſentire.* At ipſa profectò es, quæ vides colores, audis ſonos, &c. *Hoc*, inquis, *non fit ſine corpore.* Credo equidem; ſed primùm adeſt tibi corpus, ipſaque es intra oculum, qui non videt ſanè absque te: ac potes deinde eſſe tenue corpus, quod per organum ſenſus opereris. *Permulta*, inquis, *viſa ſum ſentire in ſomnis, quæ me non ſenſiſſe poſteà animadverti.* Enimverò tametſi fallaris, quod non utens oculo videaris ſentire, quod ſine oculo non ſentitur, non es tamen ſemper experta eandem falſitatem, neque non uſa es oculo, per quem ſenſeris, imaginesque hauſeris, quibus jam ſine oculo uti poſſis. *Deprehendis tandem te cogitare.* Id verò abnuendum non eſt: ſed probandum ſupereſt tibi, vim cogitandi ita eſſe ſupra naturam corpoream, ut neque ſpiritus, neque aliud corpus agile, purum, tenue, ullâ diſpoſitione parabile ſit, quod cogitationis efficiatur capax. Probandum ſimul animas Brutorum eſſe incorporeas, videlicet quæ cogitent, ſeu præter functiones ſenſuum externorum, aliquid internè, non vigilando modò, ſed ſomniando etiam cognoſcant. Probandum rurſus craſſum hoc corpus ad cogitationem tuam nihil prorſus conferre (cùm absque illo tamen nunquam fueris, neque ab illo ſejuncta aliquid huc usque cogitaveris) ac te idcirco independenter ab eo cogitare: adeò ut neque impediri, neque turbari valeas à vaporibus, ſive fumis tetris craſſisque, qui tam male cerebrum interdum afficiunt.

4. Concludis, *Sum igitur præcisè Res cogitans, id eſt Mens, ſive animus, intellectus, ratio.* Heic ego agnoſco me hallucinatum. Exiſtimabam enim me alloqui animam humanam, ſeu internum illud principium, quo homo vivit, ſentit, loco movetur, intelligit: & alloquebar tamen ſolam mentem: Quippe quæ non modò corpus exuit, ſed exuit quoque animam ipſam. Anne id facis, Vir eximie, antiquorum illorum inſtar, qui cùm putarent animam diffuſam toto corpore, principem tamen partem τὸ ἡγεμονικὸν habere ſedem opinabantur in determinata parte corporis, ut in cerebro, aut in corde. Non quod cenſerent animam quoque in ea parte non reperiri, ſed quod crederent animæ illeic exiſtenti mentem veluti ſuperaddi, coadunarique, & unà cum illa partem informare. Et debebam ſanè id commeminiſſe ex diſputatis in illa tua diſſertatione de Methodo; Viſus enim es in ea velle munia hæc omnia, quæ animæ tam vegetativæ, quàm ſenſitivæ tribuuntur, non dependere à Rationali, poſſeque etiam exerceri, antequam illa adveniat, ut exercentur quoque in Brutis, in quibus rationis nihil eſſe contendis. Sed neſcio quo pacto oblitus id fueram, niſi quia dubius remanſeram, illudne principium quo tam nos, quàm Bruta, vegetamur, atque ſentimus, non velles dici animam, ſed animam propriè eſſe noſtram mentem: cùm tamen illud principium dicatur propriè animare, Mens nihil aliud præſtet, quàm ut cogitemus, quod tu quidem fieri aſſeris. Utcumque id fuerit,

dicare jam Mens, atque eſto Res cogitans præciſè. Subdis *ſolam cogitationem non poſſe divelli à te.* Hoc verò non eſt, cur tibi negetur: ſi præſertim ſis ſola Mens, & nolis tuam ſubſtantiam à ſubſtantia animæ plusquam conſideratione diſtinctam. Quanquam hæreo, an, cùm dicis *non poſſe cogitationem divelli à te*, intelligas te, quandiu es, indeſinenter cogitare. Id ſanè conforme effato Philoſophorum celebrium, qui immortalitatem tuam probaturi aſſumpsêre te perpetuò moveri, ſeu, ut ego quidem interpretor, cogitare perpetuò: verùm ii non perſuadebuntur, qui non capient quo modo poſſis aut per ſoporem lethargicum, aut in utero etiam, cogitare. Quo loco hæreo prætereà, an exiſtimes te in corpus illiusve partem intra uterum aut ab exortu, eſſe infuſam. Sed nolo moleſtiùs id inquirere, neque cogitare, an reminiſcaris, quid in utero primiſve ab exortu diebus, menſibus aut annis cogitaveris, neque, ſi id ſis reſponſura, quamobrem oblita omnium fueris; Inſinuo duntaxat, ut memineris; quàm obſcura, quàm tenuis, quàm pene nulla eſſe potuerit temporibus illis tua cogitatio. Pergis, *te non eſſe compagem membrorum, quæ corpus humanum appellatur.* Id verò admittendum eſt, quia ſpectaris ſolùm, ut res cogitans, & pars humani compoſiti ab hac exteriore craſſioreque diſtincta. *Non ſum etiam*, inquis, *tenuis aliquis aër iſtis menbris infuſus, non ventus, non ignis, non vapor, non halitus, non quicquid mihi fingo: Suppoſui enim iſta nihil eſſe; manet poſitio.* Heic autem conſiſte, ô mens, & poſitiones, ſeu potiùs fictiones illæ tandem faceſſant. *Non ſum*, inquies, *aër, aut aliquid tale*: at ſi anima tota tale quidpiam eſt; quorſum tu, quæ cenſeri potes pars animæ nobiliſſima, non cenſearis quoque eſſe quaſi flos, ſeu portio ſubtiliſſima, puriſſima, actuoſiſſimaque illius? *Fortaſſis*, inquis, *hæc, quæ ſuppono nihil eſſe, ſunt aliquid, neque diverſum ab eo me quem novi; neſcio tamen, nec de hoc jam diſputo.* Sed ſi neſcis, ſi non diſputas: cur te nihil eſſe iſtorum aſſumis? *Novi*, inquis, *me exiſtere; hujus autem rei notitia præciſè non poteſt pendere ab eo, quod non novi.* Hoc eſto; ſed memineris te nondum fidem feciſſe, quòd non ſis aër, non vapor, non alia.

5. Deſcribis conſequenter quid ſit, quod imaginationem appellas. Dicis quippe *imaginari nihil eſſe aliud, quàm contemplari figuram, imaginemve rei corporeæ.* Videlicet, ut inferas te alia cogitationis ſpecie, quàm imaginatione, cognoſcere naturam tuam. Attamen, cùm tibi pro tuo arbitratu imaginationem definire liceat; quæſo te, ſi corporea ſis, ut nondum probâſti oppoſitum, cur non contemplari te poſſis ſub figura imagineve corporea? Et quæſo te, dum contemplaris, quidnam experiris tibi obverſari, præter ſubſtantiam quandam puram, perſpicuam, tenuem, inſtar auræ univerſum corpus, vel cerebrum certè, illiusve partem pervadentis, animantis, functiones tuas illeic obeûntis? Cognoſco, inquis, nihil eorum, quæ poſſum *imaginationis ope comprehendere, ad hanc, quam de me habeo, notitiam pertinere.* Verùm quomodo cognoſcas non dicis, & cùm paulò ante ſtatuiſſes neſcire te adhuc iſtane ad te pertinerent; undenam quæſo id jam concludis?

6. Per-

6. *Pergis, Mentem eſſe ab iſtis diligentisſimè avocandam, ut ſuam ipſa naturam quàm diſtinctisſimè percipiat.* Id rectè mones; ſed poſtquàm ipſa te diligentiſſimè avocâſti; renuncia, quæſo, quàm diſtinctè naturam tuam perceperis. Nam dicere ſolum te eſſe Rem cogitantem, operationem memoras, quam omnes priùs tenebamus, ſed operantem ſubſtantiam, qualis nempe ſit, quomodo cohæreat, quomodo ad agendum tam varia tam variè ſeſe comparet, ac hujusmodi cætera priùs ignorata nobis non declaras. Dicis *percipi intellectu, quod imaginatione (quam idem eſſe ſtatuis cum ſenſu communi) non poteſt.* Sed, ô bona Mens, docere-ne potes plureis intus eſſe, & non unicam ſimplicemve facultatem, quâ quidvis demum cognoſcamus? Cùm ego Solem oculis apertis intueor, manifeſta eſt ſenſio. Cùm deinde oculis clauſis Solem apud me cogito, manifeſta eſt interna cognitio. At quomodo tandem diſcernere valeam me ſenſu communi, ſeu facultate imaginatrice, non verò mente, ſeu intellectu percipere Solem: adeò ut poſſim pro libitu nunc intellectione, quæ non ſit imaginatio; nunc imaginatione, quæ non ſit intellectio, ſolem comprehendere? Sanè, ſi cerebro turbato, & imaginatrice læsâ, intellectus conſtaret, qui functiones proprias puraſque obiret, tum poſſet intellectio tam dici diſtingui ab imaginatione, quàm imaginatio à ſenſione externa: at quia ſecus eſſe contingit, facile profectò non eſt appoſitum ſtatuere diſcrimen. Dicere certè, ut tu facis, *imaginationem tunc eſſe, cùm rei corporeæ contemplamur imaginem*: vides cùm non alia ratione contemplari corpora liceat, fore igitur corpora imaginatione ſolùm agnoſcenda: aut ita certè, ut facultas alia cognoſcens diſcerni non valeat. Dicis, *fieri adhuc non poſſe, quin putes res corporeas, quarum imagines cogitatione formantur, explorantur que ſenſibus, diſtinctiùs agnoſci, quàm iſtud neſcio quid tui, quod in imaginationem non cadit: ut mirum ſit res dubias, & à te alienas diſtinctiùs cognoſci, atque comprehendi.* Sed primum peroptimè facis, cùm dicis *illud neſcio quid tui*: revera enim neſcis quid ſit, ſeu quæ natura ejus ſit: nec proinde potes certior fieri, id-ne hujusmodi ſit, quod in imaginationem cadere non poſſit. Deinde omnis noſtra notitia videtur planè ducere originem à ſenſibus: & quamvis tu neges, quicquid eſt in intellectu præeſſe debere in ſenſu: videtur id eſſe nihilominus verum, cùm niſi ſolâ incurſione, κατὰ περίπτωσιν, ut loquuntur, fiat; perficiatur tamen analogiâ, compoſitione, diviſione, ampliatione, extenuatione, aliiſque ſimilibus modis, quos commemorare nihil eſt neceſſe. Nihil proinde mirum, ſi ea, quæ per ſe incurrunt & percellunt ſenſum, impreſſionem vehementiorem in animo faciant, quàm quæ animus accepta ſolùm occaſione ex rebus in ſenſum incidentibus ſibi ipſa fingit, atque comprehendit. Et vocas tu quidem dubias res corporeas; ſed ſi verum fateri vis, non minus certa es exiſtere corpus intra quod verſaris, & iſta omnia, quæ te circumſtant, quàm exiſtere teipſam. Et cùm ipſa te tibi ipſi ſola operatione, quæ cogitatio dicitur, manifeſtas, quid hoc eſt, reſpectu manifeſtationis hujusmodi rerum? Quippe non modò manifeſtan-

nifeſtantur variis operationibus, ſed & aliis præterea multis evidentiſſimis accidentibus, magnitudine, figura, ſoliditate, colore, ſapore, &c. adeò ut quamvis extra te ſint, nihil mirum, ſi ipſas diſtinctiùs, quàm te cognoſcas, comprehendaſque. At quonam modo fieri poteſt, ut rem alienam melius, quàm te ipſam intelligas? Quo nempe modo oculus videt cætera, non videt ſeipſum.

7. *Sed*, inquis *Quid ſum igitur? Res cogitans. Quid eſt hoc? Nempe dubitans, intelligens, affirmans, negans, volens, nolens, imaginans quoque, & ſentiens.* Multa heic dicis, in quibus ſingulis non hæreo, in hoc uno hæreo, quod te rem ſentientem dicis. Id nempe mirum, cum jam antè aſſerueris oppoſitum. An dicere forte voluiſti, eſſe præter te facultatem corpoream reſidentem in oculo, aure, cæteriſque organis, quæ ſpecies rerum ſenſilium excipiens ſenſionem ita inchoet, ut tu deinde perficias, ipſaque ſis, quæ revera videas, audias, & cætera ſentias? Hac nempe de cauſa, ut puto, tam ipſam ſenſionem, quam etiam imaginationem cogitationis ſpeciem facis. Id porro eſto: ſed vide tamen, an non quæ ſenſio in brutis eſt, cum non ſit tuæ abſimilis, cogitatio quoque dici valeat: ſicque in ipſis etiam brutis Mens ſit non diſſimilis tui? Ego, inquies, arcem in cerebro tenens, excipio quicquid per ſpiritus nervis traductos renunciatur: ſicque apud me peragitur ſenſio, quæ dicitur fieri toto corpore. Eſto: ſed ſunt in brutis nervi, ſunt ſpiritus, eſt cerebrum, eſt in cerebro principium cognoſcens, quod renunciata per ſpiritus pari modo excipiat, ſenſionemque perficiat. Dices illud principium in brutorum cerebro non eſſe aliud, quàm Phantaſiam, ſive facultatem imaginatricem. At tu oſtende te aliud in cerebro eſſe, quàm Phantaſiam, imaginatricemve humanam. Quærebam mox antè criterium, quo te probares aliam; at non es, opinor, illud allatura. Afferes ſanè operationes longè præſtantiores, quàm quæ eliciuntur à brutis; At quemadmodum licèt homo ſit præſtantiſſimum animalium, non eximitur tamen ex animalium numero; ita quamvis tu exinde proberis imaginatricum ſive phantaſiarum præſtantiſſima, non eximêre tamen ex numero earum. Nam & quod te mentem ſpecialiter voces, nomen eſſe poteſt dignioris ſed non diverſæ propterea naturæ. Sanè, ut te eſſe diverſæ (hoc eſt, ut contendis, incorporeæ) naturæ probares, deberes quandam operationem aliâ ratione exſerere, quàm exſerant Bruta: ac niſi extra cerebrum, ſaltem independenter à cerebro; quod tamen non facis. Siquidem illo perturbato perturbaris ipſa, eodem oppreſſo opprimeris; & ſi quæ rerum ſpecies ex eo excidant, non retines ipſa ullius veſtigium. Fiunt omnia, inquis, in brutis impulſione cæca ſpirituum, cæterorumque organorum: eo modo, quo in horologio machinave alia peraguntur motus. Sed utcumque id verum ſit circa functiones cæteras, ut nutritionis, pulſationis arteriarum, & ſimileis, quæ ipſæ quoque pari ratione peraguntur in homine; aſſeri-ne poteſt vel actiones ſenſuum, vel quas paſſiones animæ dicunt, exſeri in brutis cæco impetu, non exſeri verò in nobis? Emittit offa in oculum canis ſui ſpeciem, quæ in cerebrum

usque

uſque trajecta, quibusdam quaſi hamulis hæret animæ: ipſaque anima proinde & cohærens ipſi totum corpus quibusdam quaſi catenulis ſubtiliſſimis rapitur ad offam. Emittit etiam lapis intentatus ſui ſpeciem, quæ vectis inſtar animam propellat, corpusque unà abigat, ſeu fugere cogat. Sed non-ne hæc eadem in homine fiunt? Niſi fortaſſis alius eſt modus quo fieri iſta concipis, quemque ſi doceas, valdè obſtringas? Ego, inquis libera ſum, eſtque in mea poteſtate, ut hominem æque à fuga & proſequutione avertam. Sed nempe facit idem in bruto cognoſcens illud principium, & licèt canis nihil interdum minas ictusque reveritus, in offam conſpectam proſiliat, quàm facit homo ſæpe ſimilia? Latrat, inquis, canis mero impetu, & non ex delectu, ut loquitur homo. Sed & cauſſæ homini ſunt, ut loqui cenſeatur ex impetu: nam & quod tribuis delectui, ex majore impetu eſt, & ſuus quoque bruto eſt delectus, ubi major eſt impetus. Vidi certè canem ſic latratum ſuum attemperantem ad lituum, ut omneis ſoni acuti, gravis, lenti, celeris mutationes imitaretur: quantumcumque illæ pro lubitu & ex inopinato aut crebreſcerent, aut producerentur. Ratione, inquis, carent bruta: Sed nimirum carent humanâ, non ſuâ: adeò proinde ut non videantur ἄλογα dicenda, niſi comparata ad nos, ſeu ad noſtram ſpeciem, cùm alioquin λόγος, ſeu ratio tam videatur eſſe generalis, poſſeque illis attribui, quam facultas cognoſcens, ſenſusve internus. Dicis ea non ratiocinari. Verùm, cùm non ratiocinentur tam perfectè, deque tot rebus, ac homines: & ratiocinantur tamen, & nihil videtur diſcriminis, niſi ſecundùm magis & minus. Dicis ea non loqui: Sed cum non proferant voces humana (ſcilicet homines non ſunt;) proferunt tamen proprias, iiſque ut nos noſtris perinde utuntur. Poteſt, inquis, etiam delirus plureis voces contexere ad aliquid ſignificandum: cum nihilominus id non poſſit brutorum ſapientiſſimum. Sed vide, an ſis ſatis æquus, qui voces humanas exigis in bruto, nec attendis ad proprias. Verùm hæc longioris ſunt disquiſitionis.

8. Adfers deinde *exemplum ceræ, ac circa illud plurima habes, ut ſignifices aliud eſſe, quæ vocant accidentia ceræ, aliud ipſam ceram ejusve ſubſtantiam, ac opus eſſe ſolius mentis, ſive intellectus, non verò ſenſus, aut imaginationis ipſammet ceram ejusve ſubſtantium diſtinctè percipere.* At primò illud ipſum eſt, quod omnes vulgò profitentur, abſtrahi poſſe conceptum ceræ ſubſtantiæve ejus à conceptibus accidentium. An verò propterea ipſa ſubſtantia ſeu natura ceræ diſtinctè concipitur? Concipimus quidem præter colorem, figuram, liquabilitatem, &c. eſſe aliquid, quod ſit ſubjectum accidentium mutationumque obſervatarum: ſed quid-nam aut quale illud ſit, neſcimus. Quippe latet ſemper, & ſolùm, quaſi conjiciendo, ſubeſſe debere aliquid putatur. Hinc miror qui dicas, te peractâ illâ detractione formarum, quaſi veſtium, perfectiùs atque evidentiùs percipere quid cera ſit. Nam percipis quidem ceram, ejusve ſubſtantiam, debere eſſe aliquid præter ejusmodi formas; at quid illud ſit, non percipis, niſi nos fallis. Neque enim id tibi revelatur

ut revelari poteſt homo, cujus priùs veſteis pileumque ſolum conſpeximus: dum iſta illi detrahimus, ut quis, aut qualis ſit, noſcatur. Deinde cùm putes id te quomodocumque percipere, quomodo, quæſo, percipis? An non ut aliquid fuſum extenſumque? Neque enim tanquam punctum concipis, tametſi hujusmodi ſit, ut nunc latius, nunc contractius extendatur. Et cum hujusmodi extenſio infinita non ſit, habeatque terminum, an non illud etiam concipis quadam ratione figuratum? Et cum videaris tibi illud quaſi videre, non-ne illi præterea neſcio quem tametſi confuſum colorem affingis? Habes id certè ut corpulentius, ita viſibilius, quàm merum inane? Quare & tua intellectio imaginatio quædam eſt. Si dicas, te abſque ulla extenſione, figura, coloreque concipere, dic, bonâ fide, quale-nam ergo? Illud quod habes *de hominibus viſis, ſeu mente perceptis, quorum tamen non niſi pileos aut veſteis conſpicimus*, non arguit mentem potius eſſe, quàm imaginatricem, quæ dijudicet. Certè & canis, in quo parem tibi mentem non admittis, ſimili modo dijudicat, cum non herum ſuum, ſed pileum ſolum aut veſteis videt. Quid, quod tametſi herus ſtet, ſedeat, cubet, reclinetur, contrahatur, effundatur, agnoſcit tamen ſemper herum, qui ſub omnibus illis formis eſſe poteſt, cùm tamen non ſub una potiùs, quàm ſub alia ſit, eadem proportione, quâ cera? Et cum leporem currentem venatur, integrumque, & mortuum, ac poſteà excoriatum diſcerptumque, in fruſta videt; putas, non exiſtimat eundem ſemper leporem eſſe? Quod proinde dicis, *perceptionem coloris, duritiei, & ſimilium, eſſe non viſionem, non tactionem; ſed ſolius mentis inſpectionem*; Eſto: dummodo mens non differat ab imaginatrice, reipſa: Cum vero addis, *eam inſpectionem eſſe poſſe imperfectam, & confuſam, vel perfectam & diſtinctam, prout minus, vel magis ad illa, ex quibus conſtat cera, attenditur*: Id ſanè arguit, non inſpectionem mente factam, illius neſcio cujus rei, quæ eſt præter omneis formas, eſſe claram diſtinctamque cognitionem ceræ: ſed inſpectionem per ſenſus factam omnium, quantum fieri poteſt, accidentium, mutationumque, quarum cera eſt capax. Ex his certè concipere & explicare poterimus quid nomine ceræ intelligamus; at nudam illam, vel potiùs occultatam ſubſtantiam neque ipſi concipere, neque explicare aliis valemus.

9. Subdis conſequenter: *Quid autem dicam de hac ipſa mente, ſive de meipſo, nihildum enim aliud admitto in me eſſe præter mentem? Quid, inquam, ego, qui hanc ceram videor tam diſtinctè percipere? Nunquid meipſum non tantùm multò veriùs, multò certiùs, ſed etiam multò diſtinctius evidentiuſque cognoſco? Nam ſi judico ceram exiſtere ex eo ipſo, quòd hanc videam, quantò magis me? Fieri enim poteſt: ut hoc quod video, verè non ſit cera. Fieri poteſt, ut nequidem oculos habeam, quibus quicquam videam: ſed fieri planè non poteſt, cùm videam, ſive (quod jam non diſtinguo) cùm cogitem me videre, ut ipſe ego cogitans non aliquid ſim. Simili ratione ſi judico ceram eſſe, ex eo, quòd hanc tangam; idem rurſus efficietur, me eſſe. Si ex eo, quòd imaginer, vel quavis alia ex cauſa, idem planè.*

Sed

Sed & hoc ipſum, quod de cera animadverto, ad reliqua omnia, quæ ſunt extra me poſita, licet applicare. Tot tua ſunt verba, quæ ideo repono, ut animadvertas, demonſtrare illa quidem te diſtinctè cognoſcere quod exiſtas, ex eo, quod diſtinctè videas, cognoſcaſve exiſtere ceram, illaque ejus accidentia, at non probare te propterea cognoſcere quæ, aut qualis ſis, nec diſtinctè; quod operæ pretium tamen fuerat; nam quod exiſtas, non dubitatur. Vide interim, ut heic non inſiſtam, ut neque priùs inſtiti circa id, quod cùm nihil in te admittas præter ſolam mentem, atque idcirco oculos, manus, cæteraque organa corporea excludas; nihilominus loqueris de cera, ejusque accidentibus, quæ videas, quæ tangas, &c. Et quæ profectò neque videre ſine oculis, neque tangere ſine manibus (ſeu, ut tecum loquar, cogitare te videre, & tangere) potes. Pergis: *Si magis diſtincta viſa ſit ceræ perceptio, poſtquam mihi non ex ſolo viſu, vel tactu, ſed pluribus ex cauſis innotuit: quantò diſtinctiùs meipſum à me nunc cognoſci fatendum eſt: quandoquidem nullæ rationes vel ad ceræ vel ad cujuſpiam corporis perceptionem poſſunt juvare, quin eædem omnes mentis meæ naturam probent?* Verùm, ut quæ de cera deduxiſti, probant tantùm perceptionem exiſtentiæ mentis, non verò naturæ illius, ita non probabunt ampliùs omnia alia. Quòd ſi velis præterea deducere aliquid ex percepta ceræ aliarumque rerum ſubſtantia, inferes ſolùm, quemadmodum ſubſtantiam illam confusè ſolùm & ut neſcio quid concipimus, ita mentem quoque concipi; adeò ut verè repetere liceat quod eſt à te dictum, *illud neſcio quid tui.* Concludis, *atque ecce tandem ſponte ſum reverſus eò, quò volebam. Nam cùm mihi nunc notum ſit, ipſam Mentem & corpora non propriè à ſenſibus, vel ab imaginandi facultate, ſed à ſolo intellectu percipi: nec ex eo percipi, quòd tangatur, aut videatur; aperte cognoſco nihil faciliùs aut evidentiùs meâ mente poſſe percipi.* Ita tu quidem; at ego non video, undenam deducas, aut apertè cognoſcas, aliud poſſe percipi de tua Mente, quàm quod exiſtat. Unde & quod fuerat ipſo titulo Meditationis promiſſum, fore ut per ipſam mens humana efficeretur corpore notior, non video quid præſtitum ſit: neque enim tuum inſtitutum fuit probare eſſe mentem humanam, ejusve exiſtentiam eſſe exiſtentiâ corporis notiorem: cùm ſaltem, an ſit, exiſtat-ve, controvertatur à nemine, ſed voluiſti haud dubiè facere illius naturam notiorem naturâ corporeâ, & hoc tamen non præſtitiſti. De natura certè corporea recenſuiſti ipſa, ô Mens, quàm multa noſcamus, extenſionem, figuram, occupationem ſpatii, &c. De te verò ecquid-nam tandem? Non es compages, non aër, non ventus, non res incedens, non ſentiens non alia: Hæc ut concedantur (quorum tamen quædam tu quoque refelliſti) non ea ſunt tamen, quæ exſpectamus. Scilicet negationes ſunt, & non poſtulatur quis non ſis, ſed quid tandem ſis. Itaque refers nobis ad ſummum te eſſe Rem cogitantem, id eſt dubitantem, affirmantem, &c. Sed dicere primùm te eſſe *Rem*, & nihil notum dicere. Hoc enim vox eſt generalis, indiſcreta, vaga, & te non magis attinens,

quàm

quàm quicquid in toto eſt mundo, quàm quicquid non eſt prorſus nihil. Tu es Res? id eſt, nihil non es: ſeu quod eſt idem, aliquid es: Sed lapis etiam nihil non eſt, ſeu aliquid eſt, & muſca ſimiliter & cætera omnia. Deinde, quod te *Cogitantem* dicis, rem quidem notam dicis, ſed tamen non priùs ignotam, neque requiſitam à te: Quis dubitet enim quin ſis cogitans? Quod nos latet, quod quæritur, intima tua ſubſtantia eſt, cujus proprium eſt cogitare. Quocirca, ut inquirere, ſic concludere oporteret, non quod ſis res cogitans, ſed qualis ſis res, quæ es cogitans. An-non, ſi quæratur ex te Vini notitia ſupra vulgarem, non ſatis erit tibi dicere, Vinum eſt res liquida, ex uvis expreſſa, alba, vel rubra, dulcis, inebrians, &c. ſed conabere explorare declarareque utcunque internam ejus ſubſtantiam, prout contexta obſervatur ex ſpiritu, phlegmate, tartaro, cæterisque partibus, hac aliave quantitate temperationeque inter ſe commiſtis. Pari ergo modo cùm tui notitia ſuprà vulgarem, hoc eſt, hactenus habitam, quæratur: vides haud dubiè non ſatis eſſe ſi nobis renuncies te eſſe rem cogitantem, dubitantem, intelligentem, &c. ſed incumbere tibi, ut labore quodam quaſi chymico teipſam ita examines, ut internam tuam ſubſtantiam & detegere, & demonſtrare nobis poſſis. Hoc certè ſi præſtiteris, explorabimus ipſimet, ſis-ne ipſo corpore notior, quod anatomia, quod chymia, quod tot aliæ artes, tot ſenſus, tot experimenta, cujuſmodi ſit, multum manifeſtant.

IN MEDITATIONEM II.
DE DEO,
Quod exiſtat.

I.

Circa tertiam, ex eo quòd agnoveris claram diſtinctamque notitiam illius Propoſitionis, *Ego ſum res cogitans*, cauſam eſſe certitudinis, quam de illa habes, infers te poſſe ſtatuere generalem hanc Regulam, ***illud omne verum eſt, quod valde clarè & diſtinctè percipio.*** Cæterùm licèt hactenus Regula nulla melior in tanta rerum caligine inveniri potuerit; cùm videamus tamen ingenia tam magna, quæ videntur debuiſſe tam clarè tamque diſtinctè plurima percipere, cenſuiſſe rerum veritatem vel in DEO vel in puteo eſſe abſconſam: an-non ſuſpicari par eſt Regulam fortè eſſe fallacem? Et certè, cùm tibi ignota Scepticorum argumenta non ſint, quid eſt, quod poſſimus verum inferre, tanquam clarè & diſtinctè perceptum, niſi apparere id, quod cuique apparet? Ego ſaporem peponis gratum clarè diſtinctéque percipio: itaque verum eſt peponis ſaporem apparere mihi hujuſcemodi: At quod propterea verum ſit talem in ipſo pepone eſſe, quomodo mihi perſuadeam, qui puer cùm eſſem, ac bene valerem, ſecus judicavi; nimirum clarè diſtinctéque alium in pepone ſaporem percipiens. Video & multis hominibus ſecus videri: video & multis animalibus, quæ guſtu pollent, optimeque valent. An ergo verum vero repugnat; an potiùs, non ex eo quòd aliquid

aliquid clarè diſtinctéque percipitur, id ſecundum ſe verum eſt, ſed verum ſolummodò eſt, quòd clarè, diſtinctéque tale percipiatur. Idem penè eſt dicendum de iis, quæ ad mentem ſpectant. Juràſſem aliàs non poſſe à minore quantitate ad majorem tranſiri, niſi transeundo per æqualem; non poſſe item duas lineas, ad ſeſe continuò magis accedenteis, ſi producerentur infinitè, non tandem concurrere: nempe videbar mihi iſta adeo clarè diſtinctéque percipere, ut pro axiomatibus veriſſimis indubitatiſſimisque haberem: & poſteà tamen fuêre argumenta, quæ oppoſitum ſuaſerint, veluti perceptum clariùs diſtinctiusque, Nunc vero rurſus ambigo, cùm ad Mathematicarum ſuppoſitionum naturam attendo. Quare & dici quidem poteſt verum eſſe me taleis taleisque propoſitiones agnoſcere, prout quantitatem, lineas, & ſimilia hoc ſe habere modo ſuppono, aut concipio: & quòd illæ propterea veræ ſecundùm ſe ſint, pronunciari tutò non poteſt. Et quicquid ſit de rebus Mathematicis, Quæſo te, quod ad cæteras, de quibus jam quæritur, ſpectat, cur-nam tot tamque variæ ſunt inter homines opiniones? Putat uniusquiſque ſe clarè diſtinctéque eam percipere, quam defendit: Et ne dicas pleroſque aut hærere, aut fingere; ſunc ecce, qui pro iis, quas habent, opinionibus, etiam mortem oppetant, tametſi videant alios pro oppoſitis oppetenteis: Niſi verò putas tum demum à pectore imo veras voces non ejici? Et attingis quidem ipſe difficultatem, *quòd priùs multa & omnino certa ac manifeſta admiſeris, quæ poſtea deprehenderis dubia.* Verùm hoc loco neque ſolvis, neque firmas Regulam; ſed occaſionem ſolum captas diſſerendi de Ideis, quibus deludi potueris, ut repræſentantibus quidpiam extra te, quod extra te tamen fortaſſis non fuerit; iterumque tractas de DEO deceptore, à quo falli potueris circa illas propoſitiones, *duo & tria ſunt quinque*; *quadratum non habet plura latera, quàm quatuor*: Quo nempe innuas exſpectandam confirmationem Regulæ, donec Deum eſſe oſtenderis, qui non poſſit eſſe deceptor. Quanquam, ut hoc præmoneam, non tam eſt tibi laborandum, ut confirmes hanc regulam, ex qua proclive adeò eſt falſum pro vero admittere, quàm ut proponas Methodum, dirigentem nos, ac docentem, quando fallamur, aut non fallamur, quoties exiſtimamus nos clarè diſtinctèque aliquid percipere.

2. Diſtinguis conſequenter, *Ideas (quas vis eſſe cogitationes, prout ſunt tanquam imagines) in innatas, adventitias, factitias. Et primi quidem generis ſtatuis, quòd intelligas quid ſit Res, quid veritas, quid cogitatio: Secundi, quòd ſtrepitum audias, Solem videas, ignem ſentias: Tertii, quòd Sirenas, & Hippogryphes fingas; ac ſubdis poſſe forte omneis eſſe adventitias, vel omneis innatas, vel omneis factas; quatenus nondum originem illarum clarè perſpexiſti.* Porrò, ne aliqua interea, donec perſpexeris, fallacia ſubrepat, adnotare placet videri omneis Ideas eſſe adventitias, procedereve à rebus extra ipſam mentem exiſtentibus, & cadentibus in aliquem ſenſum. Videlicet mens facultatem habet (vel ipſa potius facultas eſt) non perſpiciendi modo ipſas Ideas adventitias, ſeu quas ex rebus per

ſenſus trajectas accipit; perſpiciendi, inquam, nudas & diſtinctas, & omnino quales in ſe recipit; ſed præterea illas variè componendi, dividendi, contrahendi, ampliandi, comparandi, & id genus ſimilia. Hinc tertium ſaltem Idearum genus diſtinctum non eſt, à ſecundo: Nam Idea chimæræ alia non eſt, quàm Idea capitis leonis, ventris capræ, caudæ ſerpentis, ex quibus mens unam componit, cum illæ ſeorſim, ſive ſingulæ, adventitiæ ſint. Sic Idea Gigantis, hominisve inſtar montis aut mundi totius concepti, non alia eſt, quàm adventitia, Idea putà hominis magnitudinis vulgaris, quam mens ampliat pro libitu, tametſi tantò confuſius, quantò amplius concipit illam. Sic idea pyramidis, urbis, aut alterius rei nunquam viſæ, non alia eſt, quàm adventitia viſæ antea pyramidis, urbis, aut alterius rei non-nihil deformata, ac proinde confuſa aliquâ ratione multiplicata, comparataque. Quod ſpectat ad ſpecies, quas dicis innatas, eæ profectò nullæ videntur, & quæcunque dicuntur tales, videntur originem quoque habere adventitiam. *Habeo*, inquit, *à mea natura, quod intelligam quid ſit Res.* Non puto verò te velle loqui de ipſa vi intelligendi, de quâ nec dubium, nec quæſtio eſt: ſed potiùs de Idea Rei. Non loqueris etiam de Idea alicujus Rei particularis: nam Sol, hic lapis, omnia ſingularia, ſunt Res, quarum eſſe Ideas innatas non dicis. Loqueris ergo de Idea Rei universè conſideratæ, & prout cum Ente ſynonyma eſt, ac tam latè, quàm illud patet. Quæſo te verò hæc Idea quomodo eſſe poteſt in mente, niſi ſimul ſint tot res ſingulares, illarumque genera, ex quibus mens abſtrahat, formetque conceptum, qui nullius ſingularium proprius ſit, & omnibus tamen conveniat? Profectò ſi Idea Rei innata eſt, innata quoque erit Idea animalis, plantæ, lapidis, omnium univerſalium. Nihilque erit opus, ut nos fatigemus ad internoſcendum plura ſingularia, quo reſectis variis diſcriminibus, id ſolum retineamus, quod videbitur omnibus commune, ſeu, quod idem eſt, generis Ideam. Dicis quoque *te habere à tua natura, ut intelligas quid ſit veritas*, *ſeu*, ut ego interpretor, *Ideam veritatis.* Porrò, ſi veritas nihil aliud eſt, quàm conformitas judicii cum re, de quâ fertur judicium, Veritas eſt quædam relatio, ac proinde nihil diſtinctum ab ipſa re Ideaque ad ſe relatis; ſeu, quod idem eſt, ab ipſa rei idea: quippe quæ & ſe & rem, qualis eſt, repræſentat. Quare & non alia eſt veritatis idea, quam Idea rei, quatenus rei conformis eſt, ſeu quatenus ipſam repræſentat cujusmodi eſt, adeò proinde, ut ſi idea Rei non innata, ſed adventitia ſit; Idea quoque veritatis adventitia ſit, non innata. Et cùm id de qualibet veritate ſingulari intelligatur, intelligi etiam poteſt universè de veritate, cujus notio, ſeu Idea (ut jam dictum eſt de Idea Rei) ex notionibus, ſeu Ideis ſingularium eruitur. Dicis rurſus *te habere à tua natura, ut intelligas quid ſit cogitatio* (interpretor ſemper *Ideam cogitationis*): Verùm, ut mens ex Idea unius urbis fingit Ideam alterius: Ita ex Idea unius actionis, ut viſionis, vel guſtationis, fingere poteſt Ideam alterius, ipſius putà cogitationis. Nempe analogia agnoſcitur

quædam

quædam inter facultates cognoſcenteis, unaque ad alterius notitiam facilè deducit. Quanquam de Idea cogitationis laborandum non eſt: ſed de Idea potiùs ipſius mentis, atque adeò animo, quam ſi innatam dederimus, nihil erit incommodi admittere quoque Ideam cogitationis innatam. Quare & exſpectandum eſt, donec probata res fuerit de ipſa Mente, ſeu anima.

3. Videris poſtea *vertere in dubium non tantum, utrùm Ideæ aliqua procedant ex rebus externis, ſed etiam utrum omnino ſint externæ res aliquæ*: Viderisque proinde inferre, *quamvis ſint in te Ideæ rerum, quæ dicuntur externæ, non tamen Ideas arguere, quod res ſint, quoniam non ab ipſis neceſſario procedant: ſed poſſint vel à te, vel modo alio neſcio quo eſſe.* Hac puto de cauſa ante dicebas, *te non percepiſſe prius terram, cœlum, ſidera; ſed terræ, cœli, ſiderum Ideas, à quibus poſſet eſſe deluſio.* Itaque, ſi nondum credis, terra, cœlum, ſidera, & cætera eſſe, cur, quæſo, ſupra terram ambulas, promovesve corpus, ut reſpectes Solem? cur ducis ad ignem, ut calorem ſentias? cur ad menſam, aut cibum, ut famem exſaties? cur moves linguam, ut loquaris, aut manum, ut hæc ad nos ſcribas? Certè iſta quidem aut dici, aut excogitari ſubtiliter poſſunt; at negotium nihil promovent: Et cum reverà non dubites, quin res iſtæ extra te ſint, agamus seriò, ac bona fide, & ut res ſunt, ita loquamur. Sin ſuppoſita exiſtentia rerum externarum, putes abundè demonſtratum, non poſſe nos ex illis mutuari quas habemus ipſarum Ideas: ſolvendæ tibi rationes ſunt, non modò quas ipſe tibi objicis, ſed quæ prætereà objici poſſunt. Scilicet ita accipis, *quaſi ideæ admittantur provenire ex rebus, quia ita videmur docti à natura; & quia experimur illas à nobis, noſtrave voluntate non pendere.* Verum ut nihil neque de rationibus, neque de ſolutionibus dicamus, opponendum quoque, & ſolvendum erat inter cætera, quamobrem in cæco nato nulla ſit Idea coloris, aut in ſurdo vocis: niſi quia iſtæ res externæ non potuerunt ex ſe immittere in infelicis illius mentem ullam ſui ſpeciem; quod fores à nativitate concluſæ, obicesque illis trajiciendis fuerint perpetuò poſiti. Urges poſteà *exemplum Solis, cujus cum duæ ſint Ideæ: una hauſta ex ſenſibus, ut putà quâ parvus apparet: altera ex rationibus Aſtronomicis, quâ ingens eſſe concipitur: illa ſimilior, ac verior eſt, quæ non ex ſenſibus ducta eſt, ſed ex notionibus innatis elicita, vel quacumque alia ratione effecta.* Enimverò geminæ illæ Solis Ideæ ſimiles ſunt, & veræ ſeu Soli conformes: ſed una magis, alia minus, eodem modo, quo duæ ejuſdem hominis Ideæ una emiſſa ex decimo paſſu, alia ex centeſimo, aut milleſimo, ſimiles, & veræ, ſeu conformes ſunt: ſed illa magis, iſta minùs, eò quod illa, quæ propior venit, deteritur minus; quæ longius, magis, ut explicaretur, ſi liceret paucis, neque tu ipſe ſatis caperes. Quod autem mente ſola percipiamus vaſtam illam Ideam ſolis, non ea proptereà elicitur ex innata quadam notione; ſed ea, quæ per ſenſum incurrit, quatenus experientia probat, & ratio illi innixa confirmat, res diſtanteis apparere minores ſeipſis vicinis; tantùm ampliatur ipſa vi mentis, quantum conſtat Solem à nobis

diſtare, exæquarique diametro ſua tot illis terrenis ſemidiametris. Et capere vis hujusce Ideæ nihil à natura eſſe inſitum? illam require ex cæco nato. Experiere primùm non eſſe in illius mente coloratam, aut lucidam; experiere deinde neque eſſe rotundam, niſi quis illum monuerit, ipſeque priùs corpus rotundum manibus attrectaverit: experiere denique non eſſe tantam, niſi vel ratione, vel auctoritate motus præacceptam ampliaverit. Quanquam, ut iſtud interjiciam, quæſo te, nos ipſi, qui toties ſolem conſpeximus: qui toties apparentem ejus diametrum obſervavimus: qui toties de vera ratiocinati ſumus: quæſo te, inquam, habemus-ne aliam, quam vulgarem imaginem Solis? Colligimus quidem ratione eſſe Solem majorem terrâ centum ſexaginta, & pluribus vicibus: at propterea Ideam-ne tam vaſti corporis habemus? Ampliamus hanc ſanè ſenſibus acceptam, quantum poſſumus: contendimus mentem quantùm poſſumus: At nihil tamen aliud, quàm tenebras meras nobis facimus: & quoties habere diſtinctam de Sole cogitationem volumus, oportet mens redeat ad ſpeciem, quam intercedente oculo accepit. Sufficit illi ſi non abnuat, quin Sol revera major ſit, quin ſi oculus propriùs admoveatur, ampliorem Ideam adeptura ſit; & interea tamen quantam obtinet, ad tantam attendat.

4. Agnoſcens deinde inæqualitatem, & diverſitatem Idearum, *Procul dubio, inquis, illæ, quæ ſubſtantiam mihi exhibent, majus aliquid ſunt, atque, ut ita loquar, plus realitatis objectivæ in ſe continent, quàm illæ, quæ tantum modos, ſive accidentia repræſentant. Et rurſus illa, per quam ſummum aliquem Deum æternum, infinitum, omnipotentem, rerum omnium, quæ præter ipſum ſunt, creatorem intelligo: plus profectò realitatis objectivæ in ſe habet, quàm illæ, per quas finitæ ſubſtantiæ exhibentur.* Incedis porrò heic paſſu grandi. Quare non-nihil ſiſtenda es. Ac non hæreo quidem circa id, quod vocas realitatem objectivam: Satis eſt, quod cum vulgò dicant res æternas eſſe ſubjectivè; ſeu formaliter in ſeipſis; objectivè autem, ſeu idealiter in intellectu; videaris tu nihil aliud velle, quàm debere Ideam conformari rei, cujus eſt Idea: adeò ut repræſentativè nihil contineat, quod ipſo facto non ſit in ipſamet re: & tanto plus repræſentet realitatis, quanto res repræſentata plus realitatis in ſeipſa habuerit. Diſtinguis certè ſtatim poſt realitatem objectivam à formali, quæ, ut interpretor, ſit ipſa Idea, non ut repræſentans, ſed ut entitas aliqua. Cæterum conſtat ſeu Ideam ſeu realitatem objectivam ejus, non eſſe menſurandam penes totam realitatem formalem rei, ſeu quam res ipſa habet in ſe: Sed penes eam duntaxat partem, cujus intellectus notitiam accepit: ſeu, quod eſt idem, penes notitiam, quam intellectus habet de re. Sic nempe eſſe in te dicetur Idea perfecta ejus hominis, quem attentè, & ſæpiùs, & in omnem faciem circumſpexeris: at illius, quem in tranſcurſu, quem ſemel, quem ex parte ſolùm videris: erit profectò imperfecta. Quod ſi non ipſum hominem, ſed larvam faciei obductam, & veſteis corpus undequaque contegenteis adſpexeris: aut dicendum eſt non eſſe in te illius Ideam;

aut ſi eſt aliqua, illam eſſe imperfectiſſimam, ſumméque confuſam. Ex quo dico haberi quidem ideam diſtinctam germanamque accidentium; at ſubſtantiæ ſub iis latentis non-niſi confuſam, fictamque ad ſummum. Adeò ut cùm dicis *plus eſſe realitatis objectivæ in Idea ſubſtantiæ, quàm in Idea accidentium*: primùm, negandum ſit ſubſtantiæ veram eſſe Ideam, ſeu repræſentationem, atque idcirco ullam ipſius realitatem objectivam: ac deinde ubi fuerit aliqua conceſſa, negandum quoque ſit eam eſſe majorem, quàm ſit in Ideis accidentium, cùm quicquid realitatis hujuſmodi habet, habeat ex Ideis eorum accidentium, ſub quibus, vel quorum inſtar concipi ſubſtantiam ſuprà diximus, declarantes illam concipi non poſſe niſi ut extenſum, figuratum, coloratum aliquid. Circa id, quod ſubdis *de Idea Dei*, quæſo te, cum tibi nondum conſtet an ſit Deus, quomodo nôſti Deum repræſentari per ſui Ideam, ſummum, æternum, infinitum, omnipotentem, omnium creatorem? An non ex præconcepta de Deo notitia, quatenus audiiſti illa attributa de Deo enunciari? Quippe ſi nihil tale hactenus audiiſſes, ita-ne deſcriberes? Dices hoc jam ſolum afferri in exemplum, abſque eo, quod quidpiam adhuc definiatur. Eſto: ſed vide ne poſteà id habeas quaſi præjudicatum. Dicis eſſe in Idea Dei infiniti plus realitatis objectivæ, quàm in Idea rei finitæ. Sed primo, cùm humanus intellectus non ſit concipiendæ infinitatis capax: ideo neque habet, neque reſpicit Ideam infinitæ rei repræſentatricem. Quare & qui infinitum quid dicit, attribuit rei, quam non capit, nomen quod non intelligit; quoniam ut res extenditur ultra omnem illius captum; ita finis negatio extenſioni illi attributa ab eo non intelligitur, cujus intelligentia fine aliquo ſemper coërcetur. Deinde, cùm maximæ quæque perfectiones ſoleant Deo attribui; videntur eæ omnes deſumptæ ex rebus, quas vulgo miramur in nobis, cujuſmodi ſunt diuturnitas, potentia, ſcientia, bonitas, beatitudo, &c. quæ quantum poſſumus ampliantes, pronunciamus Deum æternum, omnipotentem, omniſcium, optimum, beatiſſimum, &c. Quæ Idea porro hæc omnia repræſentat, non habet propterea plus realitatis objectivæ, quàm habeant res finitæ ſimul ſumptæ, ex quarum Ideis, Idea illa compacta eſt; ac deinde modo jam dicto adaucta. Nam neque qui dicit æternum, complectitur propterea mente totam extenſionem ejus durationis, quæ nunquam cœpit, & nunquam deſitura eſt: neque qui omnipotentem, totam multitudinem effectorum poſſibilium, atque ita de cæteris. Poſtremo ecquis dici poteſt habere ideam de Deo germanam, ſeu quæ repræſentet Deum qualis eſt? Quam puſilla res eſſet Deus, niſi eſſet alius, haberetque alia, quàm noſtra hæc quantillacumque? An non cenſenda eſt eſſe minor perfectionum proportio inter Deum, & hominem, quàm inter elephantem, & intercutaneum animalculum acari? An ergo, ſi quis ex obſervatis acari perfectionibus, efformaret in ſe Ideam, quam elephantis diceret, germanamque aſſeveraret, ineptiſſimus

haberetur: & ſibi plaudet, ſi quis ex viſis hominis perfectionibus, Ideam efformet, quam & Dei eſſe, & germanam eſſe contendat? Quæſo etiam pauculas iſtas, quas in nobis eſſe deprehendimus, quomodo in Deo agnoſcimus eſſe? Eſſe ubi agnoverimus, qualem-nam licebit propterea ejus eſſentiam imaginari? Eſt profecto Deus ſupra omnem captum infinitis intervallis; & cùm mens noſtra ad illius contemplationem comparatur, non modo caligat, ſed & nulla eſt. Quare neque eſt, cur dicamus germanam ullam eſſe Ideam, quæ Deum repræſentet; abundeque eſt, ſi ex analogia harum rerum noſtratium, qualemcumque, & ad uſum noſtrum eliciamus, formemusque ideam, quæ captum humanum non ſuperet, neque realitatem contineat, quam in rebus cæteris, cæterarumve rerum occaſione non percipiamus.

5. Aſſumis conſequenter, *manifeſtum eſſe naturali lumine, tantumdem ad minimum debere eſſe in cauſſa efficiente, & totali, quantum in effectu eſt*; idque ut inferas, *tantumdem ſaltem eſſe debere realitatis formalis in cauſa Ideæ, quantum objectiva in Idea eſt.* Paſſus nempe hic etiam grandis, & in quo non-nihil conſiſtendum ſit. Primo vulgare illud dictum, nihil eſſe in effectu, quod non ſit in cauſa, videtur debere potiùs de materia, quàm de efficiente intelligi. Quippe efficiens externum eſt, & diverſæ plerumque naturæ ab effectu. Et quamvis effectus dicatur habere realitatem ab efficiente; habet tamen non quam efficiens habeat neceſſario in ſe, ſed quam mutuari aliunde poſſit. Patet res perſpicuè in effectu artis. Nam quamvis domus habeat totam ſuam realitatem ab artifice; artifex tamen illam non à ſe, ſed aliunde acceptam tribuit. Idem facit Sol, cùm materiam inferiorem variè commutat, variaque animalia procreat; imo etiam parens, à quo licet proles habeat materiæ aliquid; illud tamen non ut à principio efficiente, ſed ut à materiali habet. Quod objicis *eſſe effectûs debere vel formaliter vel eminenter contineri in cauſa*, nihil ampliùs arguit, quàm effectum aliquandò habere formam ſimiliter formæ ſuæ cauſæ, aliquando diſſimilem, & imperfectiorem quidem, adeò ut forma cauſæ ſupra illam emineat. Sed non ſequitur ut propterea vel eminens cauſa det aliquid de ſuo eſſe, vel quæ continet formaliter, patiatur ſuam formam cum effectu: Nam & quamvis id fieri videatur in generatione viventium, quæ eſt ex ſemine; non dices tamen, opinor, patrem, cùm generat filium, reſecare, dareque illi rationalis animæ partem. Uno verbo, cauſa efficiens non aliâ ratione continet effectum, quàm quatenus illum ex certa materia adumbrare poteſt ac perficere.

Deinde circa illud, quod infers *de realitate objectiva*, exemplum uſurpo imaginis meæ, quæ ſpectari poteſt, vel in ſpeculo, cui me objicio, vel in tabula, quam pictor adornat. Ut enim ego ipſe ſum cauſa imaginis in ſpeculo, quatenus ex me emitto mei ſpeciem in ſpeculum, & pictor cauſa imaginis, quæ exhibetur in Tabula: Ita cùm idea vel imago mei ſit in te, vel quovis alio intellectu, quæri poteſt, an ego ipſe ſim cauſa illius, quatenus emitto mei ſpeciem in oculum, &c. intercedente

tercedente oculo in ipſum usque intellectum: an verò ſit cauſa quæpiam alia quæ illam quodam quaſi penicillo, ſtylove in intellectu delineet. Videtur porrò non alia cauſa præter me eſſe requirenda: nam & quamvis poſteà intellectus mei ideam ampliare, minuere, componere, aliâ ratione tractare poſſit; ipſe ſum tamen cauſa primaria totius realitatis, quam illa habet in ſe: & quod heic dicitur de me, idem intelligendum eſt de quolibet objecto externo. Jam realitas illa ideæ diſtinguitur duplex per te; & formalis quidem alia eſſe non poteſt, quàm tenuis illa ſubſtantia, quæ ex me effluxit, & in intellectu recepta, inque ideam conformata eſt. (Niſi velis autem ſpeciem ex objecto procedentem effluxionem eſſe ſubſtantialem, fac quodcumque lubuerit, realitatem ſemper imminues.) Objectiva autem nihil eſſe poteſt præter repræſentationem ſeu ſimilitudinem mei, quam gerit idea: aut certè præter ſymmetriam, qua partes ideæ ita diſponuntur, ut me referant. Quocunque modo acceperis, nihil eſſe quidem reale videtur, quoniam eſt ſola relatio partium inter ſe, & ad me, vel modus realitatis formalis, quatenus hoc modo confirmata eſt: ſed nihil refert; dicatur, quia placet, realitas objectiva. Hoc poſito, videreris tu quidem debere comparare realitatem formalem ideæ cum realitate mea formali, ſeu cum mea ſubſtantia: & realitatem objectivam ideæ cum ſymmetria partium mei, ſeu delineatione, & forma externa: at placet tamen tibi comparare realitatem objectivam ideæ cum realitate mea formali. Porrò quicquid ſit de explicatione ſuperioris axiomatis, patet non modò eſſe in me tantundem realitatis formalis, quantum eſt objectivæ in mei idea: ſed realitatem etiam formalem ideæ nihil penè eſſe reſpectu meæ formalis, ſeu totius meæ ſubſtantiæ. Quocirca & tibi concedendum eſſe, *tantumdem ſaltem eſſe debere realitatis formalis in cauſa ideæ, quantum objectiva in idea eſt*, quando totum quicquid in idea eſt, nihil penè eſt comparatione ipſius cauſæ.

6. Subſumis, *ſi in te ſit idea, cujus realitas objectiva ſit tanta, ut nec eminenter nec formaliter illam contineris, atque adeò illius cauſa eſſe non potueris; tum demum ſequi neceſſariò exiſtere aliquid præter te in mundo: cum ſi careas argumento, quo certus reddaris eſſe aliquid.* Verum ex jam dictis tu cauſa non es realitatis idearum; ſed ipſæmet res per ideas repræſentatæ, quatenus emittunt imagines ſui in te, ut in ſpeculum: licèt tu ex ipſis occaſionem poſſis aliquando ſumere chimærarum depingendarum. Sed ſeu ipſa ſis cauſa, ſeu non: an propterea incerta es, eſſe aliquid præter te in mundo? Bona verba, quæſo: nam opus non eſt, ut, quicquid de ideis ſit, argumenta ad id quæramus. Percurris deinceps *Ideas, quæ in te ſunt, ac præter ideam tui, numeras ideas Dei, rerum corporearum inanimatarumque, angelorum, animalium, hominum: idque, ut cùm de idea tui difficultatem non eſſe dicas, inferas ideas hominum, animalium, angelorum, componi poſſe ex iis, quas habes tui, Dei, rerum corporalium: & ideas rerum corporalium potuiſſe quoque à te proficiſci.* Hoc verò loco mirari ſubit, qui dicaris habere ideam tui (& fœcundam adeò, ut ex illa poſſit tot alias depromere,)

ac rem

ac rem carere difficultate: cùm reverà tamen aut ideam tui nullam habeas, aut illam admodum confuſam, atque imperfectam, prout jam obſervavimus in ſuperiorem meditationem. Et inferebas tu in illa, nihil facilius, atque evidentius à te percipi, quàm te ipſam: Quid ſi, cùm non habeas, nec habere poſſis tui ideam, dicaris poſſe quidvis aliud faciliùs, atque evidentiùs, quàm teipſam percipere? Cogitanti certè mihi quorſum fieri poſſit, ut neque viſus ſeipſum videat, neque intellectus ſeipſum intelligat: Illud in mentem ſubiit, quòd nihil agat in ſe ipſum: Quippe nec manus (aut in ipſa digitus ſummus) ſe verberat; nec pes ſibi calcem impingit. Cùm aliunde verò ad notitiam alicujus rei eliciendam, neceſſe ſit rem agere in facultatem cognoſcentem: immittere nempe in illam ſui ſpeciem, ſive ſui ſpecie illam informare: perſpicuum videtur ipſam facultatem, cùm extra ſeipſam non ſit, non poſſe illam ſui ſpeciem in ſeipſam tranſmittere, neque ſui notitiam conſequenter elicere, ſive, quod idem eſt, percipere ſeipſam. Et quare putas oculus, cùm ſe in ſeipſo non videat, videt tamen in ſpeculo? Nempe quia inter oculum ſpeculumque eſt interſtitium, & oculus ita agit in ſpeculum, immittens in illud ſui ſpeciem, ut ſpeculum in ipſum reagat, propriam ejus ſpeciem in illum remittens. Dato mihi porrò ſpeculum, in quod ipſa perinde agas: ſpondeo fore, ut eo reflectente in teipſam tui ſpeciem, tum demum te, non directâ quidem, ſed reflexâ tamen cognitione percipias: quouſque autem non dederis, ſpes non eſt, ut te ipſam nôris. Poſſem heic quoque inſiſtere, quî dicaris habere ideam Dei, niſi fortè qualem, & quo modo jam diximus; Quî Angelorum? de quibus niſi aliquid audiiſſes, neſcio an unquam cogitâſſes? Quî animalium, cæterarumque rerum, quarum, ſi in ſenſus non incidiſſent, penè certus ſum te nullas ideas fuiſſe habituram: ut & nullas habes innumerarum rerum, quarum ad te neque adſpectus neque fama pervenit? Sed his dimiſſis, illud admitto, ideas diverſarum rerum in mente exiſtenteis ita poſſe componi, ut plures aliarum formæ cooriantur, tametſi quas enumeras, non videantur ſufficere ad iſtam tantam diverſitatem, imò neque ad diſtinctam, determinatamque certæ cujuſpiam rei ideam. Hæreo autem ſolùm circa ideas rerum corporearum, quòd difficultas non parva ſit, quomodo ex ſola tui idea, dum te pro incorporea geris, teque ut talem conſideras, eas deducere ex te poſſis. Nam ſi ſolam ſubſtantiam incorpoream nôſti, quomodo fieri poteſt ut capias præterea ſubſtantiam corpoream? Eſtne aliqua inter hanc & illam analogia? Dicis, utramque convenire in eo, quòd ſit apta exiſtere; at iſta convenientia non intelligitur, niſi priùs res utraque quæ convenit, intelligatur. Notionem quippe communem facis, quæ priuſquam formetur, oportet particularia intelligi. Profectò ſi ex intellecta ſubſtantia incorporea poteſt intellectus formare ideam ſubſtantiæ corporeæ: non eſt cur dubitemus, quin cæcus, vel qui à nativitate detentus fuerit in denſiſſimis tenebris, formare apud ſe ideam & lucis & colorum poſſit. Dicis, poſſe conſequenter haberi ideas extenſionis, figuræ, motus, aliorumque ſenſibilium communium; ſed facilè nimirum

mirum dicis. Id mirum, cur non lucem, colorem, alia, facilitate pari deducas: verùm immorandum in iſtis non eſt.

7. Concludis, *Itaque ſola reſtat idea Dei, in qua conſiderandum eſt, an aliquid ſit, quod à meipſo non potuerit proficiſci. Dei nomine intelligo ſubſtantiam quandam infinitam, independentem, ſummè intelligentem, ſummè potentem, & à qua tum ego ipſe, tum aliud omne, ſi quid aliud extat, quodcumque exiſtat, eſt creatum. Quæ ſanè omnia talia ſunt, ut quo diligentiùs attendo, tantò minùs à me ſolo profecta eſſe poſſe videantur: ideoque ex antedictis Deum neceſſario exiſtere eſt concludendum.* Scilicet huc eſt, quo tendebas. Ego vero, ut concluſionem amplector: ita non video quî ſic concludas. Dicis iſta, *quæ de Deo intelligis, hujuſmodi eſſe, ut proficiſci à te ſolo non potuerint*, id nempe intendis, *ut debuerint ab ipſo Deo proficiſci.* Sed primùm nihil veriùs eſt, quàm quòd à te ſolo profecta non fuerint, ſeu quod illorum intelligentiam à te, vel te duntaxat non habueris: ſunt enim profecta, habitaque à rebus, à parentibus, à Magiſtris, à Doctoribus, à ſocietate hominum, in qua es verſatus. At mens ſola ſum, inquies; nihil admitto extra me; ne aures quidem quibus audiverim, neque homines mecum colloquutos. Hæc dicere potes, ſed diceres-ne, niſi auribus nos audires, ac niſi eſſent homines, à quibus verba acciperes? Loquamur ſeriò, & dic bonâ fide: Voces illas, quas de Deo effers nonne habes à ſocietate hominum, quibus convixiſti? Et cùm ab illis voces habeas, nonne & notiones ſubjectas deſignatasque vocibus? Igitur non ſint à te ſolo, videntur tamen non propterea à Deo, ſed aliunde eſſe. Deinde quidnam in illis eſt, quod acceptâ primùm à rebus occaſione, habere ex teipſo deinceps non potueris? An-ne propterea aliquid capis, quod ſit ſupra humanum captum? Sanè ſi intelligeres Deum, cujusmodi eſt, eſſet cur à Deo te doctum putares: hæc vero omnia, quæ Deo attribuis, nihil aliud ſunt, quam obſervatæ aliquæ in hominibus aliisque rebus perfectiones, quas mens humana valeat intelligere, colligere, & amplificare, ut aliquoties dictum jam eſt.

Dicis, *cùm ex te poſſit eſſe idea ſubſtantiæ, quia ſubſtantia es: non poſſe tamen ideam ſubſtantiæ infinitæ, quia infinitus non es.* Verùm nulla eſt propterea in te infinitæ ſubſtantiæ idea, niſi nomine tenus, & quatenus homines comprehendere (quod eſt reverâ non comprehendere) infinitum dicuntur: adeo ut neceſſe proinde non ſit talem ideam à ſubſtantia infinita proficiſci; ea nempe fieri componendo ampliandoque poteſt: quemadmodum jam dictum eſt. Niſi cum priſci philoſophi ex comprehenſo hoc viſibili ſpatio, hoc unico mundo, his paucis principiis, ipſorum ideas ſic in ſe habuerunt, ut illas ampliantes ideas efformaverint infiniti univerſi, infinitorum mundorum, infinitorum principiorum: dicturus ſis illos non efformâſſe tales ideas ex vi ſuæ mentis: ſed eas proceſſiſſe in mentem ex infinito univerſo, infinitis mundis, infinitis principiis? Quod defendis autem *te percipere infinitum per veram ideam*; ſanè, ſi illa eſſet vera, re-

præſentaret infinitum cujusmodi eſt, ac proinde perciperes quod eſt in ipſo præcipuum, & de quo nunc agitur, videlicet infinitatem. Verum cogitatio tua ſemper terminatur ad finitum aliquid, ſolúmque infinitum dicit, quia non percipis quod eſt ultra tuam perceptionem: ut proinde non malè cenſearis percipere infinitum per negationem finiti. Neque ſufficit dicere, *percipere te plus realitatis in infinita ſubſtantia, quàm in finita.* Oporteret enim te percipere realitatem infinitam, quod tamen non facis. Quin etiam reverà non plus percipis: quoniam finitam ſolùm amplias, ac deinde imaginaris eſſe ampliùs realitatis in eo, quod dilatatum eſt: quàm in eodem, dum eſt contractum. Niſi velis quoque Philoſophos illos plus percepiſſe realitatis, quæ reverà eſſet, cùm plureis mundos conciperent, quàm dum unicum in mente haberent. Ex quo obiter adnoto cauſſam, cur mens noſtra tanto magis confundatur, quanto aliquam ſpeciem ſive ideam magis ampliat, ex eo eſſe videri, quòd hujusmodi ſpeciem à ſuo ſitu diſtrahit, diſtinctionem partium illi adimit, ac ita totam attenuat, ut tandem evanida fiat. Ne memorem, mentem perinde confundi ob cauſam oppoſitam, cùm nimis contrahit ideam.

Dicis *non obſtare, quod non comprehendas infinitum, aut omnia, quæ in illo ſunt: ſed ſufficere, ut pauca quædam intelligas, quo veram, & maximè claram diſtinctámque ideam habere dicaris.* Imò verò non habes veram ideam infiniti, ſed finiti ſolùm, ſi non comprehendas infinitum, ſed finitum dumtaxat.

Dici potes ad ſummum cognoſcere partem infiniti; at non propterea ipſum infinitum: ut ille qui nunquam egreſſus ſpecum ſubterraneam, dici quidem poteſt cognoſcere partem mundi, at non propterea ipſum mundum: adeòut propterea ineptus evaſurus ſit, ſi tam anguſtæ partis ideam cenſeat eſſe ideam veram germanamque totius mundi. *At*, inquis, *de ratione infiniti eſt, ut à te, qui finitus es, non comprehendatur.* Credo equidem: at non eſt de ratione veræ ideæ rei infinitæ, ut illius tantùm partem minimam, ſive potiùs nullam, ob nullam cum toto propor[illegible] repræſentet, *Sufficere ais, ut pauca hæc à te clarè percepta intelligas?* Sed nempe, ut ſufficit videre extremum capillum ejus hominis, cujus vis habere germanam Ideam. An non eſſet mei egregia effigies, ſi pictor unum mei capillum, ejusve extremum duntaxat depingeret? At minor, non dico longè, aut longiſſimè, ſed infinitè etiam eſt proportio eorum omnium quæ de infinito, ſeu de Deo cognoſcimus, quàm unius mei capilli, apicisve ejus ad meipſum totum. Uno verbo, hæc de Deo nihil probant, quod non probent etiam de infinitis illis mundis; ac tanto magis, quanto illi potuerunt clarius ex hoc uno clarè perſpecto intelligi, quàm Deus, vel ens infinitum ex tua ſubſtantia, quæ cujusmodi ſit nondum tibi conſtat.

8. Argumentaris aliunde ſic: *Quâ enim ratione intelligerem me dubitare, me cupere, hoc eſt aliquid mihi deeſſe, & me non eſſe omnino perfectum, ſi nulla idea entis perfectioris in me eſſet, ex cujus comparatione defectus meos agnoſcerem?* Verùm

ſi de

ſi de re aliqua dubitas, ſi aliquam cupis, ſi agnoſcis quidpiam tibi deeſſe, quid mirum; cùm non nôris omnia, cùm non ſis omnia, cùm non habeas omnia? Agnoſcis te non eſſe proinde omnino perfectum? Et hoc profectò verum eſt, dicique citra invidiam poteſt. Ergo intelligis eſſe aliquid te perfectius? Quid-ni? tametſi quicquid cupis non ſit ſemper te, quacumque ratione, perfectius. Quippe cùm panem deſideras, non eſt panis te vel corpore tuo undequaque perfectior: ſed perfectior ſolùm eâ inanitate, quæ in ſtomacho tuo eſt. Quomodo ergò colligas eſſe aliquid te perfectius? Nempe quatenus vides univerſitatem rerum, quæ & te, & panem, & cætera complectitur: adeò ut, cùm ſingulæ partes univerſi aliquid perfectionis habeant, & aliæ aliis inſerviant, advenireque valeant; facilè ſit intelligere plus perfectionis eſſe in toto, quam in parte; ac proinde te, cum ſis ſolum pars, debere agnoſcere quidpiam te perfectius. Hoc igitur modo eſſe poteſt in te idea entis perfectioris, ex cujus comparatione defectus agnoſcas. Ut præteream poſſe quoque parteis alias perfectiores eſſe; te cupere quod illæ habent, & ex iiſdem tecum comparatis poſſe tuos defectus agnoſci. Quippe cognoſcere potuiſti hominem, qui foret ſanior, robuſtior, pulchrior, doctior, moderatior, ac proinde perfectior: neque fuit tibi difficile concipere illius ideam, & ex illius comparatione intelligere, non eſſe in te gradum ſanitatis, roboris, aliarumque perfectionum, quæ in illo forent.

Objicis *tibi* poſtmodum, *Sed forte majus aliquid ſum, quàm ipſa intelligam, omneſque illa perfectiones, quas Deo tribuo, potentiâ quâdam in me ſunt, etiamſi nondum ad actum reducantur, ut fieri poteſt, ſi mea cognitio magis magiſque augeatur in infinitum.* Reſpondes autem, *Ut verum ſit meam cognitionem gradatim augeri, & multa eſſe in me potentiâ, quæ actu nondum ſunt, nihil tamen horum ad ideam Dei pertinet, in qua nihil eſt potentiale: namque hoc ipſum, gradatim augeri, certiſſimum eſt imperfectionis argumentum.* Porrò verum quidem eſt, illa, quæ in idea percipis, eſſe actu in ipſa idea: at non ſunt tamen propterea actu in ipſamet re, cujus eſt idea, Architectus quippe ſibi fingit [illegible] domus, quæ idea actu conſtat ex deſignatis parietibus, tabulatis, tectis, fene[illegible], &c. Et tamen domus illa, ipſiuſque partes, nondum actu ſunt, ſed potentiâ tantùm. Sic illa Philoſophorum idea continet actu infinitos mundos: at non dices propterea illos infinitos actu eſſe. Quare ſive quid in te ſit, ſive non ſit potentia: ſatis eſt, quod idea vel cognitio tua gradatim augeri, ampliarive poſſit: neque propterea inferri debet, quod per eam repræſentatur, cognoſciturve, actu eſſe. Quod agnoſcis deinde *cognitionem tuam nunquam fore infinitam*, ultro accipitur: ſed nempe agnoſcere debes, neque fore in te unquam veram germanamque Dei ideam, de quo ſemper ampliùs (imò infinitè) cognoſcendum reſtet, quàm de homine, cujus videris extremum duntaxat capillum. Certè & niſi hominem illum totum videris: vidiſti tamen alium, ex cujus comparatione aliquam facere de illo conjecturam valeas: at aliquid ſimile Deo, illiuſque immenſitati, nunquam eſt datum cognoſcere.

 Dicis

Dicis *te judicare Deum actu infinitum, ut nihil perfectioni ejus addi valeat.* Sed judicas nempe quod ignoras, & ex præſumptione ſolùm judicas, ut judicabant Philoſophi infinitos mundos, infinita principia, ac infinitum univerſum, cujus immenſitati nihil addi poſſet. Quod ſubjicis *eſſe objectivum ideæ non pendere ab eſſe potentiali, ſed ab actuali,* vide quî poſſit eſſe verum, ſi verum ſit, quod jam diximus de idea Architecti, & antiquorum philoſophorum, ac præſertim ubi memineris hujuſcemodi ideas conflatas eſſe ex aliis, quas intellectus præhabuerit ab exiſtentibus actu cauſis.

9. Quæris deinceps, *an jam habens ideam entis te perfectioris, eſſe ipſa poſſes, ſi tale ens nullum exiſteret?* Et reſpondes, *Nempe à quo eſſem? à me ſcilicet? vel à parentibus? vel ab aliis quibuslibet Deo minus perfectis?* Probas conſequenter, *Te non eſſe à te:* Sed hoc nihil neceſſe. Rationem etiam reddis, *cur non ſemper fueris:* ſed id quoque ſuperfluum; niſi quatenus vis ſimul inferri debere, te cauſam tui non productricem modò, ſed & conſervatricem. Nempe *ex eo, quòd tempus vitæ tuæ plureis parteis habet, infers te creari debere in partibus ſingulis ob mutuam illarum à ſe independentiam.* Se vide quî id intelligi poſſit. Nam ſunt nonnulli quidem effectus, qui ut perſeverent, neque momento quolibet deficiant, indigent præſentia, continuaque efficientia cauſæ per quam primùm eſſe cœperunt, cujusmodi eſt ſolis lux (quanquam hujusmodi effectus non tam iidem reipſa ſunt, quàm æquivalenter, ut de fluminis aqua dicitur:) at videmus alios qui perſeverent non modò eâ cauſâ, quam agnoſcunt, non ampliùs agente, ſed, ſi velis, etiam corruptâ, reductâque in nihilum. Hujus generis ſunt tot res genitæ factæque, ut recenſere pigeat: ſufficitque te eſſe unam ex illis, quæcunque tandem tui cauſa ſit. *At partes tui temporis non dependent alia ab aliis?* Heic inſtari poſſet, quænam ſit excogitabilis res, cujus partes ſint à ſe invicem inſeparabiles magis? inter cujus parteis ſit inviolabilior ſeries & connexio; cujus quæ ſunt partes poſteriores poſſint minùs averti, magis cohærere, magis dependere à prio- [illegible] Sed ne hæc urgeamus, quid propterea facit hæc ſeu dependentia ſeu independentia partium temporis, quæ externæ ſunt, ſucceſſivæ ſunt, activæ non ſunt, ad tui productionem, reproductionemve? Profectò nihil magis, quàm fluxus, ac pertranſitio partium aquæ, ad productionem reproductionemve alicujus rupis, quam fluvius præterfluit: *At ex eo quod paulo ante fueris, non ſequitur te nunc eſſe debere?* Credo ſanè: verum non ex eo quòd cauſa requiratur, quæ te de novo creet: ſed quòd non teneatur abeſſe cauſa, quæ te poſſit deſtruere; vel tu non debeas in te habere imbecillitatem, quâ tandem deficias.

Dicis *proinde eſſe manifeſtum naturali lumine, conſervationem à creatione non niſi ratione differre.* Sed quomodo eſt manifeſtum, niſi fortè in ipſa luce, effectibusve ſimilibus? Subdis *non eſſe in te vim, per quam paulo poſt ſis futura, quod conſcia illius non ſis, cum ſis tamen res cogitans.* Verùm eſt in te aliqua vis,

quâ

quâ poſſis exiſtimari te quoque paulò poſt futuram: non tamen neceſſariò aut indubiè, quia illa tua vis, ſeu naturalis conſtitutio, quæcumque ea ſit, eo non extenditur, ut omnem cauſam corrumpentem, ſeu internam, ſeu externam arceat. Quare & futura es, quòd vim habeas, non quæ te de novo producat, ſed quæ, ut perſeveres, præſtare ſufficiat, niſi corrumpens cauſa ſuperveniat: quod autem colligis *dependere te ab aliquo ente diverſo à te*, bene colligis; non tamen quaſi denovo ab eo producaris: ſed quaſi producta ab ipſo olim fueris. Pergis *tale ens non eſſe parentes, aliasve cauſas quaslibet*. Sed quare parentes non ſint à quibus videris adeò maniſeſtè unà cum corpore producta, ne aliquid dicam de Sole, cæteriſque cauſis concurrentibus? *At ego*, inquis, *ſum res cogitans, ideamque Dei in me habens?* Verùm nonne parentes tui mentesve illorum fuere quoque res cogitantes, habenteſque ideam Dei? ut propterea heic urgeri non debeat effatum illud de quo jam antè, *tantumdem ad minimum eſſe debere in cauſſa, quantum in effectu. Si ſit alia*, inquis, *præter Deum cauſa, quæri poteſt, an ſit à ſe, vel ab alia? Nam ſi à ſe, erit Deus, ſi ab alia, toties quæretur, donec ad illam perveniatur, quæ à ſe, & ſit Deus; cùm in infinitum progredi non liceat.* Verum ſi cauſa fuêre parentes, ea potuit eſſe, non à ſe, ſed ab alia, illaque rurſus ab alia, atque ita in infinitum. Neque abſurdum probaveris progreſſum iſtũ infinitum, niſi ſimul probes cœpiſſe aliquando mundum, ac ideo fuiſſe parentem primum, cujus parens non fuerit. Infinitus certè progreſſus videtur duntaxat abſurdus in cauſis ita inter ſe connexis ſubordinatiſque, ut inferior agens ſine ſuperiore movente non poſſit: ut dum lapis quidpiam impellit, impulſus à baculo, quem impellit manus, vel cum infimus annulus catenæ pondus trahit, tractus ipſe à ſuperiore, & iſte ab alio; ſic enim perveniendum eſt ad unum movens, quod primum moveat. At in cauſis ita ordinatis, ut priore deſtructâ, eâ, quæ ab illa pendet, ſuperſit, poſſitque agere, non videtur eſſe perinde abſurdum. Hinc cùm dicis *ſatis apertum, progreſſum heic infinitum non dari*: vide an fuerit adeò apertum Ariſtoteli, qui perſuaſus tantopere fuit nullum fuiſſe, [illegible] primum. Pergis, *nec plureis cauſas partialeis ad te efficiendum conveniſſe, ex quibus ideas variarum perfectionum Deo attributarum acceperis; cum illæ reperiri non poſſint, niſi in uno, ac ſolo Deo, cujus unitas, ſeu ſimplicitas eſt præcipua perfectio.* Verumtamen, ſeu una, ſeu plures tui cauſæ fuerint, non eſt propterea neceſſe, ut illæ in te impreſſerint ſuarum perfectionum ideas, quas adunare potueris. Intereà verò occaſionem facis quærendi à te, cur niſi plures tui cauſæ, ſaltem res plures eſſe potuerint, quarum perfectiones mirata, beatam illam rem duxeris, in qua exiſterent omnes ſimul? Nôſti ut Pandoram Poëtæ deſcribant: Quid-ni tu mirata in hominibus variis eminentem quandam ſcientiam, ſapientiam, juſtitiam, conſtantiam, potentiam, ſanitatem, pulchritudinem, beatitudinem, diuturnitatem, & alia, componere hæc omnia non potuiſti, & ſuſpiciendum exiſtimare, ſi quis omnia ſimul haberet? Cur non deinceps omneis perfectiones variis gradibus adaugere?

 donec

donec ille magis videretur ſuſpiciendus, ſi ejus ſcientiæ, potentiæ, durationi, & cæteris nihil deeſſet, addive poſſet, ſicque foret omniſciens, omnipotens, æternus, & cætera omnia? Et cum videres tales perfectiones in humanam naturam cadere non poſſe, cur non potuiſti exiſtimare beatam fore illam naturam, ſi cui iſta competerent? Cur non dignum putare inveſtigatione, taliſne eſſet aliqua, an-non? cur non argumentis quibusdam induci, ut conſentaneum magis videretur eſſe, quàm non eſſe? Cur non conſequenter ipſi adimere corporeitatem, limitationem, & cætera omnia, quæ imperfectionem quandam connotarent? Ita profectò proceſſiſſe plurimi videntur; cùm exiſtentibus tamen variis ratiocinationis modis, gradibusque, aliqui corporeum reliquerint Deum, aliqui membra humana habentem, aliqui non unum, ſed multiplicem, & quæ ſunt alia nimis vulgaria. Circa illud *de perfectione unitatis*: nihil repugnat omneis perfectiones Deo attributas concipere, ut intimè junctas, & inſeparabileis; tametſi idea, quam habes illarum non ab ipſo fuerit in te poſita, ſed à te hauſta ex rebus perſpectis, ampliataque, ut dictum eſt. Sic certè depingunt non modo Pandoram omnibus donis perfectionibusque ornatam deam: ſed perfectam etiam Rempublicam, perfectum Oratorem, &c. Denique *ex eo, quòd exiſtas, entisque perfectisſimi ideam in te habeas, concludis demonſtrari evidentisſimè exiſtere Deum*; At, cum concluſio vera ſit, *Deum* nempe *exiſtere*; non apparet tamen ex dictis, eam eſſe à te evidentiſſimè demonſtratam.

10. *Supereſt*, inquis, *ut examinem, quâ ratione ideam iſtam à Deo accepi: neque enim illam à ſenſibus hauſi, nec etiam à me efficta eſt (nam nihil ab illa detrahere, nihil illi ſuperaddere planè poſſum) ac proinde ſupereſt, ut mihi ſit innata; quemadmodum etiam mihi eſt innata idea mei ipſius*. Enimverò ut illam partim haurire à ſenſibus, partim effingere potueris, aliquoties jam dictum eſt. Quod autem dicis te nihil poſſe illi addere aut detrahere, cogita ut initio non æquè perfectam habueris: cogita ut poſſint eſſe homines, vel angeli, aut aliæ naturæ te doctiores, à quibus al[illegible]neri de Deo valeas, quæ nondum noviſti: Cogita poſſe ſaltem Deum te ſic erudire, eaque claritate ſive in hac vita, ſive in alia perficere, ut reputari nihilum, quicquid de illo jam nôſti, poſſit. Quicquid demùm ſit, cogita, ut ex perfectionibus rerum creatarum fieri adſcenſus valeat ad cognitionem perfectionum Dei, & ut illæ omnes non uno momento noſcuntur, poſſuntque & plures & plures in dies detegi: ita poſſe ideam Dei non uno momento haberi perfectam, ſed magis magisque in dies perfectiorem. Pergis, *& ſanè non mirum eſt, Deum in creando ideam illam mihi indidiſſe, ut eſſet tanquam nota artificis operi ſuo impreſſa. Nec opus eſt, ut nota illa ſit aliqua res ab opere ipſo diverſa: ſed ex hoc uno, quod Deus me creavit, valde credibile eſt me quodammodo ad imaginem, & ſimilitudinem ejus factum eſſe: illamque ſimilitudinem, in qua idea Dei continetur, à me percipi per eandem facultatem, quâ ego ipſe à me percipior: hoc eſt, dum meipſum intelligo, non modo intelligo me eſſe rem incompletam, & ab alio dependen-*

dependentem, remque ad majora ſive meliora indefinitè aſpirantem: ſed ſimul etiam intelligo illum, à quo pendeo, majora iſta omnia non indefinitè, & potentiâ tantùm, ſed reipſa infinitè in ſe habere, atque ita Deum eſſe. Ac tu ſpecioſè quidem hæc omnia, ipſeque non eſſe vera non objicio: ſed quæſierim tamen, undénam probentur? Ut antedicta enim prætercam, Si idea Dei eſt in te, ut nota artificis operi impreſſa, quis-nam eſt modus impreſſionis? Quæ-nam eſt forma iſtius notæ? quonam modo illam diſcernis? Si non eſt aliud ab opere, ſive à reipſa: tu ipſa ergo es idea? tu ipſa nihil aliud es, quàm cogitationis modus? tu ipſa es & nota impreſſa, & ſubjectum impreſſionis? *Credibile eſt*, inquis, *te factam ad imaginem & ſimilitudinem Dei*: Credibile ſanè religioſâ fide: at ratione naturali, qui liceat intelligere, niſi Deum facias hominiformem? Et, in quo-nam conſiſtere poteſt hæc ſimilitudo? An tu cum ſis pulvis, & cinis præſumere te ſimilem potes æternæ illi, incorporeæ, immenſæ, perfectiſſimæ, glorioſiſſimæ, & quod caput eſt, inviſibiliſſimæ, incomprehenſibiliſſimæque naturæ? An illam de facie noviſti, ut tecum ipſa comparans, aſſeverare conformem poſſis? *Credibile dicis ex eo, quòd creavit*: ſed ex eo potius incredibile eſt. Siquidem opus operanti ſimile non eſt, niſi cum ab eo generatur per communicationem naturæ. At tu hoc modo genita à Deo non es; neque enim es ejus proles, naturæve ejus particeps: ſed creata ſolùm es, hoc eſt ab eo ficta ſecundùm ideam; adeò ut non poſſis te dicere illi magis ſimilem, quàm ſit domus fabro murario. Atque id quidem ſuppoſitâ, tui, quam nondum probâſti, à Deo creatione. *Percipis*, inquis, *ſimilitudinem, dum intelligis te rem completam, dependentem, & ad majora melioraque adſpirantem.* Sed quare non hoc potiùs ſit diſſimilitudinis argumentum: cum Deus ex oppoſito ſit completiſſimus, independentiſſimus, ſibi ſufficientiſſimus, quippe maximus, optimusque? Ut prætercam, cum te dependentem intelligis, non propterea ſtatim intelligere te, id à quo dependes, eſſe aliud, quàm parentes: vel ſi aliud intelligis, non ſubeſſe cauſam, cur te ipſi ſimilem putes. Ut prætercam quoque mirum eſſe, cur non cæteri hominum ſiv[illegible]um, idem, quod tu, intelligant: ac præſertim, cùm non ſit ratio, cur non cred[illegible] illis, perinde ac tibi, impreſſiſſe ideam ſui. Profectò vel hoc unum arguit non eſſe ideam à Deo impreſſam: quandoquidem ſi ita eſſet, & omnibus, & ſimul una eademque impreſſa eſſet, hominesque omnes conciperent Deum ſimili forma ac ſpecie; eadem illi tribuerent; eadem planè de eo ſentirent; cum oppoſitum tamen notiſſimum ſit. Sed de his tamen multa jam nimis.

IN MEDITATIONEM IV.

De Vero, & Falſo.

I.

CIrca quartam, Recenſes initio quæ putas in ſuperioribus demonſtrata, quibusque factam viam præſumis ad progrediendum ulteriùs. Ipſe, ne remo-

ram

ram injiciam, non inſiſtam continuò debuiſſe te illa firmiùs demonſtrare; abundè erit, ſi memineris quid conceſſum fuerit, quid non: ne res trahatur in præjudicium. Ratiocinaris conſequenter non poſſe Deum fallere te, &, ut facultatem fallacem, errorive obnoxiam, quam ab ipſo habes, excuſes, conjicis culpam in nihilum, cujus tibi ideam quandam obverſari dicis, ex quo te aïs participare, inter quod, & Deum te medium aſſumis. Ac pulchra quidem ratiocinatio: ſed ut prætercam explicari non poſſe quomodo habeatur, aut qualis ſit nihili idea, quomodo participemus ex nihilo, & alia; obſervo ſolùm, ex diſtinctione hac non tolli, quin Deus potuerit dare homini facultatem judicandi erroris immunem. Nam quamvis non dediſſet infinitam, ejuſmodi tamen dare poterat, quæ errori aſſentiretur, adeo ut, quæ nôſſet quidem, ea clarè perciperet; quæ non nôſſet, non pronunciaret eſſe hujuſmodi, potiùs quàm alia. Id tibi objiciens, *non mirandum cenſes, ſi aliqua à Deo fiant, quorum rationem non intelligas.* Et id quidem rectè, ſed mirandum tamen, eſſe in te ideam veram, quæ repræſentet Deum omniſcium, omnipotentem, omnino bonum, & videre te nihilominus aliqua ejus opera non omnino abſoluta: adeò ut, cùm ſaltem potuerit perfectiora condere, neque tamen condiderit: argumento eſſe videatur, quòd aut neſcierit, aut non potuerit, aut noluerit: ac ſaltem in eo imperfectus fuerit, quòd ſi ſciens, & potens noluerit, poſthabuerit perfectionem imperfectioni.

Quod autem à *Phyſica conſideratione rejicis uſum cauſarum finalium*, alia fortaſſis occaſione potuiſſes rectè facere: at de Deo cùm agitur, verendum profectò, ne præcipuum argumentum rejiciàs, quo divina ſapientia, providentia, potentia, atque adeò exiſtentia lumine naturæ ſtabiliri poteſt. Quippe ut mundum univerſum, ut cœlum & alias ejus præcipuas partes prætercam, undenam, aut quomodo meliùs argumentari valeas, quàm ex uſu partium in plantis, in animalibus, in hominibus, in te ipſo (aut corpore tuo) quæ ſimilitudinem Dei geris? Videmus profectò magnos quoſque viros ex ſpeculatione anatomica corporis humani non ... modo ad Dei notitiam, ſed hymnum quoque ipſi canere, quod omnes partes ita conformaverit, collocaveritque ad uſus, ut ſit omnino propter ſolertiam atque providentiam incomparabilem commendandus.

Dices Phyſicas eſſe cauſas hujuſmodi formæ, ac ſitus, quæ inveſtigari debeant, ineptoſque eſſe, qui ad finem, potius quam ad agens aut materiam recurrant. Sed cum nemo mortalium poſſit intelligere, necdum explicare, quod agens formet, collocetque eo quo obſervamus modo valvulas illas, quæ ad vaſorum orificia in ſinubus cordis conſtitutæ ſunt; cujus conditionis, aut unde mutuetur materiam, ex qua illas elaborat: quomodo ſeſe ad agendum applicet: quibus utatur organis, aut quomodo illa uſurpet: quid opus illi, ut ea temperie, conſiſtentia, cohærentia, flexitate, magnitudine, figura, ſitu illas perficiat? Cum, inquam, nemo Phyſicorum hæc & alia perſpicere declarareque valeat; quid eſt, cur non ſaltem miretur præſtantiſſimum illum uſum, & ineffabilem providentiam, quæ tam

tam appoſitè ad illum taleis valvulas concinnavit? Cur non laudetur, ſi exinde primam quandam cauſam neceſſario admittendam agnoſcat, quæ iſta, cæteraque omnia ſapientiſſimè, & ad ſuos fines conſonantiſſimè diſpoſuerit?

Dicis *temeritatem eſſe inveſtigare fines Dei?* Sed cùm id poſſit eſſe verum, ſi intelligantur fines quos ipſe Deus occultos voluit, aut inveſtigari prohibuit: non profectò tamen, ſi illi, quos quaſi in propatulo poſuit, quique non multo labore innoteſcunt, ac ſunt aliunde hujusmodi, ut laus magna ad ipſum Deum, tanquam auctorem referatur.

Dices fortè ideam Dei, quæ eſt in unoquoque, ſufficere ad habendum veram, germanamque de Deo, ejusque providentia notitiam: absque eo quòd aut ad fines rerum, aut ad aliud quid omnino reſpiciat. Verùm non ſunt omnes eâ felicitate, quâ tu, ut ideam illam tam perfectam à nativitate obtineant, vel tanta claritate objectam contueantur. Quamobrem quibus Deus non dedit tantam hanc perſpicaciam, invidendum non eſt, quod ex inſpectione operum cognoſcere, glorificareque opificem poſſint. Ne memorem id non obſtare, quominus ideâ illâ uti liceat, quæ etiam videtur omnino ex cognitione rerum ita perfici, ut tu, ſi verùm dicere velis, huic cognitioni non prorſus parum, ne omnia penè dicam, debeas. Quæſo te enim, quousque tandem progreſſuram te fuiſſe putas, ſi ex quo es infuſa in corpus, manſiſſes huc usque in eo clauſis oculis, obturatis auribus, & nullo denique ſenſu externo hanc rerum univerſitatem, & quicquid extra eſt, percepiſſes: totaque interea meditando apud te, volvendoque & revolvendo cogitationes, ævum triviſſes? Dic bona vide, & deſcribe, quam ideam tui, Deique te exiſtimas fuiſſe habituram.

2. Solutionem deinde affers, *quòd creatura viſa imperfecta conſiderari debeat non ut totum quid, ſed tanquam univerſi pars, quâ ratione perfecta erit.* Et laudanda ſanè diſtinctio: ſed hîc non agimus de imperfectione partis, ut pars eſt, & cum integritate totius confertur; ſed ut in ſe totum quid eſt, munusque ſpeciale exercet: quòd cùm ad univerſum retuleris, difficultas ſemper reſtabit, annon revera univerſum futurum fuiſſet perfectius, ſi omnes ejus partes perfectæ exſtitiſſent, quàm nunc ſint, partibus pleriſque imperfectis exiſtentibus. Sic enim illa Reſpublica eſt futura perfectior, in qua cives omnes boni fuerint, quàm alia, in qua plerique, aut aliqui mali.

Quare & cùm poſtmodum dicis, *majorem quodammodo eſſe univerſitatis rerum perfectionem, quod partes aliquæ illius ſint errori obnoxiæ, quàm ſi omnes ſimiles eſſent;* perinde eſt, ac ſi dicas majorem quodammodo eſſe Reipublicæ perfectionem, quod aliqui cives mali ſint, quàm quòd omnes boni. Ex quo fit, ut quemadmodum videtur planè eſſe debere pro optimi Principis voto, habere omnes cives bonos: ita videatur eſſe debuiſſe pro inſtituto Auctoris Univerſi, partes ejus omnes creari, eſſeque erroris immunes. Et quamvis poſſis dicere perfectionem earum, quæ ſunt immunes, apparere majorem ex oppoſitione earum, quæ

ſunt obnoxiæ: illud tamen eſt per accidens ſolum: quemadmodum virtus bonorum, quamvis eluceat quodammodo ex oppoſitione eorum, qui vitioſi ſunt, elucet ſolùm ex accidenti. Adeò ut quemadmodum deſiderandum non eſt, ut aliqui cives mali ſint, quo boni fiant illuſtriores: ita neque videatur fuiſſe committendum, ut aliquæ univerſi partes forent errori obnoxiæ, quo clarerent magis, quæ forent immunes.

Dicis, *non habere te jus conquerendi, quod Deus te eam in mundo ſuſtinere perſonam voluerit, quæ non eſſet omnium præcipua, & maximè perfecta*: ſed hoc non tollit dubium, cur ſatis illi non fuerit ſuſtinendam dare perſonam, quæ ex perfectis minima eſſet: & non etiam tibi dare imperfectam. Nam & quamvis principi vitio non vertatur, quòd non omnes cives ad ſublimia munera vocet, ſed aliquos habeat in mediis, aliquos in infimis; verteretur tamen, ſi non aliquos modò deſtinaret operibus viliſſimis, ſed aliquos etiam deſtinaret pravis.

Dicis, *te non poſſe rationem afferre, quâ probes Deum tibi majorem cognoſcendi facultatem, quàm dederit, dare debuiſſe: atque quantumvis peritum artificem eſſe intelligas, non ideo tamen putare te, illum in ſingulis operibus omnes perfectiones ponere debuiſſe, quas in aliquibus poteſt ponere.* Verùm viget ſemper quod modò dicebam: videſque non tam difficultatem eſſe, cur Deus tibi facultatem cognoſcendi majorem non dederit, quàm cur dederit errantem: neque controverti cur artifex ſummus perfectiones omnes dare nolit omnibus operibus, ſed cur etiam aliquibus tribuere velit imperfectiones.

Dicis: *tametſi non valeas ab erroribus abſtinere ex evidenti perceptione rerum, poſſe tamen ex inſtituto, quo firmiter tibi proponas nulli rei aſſentiri, quam evidenter non perceperis.* Sed utcumque poſſis eâ ſemper attentione eſſe; nonne ſemper eſt imperfectio, ea, quæ dijudicare eſt opus, non percipere evidenter, ac errandi periculo eſſe perpetuò obnoxium?

Dicis: *errorem ineſſe in ipſa operatione, quatenus à te procedit, & privatio quædam eſt; non in facultate, quam à Deo accepiſti, neque etiam in operatione, quatenus ab illo dependet.* Sed, non ſit error in facultate à Deo accepta proximè; eſt tamen remotè, quatenus cum ea imperfectione creata eſt, ut errare poſſit. Quare *non eſt quidem*, ut ajas, *quod conquerare de Deo, qui reverâ tibi nihil debuit, & tamen illa bona tribuit, ob quæ debes illi gratias agere*: ſed eſt ſemper quod admiremur, cur perfectiora non dederit, ſi ſcivit quidem, ſi potuit, ſi livore ductus non fuit.

Addis, *neque eſſe cur conquerare, quod tecum concurrat ad errandi actum, cùm actus omnes ſint veri & boni, quatenus à Deo dependent, majorque quodammodo perfectio in te ſit, elicere illos poſſe, quàm non poſſe, & privatio, in qua ſola falſitatis & culpæ eſt ratio formalis, concurſu Dei nullo indigeat, quia neque ſit res, neque ad eum relata.* Verùm cùm ſit illa ſubtilis diſtinctio, non tamen planè ſatisfacit. Si quidem non concurrat Deus ad privationem, quæ eſt in actu, falſitas-

falſitasque & error eſt, concurrit tamen ad actum, ad quem ſi non concurreret, privatio non eſſet; & aliunde ipſe eſt Auctor potentiæ, quæ fallitur, aut errat, atque adeò, ut ita dicam, impotentis potentiæ, ſicque defectus, qui eſt in actu, non tam ad illam, quæ impotens eſt, quàm ad Auctorem, qui impotentem fecit, nec potentem, potentioremve, cùm poſſit, voluit facere, videtur eſſe referendus. Certè ut fabro non vertitur vitio, quod aperiendo ſcriniolo prægrandem clavim non elaboret, ſed quod puſillam fabricatus, formam aperiendo aut inhabilem, aut difficilem tribuat: ita non eſt quidem culpa in Deo, quod facultatem judicatricem tribuens homuncioni, non tantam illi dederit, quantam rebus vel omnibus, vel plurimis, vel maximis ſuffecturam arbitraretur: ſed permirum eſt, cur ad pauca illa, quæ dijudicari ab homine voluit, imparem, implicitam, incertamque tribuerit.

3. Requiris proinde *quænam ſit in te falſitatis, vel erroris cauſa.* Ac primùm quidem hîc non diſputo, cur *intellectum* voces *ſolam facultatem noſcendi ideas*, ſeu res ipſas ſimpliciter, & absque ulla affirmatione, aut negatione apprehendendi: *voluntatem vero ac liberum arbitrium* voces *facultatem judicandi*, cujus ſit affirmare, aut negare, aſſentiri, aut diſſentire. Propono ſolùm; quare voluntas libertaſve arbitrii limitibus nullis circumſcribatur per te, circumſcribatur intellectus? Sanè enim videntur hæ duæ facultates æquè latè patere, & non intellectus ſaltem minùs, quàm voluntas; cùm in nullam rem voluntas feratur, quàm intellectus non præviderit.

Dixi *non ſaltem minùs*: Quippe videtur intellectus etiam latiùs, quàm voluntas patere; ſiquidem non modo voluntas, ſive arbitrium, judicium, & conſequenter electio, perſequutio, fuga, de nulla re eſt, quam non apprehenderimus, ſeu cujus idea percepta & propoſita ab intellectu non fuerit: ſed etiam multa obſcurè intelligimus, de quibus nullum judicium, perſequutio, aut fuga eſt: & facultas judicandi ita ſæpe eſt anceps, ut paribus rationum momentis, nulliſve exiſtentibus, nullum ſequatur judicium, cùm intellectus interim apprehendat ea, quæ remanent injudicata.

Quod porrò dicis *te poſſe ſemper majora majoraque intelligere, ac nominatim facultatem ipſam intellectus, cujus ideam etiam infinitam formare valeas:* hoc ipſum arguit intellectum non eſſe magis limitatum, quàm voluntatem; quando ſeſe extendere adusque objectum infinitum poteſt. Quod verò agnoſcis *voluntatem tuam exæquari voluntati divinæ, non extenſivè quidem, ſed formaliter*: vide quorſum idem non poſſit de intellectu quoque dici, ubi formalem intellectus, non ſecus atque voluntatis notionem definiveris. Sed paucis, dic nobis, ad quid ſe voluntas extendere poſſit, quod intellectum effugiat? Non videtur proinde *error ex eo naſci, ut aſſeris, quod voluntas latiùs, quàm intellectus pateat, & ſeſe ad illa judicandi extendat, quæ intellectus non percipit:* ſed ex eo, quod

cum æquè latè pateant, intellectus aliquid percipit non bene, & voluntas judicat non bene.

Quare neque eſt *cur voluntatem ultra fines intellectus* promoveas; cum neque judicet de rebus, quas intellectus non percipit, & pravè ſolùm judicet, quod intellectus pravè percipiat. Quod *exemplum de reipſa* adfers circa ratiocinium à te factum de rerum exiſtentia; procedit quidem rectè, quantùm ad judicium de tui exiſtentia ſpectat; ſed quantùm ſpectat ad alia, videtur non rectè aſſumptum: Cum, quicquid dicas, vel potiùs ludas, reverâ non dubites; ſed omnino judices eſſe aliquid præter te, & à te diſtinctum; quippe aliquid præter te, & à te diſtinctum præintelligens. Quod ſupponis *nullam rationem occurrere, quæ unum perſuadeat magis quàm aliud*, ſupponere potes, at ſimul debes ſupponere, nullum ſequuturum judicium, ſed voluntatem ſemper fore differentem, neque ſe ad judicandum determinaturam, quouſque intellectui major aliqua veriſimilitudo ex una parte, quàm ex alia occurrerit. Quod proinde dicis *hanc indifferentiam ita extendi ad ea, quæ non ſatis perſpicuè cognoſcuntur, ut quantumvis probabiles conjecturæ te in unam partem trahant, ſola cognitio, quod ſint conjecturæ, te impellere ad contrariam aſſenſionem poſſit*: id nullo modo videtur verum. Quippe cognitio illa, quod ſint ſolum conjecturæ, faciet quidem ut judicium de ea parte, in quam te trahunt, cum aliqua formidine & hæſitatione feras: ſed numquam faciet, ut judicium feras de parte contraria: niſi poſtquam occurrerint conjecturæ non modo æque probabiles, verum etiam probabiliores. Quod ſubdis *te id fuiſſe expertam his diebus, cum falſa eſſe ſuppoſuiſti, quæ maximè vera eſſe crediderас*: memento id tibi non fuiſſe conceſſum: neque enim revera ſenſiſſe, aut perſuaſiſſe tibi potes, non vidiſſe te ſolem, terram, homines, alia: non audiiſſe ſonos, non ambulaſſe, non comediſſe, non ſcripſiſſe, non loquutam fuiſſe (uſam ſcilicet corpore, organisve ejus,) non alia.

Denique ergo *forma erroris* non tam videtur conſiſtere *in non recto uſu liberi arbitrii*, ſicut aſſeris, quàm in diſſonantia judicii à re judicata: & ex eo quidem orta, quòd intellectus illam rem ſecùs, quàm ſeſe habeat, apprehendat. Quare non tam videtur eſſe culpa arbitrii, quòd non rectè judicet, quàm intellectus, quòd non rectè demonſtret. Quippe ea videtur arbitrii ab intellectu dependentia, ut ſi intellectus quidem aliquid clarè percipiat, videaturve percipere, arbitrium ferat judicium ratum, atque determinatum, ſeu id reipſa verum ſit, ſeu verum eſſe exiſtimetur. Sin autem obſcurè, tum arbitrium ferat judicium dubium, ac formidoloſum, & pro tempore tamen habitum verius, quàm oppoſitum; ſeu in reipſa veritas, ſeu falſitas ſubſit. Ex quo fit, ut non tam cavere poſſimus, ne erremus, quàm ne in errore perſeveremus: expendamusque propria judicia non tam vim facientes arbitrio, quàm applicantes intellectum ad clariorem notitiam, quam judicium ſemper ſecuturum ſit.

4. Con-

4. Concludis, fructum exaggerando, quem ex hac meditatione potes conſequi, ac præſcribis *quid ſit agendum, ut aſſequaris veritatem.* *Nempe aſſequuturum te dicis, ſi tantum ad omnia, quæ perfectè intelligis, ſatis attendas: atque illa à reliquis, quæ confuſius & obſcurius apprehendis, ſecernas.*

Hoc porrò non modo eſt verum: ſed etiam hujuſmodi, ut tota præcedens meditatio, ſine qua potuit intelligi, videatur fuiſſe ſupervacanea. Attende tamen, eximie vir, difficultatem non videri, an, ut non fallamur, debeamus clarè atque diſtinctè intelligere aliquid, ſed, Quâ arte, aut methodo diſcernere liceat, ita nos habere claram diſtinctamque intelligentiam, ut ea vera ſit, nec fieri poſſit, ut fallamur. Quippe initio objecimus, nos non rarò falli, tametſi nobis videamur aliquid adeò clarè diſtinctéque cognoſcere, ut nihil poſſit clarius & diſtinctius. Tu quoque id tibi ipſe objeciſti, & exſpectamus tamen adhuc iſtam artem, ſeu methodum, cui præcipuè ſit incumbendum.

IN MEDITATIONEM V.

De eſſentia rerum materialium; & iterùm de Deo, quòd exiſtat.

I.

Circa quintam, Dicis primum te diſtinctè imaginari *quantitatem, hoc eſt extenſionem in longum, latum, & profundum; itemque numerum, figuram, ſitum, motum, durationem.* Ex his omnibus, quorum te ideas habere dicis, ſeligis figuram, & ex figuris Triangulum, de quo hæc habes: *etſi fortaſſis talis figura nullibi gentium extra cogitationem meam exiſtat, nec unquam extiterit: eſt tamen profectò determinata quædam ejus natura, quæ à me non effecta eſt, nec à mente mea dependet, ut patet ex eo, quod demonſtrari poſſint variæ proprietates de iſto Triangulo, nempe, quòd ejus tres anguli ſint æquales duobus rectis: quod maximo ejus angulo maximum latus ſubtendatur: & ſimiles, quas velim, nolim, clarè nunc agnoſco, etiamſi de iis nullo modo ante cogitaverim, cum Triangulum imaginatus ſum, nec proinde à me fuerint effectæ.* Et tantum habes de eſſentia rerum materialium: nam quæ paucula ſubjicis, eodem pertinent. Ac hærere quidem hic nolo: inſinuo ſolùm durum videri ſtatuere *aliquam naturam immutabilem & æternam præter Deum ter maximum.*

Dices te proferre nihil aliud, quàm quod in Scholis efferunt, naturas ſeu eſſentias rerum eſſe æternas fierique de ipſis propoſitiones ſempiternæ veritatis. Sed hoc durum perinde eſt, & capi aliunde non poteſt, eſſe naturam humanam, cùm nullus eſt homo: aut dici roſam eſſe florem, cùm ne roſa quidem eſt.

Dicunt aliud eſſe loqui de eſſentia, aliud de exiſtentia rerum; & non eſſe quidem ab æterno exiſtentiam rerum, ſed eſſe tamen eſſentiam. Verum, cùm

præcipuum, quod eſt in rebus, ſit eſſentia, ecquidnam magni Deus facit, quando producit exiſtentiam? Videlicet non ampliùs facit, quàm dum ſartor veſte induit hominem. Quanquam quî defendent eſſentiam hominis, quæ eſt in Platone, eſſe æternam, & independentem à Deo? Ut univerſalis eſt, inquient. At in Platone, nihil eſt, niſi ſingulare: & ſolet quidem intellectus ex viſis Platonis, Socratis, ac cæterorum hominum conſimilibus naturis abſtrahere quendam conceptum communem, in quo omnes conveniant, & qui proinde cenſeri poſſit univerſalis natura, eſſentiave hominis, quatenus omni homini intelligitur convenire: At univerſalem fuiſſe, antequàm Plato, & cæteri eſſent, & intellectus abſtraheret, explicari ſanè non poteſt.

Dices, numquid homine etiam non exiſtente, atque idcirco ab æterno, vera propoſitio hæc eſt, homo eſt animal? Sed videtur planè non eſſe, niſi eo ſenſu, quòd quandocumque fuerit homo, futurus ſit animal. Certè enim licèt diſcrimen videatur inter duas illas propoſitiones, homo eſt, & homo eſt animal, quòd priore exiſtentia diſertè magis ſignificetur, & poſteriore eſſentia: attamen neque ab illa eſſentia excluditur, neque ab iſta exiſtentia: ſed cùm dicitur, homo eſt, intelligitur homo animal: & cùm dicitur, homo eſt animal, intelligitur homo, dum exiſtit. Præterea autem cùm hæc propoſitio, homo eſt animal, non ſit majoris neceſſitatis, quàm iſta, Plato eſt homo, fore igitur etiam iſtam ſempiternæ veritatis, & ſingularem eſſentiam Platonis non fore minùs independentem à Deo, quàm univerſalem hominis: & alia ſimilia, quæ proſequi piget. Et addo tamen, cùm dicitur, hominem eſſe talis naturæ, ut eſſe non poſſit, quin ſit animal: non eſſe propterea imaginandum talem naturam eſſe aliquid, aut alicubi præter intellectum: ſed ſenſum ſolummodò eſſe, ad hoc ut aliquid ſit homo, debere ipſum ſimile eſſe cæteris iis rebus, quibus propter ſimilitudinem mutuam eadem hominis denominatio tributa eſt: ſimilitudinem, inquam, naturarum ſingularium, ex qua intellectus accepit anſam efformandi conceptum ſeu ideam, formamve naturæ communis, à qua diſſidere non debeat quidquid homo futurum eſt.

Hinc eadem de tuo Triangulo, illiusve natura dico. Nam Triangulus quidem mentalis eſt veluti regula, quâ explores an aliquid mereatur dici Triangulum: at non eſt propterea dicendum talem Triangulum eſſe reale quid, veramque naturam præter intellectum, qui ſolus, viſis triangulis materialibus, illam, perinde ac dictum eſt de natura humana, formavit, & communem fecit.

Unde neque eſt exiſtimandum proprietates demonſtratas de Triangulis materialibus, idcirco ipſis convenire, quod illas mutuentur ab ideali Triangulo, cùm ipſi potius in ſe habeant, niſi quatenus intellectus ex ipſis inſpectis, eaſdem illi tribuit, redditurus poſtea demonſtrandum: Eodem modo, quo proprietates naturæ humanæ non ſunt in Platone, & Socrate, quaſi ipſi illas à natura univerſali acceperint, cùm potius natura univerſalis ideo habeat, quòd intellectus ipſi

eas tribuit, poſtquam in Platone, Socrate, & cæteris animadvertit, redditurus illis deinceps, cùm ratiocinatione opus fuerit.

Notum eſt enim, intellectum ex viſis Platone, Socrate, & aliis, omnibus rationalibus, collegiſſe hanc univerſalem propoſitionem, omnis homo eſt rationalis: ac deinde cum vult probare Platonem rationalem eſſe, illam pro principio in ſyllogiſmum inducere. Et dicis tu quidem, ô Mens, *habere te Trianguli ideam, habituramque illam fuiſſe, tametſi nullam unquam in corporibus triangularem figuram vidiſſes: quemadmodum habes aliarum figurarum complurium, quæ tibi in ſenſus nunquam incurrerunt.*

Verùm, ſi, ut ſupra dicebam, ſic fuiſſes hactenus orbata omnibus ſenſuum functionibus, ut nunquam neque vidiſſes, neque tetigiſſes varias ſuperficies, ſive extrema corporum, putas ideam Trianguli, alteriusve figuræ habere, aut efformare in te potuiſſes? *Habes jam complures in te, quæ in te illapſæ per ſenſus non ſint?* Sed nimirum facile habes, quia ex iis, quæ illapſæ ſunt, ipſas effingis, formasque varias, modis ſuperiùs expoſitis.

Dicendum hîc præterea foret de falſa illa Trianguli natura, quæ ſupponitur conſtare ex lineis, quæ latitudine careant: continere aream, quæ profunditate; terminari ad tria puncta, quæ omnibus partibus: attamen nimium evagaremur.

2. Aggrederis conſequenter demonſtrare Dei exiſtentiam, visque argumenti eſt in illis verbis, *Attendenti fit manifeſtum, non magis poſſe exiſtentiam ab eſſentia Dei ſeparari, quàm ab eſſentia Trianguli magnitudinem trium ejus angulorum æqualium duobus rectis: ſive ab idea montis ideam vallis: adeò ut non magis repugnet Deum cogitari (hoc eſt ens ſummè perfectum) cui deſit exiſtentia (hoc eſt, cui deſit aliqua perfectio) quàm cogitare montem, cui deſit vallis.* Enimverò attendendum eſt, videri tuam hujusmodi comparationem non ſatis juſtam.

Nam rite quidem comparas eſſentiam cum eſſentia: verùm non comparas deinde aut exiſtentiam cum exiſtentia, aut proprietatem cum proprietate, ſed exiſtentiam cum proprietate. Hinc vel dicendum fuiſſe videtur, non poſſe magis ſeparari omnipotentiam, verbi causâ à Dei eſſentia, quàm ab eſſentia Trianguli illam magnitudinis angulorum æqualitatem: vel certè, non poſſe magis ſeparari Dei exiſtentiam ab ejus eſſentia, quàm ab eſſentia Trianguli ejus exiſtentiam. Sic enim bene proceſſiſſet utravis comparatio, & non modò prior fuiſſet conceſſa, verùm etiam poſterior; quanquam non propterea eviciſſes Deum neceſſariò exiſtere, quia neque Triangulus neceſſariò exiſtit, tametſi illius eſſentia exiſtentiaque ſeparari reipsâ non valeant, quantumcunque mente ſeparentur, ſive ſeorſim cogitentur: ut cogitari etiam eſſentia exiſtentiaque divina poſſunt.

Deinde, attendendum eſt te collocare exiſtentiam inter divinas perfectiones: & non collocare tamen inter perfectiones Trianguli, aut montis; cùm perinde tamen, & ſuo cujusque modo perfectio dici valeat. Sed nimirum, neque in Deo, neque in ulla alia re exiſtentia perfectio eſt: ſed id, ſine quo non ſunt perfectiones.

Siqui-

Siquidem id, quod non exiſtit, neque perfectionem neque imperfectionem habet: & quod exiſtit, pluresque perfectiones habet, non habet exiſtentiam, ut perfectionem ſingularem, unamque ex eo numero: ſed ut illud, quo tam ipſum quàm perfectiones exiſtentes ſunt, & ſine quo nec ipſum habere, nec perfectiones haberi dicuntur. Hinc neque exiſtentia, perfectionum inſtar, exiſtere in re dicitur, neque, ſi res careat exiſtentiâ, tam imperfecta (ſive privata perfectione) dicitur quàm nulla.

Quamobrem, ut enumerando perfectiones Trianguli non recenſes exiſtentiam, neque proinde concludis exiſtere Triangulum: ita enumerando perfectiones Dei non debuiſti in illis ponere exiſtentiam, ut concluderes Deum exiſtere, niſi principium petere velles.

Dicis *in aliis omnibus rebus diſtingui exiſtentiam ab eſſentia, non verò in Deo.* Sed quomodo quæſo exiſtentia Platonis, & eſſentia Platonis, diſtinguuntur inter ſe niſi cogitatione duntaxat? Fac enim Platonem non amplius exiſtere, ubi-nam erit ejus eſſentia? Nonne porrò in Deo pari modo eſſentia & exiſtentia cogitatione diſtinguuntur?

Objicis tibi ipſe, *Fortè, ut cogitando montem cum valle, aut equum alatum, non ſequitur propterea, aut montem, aut talem equum exiſtere; ita ex eo, quod cogites Deum ut exiſtentem, non ſequi illum exiſtere*: ac tum latere ſophiſma arguis. Verùm non fuit difficile ſolvere ſophiſma, quod ipſe finxiſti, aſſumendo præſertim id, quod tam manifeſtè repugnat, Deum exiſtentem non exiſtere, neque perinde aſſumendo hominem, aut equum.

At ſi accepiſſes ut montem cum valle, & equum cum alis, ita Deum cum ſcientia, potentia, attributiſve aliis, tum difficultas proceſſiſſet, explicandumque tibi incubuiſſet, quî fieri poſſit, ut Mons declivis, aut equus alatus, cogitari valear, abſque eo quòd exiſtat: Deus ſciens & potens cogitari abſque eo, quòd exiſtat, non valeat.

Dicis *liberum non eſſe cogitare Deum abſque exiſtentia, hoc eſt, ens ſummè perfectum abſque ſumma perfectione; ut liberum eſt equum cum alis vel ſine alis imaginari.* Sed nihil addendum, niſi quod, ut liberum eſt cogitare equum non habentem alas, non cogitatâ exiſtentiâ, quæ ſi advenerit, perfectio, per te, in eo fuerit; ita liberum eſt cogitare Deum habentem ſcientiam, potentiam, & perfectiones cæteras, non cogitatâ exiſtentiâ, quam ſi habuerit, tum conſummatæ ſit perfectionis. Quare ut ex eo, quòd equus cogitatus perfectionem alarum habens, non propterea colligitur habere exiſtentiam, perfectionum, per te, præcipuam: ita neque ex eo, quòd Deus cogitatur habens ſcientiam, perfectioneſque cæteras, colligitur propterea ejus exiſtentia, ſed ea demum probanda eſt. Et quamvis dicas *tam exiſtentiam, quam perfectiones cæteras, in idea entis ſummè perfecti comprehendi*, id dicis, quod probandum eſt, & concluſionem pro principio aſſumis. Nam etiam alioquin dicerem in idea Pegaſi perfecti contineri, non tantum perfectionem illam, quod habeat alas; ſed etiam illam quòd exiſtat. Ut enim Deus cogitatur perfectus

ctus in omni genere perfectionis; ita Pegaſus cogitatur perfectus in ſuo genere: nihilque hic poſſe inſtari videtur, quod, proportione ſervata, uſurpari utrimque non valeat.

Dicis, *ut cogitando Triangulum, non eſt neceſſe cogitare, quod treis angulos habeat pareis duobus rectis, licet id minùs verum non ſit, ut attendenti poſtea patet; ita poſſe quidem cogitari alias Dei perfectiones, non cogitatâ exiſtentiâ, ſed illam non eſſe propterea minùs veram, cùm attenditur perfectionem eſſe.* Attamen vides quid dici poſſit. Nempe ut illa proprietas attenditur poſtea eſſe in Triangulo, quia demonſtratione probatur; ita, ut exiſtentia attendatur eſſe in Deo, demonſtratione probandam eſſe: Secus profectò quidlibet in quolibet eſſe facilè evincam.

Dicis, *te attribuentem Deo omnes perfectiones, non perinde facere, ac ſi putes omnes quadrilateras figuras circulo inſcribi: quoniam ut heic falleris, quia deprehendis poſteà rhombum non inſcribi: non ita illic falleris, quia poſtea exiſtentiam Deo convenire deprehendis.* Sed perinde prorſus facere videris, aut ſi non facis, neceſſe eſt, ut oſtendas Deo non repugnare exiſtentiam, quemadmodum oſtenditur repugnare rhombo circulo inſcribi. Cætera prætereo, quæ vel non explicas, vel non probas, vel ex jam allatis ſolvuntur, ut; *Nihil poſſe excogitari, ad cujus eſſentiam exiſtentia pertineat, præter ſolum Deum: non poſſe duos aut plureis ejuſmodi* Deos *intelligi: talem Deum ab æterno exſtitiſſe, & in æternum eſſe manſurum: percipere te multa alia in Deo, quibus nihil poſſit detrahi, nec mutari: oportere iſta propiùs inſpici, ac diligentiùs inveſtigari, ut detegantur, certaque habeantur, &c.*

3. Declaras poſtremò *omnis ſcientiæ certitudinem & veritatem ab una veri Dei cognitione ita pendere, ut hâc non habitâ, nulla certitudo, aut ſcientia vera haberi poſſit.* Exemplum adfers. *Cùm enim,* inquis, *naturam Trianguli conſidero, evidentiſſime quidem mihi, utpote Geometriæ principiis imbuto, apparet ejus tres angulos æqualeis eſſe duobus rectis: nec poſſum non credere id verum eſſe, quandiu ad ejus demonſtrationem attendo. Sed ſtatim atque mentis aciem ab illa deflexi, quantumvis adhuc recorder me illam clariſſimè perſpexiſſe, facilè tamen poteſt accidere, ut dubitem an ſit vera, ſiquidem Deum ignorem. Poſſem enim mihi perſuadere, me talem à natura factum eſſe, ut interdum in iis fallar, quæ me puto quàm evidentiſſimè percipere: cùm præſertim meminerim me multa pro veris & certis habuiſſe, quæ poſtmodùm aliis rationibus adductus, falſa eſſe judicavi. Poſtquam verò percepi Deum eſſe: quia ſimul intellexi cætera omnia ab eo pendere, illumq; non eſſe fallacem, atq; inde collegi illa omnia, quæ clarè & diſtinctè percipio, neceſſariò eſſe vera: etiamſi non attendam ampliùs ad rationes, propter quas iſtud verum eſſe judicavi: modò tamen recorder me clarè & diſtinctè percepiſſe, nulla ratio contraria afferri poteſt, quæ me ad dubitandum impellat: ſed veram & certam de hoc habeo ſcientiam. Neque de hoc tantùm: ſed & de reliquis omnibus, quæ memini me aliquando demonſtrâſſe, ut de Geometricis & ſimilibus.*

Ad iſta porro, vir eximie, cùm admittam te ſeriò loqui, nihil aliud licet decere, niſi quòd videris ægrè à quoquam fidem impetraturus. Te, ante id tempus quo ſuperiora de Deo es ratiocinatus, minùs fuiſſe certum illarum Geometricarum demonſtrationum, quàm poſtmodum fueris. Profectò enim eæ demonſtrationes ejus evidentiæ ac certitudinis videntur, ut per ſe aſſenſum extorqueant, & ſemel perceptæ intellectum ampliùs hærere non ſinant: adeò ut etiam pravo illi Genio tam facilè ſit laqueum mandaturus, ac dum (tametſi Deo nondum cognito) tam animosè aſſeveràſti non poſſe tibi imponi circa illam propoſitionem illationemve, *ego cogito: itaque exiſto*. Quinetiam quantumvis ſit verum, uti nihil verius, Deum exiſtere, eſſe illum omnium Auctorem, non eſſe fallacem: Quia tamen hæc eſſe videntur minùs evidentia, quàm demonſtrationes illæ Geometricæ, vel eo argumento, quod Dei exiſtentiam, Rerum creationem, & alio de Deo multi controvertant, has demonſtrationes nemo infitietur, ecquis eſt, quem perſuadeas iſtas ab illis evidentiam certitudinemque mutuari? Et quis capiat Diagoram, Theodorum, aut ſi qui ſimiles ſunt athei, certos omnino reddi non poſſe hujuſmodi demonſtrationum? Et quotusquiſque credentium eſt, quem ſi rogaris, cur certus ſit in Triangulo quadratum baſeos æquale eſſe quadratis crurum, reſponſurus ſit, quia ſcio Deum eſſe, & Deum non poſſe fallere, & ipſum eſſe tam hujus rei, quam aliorum omnium Auctorem: & non reſpondeat potius, quoniam illud ſcio, ac perſuadeor indubitata demonſtratione? Quanto magis id reſponderent Pythagoras, Plato, Archimedes, Euclides, cæteri Mathematici, quorum nemo eſſe videtur, qui de Deo cogitet, ut demonſtrationum certiſſimus fiat? Quanquam, quia fortè non de aliis, ſed de te ipſo ſolo ſpondebis, idque aliunde pium eſt: non eſt profectò quare contendam.

IN MEDITATIONEM VI.

De Rerum materialium Exiſtentia, & reali Mentis à Corpore diſtinctione.

I.

Circà ſextam, id non moror, quod initio dicis *Res materiales ut ſunt objectum puræ Matheſeos poſſe exiſtere*: cùm tamen res materiales ſint objectum mixtæ, non puræ matheſeos; & objectum puræ matheſeos, ut punctum, linea, ſuperficies, conſtantiaque ex iis indiviſibilia, indiviſibiliterque ſe habentia, exiſtere reipsâ non poſſint: In eo ſolùm hæreo, quod heic iterum *imaginationem ab intellectione* diſtinguis. Quippe, ô Mens, hæ duæ videntur unius ejuſdemque facultatis actiones, ut ſupra inſinuavimus; &, ſi quid ſit diſcriminis, id non videtur amplius eſſe, quàm ſecundùm magis & minùs; & vide ut illa in ſè jam probentur.

Dixiſti ſuprà *imaginari nihil eſſe aliud, quàm contemplari figuram, imaginemve*

rei corporeæ: Heic vero non abnuis *intelligere eſſe contemplari Trigonum, Pentagonum, Chiliogonum, Myriogonum*, & hujusmodi cætera, quæ figuræ ſunt rerum corporearum. Et diſcrimen quidem jam ſtatuis, quod *imaginatio ſit cum quadam applicatione facultatis cognoſcitivæ ad corpus: intellectio verò talem applicationem ſeu contentionem non exigat.* Adeò ut, *cùm ſimpliciter, & ſine labore percipis Trigonum, ut figuram conſtantem tribus angulis, id intelligere te dicas. Et cùm non ſine aliqua tui contentione figuram quaſi præſentem habes, inſpicis, exploras, diſtinctéq; & ſigillatim agnoſcis, diſcernisque treis angulos, id te dicas imaginari.* Ac proinde *cùm percipias quidem absque labore Chiliogonum eſſe figuram mille angulorum: neque tamen applicando & contendendo teipſam diſcernere poſſis, & quaſi præſenteis habere, ſigillatimque diſcernere omneis illius angulos, ſed te perinde confusè habeas, ac circa Myriogonum, aut quamcumque aliam hujuscemodi figurarum; idcirco cenſeas reſpectu Chiliogoni, aut Myriogoni Intellectionem eſſe, non Imaginationem.*

Veruntamen nihil ſanè obſtat, quin ut ad Trigonum, ſic ad Chiliogonum quemadmodum intellectionem, ita imaginationem extendas. Nam & nonnihil contendis, ut figuram illam tam multorum angulorum aliquo modo imagineris: licèt multitudo illa angulorum tanta ſit, ut ipſam diſtinctè capere non poſſis: & aliunde percipis quidem voce Chiliogoni ſignificari figuram mille angulorum, ſed hæc eſt tantùm vis nominis; nam non propterea in ea figura *intelligis* magis mille angulos, quam *imaginaris*.

Attendendum verò ut amittatur diſtinctio, & acquiratur confuſio per gradus. Tetragonum enim confuſius, quam Trigonum percipies, imaginaberisve, aut intelliges: ſed diſtinctius, quàm Pentagonum. Tum hoc confuſius Tetragono, Hexagono diſtinctius, atque ita conſequenter donec non habeas quid disertè tibi proponas, &, quia jam disertè capere non poſſis, contendere teipſam utplurimum negligas.

Quamobrem, ſi velis quidem imaginationem ſimul & intellectionem vocare, quandiù figuram diſtinctè, & cum ſenſibili quadam contentione cognoſcis: intellectionem verò ſolùm, dum confusè ſolùm & cum nulla aut perexigua contentione ſpeculaon, licebit profectò: at non erit propterea, cur plusquam unum genus internæ cognitionis adſtruas, cui accidentarium ſolummodò ſit, ut ſecundùm magis & minùs diſtinctè vel remiſsè figuram quampiam intuearis. Et certè, cùm Heptagonum, Octagonum, cæterasque porrò figuras ad Chiliogonum, aut Myriogonum usque percurrere voluerimus, & ad majorem minoremque diſtinctionem, vel remiſſionem, ſemper, continuóque attenderimus, diacre-ne poterimus, ubinam, ſeu in qua figura imaginatio deſinat, intellectio ſola remaneat? Niſi potius non apparebit ſeries tenorque uniusmodi cognitionis, cujus continuò inſenſibiliterque decreſcat diſtinctio, & contentio, creſcat confuſio, & remiſſio. Aliàs certè conſidera, ut intellectio-

 nem

nem deprimas, imaginationem extollas. Quid enim aliud, quàm illi ludibrium, iſti commendationem quæris, dum illi negligentiam, & confuſionem tribuis, huic verò diligentiam & perſpicuitatem adſcribis?

Aſſeris poſteà *vim imaginandi, prout à vi intelligendi diſtinguitur, ad tui eſſentiam non requiri*: quomodo id verò, ſi una, eademque vis ſit, cujus functiones differant ſecundùm magis & minùs duntaxat?

Subjicis *mentem imaginando ſeſe convertere ad corpus*; *intelligendo, ad ſeipſam, ideamve, quam habet in ſe*. Quid ita verò, ſi non poteſt mens ſeſe ad ſeipſam, ideamve ullam convertere, quin ſimul ſeſe convertat ad aliquid corporeum, ideâve conporeâ repræſentatum? Nam Trigonum quidem, Pentagonum, Chiliogonum, Myriogonum, cæteræque figuræ, earumve ideæ, corporeæ omnino ſunt; neque poteſt mens ad illas, niſi ut corporeas, corporearumve inſtar, intelligendo attendere. Quod ſpectat ad ideas rerum immaterialium creditarum, ut Dei, Angeli, animæ humanæ, ſeu mentis, conſtat etiam quaſcumque habemus de ipſis ideas, eſſe vel corporeas, vel quaſi corporeas, ex forma ſcilicet humana, & ex rebus aliis tenuiſſimis, ſimpliciſſimis, inſenſibiliſſimis, cujusmodi ſunt aër, ætherve, deſumptas, ut ſupra quoque attigimus. Quod autem dicis conjicere te probabiliter ſolùm aliquod corpus exiſtere: quia non potes dicere feriò, idcirco morandum non eſt.

2. Diſputas deinceps de Senſu, ac præclarè primùm enumerationem inſtituis eorum, quæ per ſenſus innotuerant, & credita vera à te fuerant, ſolâ judice ac duce natura. Refers ſubinde experimenta, quæ habitam ſenſibus fidem ita labefactaverint, ut eò te adegerint, quò te receptam vidimus circa Meditationem primam.

Hoc porrò loco mens mihi non eſt de veritate ſenſuum intendere litem. Tametſi enim fallacia, falſitasve ſit non in ſenſu, qui merè paſſivè ſe habet, refertque ſolùm ea, quæ apparent, quæque talia ex ſuis cauſis apparere neceſſum eſt: ſed in judicio, ſive in mente, quæ circumſpectè ſatis non agit, neque advertit ea, quæ procul ſunt, ex hiſce, aliiſve cauſis apparere confuſiora, minoraque ſeipſis, dum prope ſunt, & ita de cæteris: attamen ubicumque fallacia ſit, negandum non eſt, quin aliqua ſit: ſolumque difficultas eſt, ſic-ne ſemper ſit, ut nunquam de rei cujuſpiam ſenſibus perceptæ veritate conſtare poſſit.

Sanè verò nihil eſt neceſſe exempla obvia conquirere: Dico ſolum ad ea, quæ profers, ſive potiùs objicis, conſtare omnino videri, cùm turrim & prope ſpectamus, & contingimus, certos nos eſſe, quòd ſit quadrata: qui remotiores habueramus anſam judicandi rotundam, vel certè dubitandi, quadratane, an rotunda, an alterius figuræ eſſet.

Sic ſenſus ille doloris, qui apparet adhuc eſſe in pede, aut manu, poſtquam ea membra reſciſſa ſunt, fallere aliquando poteſt, in iis ſcilicet, quibus ſunt reſciſſa, idque ob ſpiritus ſenſorios aſſuetos in ipſa deferre, inque ipſis ſenſum exprimere: attamen

attamen qui integri ſunt, tam certi ſunt ſe in pede, aut manu, quam compungi vident, dolorem ſentire, ut dubitare non valeant.

Sic cùm vigilemus, ſomniemusque per vices, donec vivimus, fallacia quidem per ſomnium eſt, quòd ea videri coram appareant, quæ coram non ſunt; attamen nec ſemper ſomniamus, nec, dum reverâ vigilamus, dubitare poſſumus, vigilemus-ne, an ſomniemus potiùs.

Sic cùm cogitare poſſimus nos eſſe naturæ fallaciis obnoxiæ, etiam in rebus veriſſimis viſis; nihilominus cogitamus etiam nos eſſe à natura veritatis capaces: & ut aliquando fallimur, ut non detecto ſophiſmate, vel baculo media ex parte in aquam immerſo; ita aliquando intelligimus verùm, ut in Geometrica demonſtratione, aut in baculo ex aquâ educto, adeò ut de neutrius veritate dubitare planè poſſimus. Et ut dubitare de cæteris liceat: ſaltem de eo dubitare non licet, quod res tales appareant; nec poteſt non eſſe veriſſimum taleis apparere. Quod autem ratio multa diſſuadeat, ad quæ nos natura impellit, non tollit hoc ſaltem veritatem ejus, quod appareat, τοῦ φαινομένου. Tametſi nihil eſt neceſſe heic diſquirere, Ratióne ſenſus impulſui repugnet, eo duntaxat modo, quo dextera manus prolabentem lævam præ laſſitudine ſuſtentat, an verò quodam alio.

3. Accedis conſequenter ad inſtitutum, ſed levi quaſi velitatione. Pergis enim, *Nunc autem poſtquam incipio meipſum meaque Auctorem originis melius nôſſe, non quidem omnia, quæ habere videor à ſenſibus, puto eſſe temere admittenda, ſed neque etiam omnia in dubium revocanda.* Benè hoc habet, quanquam & antea idem haud dubiè putaveras.

Sequitur, *Et primò, quoniam ſcio omnia, quæ clarè & diſtinctè intelligo, talia à Deo fieri poſſe, qualia illa intelligo: ſatis eſt, quòd poſſim unam rem abſque altera clare & diſtincte intelligere, ut certus ſim unam ab altera eſſe diverſam: quia poteſt ſaltem à Deo ſeorſim poni, & non refert à qua potentia id fiat, ut diverſa exiſtimetur.* Ad hoc nihil aliud dicendum eſt, quàm probare te clarum ex obſcuro: ne cauſer eſſe obſcuritatem in illatione aliquam. Ac non hæreo quidem in eo, quòd probare priùs oporteat exiſtere Deum, & ad quæ potentia ejus ſe extendat, ad oſtendendum facere eum poſſe quidquid tu potes intelligere: quæſierim ſolùm, non-ne tu clarè diſtinctéque intelligis in Triangulo proprietatem illam, quòd majora latera majoribus angulis ſubtendantur, ſeparatim ab alia, quâ tres ſimul anguli habentur pares duobus rectis? Et admittis-ne propterea Deum ita poſſe illam proprietatem ab hac ſeparare, & ſeorſim ponere, ut Triangulus iſtam, & non illam habeat, vel iſta quoque præterea ſit ſeorſim à Triangulo? Sed ne te heic remorer, quod hæc ſeparatio parum ad rem faciat, ſubjicis, *Ac proinde ex hoc ipſo, quòd ſciam me exiſtere, quodque interim nihil plane aliud ad naturam ſive eſſentiam meam pertinere animadvertam præter hoc ſolùm, quòd ſim res cogitans: rectè concludo meam eſſentiam in hoc*

uno conſiſtere, quòd ſim res cogitans. Heic remorarer, ſed vel repetere ſufficit quæ circa meditationem ſecundam dicta ſunt, vel exſpectandum quid inferre velis.

Poſtremo enim, *Et quamvis*, inquis, *fortaſſe* (*vel potiùs, ut poſtmodum dicam, pro certo*) *habeam corpus, quod mihi valde arctè conjunctum eſt: quia tamen ex una parte claram & diſtinctam habeo ideam mei ipſius, quatenus ſum tantùm res cogitans, non extenſa: & ex alia parte diſtinctam ideam corporis, quatenus eſt tantum res extenſa, non cogitans: certum eſt me à corpore meo reverâ eſſe diſtincta, & absq; illo poſſe exiſtere.*

Videlicet huc properabas? Ergo quia cardo difficultatis heic potiſſimum vertitur, conſiſtendum nonnihil eſt, ut pateat quî illum ſtabilias. Agitur heic primùm de diſtinctione inter te, & corpus? quod porrò corpus intelligis? Nempe hoc craſſum ex membris conſtans, de quo ſunt haud-dubiè hæc verba, *habeo mihi conjunctum*: &, *certum eſt me à corpore meo eſſe diſtinctam*, &c.

Atqui, ô Mens, de hoc corpore non eſt difficultas. Eſſet quidem, ſi objicerem cum pleriſque Philoſophis te eſſe ἐντελέχειαν, perfectionem, actum, formam, ſpeciem, &, ut vulgari modo loquar, modũ corporis: quippe illi non magis te ab iſto corpore diſtinctam, ſeparabilemque agnoſcunt, quàm figuram, modum-ve alium: idque ſeu ſis anima tota, ſeu ſis præthereà etiam νοῦς δυνάμει, νοῦς παθητικὸς, intellectus poſſibilis, ſeu paſſibilis, ut loquuntur. Sed agere placet tecum liberaliùs, te nimirum conſiderando ut νοῦν ποιητικὸν intellectum agentem, imò & χωριστὸν ſeparabilem: tametſi aliâ, quâ illi, ratione.

Cùm illi enim ſtatuerent omnibus hominibus (niſi potius rebus) communem, præſtantemque intellectui poſſibili, ut intelligat, eâdem prorſus ratione, ac neceſſitate, quâ lux oculo, ut videat, (unde ſolari lumini comparare ſoliti erant ſpectareque proinde ipſum, ut advenientem extrinſecus) ipſe te potius conſidero (nam & tu quoque id bene vis) ut intellectum quendam ſpecialem, qui domineris in corpore.

Repeto autem difficultatem non eſſe, ſis-ne ſeparabilis, an non, ab hoc corpore (unde & paulò antè innuebam non fuiſſe neceſſarium recurrere ad Dei potentiam, quâ illa ſint ſeparabilia, quæ ſeparatim intelligis): ſed de corpore, quod ipſamet ſis: quaſi poſſis ipſa eſſe tenue corpus, intra craſſum iſtud diffuſum, aut in ejus parte ſedem obtinens. Cæterum nondum feciſti fidem eſſe te aliquid purè incorporeum: Et cùm in ſecunda Meditatione enunciâſſes te eſſe non ventum, non ignem, non vaporem, non halitum, admonita profectò es, id ſine probatione fuiſſe enunciatum.

Dicebas te de iſtis rebus illeic loci non diſputare: at deinceps non diſputaſti, neque illâ ratione probâſti non eſſe te corpus hujuſcemodi. Spes erat, ut heic id præſtares: &, ſi quid tamen diſputas, ſi quid probas, diſputas, & probas te non eſſe craſſum corpus hoc, de quo, ut jam dixi, non eſt difficultas.

4. At,

4. *At*, inquis, *habeo ex una parte claram, & diſtinctam ideam mei ipſius, quatenus ſum tantùm res cogitans, non extenſa: & ex alia parte diſtinctam ideam corporis, quatenus eſt tantùm res extenſa, non cogitans.* Enimverò, quod ſpectat primùm ad ideam corporis, non videtur multum de ea laborandum. Nam ſi id quidem pronunciares de idea corporis universè, repetendum eſſet, quod objecimus probandum eſſe tibi, repugnare naturæ corporeæ, ut ſit cogitationis capax: ſicque principium peteretur, cùm quæſtio de te inſtituta ſit, an tenue nempe corpus non ſis, quaſi cogitare corpori repugnet.

Verùm, quia id pronuncias, & agis certè ſolùm, de craſſo iſto corpore, à quo te eſſe diſtinctam, & ſeparabilem contendis; ideo non tam infitior, quin habeas ipſius ideam, quàm te habere poſſe infitior, ſi inextenſa quidem res ſis. Quæſo te enim, quomodo exiſtimes in te ſubjecto inextenſo recipi poſſe ſpeciem, ideamve corporis quod extenſum eſt? Seu enim talis ſpecies procedit ex corpore, illa haud dubiè corporea eſt, habetque partes extra partes, atque adeò extenſa eſt: Seu aliunde impreſſa eſt, quia neceſſarium ſemper eſt, ut repræſentet corpus extenſum, oportet adhuc, ut habeat partes, & perinde extenſa ſit. Alioquin certè ſi partibus careat, quomodo partes repræſentabit? ſi extenſione, quomodo rem extenſam? ſi figura, quomodo rem figuratam? ſi poſitione, quomodo rem habentem ſuperiores, inferiores, dextras, ſiniſtras, obliquas partes? Si varietate, quomodo colores varios, &c. Non ergo videtur idea extenſione prorſus carere: niſi vero careat, quonam modo tu, ſi inextenta fueris, illi ſubjicieris? quomodo illam tibi aptabis? quomodo uſurpabis? quomodo ſenſim obliterari, evaneſcereque tandem experieris?

Deinde, quod ſpectat ad ideam tui, nihil eſt addendum ad ea, quæ jam dicta ſunt, ac in meditationem præſertim ſecundam. Exinde enim evincitur, tantum abeſſe, ut ideam tui claram diſtinctamque habeas, quin penitus nullam habere videaris. Quippe quia tametſi agnoſcas cogitare te, neſcias tamen qualis res ſis, quæ cogitas: adeo ut cum ſola hæc operatio nota ſit, lateat te tamen quod eſt præcipuum, ſubſtantia nempe, quæ operatur. Unde ſuccurrit comparatio, quâ dici potes ſimilis cæco, qui calorem ſentiens, admonitusque eum eſſe à Sole, putet ſe habere claram & diſtinctam ideam ſolis, quatenus, ſi ex eo quæratur, quid ſit Sol, reſpondere poſſit: eſt res calefaciens. Sed, inquies, heic addo, non tantum quod ſim res cogitans, ſed etiam, quod *Res non extenſa*. Verùm tamen, ut taceam ſine probatione id dici, cùm in quæſtione tamen ſit, quæſo primùm, idcirco-ne ideam tui claram & diſtinctam habes? Dicis te non extenſam; Dicis quid non ſis, non vero quid ſis. An ad habendum claram diſtinctamque, ſeu, quod idem eſt, veram germanamque alicujus rei ideam, non eſt neceſſe ipſammet rem poſitivè, & ut ita dicam, affirmate, nôſſe: ſufficitque nôſſe, quod illa non ſit alia quæpiam res? Ergone clara, diſtinctaque erit Bucephali idea, ſi quis ſaltem nôrit de Bucephalo, quod muſca non ſit? Sed ne hoc urgeam, requiro potiùs,

Tu

Tu igitur res non extenſa es? An-non es diffuſa per corpus? Neſcio quid reſponſura ſis; nam licèt ego ab initio te agnoverim in cerebro ſolùm, id tamen conjiciendo potiùs, quàm planè aſſequendo opinionem tuam, Conjecturam dixi ex iis verbis, quæ poſtea ſequuntur, dum ais *te non ab omnibus corporis partibus affici, ſed tantummodo à cerebro, vel etiam ab una tantùm exigua ejus parte.* Verum certus planè non fui, an eſſes propterea tantum in cerebro, parte-ve illius, cum poſſis eſſe in corpore toto, & in una ſolum parte affici: ut vulgo fatemur animam diffuſam toto corpore, & in oculo tamen duntaxat videre.

Dubium ſimiliter moverunt verba illa ſequentia, *& quamvis toti corpori tota mens unita eſſe videatur, &c.* Quippe illeic loci non aſſeris quidem te eſſe unitam toti corpori: ſed te eſſe tamen unitam non negas. Utcumque ſit, Eſto primũ, ſi placet, diffuſa toto corpore, ſive idem cum anima ſis, ſive quid diverſum, quæſo te, inextenſa es, quæ es à capite ad calcem protenſa? quæ coæquaris corpori? quæ tot illius partibus correſpondenteis parteis habes? An dicis te ideo eſſe inextenſam, quod tota in toto ſis, & tota in qualibet parte? Quæſo te, ſi dicas, quomodo id capis? Ita-ne poteſt unum quid eſſe ſimul totum in pluribus locis? Fides nos id docet de ſacro Myſterio; de te, ut de re naturali diſputatur heic; & ex lumine quidem naturali. Licet-ne intelligere plura eſſe loca, & non eſſe plura locata? Et nunquid centum ſunt plura uno? Et nunquid, ſi res aliqua tota eſt in uno loco, poterit eſſe in aliis, niſi ipſa ſit extra ſe, uti locus eſt extra loca? Dicito quod voles, ſaltem & obſcurum, & incertum erit, ſis-ne in qualibet parte tota, & non potius in ſingulis partibus per ſingulas tui parteis. Et cum ſit longè evidentius, nihil poſſe totum ſimul eſſe in pluribus locis, etiam evidentius evadet non eſſe te totam in ſingulis partibus: ſed totam duntaxat in toto, atque adeo per tui parteis diffuſam per totum, ſicque habere extenſionem.

Eſto deinde in cerebro ſolùm, aut in exigua ſolùm ejus parte: cernis idem planè incommodi eſſe: quoniam quantulacumque ſit illa pars, extenſa tamen eſt, & tu illi coëxtenderis, atque ideirco extenderis, particulasque particulis illius reſpondenteis habes. An dices te cerebri partem pro puncto accipere? Incredibile ſanè: ſed eſto punctum. Si illud quidem Phyſicum ſit, eadem remanet difficultas, quia tale punctum extenſum eſt, neque partibus prorſus caret. Si Mathematicum, nôſti primum id niſi imaginatione non dari. Sed detur, vel fingatur potiùs dari in cerebro Mathematicum punctum, cui tu adjungaris, & in quo exiſtas, vide quàm futura ſit inutilis fictio. Nam ut fingatur, ſic fingi debet, ut ſis in concurſu nervorum per quos omnes partes informatæ animæ transmittunt in cerebrum ideas, ſeu ſpecies rerum ſenſibus perceptarum. At primùm, nervi omnes in punctum non coëunt, ſed quia cerebro continuato in ſpinalem medullam multi nervi toto dorſo in eam abeunt: ſeu quia qui tendunt in medium caput, non in eundem cerebri locum deſinere deprehenduntur. Sed demus concurrere omneis; nihilominus concurſus illorum in mathematico puncto eſſe

nequit;

nequit; quia videlicet corpora, non mathematicæ lineæ ſunt, ut coïre poſſint in mathematicum punctum. Et ut demus coïre, ſpiritus per illos traducti exire è nervis, aut ſubire nervos non potuerunt, utpote cùm corpora ſint, & corpus eſſe in non loco, ſeu tranſire per non locum, cujusmodi eſt punctum mathematicum, non poſſit. Et quamvis demus eſſe, & tranſire poſſe: attamen tu in puncto exiſtens, in quo non ſunt plagæ dextra, ſiniſtra, ſuperior, inferior, aut alia, dijudicare non potes unde adveniant, aut quid renuncient. Idem autem dico de iis, quos tu debeas ad ſentiendum, renunciandumve, & ad movendum transmittere. Ut præteream capi non poſſe, quomodo tu motum illis imprimas, ſi ipſa in puncto ſis, niſi ipſa corpus ſis, ſeu niſi corpus habeas, quo illos contingas, ſimulque propellas. Nam ſi dicas illos per ſe moveri, ac te ſolummodo dirigere ipſorum motum: memento te alicubi negaſſe moveri corpus per ſe, ut proinde inferri poſſit te eſſe motus illius cauſam: ac deinde explica nobis, quomodo talis directio ſine aliqua tui contentione atque adeò motione eſſe valeat? Quomodo contentio in rem aliquam, & motio illius, ſine contactu mutuo moventis & mobilis? Quomodo contactus ſine corpore, quando (ut lumine naturali eſt adeò perſpicuum) tangere nec tangi ſine corpore nulla poteſt res? Quanquam quid in his immoror; cùm tibi ipſi incumbat probare eſſe te rem inextenſam, atque idcirco incorpoream? Neque verò, quantum opinor, argumentum ex eo duces, quod homo conſtare vulgo dicitur ex corpore & anima; quaſi cùm una pars corpus dicatur, alia non corpus dici debeat: Si enim faceres, ita diſtinguendi occaſionem dares: Conſtare hominem ex duplici corpore, craſſo ſcilicet, & ſubtili; adeò ut cùm illud retineat commune nomen corporis, iſti nomen animæ detur. Ut præteream idem de aliis animalibus dictum iri; quibus tu mentem tibi ipſi parem non conceſſeris: beatis illis ſanè, ſi vel animam, te auctore, habeant. Hinc igitur quando concludis, *certum eſſe te à corpore tuo reverà eſſe diſtinctam.* Vides conceſſum id quidem iri; ſed non conceſſum iri propterea eſſe te incorpoream, & non potiùs ſpeciem tenuiſſimi corporis à craſſiore iſto diſtincti. Addis & *te proinde poſſe absque illo exiſtere.* Verùm ubi conceſſum fuerit te perinde poſſe absque craſſo iſto corpore exiſtere, ac exiſtit vapor odoratus, dum è pomo exiliens in auras diſpergitur, quid-nam exinde lucrata eris? Certè aliquid ampliùs, quàm quod Philoſophi memorati volunt, qui perire te penitus in ipſa morte opinantur: inſtar figuræ ſcilicet, quæ ex ſuperficiei immutatione ita evaneſcit, ut deinceps nulla, ſeu nihil planè ſit. Siquidem cùm fueris prætereà corporea quædam, ſeu tenuis ſubſtantia, non diceris ipſa in morte penitus evaneſcere, abireve planè in nihilum: ſed per tui parteis diſſipatas ſubſiſtere: quantumcumque ob diſtractionem cogitatura amplius non ſis, & neque res cogitans, neque mens, neque anima ſis dicenda. Quæ tamen omnia ſemper objicio, non ut de concluſione à te intenta dubitans; ſed ut de vi demonſtrationis à te expoſitæ diffidens.

5. Interſpergis conſequenter nonnulla eòdem pertinentia, quibus omnibus non eſt inſiſtendum. Id noto, quod ais *docere naturam per ſenſum doloris, famis, ſitis, &c. te non adeſſe corpori, ut nauta adeſt navigio: ſed eſſe te illi arctiſſimè conjunctam, & quaſi permiſtam, adeò ut unum quid cum illo componas. Alioquin enim,* inquis, *cùm corpus læditur, ego, qui nihil aliud ſum, quàm res cogitans; non ſentirem idcircò dolorem, ſed puro intellectu læſionem iſtam perciperem, ut nauta viſu percipit, ſi quid in nave frangatur. Et cùm corpus cibo vel potu indiget, hoc ipſum expreſsè intelligerem, non confuſos famis & ſitis ſenſus haberem. Nam certè iſti ſenſus ſitis, & famis, doloris, &c. nihil aliud ſunt, quàm confuſi quidam modi ab unione, & quaſi permiſtione mentis cum corpore exorti.* Ac benè quidem ſe iſta habent, ſed explicandum ſupereſt, quonam modo iſta conjunctio, & quaſi permiſtio, aut confuſio competere tibi, ſi ſis incorporea, inextenſa, & indiviſibilis, poſſit? Si puncto enim grandior non es, quomodo conjungeris toti corpori, quod eſt magnitudinis tantæ? Quomodo ſaltem cerebro, aut exiguæ illius parti, quæ (ut dictum eſt) quantulacumque ſit, magnitudinem tamen ſeu extenſionem habet? Si partibus omnino cares, quomodo miſceris, aut quaſi miſceris partis hujus particulis? neque enim eſt miſtio ſine partibus commiſcibilibus utrinque: Et, ſi diſcreta planè es, quomodo confunderis unumque componis cum ipſa materia? Et, cùm compoſitio, conjunctio, ſeu unio inter parteis aliquas ſit, nonne debet eſſe proportio inter parteis hujuſmodi? Quænam verò corporeæ cum incorporea intelligi poteſt? Capimus-ne quomodo lapis & aër ita compingantur, verbi causâ, in pumice, ut germana indè fiat compoſitio? Et major tamen eſt proportio inter lapidem & aërem, qui ipſe quoque corpus eſt, quàm inter corpus, & animam, mentemve planè incorpoream. Et non-ne debet unio per contactum intimum fieri? Quomodo id verò, ut antè dicebam, ſine corpore? Quomodo quod corporeum eſt, apprehendet quod incorporeum, ut ſibi junctum teneat: aut quomodo incorporeum apprehendet corporeum, ut ſibi devinctum reciprocè habeat: ſi nihil prorſus in illo ſit, neque quo apprehendatur, neque quo apprehendat? Hinc quia te fateris ſentire dolorem, quæſo te quomodo te putes, ſi incorporea & inextenſa ſis, ſenſus doloris eſſe capacem? Quippe doloris affectio non niſi ex quadam partium diſtractione intelligitur, cùm quidpiam interjicitur; quod continuitatis ſolutionem faciat. Videlicet ſtatus doloris eſt quidam ſtatus præter naturam; quomodo verò poteſt præter naturam eſſe, afficive, quod per naturam, uniuſmodi, ſimplex, indiviſibile, intranſmutabileque eſt? Et cùm dolor aut alteratio, aut non ſine alteratione ſit; quomodo poteſt id alterari, quod cùm ſit puncto impartibilius, non poteſt fieri alterum, deſinereve eſſe cujuſmodi eſt: quin in nihilum redigatur? Addo &, cùm dolor ex pede, ex brachio, partibuſve aliis ſimul advenit, nonne oportet in te eſſe parteis varias, in quibus illum variè excipias, ne confuſè, & quaſi unius

dura-

duntaxat partis dolorem ſentias? Sed uno verbo, generalis ſemper difficultas manet, quomodo corporeum cum incorporeo communicare valeat: quam proportionem ſtatuere alterius cum altero liceat.

6. Cætera prætereo, quæ fusè & eleganter proſequeris, ut oſtendas eſſe aliquid præter te, ac Deum. Deducis enim eſſe tuum corpus, facultatesque corporeas: itemque alia corpora, quæ in tuos ſenſus, ac teipſam immutant ſui ſpecies, efficiantque voluptatis & doloris paſſiones, unde ſunt in te proſequutio, & fuga.

Ex quibus hunc tandem fructum colligis, ut cùm omnes ſenſus circa ea, quæ ad corporis commodum ſpectant, multò frequentiùs verum indicent, quàm falſum: idcirco inferas te amplius vereri non debere, ne ea falſa ſint, quæ tibi quotidie à ſenſibus exhibentur. Idem conſequenter dicis de inſomniis, quæ quia non perinde cum reliquis omnibus actionibus vitæ à memoria conjunguntur, ut ea, quæ vigilanti occurrunt; ideo ſtatuis tibi res veras non in ſomnis, ſed vigilanti occurrere: Et, *ex eo*, inquis, *quòd Deus non ſit fallax, ſequitur omnino in talibus te non falli.* Quod, ut admodum piè dicis, ita cum poſtremo concludis, *Eſſe humanam vitam erroribus obnoxiam, noſtraque naturæ infirmitatem eſſe agnoſcendam*, facis profectò quàm optimè.

Hæc ſunt, Vir eximie, quæ mihi circa Meditationes tuas adnotanda occurrerunt. Repeto non eſſe cur ipſe ea cures, quòd meum judicium tanti non ſit, ut haberi debeat apud te tantilli momenti. Ut enim, cùm aliquis cibus palato meo ſuavis eſt, quem diſplicere aliis video, non defendo guſtatum meum eſſe alieno perfectiorem: ita, cùm menti placet opinio, quæ non arridet cæteris, longè abſum ut tuear me in veriorem incidiſſe. Id potius puto verè dictum, ſuo quemque ſenſu abundare: ac tam prope iniquum habeo, velle ut omnes eâdem ſententiâ, quàm ut omnes eodem ſint guſtu. Quod dico, ut exiſtimes tibi, per me, liberum eſſe, hæc, quæ cenſui, omnia flocci-facere, nulloque planè loco habere. Abunde erit, ſi pronum meum erga te affectum agnoſcas, & non ducas pro nihilo venerationem tuæ virtutis. Poteſt fortè aliquid eſſe inconſideratius prolatum, ut inter diſſentiendum proclivius nihil eſt: id ſi occurrat planè devoveo: Tu duc lituram, & ſic habe, nihil mihi fuiſſe antiquius, quàm ut demererer, & ſartam tectamque tuerer amicitiam tuam. Vale. Scribebam Pariſiis, Poſtridie Eidus Majas, An. Sal. 1641.

RESPONSIO AUCTORIS AD QUINTAS OBJECTIONES.

VIR PRÆSTANTISSIME,

Tam eleganti & accuratâ Diſſertatione Meditationes meas impugnâſti, quæque ad earum veritatem illuſtrandam adeo profutura eſſe mihi videtur, ut multum me tibi debere exiſtimem, quod ipſam perſcripſeris; multumque etiam R.P. Mercenno, quod te ad ſcribendum incitârit. Quippe optimè novit vir ille rerum omnium ſtudioſiſſimus indagator, & eorum præcipuè quæ ſpectant ad gloriam Dei promotor indefeſſus, nullâ viâ melius cognoſci poſſe an meæ rationes pro veris demonſtrationibus habendæ ſint, quàm ſi aliquot ex iis qui doctrinâ & ingenio reliquos antecedunt, ipſas examinarent, ac totis viribus impugnarent, ut deinde fieret periculum an ego ſatis commodè ad omnia quæ ab iis propoſita eſſent reſponderem. Idcirco quamplurimos ad hoc provocavit, à nonnullis impetravit, & gaudeo quod etiam à te. Quamvis enim non tam Philoſophicis rationibus uſus fueris ad opiniones meas refutandas, quàm oratoriis quibusdam artibus ad illas eludendas, hoc tamen ipſum ideo mihi gratum eſt, quòd indè conjiciam non facilè in me rationes afferri potuiſſe diverſas ab iis quæ in præcedentibus aliorum objectionibus quas legiſti continentur. Neque enim, ſi quæ eſſent, ingenium & diligentiam tuam effugiſſent, & judico te hic non aliud habuiſſe inſtitutum, quàm ut eorum me admoneres, quibus meæ rationes ab iis quorum ingenia ſenſibus ita immerſa ſunt, ut à Metaphyſicis cogitationibus prorſus abhorreant, eludi poſſent, , atque ita mihi dares occaſionem iis occurrendi. Quamobrem ego hîc non tanquam tibi Philoſopho acutiſſimo, ſed tanquam alicui ex hominibus iſtis carneis reſpondebo.

De iis quæ in Meditationem primam objecta ſunt.

AIs te comprobare inſtitutum quo mentem præjudiciis exuere conatus ſum, utpote quod nemo fingere poteſt eſſe improbandum: Sed velles ut *ſimpliciter ac paucis verbis*, hoc eſt, perſunctoriè tantùm id effeciſſem. Quaſi ſcilicet tam facile ſit omnibus ſe erroribus liberare quibus ab infantia imbuti ſumus? & quaſi nimis accuratè id fieri poſſit, quod nemo negat eſſe faciendum? Sed nempe indicare voluiſti pleroſque homines fateri quidem verbo tenus præjudicia eſſe vitanda, ſed tamen nunquam illa vitare, quia nullum ſtudium aut laborem

borem in hoc impendunt, nullaque ex iis quæ ſemel ut vera admiſerunt pro præjudiciis habenda eſſe arbitrantur. Tu certè hîc illorum perſonam egregiè agis, & nihil eorum quæ ab ipſis dici poſſent omittis, ſed interim nihil affers quod Philoſophum redolere videatur; ubi enim ais, opus non eſſe Deum fingere deceptorem, neque nos ſomniare, nec talia, Philoſophus putâſſet ſibi addendam eſſe rationem cur illa non poſſint in dubium revocari: vel ſi nullam habuiſſet, ut reverâ nulla eſt, id non dixiſſet: Neque addidiſſet ſufficere hoc in loco, humanæ mentis caliginem aut naturæ noſtræ imbecillitatem cauſari, nihil enim prodeſt ad errores noſtros emendandos quòd dicatur nos errare quia noſtra mens caligat, vel natura eſt imbecilla; idem enim eſt ac ſi tantùm diceretur, nos errare quia ſumus erroribus obnoxii; & manifeſtè utilius eſt attendere, ut feci, ad omnia in quibus contingere poteſt ut erremus, ne ipſis temerè aſſentiamur. Non etiam dixiſſet Philoſophus *me, habendo dubia omnia pro falſis, non tam vetus exuere quàm induere novum præjudicium*; vel prius probare conatus fuiſſet ex tali ſuppoſitione oriri periculum alicujus deceptionis; Sed tu è contra paulò poſt affirmas me non poſſe à me extorquere ut illa pro incertis falſisque habeam quæ falſa ſuppoſui, hoc eſt, ut novum illud induam præjudicium quod ne induerem verebaris. Nec magis miraretur Philoſophus iſtiusmodi ſuppoſitionem, quàm quòd aliquando ut baculum qui curvus eſt rectum reddamus, illum in contrariam partem recurvemus; novit enim ſæpe falſa pro veris utiliter ſic aſſumi ad veritatem illuſtrandam; ut cum Aſtronomi Æquatorem, Zodiacum, aliosque circulos in cœlo imaginantur cùm Geometræ novas lineas datis figuris adjungunt, & ſæpe Philoſophi multis in locis: Qui autem hoc vocat *recurrere ad machinam*, *captare præſtigias*, *ſectari ambages*, aitque, *Philoſophico candore, ac veritatis amore eſſe indignum*, non certè ipſe Philoſophico candore, nec ulla ratione, ſed Rethorico tantùm fuco uti ſe velle teſtatur.

De iis quæ in ſecundam Meditationem objecta ſunt.

PErgis hîc Rhetoricam ſimulationem loco rationis uſurpare: fingis enim me ludificari ubi ſeriò ago; & ſeriò accipis tanquam verè dictum, & affirmatum, quòd tantùm interrogando, & ex vulgari aliorum ſententia propoſui, ut de eo ulteriùs inquirerem. Quod enim dixi, omnia ſenſuum teſtimonia pro incertis, imo etiam pro falſis eſſe habenda, omnino ſerium eſt: & ad meas Meditationes intelligendas adeò neceſſarium, ut quisquis illud admittere non vult, aut non poteſt, nihil in ipſas reſponſione dignum objiciendi ſit capax. Sed advertenda eſt diſtinctio variis in locis à me inculcata, inter actiones vitæ, & inquiſitionem veritatis: Cùm enim de regenda vita quæſtio eſt, ineptum ſanè eſſet ſenſibus non credere, planéque ridendi fuerunt illi Sceptici qui res humanas eò usque negligebant, ut ne ſe in præcipitia conjicerent, ab amicis deberent aſſervari.

Atque idcirco alicubi admonui *neminem ſanæ mentis de talibus dubitare*; cum autem quidnam certiſſimè ab humano ingenio cognoſci poſſit inquiritur, planè à ratione alienum eſt, eadem nolle ut dubia, imò etiam ut falſa, ſeriò rejicere, ad animadvertendum alia quædam, quæ ſic rejici non poſſunt, hoc ipſo eſſe certiora, nobiſque reverâ notiora. Quod autem dixi, me nondum ſatis intelligere quis ſit ille qui cogitat, non bonâ fide ut ſeriò dictum accipis, cùm id ipſum explicuerim: nec etiam quod dixerim, me non dubitâſſe de eo in quo natura corporis conſiſtebat, nullamque vim ſeipſum movendi illi tribuiſſe, meque imaginatum eſſe animam inſtar venti, vel ignis, & talia, quæ ibi tantum ex vulgi opinione retuli, ut ſuis locis falſa eſſe oſtenderem. Quâ autem fide ais *nutriri*, *incedere*, *ſentire*, &c. *à me referri ad animam*, ut ſtatim ſubjungas, *eſto, modo caveamus diſtinctionem tuam inter animam & corpus*; ego enim paulò poſt expreſſis verbis nutritionem retuli ad ſolum corpus, inceſſum verò & ſenſum maxima ex parte refero etiam ad corpus, nihilque quod ad illos pertineat, animæ tribuo, præter id ſolum quod eſt cogitatio. Quam deinde habes rationem ut dicas *non opus fuiſſe tanto apparatu ad probandum me exiſtere*; Certè ego ex his ipſiſmet tuis verbis optimam mihi videor habere rationem judicandi, nondum me ibi ſatis magno apparatu uſum fuiſſe, quandoquidem efficere nondum potui ut rem rectè intelligas: Cùm enim ais me idem potuiſſe ex quavis alia mea actione colligere, multùm à vero aberras, quia nullius meæ actionis omnino certus ſum (nempe certitudine illa Metaphyſica, de qua ſola hîc quæſtio eſt) præterquàm ſolius cogitationis. Nec licèt inferre, exempli causâ, ego ambulo, ergo ſum, niſi quatenus ambulandi conſcientia cogitatio eſt, de qua ſola hæc illatio eſt certa, non de motu corporis, qui aliquando nullus eſt in ſomnis, cùm tamen etiam mihi videor ambulare; adeò ut ex hoc quod putem me ambulare, optimè inferam exiſtentiam mentis quæ hoc putat, non autem corporis quod ambulet. Atque idem eſt de cæteris.

2. Incipis deinde non injucunda proſopopœia me non amplius ut hominem integrum, ſed ut animam ſeparatam interrogare, quo me videris admonere haſce objectiones non à mente ſubtilis Philoſophi, ſed à ſola carne factas fuiſſe. Quæſo te igitur, ô caro, ſeu quocunque velis nomine cenſeri, habeſne tam parum cum mente conſortii ut advertere non potueris quandónam emendavi illam vulgi imaginationem, per quam fingitur id quod cogitat eſſe inſtar venti, ſimiliſve corporis? Emendavi enim illam profectò cum oſtendi ſupponi poſſe, nullum ventum, nec aliud corpus in mundo eſſe, ac nihilominus illa omnia, ex quibus me ut rem cogitantem agnoſco, remanere. Ac proinde quæcunque poſteà interrogas, cur non poſſim igitur eſſe adhuc ventus, cur non replere ſpatium, cur non moveri pluribus motibus, & talia, tam inania ſunt, ut reſpoſione non egeant.

3. Nec magis urgent quæ ſubjungis, ſi ſim tenue quoddam corpus, cur non

poſſim

poſſim nutriri, & reliqua; nego enim me eſſe corpus. Atque, ut ſemel abſolvam, quia ferè ſemper eodem ſtilo uteris, nec meas rationes impugnas, ſed ipſas, tanquam ſi nullæ eſſent, diſſimulando, vel imperfectas tantùm & truncatas referendo, colligis varias difficultates quæ vulgo ab imperitis in meas concluſiones, aliasve iis affines, aut etiam diſſimiles, moveri ſolent, quæque vel ad rem non pertinent, vel jam à me ſuis locis ſublatæ ſunt aut ſolutæ, non operæpretium eſt ut ad ſingula quæ interrogas reſpondeam, centies enim eadem quæ jam ante ſcripſi eſſent repetenda. Sed breviter tantùm de iis agam quæ lectores non planè ineptos morari poſſe videbuntur. Et quantum ad illos qui non tam ad vim rationum, quàm ad verborum multitudinem attendunt, eorum approbationem tanti non facio ut ejus promerendæ gratiâ verboſior fieri velim. Primùm itaque hîc notabo tibi non credi, cùm ais mentem adoleſcere, ac debilitari cum corpore, nullâque ratione id probas; nam ex eo quod non tam perfectè agat in corpore infantis, quàm adulti, ac ſæpe à vino aliiſque rebus corporeis ejus actiones poſſint impediri, ſequitur tantùm illam, quandiu corpori eſt adjuncta, ipſo uti ut inſtrumento ad eas operationes, quibus utplurimum occupatur, non autem perfectiorem vel imperfectiorem reddi à corpore: nec melius hoc inde infers quàm ſi ex eo quod artifex non rectè operetur quoties malo utitur inſtrumento, inferres ipſum artis ſuæ peritiam ab inſtrumenti bonitate nanciſci.

Notandum etiam te planè non videri intelligere, ô caro, quidnam ſit ratione uti, quandoquidem ut probes ſenſuum fidem mihi non debere eſſe ſuſpectam, dicis, etſi aliquando non utens oculo viſus ſim ea ſentire quæ ſine oculo non ſentiuntur, me tamen non eſſe ſemper expertum eandem falſitatem: tanquam ſi non ſufficiat ad dubitandum, quod errorem aliquando deprehenderimus; & tanquam ſi fieri poſſet ut ſemper quoties fallimur adverteremus nos falli, cum è contra in hoc ipſo error conſiſtat quòd à nobis ſub ſpecie erroris non advertatur. Denique quia ſæpe à me petis rationes cum ipſa, ô caro, nullas habes, & tibi probandi onus incumbit, advertendum eſt ad rectè philoſophandum non opus eſſe ut ea omnia quæ non admittimus, quia ignoramus an ſint vera, probemus falſa eſſe, ſed tantummodò eſſe ſummopere cavendum nequid ut verum admittamus quod non poſſimus probare verum eſſe. Ita cùm deprehendo me eſſe ſubſtantiam cogitantem, formoque clarum & diſtinctum iſtius ſubſtantiæ cogitantis conceptum, in quo nihil eorum quæ ad conceptum ſubſtantiæ corporeæ pertinent, continetur, hoc plane ſufficit ut affirmem me, quatenus meipſum novi, nihil aliud eſſe quàm rem cogitantem, quod ſolùm in 2. Meditatione de qua jam agitur affirmavi; Nec debui admittere iſtam ſubſtantiam cogitantem eſſe quoddam corpus agile, purum, tenue, &c. quandoquidem nullam habui rationem quæ id mihi perſuaderet; tu ſi quam habes, tuum eſt ipſam docere, non autem exigere à me ut probem id falſum eſſe quod non aliam ob cauſam admittere recuſavi, quàm quia mihi erat ignotum. Idem enim facis ac ſi dicenti me jam in

Hollan-

Hollandia verſari, negares eſſe credendum niſi probarem me non eſſe etiam in China, nec in ulla alia mundi parte, quia fortè fieri poteſt ut idem corpus per divinam potentiam duobus in locis diverſis exiſtat. Cùm vero addis, mihi etiam probandum animas brutorum eſſe incorporeas, & craſſum corpus nihil conferre ad cogitationes, teſtaris te non modò ignorare cujus ſint partes probandi, ſed etiam quid à quoque ſit probandum: nam ego neque animas brutorum puto eſſe incorporeas, nec craſſum corpus nihil conferre ad cogitationem, ſed tantùm iſtarum rerum conſiderationem nullo modo eſſe hujus loci.

4. Quæris hîc obſcuritatem ex æquivocatione vocis *anima*, ſed quam ego tam accuratè ſuſtuli ſuis locis, ut hîc pigeat repetere; Itaque dicam tantùm nomina utplurimum impoſita fuiſſe ab imperitis, ideóque non ſemper ſatis aptè rebus reſpondere, noſtrum autem non eſſe illa mutare poſtquam uſu recepta ſunt, ſed tantùm licere ipſorum ſignificationes emendare, cum advertimus illas ab aliis non rectè intelligi: Sic quia fortè primi homines non diſtinxerunt in nobis illud principium quo nutrimur, creſcimus, & reliqua omnia nobis cum brutis communia ſine ulla cogitatione peragimus, ab eo quo cogitamus; utrumque unico *animæ* nomine appellarunt, ac deinde animadvertentes cogitationem à nutritione eſſe diſtinctam, id quod cogitat vocarunt *mentem*, hancque animæ præcipuam partem eſſe crediderunt: Egò verò animadvertens principium, quo nutrimur, toto genere diſtingui ab eo, quo cogitamus, dixi *animæ* nomen, cum pro utroque ſumitur, eſſe æquivocum, atque ut ſpecialiter ſumatur pro *actu primo*, ſive *præcipua hominis forma*, intelligendum tantùm eſſe de principio quo cogitamus; hocque nomine mentis utplurimum appellavi ad vitandam æquivocationem; *Mentem* enim non ut animæ partem, ſed ut totam illam animam quæ cogitat, conſidero. Hæres verò, inquis, an ergo exiſtimem animam ſemper cogitare: ſed quidni ſemper cogitaret, cum ſit ſubſtantia cogitans? & quid miri quod non recordemur cogitationum quas habuit in matris utero, vel in lethargico, &c. cum nequidem recordemur plurimarum, quas tamen ſcimus nos habuiſſe dum eſſemus adulti, ſani, & vigilantes? Ad recordationem enim cogitationum quas mens habuit, quamdiù corpori eſt conjuncta, requiritur ut quædam ipſarum veſtigia in cerebro impreſſa ſint, ad quæ ſe convertendo, ſive ſe applicando recordatur: quid autem miri ſi cerebrum infantis, vel lethargici veſtigiis iſtis recipiendis ſit ineptum?

Denique ubi dixi, *forſan fieri poſſe ut id quod nondum novi* (nempe meum corpus) *non ſit diverſum ab eo me quem novi* (nempe à mea mente;) *neſcio, de hac re non diſputo*, &c objicis, ſi neſcis, ſi non diſputas, cur te nihil eſſe iſtorum aſſumis? ubi falſum eſt me quicquam aſſumpſiſſe quod neſcirem, nam planè è contra, quia neſciebam eſſetne corpus idem quod mens necne, nihil ea de re aſſumpſi, ſed ſolam mentem conſideravi, donec poſtea in 6. Meditatione illam realiter à corpore diſtingui, non aſſumpſi, ſed demonſtravi. Tu vero, ô caro, in

hoc

hoc plurimum peccas, quòd cùm nullam vel minimam habeas rationem ad probandum mentem à corpore non diſtingui, nihilominus tamen id aſſumis.

5. Quæ de imaginatione ſcripſi, ſatis clara ſunt attendenti, ſed nihil miri ſi fortè iis qui non meditantur, ſint perobſcura. Moneo autem ipſos, ea quæ ad hanc quam de me habeo notitiam non pertinere affirmavi, non pugnare cum iis quæ dixeram anteà me neſcire an ad me pertinerent, quia planè aliud eſt pertinere ad me ipſum, quàm pertinere ad eam quam de me habeo notitiam.

6. Quæcunque hîc habes, ô caro optima, non tam mihi videntur eſſe objectiones, quàm obmurmurationes quædam nullâ reſponſione indigentes.

7. Hîc etiam multa obmurmuras, ſed quæ, non magis quàm præcedentia, egent reſponſione. Nam quæ de brutis inquiris, non ſunt hujus loci, quia mens meditabunda apud ſe ipſam poteſt experiri, ſe cogitare, non autem an bruta etiam cogitent necne; ſed hoc poſtea ex eorum operationibus à poſteriori tantùm inveſtigat. Nec hæreo in iis quæ me ineptè loquentem introducis abnegandis, quia mihi ſatis eſt ſemel monuiſſe te non omnia mea fideliter referre. Sæpe verò attuli criterium quo dignoſcitur mentem aliam eſſe à corpore, nempe quòd tota mentis natura conſiſtat in eo quod cogitet, tota autem natura corporis in eo quòd ſit res extenſa, nihilque prorſus commune ſit inter cogitationem & extenſionem. Oſtendi etiam ſæpe diſtinctè mentem poſſe independenter à cerebro operari, nam ſanè nullus cerebri uſus eſſe poteſt ad purè intelligendum, ſed tantùm ad imaginandum vel ſentiendum: Et quamvis forti accedente imaginatione, vel ſenſu (ut fit cum cerebrum perturbatur) non facilè mens aliis rebus intelligendis vacet, experimur tamen cum imaginatio eſt minus fortis, nos ſæpe aliquid ab ipſa planè diverſum intelligere, ut cum inter dormiendum advertimus nos ſomniare, opus quidem eſt imaginationis quòd ſomniemus, ſed quòd nos ſomniare advertamus, opus eſt ſolius intellectus.

8. Hîc, ut ſæpe alibi, tantum oſtendis te non ſatis intelligere illa quæ conaris reprehendere. Neque enim abſtraxi conceptum ceræ ab ejus accidentium conceptu, ſed potius indicare volui quo pacto ejus ſubſtantia per accidentia manifeſtetur, & quomodo ejus perceptio reflexa & diſtincta, qualem nullam, ô caro, videris unquam habuiſſe, differat à vulgari & confuſa. Nec video quonam fretus argumento pro certo affirmes canem ſimili modo, atque nos dijudicare, niſi quia cum videas illum etiam carne conſtare, eadem omnia quæ in te ſunt putas eſſe etiam in illo; ſed ego qui nullam in eo mentem animadverto, nihil ſimile iis quæ in mente cognoſco in ipſo reor inveniri.

9. Miror te hîc fateri omnia illa quæ in cera conſidero demonſtrare quidem me diſtinctè cognoſcere quòd exiſtam, non autem quis, aut qualis ſim, cum unum ſine alio non demonſtretur. Nec video quid amplius ea de re exſpectes, niſi ut dicatur cujus coloris, odoris & ſaporis ſit mens humana, vel ex quo ſale, ſulphure & Mercurio ſit conflata: vis enim ut ipſam inſtar vini, labore quodã Chy-

mico examinemus. Quod te profectò dignum eſt, ó caro, & iis omnibus qui cum nihil niſi admodum confuſè concipiant, quid de quaque re quærendum ſit ignorant: ſed quantum ad me, nihil unquam aliud requiri putavi ad manifeſtandam ſubſtantiam, præter varia ejus attributa, adeout quo plura alicujus ſubſtantiæ attributa cognoſcamus, eo perfectius ejus naturam intelligamus; Atque ut multa diverſa attributa in cera diſtinguere poſſumus; unum, quod ſit alba; aliud, quod ſit dura; aliud, quod ex dura fiat liquida, &c. Ita etiam in mente totidem ſunt; unum, quod habeat vim cognoſcendi albedinem ceræ; aliud, quod habeat vim cognoſcendi ejus duritiem; aliud, quod mutationem duritiei, ſive liquefactionem, &c. Poteſt enim quis nôſſe duritiem, qui non ideo novit albedinem, nempe qui cæcus natus eſt, & ita de cæteris. Unde clarè colligitur, nullius rei tot attributa cognoſci, quàm noſtræ mentis, quia quotcunque cognoſcuntur in qualibet alia re, tot etiam numerari poſſunt in mente, ex eo quod illa cognoſcat, atque ideo ejus natura omnium eſt notiſſima. Denique hîc obiter reprehendis, quod cum nihil in me eſſe admiſerim præter mentem, nihilominus loquar de cera quàm videam, quam tangam, quod ſine oculis & manibus fieri non poteſt: ſed notare debuiſti, me accuratè monuiſſe non ibi agi de viſu & tactu, quæ fiunt ope organorum, ſed de ſola cogitatione videndi, & tangendi, ad quam organa iſta non requiri quotidie in ſomnis experimur: nec ſanè hoc non notaſti, ſed tantum monere voluiſti quàm abſurdæ ſæpe atque injuſtæ cavillationes ab iis, qui non tam aliquid intelligere quàm impugnare ſatagunt, excogitentur.

De iis quæ in tertiam Meditationem objecta ſunt.

I.

EUge hîc tandem aliquam contra me affers rationem, quod nullibi prius te feciſſe animadverti; ut enim probes non eſſe regulam certam, quòd ea quæ valde clarè & diſtinctè percipimus ſint vera, dicis ingenia permagna quæ videntur debuiſſe plurima clarè & diſtinctè percipere, cenſuiſſe nihilominus rerum veritatem, vel in Deo, vel in puteo eſſe abſconſam: In quo fateor te rectè ab auctoritate argumentari, ſed meminiſſe debuiſſes, ô caro, te hic affari mentem à rebus corporeis ſic abductam, ut ne quidem ſciat ullos unquam homines ante ſe extitiſſe, nec proinde ipſorum auctoritate moveatur. Quod deinde affers de Scepticis, locus eſt communis non malus, ſed nihil probans, ut neque quòd quidam pro falſis opinionibus mortem oppetant, quia probari nunquam poteſt illos clarè & diſtinctè percipere id quod pertinaciter affirmant. Quod denique addis non tam de veritate regulæ eſſe laborandum, quàm de Methodo ad dignoſcendum an fallamur, necne, cum exiſtimamus nos aliquid clarè percipere, non infitior; ſed hoc ipſum accuratè à me præſtitum fuiſſe contendo ſuis in locis, ubi primum abſtuli omnia præjudicia, & poſtea enumeravi omnes præcipuas ideas, ac diſtinxi claras ab obſcuris, aut confuſis.

2. Miror

2. Miror verò ratiocinium quo probare vis omnes noſtras ideas eſſe adventitias, nullasque à nobis factas, *quia*, inquis, *mens facultatem habet non tantùm percipiendi ipſas ideas adventitias, ſed præterea illas variè componendi, dividendi, contrahendi, ampliandi, comparandi, & idgenus ſimilia:* unde concludis ideas Chimærarum, quas mens facit componendo, dividendo, &c. non eſſe ab ipſa factas, ſed adventitias: Quo pacto enim poſſes probare nec ſigna ulla facta fuiſſe à Praxitele, quoniam à ſe non habuit marmor ex quo illa exſculperet, nec te has objectiones feciſſe, quia ex verbis non à te inventis, ſed ab aliis mutuatis ipſas compoſuiſti. At certè nec forma chimeræ in partibus capræ, aut leonis, nec forma tuarum objectionum in ſingulis verbis quibus uſus es, ſed in ſola compoſitione conſiſtit. Mirabile etiam eſt quod ideam *Rei* non poſſe eſſe in mente ſuſtineas, *niſi ſimul ſint idea animalis, plantæ, lapidis, omniumque univerſalium*: tanquam ſi ut agnoſcam me eſſe rem cogitantem debeam agnoſcere animalia, & plantas, quoniam debeo, *Rem*, ſive quid ſit *Res*, agnoſcere. Nec veriùs hîc de veritate agis. Ac denique cùm ea tantum de quibus nihil affirmavi impugnes, nonniſi in ventos præliaris.

3. Hic ut convellas rationes ob quas de rerum materialium exiſtentia cenſui eſſe dubitandum, quæris *cur ergo ſupra terram ambulem*, &c. in quo manifeſtè principium petitur, aſſumis enim id quod eſſet probandum, nempe tam certum eſſe me ſupra terram ambulare, ut de eo non poſſit dubitari. Et cùm rationibus, quas mihi objeci, & refutavi, unam vis addere *quamobrem in cæco nato nulla ſit idea coloris, aut in ſurdo vocis*: Planè oſtendis te nullam habere ullius momenti; quî enim ſcis nullam eſſe ideam colorum in cæco nato? cùm interdum in nobis, etſi claudamus oculos, nihilominus ſenſus lucis, & colorum excitentur; & quamvis, quod ais, concedatur, nunquam eodem jure dici poteſt ab eo qui negat exiſtentiam rerum materialium, cæcum natum non habere ideas colorum, quia ejus mens facultate illas formandi eſt deſtituta, quo à te dicitur ipſum eaſdem non habere quia oculis eſt privatus? Quæ ſubjungis de duabus ideis ſolis, nihil probant; ſed cùm ambas pro una accipis, quoniam ad unum ſolem referuntur, idem eſt ac ſi diceres verum & falſum non differre, cùm de eodem ſubjecto affirmantur: & cùm illam quam ex rationibus aſtronomicis colligimus negas eſſe ideam, nomen ideæ ad ſolas imagines in phantaſia depictas, contra id quod expreſſè aſſumpſi, reſtringis.

4. Idem hîc facis, cum negas ſubſtantiæ eſſe veram ideam, quia nempe ſubſtantia non imaginatione, ſed ſolo intellectu percipitur: Atqui dudum ego proteſtatus ſum, ô caro, nihil mihi negotii eſſe cum illis qui ſola ſua imaginatione, non autem intellectu uti volunt. Ubi verò ais *ſubſtantiæ ideam nihil habere realitatis quod non habeat ex ideis eorum accidentium ſub quibus, vel quorum inſtar concipitur*, probas te revera nullam habere diſtinctam, quia nunquam ſubſtantia inſtar accidentium concipi poteſt, nec ſuam realitatem ab iis

mutuari; ſed contra vulgo à Philoſophis accidentia ſubſtantiarum inſtar concipiuntur, nempe quoties realia eſſe dicuntur: Nulla enim accidentibus realitas (hoc eſt nulla entitas plusquam modalis) tribui poteſt, quæ non ab idea ſubſtantiæ deſumatur. Porrò ubi ais ideam Dei haberi tantùm ex eo quod audiverimus quædam attributa de Deo enunciari, vellem adderes undénam ergo primi homines, à quibus iſta audivimus, eandem Dei ideam habuerint; ſi enim à ſe ipſis, cur non etiam eandem à nobis habere poſſumus? ſi verò à Deo revelante, ergo Deus exiſtit.

Cum autem addis *eum qui infinitum quid dicit, attribuere rei quam non capit nomen quod non intelligit*: non diſtinguit intellectionem modulo ingenii noſtri conformem, qualem de infinito nos habere unusquisque apud ſe ſatis experitur, à conceptu rerum adæquato, qualem nemo habet non modò de infinito, ſed nec fortè etiam de ulla alia re quantumvis parva. Nec verum eſt intelligi infinitum per finis ſive limitationis negationem, cum è contra omnis limitatio negationem infiniti contineat. Nec verum etiam eſt *ideam omnes illas perfectiones quas Deo tribuimus repræſentantem non habere plus realitatis objectivæ quàm habeant res finitæ*. Fateris enim ipſemet iſtas perfectiones ab intellectu noſtro ampliari ut Deo tribuantur; An ergo exiſtimas illa quæ ſic ampliata ſunt non ideo majora eſſe non ampliatis? Et unde eſſe poteſt facultas omnes perfectiones creatas ampliandi, hoc eſt aliquid ipſis majus ſive amplius concipiendi, niſi ex eo quòd idea rei majoris, nempe Dei, ſit in nobis? Nec denique verum eſt perpuſillum fore Deum ſi non ſit major quàm à nobis intelligatur; intelligitur enim eſſe infinitus, atque infinito nihil majus eſſe poteſt. Atqui confundis intellectionem cum imaginatione, fingisque nos Deum imaginari inſtar hominis alicujus permagni, tanquam ſi quis nunquam viſum elephantem imaginaretur eſſe inſtar animalculi acari quammaximi, quod tecum fateor eſſe ineptiſſimum.

5. Multa hîc dicis ut mihi videaris contradicere, nec tamen ullo modo contradicis, cùm planè idem quod ego concludas. Sed tamen multa hinc indè permiſces, à quibus valde diſſentio, ut quod axioma, *nihil eſt in effectu quod non praextiterit in cauſa*, de cauſa materiali potiùs quàm de efficiente ſit intelligendum, nunquam enim perfectio formæ in cauſa materiali, ſed in ſola efficiente præexiſtere poteſt intelligi: &, *quòd formalis realitas ideæ ſit ſubſtantia*, & talia.

6. Si quid haberes ad exiſtentiam rerum materialium probandam, procul dubio hîc attuliſſes, ſed cùm tantùm interroges, *an ergo mea mens incerta ſit eſſe aliquid præter ſe in mundo*; & fingas non opus eſſe ut argumenta ad id quæras, atque ita provoces tantùm ad præjudicatas opiniones, multò clarius oſtendis nullam te ejus quod affirmas dare poſſe rationem, quàm ſi omnino tacuiſſes. Quæcunque verò hîc diſputas de ideis non egent reſponſione, quia tu nomen ideæ ad ſolas imagines in Phantaſia depictas reſtringis; ego verò ad id omne quod

cogita-

cogitatur extendo. Sed obiter quærere libet quo argumento probet, *nihil agere in ſe ipſum*? Nempe non ſoles uti argumentis, hoc autem probaſti exemplo digiti, qui ſe ipſum non verberat, & oculi qui ſe in ſe ipſo non videt, ſed in ſpeculo: Quibus facile eſt reſpondere, non eſſe oculum qui ſpeculum videt magis quàm ſeipſum, ſed mentem quæ ſola & ſpeculum, & oculum, & ſeipſam quoque agnoſcit. Atque etiam dari poſſunt alia exempla in rebus corporeis, ut cum turbo ſe in gyrum vertit, nunquid iſta converſio actio eſt quam in ſeipſum exercet? Denique notandum eſt, me non affirmâſſe *ideas rerum materialum ex mente deduci*, ut non ſatis bonâ fide hic fingis; expreſsè enim poſtea oſtendi ipſas à corporibus ſæpe advenire, ac per hoc corporum exiſtentiam probari: hic verò tantum expoſui, nullam in iis tantam realitatem inveniri, ut ex eo quod nihil ſit in effectu quod non formaliter vel eminenter præextiterit in cauſa, concludi debeat illas à ſola mente non potuiſſe proficiſci; quod nullo modo impugnas.

7. Hîc nulla habes quæ non jam antè dixeris, & à me fuerint exploſa: unum monebo de idea infiniti, quam ais non poſſe eſſe veram niſi comprehendam infinitum, dicique poſſe ad ſummum me cognoſcere partem infiniti, & quidem partem minimam, quæ non meliùs infinitum refert, quàm exiguì capilli effigies hominem integrum repræſentat. Moneo, inquam, è contra planè repugnare, ſi quid comprehendam, ut id quod comprehendo ſit infinitum; idea enim infiniti ut ſit vera nullo modo debet comprehendi, quoniam ipſa incomprehenſibilitas in ratione formali infiniti continetur, & nihilominus eſt manifeſtum ideam quam habemus infiniti non repræſentare tantum aliquam ejus partem, ſed revera totum infinitum, eo modo quo debet repræſentari per humanam ideam, etſi proculdubio alia multò perfectior, hoc eſt, accuratior & diſtinctior haberi poſſit à Deo, aliave natura intelligente, quæ ſit humanâ perfectior: Eâdem ratione quâ non dubitamus quin Geometriæ imperitus totius trianguli ideam habeat, cùm figuram eſſe tribus lineis comprehenſam intelligit, etſi à Geometris alia multa de eodem triangulo cognoſci poſſint, atque in ejus idea animadverti, quæ ab illo ignorantur. Ut enim ſufficit intelligere figuram tribus lineis contentam ad habendam ideam totius trianguli; ſic quoque ſufficit intelligere rem nullis limitibus comprehenſam, ut vera & integra idea totius infiniti habeatur.

8. Eundem hîc repetis errorem cùm veram ideam Dei haberi negas: etſi enim omnia quæ in Deo ſunt non cognoſcamus, omnia ea nihilominus ſunt vera quæ in eo eſſe cognoſcimus. Quæ verò intermiſces, ut *panem non eſſe eo qui panem deſiderat perfectiorem*; *ex eo quòd percipiam aliquid eſſe actu in idea, non ideo eſſe actu in re cujus eſt idea*; *me judicare id quod ignoro*, & talia, teſtantur tantùm te, ô caro, multa temerè velle impugnare, quorum ſenſum non aſſequeris. Neque enim ex eo quòd quis panem deſideret, infertur panem eſſe ipſo perfectiorem, ſed tantùm illum qui pane eget eſſe imperfectiorem ſe ipſo cùm non eget:

Et ex eo quòd aliquid ſit in idea, non infero idem eſſe in rerum natura, niſi cùm nulla alia iſtius ideæ cauſa reddi poteſt præter rem quam repræſentat actu exiſtentem, quod non de pluribus mundis, nec de ulla alia re, præterquam de ſolo Deo, verum eſſe demonſtravi: Nec judico id quod ignoro; rationes enim attuli cur id judicarem, & quidem tam firmas ut nullam ex ipſis vel minimùm impugnare potueris.

9. Cùm negas nos continuò cauſæ primæ influxu indigere, ut conſervemur, negas rem quam Metaphyſici omnes ut manifeſtam affirmant, ſed de qua ſæpe illiterati non cogitant, quia tantùm ad cauſas *ſecundum fieri*, non autem *ſecundum eſſe* attendunt. Sic Architectus eſt cauſa domus, & pater filii *ſecundum fieri* tantùm, ideóque cùm opus abſolutum eſt, poteſt abſque iſtiuſmodi cauſâ remanere; ſed ſol eſt cauſa lucis ab ipſo procedentis, & Deus eſt cauſa rerum creatarum non modò *ſecundùm fieri*, ſed etiam *ſecundùm eſſe*, ideóque debet ſemper eodem modo influere in effectum, ut eundem conſervet. Hocque apertè demonſtratur ex eo quod explicui de partium temporis independentia, quodque fruſtra conaris eludere proponendo neceſſitatem conſecutionis quæ eſt inter partes temporis in abſtracto conſiderati, de quo hîc non eſt quæſtio, ſed de tempore, ſeu duratione rei durantis, cujus non negas ſingula momenta poſſe à vicinis ſeparari, hoc eſt, rem durantem ſingulis momentis deſinere eſſe. Cumque ais *vim eſſe in nobis quæ ut perſeveremus præſtare ſufficiat, niſi corrumpens cauſa superveniat*, non advertis te creaturæ tribuere perfectionem creatoris, quod nempe independenter ab alio in eſſe perſeveret; ac creatori imperfectionem creaturæ, quod nempe per poſitivam actionem tendere debeat in non ens, ſi quando velit efficere ut eſſe deſinamus. Quod deinde addis *de progreſſu in infinitum*, nempe *non abſurdum eſſe illum dari*, à te ipſo poſtea infirmatur; *fateris enim abſurdum eſſe in cauſis ita inter ſe connexis ut inferior ſine ſuperiore agere non poſſit*: de talibus enim tantum hic quæſtio eſt, nempe de cauſis *in eſſe*, non de cauſi *in fieri*, ut ſunt parentes; nec proinde Ariſtotelis auctoritas hîc mihi adverſatur: Ut neque etiam id quod ais de Pandora; fateris enim omnes perfectiones quas in hominibus animadverto, variis gradibus poſſe à me adaugeri, adeò ut poſtea videam tales eſſe ut in humanam naturam cadere non poſſint: quod omnino mihi ſufficit ad Dei exiſtentiam demonſtrandam. Eſt enim illa ipſa vis perfectiones omnes humanas eoúſque ampliandi, ut pluſquam humanæ eſſe cognoſcantur, quam urgeo & contendo non futuram fuiſſe in nobis, niſi à Deo facti eſſemus. Atqui quod tibi non appareat me iſtud evidentiſſime demonſtrâſſe, nequaquam miror, quia non hactenus animadverti te ullam ex meis rationibus rectè percepiſſe.

10. Cùm reprehendis id quod dixi, nihil ideæ Dei addi, nihilque ab ea detrahi poſſe, non videris attendiſſe ad id quod vulgo ajunt Philoſophi: eſſentias rerum eſſe indiviſibiles; idea enim repræſentat rei eſſentiam, cui ſi quid addatur,

aut detrahatur, protinus fit alterius rei idea: Sic Pandora, ſic falſi omnes Dii ab iis qui verum Deum non rectè concipiunt, effinguntur. At poſtquam ſemel concepta eſt idea veri Dei, quamvis novæ detegi poſſint in ipſo perfectiones quæ nondum fuerant animadverſæ, non ideo tamen augetur ejus idea, ſed tantùm diſtinctior redditur, & expreſſior, quia omnes in eadem illa quæ priùs habebatur, debuerunt contineri, quandoquidem ſupponitur fuiſſe vera. Ut neque augetur idea trianguli cùm variæ in eo proprietates quæ prius fuerunt ignoratæ advertuntur: Neque enim, ut ſcias, *idea Dei formatur à nobis ſucceſſivè ex perfectionibus creaturarum ampliatis*, ſed tota ſimul ex hoc quod ens infinitum, omniſque ampliationis incapax mente attingamus. Cùm autem petis, *undenam probem ideam Dei eſſe in nobis tanquam notam artificis operi impreſſam, & quis ſit modus impreſſionis, quave forma iſtius notæ?* Idem eſt ac ſi aliqua in tabella tantum artificii deprehendens ut ipſam à ſolo Apelle pingi potuiſſe judicarem; diceremque inimitabile iſtud artificium eſſe veluti quandam notam, quam Apelles tabellis omnibus ſuis impreſſit ut ab aliis dignoſcantur, tu verò quæreres quæ forma iſtius notæ, quisve modus impreſſionis? certè riſu potiùs quàm reſponſione dignus videreris. Quid? cùm pergis: *ſi non eſt aliud ab opere, tu ipſa ergo es idea, tu ipſa nihil aliud es quàm cogitationis modus, tu ipſa es & nota impreſſa, & ſubjectum impreſſionis.* Nunquid æquè acutum eſt ac ſi dixiſſem, artificium illud quo Apellis tabellæ ab aliis dignoſcuntur non eſſe quid diverſum ab ipſis tabellis, urgeres, ergo tabellas iſtas nihil aliud eſſe quàm artificium, nec ex ulla materia conſtare: ergo ipſas eſſe tantùm modum pingendi, &c.

Quid, cùm ut neges *nos ad imaginem Dei factos eſſe*, dicis, *ergo Deum eſſe hominiformem*, & ea colligis in quibus humana natura differt à divina? es-ne in eo acutior quàm ſi ut negares quaſdam Apellis tabellas ad ſimilitudinem Alexandri factas fuiſſe, diceres ergo Alexandrum fuiſſe inſtar tabellæ, tabellas autem ex ligno, & pigmentis compoſitas eſſe, non ex oſſibus & carne, ut Alexander? Nempe non eſt de ratione imaginis, ut in omnibus eadem ſit cum re cujus eſt imago, ſed tantùm ut illam in aliquibus imitetur: Et perſpicuum eſt, perfectiſſimam illam vim cogitandi quam in Deo eſſe intelligimus, per illam minùs perfectam quæ in nobis eſt repræſentari. Cùm verò mavis conferre Dei creationem cum fabri operatione, quàm cum generatione parentis, ſine ulla ratione id facis: etſi enim illi tres agendi modi toto genere diverſi ſint, propius tamen eſt à productione naturali ad divinam, quàm ab artificiali argumentari. Sed nec tantam ſimilitudinem eſſe dixi inter nos & Deum, quanta eſt inter filios & parentes; nec etiam ſemper nulla eſt ſimilitudo inter opus fabri, & ipſum fabrum, ut patet cùm ſtatuarius ſibi ſimile ſignum exculpſit. Quam mala autem fide refers mea verba, cum fingis me dixiſſe, *à me percipi ſimilitudinem in eo quod ſim res incompleta, & dependens*, cùm è contra iſta in diſſimilitudinis argumentum attulerim,

lerim, ne putaretur me velle homines Deo æquare: Dixi enim me non modò percipere, me in iſtis Deo eſſe inferiorem, & interim ad majora adſpirantem, ſed etiam majora iſta in Deo eſſe, quibus majoribus aliquid ſimile in me ſit, cùm ad ipſa auſim adſpirare. Denique cùm mirum eſſe ais, *cur non cæteri hominum idem quod ego de Deo intelligant, cùm in illis, æquè ac in me, impreſſerit ideam ſui*, idem eſt ac ſi mirareris, quòd cùm omnes nôrint ideam trianguli, non tamen omnes æquè multa in ipſa animadvertant, & fortè nonnulli falſa quædam de ipſa ratiocinentur.

De iis quæ in Meditationem quartam objecta ſunt.

I.

Quamnam *nihili* ideam habeamus, & quomodo de *non ente* participemus, ſatis explicui, vocando illam negativam, & dicendo nihil hoc aliud ſignificare quàm nos non eſſe ſummum ens, & nobis deeſſe quamplurima. Sed tu nodos ubique in ſcirpo quæris. Et cum ais *me videre aliqua Dei opera non omnino abſoluta*, planè affingis id quod nullibi ſcripſi, nec cenſui, ſed tantum ſi quædam ſpectarentur, non prout habent in mundo rationem partis, ſed ut totum quid, tunc videri poſſe imperfecta. Quæcunque deinde affers pro cauſa finali, ad efficientem ſunt referenda; ita ex uſu partium in plantis, in animalibus &c. effectorem Deum mirari, & ex inſpectione operum cognoſcere, & glorificare opificem par eſt, non autem quo fine quidque fecerit divinare; Ac quamvis in Ethicis, ubi ſæpe conjecturis uti licet, aliquando ſit pium conſiderare quem finem conjicere poſſimus Deum ſibi in regendo univerſo propoſuiſſe, certè in Phyſicis, ubi omnia firmiſſimis rationibus niti debent, eſt ineptum. Nec fingi poteſt aliquos Dei fines, magis quàm alios, in propatulo eſſe; omnes enim in imperſcrutabili ejus ſapientiæ abyſſo ſunt eodem modo reconditi. Nec etiam fingere debes neminem mortalium cauſas alias poſſe intelligere, nulla enim non eſt cognitu multò facilior quàm Dei finis: & eas ipſas quas in exemplum difficultatis proponis non nemo exiſtimat ſe noviſſe. Denique quia hic tam ingenuè interrogas, *quas putem mentem meam habituram fuiſſe Dei & ſui ideas, ſi ex quo infuſa eſt in corpus, manſiſſet huc uſque in eo clauſis oculis, & abſque ullo aliorum ſenſuum uſu*: ingenuè & candidè reſpondeo me non dubitare (modo ipſam in cogitando non impeditum à corpore, ut neque etiam adjutam ſupponamus) quin eaſdem, quas nunc habet, Dei & ſui ideas fuiſſet habitura, niſi tantùm quòd multo puriores & clariores habuiſſet: Senſus enim ipſam in multis impediunt, ac in nullis ad illas percipiendas juvant: & nihil obſtat quò minùs omnes homines eaſdem ſe habere æquè animadvertant, quàm quia in rerum corporearum imaginibus percipiendis nimium occupantur.

2. Hic

2. Hîc ubique malè aſſumis pro poſitiva imperfectione, quòd ſimus erroribus obnoxii, cùm tamen ſit tantùm (præſertim reſpectu Dei) majoris perfectionis in creaturis negatio. Nec rectè quadrat comparatio civium Reipublicæ cum partibus univerſi: civium enim malitia, cum refertur ad Rempublicam, eſt aliquid poſitivum; non autem quòd homo ſit errori obnoxius, ſive quod non habeat omnes perfectiones, cùm refertur ad bonum univerſi: Sed melius inſtitui poteſt comparatio inter eum qui vellet totum humanum corpus oculis tegi, ut elegantior appareret, quia nulla ejus pars oculo pulchrior videtur, & eum qui putat nullas creaturas in mundo errori obnoxias, hoc eſt, non planè perfectas eſſe debuiſſe. Planéque falſum eſt quod ſupponis, *Deum nos deſtinare operibus pravis, nobisque tribuere imperfectiones*, & talia. Ut etiam planè falſum eſt, *Deum ad illa pauca quæ dijudicari ab homine voluit, imparem, implicitam, incertamque facultatem judicatricem ei tribuiſſe.*

3. Vis ut hîc paucis dicam *ad quid ſe voluntas poſſit extendere quod intellectum effugiat*? Nempe ad id omne in quo contingit nos errare. Ita cum judicas mentem eſſe tenue quoddam corpus, intelligere quidem potes, ipſam eſſe mentem, hoc eſt, rem cogitantem; itemque tenue corpus eſſe rem extenſam, unam autem & eandem eſſe rem quæ cogitet, & quæ ſit extenſa, profecto non intelligis, ſed tantummodo vis credere, quia jam ante credidiſti, nec libenter de ſententia decedis. Ita, cùm pomum, quod fortè venenatum eſt, judicas tibi in alimentum convenire, intelligis quidem ejus odorem, colorem, & talia grata eſſe, non autem ideo ipſum pomum tibi eſſe utile in alimentum, ſed quia ita vis, ita judicas. Atque ſic fateor quidem nihil nos velle de quo non aliquid aliquo modo intelligamus: ſed nego nos æquè intelligere ac velle; poſſumus enim de eadem re velle permulta, & perpauca tantum cognoſcere. Cum autem prave judicamus, non ideo prave volumus, ſed fortè pravum quid; nec quidquam prave intelligimus, ſed tantum dicimur prave intelligere, quando judicamus nos aliquid amplius intelligere quàm revera intelligamus. Quæ poſtea de indifferentia voluntatis negas, etſi per ſe manifeſta ſint, nolo tamen coram te probanda ſuſcipere; talia enim ſunt ut ipſa quilibet apud ſe debeat experiri, potius quàm rationibus perſuaderi, tuque, ô caro, ad ea quæ mens intra ſe agit non videris attendere. Ne ſis igitur libera ſi non lubet, ego certe mea libertate gaudebo; cum & illam apud me experiar; & à te nulla ratione, ſed nudis tantum negationibus impugnetur. Majoremque fortè apud alios merebor fidem, quia id affirmo quod expertus ſum, & quilibet apud ſe poterit experiri, quàm tu quæ idem negas ob id tantùm quòd fortè non experta ſis. Quanquam etiam evinci poſſit ex tuis verbis te id ipſum eſſe expertam, negando enim *nos cavere poſſe ne erremus*, quia non vis voluntatem in quicquam ferri ad quod non determinetur ab intellectu, ſimul concedis *cavere nos poſſe ne in errore perſeveremus*; quod omnino fieri nequit abſque illa voluntatis libertate ſeipſam ſine determina-

tione intellectus in unam aut alteram partem movendi, quam negabas. Nam ſi ſemel intellectus determinavit voluntatem ad falſum aliquod judicium proferendum, quæro à te, cùm primum ipſa incipit cavere ne in errore perſeveret, à quonam ad id determinatur? Si à ſe ipſa: Ergo poteſt ad aliquid ferri ad quod ab intellectu non impellitur, quod tamen negabas, & de quo ſolo controverſia eſt: ſi verò ab intellectu: Ergo ipſa non cavet, ſed tantummodo ſicut prius ferebatur in falſum, quod ipſi ab intellectu proponebatur, ita jam caſu contingit, ut feratur in verum, quia intellectus ei verum proponit. Sed præterea vellem ſcire quam naturam falſi concipias, & quo pacto putes illud eſſe poſſe objectum intellectus? Ego enim qui per falſum nihil aliud intelligo quàm veri privationem, planè repugnare mihi perſuadeo, ut intellectus falſum ſub ratione veri apprehendat, quod tamen eſſet neceſſe ſi determinaret unquam voluntatem ad falſum amplectendum.

4. Quantum ad fructum harum Meditationum ſatis præmonui in præfatiuncula quam te legiſſe exiſtimo, non magnum illum futurum pro iis *qui rationum mearum ſeriem & nexum comprehendere non curantes, in ſingulas tantùm earum partes diſputare ſtudebunt.* Et quantum ad Methodum quâ poſſimus ea dignoſcere quæ reverâ clarè percipiuntur, ab iis, quæ clarè percipi tantùm putantur, etſi credam ipſam à me ſatis accuratè traditam eſſe, ut jam dictum eſt, nequaquam tamen confido illos, qui de præjudiciis exuendis tam parum laborant, ut querantur quod non *ſimpliciter ac paucis verbis* de ipſis ſim loquutus, eam facilè eſſe percepturos.

De iis quæ in quintam Meditationem objecta ſunt.

I.

Quia hîc relatis pauculis meis verbis addis me ea tantùm habere de quæſtione propoſita, cogor monere te non ſatis ad cohærentiam eorum quæ ſcripſi attendiſſe; talem enim illam puto, ut ad cujusque rei probationem conferant omnia quæ ipſam præcedunt, & maxima pars eorum quæ ſequuntur: adeo ut bonâ fide non poſſis referre quantum de aliqua quæſtione habeam, niſi etiam totum id quod de reliquis ſcripſi recenſeas. Quod vero ais tibi durum videri ſtatuere aliquid immutabile & æternum præter Deum, merito ſic videretur, ſi de re exiſtente quæſtio eſſet, vel tantum ſi quid ita immutabile ſtatuerem, ut ejus immutabilitas à Deo non penderet. Sed quemadmodum Poëtæ fingunt à Jove quidem fata fuiſſe condita, ſed poſtquam condita fuêre, ipſum ſe iis ſervandis obſtrinxiſſe: Ita ego non puto eſſentias rerum, mathematicasque illas veritates quæ de ipſis cognoſci poſſunt, eſſe independentes à Deo; ſed puto nihilominus, quia Deus ſic voluit, quia ſic diſpoſuit, ipſas eſſe immutabiles & æternas, quod ſeu durum, ſeu molle eſſe velis, ſufficit mihi quod ſit verum.

Quæ

Quæ deinde contra Dialecticorum univerſalia habes, me non tangunt, utpote qui ipſa, non ut illi, intelligam. Sed quantum ad eſſentias, quæ clarè & diſtinctè cognoſcuntur, qualis eſt ea trianguli, alteriusve cujusvis figuræ Geometricæ, facilè cogam te ut fatearis illarum ideas quæ in nobis ſunt, à ſingularibus non eſſe deſumptas; hic enim illas falſas dicis, quia ſcilicet cum præconcepta tua de natura rerum opinione non conveniunt.

Et paulo poſt ais *objectum puræ Matheſeos, ut punctum, lineam, ſuperficiem, conſtantiaque ex iis indiviſibilia*, indiviſibiliterque ſe habentia exiſtere reipsâ non poſſe; unde ſequitur nullum triangulum, nihilque omnino ex iis quæ ad ipſius aliarumve figurarum Geometricarum eſſentias pertinere intelliguntur, unquam extitiſſe, ac proinde iſtas eſſentias non eſſe ab ullis rebus exiſtentibus deſumptas. At, inquis, ſunt falſæ opinione tuâ ſcilicet, quia naturam rerum talem eſſe ſupponis, ut eæ non ſint ipſi conformes. Sed niſi omnem Geometriam falſam quoque eſſe contendas, negare non potes, quin de ipſis multæ veritates demonſtrentur, quæ cum eædem ſemper ſint, meritò dicuntur immutabiles & æternæ. Quòd autem fortè non ſint conformes ei rerum naturæ quam tu ſupponis, ut nec etiam illi quam Democritus & Epicurus ex atomis effinxerunt, eſt tantùm ipſis denominatio extrinſeca quæ nihil mutat; & nihilominus haud dubiè ſunt conformes veræ illi rerum naturæ quæ à vero Deo condita eſt: Non quòd ſint in mundo ſubſtantiæ longitudinem habentes ſine latitudine, aut latitudinem ſine profunditate; ſed quia figuræ Geometricæ non conſiderantur, ut ſubſtantiæ, ſed ut termini ſub quibus ſubſtantia continetur. Interim autem non concedo ideas iſtarum figurarum nobis unquam per ſenſus fuiſſe illapſas, ut vulgò omnes ſibi perſuadent: Etſi enim haud dubiè dari poſſint in mundo, quales à Geometris conſiderantur, nego tamen ullas dari circa nos, niſi fortè tam minutas, ut nullo modo ſenſus noſtros attingant: nam componuntur utplurimum ex lineis rectis, at nequidem unquam ulla pars lineæ, quæ reverà recta eſſet, ſenſus noſtros movit, quippe cùm illas quæ maximè rectæ nobis viſæ ſunt pulicario perſpicillo examinamus, planè irregulares, & undulatim ubique incurvas eſſe deprehendimus: Ac proinde cùm primùm olim in infantia figuram triangularem in charta depictam adſpeximus, non potuit illa figura nos docere quo pacto verus triangulus, ut à Geometris conſideratur, eſſet concipiendus, quia non aliter in ea continebatur quàm velut in rudi ligno Mercurius. Sed quia jam ante in nobis erat idea veri trianguli, & facilius à mente noſtra, quàm magis compoſita figura picti trianguli concipi poterat, idcirco viſa iſta figura compoſita non illam ipſam, ſed potiùs verum triangulum apprehendimus. Eodem planè modo quo dum reſpicimus in chartam, in qua lineolæ atramento ita ductæ ſunt ut faciem hominis repræſentent, non tam excitatur in nobis idea iſtarum lineolarum, quàm hominis: quod omnino non contingeret niſi facies humana nobis aliunde nota fuiſſet, atque eſſemus magis aſſueti de illa, quàm de lineolis iſtis cogita-

cogitare, quippe quas ſæpe etiam cùm aliquantulum à nobis remotæ ſunt, ab invicem diſtinguere nequimus: Ita ſanè triangulum Geometricum ex eo qui in charta pictus eſt, agnoſcere non poſſemus, niſi aliunde mens noſtra ejus ideam habuiſſet.

2. Hic non video cujus generis rerum velis eſſe exiſtentiam, nec quare non æquè proprietas, atque omnipotentia dici poſſit, ſumendo ſcilicet nomen proprietatis pro quolibet attributo, ſive pro omni eo quod de re poteſt prædicari, ut hîc omnino ſumi debet. Quin etiam exiſtentia neceſſaria eſt reverà in Deo proprietas ſtrictiſſimo modo ſumpta, quia illi ſoli competit, & in eo ſolo eſſentiæ partem facit. Nec proinde exiſtentia trianguli cum exiſtentia Dei debet conferri, quia manifeſtè aliam habet relationem ad eſſentiam in Deo quàm in triangulo. Nec magis eſt petitio principii quòd exiſtentia inter ea quæ ad eſſentiam Dei pertinent numeretur, quàm quòd æqualitas trium angulorum cum duobus rectis inter trianguli proprietates recenſeatur. Nec verum eſt eſſentiam & exiſtentiam in Deo, quemadmodum in triangulo, unam abſque alia poſſe cogitari, quia Deus eſt ſuum eſſe, non autem triangulus. Nec tamen infitior quin exiſtentia poſſibilis ſit perfectio in idea trianguli, ut exiſtentia neceſſaria eſt perfectio in idea Dei; efficit enim illam præſtantiorem quàm ſint ideæ illarum Chimærarum, quarum exiſtentia nulla eſſe poſſe ſupponitur. Nec proinde vel minimùm ulla in re argumenti mei vires infregiſti, hæreſque ſemper deluſus illo ſophiſmate, quod ais tam facilè à me ſolvi potuiſſe. Ad ea autem quæ ſubjungis, jam alibi ſatis reſpondi. Et planè falleris, Cùm ais non demonſtrari exiſtentiam de Deo, ut demonſtratur de triangulo quòd ejus tres anguli ſint æquales duobus rectis; utriusque enim eſt par ratio, niſi quòd demonſtratio probans in Deo exiſtentiam ſit altera multò ſimplicior, & clarior: Cætera denique prætereo, quia dum ais me nihil explicare, nihil ipſe explicas, & nihil probas, niſi tantùm te probare nihil poſſe.

3. Contra ea quæ hîc habes de Diagora, Theodoro, Pythagora, aliisque, oppono Scepticos, qui de ipſis Geometricis demonſtrationibus dubitabant, & affirmo ipſos id facturos non fuiſſe, ſi Deum ut par eſt, cognoviſſent. Nec rectè probatur unam rem aliâ eſſe notiorem ex eo quòd pluribus vera videatur, ſed tantùm ex eo quòd illis qui utramque, ut par eſt, cognoſcunt, appareat eſſe cognitu prior, evidentior, & certior.

De iis quæ in ſextam Meditationem objecta ſunt.

I.

DE eo quod neges res materiales, ut ſunt objectum puræ Matheſeos, exiſtere, jam antè egi. Falſum autem eſt intellectionem Chiliogoni eſſe confuſam; diſtinctiſſimè enim & clariſſimè multa de eo poſſunt demonſtrari, quòd certè

certè non fieret ſi non niſi confusè, vel, ut ais, nominetenus perciperetur: Sed revera illud totum ſimul clarè intelligimus, etſi non poſſimus totum ſimul imaginari: Ex quo patet vires intelligendi & imaginandi non differre tantùm ſecundùm magis & minus, ſed ut duos modos operandi planè diverſos. Quippe in intellectione mens ſe ſola utitur, in imaginatione vero formam corpoream contemplatur. Ac quamvis figuræ Geometricæ ſint omnino corporeæ, non tamen idcirco ideæ illæ, per quas intelliguntur quando ſub imaginationem non cadunt, corporeæ ſunt putandæ. Ac deniquc te ſolâ dignum eſt, ô caro, exiſtimare *ideas Dei, Angeli, & mentis humanæ eſſe corporeas, vel quaſi corporeas, ex forma ſcilicet humana, & ex rebus aliis tenuiſſimis, ſimpliciſſimis, inſenſibiliſſimis, cujusmodi ſunt aër, ætherve, deſumptas.* Quiſque enim Deum, aut mentem ita ſibi repræſentat, rem non imaginabilem conatur imaginari, & nihil niſi corpoream ideam effingit, cui nomen Dei vel mentis falsò tribuit: Nam in vera mentis idea ſola cogitatio cum ejus attributis, quorum nulla corporea ſunt, continetur.

2. Hîc manifeſtè oſtendis te præjudiciis tantùm niti, nunquamque illa exuere; cùm velis nos in iis in quibus falſitatem numquam deteximus, nullam falſitatem ſuſpicari; atque ideo *cùm turrim & prope ſpectamus, & contingimus, certos nos eſſe quòd ſit quadrata,* ſi quadrata appareat; & cùm reverâ vigilamus, *dubitare nos non poſſe vigilemuſne, an ſomniemus*, & talia: Nullam enim habes rationem exiſtimandi omnia, in quibus error eſſe poteſt, jam olim à te fuiſſe animadverſa; Et facilè probari poſſet te in iis interdum falli, quæ certa eſſe ſic admittis. Cum autem eò redis, *ut ſaltem dubitare non liceat quin res tales appareant quales apparent*, ad viam redis, hocque ipſum in ſecunda Meditatione eſſerui: Sed hîc de veritate rerum extra nos poſitarum quæſtio erat, de quâ nihil veri attuliſti.

3. Non hic hæreo in iis quæ tædioſe ſæpe repetiiſti; me quædam non probaſſe, quæ tamen demonſtravi: me egiſſe de craſſo tantum corpore, cum tamen egi de quolibet etiam quàm maximè ſubtili, & talia: Quid enim iſtiusmodi affirmationibus nullâ ratione fulcitis opponi debet aliud quàm negatio? Sed obiter tamen vellem ſcire quo argumento probes me potius de craſſo corpore quàm de ſubtili egiſſe? Nempe quia dixi, *habeo mihi conjunctum, & certum eſt me à corpore meo eſſe diſtinctam,* quæ verba non video cur non æquè ſubtili ac craſſo corpori conveniant, nec puto præter te quemquam videre. Cæterum in 2 Meditatione fidem feci mentem intelligi poſſe ut ſubſtantiam exiſtentem, etſi nihil intelligamus exiſtere quod ſit ventus, vel ignis, vel vapor, vel halitus, vel quodvis aliud corpus quantumvis ſubtile & tenue; an vero in rei veritate ab omni corpore eſſet diverſa, dixi me ibi non diſputare: hîc autem de eo ipſo diſputavi, & demonſtravi: Tu vero quæſtionem de eo quod poteſt intelligi, cum quæſtione de eo, quod revera eſt, confundendo nihil horum te intellexiſſe teſtaris.

4. Hîc quæris, *quomodo exiſtimem in me ſubjecto extenſo recipi poſſe ſpeciem, ideamve corporis quod extenſum eſt.* Reſpondeo nullam ſpeciem corpoream in mente recipi, ſed puram intellectionem tam rei corporeæ quàm incorporeæ fieri absque ulla ſpecie corporea; ad imaginationem vero, quæ non niſi de rebus corporeis eſſe poteſt, opus quidem eſſe ſpecie quæ ſit verum corpus, & ad quam mens ſe applicet, ſed non quæ in mente recipiatur. Quod ais de idea ſolis, quam ex ſolo ejus calore cæcus elicit, facilè refutatur. Poteſt enim cæcus ille claram & diſtinctam habere ideam ſolis, ut rei calefacientis, etſi non habeat ejusdem, ut rei illuminantis; Nec rectè me illi cæco comparas, primo quia cognitio rei cogitantis multo latius patet quàm rei calefacientis, imo etiam latius quàm quicquid de ulla alia re cognoſcimus, ut ſuo loco oſtenſum eſt; ac deinde quia nulli poſſunt arguere ideam illam ſolis, quam format cæcus, non omnia quæ de ſole percipi poſſunt continere, niſi qui viſu præditi ejus lumen & figuram inſuper agnoſcunt, tu vero non modo nihil amplius, ſed nequidem id ipſum quod ego, de mente cognoſcis: adeo ut hac in parte tu potius cæcus, ego ad ſummum luſcioſus cum tota humana gente dici poſſim. Neque vero addidi mentem non eſſe extenſam, ut quid ipſa eſſet explicarem, ſed tantum ut monerem illos errare qui putant eſſe extenſam: Eodem modo quo, ſi qui affirmarent Bucephalum eſſe Muſicam, id non fruſtra de ipſo ab aliis negaretur. Et ſanè in iis quæ hîc ſubjungis ut probes mentem eſſe extenſam, quia ſcilicet corpore utitur quod eſt extenſum, non melius ratiocinari mihi videris quàm ſi ex eo quod Bucephalus hinniat, vel mugiat, & ita edat ſonos qui referri poſſunt ad Muſicam, concluderes de Bucephalo quod ſit Muſica. Etſi enim mens ſit unita toti corpori, non inde ſequitur ipſam eſſe extenſam per corpus, quia non eſt de ratione ipſius ut ſit extenſa, ſed tantum ut cogitet. Nec intelligit extenſionem per ſpeciem extenſam in ſe exiſtentem, quamvis eandem imaginetur convertendo ſe ad ſpeciem corpoream quæ eſt extenſa, ut jam dictum eſt. Nec denique neceſſe eſt ut ipſa ſit corpus, etſi habeat vim movendi corpus.

5. Quæ hic habes de unione mentis cum corpore, ſimilia ſunt præcedentibus. Nihil ullibi in meas rationes objicis, ſed tantum dubia proponis, quæ tibi ex meis concluſionibus ſequi videntur, etſi reverâ ex eo tantum oriantur, quòd ea quæ ex natura ſua ſub imaginationem non cadunt, ad ejus tamen examen velis revocare. Ita hîc ubi mentis & corporis permiſtionem, cum permiſtione duorum corporum vis comparare, ſufficit ut reſpondeam, nullam inter talia inſtitui debere comparationem, quia ſunt toto genere diverſa, parteſque in mente non eſſe imaginandas ex eo quòd ipſa partes in corpore intelligat. Unde enim habes id omne quod mens intelligit, in ipſa eſſe debere? Profectò ſi hoc eſſet, cùm magnitudinem orbis terrarum intelligit, illam etiam in ſe haberet, atque ita non modò eſſet extenſa, ſed etiam extenſione major orbe terrarum.

6. Hîc nulla in re mihi contradicis, & ſatis multa nihilominus dicis, ut nempe lector

lector inde cognoſcat, ex prolixitate verborum rationum tuarum multitudinem non eſſe æſtimandam.

Hactenus verò mens cum carne diſſeruit, atque ut par erat in multis ab ipſa diſſenſit: Sed jam in concluſione verum Gaſſendum agnoſco, illumque ut præſtantiſſimum Philoſophum ſuſpicio, ut virum candore animi, atque integritate vitæ celebrem amplector, & ejus ſemper amicitiam quibuſcunque potero obſequiis demereri conabor. Itaque rogo ne illi grave ſit quòd libertate Philoſophicâ uſus fuerim in ejus objectionibus refutandis; ut mihi profectò pergratum fuit quicquid in ipſis continetur: Et inter cætera gaviſus ſum quòd à viro tanti nominis, in Diſſertatione tam longa, & tam accuratè conſcripta, nulla ratio allata ſit, quæ meas rationes oppugnaret, nullaque etiam in meas concluſiones, ad quam mihi non perfacile fuerit reſpondere.

OBJECTIONES
SEPTIMÆ,
Cum notis Auctoris,
Sive
DISSERTATIO
DE PRIMA PHILOSOPHIA.

MUlta ex me quæris, V. C. circa novam veſtigandi veri methodum, iiſque ut reſpondeam, non modò poſtulas, ſed inſtanter urges. Silebo tamen, nec morem geram, mihi niſi illud antè conceſſeris, abducamus animum penitus tota in diſſertatione ab iis, qui ea de re aut ſcripſêre, aut dixêre aliquid, addoque quæſita tua ſic componas, ut ne videaris poſtulare quid ſenſerint, & quo animo, quo exitu rectène an ſecus; ſed perinde quaſi nemo ſenſerit, ſcripſerit, dixerit iis de rebus quicquam, quæras duntaxat ea, quæ meditanti tibi, & novam aliquam Philoſophandi methodum veſtiganti, aliquid difficultatis habere videbuntur, ut hoc pacto, & verum quæramus, & ita quæramus, ut amicitiæ, obſervantiæque leges erga viros doctos, ſalvæ & incolumes retineantur. Quia annuis, & ſpondes, ego quoque tuos ad nutus reſpondeo. Itaque A B

NOTÆ.

MUlta ex me quæris. *Cùm hanc diſſertationem ab ejus auctore acceperim, poſtquam enixè rogaſſem, ut ea quæ ab ipſo in meas Meditationes de prima Philoſophia, conſcripta fuiſſe audiebam,* vel in lucem ederet, vel ſaltem ad me mitteret, ut reliquis objectionibus in eaſdem Meditationes ab aliis factis adjungerentur: *Non potui recuſare quin illam hic adjungerem; Nec etiam dubitare, quin ego is ſim quem ille hoc in loco alloquitur. Etſi profectò non meminerim me unquam* A

ab eo

a b eo quæſiviſſe, quid de mea veſtigandi veri methodo ſentiret: Quin è contra, cùm ante ſesquiannum velitationem quamdam ab ipſo in me conſcriptam vidiſſem, in qua veritatem non quæri, ſed ea quæ nunquam ſcripſi, nec cogitavi, mihi affingi judicabam, non diſſimulavi me in poſterum quicquid ab illo ſolo veniret, reſponſione indignum crediturum. Sed quoniam addictus eſt Societati, ob doctrinam ac pietatem celeberrimæ, cujusque omnia membra ita inter ſe conjuncta ſunt, ut raro quicquam ab uno ex ipſis fiat, quod non ab omnibus approbetur: fateor me non modo poſtulâſſe, ſed & inſtanter urſiſſe, ut aliqui ex ea Societate mea ſcripta examinare, ac quicquid in iis à veritate alienum eſſet, mihi indicare dignarentur. Rationes etiam multas addidi, ob quas id mihi non recuſatum iri ſperabam: Ac monui, me ob hanc ſpem quicquid in poſterum, vel ab hoc auctore, vel à quovis alio ejusdem Societatis, de meis opinionibus ſcriberetur, maximi eſſe facturum; atque non dubitaturum quin illud, cujuscunque tandem nomen ferret, non ab illo uno, ſed à pluribus ex doctiſſimis & prudentiſſimis ejusdem Societatis eſſet compoſitum, examinatum, & correctum; atque ideo nullas contineret cavillationes, nulla ſophiſmata, nulla convitia, nullamque inanem loquacitatem, ſed tantùm firmiſſimas & ſolidiſſimas rationes; atque ex iis argumentis, quæ jure in me afferri poſſunt, nullum in eo eſſet omiſſum: adeo ut per illud unum ſcriptum erroribus me omnibus meis liberatum iri confiderem; Et ſi quid ex iis quæ vulgavi non foret in eo refutatum, à nemine poſſe refutari, ſed omnino verum & certum eſſe arbitrarer. *Quamobrem nunc hæc omnia de hac Diſſertatione judicarem, crederemque ipſam totius Societatis juſſu ſcriptam eſſe, ſi nullas in ea cavillationes, nulla ſophiſmata, nulla convitia, nullamque inanem loquacitatem contineri certus eſſem. Sed ſanè ſi quæ ſint, nefas puto, illam à tam ſanctis viris profectam eſſe ſuſpicari: Et quoniam hac in re judicio meo non confido, dicam hîc ingenuè ac candidè quid mihi videatur, non ut ullo modo meis verbis lector credat, ſed tantùm ut ipſi præbeam occaſionem ad examinandam veritatem.*

B Silebo tamen &c. *Hic promittit auctor noſter, ſe nullius ſcriptum impugnaturum, ſed tantùm ad ea quæ ab ipſo quæſivi reſponſurum: Et tamen nihil unquam ab ipſo quæſivi. Nec quidem unquam hominem ſum alloquutus, aut vidi; Atque ea quæ me ſimulat à ſe quærere, componit ut plurimum ex verbis, quæ in Meditationibus meis habentur: adeò ut ſit planè manifeſtum nihil præter illas ab ipſo impugnari. Cauſæ autem cur contrarium fingat, fortaſſe ſunt honeſtæ ac piæ: Sed ego non alias poſſum ſuſpicari, quàm quòd credat ſibi hoc pacto magis liberum eſſe quid-libet mihi affingere, quia nempe ex meis ſcriptis mendacii argui non poterit; cùm ſe illa non impugnare profiteatur; Ac præterea quòd cavere velit, ne lectoribus ſuis occaſionem det ea examinandi; daret enim fortaſſe, ſi de iis loqueretur; Quodque malit me tam ineptum atque imperitum deſcribere, ut ipſos ab omnibus iis, quæ unquam à me proficiſcentur, legendis abſterreat. Ita larvâ quâdam, ex fragmentis mearum Meditationum malè compactâ, vultum meum non tegere,*

gere, ſed deformare conatur: Ego verò illam detraho, & rejicio; tum quia Hiſtrionia facienda non ſum aſſuetus; tum etiam quia hîc, ubi mihi cum viro religioſo, de re admodum ſeria quæſtio eſt, parum deceret.

QUÆSTIO PRIMA.

An, &

Quo pacto dubia pro falſis habenda.

QUæris primò, ſitne legitima lex illa veſtigandi veri. Quidquid habet vel minimum dubitationis, illud pro falſo habendum eſt. Ut reſpondeam, quærenda mihi ſunt à te nonnulla. 1. Quid ſit iſtud Minimum dubitationis. 2. Quid illud, Habendum pro falſo. 3. Quatenus habendum pro falſo. Ac dubitationem quod attinet:

1. *Quid minimum Dubitationis.*

Quid eſt iſtud Minimum? Pluribus, ais, te non morabor. Illud habet dubitationis aliquid, de quo poſſum dubitare an ſit, vel an ita ſe habeat, non temere quidem, ſed validas ob rationes. Præterea illud habet dubitationis aliquid, circa quod, etſi mihi clarum videatur, poſſum decipi à malo aliquo Genio, qui mihi velit illudere, & artibus ſuis, ac præſtigiis efficere, ut id clarum, & certum appareat, quod revera ſit falſum. Primum dubitationis habet non parum; ſecundum nonnihil quidem, ſed illud minimum, ſatis tamen, ut illud dubium vocetur, & ſit. Vis exemplum? eſſe terram, cœlum, colores; te habere caput, te oculos, te corpus, & mentem, dubia ſunt primi generis; ſecundi verò hæc, 2 & 3 faciunt 5. Totum eſt ſuâ parte majus; & ſimilia. C

Præclarè ſanè. At, ita ſi ſe res habet, quid quæſo erit, quod dubitationis habeat nihil? quid immune ab eo metu, quem vafer intentat Genius? nihil, ais, omnino nihil, quoad Deum eſſe, nec poſſe decipere, certò, & firmiſſimis ex Metaphyſica principiis exploratum habeamus, ut ea ſit lex unica. Ignoratâ illa re, *an ſit Deus, & ſi ſit, an poſſit eſſe deceptor, non videor de ulla alia re planè certus eſſe unquam poſſe.* Et verò, ut hic mentem meam penitus agnoſcas, niſi ſcivero Deum eſſe, & veracem Deum, qui genium illum malum coërceat, vereri ſemper potero ac debebo, ut ne mihi illudatur, & falſum veri ſpecie veluti clarum & certum obtrudatur. Ubi vero penitus intellexero Deum eſſe, nec eum poſſe & decipi & decipere, adeóque neceſſariò impedire, mihi ne Genius imponat in iis, quæ clarè & diſtinctè intellexero, tum enim verò, ſi quæ erunt talia, ſi quid clarè & diſtinctè percepero, hæc vera, hæc certa eſſe dicam, ut tunc temporis ea ſit regula veri, certique, *Illud omne eſt verum, quod valde clarè & diſtinctè percipio.* Nihil eſt, quod ultra quæram: venio ad ſecundum, ac D

§. 2. *Quid, pro falſo habendum.*

Dicis gratiâ, Cùm dubium ſit habere te oculos, te caput, te corpus, adeóque illud

illud habere debeas pro falſo, ex te ſcire velim quid ſit illud habere pro falſo, an credere & dicere, falſum eſt me habere oculos, caput, corpus; an credere, & E *voluntate plane in contrarium verſa* dicere, Non habeo oculos, caput, corpus, ſive, ut verbo dicam, Credere, dicere, ponere oppoſitum ejus, quod dubium eſt? Hoc ipſum, ais. Bellè. At reſpondeas adhuc velim. Non eſt certum 2. & 3. facere 5. an ergo credam, & ponam, 2. & 3. non faciunt 5.? Crede, ais, & pone. Pergo: Non eſt certum me, iſta dum loquor, vigilare, & non ſomniare. An ergo credam, & dicam, Ita dum loquor, non vigilo, ſed ſomnio? Crede, ais, & dic. Apponam & hoc ultimum, ut ne ſim moleſtus. Non eſt certum id quod dubitanti vigiletne an dormiat, apparet clarum & certum, certum eſſe, & clarum. An ergo credam, & dicam, Quod dubitanti vigiletne, an dormiat, apparet clarum & certum, id non eſt clarum & certum, ſed obſcurum, & falſum? Quid hæres? *Plus æquo indulgere non potes diffidentiæ.* An tibi numquam contigit, quod benè multis, & ſomnianti certa & clara ea viderentur, quæ dubia poſtea, quæ falſa compereris; *ſane prudentiæ eſt numquam illis plane confidere,* F *qui te vel ſemel decepere.* At, ais, alia ſummè certorum ratio eſt. Sunt eſt iſtiuſmodi, ut vel ſomniantibus aut deliris apparere non poſſint dubia. Serióne loqueris, amabo te, qui illa ſummè certa ſic confingas, ut ne ſomniantibus quidem aut deliris apparere poſſint dubia? Quæ ſunt illa porrò? ac ſi dormientibus, ſi male ſanis, quæ ridicula ſunt, quæ abſurda, certa interdum videntur, & ſummè certa, quidni etiam certa, & ſummè certa falſa videantur, & dubia! Novi ego, qui dormitabundus aliquando pulſari horam quartam audiverit, & ſic numeravit Una, Una, Una, Una,: ac tum præ rei abſurditate, quam animo concipiebat, exclamavit: Ne delirat horologium! quater pulſavit horam primam. Et verò quid adeò eſt abſurdum, & à ratione alienum, quod dormienti, quod deliro venire non G poſſit in mentem? quod non probet ſomnians, non credat, & de eo tanquam à ſe præclare invento, excogitatoque non gratuletur? Sanè ut ne pluribus tecum contendam, nunquam effeceris, ut hoc effatum, Quod dubitanti ſomnietne, an vigilet, videtur certum, eſt certum, & ita certum, ut ſtatui poſſit velut fundamentum ſcientiæ alicujus, & Metaphyſicæ ſummè certæ, & accuratæ, hoc (inquam) habeam tam certum, atque illud, 2. & 3. faciunt 5: nedum tam certum, ut de eo nullo modo quiſquam dubitare poſſit, nec decipi circa illud à Genio aliquo malo: nec vereor tamen, ea ſi in mente perſtitero, ut me quiſquam putet pervicacem. Quare aut ex lege illa tua ſic dicam. Non eſt certum id eſſe certum, quod apparet certum ei, qui dubitat vigiletne an dormiat. Ergo quod dubitanti vigiletne an dormiat apparet certum, id reputari poteſt ac debet tanquam falſum, & omnino pro falſo habendum eſt; ut ſanè ſi quam habes aliam peculiarem tibi regulam, mecum communicabis. Venio ad tertium, &

§. 3.

§. 3. *Quatenus habendum pro falſo.*

Quæro, cùm certum non videatur 2. & 3. facere 5. cùmque ex præcedenti regula debeam credere, & dicere, 2. & 3. non faciunt 5. an continuò illud ita debeam credere, ut mihi perſuadeam aliter habere ſe non poſſe, atque illud certum eſſe. Miraris quæſitum illud meum. Nec mihi mirum, cùm ipſe mirer. Reſpondeas tamen neceſſe eſt, à me ſi reſponſum exſpectas. Vis habeam illud certum, 2. & 3. non faciunt 5? Imo vis illud eſſe, & videri omnibus certum, & ita certum, ut etiam ab artibus mali Genii tutum ſit?

Rides, ais, Id ſano homini quî veniat in mentem?

Quid igitur? dubium erit, & incertum, perinde atque illud, 2. & 3. faciunt 5? Hoc ſi ita eſt, ſi dubium eſt illud, 2 & 3 non faciunt 5, credam, & tua ex lege dicam illud eſſe falſum, adeóque ponam contrarium, & ita ſtatuam, 2 & 3 faciunt 5. Atque eodem modo in cæteris me geram, &, quia certum non videtur eſſe corpus aliquod, dicam, Nullum eſt corpus; & quia certum non eſt illud, Nullum eſt corpus, dicam, voluntate penitus in contrarium verſâ, Aliquod eſt corpus; ſimulque & corpus erit, & non erit,

Ita eſt, ais, atque illud eſt dubitare, in orbem ferri, ire, redire, hoc & illud affirmare, & negare, clavum figere, & refigere. G

Præclarè omnino; at ut iis utar, quæ dubia erunt, quid faciam? Quid de illo, 2 & 3 faciunt 5? & de iſto, Aliquod eſt corpus? ponamne? an negabo?

Nec pones, ais, nec negabis; neutro uteris; utrumque habebis velut falſum, nec ab iis quæ ſic nutant, quidquam exſpectabis, niſi illud quoque nutans, dubium, & incertum.

Quia nihil ſupereſt quod rogem, reſpondeo viciſſim, ubi tantum doctrinæ tuæ brevem fecero ſyllabum. 1. De rebus omnibus ac præſertim de materialibus poſſumus dubitare, quandiù ſcilicet non habemus alia ſcientiarum fundamenta, quàm ea, quæ antehac habuimus. 2. Aliquid habere pro falſo, eſt, aſſenſionem ſuam ab eo, tanquam ab apertè falſo cohibere, & voluntate planè in contrarium verſâ opinionem ſuam de eo tanquàm falſam & imaginariam fingere. 3. Eatenus, id quod dubium haberi debet pro falſo, ut oppoſitum illius ſit quoque dubium, & pro falſo habeatur.

NOTÆ.

Puderet me eſſe nimis diligentem, & multa verba impendere, in omnibus annotandis, quæ meis fere verbis hic expreſſa, pro meis tamen non agnoſco. Sed rogo tantùm lectores ut memoriâ repetant ea, quæ in 1 Meditatione, atque initio 2 ac 3, ipſarumque ſynopſi à me ſcripta ſunt: agnoſcent enim fere omnia quæ hic habentur, inde quidem eſſe deſumpta; ſed ita turbata, diſtorta, & perperam interpretata

tata proponi, ut quamvis ibi nihil non valde conſentaneum rationi contineant, hîc tamen magna ex parte abſurdiſſima videantur.

C Validas ob rationes. Dixi *ſub finem* 1. *Meditationis, nos poſſe de iis omnibus, quæ nunquam adhuc ſatis clare perſpeximus, dubitare* ob validas & meditatas rationes: *quia nempe ibi tantùm agebatur de ſumma illa dubitatione, quam ſæpe metaphyſicam, hyperbolicam, atque ad uſum vitæ nullo modo transferendam eſſe inculcavi; & ad quam id omne, quod vel minimum ſuſpicionis afferre poteſt, pro ſatis valida ratione ſumi debet. Hîc verò vir amicus & candidus proponit in exemplum eorum, de quibus dixi dubitari ob validas rationes, an ſit terra, an habeã corpus, & ſimilia, ut nempe ſui lectores, qui de hac metaphyſica dubitatione nihil ſcient, ipſam ad uſum vitæ referentes, me non ſanæ mentis eſſe arbitrentur.*

D Nihil, ais, omnino nihil. *Quo ſenſu iſtud* Nihil *debeat intelligi, ſatis explicui variis in locis: Ita nempe, ut quandiu attendimus ad aliquam veritatem, quam valde clare percipimus, non poſſimus quidem de ipſa dubitare; Sed quando, ut ſæpe accidit, ad nullam ſic attendimus, etſi recordemur, nos antea multas ita perſpexiſſe, nulla tamen ſit de qua non meritò dubitemus, ſi neſciamus id omne quod clarè percipimus verum eſſe. Hîc verò, vir accuratus, hoc* Nihil *ita intelligit, ut ex eo quod ſemel dixerim nihil eſſe de quo non liceat dubitare, nempe in prima Meditatione, in qua ſupponebam me non attendere ad quicquam quod clarè perciperem, concludat me etiam in ſequentibus nihil certi poſſe cognoſcere: Tanquam ſi rationes, quas interdum habemus ad dubitandum de re aliqua, non ſint legitimæ ac validæ, niſi probent de eadem re ſemper eſſe dubitandum.*

E Credere, dicere, ponere oppoſitum ejus quod dubium eſt. *Ubi dixi dubia eſſe aliquandiu pro falſis habenda, ſive tanquam falſa rejicienda, tam manifeſtè explicui me tantùm intelligere, ad veritates metaphyſicè certas inveſtigandas, non majorem habendam eſſe rationem dubiorum, quam planè falſorum, ut nemo ſanæ mentis videatur poſſe aliter mea verba interpretari; & nemo mihi affingere, me voluiſſe credere oppoſitum ejus quod dubium eſt, præſertim, ut paulò poſt habetur,* ita credere ut mihi perſuadeam aliter habere ſe non poſſe, atque illud certum eſſe, *niſi qui pro cavillatore haberi non erubeſcat: Et quamvis hoc ultimum ab Auctore noſtro non affirmetur; ſed ut dubium tantùm proponatur, miror tamen virum tam ſanctum voluiſſe hac in parte imitari peſſimos illos detractores, qui ſæpe ſic tantùm narrant ea quæ de aliis credi volunt, addentes ſeipſos non credere, ut impunius maledicant.*

F Alia ſummè certorum ratio eſt. Sunt ea iſtiuſmodi ut vel ſomniantibus aut deliris apparere non poſſint dubia. *Neſcio per quam Analyſin vir ſubtiliſſimus hoc ex meis ſcriptis deducere potuerit, non enim memini me quicquam tale unquam vel per ſomnium cogitâſſe. Concludere quidem potuiſſet ex meis, Id omne quod ab aliquo clarè ac diſtinctè percipitur eſſe verum, quamvis ille aliquis poſſit interim dubitare*

ſomniet-

ſomnietne an vigilet, imò etiam, ſi lubet, quamvis ſomniet, quamvis ſit delirus: Quia nihil poteſt clarè ac diſtinctè percipi, à quocunque demum percipiatur, quod non ſit tale quale percipitur, hoc eſt, quod non ſit verum. Sed quia ſoli prudentes rectè diſtinguunt inter id quod ita percipitur, & id quod tantùm videtur, vel apparet, nolo mirari quod vir bonus unum pro altero hic ſumat.

Atque illud eſt dubitare, in orbem ferri &c. *Dixi dubiorum non majorem habendam eſſe rationem quàm ſi omnino falſa eſſent, ut ab illis cogitatio planè avocetur; non autem ut modò unum, modò ejus contrarium affirmetur. Sed nullam auctor noſter occaſionem cavillandi non quæſivit. Interim verò notatu dignum eſt, ipſum hic in fine, ubi ait ſe brevem facere doctrinæ meæ ſyllabum, nihil eorum mihi tribuere, quæ in præcedentibus, aut ſequentibus reprehendit, vel irridet, ut nempe ſciamus illum iſta tantùm mihi per jocum affinxiſſe, non ſeriò credidiſſe.* G

RESPONSIO.

Reſp. 1. Si lex illa, in veſtigando vero, id quod vel minimum dubitationis habet pro falſo habendum eſt, ſic intelligatur: Cùm veſtigamus quid ſit certum, non debemus ullo modo niti iis, quæ non ſunt certa, aut quæ habent dubitationis aliquid; legitima eſt, uſu recepta, & communiſſima apud omnes Philoſophos.

Reſp 2. Si dicta lex ita intelligatur: Cùm veſtigamus quid ſit certum, ita debemus ejicere omnia, quæ certa non ſunt, aut aliquo modo dubia, ut illis nullo pacto utamur, adeoq; ea ſpectem⁹ perinde quaſi non eſſent, aut potiùs ea non ſpectemus omnino, ſed ab iis penitus abducamus animum: legitima quoque eſt, tuta, tritaque etiã à Tyronibus, atque affinitatẽ habet tantam cum præcedenti, u ab ea vix differat.

Reſp. 3. Si dicta lex ita ſumatur: Cùm veſtigamus quid certùm ſit, ita debemus rejicere dubia omnia, ut ponamus ea de facto non eſſe, aut eſſe illorum oppoſitum reverà, ut utamur ea ſuppoſitione tanquam certo aliquo fundamento, ſive utamur iis non exiſtentibus, aut nitamur eorum non exiſtentiâ; Illegitima eſt, fallax, & cum bona pugnans Philoſophia, ut quæ ſupponat dubii aliquid, & incerti ad veſtigandum verum, & certum, aut quæ ſupponat tanquam certum, id quod alio atque alio modo ſe poteſt habere, puta ea quæ dubia ſunt de facto non exiſtere, cùm fieri poſſit ut exiſtant.

Reſp. 4. Si quis ea lege intellecta, aut paulò antè, vellet uti ad veſtigandum verum, certumque, is oleum & operam perderet, ac verſaret molam citra mercedem, ut qui non magis conficeret id quod quærit, quàm illius oppoſitum. Vis exemplum? Veſtigat aliquis an poſſit eſſe corpus, aut corporeus, eóque inter cætera utitur, Non eſt certum, corpus aliquod exiſtere. Ergo ex lege lata ponam, & dicam oppoſitum, Nullum corpus exiſtit. Tum reſumet, Nullum corpus exiſtit. Sum verò ego, & exiſto, ut mihi aliunde probè compertum eſt. Ergo non poſſum eſſe corpus. Præclare quidem, at ecce ut eodem ex capite ducat oppoſitum. Non eſt certum, ait, aliquod corpus exiſtere. Ergo ex lege ponam, dicamque, Nullum corpus exiſtit. At quale illud, Nullum corpus exiſtit? H

Dubium ſanè, & incertum quis illud præſtet? unde? Confecta res eſt. Dubium illud eſt, Nullum corpus exiſtit. Ergo ex lege dicam, aliquod corpus exiſtit. Sum verò, & exiſto. Ergo poſſum corpus eſſe, ſi aliud vetat nihil. En poſſum eſſe corpus, & non poſſum eſſe corpus. An feci ſatis? Vereor ut ne planè fecerim, quantum ex quæſitis ſequentibus colligo. Itaque

N O T Æ.

HIc in duabus primis reſponſionibus omne id approbat, quod de re propoſita cenſui quodve ex meis ſcriptis elici poteſt: *Sed addit* eſſe communiſſimum, tritumque etiam à Tyronibus. *In duabus autem ultimis id reprehendit quod me cenſuiſſe vult credi, quamvis ſit tam abſurdum ut in mentem nullius hominis ſani venire poſſit. Aſtutè ſanè; ut quicunque Meditationes meas non legerunt, vel non tam attentè legerunt, ut rectè ſciant quid in iis contineatur, ipſius auctoritate commoti, me ridiculas opiniones habere arbitrentur; Atque ut aliis, qui id non creaent, ſaltem perſuadeat, nihil à me allatum, quod non ſit communisſimum, tritumque etiam à Tyronibus. Ego verò de hoc ultimo non diſputo. Neque ullam unquam ex novitate mearum opinionum laudem quæſivi: Nam contrà ipſas omnium antiquisſimas puto, quia verisſimas; Et nulli rei magis ſoleo ſtudere, quam ſimplicisſimis quibusdam veritatibus animadvertendis, quæ cum mentibus noſtris ſint innatæ, ſtatim atque alius admonetur, non putat ſe illas unquam ignoràſſe. At certè facile poteſt intelligi, hunc auctorem non aliam ob cauſam mea impugnare, quàm quia & bona, & nova eſſe arbitratur: Nam ſane, ſi tam abſurda crederet ac fingit, contemptu & ſilentio potiùs, quàm tam longâ & affectatâ refutatione digna judicàſſet.*

H Ergo ex lege lata ponam & dicam oppòſitum. *Vellem ſcire quibus in tabulis iſtam unquam legem ſcriptam invenerit: Jam quidem ſupra ſatis illam inculcavit; Sed ibi etiam ſatis negavi meam eſſe; nempe in notis ad verba* Credere, dicere, ponere oppoſitum ejus quod dubium eſt; *Nec ille, opinor, meam eſſe ſuſtinebit, ſi ea de re interrogetur; induxit enim me, ſupra in 3. §. de iis quæ dubia ſunt ſic loquentem,* Nec pones, nec negabis, neutro uteris, ut[illegible] habebis velut falſum; *Ac paulo poſt in ſuo doctrinæ meæ ſyllabo, oportere* aſſenſionem ſuam à dubio, tanquam ab apertè falſo, cohibere; ac voluntate planè in contrarium versâ opinionem ſuam de eo tanquam falſam & imaginariam fingere, *quod plane aliud eſt, quàm* ponere & dicere oppoſitum, *ita ſcilicet ut iſtud oppoſitum pro vero habeatur, quemadmodum hîc ſupponit. Atque ubi ego in 1 Meditatione dixi, me velle aliquandiù conari mihi perſuadere oppoſitum eorum quæ antea temere crediderам, ſtatim addidi id velle, ut velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus non magis in unum quàm in aliud propenderem, non autem ut alterutrum pro vero ſumerem, idve tanquam ſcientiæ ſummè certæ fundamentum ſtatuerem, ut alibi etiam cavillatur. Itaque vellem ſcire quo inſtituto legem illam ſuam attulerit; Si ut ipſam mihi affingat; deſidero ejus candorem; patet enim ex dictis ipſum*

ipſum rectè ſcire meam non eſſe, quia fieri non poteſt, ut quis putet utrumque habendum eſſe velut falſum, ſicut dixit me putare, ac ſimul unius oppoſitum ponat & dicat eſſe verum, ut in hac lege habetur; Si verò tantùm animi cauſa ipſam attulit, ut aliquid haberet quod impugnaret, miror acumen ejus ingenii, quod nihil magis veriſimile aut ſubtile potuerit excogitare; Miror otium, quod tam multa verba impenderit, in refutanda opinione tam abſurda, ut nequidem ulli puero ſeptuenni probabilis videri poſſit. Notandum enim eſt illum huc uſque nihil prorſus præter ineptiſſimam iſtam legem impugnâſſe; Miror denique vim ejus imaginationis, quòd cùm tantùm in iſtam vaniſſimam, & ex cerebro ſuo eductam chimeram præliaretur, eodem tamen plane modo compoſuerit gradum, iiſdemque ſemper uſus ſit verbis, ac ſi me adverſarium habuiſſet, ſibique repugnantem coram vidiſſet.

QUÆSTIO SECUNDA.

An ſit bona Methodus philoſophandi, per abdicationem dubiorum omnium?

QUæris 2. An bona ſit methodus philoſophandi per abdicationem eorum omnium, quæ quovis modo dubia ſunt. Hanc niſi methodum fuſiùs aperias, non eſt quod à me reſponſum exſpectes: ſic verò facis.

Ut philoſopher, ais, ut veſtigem ſitne aliquid certi, & ſummè certi, & quid illud ſit, ſic facio. Omnia quæ olim credidi, quæ antehac ſcivi, cùm dubia ſint, I & incerta, pro falſis habeo, atque penitus abdico, ac mihi perſuadeo nec eſſe terram, nec cœlum, nec quidquam eorum, quæ olim credidi in mundo eſſe, ſed nec mundum ipſum, nec corpus ullum, nec mentem, verbo dico, nihil. Tum factâ illâ generali abdicatione, atque obteſtatus nihil eſſe, penitus philoſophiam ingredior meam, eâque duce verum & certum veſtigo cautè, prudenter, perinde tanquam eſſet Genius aliquis potentiſſimus, & callidiſſimus, qui me vellet in errorem inducere. Quare ut ne decipiar circumſpicio attentè, atque illud habeo planè conſtitutum nihil admittere, quod non ſit iſtiuſmodi, ut in eo, quantumvis nitatur Genius ille vaferrimus, mihi nullo modo poſſit imponere, ſed ne ipſe quidem poſſim à me extorquere, id ut eſſe diſſimulem, nedum negem. Cogito igitur, volvo, & revolvo, quoad occurrat aliquid tale, atque illud ubi offendi, eo tanquam Archimedeo puncto utor ad eruenda cætera, eoque pacto alia ex aliis certa, penitus & explorata indipiſcor.

Præclarè omnino, ac, ſpeciem quod attinet, facile reſponderem Methodum illam videri mihi illuſtrem, & eminentem: verum, quia reſponſum exſpectas accuratum, nec illud à me reddi poteſt, niſi antea uſu & exercitatione aliqua tentem illam tuam Methodum, tritam tutamque ineamus viam; exploremus ipſi, quid in ea ſit tandem; & quia flexus illius nôſti, calles, & diverticula, teque in

ea diu

ea diu exercuiſti, ducem mihi te præbe. Age, fare, expeditum habes aut ſocium, aut diſcipulum: quid jubes? Ad illud iter, etſi novum, & mihi tenebris non aſſueto formidandum, accedo lubens, adeo me veri ſpecies potenter allicit. Audio te, jubes id faciam, quod te facientem videro; ibi pedem figam, ubi fixeris. Præclara ſanè imperandi ducendique ratio eſt. Ut mihi places. Audio.

§. I. *Aditus aperitur in Methodum.*

Principio, ais, ut vetera revolvolvi animo, cogor tandem fateri nihil eſſe ex iis, quæ olim vera putabam, de quo non liceat dubitare, idque non per inconſiderantiam, vel levitatem, ſed propter validas & meditatas rationes, ideóque etiam ab iisdem non minus, quàm ab apertè falſis aſſenſionem eſſe cohibendam, ſi quid certi velim invenire. Quare non malè agam, ſi voluntate planè in contrarium versâ, meipſum fallam, ac veteres illas opiniones aliquandiu omnino falſas imaginariasque eſſe fingam, donec tandem velut æquatis præjudiciorum ponderibus nulla amplius prava conſuetudo judicium meum à rectâ rerum perceptione detorqueat. Supponam igitur Genium aliquem malignum, eundemque ſummè potentem & callidum omnem ſuam induſtriam in eo poſuiſſe, ut me falleret. Putabo cœlum, aërem, terram, colores, figuras, ſonos, cunctaque externa nihil aliud eſſe quàm ludificationes ſomniorum, quibus inſidias credulitati meæ tendit. Perſuadebo mihi nihil planè eſſe in mundo, nullum cœlum, nullam terram, nullas mentes, nulla corpora; ajo nullas mentes, nulla corpora, &c. hæc

K meta ſit, & princeps meta. Conſiderabo me ipſum tanquam manus non habentem, non oculos, non carnem, non ſanguinem, non aliquem ſenſum, ſed hæc omnia me habere falsò opinantem. Manebo obſtinatè in hac meditatione defixus.

Hic ſi placet ſubſiſtamus aliquantulum, ut novos reſumamus ſpiritus. Rei novitas me nonnihil commovit. Jubes abdicem vetera omnia?

Jubeo, ais, omnia.

L Omniane? omnia qui dicit, nihil excipit.

Omnia, addis.

Ægre ſanè, facio tamen. At oppido durum eſt; atque ut ingenuè fatear, non ſine ſcrupulo id facio; ac niſi eum mihi eximis, vereor ut ne pro voto aditus ille noſter ſuccedat. Fateris vetera omnia dubia eſſe, &, ut ais, coactus fateris. Quid-

M ni eam mihi vim pateris inferri, ut etiam ipſe coactus fatear? Quid te, quæſo, coëgit? Audivi quidem ex te modo validas fuiſſe, & meditatas rationes; at quæ ſunt illæ tandem? ſi validæ: cur abdicas? quin retines? ſi dubiæ, & ſuſpicionum plenæ, quâ te illæ vi coëgere?

En, ais, ſunt in propatulo. Has uti fundibularios, ſoleo præmittere, ut pugnam inchoent. Nempe ſenſus nos aliquando decipiunt. Aliquando ſomniamus. Delirant interdum nonnulli, atque ea ſe videre credunt, quæ minimè vident, quæ nusquam ſunt. Dixi-

Dixiſti? Validas cùm promiſiſti, cùm meditatas; exſpectavi certas, & omnis dubitationis expertes, quales nempe tua depoſcit libella, quâ nunc utimur, uſque adeo accuratâ, ut vel umbram dubitationis recuſet. An verò ſunt tales illæ tuæ? non dubitationes meræ, & ſuſpiciones dumtaxat? Senſus nos aliquando decipiunt. Aliquando ſomniamus. Delirant nonnulli. Id verò unde habes certo, & citra dubitationem ullam, & ex regula illa tua, quam ſemper habes in manibus: *Summopere cavendum eſt nequid ut verum admittamus, quod non poſſimus probare verum eſſe?* An fuit tempus aliquod, in quo diceres certo: Indubitanter nunc me ſenſus decipiunt, hoc probè ſcio: Nunc ſomnio; paulo antè ſomniabam: hic phreneſim patitur, & videre ſe putat quæ minime videt, nec mentitur? ſi fuiſſe dicis; vide ut probes: imo vide ne Genius ille malus, cujus tu meminiſti, forſan illuſerit tibi: atque omnino verendum eſt, ne dum dicis modo tanquam validi aliquid, & meditati, Senſus nos aliquando decipiunt; vafer ille digito te commonſtret, & illudat illuſo. Si vero negas; cur tam fidenter aſſeris, ſomniàmus interdum. Quin ex lege tua prima ſic tecum ſtatuis? Non N
eſt omnino certum ſenſus nos aliquando decepiſſe; ſomniâſſe nos aliquando, aliquando delirâſſe homines. Ergo ſic dicam, & ſtatuam, Numquam nos ſenſus decipiunt, ſomniamus nunquam, delirat nemo.

At, ais, ſuſpicor.

Hic nempe ſcrupulus meus. Ubi pedem admovi, validas illas rationes ſenſi molles, & inſtar ſuſpicionum evanidas, adeóque premere formidavi. Suſpicor.

Ita, ais, ſuſpicor. Sat ſi ſuſpicere. Sat ſi dicas, vigilemne, an dormiam neſcio. Neſcio an me ſenſus fallant, an non fallant.

Tuâ pace dixero; haud mihi eſt ſatis: nec planè video cur ita colligas, Vigilemne an ſomniem neſcio. Ergo aliquando ſomnio. Quid, ſi nunquàm? O
quid, ſi ſemper? quid, ſi ne ſomniare quidem poſſis? te verò cachinnis excipiat Genius eo, quia tibi tandem ſuaſit ſomniare te aliquando, te decipi, cùm id minimè fiat? Credo mihi, ex quo Genium illum induxiſti, ex quo validas & meditatas rationes ad illud forſan revocâſti, malum induxiſti, à quo boni habeas nihil. Quid, ſi catus ille omnia tibi velut dubia & nutantia proponat, cùm firma ſint, cum certa, atque eâ quidem mente, ut cùm abdicaris omnia, nudum te in foveam agat præcipitem? Num conſultiùs egeris, ſi priuſquam te abdices, certam tibi legem proponas, ex qua, quæ abdicabuntur, bene ſint abdicata? Magna pro- P
fectò res eſt, & momenti ſummi generalis illa veterum abdicatio; ac ſi me audis, cogitationes tuas vocabis in ſenatum, ut feriò deliberes.

Imò, ais, plus æquo diffidentiæ indulgere non poſſum, ac ſcio nihil indè periculi vel erroris ſequuturum.

Quid ais, ſcio? an certò, & citra dubitationem omnem, ut hæ ſaltem reliquiæ Q
tanti naufragii Veritatis tholo appendantur; aut, quia novam Philoſophiam aperis, deque familia cogitas, hoc in propylæo literis aureis inſcribatur, *Plus æquo*

diffidentiæ indulgere non poſſum; ut, inquam, adyta illa tua intraturi jubeantur
vetus illud ponere, 2 & 3 faciunt 5. hoc verò retinere, Plus æquo diffidentiæ in-
dulgere non poſſum? At ſi Tyroni contingat ut obmurmuret, ut illud frangat
dentibus, Ponere jubeor illud vetus à nemine unquam vocatum in dubitationem,
2 & 3 faciunt 5, quia fieri poteſt, ut mihi Genius illudat aliquis; jubeor vero re-
R tinere, hoc anceps, hoc rimarum plenum, Plus æquo diffidentiæ indulgere non
poſſum; quaſi in eo mihi Genius non poſſit imponere? quid dices? Et verò an
tu mihi illud præſtabis, ut non verear modò, non formidem, metus mihi non ſit
à malo Genio? ſanè me licèt confirmes manu & verbo, non ſine timore ingen-
ti nimiæ diffidentiæ hæc vetera & mihi prope ingenita abdico & ejuro velut falſa.
Argumentum in Barbara rectè concludit. Item ſum aliquid conſtans ex cor-
pore & anima: ac, ſi mihi licet ex vultu, & voce conjicere, nequidem ipſe tu, qui
ducem te cæteris præbes, qui viam munis, immunis es à formidine. Age in-
T genuè, & candidè, ut ſoles, an ſine ſcrupulo hoc vetus abdicas, Habeo ideam cla-
ram & diſtinctam Dei? an illud, Id omne verum eſt, quòd valde clare & diſtin-
ctè percipio? An iſtud, Cogitare, nutriri, ſentire, minimè pertineant ad corpus,
ſed ad mentem? quid ſexcenta id genus perſequar? de iiſdem feriò anquiro; re-
ſponde, amabo te; potes hoc in exitu veteris Philoſophiæ, & in aditu novæ hæc
excutere, exuere, ejurare velut falſa, ajo ex animo? An dices, & pones oppoſi-
tum, nunc, modò Non habeo ideam claram & diſtinctam Dei. Malè hactenus
credidi nutriri, cogitare, ſentire, ad corpus minimè pertinere, ſed ad mentem?
Sed ô me propoſiti immemorem! quid feci? totum me tibi principio commi-
ſeram, me ſocium, me diſcipulum, & ecce hæreo in aditu, & meticuloſus, &
obſtinatus. Ignoſce; peccavi largiter, & tenuitatem ingenii mei probavi dun-
taxat. Debueram omni metu poſito in abdicationis caliginem intrepidè me in-
ferre, & hæſi, & reſtiti. Compenſabo, ſi parcis, & factum malè amplâ ac libe-
rali manumiſſione veterum omnium planè delebo. Abdico, abjuro vetera om-
nia. Nec ægrè feres ſi cœlum, aut terram, quæ nulla eſſe vis, non obteſter.
Nihil eſt omnino, nihil. Age, præi, ſequor. Te ſanè facilem! ſi præire non
renuis.

N O T Æ.

I QUæ antehac ſcivi, cùm dubia ſint. *Hic poſuit* ſcivi *pro* ſcire putavi. *Eſt
enim contrarietas inter verba* ſcivi *&* dubia ſunt: *Quam tamen haud dubie
non animadvertit, nec illi eſt malitia tribuendum. Alioquienim non tam leviter
attigiſſet; ſed fingens à me eſſe profectam, multis ipſam verbis exagitaſſet.*

K Ajo nullas mentes, nulla corpora. *Hoc ait, ut infra diu multumque caville-
tur, quod initio, cùm ſupponerem Mentis naturam nondum mihi eſſe ſatis perſpe-
ctam, illam inter res dubias enumerarim; poſtea vero, advertens rem quæ cogitat
non poſſe non exiſtere, illamque rem cogitantem nomine* Mentis *appellans, dixerim
Mentem exiſtere: Tanquam ſi fuiſſem oblitus me priùs idem negaſſe, cum Mentem*

pro

pro re mihi ignota ſumebam; Et tanquam ſi ea, quæ tunc, quia mihi dubia erant, negabam, in perpetuum neganda eſſe cenſuiſſem, nec fieri poſſet, ut evidentia & certa mihi poſtea redderentur. Notandumque ipſum ubique conſiderare dubitationem, & certitudinem, non ut relationes cognitionis noſtræ ad objecta, ſed ut proprietates objectorum quæ perpetuò ipſis inhæreant, adeò ut ea, quæ ſemel dubia eſſe cognovimus, non poſſint unquam reddi certa. Quod tantum ejus bonitati, non malitiæ eſt tribuendum.

Omniane? *Hic cavillatur in verbo* Omnia, *ut ſupra in verbo* Nihil, *inaniter.*

Coactus fateris. *Hic ludit in verbo* coactus *æquè inaniter. Ea enim ſunt ſatis validæ rationes ad cogendum nos ut dubitemus, quæ ipſa dubia ſunt, nec proinde retinenda: ut jam ſupra notatum eſt. Atque validæ quidem ſunt, quandiu nullas alias habemus, quæ dubitationem tollendo certitudinem inducant; Et quia tales nullas inveniebam in 1. Meditatione, quantumvis circumſpicerem, & meditarer, idcirco eas, quas habui ad dubitandum, dixi eſſe validas, & meditatas. Sed hoc non eſt ad captum noſtri auctoris, addit enim:* Validas cùm promiſiſti, exſpectavi certas, quales tua depoſcit libella, *tanquam ſi hæc quam fingit libella ad ea quæ in prima Meditatione dicta ſunt, referri poſſit. Et paulò poſt ait,* An fuit tempus aliquod in quo diceres certo, Indubitanter nunc me ſenſus decipiunt, hoc probè ſcio, &c. *Non videns hic rurſus ineſſe contrarietatem, quod aliquid indubitanter teneatur, & ſimul de illo ipſo dubitetur. Nempe eſt vir bonus.* M

Cur tam fidenter aſſeris, ſomniamus interdum. *Hic rurſus ſine malitia errat: Nihil enim prorſus fidenter aſſerui, in prima Meditatione, quæ tota dubitationis plena eſt, & ex qua ſola hæc verba deſumſit: Eademque ratione potuit in ea invenire, ſomniamus nunquam, atque ſomniamus interdum. Et cùm paulò poſt addit,* Nec planè video cur ita colligas, Vigilemne an ſomniem neſcio. Ergo aliquando ſomnio: *affingit mihi ratiocinationem ſe ſolo dignam, quia nempe eſt vir bonus.* N

Quid, ſi catus ille (*Genius*) omnia tibi velut dubia & nutantia proponat, cùm firma ſint, cùm certa? *Hic clarè patet, quod ſupra monui, dubitationem & certitudinem conſiderari ab illo tanquam in objectis, non tanquam in noſtra cogitatione. Alioqui enim quomodo poſſit fingere aliquid mihi proponi tanquam dubium, quod non eſſet dubium, ſed certum, cùm ex hoc ſolo, quod proponatur ut dubium, dubium reddatur. Sed forte Genius impedivit, ne videret eſſe repugnantiam in ſuis verbis. Dolendum eſt quod ejus cogitationi Genius ille tam ſæpe obverſetur.* O

Magna profectò res eſt, & momenti ſummi generalis illa veterum omnium abdicatio: *Hoc ego ſatis monui in fine reſponſionis ad 4. objectiones; atque in præfatione harum Meditationum, quas idcirco non niſi ſolidioribus ingeniis legendas obtuli; Præmonui etiam illud idem valde expreſſe in Diſſertatione de Methodo Gallicè edita anno 1637 pag. 16 & 17. Ubi quia duo genera ingeniorum de-* P

ſcripſi, quibus abdicatio iſta ſummopere eſt vitanda, ſi forte horum alterutrum in Auctore noſtro reperiatur, non mihi debet imputare ſuos errores.

Q Quid ais ſcio &c. *Cùm dixi me ſcire nihil mihi periculi eſſe ex illa abdicatione, addidi,* quia tunc non rebus agendis, ſed tantùm cognoſcendis incumbebam : *Ex quo tam clare patet, me ibi tantum loquutum eſſe de morali ſciendi modo, qui ſufficit ad vitam regendam, & quem à Metaphyſico illo, de quo hic quæſtio eſt, plurimum differre ſæpe inculcavi, ut ſolus Auctor noſter id videatur poſſe ignorare.*

R Hoc anceps, hoc rimarum plenum, Plus æquo diffidentiæ indulgere non poſſum. *Hic rurſus repugnantia eſt in ejus verbis. Nemo enim neſcit eum qui diffidit, quandiu diffidit, nec proinde quicquam affirmat, nec negat, ne ab ullo quidem Genio in errorem induci poſſe; à quo tamen eum, qui 2 & 3 ſimul addit, poſſe decipi probat exemplum, quod ſupra ipſemet attulit, de eo qui quater numerabat horam primam.*

S Non ſine timore ingenti nimiæ diffidentiæ hæc vetera abdico, &c. *Etſi multis hic verbis conetur perſuadere non eſſe nimium diffidendum, notatu tamen dignum eſt, illum ne minimam quidem ſpeciem rationis afferre ad id probandum, niſi tantùm quòd timeat, ſive diffidat ne non ſit diffidendum. In quo rurſus repugnantia eſt, nam ex eo quod timeat tantùm, non autem certò ſciat ſibi non eſſe diffidendum, ſequitur ipſi eſſe diffidendum.*

T An ſine ſcrupulo vetus hoc abdicas, Habeo ideam claram & diſtinctam Dei? an illud, Id omne verum eſt, quod valde clarè & diſtinctè percipio? *Vetera hac vocat, quia timet ne pro novis & à me primum animadverſis habeantur. Sed per me licet. Scrupulum etiam vult injicere de Deo, ſed obiter tantùm : forte ne qui nôrunt quàm ſtudiosè omnia quæ ad pietatem, ac generaliter ad mores ſpectant, ab hac abdicatione exceperim, ipſum calumniari arbitrentur. Denique non videt abdicationem non pertinere niſi ad eum, qui nondum quicquam clare ac diſtincte percipit. Ut exempli causâ Sceptici, quibus eſt familiaris, nihil unquam, quatenus Sceptici, clare perceperunt; Ex hoc enim ipſo quod aliquid clare percepiſſent, de eo dubitare, ac Sceptici eſſe deſiiſſent. Et quia vix etiam alii ulli ante iſtam abdicationem quicquam clare unquam percipiunt, eâ ſcilicet claritate quæ ad certitudinem metaphyſicam requiritur, idcirco hæc abdicatio perutilis eſt iis qui tam claræ cognitionis ſunt capaces, illamque nondum habent; Non autem auctori noſtro, ut res judicat, ſed exiſtimo ipſi ab illa ſtudioſe eſſe cavendum.*

V An iſtud, Cogitare, nutriri, ſentire, minimè pertinent ad corpus, ſed ad mentem? *Hæc verba refert tanquam mea, & ſimul tanquam tam certa, ut à nemine in dubium poſſint revocari : Sed tamen nihil magis notabile eſt in meis Meditationibus, quàm quòd nutritionem referam ad ſolum corpus, non autem ad mentem, ſive ad eam hominis partem quæ cogitat. Adeò ut ex hoc uno clare probetur, primo illum eas minime intelligere, quamvis refutandas ſuſceperit, falſumque*

ſumque eſſe ex eo quod in 2 ex vulgi opinione loquens nutritionem ad animam retulerim; Ac deinde ipſum multa pro indubitatis habere quæ non ſine examine ſunt admittenda. Sed tandem hic in fine veriſſimè concluſit, ſe in his omnibus tenuitatem ingenii ſui probâſſe dumtaxat.

§. 2. *Paratur ingreſſus in Methodum.*

VEtera, ais, ubi abdicavi omnia, philoſophari ſic incipio: Sum, cogito: Sum dum cogito. Hoc pronunciatum, Ego exiſto, quoties à me profertur, vel mente concipitur, neceſſario eſt verum. X

Præclarè vir eximie, Archimedeum punctum occupas: mundum haud dubie, ſi lubet, movebis. En jam nutant omnia. At te quæſo, vis enim opinor ad vivum reſecari omnia, ut nihil ſit tua in Methodo non aptum, non cohærens, non neceſſarium, cur mentis meminiſti, cùm ais, mente concipitur? An non exulare juſſiſti corpus, & mentem? Sed fortè excidit, adeò eſt arduum, etiam expertis, obliviſci penitus eorum, quibus à pueris aſſuevimus, ut mihi rudi, ſi fors vacillem, haud malè ſit ſperandum. Sed perge obſecro. Y

Denuo, ais, meditabor quidnam ſim, quidnam me olim crediderim, priusquam in has cogitationes incidiſſem, ex quo deinde ſubducam, quidquid allatis rationibus, vel minimum potuit infirmari, ut ita præcisè remaneat illud tantùm, quod certum eſt, & inconcuſſum.

Audebone, priusquam intro pedem feras, ex te ſciſcitari, quo conſilio, tu, qui vetera omnia tanquam dubia & falſa abdicaris ſolemni ritu, ea iterum velis inſpicere: perinde quaſi ex panniculis illis ſperes certi aliquid? Quid, ſi male olim de te crediditi? imo, quia omnia, quæ paulo antè ejuraſti, dubia erant, & incerta (ſecùs cur abdicaſſes?) quî fiet, ut eadem modo dubia non ſint & incerta? niſi fortè abdicatio illa ſit veluti quoddam Circæum medicamentum, ut ne dicam lixivium? Quanquam malo ſuſpicere conſilium tuum, & venerari. Sæpe fit, ut, qui amicos inducunt in palatia & baſilicas videndi causâ, poſticis familiaribus, non prætorio, aut decumana porta ingrediantur. Sequor etiam per ſpecus ſubterraneos, dum ad veritatem adſpirem aliquando.

Quidnam igitur, ais, antehac me eſſe putavi? Hominem ſcilicet.

Hic etiam patiere artem tuam admirer, qui, ut certa veſtiges, utare dubiis; ut nos educas in lucem, jubeas in tenebras mergi. Vis conſulam quem me olim eſſe crediderim; vis reſumam centonem illum veterem, & detritum, & jam diu abdicatum, Sum homo. Quid, ſi Pythagoras, aut ex diſcipulis illius unus aliquis hic adſit? Quid, ſi dicat tibi fuiſſe ſe olim Gallum Gallinaceum? ut ne ceritos, & phanaticos, & deliros, & phreneticos inducam. Sed peritus es, & doctor expertus: flexus nôſti, & diverticula, ſperabo bene. Z

Quid eſt homo? ais.

Si vis ut reſpondeam, rogem antè permitte. Quem quæris hominem? aut nihil quæris, cum quæris Quid ſit homo? An homo ille, quem mihi fingebam antea, quem me eſſe credebam, & quem, ex quo abdicavi tua gratia, pono me non eſſe? Hunc ſi quæris, ſi quem mihi formabam malè, eſt conflatum quoddam ex anima, & corpore: An feci ſatis? Opinor, quia ſic pergis.

N O T Æ.

X PHiloſophari ſic incipio: Sum, cogito; Sum dum cogito. *Notandum eſt illum hic fateri, initium philoſophandi, ſive initium firmæ alicujus propoſitionis ſtatuendæ, à me factum eſſe à cognitione propriæ exiſtentiæ: ut ſciatur ipſum aliis in locis, ubi finxit me illud à poſitiva ſive affirmativa dubiorum omnium abdicatione feciſſe, contrarium ejus quod revera ſentiebat affirmaſſe. Non addo, quàm ſubtiliter hic me Philoſophari incipientem inducat, Sum, cogito &c. ſatis enim in omnibus, vel me tacente, candor ejus agnoſci poteſt.*

Y Cur mentis meminiſti, cùm ais, mente concipitur? An non exulare juſſiſti corpus & mentem? *Jam dudum præmonui illum parare has argutias ex verbo mentis. Sed* Mente concipitur *nihil hic aliud ſignificat, quàm cogitatur; & ideò malè ſupponit fieri mentionem Mentis quatenus eſt pars hominis. Præterea etſi corpus, & mentem, cum reliquis omnibus antea rejecerim, tanquam dubia, ſive nondum à me clarè percepta, hoc non impedit quominus eadem poſtea reſumam ſi contingat ut ipſa clarè percipiam. Sed nempe Auctor noſter hoc non capit, quia putat dubitationem eſſe aliquid objectis inſeparabiliter inhærens: Quærit enim paulò poſt,* Qui fiet ut eadem modo (*quæ ſcilicet antea dubia erant*) non ampliùs dubia ſint, & incerta? *Vultque me ipſa ſolemni ritu ejuraſſe; Ac miratur artem meam, qui, ut certa veſtigem, utar dubiis, &c. tanquam ſi pro fundamento Philoſophiæ ſumpſiſſem, dubia omnia ſemper habenda eſſe pro falſis.*

Z Vis conſulam quem me olim eſſe crediderim; vis reſumam centonem illum &c. *Utar hic exemplo valdè familiari, ad facti mei rationem ipſi explicandam, ne deinceps illam non intelligat, aut ſe non intelligere auſit ſimulare. Si fortè haberet corbem pomis plenam, & vereretur, ne aliqua ex pomis iſtis eſſent putrida, velletque ipſa auferre, ne reliqua corrumperent; quo pacto id faceret? An non inprimis omnia omnino ex corbe rejiceret; ac deinde ſingula ordine perluſtrans, ea ſola, quæ agnoſceret non eſſe corrupta, reſumeret, atque in corbe reponeret, aliis relictis? Eadem ergo ratione, ii qui nunquam rectè philoſophati ſunt, varias habent in mente ſua opiniones, quas cum à pueritia coacervare cœperint, meritò timent ne pleraque ex iis non ſint veræ, ipſaſque ab aliis ſeparare conantur, ne ob earum miſturam reddantur omnes incertæ: Hocque nullâ meliore viâ facere poſſunt, quàm ſi omnes ſimul & ſemel, tanquam incertas falſaſve rejiciant; ac deinde ſingulas ordine perluſtrantes eas ſolas reſumant, quas veras & indubitatas eſſe cognoſcent. Atque ita non male initio omnia rejeci: deinde advertens nihil certius evidentiuſque à me cognoſci, quàm quod ego cogitans exiſterem, non male etiam hoc primum aſſerui; ac deni-*

ac denique non male quæſivi poſtea, quem me olim eſſe credidiſſem, non ut eadem omnia de me adhuc crederem, ſed ut, ſi quæ perciperem vera eſſe, reſumerem; ſi quæ falſa, rejicerem; & ſi quæ incerta, in aliud tempus examinanda reſervarem. Unde patet Auctorem noſtrum inepte hoc vocare artem eliciendi certa ex incertis, *vel, ut infrà,* Methodum ſomniandi; *Et ea, quæ hic de Pythagoræ gallo gallinaceo, atque in duobus ſequentibus paragraphis de aliorum opinionibus, circa naturam corporis, & animæ, nugatur, nihil plane ad rem pertinere: Cum ego nec debuerim, nec voluerim recenſere quicquid alii unquam de iis crediderunt, ſed tantum quid ſponte, ac naturâ duce, mihi olim viſum fuerit, aut vulgo aliis videatur, ſive id verum ſit, ſive falſum; quia non recenſui ut ipſa crederem, ſed tantum ut examinarem.*

§. 3. *Quid corpus.*

Quid, ais, corpus! Quid per corpus intelligebam olim?

Non ægrè feres ſi omnia circumſpiciam, ſi ubique verear, ut ne in plagas incidam; quare quonam quæſo de corpore interrogas? An de eo, quod mihi olim in animo proponebam certis ex proprietatibus conſtans, & quidem, ut ſuppono ex legibus abdicationis, malè? an de quovis alio, ſi fortè eſſe poteſt? quid enim ſcio? dubito, poſſit, nec ne. Si primum quæris, facilè reſpondebo: Per corpus intelligebam illud omne, quod aptum eſt figurâ aliquâ terminari, loco circumſcribi, ſpatium ſic replere, ut ex eo aliud omne corpus excludat, ſenſu percipi, nec non moveri ab alio quopiam à quo tangatur. En primum quod ita intellexi, ut quidquid haberet, ea, quæ percenſui, illud à me vocaretur corpus, nec continuò tamen putarem præter illud nihil aliud aut eſſe aut vocari poſſe corpus; maximè cùm aliud ſit, Intelligebam per corpus hoc, aut illud; Aliud, Intelligebam nihil præter hoc, aut illud eſſe corpus. Si ſecundum, reſpondebo ex Recentiorum Philoſophorum opinione; Neque enim tam ſenſum meum exigis, quam quid ſentire quis poſſit. Per corpus intelligo illud omne quod aptum eſt vel loco circumſcribi, ut lapis; vel definiri loco, adeo ut ſit in eo toto totum, & totum in quavis parte, ut indiviſibilia quantitatis, aut lapidis, & ſimilium, quæ nonnulli recentiores inducunt ad inſtar Angelorum, aut animarum indiviſibilium, & docent non ſine plauſu, ſaltem ſuo, & videre eſt apud Oviedonem: vel extendi actu, aut lapis; vel virtute, ut dicta indiviſibilia: vel eſſe partibilia in partes aliquot, ut lapis; vel impartibile, ut indiviſibilia præfata; vel moveri ab alio, ut lapis ſurſum: vel à ſe, ut lapis deorſum: vel ſentire, ut canis; vel cogitare, ut Aa ſimia? vel imaginari, ut mulus: ac ſi quid olim offendi, quod aut moveretur ab alio, vel à ſe, quod ſentiret, quod imaginaretur, quod cogitaret, id, aliud niſi obſtitit, vocavi corpus, & etiam nunc voco.

At male, ais, & perperam. Namque habere vim ſeipſum movendi, item ſentiendi vel cogitandi nullo pacto ad naturam corporis pertinere judicabam.

Judi-

Judicabas? Quia dicis, credo; liberæ ſunt cogitationes. At dum ita cogitabas, ſuum cuique ſenſum ſinebas eſſe liberum: neque eum te credam, ut eſſe volueris arbiter cogitationum omnium, has ut rejiceres, illas probares: niſi fortè aliquis tibi fuit canon certus, & expeditus, de quo quia ſiluiſti, cùm nos abdicare juſſiſti omnia, utar conceſſa nobis à natura libertate. Olim judicabas; judicabam olim: Ego quidem ſic, tu vero aliter, fortè ambo malè; certè non ſine dubitatione aliquâ, ſi quidem & tibi, & mihi primò in aditu exuenda fuit ea vetus opinio. Quare ut ne diu lis iſta protrahatur, ſi tuo peculiari ex ſenſu corpus velis definire, uti primo loco factum eſt, nihil vero; ultrò admitto; dum ſis memor tuâ illâ definitione non omne univerſim corpus, ſed certum quoddam genus à te comprehenſum deſcribi, omitti verò cætera, quæ ex virorum doctorum mente, an ſint, an eſſe poſſint, vocantur in diſceptationem, aut ſanè de quibus nihil certò, eâ ſaltem, quam requiris, certitudine, poſſumus definire, ſierine poſſint, an non; adeò ut rectène an ſecus definitum ſit omne corpus hactenus, dubium ſit, & incertum. Quare perge, ſi placet, dum ſequor; & ſanè tam lubens, quàm ipſa eſt lubentia, adeò me trahit nova illa & inaudita exſpectatio trahendi certi ex incerto.

N O T Æ.

Aa VEl ſentire, ut canis; vel cogitare, ut ſimia; vel imaginari, ut mulus. *Hic logomachiam parat, atque ut poſſit efficere, me male poſuiſſe differentiam inter mentem & corpus, in eo quòd illa cogitet, hoc verò non, ſed ſit extenſum, ait id omne quod ſentit, quod imaginatur, quod cogitat, à ſe corpus vocari. Sed ſane vocet etiam mulum, aut ſimiam ſi lubet atque ſi unquam poſſit efficere, ut nova iſta nomina ſint uſu recepta, ipſis uti non recuſabo. Interim verò nullum habet jus reprehendendi, quod utar receptis.*

§. 4. *Quid anima.*

Quid, ais, anima? Quid per animam intelligebam? Nempe quid hæc eſſet, vel non advertebam, vel exigui neſcio quid imaginabar inſtar venti, ignis, vel ætheris, quod craſſioribus mei partibus eſſet infuſum: ad illam verò referebam nutriri, incedere, ſentire, cogitare.

Abundè ſane. At patieris opinor hîc à te rogitem nonnihil. De animo cùm quæris, ſenſa noſtra vetera, & quæ olim de eo credidimus, expoſcis?

Ita eſt, ais.

Bb An verò putas nos ſenſiſſe bene, ut hac tua methodo nihil ſit opus? an deerraſſe neminem tantis in tenebris? ſane tam variæ ſunt, & tam diſcrepantes Philoſophorum ſententiæ circa animam, ut mirari ſatis non poſſim artem illam tuam, quæ tam vili ex fæce medicamentum certum, & ſalubre confecturam confidat. Quanquam viperino ex veneno fit theriaca. Vis igitur addam ad illam tuam de anima opinionem quid ſentiant, aut ſentire poſſint nonnulli? Bene, an

malè,

male, ex me non quæris; ſat ſi ita opinentur, ut à ſua mente abduci ſe poſſe nullis rationum momentis exiſtiment. Animam dicent nonnulli eſſe certum quoddam genus corporis ita vocitatum. Quid ſtupes? Is eorum ſenſus; nec ſine aliqua, ut putant, veri ſpecie. Nempe cum corpus appelletur, & verò ſit illud omne, quod eſt extenſum, quod trinam habet dimenſionem, quod eſt diviſibile certas in partes, cumque in equo, dicis gratiâ, aliquid animadvertant extenſum, ac partibile, putà carnem, oſſa, ac compagem illam externam, quæ incurrit in ſenſus, concludant vero vi & momento rationum, præter illam compagem eſſe adhuc internum aliquid, & illud quidem tenue, fuſum, & extenſum per compagem, & dimenſum trine, & partibile, adeò ut abſciſſo pede, abſcindatur quoque illius interni pars quædam; intelligunt conflatum equum ex duobus extenſis, & trine dimenſis, & partibilibus, adeoque ex corporibus duobus, quæ, ut differunt inter ſe, ita & nominibus diſtinguuntur, atque alterum, putà externum, Corporis appellationem retinet, alterum, quod interius eſt, vocatur anima. Porrò ſenſum quod attinet, quod imaginationem, quod cogitationem, putant illi tum ſentiendi, tum cogitandi, & imaginandi vim ineſſe animæ, ſive interno corpori, cum habitudine tamen aliqua ad externum, ſine quo nullus ſit ſenſus. Alii aliud dicent, & comminiſcentur; ut quid enim ſingula perſequar? Nec deerunt qui putent omnes omnino animas eſſe tales, quales paulò ante ſunt deſcriptæ.

Apage, ais, hoc impium.

Ita ſane, impium. At cur quæris? Quid Atheis facias? quid carneis hominibus, quorum cogitationes omnes in fæcibus ita ſunt defixæ, ut præter corpus & carnem ſentiant nihil? Imo verò quia tua illa methodo ſtabilire vis & demonſtrare hominis animum eſſe incorporeum, & ſpiritualem, id minimè debes Cc ſupponere, ſed potius ſuadere tibi adfuturos ex adverſo, qui hoc negent, qui ſaltem diſputandi gratiâ dicant id, quod ex me audiſti. Quare finge hîc illorum eſſe unum aliquem, qui roganti tibi quid ſit animus, reſpondeat, ut tute ipſe antea: animus eſt aliquid corporeum, tenue, & ſubtile, & fuſum per corpus externum, & ſenſus omnis, & imaginationis, & cogitationis principium, adeo ut 3 ſint gradus, Corpus, Corporeum, ſive animus, & Mens ſive ſpiritus, cujus exiſtentia quæritur. Quare deinceps tres illos gradus tribus his vocibus exprimamus, Corpus, Animus, Mens. Sit, inquam, qui tibi roganti ſic reſpondeat; an fecerit ſatis: ſed artem tuam nolo prævertere; ſequor. Sic ergo progrederis.

NOTÆ.

ITa eſt, ais. *Hic, & ferè omnibus aliis in locis, inducit me ſibi ea, quæ ab opinione mea plane diverſa ſunt, reſpondentem. Sed nimis tædioſum eſſet omnia ejus figmenta recenſere.* Bb

Imo verò qui ſtabilire vis & demonſtrare animum hominis eſſe incorporeum, id minime debes ſupponere. *Falsò hîc fingit me ſupponere id quod debui probare; Atque ad talia, quæ tam libere finguntur, & nulla vel minima* Cc

ratione fulciri poſſunt, nihil aliud reſponderi debet; quàm falſa eſſe. Nec ullo modo de eo, quod vocandum eſt corpus, vel animus, vel mens, diſputavi: ſed duo explicui, nempe id quod cogitat, & id quod eſt extenſum: ad quæ alia omnia referri probavi, hæcque eſſe duas ſubſtantias realiter diſtinctas rationibus evici; Unam autem ex his ſubſtantiis vocavi mentem, aliam corpus, quæ nomina ſi iis ſi diſplicent, alia poteſt iis tribuere, non repugnabo.

§. 5. *Tentatur ingreſſus in Methodum.*

Dd Benè eſt, ais, jacta ſunt fundamenta feliciter. Ego ſum, dum cogito. Hoc certum, hoc inconcuſſum. Exſtruendum deinceps, ac providendum cautè, ne mihi Genius malus imponat. Sum. Sed quid ſum? Haud dubiè aliquid eorum, quæ olim cenſebam. Eſſe verò hominem credebam: hominem habere corpus & animam. An ergo ſum corpus? an Mens? Corpus eſt extenſum, loco comprehenſum, impermeabile, adſpectabile. An quidquam illorum eſt in me; extenſio? quî in me eſſet, cùm nulla ſit? hanc principio abdicavi. An tangi poſſe, poſſe videri? Etſi ſanè putem modò me videri, me à memet tangi; atta-
Ee men non videor, non tangor. Hoc certum mihi ex quo abdicavi. Quid ergo? Attendo, cogito, volvo, revolvo, nihil occurrit. Fatigor eadem repetere. Nihil eorum, quæ ad corpus pertinent, in me reperio. Non ſum corpus, Sum tamen, & eſſe me cognoſco, & dum cognoſco me eſſe, nihil quod ſit corporis co-
Ff gnoſco. Sumne igitur Mens? Quid olim mentis eſſe credebam? an aliquid illorum in me eſt? putabam mentis eſſe cogitare. At at cogito, εὕρηκα, εὕρηκα. Sum, cogito: ſum dum cogito, ſum res cogitans, ſum mens, intellectus, ratio. En Methodum illam meam, quâ feliciter ſum prætergreſſus. Tu ſequere ſodes.

O te felicem, tantis qui in tenebris uno prope ſaltu evaſeris in lucem! At, te quæſo, manum ne recuſes, ut nutantem firmes, tuis dum inſiſto veſtigiis. Ea ut eadem repeto, ſed, meo pro modulo, paulò lentiùs. Sum, cogito. Sed quid ſum? An aliquid eorum, quæ olim me eſſe credebam? ſed an credebam bene?
Gg Id incertum. Dubia abdicavi omnia, & habeo tanquam falſa. Non bene credidi.

Imo verò, clamas, ibi pedem fige.

Figam? nutant omnia. Quid, ſi aliud ſim?

Meticuloſus es, addis. Aut corpus es, aut mens.

Sim igitur. Quanquam haud dubiè vacillo, manum licèt prehenſes, vix audeo inſiſtere. Quid, te quæſo, quid, ſi ſim animus? quid, ſi aliud quid? Neſcio.
Hh Perinde eſt, ais, aut corpus, aut mens.

Eſto igitur. Sum corpus, aut mens. An non corpus? Ero haud dubiè corpus, ſi quid in me reperero, quod eſſe corporis olim credideram. Quanquam vereor ut bene crediderim.

Euge, addis, verendum nihil.

Audebo

Audebo igitur, quia ſic facis animos, Credideram olim Cogitare eſſe aliquid corporis. Atat cogito: ἴυρηκα, ἴυρηκα. Sum, cogito, ſum res cogitans, ſum corporeum quid, ſum extenſio, diviſibile aliquid; voces mihi priùs ſignificationis ignotæ. Quid ſuccenſes, & prætervectum manu repellis? Ripam teneo, & quo tu ſtas in littore, ſto ego tuâ & abdicationis illius tuæ gratiâ.

At perperam, addis.

Quippe quid peccavi?

Malè, apponis, olim credideras cogitare eſſe aliquid corporis. Credere debueras eſſe aliquid Mentis. Ii

Quin ergo monueras principio? Quin ubi me accinctum vidiſti, & paratum ad vetera prorſus abdicanda, juſſiſti, ut ſaltem hoc retinerem, imò à te ſumerem, veluti naulum, Cogitare eſt aliquid mentis? Atque omnino ſum tibi auctor, hoc ut effatum tyronibus deinceps inculces, ac ne cum cæteris, ne cum illo vetere 2 & 3 faciunt 5, abjurent, accuratè percipias. Quanquam ſintne illi obſecuturi, haud facilè præſtabo. Suus cuique eſt ſenſus, ac paucos reperias, qui id tibi, quod olim ſilentes Pythagoræ, in eo αὐτὸς ἔφα conquieſcant. Quid, ſi ſint, qui renuant? qui recuſent? qui ſua illa in veteri opinione perſtent? Quid facies? Ac cæteros ne appellem, unum te volo. Cùm polliceris te confecturum vi & momento rationum animam humanam non eſſe corpoream, ſed planè ſpiritualem, hoc ſi propoſueris veluti demonſtrationum tuarum fundamentum, Cogitare eſt aliquid proprium mentis, ſive rei planè ſpiritualis, & incorporeæ, an non videbere id novis verbis poſtulare, quod veteri in quæſtione ſit poſitum? Quaſi quiſquam ſit ita ſtupidus, ut ſi credat Cogitare eſſe aliquid proprium rei ſpiritualis & incorporeæ, ſciat verò, & ſibi ſit conſcius ſe cogitare (quotuſquiſque porrò eſt, qui venam illam divitem cogitationis in ſe non repererit, ut monitore ſit opus?) dubitare poſſit in ſe aliquid eſſe ſpirituale, & minimè corporatum? Ac, ne putes hæc à me jactari gratis, quam-multi ſunt, iique graves Philoſophi, qui bruta velint cogitare, adeóque qui putent cogitationem, non quidem eſſe communem cujuslibet corporis, ſed animæ extenſæ, qualis eſt in brutis, adeoque non eſſe propriam quarto modo mentis, & rei ſpiritualis? quid ii, quæſo, cùm jubebuntur hanc ſuam opinionem abdicare, ut tuam gratis induant? ac tu ipſe iſta dum poſtulas, num gratiam petis, num principium? Sed quid contendo? ſi malè ſum prætervectus, vis ut repedem?

NOTÆ.

Sed quid ſum? Haud dubie aliquid eorum quæ olim cenſebam. *Hoc, ut & alia innumera, ſuo more ſine ulla veri ſpecie mihi affingit.* Dd

Hoc certum mihi ex quo abdicavi. *Falſum hîc rurſus mihi affingit. Nunquã enim concluſi quidquam, ex eo quod abdicâſſem; ſed contrarium expreſſe monui, per hæc verba: Fortaſſis verò contingit ut hæc ipſa quæ ſuppono nihil eſſe, quia mihi ſunt ignota, in rei tamen veritate non differant ab eo me quem novi &c.* Ee

Ff Sumne igitur mens? *Falſum etiam eſt me quæſiviſſe an mens eſſem, nondum enim quid nomine mentis intelligerem explicueram: ſed quæſivi an aliquid in me eſſet ex iis, quæ animæ prius à me deſcripta tribuebam, cumque non omnia quæ ad ipſam retuleram in me invenirem, ſed ſolam cogitationem, ideo non dixi me eſſe animam, ſed tantùm rem cogitantem, atque huic rei cogitanti nomen mentis, ſive intellectus ſive rationis impoſui, non ut aliquid amplius ſignificarem nomine mentis quàm nomine rei cogitantis, atque adeo εὕρηκα εὕρηκα exclamarem, ut hic ineptiſſime cavillatur. Nam contra expreſſe addidi, voces illas mihi prius fuiſſe ſignificationis ignotæ; adeo ut dubitari non poſſit quin præciſe idem tantùm per illas ac per nomen rei cogitantis intellexerim.*

Gg Non bene credidi. Imo verò, clamas. *Hoc rurſus falſiſſimum. Nullibi enim unquam ſuppoſui ea, quæ ante credideram, eſſe vera, ſed tantùm examinavi an vera eſſent.*

Hh Aut ſum corpus, aut mens. *Falſum rurſus me unquam hoc poſuiſſe.*

Ii Male, apponis, olim credideras cogitare eſſe aliquid corporis, credere debueras eſſe aliquid mentis. *Falſum quoque me hoc apponere; dicat enim ſi velit rem quæ cogitat melius vocari corpus quàm mentem, per me licet, non ipſi mecum ea de re ſed cum Grammaticis eſt diſputandum. Sed ſi fingat, me aliquid amplius nomine mentis, quàm nomine rei cogitantis ſignificaſſe, meum eſt negare: ut paulo poſt, ubi addit:* Hoc ſi poſueris, cogitare eſt aliquid proprium mentis, ſive rei plane ſpiritualis, & incorporeæ &c. num gratiam petis, num principium? *Nego me ullo modo poſuiſſe mentem eſſe incorpoream, ſed in 6 demum Meditatione demonſtraſſe.*

Tædet autem me toties ipſum falſitatis arguere; diſſimulabo deinceps; & reliquos ejus ludos, ad finem uſque, cum ſilentio ſpectabo; Quanquam ſane diſpudeat videre P.R. præ nimia cavillandi cupiditate comicum ſoccum induiſſe; atque hic ſeipſum, ut meticuloſum, lentum, parvi ingenii deſcribendo, non Epidicos, aut Parmenones veteris Comœdiæ, ſed hodiernæ viliſſimam illam perſonam, quæ inſulſitate ſua riſum movere affectat, imitari voluiſſe.

§. 6. *Iterum tentatur ingreſſus.*

Placet, ais, dum mea proxime premas veſtigia.
Obſequor, nec te vel tranſverſum unguem deſero. Reſume.
Cogito, ais.
Ego quoque.
Sum, addis, dum cogito.
Sum pariter ego, dum cogito.
Quid vero ſum? apponis.
O ſapienter! hoc enim quæro, tecumque dico lubens, quid vero ſum?
Pergis, Quem me olim eſſe credidi? de me quis mihi olim fuit ſenſus?

Verba

Verba ne quæſo ingemines; ſat illa audio. At at precor adjuva. Ubi ponam veſtigium, tantis in tenebris non video.

Dic, ais, mecum, mecum veſtiga. Quidnam meo olim eſſe credidi? Kk

Olim? fuitne olim? olim-ne credidi?

Erras, addis.

Imo tu ipſe, ſi pateris, dum olim ingeris. Vetera abdicavi omnia: etiam illud, olim, nihil fuit, nihil eſt. At te benignum ductorem! ut manum prehenſas, ut trahis.

Cogito, ais, ſum.

Ita eſt. Cogito, ſum. Hoc habeo, & unum habeo, ac præter illud unum nihil eſt, nihil fuit.

Euge, addis, quid de te olim credidiſti?

Vis opinor me probare, an dies 15 vel menſem integrum in tyrocinio illo abdicationis poſuerim; horam quidem poſui hîc duntaxat tecum; at oppidò tanta contentione animi, ut extenſionem temporis operationis intenſio compenſet. Poſui menſem, & ſi vis annum. En, Cogito, ſum. Nihil præterea eſt. Abdicavi omnia.

Sed recordare, ais, memineris.

Quid eſt hoc, recordare? Cogito quidem modo olim me cogitaſſe; at an continuo olim cogitavi, quod modo cogitem me olim cogitaſſe?

Timidus es, ais, umbram vereris. Reſume. Cogito.

O me infelicem; intenduntur tenebræ, nec illud Cogito, quod mihi antea clarum apparebat, modo animadverto. Somnio me cogitare, non cogito.

Imo, ais, qui ſomniat cogitat.

Allucet. Somniare cogitare eſt, & cogitare ſomniare. Kk

Nuſquàm, ais, latiùs patet cogitare quàm ſomniare. Qui ſomniat cogitat; Kk qui verò cogitat, non continuo ſomniat, ſed vigilans cogitat.

Itane verò? ſed an illud ſomnias? an verò cogitas? Quid, ſi ſomnies cogitare patere latiùs? an ideo latiùs patebit? Sane, ſi lubet, ſomniabo latiùs patere ſomniare, quàm cogitare. Sed unde habes latiùs patere cogitare, ſi nullum eſt, ſed ſomniare duntaxat? Quid, ſi quoties putaſti te cogitare vigilantem, non cogitaſti vigilans, ſed ſomniaſti te cogitare vigilantem; ut hoc unum ſit duntaxat ſomniare, cujus operâ ſomnies interdum te ſomniare, interdum te vigilantem cogitare. Quid hic facias? ſiles. Vin' me audire? vadum aliud veſtigemus, hoc dubium eſt & infidum, ut mirari ſatis non poſſim, cur intentatum antea mihi modò aperire volueris. Ex me igitur ne quæras quem me olim eſſe crediderim, ſed quem me modo ſomniem olim me ſomniâſſe. Si facis, reſpondeo. Ac ne verba illa ſomniantum ſermonem noſtrum interturbent, verbis utor vigilantium, dum ſis memor Cogitare deinceps nihil aliud ſignificare, quàm ſomniare, & nihilo plus ponas tuis in cogitatis, quàm ſomnians ſuis in ſomniis: imo Metho-

dum illam tuam inſcribas *Methodum ſomniandi*, ſitque artis illius tuæ ſumma, *Ut*
Kk *quis bene ratiocinetur, ſomniet*. Placet opinor conſilium, quia ſic pergis.

Ll Quidnam igitur antehac me eſſe putavi?

En lapidem, ad quem paulo ante offenderam. Cavendum tibi, mihique; quare petere ex te quæram, cur illud non permittas, velut effatum, Sum aliquid eorum, quæ eſſe olim credideram, aut, Sum illud, quod olim credidi me eſſe?

Non eſt opus, ais.

Imo tua pace, opus maxime, aut inani labore fatigaris dum veſtigas, quid te olim fuiſſe putaveris. Et vero fac fieri poſſe, ut non ſis illud, quod olim te eſſe credidiſti, ut Pythagoræ contigit, ſed aliquid aliud, an non fruſtra quæres quid te olim fuiſſe credideris?

At, ais, effatum illud vetus eſt, & abdicatum.

Eſt omnino, ſi quidem abdicata ſunt omnia; at quid facias? aut ſiſtendum hic, aut utendum eo.

Imo, ais, tentandum iterum, & aliâ viâ. En ſum vel corpus, vel mens. An corpus?

Ne ultra quæſo. Unde habes iſtud Sum corpus, vel Mens? Cùm & corpus, & mentem abdicaris? imo quid, ſi neque ſis corpus, neque mens, ſed animus, aut aliquid aliud? quid enim ſcio? hoc veſtigamus, ac ſi ſcirem, ſi nôſſem, haud ita fatigarer. Neque enim velim putes deambulandi aut ſpatiandi tantùm gratiâ, has me in abdicationis oras plenas caliginis & timoris veniſſe; una me certi ſpes aut trahit, aut impellit.

Reſumamus igitur; ais; ſum vel corpus, vel aliquid non corpus, ſive non corporeum.

Aliud iter, & novum, ingrederis modò. At an illud certum?

Certiſſimum, ais, & neceſſarium.

Cur ergo abdicaſti? an non verebar meritò ut ne quid eſſet retinendum, ac fieri poſſe, ut plus æquo diffidentiæ indulgeres. Sed eſto. Sit hoc certum. Quid tandem?

An ſum corpus, pergis? an quidquam reperio in me eorum, quæ olim ad corpus pertinere cenſui?

Ll En alterum offendiculum. Impingemus haud dubiè niſi hanc præmiſeris cynoſuram: Rectè olim cenſui de iis quæ pertinent ad corpus; vel, Nihil ad corpus pertinet præter ea quæ olim pertinere intellexi.

Quippe cur, ais?

Nempe ſi omiſiſti aliquid olim, ſi cenſuiſti malè (homo es, & humani à te nihil alienum putas) ſupervacaneus erit omnis ille labor tuus, atque omnino ve-
Mm reri debes, tibi ut ne contingat quod ruſtico nuper. Is ubi primùm vidit lupum à longè, hæſit, & egit ita cum hero ſuo adoleſcente ingenuo quem comitabatur. Quid video? animal haud dubiè. Movetur, ingreditur. Quodnam verò animal?

Nempe

Nempe unum aliquod eorum, quæ novi. Quæ porrò illa ſunt? Bos, Equus, Capra, Aſinus. An eſt bos? non. Cornua non habet. An equus? vix caudatum eſt; non eſt. An Capra? barbata illa; hoc imberbe; capra non eſt. Aſinus ergo eſt, cùm nec bos, nec equus, nec capra ſit. Quid rides? exitum fabulæ exſpecta. At enim, ait adoleſcens herus, quidni eſſe equum periude conficis, atque aſinum; Age. An eſt bos? Non. Cornua non habet. An aſinus? minimè. Auriculas non video. An capra? nihil barbæ habet; non eſt. Eſt ergo equus. Turbatus nonnihil ruſticus Analyſi illa nova. At at, exclamavit, non eſt animal. Nempe animalia, quæ novi, ſunt Bos, equus, capra, aſinus. Non eſt bos, non equus, non capra, non aſinus. Ergo aſſiliens & triumphans non eſt animal. Ergo aliquid non animal. Strenuum ſane Philoſpphum, non ex Lycæo, ſed ex armento! Vis peccatum illius?

Sat, ais, video. Male poſuit apud ſe in animo, etſi reticuit: Novi animalia omnia, aut nullum eſt animal præter ea quæ novi. At quid illud noſtrum ad inſtitutum?

Nempe lacti lacte non videtur ſimilius. Ne diſſimules. Taces nonnihil, quod habes in animo. An non iſtud, Novi omnia, quæ ſpectant, & ſpectare poſſunt ad corpus; aut illud, Nihil ad corpus pertinet, præter illud, quod olim Mea pertinere intellexi? Et verò ſi omnia non nôſti: ſi omiſiſti, vel unum; ſi aliquid quod reverà ſit corporis, aut rei corporeæ, ut animæ, menti tribuiſti: ſi cogitationem, ſi ſenſum, ſi imaginationem malè removiſti à corpore, aut anima corporea: addo ſi vel ſuſpicaris aliquid illorum à te commiſſum, an vereri non debes eundem exitum, ut quidquid concludas, ſit concluſum malè? ſanè, licet trahas, cum niſi obicem removes, obſtinatus hîc perſto, nec pedem ultra moveo.

Repedemus, ais, & tertio tentemus ingreſſum. Aditus omnes, vias, flexus, & Mæandros obeamus.

Placet admodum, at eâ lege, ut quæ occurrent dubia, non tondeamus modo, ſed eradamus. Age, præi, nihil non ad vivum reſeco. Pergis;

§. 7. *Tertio tentatur ingreſſus.*

Cogito, ais. Na

Nego. Somnias te cogitare.

Hoc, ais, voco Cogitare.

Malè vocas. Ficum ego ficum voco. Somnias. Hoc habes. Perge.

Sum, ais, dum cogito.

Eſto. Quia ſic loqui vis, non rixabor.

Hoc certum, addis, & evidens.

Nego. Somnias dumtaxat eſſe tibi certum, & evidens. Na

Perſtas, Ergo ſaltem certum eſt, & evidens ſomnianti.

Nego. Videtur dumtaxat, apparet, Non eſt.

Urges.

Urges. De eo non dubito. Hoc mihi ſum conſcius, nec in eo me genius decipit, etſi moliatur.

Nego. Somnias te tibi eſſe conſcium, te non dubitare, hoc tibi eſſe evidens. Sunt duo illa admodum diverſa. Somnianti (adde & vigilanti) aliquid videtur certum, & evidens; & ſomnianti (perinde ac vigilanti) aliquid eſt certum, & evidens. Atque hæc meta eſt. Non ultra. Quærendus eſt alius aditus, ut ne ſomniantes ætatem hîc teramus. Quanquam dandum aliquid, ut & metatur ſementis facienda. Certus es, perge. Facis.

Quem, ais, me olim eſſe credidi?

Apage olim. Invia illa via eſt. Quoties dixi occluſa eſſe vetera omnia? Es dum cogitas, & certus es te eſſe dum cogitas. Ajo dum cogitas, præteritum omne dubium eſt & incertum, ac ſolum tibi ſupereſt præſens. Perſtas tamen. Amo te, quem nec adverſa fortuna frangat.

Nihil, ais, eſt in me qui ſum, qui cogito, qui ſum res cogitans, nihil, inquam, eorum, quæ ad corpus, aut rem corpoream pertinent.

Nego. Probas.

Ex quo ais, abdicavi omnia, nullum eſt corpus, nullus animus, nulla mens, verbo, nihil. Ergo ſi ſum, uti ſum certus me eſſe, non ſum corpus, aut quidquam corporeum.

Ut mihi places dum ita incaleſcis, dum ratiocinaris; teque ad formam paulatim refers! Perge, hac via citiùs labyrinthorum iſtorum reperiemus exitum, & quia liberalis es, ero liberalior. Nego ego & antecedens, & conſequens, & conſequentiam. Nec ſtupeas, quæſo: non abs re nego. En cauſas. Nego conſequentiam, eo; quia tu pari modo poſſes arguere oppoſitum hoc pacto: Ex quo abdicavi omnia, non eſt mens, non animus, non corpus, verbo, nihil. Ergo ſi ſum, uti ſum, Non ſum, Mens. En nucem carioſam, cujus tu vitia agnoſces ex ſequentibus. Interim tecum ipſe delibera, num melius tuo ex antecedenti ita deinceps ſis concluſurus. Ergò ſi ſum, uti ſum, nihil ſum. Aut ſane male poſitum fuit antecedens, vel poſitum deſtruitur poſtea allatâ conditionali, Si ſum. Quare nego antecedens illud, Ex quo abdicavi omnia, non eſt ullum corpus, non animus, non mens, non aliud quid, & quidem merito. Etenim dum abdicas omnia, vel male abdicas omnia, vel omnia non omnino abdicas; nec enim potes; cùm neceſſariò ſis ipſe, qui abdicas. Atque ut accuratè reſpondeam, Cùm dicis *Nihil eſt, non corpus, non animus, non mens, &c.* aut excludis te à propoſitione illa tua *Nihil eſt*, &c. Et intelligis Nihil eſt, &c. præter me; quod neceſſariò debes facere ut propoſitio illa tua fiat, & perſeveret, perinde atque in Logica de iis vulgò dicitur: omnis propoſitio ſcripta in hoc libro eſt falſa: Ego mentior: & ſexcentis iſtiuſmodi, quæ ſeipſas excludunt: aut temet ipſe quoque includis, ut neque eſſe velis dum abdicas, dum dicis, *Nihil eſt, &c.* Si primum, ſtare nequit propoſitio, Ex quo abdicavi omnia, Nihil eſt, &c. Es enim, & aliquid

quid

quid es; & neceſſariò es vel corpus, vel animus, vel mens, vel quidpiam aliud, adeoque exiſtit neceſſariò vel corpus, vel animus, vel mens, vel quid aliud. Si ſecundum, peccas, & quidem peccatum geminum, tum quod ſatagas id, quod fieri nequit, ac velis nihil eſſe, cùm ſis. Tum quod propoſitum illud tuum deſtruas in conſequente, dum addis, Ergo ſi ſum, uti ſum, &c. Etenim quî fieri poteſt, ut ſis, ſi nihil ſit? & quandiu ponis nihil eſſe, qui potes ponere te eſſe? & ſi ponis te eſſe, an non deſtruis paulò ante poſitum Nihil eſt &c.? Falſum igitur eſt antecedens, falſum & conſequens. At pugnam inſtauras.

Dum, ais, dico, Nihil eſt, non ſum certus me eſſe corpus, me animum, me mentem, aut aliud quid. Imò non ſum certus eſſe aliquod aliud corpus, aut animum, aut mentem. Ergo ex lege abdicationis, qua dubia ponuntur velut falſa, dicam, & ponam, Non eſt corpus, non animus, non mens, non aliquid aliud. Ergò ſi ſum, uti ſum, non ſum Corpus.

Præclarè omnino: at, te quæſo, patere ut ſingula ſingillatim excutiam, ut libremn, ut trutinem. Dum dico, Nihil eſt, &c. non ſum certus me eſſe corpus, animum, mentem, aliud quid. Diſtinguo antecedens. Non es certus te eſſe corpus determinatè, te animum determinatè, te mentem determinatè, te aliquid aliud determinatè. Eſto antecedens. Hoc enim quæris. Non es certus te eſſe indeterminatè vel corpus, vel animum, vel mentem, vel aliud quid, nego antecedens. Es enim, & es aliquid, & es neceſſario vel corpus, vel animus, vel mens, vel aliud quidpiam; neque id potes ſerio in dubium vocare, te quantumvis ſollicitet Genius. Venio ad conſequens: Ergo ex lege abdicationis dicam, Non eſt corpus, non animus, non mens, non aliud quidpiam. Diſtinguo conſequens. Dicam determinatè non eſt corpus, non animus, non mens, non aliud quid, eſto conſequentia; dicam, indeterminatè non eſt vel corpus, vel animus, vel mens, vel aliquid aliud. Nego conſequentiam. Atque eodem modo diſtinguam illud tuum ultimum conſequens. Ergo ſi ſum, uti ſum, non ſum corpus. Determinatè, concedo. Indeterminatè, nego. En me liberalem. Propoſitiones tuas altero tanto auxi. At animum non deſpondes; aciem reſtituis. Ut te amo! Oo

Novi, ais, me exiſtere. Quæro quis ſim ergo ille, quem novi. Certiſſimum eſt hujus ſic præcisè ſumpti notitiam non pendere ab iis, quæ exiſtere nondum novi. Pp

Quid præterea? Omniane dixiſti? Conſequentiam ego aliquam, ut paulo ante, exſpectabam. Forte veritus es ne meliorem exitum non ſortiretur. Prudenter ſane tuo pro more; ſed reſumo ſingula. Nôſti te exiſtere. Eſto. Quæris quis ſis ille quem nôſti. Ita eſt, & tecum quæro, & diu eſt ex quo quærimus. Notitia illius, quem quæris non pendet ex iis, quæ nondum nôſti exiſtere. Quid dicam nondum liquet ſatis, nec ſatis video, quo pertineat effatum illud tuum. Et vero, ſi quæris quis ſis ille quem nôſti, quæro ego quoque, Cur quæris: ſi nôſti?

Pp At novi, ais, me eſſe; non novi quis ſim.

Præclarè; at unde agnoſces quis ſis ille qui es, niſi ab iis, quæ aut nôſti olim, aut olim ſcies? non, opinor, ab iis, quæ olim nôſti. Dubiis ſcatent; & abdicata ſunt. Ergo ab iis quæ nondum ſcis, ſcies verò poſtea; nec video, cur hîc commovearis adeò.

Nondum, ais, novi iſta exiſtere.

Spera bene, cognoſces aliquando.

At addis, quid faciam interea?

Exſpectabis. Quanquam te diu non patiar ancipitem. Diſtinguam, ut ante. Non nôſti quis ſis determinatè & clarè, Concedo. Non nôſti quis ſis indeterminatè & confusè, Nego. Nôſti enim te eſſe aliquid, & neceſſariò vel corpus vel animum, vel mentem, vel aliquid aliud. At quid tum? noſces te poſtea clarè & determinatè. Quid hic facias? Unus te ille echinus *Determinatè*, *Indeterminatè*, ſæculum integrum remorabitur. Aliud iter, ſi quod eſt reſiduum, implora. Aude tamen: nec enim haſtas abjeci. Res magnæ, & novæ, novis & magnis difficultatibus obvallantur.

Pp

Una, ais, reſtat via, quæ ſi habet obicem, ſi vel offendiculum, actum èſt, pedem referam, nec me unquam hæ abdicationis oræ videbunt erronem. Vis hanc etiam explorare?

Placet; at eâ lege, ut, quia extrema eſt, extrema omnia exſpectes à me: præi.

§. 8. *Quarto tentatur ingreſſus, & deſperatur.*

Qq Sum, ais.

Nego.

Pergis, Cogito.

Nego.

Addis, Quid tu negas?

Nego te eſſe, te cogitare: ac probè novi quid feci, cùm dixi, Nihil eſt. Omnino facinus inſigne. Uno ictu amputavi omnia. Nihil eſt: non es, non cogitas.

At, te quæſo, ais, Certus ſum, mihi ſum conſcius, hæc mea conſcientia eſt, me eſſe, me cogitare.

Vel ſi manum pectori admoveas, vel ſi jures, & obteſtere, Nego. Nihil eſt, non es, non cogitas, non es tibi conſcius. En Remora, quam, ut probe noſcas, ut vites, en pono ob oculos. Si vera eſt hæc propoſitio, nihil eſt; vera quoque eſt hæc, & neceſſaria, Non es, non cogitas. Sed vera eſt hæc, Nihil eſt; ut vis. Ergò vera quoque illa; Non es, non cogitas.

Nimius eſt, ais, iſte rigor. Emolliendus nonnihil.

Quia rogas, facio, & ultro. Es: permitto. Cogitas: do. Ens tres cogitans, adde, ſubſtantia cogitans, adeò verbis delectaris magnificis; gaudeo, gratulor; at ne plura. Vis tamen, & ſic ultimos colligis ſpiritus:

Sum,

Sum, ais, ſubſtantia cogitans, & novi me exiſtere ſubſtantiam cogitantem, & novi ſubſtantiam exiſtere cogitantem, & habeo clarum, & diſtinctum ſubſtantiæ iſtius cogitantis conceptum, & tamen non novi exiſtere corpus, non novi quidquam eorum, quæ ad conceptum ſubſtantiæ corporeæ pertinent; imo corpus non exiſtit, non res ulla corporea, abdicavi omnia. Ergo notitia exiſtentiæ, aut exiſtentis rei cogitantis non pendet ex notitia exiſtentiæ aut exiſtentis corporis. Ergo cum exiſtam, & exiſtam ſubſtantia cogitans, & corpus non exiſtat, non ſum corpus. Ergo mens. Hæc ſunt, hæc, quæ me cogunt ut aſſentiar, cùm nihil in ipſis ſit non cohærens, atque ex evidentibus principiis juxta Logicæ regulas concluſum. Q1

O Cygneam vocem! At quin antea ſic loquebare, clarè & perſpectè amiſſâ procul abdicatione illa tua? Eſt profectò de te quod querar, qui nos hîc diu errare ſis paſſus, imo duxeris per avia, & invia, cùm uno paſſu has ad metas nos potueris ſiſtere; eſt quod & ſuccenſeam, atque omnino niſi admodum eſſes amicus in te ſtomachum erumperem: nec enim agis ut ſolebas olim candidè, & rotundè, imò eſt tibi quod aſſerves velut peculiari in penu, nec mecum communices. Stupes. Diu te non tenebo. En querelæ caput. Quærebas paulo R1
ante, vix ante paſſus centum, quis ille eſſes, quem noras: nunc non modo ſcis quis ille ſit, ſed & clarum & diſtinctum habes illius conceptum. Aut tegebas nonnihil, teque ignorare ſimulabas, quod calleres maximè: aut venam veri certique habes ſubterraneam, quam occultas. Quanquam malo quærere ſi digitum intendis in fontes, quàm queri, Unde quæſo habes clarum illum & diſtinctum ſubſtantiæ cogitantis conceptum? ſi à verbis, ab ipſa re, adeò eſt clara & evidens, poſtulabo etiam, atque etiam, eum ut mihi conceptum tam clarum, tam diſtinctum, vel ſemel oſtendas, ejus ut aſpectu reficiar, maximè cùm ab illo penè uno veritatem, quam veſtigamus tantis laboribus, exſpectemus.

Nempe, ais, Certò ſcio me eſſe, me cogitare, me exiſtere ſubſtantiam cogitantem. R1

Exſpecta ſi placet, me ut formando conceptui tam arduo comparem. Scio ego quoque, & probe novi me exiſtere, me cogitare, me exiſtere ſubſtantiam cogitantem. Perge nunc demum, ſi placet.

Imò, ais actum eſt. Cùm cogitavi me exiſtere ſubſtantiam cogitantem, formavi conceptum clarum & diſtinctum ſubſtantiæ cogitantis.

Papæ! quam ſubtilis es & acutus! ut momento penetras, & pervadis omnia, quæ ſunt, & quæ non ſunt, & quæ eſſe queunt, & quæ nequeunt. Formas conceptum clarum & diſtinctum ſubſtantiæ cogitantis, dum concipis clarè & diſtinctè exiſtere ſubſtantiam cogitantem. An ergò, ſi clarè cognoſcas, ut cognoſcis profectò, adeò es felicis ingenii, nullum montem exiſtere ſine valle, continuo habebis conceptum clarum & diſtinctum móntis ſine valle? ſed artem quia R1

non novi, factum demiror novum. Aperi, quæſo, & quî clarus ſit & diſtinctus ille conceptus, oſtendo.

In promptu eſt, ais, Concipio clarè & diſtinctè exiſtere ſubſtantiam cogitantem, & nihil concipio corporeum, nihil ſpirituale, nihil aliud præterea, ſed ſolam ſubſtantiam cogitantem. Ergo conceptus ille meus ſubſtantiæ cogitantis clarus eſt & diſtinctus.

Audio te tandem, ac, ni fallor, capio. Clarus eſt conceptus ille tuus, quia certò cognoſcis: diſtinctus eſt, quia nihil aliud agnoſcis. An rem digito attigi? Opinor. Nam addis,

Illud, ais, planè ſufficit, ut affirmem me, quatenus me ipſum novi, nihil eſſe aliud, quàm rem cogitantem.

Abundè omnino, ac ſi clarè mentem tuam cepi, Conceptus clarus & diſtinctus ſubſtantiæ cogitantis, quem formas, in eo eſt, quod repræſentet tibi ſubſtantiam exiſtere cogitantem, nihil attendendo ad corpus, ad animum, ad mentem, ad quidquam aliud, ſed tantùm quòd exiſtat. Atque ita dicis, te quatenus te nôſti, nihil aliud eſſe, quàm ſubſtantiam cogitantem, non verò corpus, non animum, non mentem, non quid aliud: adeò ut, ſi accuratè exiſteres, quatenus te noſti, eſſes tantum ſubſtantia cogitans, & præterea nihil. Tibi, opinor, & arrides, & applaudis, ac putas me longo iſto, quo utor præter morem, verborum ductu moras nectere, pugnam defugere, ut infractam tuam illam aciem declinem. At profectò alia mihi mens eſt. Vis apparatum illum omnem, & triarios, quos in extremam dimicationem cautè ſervaſti, etſi cuneatim & ſerratim ordinatos, verbo unico diſſlem? faciam tribus, ut ne vel nuncius reſtet. En

Rr primum. A noſſe ad eſſe non valet conſequentia. Hoc meditare ſaltem dies 15. & meditationis exſtabit fructus, & ille quidem non pœnitendus, ſi oculos ſubinde referas ad ſequentem abacum. Subſtantia cogitans ea eſt, quæ vel intelligit, vel vult, vel dubitat, vel ſomniat, vel imaginatur, vel ſentit; adeòque actus cogitativi, ut intelligere, velle, imaginari, ſentire, omnes ſub ratione communi cogitationis, ſive perceptionis ſive conſcientiæ conveniunt, atque ſubſtantiam, cui inſunt, dicimus eſſe rem Cogitantem.

Subſtantia cogitans

- Corporea, ſive habens corpus, & illo utens
  - Extenſa & partibilis
    - Anima equi
    - Anima canis
  - Inextenſa & impartibilis
    - Mens Socratis
    - Mens Platonis
- Incorporea, ſive non habens corpus, nec illo utens
  - Deus
  - Angelus

Rr En ſecundùm. Determinatè, indetermediatè. Diſtinctè, confuſè. Explicitè, implicitè. Atque illud quoque animo volvas & revolvas ad dies 5. Erit operæ pretium,

tium, ſi tuis ipſe propoſitionibus ſingula, ut decet, applices, ſi dividas, ſi diſtinguas. Nec vero facere defugerem modo, niſi vererer tædium. En tertium. R r
Quod nimis concludit, nihil concludit. Nec meditando tempus aſſignatur. Inſtat, urget. Age, refer animum ad tua illa, & vide num eodem modo progrediar. Sum res cogitans, novi me eſſe ſubſtantiam cogitantem, ſubſtantiam cogitantem exiſtere, & tamen nondum novi Mentem exiſtere, imo nulla mens exiſtit: nihil eſt, abdicata ſunt omnia. Ergo notitia exiſtentiæ aut exiſtentis ſubſtantiæ cogitantis non pendet à notitia exiſtentiæ aut exiſtentis mentis. Ergo cum exiſtam, & exiſtam res cogitans, & mens non exiſtat, non ſum mens; ergo corpus. Quid ſiles? quid pedem refers? Nec dum ego ſpem abjeci omnem. Sequere me nunc demum. Euge, macte animo, veterem formam admoveo, & methodum regendæ rationis antiquis omnibus, quid ajo? omnibus omnino hominibus familiarem. Patere, quæſo, nec ægre feras: tuli ego te: Viam illa forſan aperiet, ut ſolet intricatis & deſperatis in rebus: Aut ſane, ſi minùs id præſtiterit, ſaltem, dum nos recipimus, methodi illius tuæ, ſi quod ſit vitium, digito commonſtrabit. Ecce igitur rem tuam in forma.

§. 9. *Tutò fit receptus in veteri forma.*

Nulla res quæ talis eſt, ut de ea dubitare poſſim an exiſtat, de facto exiſtit. S ſ

Omne corpus eſt tale ut de eo dubitare poſſim an exiſtat.

Ergo nullum corpus exiſtit de facto.

An non major propoſitio tua eſt, ut ne vetera revocem? Eſt & minor propoſitio, ut tua quoque ſit concluſio. Reſumo igitur.

Nullum corpus exiſtit de facto.

Ergo Nullum de facto exiſtens eſt corpus. Pergo. Nullum de facto exiſtens eſt corpus. S s

Ego (ego ſubſtantia cogitans) ſum exiſtens de facto;

Ergo ego (ego ſubſtantia cogitans) non ſum corpus.

Quid vultus renidet, in eoque ſe ver aperit novum? arridet credo forma, & quod forma conficitur: at ecce riſum Sardonium. Loco corporis pone mentem, & tunc bona ex forma colliges. Ergo ego (ego ſubſtantia cogitans) non ſum mens. Nempe. S s

Nulla res, quæ talis eſt, ut de ea dubitare poſſim an exiſtat, de facto exiſtit.

Omnis mens eſt talis, ut de ea dubitare poſſim an exiſtat.

Ergo nulla mens exiſtit de facto.

Nulla mens exiſtit de facto.

Ergo Nullum de facto exiſtens eſt Mens.

Nullum exiſtens de facto eſt Mens.

Ego (ego ſubſtantia cogitans) ſum exiſtens de facto.

Ergo ego (ego ſubſtantia cogitans) non ſum Mens.

Quid ergo? forma bona eſt, legitima: nuſquam peccat, nusquam falſum concicit, niſi fors ex falſo. Ergo quod vitium diſplicet in conſequenti, non à
Tt forma ſit, neceſſe eſt, ſed ab aliquo malè poſito in præmiſſis. Et verò an bene poſitum putas hoc tuæ peregrinationis firmamentum, Nulla res quæ talis eſt, ut de ea dubitare poſſim an exiſtat, aut an vera ſit, de facto exiſtit, aut vera eſt; an certum illud, an ita exploratum, ut firmo & libere animo huic poſſis inſiſtere? Fare quæſo, Cur illud negas, habeo corpus; haud dubiè quia dubium videtur tibi. An verò illud quoque dubium non eſt, non habeo corpus? An quiſquam eſt qui ſcientiæ ſuæ omnis, & diſciplinæ, atque illius maximè, quàm cæteris uti magiſtram velit imponere, fundamentum ſtabiliat illud, quod prudenter falſum exiſtimet? Sed abundè: hæc meta ultima, & errorum finis: Nihil eſt quod ſperem deinceps: Quare quæſito tuo, An ſit bona Methodus philoſophandi per abdicationem dubiorum omnium, reſpondeo, ut exſpectas, ingenuè, liberè, & citra verborum involucra.

NOTÆ.

Huc uſque R. P. jocatus eſt: & quia in ſequentibus ſeriò agere, ac planè aliam perſonam induere velle videtur, hic breviter ea interim ponam quæ in his jocis
Kk *animadverti. Hæc ejus verba,* Olim fuitne olim? *&* ſomnio me cogitare, non cogito; *& talia, facetiæ ſunt, perſonâ quam ſumpſit digniſſima; ut & gravis quæſtio,* An cogitare latiùs pateat quàm ſomniare, *atque argutum dictum,* De Methodo ſomniandi, *&,* Ut quis bene ratiocinetur, ſomniet. *Sed non puto me iſtis ullam vel minimam dediſſe occaſionem, quia expreſſe ſignificavi me, dum loquebar de abdicatis, non affirmare quod eſſent, ſed tantummodo quod viderentur; adeò ut quærendo quid me olim eſſe putâſſem, quærerem tantùm quid mihi tunc videretur me olim putâſſe; Ac dum dixi me cogitare, non inquiſivi, an cogitarem vigilans, an ſomnians; Et miror eam ab illo vocari Methodum ſomniandi, à qua non parum videtur fuiſſe excitatus.*

Ratiocinatur etiam convenienter ſuæ perſonæ, cùm, ut quæram quid me antehac
Ll *eſſe putarim, vult à me præmitti velut effatum,* Sum aliquid eorum quæ me eſſe olim credideram, *aut,* Sum illud quod olim credidi me eſſe. *Ac paulò pòſt ad quærendum an ſim corpus, vult præmitti hanc Cynoſuram,* Rectè olim cenſui de iis quæ pertinent ad corpus, *vel,* Nihil ad corpus pertinet, præter ea quæ olim pertinere intellexi. *Nam dicta, quæ rationi manifeſtè repugnant, apta ſunt ad riſum movendum; & manifeſtum eſt utiliter à me quæri potuiſſe, quid olim me eſſe credideram, atque an eſſem corpus, etſi neſcirem an quidquam eſſem eorum quæ credideram, nec an bene crediſſem, ut nempe auxilio eorum, quæ tunc de novo eſſem percepturus, iſtud ipſum examinarem; atque, ſi nihil aliud ſaltem addiſcerem, nihil à me illâ viâ poſſe inveniri.*

Egregiè

Egregiè rurſus perſonam ſuam agit narrando fabellam de ruſtico: Nihilque in ea magis ridiculum, quàm quod ille, putando ipſam meis verbis applicare, applicet tantùm ſuis: Mox enim me reprehendebat, quod non ſuppoſuiſſem hoc effatum, Rectè olim cenſui de iis quæ pertinent ad corpus, *vel*, Nihil ad corpus pertinet præter ea quæ olim pertinere intellexi: *Nunc autem hoc ipſum, quod quærebatur à me dictum non fuiſſe, quodque totum ex ſua imaginatione eduxit, tanquam ſi meum eſſet reprehendit; & cum abſurda ruſtici ſui ratiocinatione comparat. Ego verò nunquam negavi rem cogitantem eſſe corpus, propterea quod ſuppoſuerim me olim de natura corporis rectè cenſuiſſe; Sed propterea quod hoc nomine* corpus *non utendo, niſi ad rem mihi ſatis notam, nempe ſubſtantiam extenſam ſignificandam, agnoverim rem cogitantem ab ea differre.* Mm

Elegantia jam ſæpius dicta, quæ hîc repetuntur, Cogito, ais. Nego, ſomnias. *Et,* Certum, addis, & evidens. Nego, ſomnias, videtur dumtaxat, apparet, non eſt, &c. *Hoc nomine ſaltem riſum movent, quod in eo qui ſeriò ageret eſſent inepta. Ne verò Tyrones fortè hîc errent putantes dubitanti vigiletne, an ſomniet, nihil aliud poſſe eſſe certum & evidens, ſed tantùm videri, aut apparere, velim ut recordentur ejus quod antè notatum eſt, (ad F) nempe id quod clare percipitur, à quocunque demum percipiatur, verum eſſe, non autem videri, aut apparere verum duntaxat. Etſi profectò pauci ſint, qui rectè diſtinguant inter id, quod revera percipitur, & id quod percipi putatur, quia paucis claris ac diſtinctis perceptionibus ſunt aſſueti.*

Huc uſque Actor noſter nullius memorandi prælii imaginem nobis exhibuit, ſed exiguos tantùm obices ſibi propoſuit, in quos ubi aliquandiu geſticulatus eſt, ſtatim cecinit receptus, & in aliam partem ſe convertit: Hic primùm incipit ingens certamen, in hoſtem ſuâ ſcenâ digniſſimum, nempe in umbram meam, nullis quidem aliis viſibilem, ſed quam ex proprio ſuo cerebro eduxit, &, ne non ſatis vana videretur, ex ipſo Nihilo conflavit. Serio vero in ipſam certat, argumentatur, ſudat, facit inducias, Logicam in auxilium vocat, inſtaurat pugnam, ſingula excutit, librat, trutinat; Et quia tam valentis adverſarii ictus clypeo non audet excipere, corpore ipſos declinat, diſtinguit, & denique per diverticula, Determinatè & Indeterminatè, *fugiens evadit. Cujus ſane rei ſpectaculum eſt perjucundum; Præſertim ſi tanti diſſidii cauſa intelligatur; Nempe cum in meis ſcriptis forte legiſſet; ſi quas veras opiniones, antequam ſerio philoſophemur, habeamus, eas tam multis aliis, vel falſis, vel ſaltem dubiis eſſe permiſtas, ut, ad illas ab his ſecernendas, optimum ſit omnes initio rejicere, ſive nihil plane ex iis non abdicare, ut poſtea commodiùs quæ vera fuerant, agnoſci, vel nova inveniri, ac ſola vera admitti poſſint. Quod plane idem eſt, ac ſi dixiſſem, ad cavendum, ne in caniſtro, vel corbe pomis pleno aliqua corrupta haberentur, principia omnia eſſe effundenda, nihilque prorſus in eo relinquendum, & deinde ea ſola, vel reſumenda, vel aliunde aſſumenda, in quibus nullum vitium eſſe cognoſceretur. At ille rem tam altæ* Oo

ſpecula-

Ego (ego ſubſtantia cogitans) ſum exiſtens de facto:
Ergo ego (ego ſubſtantia cogitans) non ſum Mens.

Quid ergo? forma bona eſt, legitima: nuſquam peccat, nuſquam falſum
concicit, niſi fors ex falſo. Ergo quod vitium diſplicet in conſequenti, non à
Tt forma ſit, neceſſe eſt, ſed ab aliquo malè poſito in præmiſſis. Et verò an bene
poſitum putas hoc tuæ peregrinationis firmamentum, Nulla res quæ talis eſt, ut
de ea dubitare poſſim an exiſtat, aut an vera ſit, de facto exiſtit, aut vera eſt; an
certum illud, an ita exploratum, ut firmo & libere animo huic poſſis inſiſtere?
Fare quæſo, Cur illud negas, habeo corpus; haud dubiè quia dubium videtur
tibi. An verò illud quoque dubium non eſt, non habeo corpus? An quiſquam
eſt qui ſcientiæ ſuæ omnis, & diſciplinæ, atque illius maximè, quàm cæteris uti
magiſtram velit imponere, fundamentum ſtabiliat illud, quod prudenter falſum
exiſtimet? Sed abundè: hæc meta ultima, & errorum finis: Nihil eſt quod ſpe-
rem deinceps: Quare quæſito tuo, An ſit bona Methodus philoſophandi per ab-
dicationem dubiorum omnium, reſpondeo, ut exſpectas, ingenuè, liberè, & ci-
tra verborum involucra.

N O T Æ.

Huc uſque R. P. jocatus eſt: & quia in ſequentibus seriò agere, ac planè aliam
perſonam induere velle videtur, hic breviter ea interim ponam quæ in his jocis
Kk *animadverti. Hæc ejus verba,* Olim fuitne olim? *&* ſomnio me cogitare, non
cogito; *& talia, facetiæ ſunt, perſonâ quam ſumpſit digniſſima; ut & gravis quæ-*
ſtio, An cogitare latiùs pateat quàm ſomniare, *atque argutum dictum,* De Me-
thodo ſomniandi, *&*, Ut quis bene ratiocinetur, ſomniet. *Sed non puto me iſtis*
ullam vel minimam dediſſe occaſionem, quia expreſſe ſignificavi me, dum loquebar
de abdicatis, non affirmare quod eſſent, ſed tantummodò quod viderentur; adeò ut
quærendo quid me olim eſſe putâſſem, quærerem tantùm quid mihi tunc videretur
me olim putâſſe; Ac dum dixi me cogitare, non inquiſivi, an cogitarem vigilans,
an ſomnians; Et miror eam ab illo vocari Methodum ſomniandi, à qua non pa-
rum videtur fuiſſe excitatus.

Ratiocinatur etiam convenienter ſuæ perſonæ, cùm, ut quæram quid me antehac
Ll *eſſe putarim, vult à me præmitti velut effatum,* Sum aliquid eorum quæ me eſ-
ſe olim credideram, *aut,* Sum illud quod olim credidi me eſſe. *Ac paulò pòſt*
ad quærendum an ſim corpus, vult præmitti hanc Cynoſuram, Rectè olim cen-
ſui de iis quæ pertinent ad corpus, *vel,* Nihil ad corpus pertinet, præter ea quæ o-
lim pertinere intellexi. *Nam dicta, quæ rationi manifeſtè repugnant, apta ſunt*
ad riſum movendum; & manifeſtum eſt utiliter à me quæri potuiſſe, quid olim me
eſſe credideram, atque an eſſem corpus, etſi neſcirem an quidquam eſſem eorum
quæ credideram, nec an bene crediſſem, ut nempe auxilio eorum, quæ tunc de
novo eſſem percepturus, iſtud ipſum examinarem; atque, ſi nihil aliud ſaltem
addiſcerem, nihil à me illâ viâ poſſe inveniri.

Egregiè

*Egregiè rurſus perſonam ſuam agit narrando fabellam de ruſtico: Nihilque
in ea magis ridiculum, quàm quòd ille, putando ipſam meis verbis applicare, ap-
plicet tantùm ſuis: Mox enim me reprehendebat, quod non ſuppoſuiſſem hoc effa-
tum,* Rectè olim cenſui de iis quæ pertinent ad corpus, *vel,* Nihil ad corpus per- Mm
tinet præter ea quæ olim pertinere intellexi: *Nunc autem hoc ipſum, quod quærebatur à me dictum non fuiſſe, quodque totum ex ſua imaginatione eduxit, tanquam ſi meum eſſet reprehendit; & cum abſurda ruſtici ſui ratiocinatione comparat. Ego verò nunquam negavi rem cogitantem eſſe corpus, propterea quod ſuppoſuerim me olim de natura corporis rectè cenſuiſſe; Sed propterea quod hoc nomine* corpus *non utendo, niſi ad rem mihi ſatis notam, nempe ſubſtantiam extenſam ſignificandam, agnoverim rem cogitantem ab ea differre.*

Elegantia jam ſæpius dictæ, quæ hîc repetuntur, Cogito, ais. Nego, ſomnias. *Et,* Certum, addis, & evidens. Nego, ſomnias, videtur dumtaxat, apparet, non eſt, &c. *Hoc nomine ſaltem riſum movent, quod in eo qui ſeriò ageret eſſent ineptæ. Ne verò Tyrones fortè hîc errent putantes dubitanti vigiletne, an ſomniet, nihil aliud poſſe eſſe certum & evidens, ſed tantùm videri, aut apparere, velim ut recordentur ejus quod antè notatum eſt, (ad F) nempe id quod clare percipitur, à quocunque demum percipiatur, verum eſſe, non autem videri, aut apparere verum duntaxat. Etſi profectò pauci ſint, qui rectè diſtinguant inter id, quod revera percipitur, & id quod percipi putatur, quia paucis claris ac diſtinctis perceptionibus ſunt aſſueti.*

Huc uſque Actor noſter nullius memorandi prælii imaginem nobis exhibuit. ſed Oo
exiguos tantùm obices ſibi propoſuit, in quos ubi aliquandiu geſticulatus eſt, ſtatim cecinit receptus, & in aliam partem ſe convertit: Hic primùm incipit ingens certamen, in hoſtem ſuâ ſcenâ digniſſimum, nempe in umbram meam, nullis quidem aliis viſibilem, ſed quam ex proprio ſuo cerebro eduxit, &, ne non ſatis vana videretur, ex ipſo Nihilo conflavit. Serio vero in ipſam certat, argumentatur, ſudat, facit inducias, Logicam in auxilium vocat, inſtaurat pugnam, ſingula excutit, librat, trutinat; Et quia tam valentis adverſarii ictus clypeo non audet excipere, corpore ipſos declinat, diſtinguit, & denique per diverticula, Determinatè & Indeterminatè, *fugiens evadit. Cujus ſane rei ſpectaculum eſt perjucundum; Præſertim ſi tanti diſſidii cauſa intelligatur; Nempe cum in meis ſcriptis forte legiſſet; ſi quas veras opiniones, antequam ſerio philoſophemur, habeamus, eas tam multis aliis, vel falſis, vel ſaltem dubiis eſſe permiſtas, ut, ad illas ab his ſecernendas, optimum ſit omnes initio rejicere, ſive nihil plane ex iis non abdicare, ut poſtea commodiùs quæ vera fuerant, agnoſci, vel nova inveniri, ac ſola vera admitti poſſint. Quod plane idem eſt, ac ſi dixiſſem, ad cavendum, ne in caniſtro, vel corbe pomis pleno aliqua corrupta haberentur, principia omnia eſſe effundenda, nihilque prorſus in eo relinquendum, & deinde ea ſola, vel reſumenda, vel aliunde aſſumenda, in quibus nullum vitium eſſe cognoſceretur. At ille rem tam altæ*

ſpecula-

ſpeculationis non capiens, vel certe, ut fit, ſimulans ſe non capere, miratus eſt præcipue quod diceretur. Nihil non eſſe abdicandum, ac diu multumque de iſto Nihilo *cogitando, ſic illud cerebro ſuo infixit, ut quamvis nunc in ipſum ſæpe prælietur, non facile tamen eo ſe poſſit liberare.*

Pp *Poſt tam ſecundum prælium, opinione victoriæ elatus novum hoſtem laceſſit, quem quidem rurſus putat eſſe umbram meam, ea enim perpetuo ejus phantaſiæ obverſatur; ſed nunc ipſam ex nova materia componit, nempe ex verbis,* Novi me exiſtere; quæro quis ſim, &c. *Et, quia hæc minus ipſi nota eſt quàm præcedens, cautiùs aggreditur, & eminus duntaxat. Primum telum, quod jacit, hoc eſt,* Cur quæris, ſi nôſti? *Quod quia putat ab hoſte excipi hoc umbone,* Novi me eſſe, non novi quis ſim, *ſtatim hanc longiorem haſtam intorquet,* Unde agnoſces, quis ſis, niſi ab iis, quæ aut nôſti olim, aut olim ſcies? Non ab iis, quæ olim nôſti. Dubiis ſcatent, & abdicata ſunt. Ergo ab iis quæ nondum ſcis, ſcies verò poſtea. *Quo ictu miſerabilem Umbram valde commotam, ac prope proſtratam, audire ſe putat exclamantem,* Nondum novi iſta exiſtere. *Tuncque iram ſuam in miſericordiam mutans eam ſolatur his verbis,* Spera bene, cognoſces aliquando. *Ad quæ ipſam voce querula & ſupplici, ſic reſpondentem inducit.* Quid faciam interea? *Ille verò imperioſè, ut victorem decet,* Exſpectabis, *inquit; Verùm tamen, quia eſt miſericors, non diu patitur ancipitem, ſed rurſus fugiens ad diverticula* determinatè, indeterminatè; clarè, confusè, *quia neminem ibi ſe inſequentem videt, ſolus triumphat. Quæ profectò omnia eximia ſunt in eo genere facetiarum; quod petitur ab inexſpectata ſtultitiæ ſimulatione, in viro cujus vultus & veſtitus multum ſapientiæ gravitatiſque promittebant. Sed ut hoc clariùs pateat, conſiderandus eſt Actor noſter tanquam vir gravis & doctus, qui, ad impugnandam eam Methodum quærendæ veritatis, quæ jubet ut rejectis omnibus incertis, incipiamus à cognitione propriæ exiſtentiæ, atque inde progrediamur ad examen naturæ noſtræ, ſive ejus rei quam jam exiſtere cognoſcimus, probare conatur per hanc viam nullum aditum patere ad ulteriorem cognitionem, hacque utitur ratione,* Cùm noveris tantum te eſſe, non autem quis ſis: non potes hoc diſcere ab iis quæ olim nôſti, cùm omnia abdicaveris: Ergo ab iis quæ nondum ſcis. *Ad quæ vel puer triennis poſſet reſpondere, Nihil obſtare quò minùs diſceret ab iis quæ olim noverat; quia etſi fuiſſent abdicata, cùm dubia erant, poterant tamen reſumi poſtea, cùm vera eſſe conſtaret: Ac præterea etſi concederetur diſci nihil poſſe ab olim cognitis, ſaltem alteram viam, per ea, quæ nondum noverat, ſed ſtudio & animadverſione eſſet cogniturus, omnino patere. Sed hic noſter fingit ſibi adverſarium, qui non modo priorem viam concedit eſſe occluſam, ſed etiam qui alteram ipſemet claudit hoc verbulo,* Non novi iſta exiſtere. *Tanquam ſi novæ exiſtentiæ cognitio nulla poſſet acquiri; ac tanquam ſi ejus ignoratio omnem eſſentiæ cognitionem impediret: Quod ſane eſt quàm maxime inſulſum. Sed nempe alludit ad mea verba; ſcripſi enim, fieri non poſſe ut ea, quam*

jam

jam habeo, notitia rei, quam novi exiſtere, pendeat à notitia ejus, quod exiſtere nondum novi; Atque hoc, quod tantùm dixi de præſenti, ridiculè transfert ad futurum, eadem ratione ac ſi, quia jam non poſſumus videre illos, qui nondum nati ſunt ſed hoc anno naſcentur, concluderet nos nunquam videre ipſos poſſe. Nam ſane perſpicuum eſt rei, quæ cognoſcitur ut exiſtens, notitiam illam, quæ jam habetur, non pendere à notitia ejus, quod nondum cognoſcitur ut exiſtens; quia hoc ipſo quod aliquid percipiatur ut pertinens ad rem exiſtentem, neceſſariò etiam percipitur exiſtere: Sed longè aliud eſt de futuro, quia nihil obſtat quominus notitia ejus rei, quam novi exiſtere, augeatur aliis rebus, quas exiſtere nondum novi, ſed tum demum ſum cogniturus, cùm eas ad ipſam pertinere percipiam. Pergit verò inquiens, Spera benè, cognoſces aliquando. *Ac deinde* Te diu non patiar ancipitem. *Quibus verbis jubet nos à ſe exſpectare, vel ut demonſtret per viam propoſitam ad nullam ulteriorem cognitionem poſſe deveniri; vel certè ſi ſupponat illam ab adverſario eſſe occluſam (quod tamen eſſet ineptum) ut aliquam aliam aperiat. Sed tantummodo ſubjungit.* Nôſti quis ſis indeterminatè & confusè, non autem determinatè & clarè. *Ex quibus verbis nihil proclivius eſt, quàm ut concludamus, nobis ergo viam patere ad ulteriorem cognitionem, quia meditando, & advertendo poſſumus efficere, ut id quod indeterminatè ac confusè duntaxat cognoſcimus, clarè ac determinatè poſtmodum percipiamus. Sed nihilominus ille concludit, verba* Determinatè, indeterminatè, eſſe echinum quod nos ſæculum poſſit remorari, *atque ideo aliud iter eſſe quærendum. Quibus omnibus nihil aptius, ad ſummam ineptitudinem & imbecillitatem ingenii proprii ſimulandam, excogitari ab eo potuiſſe mihi videtur.*

Sum, ais. Nego. Pergis, Cogito. Nego &c. *Hic rurſus præliatur in priorem umbram, putansque ſe ſtatim in primo congreſſu ipſam obtruncaſſe, gloriabundus exclamat,* Omnino facinus inſigne, uno ictu amputavi omnia! *Sed quia hæc umbra ab ejus cerebro vitam habet, nec niſi ſimul cum illo mori poteſt, etiam obtruncata reviviſcit; Et manum pectori admovens jurat ſe eſſe, ſe cogitare. Quo novo precandi genere mollitus veniam illi vivendi concedit, ac multa, ſpiritibus ultimis collectis, ineptiſſimè garriendi, quæ ipſe non refutat, ſed potiùs amicitiam cum illa contrahit, ad alias delicias tranſit.* Q q

Primò ſic ipſam objurgat, Quærebas paulò ante, vix ante paſſus centum, quæ eſſes, nunc non modò ſcis, ſed & clarum & diſtinctum habes illius conceptum. *Deinde rogat* conceptum tam clarum tam diſtinctum ſibi oſtendi, ejus ut aſpectu reficiatur. *Tum fingit illum ſibi oſtendi in his verbis,* Certò ſcio me eſſe, me cogitare, me exiſtere ſubſtantiam cogitantem, actum eſt. *Quæ non ſufficere probat hoc exemplo.* Cognoſcis etiam nullum montem exiſtere ſine valle, ergo habes conceptum clarum & diſtinctum montis ſine valle. *Idemque ſic interpretatur;* Clarus eſt conceptus ille tuus, quia certò cognoſcis: diſtinctus eſt quia nihil aliud cognoſcis. Atque adeò conceptus clarus & diſtinctus, quem for- R r

mas, in eo eſt, quod repræſentet tibi ſubſtantiam exiſtere cogitantem, nihil attendendo ad corpus, ad animum, ad mentem, ad quicquam aliud, ſed tantùm quod exiſtat. *Poſtremò ſtratioticos animos reſumendo, putat ſe ibi videre magnum apparatum, triariosque cuneatim ac ſerratim ordinatos, quos omnes novus Pyrgopolinices difflat ſpiritu,*

Quaſi ventus folia, aut panicula tectoria,

Et ita, ut ne vel nuncius reſtet. *Primo flatu emittit hæc verba,* A nôſſe ad eſſe non valet conſequentia: *ſimulque oſtentat, inſtar vexilli, abacum quendam in quo ſubſtantiam cogitantem pro arbitrio deſcripſit. Secundo flatu emittit hæc,* Determinatè, indeterminatè. Diſtinctè, confuſè. Explicitè, implicitè. *Tertio hæc,* Quod nimis concludit, nihil concludit. *Hocque ultimum ita explicat,* Novi me exiſtere ſubſtantiam cogitantem, & tamen nondum novi mentem exiſtere, ergo notitia exiſtentiæ meæ non pendet à notitia exiſtentis mentis. Ergò cùm exiſtam, & mens non exiſtat, non ſum mens; ergo corpus. *Quibus auditis illa ſilet, pedem refert, animum deſpondet, ac ſe captivam duci ab eo patitur in triumphum. Ubi multa immortali riſu digna poſſem oſtendere. Sed malo parcere Actoris togæ; ac etiam meum eſſe non puto de rebus tam levibus diu ridere. Quapropter hîc ea tantùm notabo, quæ à veritate aliena cùm ſint, fortè tamen ab aliquibus crederentur, tanquam à me conceſſa, ſi de ipſis planè tacerem. In primis nego eum juſtè queri, quaſi dixiſſem me habere clarum & diſtinctum mei conceptum, priuſquam ſufficienter explicuiſſem quâ ratione habeatur, atque, ut ait,* cùm vix ante paſſus centum *quæſiviſſem quis eſſem: Nam, inter iſta duo, recenſui omnes proprietates rei cogitantis, nempe quòd intelligat, velit, imaginetur, recordetur, ſentiat &c. itemque omnes alias proprietates vulgo notas, quæ ad ejus conceptum non pertinent, ut unas ab aliis diſtinguerem, quod ſolùm poſt ſublata præjudicia potuit optari. Sed fateor illos, qui præjudicia non exuunt, non facile ullius unquam rei clarum & diſtinctum conceptum habere poſſe: manifeſtum enim eſt eos conceptus, quos in pueritia habuimus, claros & diſtinctos non fuiſſe; ac proinde ab ipſis, niſi fuerint depoſiti, alios, quoscunque poſtea acquirimus, obſcuros reddi, & confuſos. Cùm itaque vult ſibi oſtendi clarum iſtum & diſtinctum conceptum, ejus ut aſpectu reficiatur, nugas agit. Ut etiam cùm me inducit illum ſibi oſtendentem in his verbis,* Certò ſcio me eſſe, &c. *Cùm verò vult eas ipſas nugas refutare hoc exemplo,* Certo etiam ſcis nullum montem exiſtere ſine valle, ergo habes conceptum clarum & diſtinctum montis ſine valle, *ſophiſmate ſe ipſum fallit; nam ex antecedentibus tantum ſequitur, Ergo clarè & diſtinctè percipis nullum montem exiſtere ſine valle; non autem, habes conceptum montis ſine valle: quia, cum nullus ſit, non debet haberi, ut percipiatur nullum montem eſſe ſine valle. Sed nempe eſt adeo felicis ingenii, ut ipſaſmet illas ineptias quas finxit, non poſſit ſine novis ineptiis refutare. Cum verò ait poſtea, me concipere ſubſtantiam cogitantem, & nihil concipere corporeum, nihil ſpirituale &c. de corporeo*

poreo concedo, quia prius explicueram quid per nomen corporis vel rei corporeæ intelligerem: nempe id tantum quod eſt extenſum, ſive in cujus conceptu extenſio continetur. Quod autem addit de ſpirituali, craſsè affingit; ut & aliis pluribus in locis, ubi me inducit dicentem, ſum res cogitans, ſed non ſum corpus, nec animus, nec mens, &c. non poſſum enim de re cogitante negare, niſi ea in quorum conceptu nullam cogitationem contineri ſcio, quod me ſcire de animo, vel de mente, nunquam ſcripſi, nec cogitavi. Cumque poſtea dicit ſe rectè capere meam mentem, ac me putare clarum eſſe conceptum meum, quia certò cognoſco; & diſtinctum, quia nihil aliud agnoſco, ſe ipſum valde tardi ingenii eſſe fingit: Aliud enim eſt clare percipere, ac certò ſcire. Cum multa, non tantum ex fide divina, ſed etiam quia priùs ea clarè perſpeximus, jam certò ſciamus, quæ tamen non clarè jam percipimus; & aliarum rerum cognitio minimè impedit, quominus ea, quam habemus alicujus rei, ſit diſtincta; nec ullum vel minimum verbum unquam ſcripſi ex quo tales affaniæ deduci poſſent. Præterea effatum ejus, A nôſſe ad eſſe non valet conſequentia, *eſt plane falſum: Et ſi enim ex eo, quòd noſcamus alicujus rei eſſentiam, non ſequatur illam exiſtere; nec ex eo quod putemus nos aliquid cognoſcere, ſequatur illud eſſe, ſi fieri poſſit ut fallamur: Omninò tamen A nôſſe ad eſſe valet conſequentia, quia planè fieri non poteſt, ut aliquam rem cognoſcamus niſi reverà ipſa ſit prout illam cognoſcimus, nempe vel exiſtens, ſi eam exiſtere percipimus; vel hujus aut illius natura, ſi tantum ejus natura nobis ſit nota. Falſum etiam eſt, aut ſaltem ab illo abſque ulla vel minima ratione affirmatum, aliquam ſubſtantiam cogitantem eſſe partibilem, ut habet in illo abaco, in quo diverſas ſubſtantiæ cogitantis ſpecies, tanquam ab oraculo aliquo edoctus, proponit; Nullam enim poſſumus cogitationis extenſionem, aut partibilitatem intelligere, ac omnino eſt abſurdum id verbo affirmare ut verum, quod nec à Deo eſt revelatum, nec aſſequimur intellectu. Atque hic tacere non poſſum opinionem iſtam, de partibilitate ſubſtantiæ cogitantis, periculoſiſſimam, ac religioni Chriſtianæ quam maxime adverſantem mihi videri: quia quamdiu quis illam admittet, realem humanæ animæ à corpore diſtinctionem nunquam vi rationis agnoſcet. Verba* Determinatè, indeterminatè; Diſtinctè, confusè; Explicitè, implicitè; *Cum ſola, ut hic, ponuntur, nullum plane habent ſenſum; nec aliud ſunt quàm offucia, quibus videtur Auctor noſter velle diſcipulis ſuis perſuadere, cum nihil boni habet quod dicat, ſe tamen aliquid boni cogitare. Aliud etiam ejus effatum,* Quod nimis concludit, nihil concludit, *non ſine diſtinctione debet admitti: Nam ſi per verbum* nimis *intelligat tantum aliquid amplius, quàm id quod quærebatur, ut cum infra reprehendit argumenta quibus exiſtentiam Dei demonſtravi, ob id quod putet per illa plus concludi, quàm leges prudentiæ exigant, aut quiſquam mortalium depoſcat, plane falſum eſt & ineptum, quia quo plus concluditur, modò rectè concludatur, tantò melius eſt, nec nulla unquam prudentiæ leges huic rei poſſunt adverſari; Si verò intelligat per verbum* nimis, *non ſimpliciter aliquid amplius quam*

quærebatur, ſed aliquid quod ſine controverſia ſit falſum, tunc quidem eſt verum, ſed plane errat R. P. cùm tale quid mihi affingere conatur. Cùm enim ita ſcripſi, Notitia eorum quæ novi exiſtere, non pendet à notitia eorum quæ exiſtere nondum novi: Atqui novi rem cogitantem exiſtere, ac nondum novi corpus exiſtere; ergo notitia rei cogitantis non pendet à notitia corporis. *Nihil nimis, & nihil non rectè concluſi. Cùm verò aſſumit,* Novi rem cogitantem exiſtere, ac nondum novi mentem exiſtere, imò nulla mens exiſtit, nihil eſt, abdicata ſunt omnia: *rem plane nugatoriam, ac falſam aſſumit: Non enim poſſum quidquam affirmare aut negare de mente, niſi ſciam quid per hoc nomen* Mens *intelligam; nihilque poſſum intelligere, ex iis quæ per illud ſolent intelligi, in quo non contineatur cogitatio: Adeò ut repugnet, ut quis cognoſcat rem cogitantem exiſtere, ac non cognoſcat mentem, ſive aliquid ejus quod ſignificatur nomine mentis, exiſtere. Quodque ſubjungit,* Imò nulla mens exiſtit, nihil eſt, abdicata ſunt omnia, *tam abſurdum eſt, ut reſponſionem non mereatur. Cùm enim poſt abdicationem agnita ſit exiſtentia rei cogitantis, agnita ſimul eſt exiſtentia mentis (ſaltem quatenus hoc nomine res cogitans ſignificatur) nec proinde amplius eſt abdicata. Cum denique uſurus ſyllogiſmo in forma, id extollit tanquam Methodum aliquam regendæ rationis, quam meæ opponat, videtur velle perſuadere, me ſyllogiſmorum formas non probare, ac proinde Methodum aliquam à ratione valde alienam habere; Hoc autem falſum eſſe ſatis patet ex meis ſcriptis, in quibus nunquam non uſus ſum ſyllogiſmis, cum locus id poſtulavit.*

Ss *Hîc affert ſyllogiſmum ex falſis præmiſſis, quas meas eſſe affirmat, ego verò nego & pernego. Nam quantum ad hanc majorem,* Nulla res quæ talis eſt ut de ea dubitare poſſim an exiſtat, de facto exiſtit, *tam abſurda eſt, ut non verear ne ullis perſuadere poſſit eam à me eſſe profectam, niſi quibus una perſuadeat me rationis compotem non eſſe. Nec poſſum ſatis mirari quo conſilio, quâ fide, qua ſpe, qua confidentia id ſuſceperit: Nempe in prima Meditatione, in qua nondum de ulla veritate ſtatuenda, ſed tantummodo de præjudiciis tollendis agebam; poſtquam oſtendi eas opiniones, quibus credendis quàm maxime fueram aſſuetus, in dubium poſſe revocari, ac proinde ab iis, non minus quàm ab aperte falſis, aſſenſionem eſſe cohibendam, ne quo mihi in veritate quærenda impedimento eſſe poſſent, addidi hæc verba:* Sed nondum ſatis eſt hoc advertiſſe, curandum eſt, ut recorder, aſſiduè enim recurrent conſuetæ *opiniones,* occupantque credulitatem meam, tanquam longo uſu & familiaritatis jure ſibi devinctam, ferè etiam me invito; nec unquam iis aſſentiri & confidere deſueſcam, quamdiu tales eſſe ſupponam, quales ſunt revera, nempe *aliquo* quidem, *modo dubias,* ut jamjam oſtenſum eſt, ſed nihilominus valde probabiles, & quas multo magis rationi conſentaneum ſit credere quàm negare. Quapropter, ut opinor, non malè agam, ſi *voluntate plane in contrarium versâ,* me ipſum fallam, illasque aliquandiu *omnino falſas, imaginas*

ginariaſque eſſe fingam, donec tandem, velut æquatis utrimque præjudiciorum ponderibus, nulla amplius prava conſuetudo judicium meum à recta rerum perceptione detorqueat. *Ex quibus Auctor noſter elegit hæc verba, cæteris rejectis*, Opiniones aliquo modo dubias, voluntate planè in contrarium versâ, omnino falſas imaginariaſque eſſe fingam; *Ac præterea in locum verbi* fingam *ſubſtituit* ponam, credam, & ita credam ut contrarium ejus quod dubium eſt pro vero affirmem. *Voluitque hoc eſſe tanquam effatum ſive regulam certam quâ ſemper uterer, non ad præjudicia tollenda, ſed ad fundamenta Metaphyſicæ ſummè certa & accurata ſtatuenda. Primo tamen cunctanter tantùm, & per ambages hoc propoſuit, nempe in §. 2 & 3 primæ ſuæ quæſtionis: Quin & in 3 illo §. poſtquam ſuppoſuit ex iſta regula ſe debere credere, 2 & 3 non facere 5, quærit* an continuò illud ita debeat credere, ut ſibi perſuadeat aliter habere ſe non poſſe. *Ad quod abſurdiſſimum quæſitum inducit me poſt aliquot ambages, & verba ſuperflua, ſic denique reſpondentem*, Nec pones, nec negabis, neutro uteris, utrumque habebis velut falſum. *Ex quibus verbis, mihi ab illo ipſo tributis, plane manifeſtum eſt, eum recte ſciviſſe, me ut verum non credere contrarium ejus quod dubium eſt, ac neminem ex mea ſententia eo uti poſſe pro majore propoſitione alicujus ſyllogiſmi ex quo certa concluſio exſpectetur: Contradictoria enim ſunt, nec ponere, nec negare, neutro uti, atque unum ex iis ut verum affirmare, atque eo uti, ſed ſenſim poſtea eorum, quæ tanquam mea retulerat, oblitus, non modo contrarium affirmavit, ſed & tam ſæpe inculcavit, ut fere hoc unum in tota ſua diſſertatione reprehendat, & omnia illa duodecim peccata quæ deinceps ad finem uſque mihi affingit, ex hoc uno componat. Unde profecto, tum hic, ubi hanc majorem*, Nulla res quæ talis eſt, ut de ea dubitare poſſim an exiſtat, de facto exiſtit, *meam eſſe affirmat, tum aliis omnibus in locis ubi quid tale mihi tribuit, niſi prorſus ignorem quid verbum* mentiri *ſignificet, illum inexcuſabiliter mentiri; ſive contra mentem & conſcientiã loqui evidentiſſime demonſtratur: Et quamvis admodum invitus tam inhoneſto verbo utar, exigit tamen hoc à me defenſio veritatis, quam ſuſcepi, ut quod ille tam aperte facere non erubeſcit, ego ſaltem nomine proprio vocare non recuſem. Cumque in toto hoc ſcripto nihil aliud fere agat, quàm ut idem ineptiſſimum mendacium, ſexcentis variis modis expreſſum, lectori perſuadeat, & inculcet, non video ipſum aliter poſſe excuſari, quàm quia fortè tam ſæpe idem affirmavit, ut paulatim ſibi ipſi perſuaſerit eſſe verum, nec amplius pro mendacio ſuo cognoſcat. Quantum deinde ad minorem*, Omne corpus eſt tale, ut de eo dubitare poſſim an exiſtat, *vel*, Omnis mens eſt talis, ut de ea dubitare poſſim an exiſtat: *ſi de quovis tempore indefinitè intelligatur, ut ad ejus concluſionem debet intelligi, eſt quoque falſa, & nego meam eſſe: Nam ſtatim poſt initia ſecundæ Meditationis, ubi certò perſpexi rem cogitantem exiſtere, quæ res cogitans ex vulgari uſu* mens *appellatur, non amplius dubitare potui quin mens exiſteret; ut etiam poſt ſextam Meditationem, in qua corporis exiſtentiam cognovi,*

cera, ac principia ponit nova veterum planè contraria. Atque eo pacto vetera exuit præjudicia, ut induat nova: certa deponit ut aſſumat dubia: alas ſibi aptat, ſed cereas: ſubvehit ſeſe in altum, at ut cadat: Denique ex nihilo molitur aliquid, ut faciat nihil.

Reſp. 2. Peccat Methodus circa media. Nempe nulla habet, dum tollit vetera, nec adhibet nova. Reliquæ diſciplinæ formas habent logicas & ſyllogiſmos, & modos argumentorum certos, quorum ductu, velut Ariadnæo filo, ex labyrinthis expediant ſeſe, & res involutas extricent facilè, & tutò. Hæc verò contrà, formam veterem deturpat, dum novo pallet metu, quem ſibi à Genio fingit, dum veretur ut ne ſomniet; dum dubitat an deliret. Propone ſyllogiſmum; pallebit ad majorem, quæcunque ſit illa tandem. Fortè, ait, Genius me decipit. Quid verò ad minorem? trepidabit, dubiam dicit. Quid, ſi ſomniem? quoties ſomnianti viſa ſunt certa, & clara, quæ poſt ſomnium falſa comperta ſunt? Quid denique faciet ad concluſionem? Omnes omnino velut laqueos & pedicas fugitabit. An non deliri, & pueri, & amentes præclarè ſe credunt ratiocinari, cùm omni mente & judicio deficiantur? Quid, ſi mihi idem contingat modo? quid, ſi fucum faciat & offucias Genius? Malus eſt. Nec dum Deum novi exiſtere, & ab eo deceptorem coërceri. Quid hîc facias, quid, cùm dicet & obſtinato animo, conſequentiam dubiam eſſe niſi antea certò ſcias te nec ſomniare, nec deſipere, ſed eſſe Deum, & veracem Deum, & ab eo Genium malum haberi in vinculis? Quid, cùm ſyllogiſmi hujus repudiabit materiam, & formam. Idem eſt dicere aliquid in rei alicujus natura, ſive conceptu contineri, ac dicere ipſum de ea re eſſe verum. Atqui exiſtentia &c. Quid alia id genus? quæ ſi urgeas, Exſpecta, dicet, quoad eſſe Deum ſciam, & Genium videam ligatum. At ſaltem, ais, id habet commodi dum nullos adhibet ſyllogiſmos, tutò vitat paralogiſmos. Præclarè enim verò, ut ne mucoſus ſit puer, denaſetur. Num meliùs cæteræ matres ſuos emungunt? Quare unum hoc habeo, quod dicam, ſublata omni forma, nihil remanet, niſi informe.

Reſp. 3. Peccat Methodus contra finem, dum nihil certi aſſequitur, ſed nec poteſt aſſequi, cùm ipſa ſibi vias omnes ad veritatem occludat. Ipſemet vidiſti & expertus es tuis in erroribus Ulyſſeis, quibus te, meque ſocium fatigaſti. Contendebas te eſſe mentem, aut habere mentem: id verò minimè potuiſti conficere, ſed hæſiſti in ſalebris, & vepribus, & quidem toties, ut meminiſſe vix poſſim. Quanquam & recordari proderit modò, ut reſponſioni huicce noſtræ ſuum ſit robur. En igitur ſumma capita quibus ipſa ſibi Methodus nervos ſuccidit, omnemque planè ſpem ad veritatis lucem præcludit. 1. Neſcis an ſomnies an vigiles, adeóque nihilo plus debes tuis in cogitatis, & ratiocinationibus (ſi quas tamen habes, non verò ſomnias dumtaxat te habere) ponere, quàm ſomnians in ſuis. Hinc dubia omnia, & nutantia, & ipſæ concluſiones incertæ. Exempla non afferam, obi ipſe, & percurrere apothecas memoriæ tuæ, & ſi quid repe-

reperieris, quod ea labe non ſit infectum, profer: gratulabor. 2. Antequam ſciam Deum exiſtere, qui Genium malum liget, dubitare debeo de omni re, & omnem omnino propoſitionem habere ſuſpectam, aut ſanè, quæ vulgaris eſt philoſophia & vetus ratiocinandi methodus, ante omnia definiendum eſt an ſint, & quæ illæ tandem propoſitiones immunes, deque iis retinendis monendi ſunt Tyrones. Hinc, perinde atque ex præcedenti dubia omnia, & ad veſtigandum verum prorſus inutilia. 3. Si quid ſit quod habeat vel minimum dubitationis, id voluntate planè in contrarium verſa falſum eſſe crede, & crede oppoſitum, eòque utere tanquam principio. Hinc aditus omnes ad veritatem præcluſi. Quid enim ſperes ab illo, Caput non habeo, Nullum eſt corpus, nulla mens, & ſexcentis iſtiuſmodi? Neque verò dicas abdicationem illam non eſſe perpetuam, ſed Juſtitii inſtar, ad tempus, ad menſem, ad dies 15. ut quisque majori contentione in illam incumbet. Eſto enim, ſit ad tempus; at eſt eo tempore quo veritatem veſtigas, quo uteris abdicatis, & abuteris, perinde quaſi ab iis veritas omnis pendeat, & in iis veluti neceſſario in ſtereomate, conſiſtat. At, ais, eâ utor ut ſtylobatam & columnam ſtabiliam, ut ſolenne eſt Architectis. An non illi machinas extemporaneas exſtruunt, iis utuntur, ut columnam elevent, & ſuo loco ſtabiliant, tum velut præclare ſuo defunctam munere diſſolvunt, & amovent? Quidni illos imiter? Imitare per me licet, at vide ne & ſtylobata & columna extemporaneæ illi machinæ ſic innitantur, ut hâc remotâ illa concidant. Atque illud eſt quod in Methodo reprehenſione dignum putem. Falſa ponit fundamenta, iisque ita nititur, ut remotis illis illa quoque ſit admovenda.

Reſp. 4. Methodus peccat exceſſu. Hoc eſt plus molitur quàm ab ea prudentiæ leges exigant, plus quàm ab ea quisquam mortalium depoſcat. Petunt quidem nonnulli, ſibi ut demonſtretur Dei exiſtentia, & humanæ mentis immortalitas, at profectò nemo repertus eſt hactenus, qui ſibi ſatis eſſe non duxerit, ſi Deum exiſtere, & mundo ab eo adminiſtrari, & animas hominum eſſe ſpirituales & immortales tam certo ſciat, atque illud, 2 & 3 faciunt 5, aut iſtud, habeo caput, habeo corpus, ut ſuperflua ſit omnis cura majoris alicujus certitudinis veſtigandæ. Præterea, ut in practicis aut agendis rebus certi ſunt fines certitudinis, qui ſufficiant abundè, ut quisque prudenter, & tutò ſe gerat; ita in meditandis & ſpeculandis rebus definiti ſunt limites, quos qui attigit, certus eſt, & ita certus, ut meritò aut deſperatis aut damnatis aliis, quæ quis ulteriùs tentare vellet, in eo prudenter, ac ſecurè conquieſcat. Ne plus ultra, Ne quid nimis. At, ais, hæc laus non vulgaris Metas promovere, & vadum ab omnibus retrò ſeculis intentatum pervadere. Ita ſanè laus eximia, at dum vadum vadari poſſit citra naufragium: quare

Reſp. 5. Peccat defectu. Hoc eſt, dum plus ſtringit, quàm ſit par, nihil colligit. Unum te volo teſtem, te judicem. Quid præſtitiſti apparatu illo magnifico? quid abdicatione illâ tam ſolenni, adeo generali & generoſâ, ut ne tibi ipſi peperceris, niſi hoc tritum, Cogito, ſum, ſum res cogitans? hoc, inquam, ita, vel ple-

beculæ

beculæ familiare, ut nemo repertus ſit ab orbe condito, qui de eo vel leviter dubitarit, nedum qui ſerio popoſcerit probari ſibi ſe eſſe, ſe exiſtere, ſe cogitare, ſe eſſe rem cogitantem, ut meritò gratias tibi nemo ſit habiturus, niſi fortè, quod ego mea pro amicitia, & ſingulari erga te voluntate facio, ut prolixam tuam erga genus humanum voluntatem probet, & laudet conatum.

Reſp. 6. Peccat commune peccatum, quod in cæteris arguit. Nempe miratur mortales omnes omnino hæc dicere, & ponere tam confidenter, Habeo caput, habeo oculos, &c. Et ſe ipſam non miratur, dum pari confidentia dicit, Non habeo caput, &c.

Reſp. 7. Peccat peculiare ſibi peccatum. Nempe quod cæteri hominum aliquatenus certum habent, & ſufficienter, habeo caput, eſt corpus, eſt mens, illa ſingulari ſibi conſilio oppoſitum. Non habeo caput, non eſt corpus, non mens, non modo certum, ſed ita certum, ut in eo fundari poſſit accurata Metaphyſica, ponit, eoque nititur uſque eo, ut hoc ſi fulcrum removeris, in vultum procumbat.

Reſp. 8. Peccat imprudens. Nempe non advertens Dubium eſſe gladium ancipitem, dum alteram fugit aciem, ab altera læditur. Dubium illi eſt an aliquod corpus exiſtat; quia dubium removet & ponit oppoſitum, Nullum eſt corpus, atque in hoc dubio tanquam ſi eſſet certum, dum imprudens nititur, vulneratur.

Reſp. 9. Peccat prudens, dum ſciens, ac volens, & monita occæcat ſeſe, & voluntariâ abdicatione eorum quæ ſunt neceſſaria ad veſtigandum verum, ſuâ deludi ſe ſinit Analyſi, non modò id conficiens quod intendit, ſed illud etiam, quod maximè reformidat.

Reſp. 10. Peccat commiſſione, dum, quod vetat ſolenni edicto, redit ad vetera, & contra leges abdicationis, repetit abdicata. Sat recordaris.

Reſp. 11. Peccat omiſſione, dum, quod præſcribit uti firmamentum, Summo opere cavendum eſt nequid ut verum admittamus, quod non poſſimus probare verum eſſe, non ſemel prætergreditur, impune aſſumens uti ſummè certum, & verum, nec probans, Senſus nos aliquando deludunt; ſomniamus omnes; nonnulli delirant, & alia id genus.

Reſp. 12. Methodus aut nihil habet boni, aut nihil novi, plurimum verò ſuperflui. Etenim ſi dicat ſuâ illâ abdicatione dubiorum ſe intelligere abſtractionem, ut vocant, Methaphyſicam, qua dubia non conſiderantur niſi ut dubia, adeóque ab iis animus avocatur, ubi quæritur certi aliquid, neque tunc in iis plus ponitur, quàm in falſis, Boni aliquid dicet, ſed nihil Novi, nec nova erit illa abſtractio, ſed vetus, & omnium Philoſophorum ad unum.

Si abdicatione illâ dubiorum ita velit amandari dubia, ut ſupponantur & dicantur eſſe falſa, & iis tanquam falſis, aut eorum oppoſitis tanquam veris utatur, Novi dicet aliquid, ſed nihil Boni, eritque abdicatio illa quidem nova, ſed ſpuria.

Si dicat ſe vi & momento rationum id conficere certo, & evidenter, Ego ſum res cogitans, & qua cogitans nec ſum mens, nec animus, nec corpus, ſed res ab iis

 ſic

ſic abducta, ut poſſim intelligi, nondum intellectis illis, perinde atque intelligitur animal, ſive res ſentiens nondum intellectâ re hinniente, rugiente, &c. Boni aliquid dicet, ſed nihil novi, cùm id ubique pulpita reſonent; ac diſertis verbis id doceant quotquot animantes aliquas cenſent cogitare, ac, ſi cogitatio etiam ſenſum complectitur, ut illud quoque cogitet quod ſentiat, videat, audiat, quotquot exiſtimant bruta ſentire, hoc eſt ad unum omnes.

Si dicat probatum à ſe rationibus validis & meditatis ſe revera exiſtere rem & ſubſtantiam cogitantem, & dum exiſtit, non exiſtere reapſa mentem, non corpus, non animum, Novi dicet aliquid, ſed nihil boni, & nihilo plus quàm ſi diceret exiſtere animal, nec eſſe tamen leonem, aut vulpem, &c.

Si dicat ſe cogitare, hoc eſt ſe intelligere, velle, imaginari, ſentire, & ſic cogitare, ut ſuam illam cogitationem actu reflexo intueatur, & conſideret, adeóque cogitet, ſive ſciat, & conſideret, ſe cogitare, (quod verè eſt eſſe conſcium, & actus alicujus habere conſcientiam) id verò eſſe proprium facultatis, aut rei, quæ ſit poſita ſupra materiam, quæque ſit planè ſpiritualis, eoque pacto ſe eſſe mentem, ſe ſpiritum, dicet quod nondum dixit, & quod debuit dicere, & quod exſpectabam ut diceret, & quod ſæpius ſæpe, ubi vidi parturientem ſed inani conatu, volui ſuggerere; dicet, inquam, boni aliquid, ſed novi nihil, cùm illud nos à noſtris olim præceptoribus acceperimus, & illi à ſuis, atque opinor alii ab aliis jam indè ab Adamo.

Id porrò ſi dicat, quæ & quanta ſupererunt, quæ redundabunt, quanta battologia quæ machinæ aut ad pompam, aut ad præſtigias? Quorſum fallaciæ ſenſuum, ſomniantium illuſiones, ludibria delirantium? quis finis abdicationis illius adeo auſteræ, ut ne nobis plus reſidui eſſe patiatur, quàm hilum? Cur peregrinationes tam longæ, ita diuturnæ exteras in oras, procul à ſenſibus umbras inter & ſpectra? Quid faciunt illa tandem ad ſtabiliendam Dei exiſtentiam, perinde quaſi ſtare illa non poſſit, niſi omnia ſus deque vertantur? ſed cur interpolationes opinionum tot ac tantæ, ut veteres ponantur, induantur novæ, iiſque abjectis rurſus veteres aſſumantur? An fortè, ut ſacris olim Bonæ Deæ, & Conſcii, & cæterorum ſui ſingulis erant ritus, ita hæ novorum arcanorum novæ ſunt cerimoniæ? At quin illa procul amiſſis ambagibus nitidè, clarè, breviter ſic verbo veritatem exhibuit, Cogito, habeo cogitationis conſcientiam, ergo ſum mens?

Denique ſi dicat intelligere, velle, imaginari, ſentire, hoc eſt cogitare, ſic eſſe propria mentis, ut nulla prorſus animalia, præter hominem, cogitent, nulla imaginentur, ſentiant, videant, audiant, &c. novi dicet aliquid, ſed nihil boni, & illud quidem gratis, & ingratiis, niſi fors aliquid aſſervat, & abſcondit (quod unicum ſupererſt perfugium) ſuo tempore velut è machinà ſtupentibus exhibendum. At illud, quandiu eſt, ex quo exſpectatur, ut planè ſit deſperandum?

Reſp. ult. Hic vereris opinor Methodo illi tuæ quam amas, quam amplecteris, ignoſco, quam uti filiolam oſcularis tuam, times ut ne, quia tot peccatorum

feci

feci ream, quia, ut ipſe vides, rimas agit & undique diffluit, veteres ad teſtas abjiciendam putem. Ne vereare, amicus ſum. Vincam exſpectationem tuam, aut ſanè fallam; ſilebo & exſpectabo. Novi te, & aciem ingenii tui acrem, ac perſpicacem. Ubi tempus aliquod ad meditandum acceperis, ac maximè ubi Analyſim illam tuam fidam ſecreto in receſſu conſulueris, pulverem excuties, ſordes ablues, terſam & politam Methodum noſtris ſiſtes adſpectibus. Interea hoc habe, meque audi tuis dum quæſitis pergo reſpondere, iisque complector benè multa, quæ brevitatis ſtudio perſtrinxi leviter, ut ea, quæ mentem attinent, quæ conceptum clarum ac diſtinctum, quæ verum, quæ falſum, & ſimilia; ſed ea ipſe relegis, quæ prudentibus excidere, &

Quæſtio 3. *An poſſit inſtaurari Methodus?*

Quæris 3. an* *Plura non miſſa ſunt à R. P. Cumque reliqua ab eo rogarentur, reſpondit ſibi nunc otium non eſſe plura componendi. Nobis vero religio fuit vel minimam ejus ſcripti ſyllabam omittere.*

NOTÆ.

Satis eſſe putarem egregium hoc de mea qualicunque inveſtigandi veri Methodo judicium retuliſſe, ad ejus falſitatem, & abſurditatem declarandam, ſi profectum eſſet ab ignoto: Sed quia ejus Auctor in tali loco eſt conſtitutus, ut non facilè ab ullo credatur, ipſum eſſe, vel non compotem ſui, vel eximie mendacem, & maledicum, & impudentem, Ne nimia ejus auctoritas contra manifeſtam veritatem aliquid poſſit, rogo lectores ut meminerint illum ſupra, ante has reſponſiones, nullam vel minimam rem contra me probâſſe, ſed ineptis tantùm cavillationibus uſum fuiſſe, ad opiniones mihi tam ridiculas affingendas ut ne refutatione quidem indigerent; Nunc vero in his reſponſionibus ipſum ne conari quidem aliquid probare, ſed falsò ſupponere omnia, quæ mihi affingit, jam ante à ſe fuiſſe probata; Utque æquitas ejus judicii magis appareat, illum prius in accuſando jocatum tantum fuiſſe, hic autem poſtea in judicando maxime ſerium eſſe ac ſeverum; atque in undecim primis reſponſionibus indubitanter & decretoriè me condemnare, ac demum in duodecima deliberare, & diſtinguere, Si dicat hoc; nihil habet novi; ſi hoc, nihil boni &c. *cùm tamen in iis omnibus agat tantùm de una & eadem re diverſis modis ſpectata, nempe de uno ſuo figmento, cujus abſurditatem atque inſulſitatem ſimilitudine hìc declarabo.*

Teſtatus ſum ubique in meis ſcriptis, me Architectos in eo imitari, quòd ut ſolida ædificia conſtruant, in locis ubi ſaxum, vel argilla, vel aliud quodcunque firmum ſolum arenoſâ ſuperficie contectum eſt, foſſas primum excavent, omnemque ex iis arenam, & alia quævis arenâ nixa aut permiſta rejiciant, ut deinde in ſolo firmo ponant fundamenta: Sic enim ego dubia omnia, inſtar arenæ, primum rejeci; ac deinde animadvertens dubitari non poſſe quin ſaltem ſubſtantia dubitans

ſive cogitans exiſtat, hoc uſus ſum tanquam ſaxo in quo Philoſophiæ meæ fundamenta locavi. Auctor autem noſter ſimilis eſt Cæmentario cuidam, qui cùm in ſua urbe magnus artifex haberi vellet, atque ideo ſummopere invideret Architecto ſacellum ibi conſtruenti, ſtudioſiſſimè quæſivit occaſiones ad ejus artem reprehendendam: Sed quia erat tam rudis, ut nihil eorum quæ ab illo fiebant capere poſſet, nihil aliud auſus eſt attingere, quàm prima, & maximè obvia initia. Nempe notavit, eum principiò fodere, ac non modò arenam, & terram mobilem, ſed & ligna, & lapides, & quævis alia arenæ admiſta rejicere, ut ad ſolum firmum perveniret, ibique ſacelli jaceret fundamenta: Et præterea audivit ipſum aliquando, quærentibus cur ita foderet, reſpondiſſe, terræ ſuperficiem, cui inſiſtimus, non ſemper eſſe ſatis firmam ad magna ædificia ſuſtinenda; & arenam præcipuè eſſe inſtabilem, quia non modò magnis ponderibus preſſa ſubſidet, ſed etiam aquæ præterfluentes eam non rarò ſecum abducunt; unde ſequitur inexpectata ruina eorum quæ ab ipſo ſuſtinentur; & denique cùm tales ruinæ in fodinis interdum accidunt, earum cauſam ad Lemures, aut malos Genios loca ſubterranea inhabitantes, ſolere à foſſoribus referri. Ex quibus ſumpſit occaſionem fingendi foſſionem illam, quâ Architectus utebatur, haberi ab ipſo pro ſacelli conſtructione; atque vel foſſam, vel ſaxum in ejus fundo retectum, vel certè id quod ſupra foſſam ita conſtrueretur, ut ipſa interim vacua remaneret, pro ſacello conſtruendo; Ipſumque Architectum eſſe tam fatuum, ut timeret ne terra cui inſiſtebat ſub pedibus ſuis fatiſceret, neve à Lemuribus everteretur. Quæ cùm fortè perſuaſiſſet quibuſdam pueris, aliiſve Architecturæ tam ignaris, ut iis novum eſſet, ac mirum, foſſas fieri ad locanda ædificiorum fundamenta; & qui facile credebant illi quem nôrant, ſatiſque peritum artis ſuæ, ac probum virum eſſe putabant, de Architecto ſibi ignoto, & quem nihil adhuc ſtruxiſſe, ſed foſſas tantum excavâſſe audiebant; tantoperè delectatus eſt hoc ſuo figmento, ut ſperaverit ſe idem univerſo mundo eſſe perſuaſurum. Et quamvis jam Architectus omnes foſſas à ſe primùm factas lapidibus impleviſſet, atque ibi ſacellum ſuum ex ſolidiſſima materia firmiſſimè conſtruxiſſet, omnibuſque videndum exhiberet, manebat ille nihilominus in eadem ſpe & inſtituto nugas ſuas cunctis hominibus perſuadendi. Atque in hunc finem ſtans quotidie in plateis, ludos de Architecto plebi tranſeunti exhibebat. Quorum tale erat argumentum.

Primò inducebat illum jubentem ut foſſæ fierent; & non modò ex iis arena omnis, ſed etiam ea omnia quæ arenæ eſſent admiſta, aut ſuperſtructa, etiam cæmenta, etiam lapides quadrati, verbo, Omnia rejicerentur, & Nihil planè relinqueretur. Atque hæc verba Nihil, Omnia, etiam cæmenta, etiam lapides, *valde inculcabat: Simulque fingebat ſe velle artem illam ab eo addiſcere, ac cum ipſo deſcendere in iſtas foſſas.* Ducem te præbe, *aiebat*, age, fare, expeditum habes aut ſocium aut diſcipulum, quid jubes? Ad illud iter etſi novum, & mihi tenebris non aſſueto formidandum, accedo lubens. Audio te, jubes id faciam quod te faci-

te facientem videro, ibi pedem figam, ubi fixeris. Præclara ſanè imperandi ducendique ratio, ut mihi places, audio.

Deinde ſimulans ſibi metum eſſe à Lemuribus in iſtis foſſis, ita riſum ſpectatorum elicere conabatur. Et verò an tu mihi illud præſtabis ut non verear modò, non formidem, metus mihi non ſit à malo Genio? ſanè me licet confirmes manu & verbo, non ſine timore ingenti iſtuc deſcendo. *Ac paulò poſt.* Sed ô me propoſiti immemorem! quid feci? totum me tibi principio commiſeram, me ſocium, me diſcipulum, & ecce hæreo in aditu, & meticuloſus, & obſtinatus. Ignoſce: peccavi largiter, & tenuitatem ingenii mei probavi duntaxat. Debueram omni metu depoſito in iſtius foſſæ caliginem intrepidè me inferre, & hæſi, & reſtiti.

Tertiò repræſentabat Architectum ſibi oſtendentem in foſſæ fundo lapidem, ſive ſaxum, cui totum ædificium ſuum inniti vellet. Hocque ita riſu excipiebat. Præclarè, vir eximie, Archimedeum punctum occupas, mundum haud dubiè ſi libet movebis. En jam nutant omnia. At te quæſo, vis enim, opinor, ad vivum reſecari omnia, ut nihil ſit tua in arte non aptum, non cohærens, non neceſſarium, cur lapidem hic retines? an non exulare juſſiſti lapides cum arena? Sed fortè excidit, adeò eſt arduum etiam expertis obliviſci penitus eorum quibus à pueris aſſuevimus, ut mihi rudi ſi fors vacillem haud malè ſit ſperandum &c. *Item Architectus rudera quædam ſimul cum arena ex foſſis rejecta colligebat, ut iis ad ædificandum uteretur: qua de re alter ita jocabatur.* Audebone priuſquam intrò pedem feras, ex te ſciſcitari, quo conſilio, tu, qui rudera omnia ut non ſatis rejeceris ſolenni ritu, ea iterum velis inſpicere: perinde quaſi ex panniculis illis ſperes firmi aliquid? *&c.* Imò, quia omnia quæ paulo ante rejeciſti, nutantia erant & infirma (ſecus cur rejeciſſes?), qui fiet ut eadem modo non nutantia ſint & infirma? &c. *Et paulo poſt.* Hic etiam patiere artem tuam admirer, qui ut firma ſtabilias, utare infirmis, ut nos educas in lucem, jubeas in tenebris mergi, &c. *Atque hic multa ineptiſſimè diſſerebat de nominibus & officiis Architecti & Cæmentarii, nihil ad rem facientia, niſi ut nominum ſignificatione confuſâ, unum ab alio diſtingui minus poſſet.*

Quarto actu ſtabant uterque in foſſæ fundo, ibique Architectus ſacelli ſui conſtructionem incipere conabatur; ſed fruſtra: Nam primo cum ibi lapidem quadratum locare vellet, ſtatim à Cæmentario monebatur ſe juſſiſſe ut lapides omnes rejicerentur, atque hoc ideo pugnare cum regulis ſuæ artis, quo verbo, tanquam Archimedeâ demonſtratione victus, ab opere deſiſtere cogebatur: Cumque deinde cæmenta, cum lateres, cum calcem aqua & ſabulo fermentatam, ſive quidvis aliud aſſumebat, ſemper ingerebat Cæmentarius, Omnia rejeciſti, nihil retinuiſti, ſoliſque iſtis verbis Nihil, Omnia &c. tanquam incantamentis quibuſdam omnia ejus opera deſtruebat. Atque utebatur oratione tam ſimili iis quæ ſuprà à 5 ad 9 §. habentur, ut hic non opus ſit eam referre.

Quinto denique, cum videbat ſatis magnam plebis coronam circa ſe eſſe colle-

ctam, Comœdiæ ſuæ hilaritatem, novo more, in tragicam ſeveritatem mutabat, calciſque maculis ex facie ſua abſterſis, ſerio vultu aſſumpto, cenſoria voce, omnes Architecti errores (eos ſcilicet quos ſupponebat in præcedentibus actibus eſſe demonſtratos) enumerabat, & condemnabat. Totumque hoc enarrabo ejus judicium, quale ipſum protulit ultima vice, qua hos ludos populo dedit, ut quam accuratè illud Auctor noſter ſit imitatus, agnoſcatur. Fingebat ſe rogatum fuiſſe ab Architecto, ut ſuum de ejus arte judicium exprimeret, eique reſpondebat hoc pacto.

Primò peccat Ars illa circa fundamenta. Nempe nulla habet, & infinita habet. Ac cæteræ quidem domuum conſtruendarum artes fundamenta ponunt firmiſſima, ut lapides quadratos, lateres, cæmenta, & ſexcenta id genus, quibus ſubnixa ædificia evehunt in altum. Hæc verò ſecus, ut conſtruat aliquid, non ex aliquo ſed ex nihilo, diruit, effodit, rejicit omnia ad unum fundamenta vetera, ac voluntate planè in contrarium verſâ, ne videatur alis omnino carere, fingit & aptat ſibi è cera, ac fundamenta ponit nova, veterum planè contraria. Atque eo pacto veterum vitat inſtabilitatem, ut incurrat in novam: firma evertit, ut aſſumat infirma: alas ſibi aptat, ſed cereas: tollit ædificium in altum, at ut cadat: Denique ex nihilo molitur aliquid, ut faciat nihil.

Quæ omnia vel ſolum ſacellum ab Architecto jam conſtructum irridendæ falſitatis arguebat: In eo enim erat manifeſtum, & firmiſſima ipſum poſuiſſe fundamenta; & nihil deſtruxiſſe, quod non fuiſſet deſtruendum; & nulla in re ab aliorum præceptis deflexiſſe, niſi ubi aliquid melius habuerat; & ædificium ita in altum ſuſtuliſſe, ut nullam ruinam minaretur; Et denique non ex nihilo, ſed ex ſolidiſſima materia; non Nihil, ſed firmum, & duraturum ſacellum, in honorem Dei conſtruxiſſe. Ut & conſimilia etiam, in quibus hallucinatus eſt Auctor noſter, ex ſolis Meditationibus à me editis ſatis patent. Nec vero arguendus eſt Hiſtoricus ex quo Cæmentarii verba exſcripſi, quòd eum induxerit alas Architecturæ tribuentem, & alia multa, quæ parum iis videntur convenire: hoc enim de induſtria forſan fecit, ut perturbationem animi talia dicentis exprimeret. Atque profectò eadem omnia Methodo quærendæ veritatis non melius conveniunt, cui tamen ab Auctore noſtro tribuuntur.

Reſpondebat 2. Peccat Architectura illa circa media. Nempe nulla habet, dum tollit vetera, nec adhibet nova. Reliquæ ejuſmodi artes normam habent, & libellam, & perpendiculum, quorum ductu velut Ariadnéo filo, ex Labyrinthis expediant ſeſe, & cæmenta quantumvis informia diſponant facilè, & rectè. Hæc verò contra formam veterem deturpat, dum novo pallet metu, quem ſibi à Lemuribus fingit, dum veretur ne terra ſubſidat, dum dubitat an non arena diffugiet. Propone columnam. Pallebit ad ſtereobatam & baſim, quæcunque ſit illa tandem. Fortè, ait, Lemures illam dejicient. Quid verò ad ſcapum? trepidabit, infirmum dicet. Quid, ſi ex gypſo tantùm ſit, non ex marmore? quoties alia nobis viſa ſunt dura, & firma, quæ, facto experimento, fragilia comperta

perta ſunt? Quid denique faciet ad Epiſtylium? Omnia omnino velut laqueos & pedicas fugitabit. An non mali Architecti alia ſæpe ſtruxerunt, quæ quamvis firma putarent, ſponte tamen ſunt collapſa? quid, ſi huic idem contingat modo? Quid, ſi Lemures ſolum concutiant? mali ſunt. Necdum novi baſim ſubnixam ſaxo tam firmo, ut in illud Lemures nihil poſſint. Quid hîc facias? Quid, cùm dicet & obſtinato animo epiſtylii firmitatem dubiam eſſe, niſi anteà certò ſcias, nec columnam ex fragili materia conſtare, nec arenæ inniti, ſed firmo ſaxo, & ſaxo quod nulli unquam Lemures valeant commovere? Quid, cùm columnæ hujus repudiabit materiam & formam? (*Hic joculari audaciâ proferebat effigiem unius ex illis ipſis columnis, quas Architectus in ſacello ſuo poſuerat.*) Quid alia id genus? quæ ſi urgeas: Exſpecta, dicet, quoad ſaxum ſubeſſe ſciam, nulloſque ibi Lemures verſari. At ſaltem, ais, id habet commodi, dum nullas adhibet columnas, tutò cavet ne quas malè conſtruat. Præclarè enimvero, ut ne mucoſus &c. *Ut ſupra. Hoc enim eſt nimis ſordidum, ut repetatur; Et rogo Lectorem, ut ſingulas haſce reſponſiones, cum earum comparibus Auctoris noſtri velit conferre.*

Atque hæc reſponſio, ut præcedens, vel à ſolo ſacello impudentiſſimi mendacii arguebatur. Quoniam & in eo multæ ſolidiſſimæ columnæ exſtabant, & inter cæteras illa ipſa, cujus, tanquam ab Architecto repudiata, effigiem oſtendebat. Eâdemque ratione me non improbare ſyllogiſmos, nec earum veterem formam deturpare ſatis indicant mea ſcripta, in quibus ſemper iis uſus ſum cùm fuit opus. Et inter cæteros illum ipſum, cujus hic fingit me repudiare materiam & formam, ex me exſcripſit. Habeo enim illum in fine reſponſionis ad primas Objectiones Propoſitione 1, ubi Deum exiſtere demonſtro. Nec video quo inſtituto id fingat, niſi fortè ad innuendum ea omnia, quæ ut vera & certa propoſui, pugnare cum abdicatione dubiorum, quam ſolam nomine meæ Methodi vult intelligi. Quod planè idem eſt, & non minùs puerile ac ineptum, quàm figmentum Cæmentarii ſumentis foſſionem, quæ fit ad jacienda ædificiorum fundamenta, pro tota arte Architecti; & id omne quod ab eo conſtruitur, tanquam pugnans cum iſta foſſione, reprehendentis.

Reſpondebat 3. Peccat ars illa contra finem; Dum nihil firmi conſtruit; ſed nec poteſt conſtruere, cùm ipſa ſibi vias omnes ad opus faciendum occludat. Ipſemet vidiſti, & expertus es, tuis in erroribus Ulyſſeis, quibus te, meque ſocium fatigaſti. Contendebas te eſſe Architectum, aut habere artem Architecti: id verò minimè potuiſti conficere, ſed hæſiſti in ſalebris, & vepribus; & quidem toties, ut meminiſſe vix poſſim. Quanquam & recordari proderit modo, ut reſponſione huicce noſtræ ſuum ſit robur. En igitur ſumma capita quibus ipſa ſibi ars illa nervos ſuccidit, omnemque planè ſpem ad opus promovendum præcludit. 1. Neſcis an infra ſuperficiem terræ ſit arena, vel ſaxum, adeóque nihilo plus debes fidere ſaxo (ſi cui tamen unquam ſaxo inſiſtas) quàm arenæ. Hinc

Hinc dubia omnia, & nutantia, & ipſæ ſtructuræ infirmæ. Exempla non afferam, obi ipſe, & percurrere Apothecas memoriæ tuæ, & ſi quid repereris quod eâ labe non ſit infectum, profer: gratulabor. 2. Antequam invenerim ſolum firmum, infra quod nullam arenam mobilem eſſe ſciam, nullosque Lemures ipſam commoventes, debeo omnia rejicere, & omnem omnino materiam habere ſuſpectam, aut ſanè, quæ vulgaris eſt Architectura & vetus, ante omnia definiendum eſt an ſint, & quæ illæ tandem materiæ non rejiciendæ, deque illis in foſſa retinendis monendi ſunt foſſores. Hinc, perinde atque ex præcedenti, infirma omnia, & ad conſtructionem ædificiorum prorſus inutilia. 3. Si quid ſit quod vel minimum concuti poſſit, id voluntate plane in contrarium versâ jam collapſum eſſe crede, & crede eſſe effodiendum, & utere foſsâ vacuâ tanquam fundamento. Hinc aditus omnes ad ædificationem præcluſi. Quid enim ſperes ab illo, Nulla hîc jam eſt terra, Nulla arena, nulli lapides, & ſexcenta iſtiusmodi? neque vero dicas foſſionem illam non eſſe perpetuam, ſed juſtitii inſtar, ad tempus, & ad altitudinem quandam, ut quoque in loco magis alta eſt arena. Eſto enim, ſit ad tempus; at eſt eo tempore quo putas te ædificare, quo uteris foſſæ vacuitate, & abuteris, perinde quaſi ab ea ædificatio omnis pendeat, & in ea veluti neceſſario in ſtereomate conſiſtat. At, ais, ea utor ut ſtylobatam & columnam ſtabiliam, ut ſolenne eſt aliis Architectis. An non illi machinas extemporaneas exſtruunt, iis utuntur, ut columnam elevent &c. *ut ſuprà*?

In quibus etiam nihil eſt magis ridiculè à Cæmentario, quàm ab Auctore noſtro excogitatum. Quod enim rejectione dubiorum non magis mihi vias præcluſerim, ad cognitionem veritatis, quàm Architectus foſſione ad ſacelli conſtructionem, ſatis declarant ea quæ poſtea demonſtravi: vel certè aliquid in iis, aut falſum, aut incertum notare debuiſſet. Quod cùm nec faciat, nec poſſit, ipſum inexcuſabiliter hallucinari eſt confitendum. Nec magis unquam laboravi ut probarem me, ſive rem cogitantem, eſſe mentem; quàm alter, ut probaret ſe eſſe Architectum: ſed ſanè Auctor noſter magno conatu & labore nihil hic probavit; niſi ſe mentem, ſaltem bonam, non habere. Nec ex eo quod metaphyſica dubitatio eo uſque procedat, ut quis ſupponat ſe neſcire an ſomniet, an vigilet, magis ſequitur eum nihil certi poſſe invenire; quam ex eo quod Architectus dum fodere incipit, nondum ſciat, an ſaxum, an argillam, an quid aliud infra arenam ſit inventurus, ſequitur illum ibi non poſſe ſaxum invenire, vel invento fidere non debere. Nec ex eo quod antequam quis ſciat Deum exiſtere, habeat occaſionem dubitandi de omni re (nempe de omni re cujus claram perceptionem animo ſuo præſentem non habeat, ut aliquoties expoſui) magis ſequitur omnia eſſe ad veſtigandum verum inutilia; quam ex eo quod Architectus omnia ex foſſis ſuis rejici curaſſet, antequam firmum ſolum eſſet inventum, ſequebatur nulla rudera, aut alia in ipſis fuiſſe, quæ ſibi poſtea in jaciendis fundamentis uſui fore judicaret. Nec magis ineptè errabat Cæmentarius dicendo, juxta vulgarem & veterem Architecturam, illa non eſſe ex foſſis rejicienda, & de iis retinendis monendos eſſe foſſores; quàm

errab

errat Auctor noſter, *tum dicendo* ante omnia definiendum eſſe an ſint, & quæ illæ tandem propoſitiones à dubitatione immunes: *qui enim definiri poſſint ab eo quem nullas adhuc noſſe ſupponimus! Tum affirmando hoc eſſe præceptum vulgaris ac veteris Philoſophiæ, in ea enim nihil tale reperitur. Nec magis inſulſe fingebat Cæmentarius Architectum velle uti foſſa vacuâ pro fundamento, omnemque ejus ædificationem ab ea pendere; quàm apertè hallucinatur Auctor noſter dicendo* me uti oppoſito ejus quod dubium eſt ut principio, & abuti abdicatis, perinde quaſi ab iis veritas omnis dependeat, & in iis veluti neceſſario in ſtereomate conſiſtat: *immemor verborum quæ promeis ſuprà retulerat.* Nec pones, nec negabis, neutro uteris, utrumque habebis velut falſum. *Nec denique imperitiam ſuam magis declarabat Cæmentarius foſſam ad jacienda fundamenta excavatam comparando extemporaneæ machinæ, cujus uſus eſſet ad columnam erigendam; quàm Auctor noſter, eidem machinæ comparando abdicationem dubiorum.*

Reſpondebat 4. Ars illa peccat exceſſu. Hoc eſt plus molitur, quàm ab ea prudentiæ leges exigant, plus quàm ab ea quiſquam mortalium depoſcat. Petunt quidem nonnulli ſibi ut firma ædificia conſtruantur, at profectò nemo repertus eſt hactenus, qui ſibi ſatis eſſe non duxerit, ſi ædes, in quibus habitaret, æque firmæ eſſent, ac ipſa terra, quæ nos ſuſtinet, ut ſuperflua ſit omnis cura majoris alicujus firmitatis quærendæ. Præterea ut ad inambulandum certi ſunt fines ſtabilitatis ſoli, qui ſufficiant abundè, ut quiſque ſupra illud tutò incedat, ita in domibus ædificandis certi ſunt limites, quos qui attigit certus eſt &c. *ut ſuprà.*

Ubi quamvis injuſte Architectus à Cæmentario culparetur, multò tamen injuſtius in re ſimili ab Auctore noſtro reprehendor. Verum enim eſt, in domibus conſtruendis certos eſſe fines, infra ſummam firmitatem ſoli, ultro quos progredi operæ pretium eſſe non ſolet, iique varii ſunt pro magnitudine molis conſtruendæ: nam & humiliores caſæ ipſi arenæ tutò imponuntur; neque hæc minus firma eſt, ad illas ſuſtinendas; quàm ſaxum, ad altas turres. Sed falſiſſimum eſt, in fundamentis Philoſophiæ ſtatuendis tales eſſe aliquos dubitandi limites infra ſummam certitudinem, in quibus prudenter ac ſecurè conquieſcere poſſimus. Cùm enim veritas in indiviſibili conſiſtat, poteſt contingere, ut quod non agnoſcimus eſſe ſummè certum, quantumvis probabile appareat, ſit plane falſum: nec ſanè ille prudenter philoſopharetur, qui ea ſcientiæ omnis ſuæ poneret fundamenta, quæ cognoſceret eſſe fortaſſe falſa. Et verò quid reſpondebit Scepticis, qui omnes dubitationis limites tranſcendunt? quâ ratione ipſos refutabit? Nempe deſperatis, aut damnatis annumerabit. Egregiè certè: ſed quibus illi eum interim annumerabunt? Neque putandum eſt eorum ſectam dudum eſſe extinctam; viget enim hodie quàm maximè, ac fere omnes, qui ſe aliquid ingenii præ cæteris habere putant, nihil invenientes in vulgari Philoſophia quod ipſis ſatisfaciat, aliamque veriorem non videntes, ad Scepticam transfugiunt. Atque ii ſunt præcipuè, qui Dei exiſtentiam & humanæ mentis immortalitatem ſibi demonſtrari expoſcunt. Adeò ut valde mali exempli ea

ſint quæ ab Auctore noſtro hîc dicuntur, præſertim cùm eruditus clueat; oſtendunt enim ipſum non putare Atheorum Scepticorum errores poſſe refutari; atque ita illos quantum in ſe eſt, fulcit & confirmat. Quippe omnes hodierni Sceptici non dubitant quidem in praxi quin habeant caput, quin 2 & 3 faciant 5; & talia: ſed dicunt ſe tantùm iis uti tanquam veris, quia ſic apparent; non autem certò credere, quia nullis certis rationibus ad id impelluntur: Et quia non eodem modo ipſis apparet Deum exiſtere, mentemque humanam eſſe immortalem; ideo his ne quidem in praxi tanquam veris utendum putant, niſi prius ſibi probata fuerint, rationibus magis certis, quàm ſint ulla ex iis, ob quas apparentia omnia amplectuntur. Quæ cùm à me ſic probata ſint, & à nemine ante me, ſaltem quod ſciam; nulla major & indignior maledicentia excogitari poſſe mihi videtur, quàm ea eſt Auctoris noſtri, dum in tota hac ſua diſſertatione, unum illum errorem, in quo Scepticorum ſecta conſiſtit, nempe nimiam dubitationem, continuè mihi affingit, & ſexcenties inculcat. Eſtque profectò liberalis in meis peccatis recenſendis: etſi enim hîc dicat laudem eſſe non vulgarem Metas promovere, & vadum ab omnibus retro ſæculis intentatum pervadere, *nullamque habeat rationem ſuſpicandi, hoc à me factum non eſſe, in eadem illa re de qua agit, ut mox oſtendam: Hoc tamen ipſum pro peccato mihi apponit, Quia, inquit,* eſt ſane laus eximia, at dum vadum vadari poſſit citra naufragium. *Nempe vult à Lectoribus credi me ibi naufragium feciſſe, ſive errorem aliquem commiſiſſe: quod tamen ipſemet nec credit, nec quidem ullâ ratione ſuſpicatur. Nam ſanè ſi vel minimam excogitare potuiſſet rationem ad ſuſpicandum, me aliquid erraſſe in toto illo itinere, in quo mentem à cognitione propriæ exiſtentiæ, ad cognitionem exiſtentiæ Dei, & diſtinctionem ſui ipſius à corpore, perduxi, procul dubiò ipſam in diſſertatione tam longa, tam verboſa, & rationum tam vacua non omiſiſſet; longéque maluiſſet illam proferre, quàm mutare quæſtionem, ut ſemper fecit, quoties argumentum poſtulabat ut ea de re loqueretur, ac ineptè me inducere diſputantem, An res cogitans eſſet Mens. Non habuit itaque rationem ullam ad ſuſpicandum me aliquid erraſſe in iis, quæ aſſerui, & quibus Scepticorum dubitationem omnium primus everti. Fatetur hoc eximiâ laude dignum eſſe; Ac nihilominus ſatis habet frontis, ut hoc nomine me reprehendat, ipſamque illam dubitationem affingat, quæ cæteris omnibus mortalibus qui eam nunquam refutârunt, meliori jure quàm uni mihi tribui poſſet. Cæmentarius autem*

Reſpondebat 5. Peccat defectu. Hoc eſt dum plus molitur quàm ſit par, nihil abſolvit. Unum te volo teſtem, te judicem. Quid præſtitiſti apparatu illo magnifico? quid foſſione illâ tam ſolenni, adeò generali & generosâ, ut ne quidem firmiſſimis lapidibus peperceris, niſi hoc tritum, Saxum, quod invenitur infra omnem arenam, eſt ſolidum & firmum? Hoc, inquam, ita vel plebeculæ familiare &c. *ut ſuprà.*

Hicque exſpectabam, tum à Cæmentario, tum etiam ab Auctore noſtro ut aliquid proferretur: Sed ut ille petebat tantùm quid Architectus præſtitiſſet foſſione, niſi

niſi quod ſaxum retexiſſet, diſſimulando ipſum ei ſaxo ſacellum ſuum ſuperſtruxiſſe; ita noſter quærit duntaxat quid præſtiterim dubiorum rejectione, niſi hoc tritum, Cogito, ſum: quia nempe pro nihilo ducit, quod ex his, & Dei exiſtentiam, & reliqua multa demonſtrarim. Atque unum me vult teſtem, tam inſignis ſcilicet audaciæ ſuæ; ut & alibi, de aliis etiam non veris, ait Credere ad unum omnes. Ubique pulpita reſonare. Se à præceptoribus ſuis accepiſſe, illosque ab aliis, jam inde ab Adamo, *& talia. Quibus non major debetur fides, quàm juramentis quorundam hominum, qui eo pluribus uti ſolent, quo id, quod volunt perſuadere, magis incredibile ac falſum putant. Alter vero*

Reſpondebat 6. Peccat commune peccatum, quod in cæteris arguit. Nempe miratur mortales omnes omnino hæc dicere, & ponere tam confidenter, Satis firma eſt arena quæ nos ſuſtinet. Hoc ſolum in quo ſtamus non movetur &c. Et ſe ipſam non miratur, dum pari confidentia dicit, Arena eſt rejicienda &c.

Quod non magis erat ineptum, quàm quod Auctor noſter in re ſimili affirmat.

Reſpondebat 7. Peccat peculiare ſibi peccatum. Nempe quod cæteri hominum aliquatenus firmum habent, & ſufficienter, terram in qua ſtamus, arenam, lapides; illa ſingulari ſibi conſilio oppoſitum, foſſam ſcilicet ex qua arena, lapides, & reliqua ſublata ſunt, non modò pro re firma, ſed pro tam firma, ut in ea fundari poſſit ſolidiſſimum ſacellum, ſumit, eòque nititur usque eò, ut hoc ſi fulcrum removeris, in vultum procumbat.

Ubi non magis hallucinatur, quàm Auctor noſter, dum immemor eſt verborum, Nec pones, nec negabis, &c.

Reſpondebat 8. Peccat imprudens. Nempe non advertens inſtabilitatem ſoli eſſe gladium ancipitem, dum alteram fugit aciem, ab altera læditur. Arena non eſt illi ſolum ſatis ſtabile; quia illam removet, & ponit oppoſitum, foſſam ſcilicet arenâ vacuam, atque in hac foſſa tanquam ſi eſſet res firma, dum imprudens nititur, vulneratur.

Ubi rurſus meminiſſe tantum oportet verborum, Nec pones nec negabis. *Hocque de gladio dignius eſt ſapientiâ Cæmentarii, quàm Auctoris noſtri.*

Reſpondebat 9. Peccat prudens, dum ſciens ac volens, & monita occæcat ſeſe, & voluntariâ rejectione eorum, quæ ſunt neceſſaria ad ædificandas domos, ſuâ deludi ſe ſinit regulâ, non modò id conficiens quod non intendit, ſed illud etiam, quod maximè reformidat.

Quod quàm verum eſſet de Architecto, constructio ſacelli; & quàm ſimile verum ſit de me, quæ demoſtravi declarant.

Reſpondebat 10. Peccat commiſſione, dum quod vetat ſolenni edicto, redit ad vetera, & contra leges foſſionis, reſumit rejecta. Sat recordaris.

Quod imitando Auctor noſter non recordatur verborum Nec pones, nec negabis &c. *Alioqui enim quâ fronte fingeret, id ſolenni edicto vetitum, quod nequidem negandum eſſe prius dixit?*

Reſpondebat 11. Peccat omiſſione, dum quod præſcribit, uti firmamentum,

ſummoperè cavendum eſt, ne quid ut verum admittamus, quod non poſſimus probare verum eſſe, non ſemel prætergreditur, impune aſſumens, uti ſummè certum & verum, nec probans, Arenoſum ſolum non ſatis firmum eſt ad ædificia ſuſtinenda, & alia id genus.

Ubi planè, ut Auctor noſter, hallucinatur, applicans foſſioni, ut noſter dubiorum rejectioni, quod pertinet tantùm ad ſtructionem, tam ædificiorum, quàm Philoſophiæ: Veriſſimum enim eſt nihil admittendum eſſe ut verum quod non poſſimus probare eſſe verum, cùm de eo ſtatuendo vel affirmando quæſtio eſt; ſed cùm tantùm de effodiendo, vel abdicando, ſufficit quod ſuſpicemur.

Reſpondebat 12. Ars illa aut nihil habet boni, aut nihil novi, plurimum vero ſuperflui. Etenim; 1. ſi dicat, ſuâ illâ rejectione arenæ ſe intelligere foſſionem illam quâ cæteri utuntur Architecti, dum arenam non rejiciunt, niſi quatenus non eſt ſatis firma ad ædificiorum molem ſuſtinendam, Boni aliquid dicet, ſed nihil novi, nec nova erit illa foſſio, ſed vetus, & omnium Architectorum ad unum.

2. Si foſſione illa arenæ ita velit amandari omnem arenam, ut tollatur, & nihil ejus retineatur, & eâ tanquam nullâ, aut ejus oppoſito, nempe vacuitate loci quem illa prius implebat, tanquam re ſolidâ & firmâ utamur; Novi dicet aliquid, ſed nihil Boni, eritque foſſio illa quidem nova, ſed ſpuria.

3. Si dicat ſe vi & momento rationum id conficere certo & evidenter, Ego ſum peritus Architecturæ, illamque exerceo; & tamen quâ talis nec ſum Architectus, nec Cæmentarius, nec bajulus, ſed res ab iis ſic abducta, ut poſſim intelligi, nondum intellectis illis, perinde atque intelligitur animal, ſive res ſentiens, nondum intellectâ re hinniente, rugiente, &c. Boni aliquid dicet, ſed nihil Novi, cùm id ubique compita reſonent, ac diſertis verbis doceant quotquot homines aliquos cenſent Architecturæ eſſe peritos; ac, ſi Architectura etiam parietum conſtructionem complectitur, ut illi quoque Architecturam ſciant, qui calcem cum arena temperant, qui lapides cædunt, qui materiam apportant, quotquot exiſtimant operarios id agere? hoc eſt, ad unum omnes.

4. Si dicat probatum à ſe rationibus validis & meditatis ſe reverà exiſtere, & eſſe Architecturæ peritum, &, dum exiſtit exiſtere reapsè Architectum, non Cæmentarium, non bajulum; Novi dicet aliquid, ſed nihil boni, & nihilo plus quàm ſi diceret exiſtere animal, nec eſſe tamen leonem, aut vulpem, &c.

5. Si dicat ſe ædificare, hoc eſt Architecturâ uti in ædificiis conſtruendis, & ſic ædificare ut ſuam illam actionem actu reflexo intueatur, & conſideret, adeoque ſciat & conſideret ſe ædificare (quod verè eſt eſſe conſcium, & actus alicujus habere conſcientiam,) id verò eſſe proprium Architecturæ, ſive artis quæ ſit poſita ſupra peritiam bajulorum, eoque pacto ſe eſſe Architectum, dicet quod nondum dixit, & quod debuit dicere, & quod exſpectabam ut diceret, & quod ſæpius ſæpe, ubi vidi parturientem ſed inani conatu, volui ſuggerere; dicet, inquam, boni

aliquid

aliquid ſed novi nihil, cùm illud nos à noſtris olim præceptoribus acceperimus, & illi à ſuis, atque opinor alii ab aliis, jam indè ab Adamo.

Id porro ſi dicat, quæ & quanta ſupererunt? quæ redundabunt? quanta battologia? quæ machinæ aut ad pompam aut ad præſtigias? Quorſum arenæ inſtabilitas, & terræ commotiones, & Lemures, ſive inania terriculamenta? quis finis foſſionis illius adeo profundæ, ut ne nobis plus reſidui eſſe patiatur quàm hilum? Cur peregrinationes tam longæ, ita diuturnæ, exteras in oras, procul à ſenſibus, umbras inter & ſpectra? Quid faciunt illa tandem ad ſtabiliendum ſacellum, perinde quaſi ſtare illud non poſſit, niſi omnia ſusque deque vertantur? ſed cur interpolationes materiarum tot ac tantæ, ut veteres ponantur, eligantur novæ, iisque abjectis rurſum veteres aſſumantur? An fortè, ut dum ſumus in templo, vel coram magnatibus, aliter nos gerere debemus, quàm in gurguſtio vel popina, ita hæ novorum arcanorum novæ ſunt cerimoniæ? Atquin illa procul amiſſis ambagibus, nitidè, clarè, breviter ſic verbo veritatem exhibuit, Ædifico, habeo iſtius ædificationis conſcientiam, ergo ſum Architectus?

6. Denique ſi dicat domos conſtruere, earum cubicula, cellas, porticus, januas, feneſtras, columnas, & reliqua mente præordinare, diſponere ac deinde ad ea conſtruenda materiariis, latomis, cæmentariis, ſcandulariis, bajulis, operariisque cæteris præeſſe, ipſorumque opera dirigere, ita eſſe proprium Architecti, ut nulli prorſus alii artifices id poſſint, novi dicet aliquid, ſed nihil boni, & illud quidem gratis & ingratiis, niſi fors aliquid aſſervat & abſcondit (quod unum supereſt perfugium) ſuo tempore velut è machina ſtupentibus exhibendum. At illud quamdiu eſt, ex quo exſpectatur? ut planè ſit deſperandum.

Reſp. ult. Hîc vereris opinor arti illi tuæ, quam amas, quam amplecteris: ignoſco; quam uti filiolam oſcularis tuam, times ut ne, quia tot peccatorum feci ream, quia, ut ipſe vides, rimas agit & undique diffluit, veteres ad teſtas abjiciendam putem. Ne vereare, amicus ſum. Vincam exſpectationem tuam, aut ſanè fallam; Silebo & exſpectabo. Novi te, & aciem ingenii tui acrem; ac perſpicacem. Ubi temporis aliquid ad meditandum acceperis, ac maximè ubi regulam illam tuam fidam ſecreto in receſſu conſulueris, pulverem excuties, ſordes ablues, terſam, & politam Architecturam noſtris ſiſtes adſpectibus. Interea hoc habe, meque audi tuis dum quæſitis pergo reſpondere, iisque complector benè multa, quæ brevitatis ſtudio perſtrinxi leviter, ut ea, quæ fornices atrinent, quæ feneſtrarum aperturas, quæ columnas, quæ porticus, & ſimilia. Sed en Programma novæ Comœdiæ.

An poſſit inſtaurari Architectura.

Quæris 3. an* *Ad quæ verba cùm perveniſſet, aliquot ejus amici, videntes nimiam invidentiam, & odium, quibus percellebatur, jam planè in morbum tranſiiſſe, non paſſi ſunt ipſum diutius [illegible] declamare, ſed protinus ad Medicum deduxerunt.*

Egò certè non auſim quidquam tale de Auctore noſtro ſuſpicari : ſed pergam tantum hîc notare, quàm accuratè illum in omnibus ſit imitatus. Eodem planè modo agit judicem, integerrimum ſcilicet, ac valde circumſpectè ac religiosè caventem, ne quid temere pronunciet: Cùm poſtquam undecies me condemnavit, ob id unum quod dubia rejecerim, ad certa ſtabilienda; & quaſi foſſas fecerim, ad jacienda ædificii fundamenta: duodecimâ demum vice rem examinat, aitque 1. Si eam intellexerim, ut revera ſcit me intellexiſſe, patetque ex verbis, Nec pones nec negabis *&c. ab ipſo mihi tributis; tunc quidem me aliquid Boni habere, ſed nihil Novi;* 2. *Si verò intellexerim alio illo modo, ex quo præcedentia undecim peccata deſumpſit, & quem tamen ab omni ſenſu meo tam remotum eſſe novit, ut ſupra in* 3. §. *primæ ſuæ quæſtionis induxerit me de ipſo cum admiratione ac riſu dicentem;* Id ſano homini quî veniat in mentem? *Tunc me ſcilicet aliquid Novi habere, ſed nihil Boni. Quis unquam in convitiando, non dicam tam impudens, tam mendax, tam veri omnis veriſimiliſque contemptor; ſed tam imprudens & immemor fuit, ut in meditata atque elaborata diſſertatione, ſexcenties unam & eandem opinionem alicui exprobraret, à qua faſſus eſſet, in principio ejuſdem diſſertationis, illum ipſum, cui eam exprobrabat, adeò abhorrere, ut ipſam nulli homini ſano in mentem venire poſſe putaret?*

Quantum ad quæſtiones quæ ſequuntur (3. 4. 5.) tam apud Auctorem noſtrum quàm apud Cæmentarium, nihil planè ad rem pertinent, nec à me vel Architecto unquam ſunt motæ: Sed veriſimile eſt ipſas primum à Cæmentario fuiſſe excogitatas, ut, cùm nihil eorum quæ ab Architecto facta fuerant auderet attingere, ne imperitiam ſuam nimis declararet, aliquid tamen amplius quàm ſolam ejus foſſionem reprehendere videretur; Auctoremque noſtrum illum etiam hac in parte eſſe imitatum. 3. Cùm enim ait, rem cogitantem poſſe intelligi non intellectâ mente; nec animo, nec corpore, non meliùs philoſophatur quàm Cæmentarius, cùm ait, Architectura peritum non eſſe magis Architectum, quàm Cæmentarium, aut Bajulum, & ſine ullo ex iis poſſe intelligi. 4. Ut etiam ſanè æquè ineptum eſt, dicere rem cogitantem exiſtere non exiſtente mente, quàm Architectura peritum non exiſtente Architecto (ſaltem cùm ſumitur nomen mentis ut illud uſu conſentiente à me ſumi ſignificavi). Et non magis repugnat rem cogitantem exiſtere ſine corpore, quàm Architectura peritum ſine Cæmentario, vel Bajulo. 5. Item cùm ait non ſufficere, quòd ſubſtantia aliqua ſit cogitans, ut ſit poſita ſupra materiam, & planè ſpiritualis, quam ſolam vult vocari mentem; ſed inſuper requiri ut actu reflexo cogitet ſe cogitare, ſive habeat cogitationis ſuæ conſcientiam, æquè hallucinatur ac Cæmentarius, cum ait Architectura peritum debere actu reflexo conſiderare ſe habere illam peritiam, priuſquam eſſe poſſit Architectus: Et ſi enim revera nemo ſit Architectus qui non ſæpe conſiderarit, aut ſaltem conſiderare potuerit, ſe habere ædificandi peritiam, manifeſtum tamen eſt iſtam conſiderationem non requiri ut ſit Architectus: Nec magis etiam ſimilis conſideratio ſive reflexio requiritur, ut ſubſtantia cogitans ſit poſita ſupra ma-

teriam. Etenim prima quævis cogitatio per quam aliquid advertimus, non magis differt à ſecunda per quam advertimus nos iſtud prius advertiſſe; quàm hæc à tertia per quam advertimus nos advertiſſe: nec ulla vel minima ratio afferri poteſt, ſi prima concedatur rei corporeæ, cur non etiam ſecunda. Quapropter notandum eſt Auctorem noſtrum multò periculoſius errare hac in parte quàm Cæmentarium: tollendo enim veram, & maximè intelligibilem differentiam, quæ eſt inter res corporeas & incorporeas, quod nempe hæ cogitent, illæ non item, & aliam in ejus locum ſubſtituendo, quæ nullo modo eſſentialis videri poteſt, quòd nempe hæ conſiderent ſe cogitare, illæ non conſiderent, facit omne quod in ſe eſt ad impediendum ne realis humanæ mentis à corpore diſtinctio intelligatur. 6. Minus etiam eſt excuſandus quod brutorum animalium cauſæ faveat, eiſque non minus quàm hominibus cogitationem tribui velit, quàm Cæmentarius quòd ſibi, & ſui ſimilibus, Architecturæ peritiam, non minus quàm Architectis arrogare ſit conatus.

At denique in omnibus ſatis apparet, utrumque eodem modo, non quid verum aut veriſimile eſſet cogitâſſe, ſed tantummodò quid fingi poſſet ad detrahendum de inimico, illumque apud eos qui ipſum non nôſſent, nec de rei veritate curioſius inquirere curarent, ut planè imperitum & ſtultum deſcribendum. Et quidem appoſite Hiſtoricus Cæmentarii, ad inſanam ejus invidiam exprimendam refert, illum Architecti foſſionem, ut apparatum magnificum, extuliſſe, ſaxum verò foſſione iſtâ retectum ſacellumque ipſi ſuperſtructum, ut rem nullius momenti contempſiſſe; nec minùs tamen pro amicitia & ſingulari erga ipſum voluntate gratias egiſſe, &c. Itemque in concluſione inducit ipſum egregia hæc epiphonemata proferentem: Id porrò ſi dicat, quæ & quanta ſupererunt? quæ redundabunt? quanta battologia? quæ machinæ aut ad pompam aut ad præſtigias? *&c. Et paulò pòſt.* Hîc vereris opinor arti illi tuæ, quam amas, quam amplecteris. Ignoſco &c. *Itemque* Ne vereare, amicus ſum &c. *Hæc enim omnia Cæmentarii morbum tam graphicè repræſentant, ut nihil ad id aptius ab ullo poëta fingi potuiſſe videatur. At mirum eſt Auctorem noſtrum eadem omnia tanto cum affectu imitari, ut quid ipſe agat non advertat, illoque cogitationis actu reflexo, quo mox ajebat homines à brutis diſtingui, non utatur. Non enim profectò diceret, nimium eſſe apparatum verborum in meis ſcriptis, ſi conſideraret quantò majorem habeat, ad unicam dubitationem de qua egi, non dico impugnandam, quia nullis rationibus impugnat, ſed (liceat uti verbo duriuſculo, quia nullum aliud æquè aptum ad rei veritatem exprimendam occurrit) allatrandam, quàm ego ad eandem proponendam. Nec etiam battologiæ meminiſſet, ſi adverteret quàm prolixâ, quàm ſuperfluâ, quàm inani loquacitate uſus ſit in tota ſua Diſſertatione, in cujus tamen fine affirmat ſe brevitati ſtuduiſſe. Quia verò ibidem ait ſe mihi eſſe amicum, ut quàm amiciſſimè cum ipſo agam, quemadmodum Cæmentarius ab amicis ſuis ad Medicum ductus fuit, ita ego hunc noſtrum Superiori ſuo commendabo.*

Admodum Reverendo Patri

PATRI DINET,

Societatis Jeſu

Præpoſito provinciali per Franciam,

RENATUS DES CARTES S.D.

CUm nuper R. P. Mercenno per literas ſignificaſſem me valde cupere, ut Diſſertatio, quam audiebam à R. P. * in me ſcriptam eſſe, vel ab ipſo R. P. * in lucem ederetur, vel ſaltem ad me mitteretur, ut eam cum reliquis Objectionibus ab aliis ad me miſſis edi curarem, rogaſſemque ut hoc, vel ab illo, vel certè, quia æquiſſimum eſſe judicabam, à Reverentia tua impetrare conaretur: Reſpondit ſe literas illas meas R. tuæ legendas tradidiſſe; ipſaſque non modò tibi fuiſſe gratas; ſed & multa ſingularis prudentiæ, humanitatis, ac benevolentiæ erga me tuæ ſigna ſibi à te eſſe demonſtrata. Hocque etiam re ſum expertus, quia ſtatim poſtea iſta Diſſertatio ad me fuit miſſa. Quæ me non modò ad agendas tibi maximas gratias impellunt, ſed etiam ad opinionem meam de illa Diſſertatione liberè aperiendam, ſimulque ad conſilium de ſtudiorum meorum inſtituto petendum invitant. Equidem cùm primùm illam in manibus meis tenui, tanquam de magno theſauro gaudebam: Nihil enim mihi optatius eſt quàm, vel opinionum mearum certitudinem experiri, ſi fortè à magnis viris examinatæ nulla in parte falſæ reperiantur; vel ſaltem errorum admoneri, ut ipſos emendem. Et quemadmodum in corporibus bene conſtitutis talis eſt partium omnium inter ſe communicatio & conſenſus, ut ſingulæ non ſuis privatis viribus tantùm utantur; ſed præcipuè etiam commune quoddam ſit totius robur, quod ad unamquamque dum operatur accedit: Ita cùm ſcirem quàm arcta ſoleat eſſe inter omnes veſtros animorum conjunctio, non unius R. P. * Diſſertationem, ſed totius Societatis æquum & accuratum de opinionibus meis judicium habere me arbitrabar. Ubi verò illam legi, planè obſtupui, & longè aliud mihi de ipſa credendum eſſe cognovi. Nam ſanè, ſi profecta eſſet ab Auctore, qui eodem ſpiritu, quo tota veſtra Societas, regeretur, major aut ſaltem non minor in ea benignitas, & manſuetudo, & modeſtia, quàm in privatorum eadem de re ſcriptis, appareret: At contrà ſi eum aliorum in meas meditationes objectionibus conferatur, nemo non credet illas potiùs à Religioſis factas; hanc autem tanta cum acerbitate ſcriptam eſſe, ut ne privatum quidem, & nullis ſpecialibus votis magis quam reliquos homines ad virtutem impulſum decere poſſit. Appareret etiam amor Dei, ejuſque promovendæ gloriæ deſiderium ardens: At contrà principia ex quibus exiſtentiam

Dei

Dei & humanæ animæ à corpore diſtinctionem deduxi, magno in ea ſtudio, contra rationem ac veritatem, falsâ auctoritate ac figmentis impugnantur. Appareret quoque doctrina, & ratio, & ingenium: At, niſi forſan Latinæ linguæ notitiam, qualem olim plebecula Romæ habebat, pro doctrina numeremus, nullam planè in ea inveni; nullumque ratiocinium non illegitimum, aut falſum; nec etiam ullum acumen ingenii, quod non cæmentario dignius ſit, quàm Patre Societatis. Omitto prudentiam, cæterasque virtutes, quæ cùm in ſocietate veſtra eximiæ ſint, nullæ tamen in iſta Diſſertatione apparent, nec ullum vel minimum ſui odorem in ipſam transfuderunt. Sed appareret ſaltem veritatis reverentia, & probitas, & candor; At contrà patet ex notis, quas ei adjunxi, nullum convitium fingi poſſe ab omni veri ſpecie magis remotum, quàm id totum quod mihi in ipſa exprobratur. Ac proinde ut magna unius partis à communi totius corporis lege diſſenſio indicat ipſam morbo aliquo ſibi peculiari laborare; ita omnino ex diſſertatione R. P. * manifeſtum eſt ipſum eâ ſanitate non frui, quæ in reliquo veſtro corpore exiſtit. Neque verò minoris facimus, vel caput, vel totum hominem, ob id quod fortè pravi humores, contra ejus voluntatem, ac citra culpam, in pedem, aut digitum influxerunt; ſed contrà æſtimamus conſtantiam, ac virtutem cùm dolorem curationis ferre non recuſat: Et nemo unquam contempſit C. Marium quod varices in cruribus haberet; ſed non minùs ſæpe laudatur quod unam forti animo ſecari ſit paſſus, quàm ob ſeptem ſuos Conſulatus, & plurimas victorias ab hoſtibus reportatas. Eodemque modo, cùm non ignorem quàm pio & paterno affectu omnes tuos proſequaris, quò deterior diſſertatio illa mihi videtur, eò pluris facio integritatem ac prudentiam tuam, quod illam ad me mitti volueris, eòque magis totam Societatem ſuſpicio & colo. Sed quia ipſemet R. P. * ſuam Diſſertationem ad me mittendam dedit, ne temerè videar judicare id illum ſponte non feciſſe, quid me ad hoc credendum impellat, & ſimul omnia quæ mihi hactenus cum ipſo interceſſerunt enarrabo. Scripſit jam ante anno 1640. alios quosdam in me tractatus de Opticis, quos audio ipſum diſcipulis ſuis legiſſe, ac etiam exſcribendos dediſſe, non fortè omnibus, id enim ignoro, ſed ſaltem nonnullis (nempe, ut credibile eſt, maximè charis & fidelibus, cùm enim ab uno, in cujus manibus viſi fuerant, exemplar peti curâſſem, non potuit impetrari.) Deinde theſes de iis edidit, quas per triduum in Collegio veſtro Pariſienſi, magno cum apparatu & inſolita celebritate ventilavit: Ubi quidem de nonnullis etiam aliis rebus, ſed præcipuè de meis opinionibus diſputavit, multasque de me (nempe haud difficiles de abſente) victorias reportavit. Quin & vidi velitationem, ſive præfationem iſtarum diſputationum initio recitatam, & à R. P. * elucubratam, in quâ de nulla planè aliâ re quàm de me impugnando agebatur, & nullum tamen verbum ut meum reprehendebatur, quod unquam ſcripſerim aut cogitârim, quodque non ſit tam apertè abſurdum, ut non magis, quàm ea quæ in diſſertatione mihi affingit, ulli homini ſano

veniri poſſit in mentem, ut notis in ipſam factis, & ad auctorem, quem nondum ſciebam eſſe ex Societate, privatim miſſis, tunc explicui. In theſibus autem non modò quaſdem meas opiniones falſas eſſe ajebat, quod ſanè cuilibet licet, præſertim ſi rationes habeat ad id probandum; ſed etiam, ut candore ſolito uteretur, verborum quorundam ſignificationes mutabat, ut exempli causâ angulo, qui hactenus ab opticis *Refractus* fuit appellatus, dabat nomen anguli *Refractionis*, pari acumine, quo in ſua Diſſertatione per corpus dicit à ſe intelligi id quod cogitat, & per animam id quod eſt extenſum; Atque hujus artificii ope, nonnulla mea inventa, verbis, à meis valde diverſis, expreſſa, tanquam ſua proferebat, meque, tanquam ſi de illis aliud quid planè ineptum ſenſiſſem, arguebat. Quorum ubi fui admonitus, dedi ſtatim literas ad R.P. Rectorem ejus Collegii, quibus rogabam, *ut quandoquidem opiniones meæ digna viſa fuerant quæ ibi publicè refutarentur, me quoque non indignum judicaret ad quem refutationes iſtas mitteret, quique inter veſtros diſcipulos cenſeri poſſem*; Aliaque multa addebam quibus omnino mihi videbar id debere impetrare, ut inter cætera, *quod longè malim à veſtris quàm ab ullis aliis doceri, quia vos ut Præceptores adhuc meos, & totius meæ primæ ætatis inſtitutores unicos, ſummopere colo & obſervo*; *Quodque tam expreſſe in Diſſertatione de Methodo pag. 75, rogârim omnes, ut me errorum quos in ſcriptis meis invenirent, monere dignarentur, tamque paratum ad illos emendandos me eſſe oſtenderim, ut non putârim quemquam fore, præſertim religioſam vitam profeſſum, qui me mallet abſentem apud alios erroris condemnare, quàm mihimet ipſi meos errores oſtendere, de cujus ſaltem charitate erga proximum non mihi liceret dubitare.* Ad quæ, non ipſe Q. P. Rector, ſed R. P.* principio reſpondit, ſe tractatus ſuos, ſive rationes quibus meas opiniones impugnabat, intra octiduum eſſe miſſurum; Ac paulò poſt alii quidam Patres Societatis idem intra ſex menſes ejus nomine promiſerunt: fortè quia cùm tractatus iſtos non probarent (expreſsè enim eorum quæ ab illo in me ſuſcepta fuerant conſcios ſe non fuiſſe fatebantur), id temporis ad illos emendandos requirebant; Ac denique R. P.* literas ad me dedit, non ſolùm ſuâ manu ſcriptas, ſed etiam communi Societatis ſigillo munitas, ut tunc tandem illum ex Superiorum voluntate ſcribere appareret: iiſque ſignificavit, 1. *ſibi à R. P. Rectore præceptum eſſe, ut cùm literæ quas ad illum ſcripſeram ſe præſertim ſpectarent, ipſe ad eas reſponderet, ſuique inſtituti rationem aperiret.* 2. *Nullum à ſe ſuſcipi, ſed nec iri ſuſceptum peculiare prælium adverſus meas opiniones.* 3 *Quod nihil dediſſet petitioni quam propoſui Methodi p. 75. id ſuæ tribuendum ignorantiæ, quia Methodum non perlegerat.* 4. *De Notis meis in ſuam proluſionem ſe nihil addere, ab eo quod pridem ſignificarat, fuiſſetque ſcripturus, niſi aliter ſuaſiſſent amici*, hoc eſt, nihil omnino; quia nihil antea ſignificarat, niſi tantùm ſe rationes, quas contra me habebat, eſſe miſſurum, adeò ut tantùm per hæc verba declararet ſe nunquam eas eſſe miſſurum, quia diſſuaſerant amici. Ex quibus omnibus

nibus effecerat manifeſtum, illum ſummo de me maledicendi ſtudio flagrâſſe; Idque privato conſilio, & non conſentientibus reliquis Patribus Societatis ſuſcepiſſe, ac proinde alio quàm vos ſpiritu agi; Et denique nihil minus velle, quàm ut ea videam, quæ in me ſcribit: Etſi etiam mihi valde indignum videretur, hominem religioſum, cum quo nulla mihi unquam inimicitia, nec quidem notitia interceſſerat, tam publicè, tam apertè, tam inſolenter de me maledixiſſe, nihilque aliud habere excuſationis, quàm quod diceret ſe Diſſertationem meam de Methodo non legiſſe, quod quàm verum eſſet, clarè patebat ex eo, quòd Analyſin meam, tum in theſibus, tum in proluſione, aliquoties reprehendiſſet, quamvis nullibi de ipſa egiſſem, nec quidem nomen Analyſeos ſcripſiſſem, præterquam in ea Diſſertatione de Methodo quam ſe non legiſſe fingebat. Verumtamen quia ſe in poſterum quieturum eſſe promittebat, libenter præterita diſſimulabam. Et minimè mirabar R. P. Rectorem nihil ſeverius pro prima vice in illum decreviſſe, quàm ut ipſemet mihi facti ſui rationem aperiret, atque ita non occultè fateretur, ſe nihil eorum, quæ contra me in theſibus, diſputatione, ac tractatibus ſuis magno cum faſtu protulerat, coram me tueri poſſe; nihilque habere, quod ad Notas, quas in ejus velitationem ſcripſeram, reſponderet. Ac certè miror hunc R. P. * tanto me laceſſendi deſiderio arſiſſe, ut quamvis ei prior illa velitatio tam parum feliciter ſucceſſiſſet; atque ex quo nullum ſe peculiare prælium in meas opiniones ſuſcepturum eſſe promiſerat, nihil mihi novi cum illo vel alio ullo ex veſtris interceſſiſſet, Diſſertationem tamen ſuam poſtea ſcripſerit. Niſi enim in ea peculiare prælium adverſus meas opiniones contineatur; neſcio certè quidnam ſit in opiniones alicujus præliari: Niſi forſan eo nomine ſe excuſet, quòd non revera meas opiniones, ſed alias planè inſanas mihi à ſe per calumniam affictas impugnet; Vel etiam quòd non ſperârit illam unquam ad manus meas eſſe perventuram. Nam ſanè patet ex ſtylo non eo inſtituto fuiſſe conſcriptam, ut objectionibus in meas Meditationes factis annumeraretur; Patetque etiam ex aliis illis tractatibus quos à me noluit videri; quid enim in iis pejus quàm in ipſa potuit eſſe? Patet denique ex mira ejus licentia opiniones à meis quam maximè diverſas mihi affingendi: neque enim tanta uſus fuiſſet, ſi hoc ſibi unquam à me publicè exprobratum iri putaſſet. Ideoque quod ipſam acceperim, non ſanè illi, ſed Societati, ac tibi maximas gratias habeo, atque ago. Vellemque ut ea qualiſcunque occaſio, quæ mihi nunc datur gratiam referendi, cum ejus in me injuriarum diſſimulatione, potiùs quàm cum aliqua ultione, conjungi poſſet: ne id mea cauſa facere videar, quod revera non committerem, niſi etiam ad laudem Societatis, & tuam veritatumque ſcitu perutilium patefactionem conducere exiſtimarem. Sed cum R. P. * Matheſim doceat in veſtro Collegio Pariſienſi, quod ſpectari poteſt ut primarium totius Orbis Terrarum: Matheſis autem ſit facultas, quâ ego præcipue uti dicor; ut nullus eſt in tota veſtra Societate qui auctoritate ſuâ plus poſſit ad meas opiniones impugnandas, ita nullus

 etiam

etiam eſt cujus errores ea in re admiſſi faciliùs vobis omnibus tribuerentur, ſi de ipſis tacerem. Multi enim ſibi perſuaderent, illum unum ex univerſo veſtro corpore fuiſſe delectum, ad judicium de meis ferendum, ideoque non minùs ei ſoli, quàm vobis omnibus ſimul ſumptis, hac de re credi oportere; nec etiam aliter de vobis quàm de ipſo eſſe judicandum. Ac præterea conſilium ſequutus eſt ut ad cognitionem veritatis aliquandiu impediendam & retardandam valde efficax, ſic ad ipſam plane ſupprimendam non ſufficiens, quodque cùm tandem detegeretur nullo vobis honori eſſet. Quippe non conatus eſt meas opiniones rationibus refutare, ſed alias planè ineptas & abſurdas, verbis ferè meis expreſſas, pro meis propoſuit, ac tanquam refutatione indignas deriſit. Quo artificio falsè omnes eos, qui me non nôrint, nec ſcripta mea viderunt, ab iis legendis avertiſſet; ac etiam eos, qui viderunt quidem, ſed nondum ſatis intelligunt, hoc eſt, ferè omnes qui viderunt, ab ipſis ulteriùs examinandis revocâſſet; nunquam enim ſuſpicati fuiſſent, hominem religioſum, præſertim ex veſtra Societate, adeò confidenter opiniones pro meis proponere, & irridere, quæ reverà meæ non eſſent. Atque ad hoc multum juviſſet, quod ſuam diſſertationem non palam omnibus, ſed privatim tantùm amicis ſuis lectitâſſet; ita enim facilè caviſſet, ne ulli eam viderent, qui poſſent ejus figmenta dignoſcere; ac cæteri majorem ei fidem ideo habuiſſent, quod putâſſent, eum nolle ipſam in lucem edere ne famæ meæ noceret, ac mihi eſſe amicum. Nec interim fuiſſet periculum ne à non ſatis multis legeretur: Nam ſi tantùm Sociis ſuis, in veſtro Pariſienſi Collegio, id quod ſperabat perſuaſiſſet, hinc facilè ad omnes alios veſtræ Societatis, toto orbe ſparſos, eadem opinio tranſiiſſet; atque ab his etiam ad alios homines ferè omnes qui Societatis veſtræ auctoritati credidiſſent. Nec ſanè mirarer, ſi hoc contigiſſet: nam cùm veſtri ſint ſemper ſuis quiſque ſtudiis quammaximè occupati, fieri non poteſt, ut ſinguli examinent omnes novos libros, qui quotidie magno numero prodeunt in lucem, ſed crediderim exſpectari judicium ejus qui primus ex Societate quemque librum legendum ſuſcipit, ac prout ille de eo judicat, cæteros poſtea, vel etiam legere, vel abſtinere. Jamque mihi videor ejus rei feciſſe experimentum circa Tractatum quem edidi de Meteoris; cùm enim partem Philoſophiæ contineat, quæ, niſi admodum fallor, accuratiùs & veriùs in ipſo explicatur, quàm in ullis ſcriptis aliorum, nullam puto eſſe cauſam cur Philoſophi, qui Meteora ſingulis annis in unoquoque ex veſtris Collegiis docent, illum prætermittant, quàm quia fortè, falſis de me R. P. * judiciis credentes, nunquam legerunt. At quandiu tantùm illa ex meis, quæ ad Phyſicam aut Matheſim pertinebant, impugnavit, parum curavi; cùm autem in ſua Diſſertatione principia illa Metaphyſica, quorum ope Dei exiſtentiam, realemque humanæ animæ à corpore diſtinctionem demonſtravi, non rationibus, ſed maledictis evertenda ſuſceperit, harum veritatum cognitio tanti eſt momenti, ut nemini probo poſſit diſplicere, quod [illegible] ea

ea quæ de illis ſcripſi pro viribus defendam. Nec ſanè difficulter id præſtabo; cùm enim mihi nihil aliud quàm nimiam dubitationem objecerit, non opus eſt ad oſtendendum quàm injuſtè ipſam mihi affingat, ut referam loca omnia mearum Meditationum, in quibus eam diligenter, ac, ni fallor, accuratiùs quàm ullus alius cujus ſcripta habeamus, refutavi & ſuſtuli; Sed ſatis eſt ſi moneam ejus quod expreſsè ſcripſi initio meæ reſponſionis ad Tertias Objectiones, Nempe nullas dubitandi rationes fuiſſe à me propoſitas eo fine ut ipſas perſuaderem, ſed contrà ut refutarem: eodem planè modo quo Medicinæ ſcriptores morbos deſcribunt quorum curandorum Methodum volunt docere. Quis tam audax, & tam impudens in calumniando unquam fuit, ut accuſaret Hippocratem, aut Galenum, quòd cauſas ex quibus morbi naſci ſolent exponant, atque indè concluderet, ipſos nihil aliud docere quàm Methodum ægrotandi? Certè qui tantam in R. P.* audaciam fuiſſe ſciunt, non facile ſibi perſuaderent ipſum hac in re privato tantùm conſilio uſum eſſe, niſi ego ipſe teſtarer, notumque facerem, quo pacto & ea quæ priùs in me ſcripſerat non probata ſint à veſtris, & ultima ejus Diſſertatio tuo juſſu ad me fuerit miſſa: Quod cùm nullibi commodiùs poſſim quàm in hac epiſtola, non abs re eſſe puto eam ſimul cum notis meis in Diſſertationem, edi curare.

Atque, ut ego etiam ex ipſa fructum percipiam, dicam hîc aliquid de Philoſophia quam conſcribo, & quam, niſi quid obſtiterit, poſt annum unum aut alterum in lucem edere decrevi. Cùm anno 1637. nonnulla ejus ſpecimina vulgarem, nihil non facere conatus ſum ut præcaverem invidiam, quàm mihi, licèt indigno, imminere advertebam; Hæc cauſa fuit cur nomen meum iſtis ſpeciminibus præfigi noluerim, non, ut quibuſdam fortè viſum eſt, quod rationibus in iis contentis non fiderem, vel eorum me puderet; Hæcque etiam fuit cauſa, cur declararim expreſſis verbis in Diſſertatione de Methodo pag. 66. mihi non in animo eſſe ut dum viverem Philoſophia mea vulgaretur. Quo in inſtituto adhuc manerem, ſi ut ſperabam, & ratio poſtulabat, hoc me, ſaltem aliqua ex parte, invidia liberaſſet. At plane ſecus accidit. Ea enim eſt fortuna ſpeciminum meorum, ut, quamvis non à multis intelligi potuerint, quia tamen à nonnullis, iiſque maximè ingenioſis, & doctis, qui ea dignati ſunt examinare curioſiùs, multas veritates, nondum antè vulgatas, continere comperta ſunt, hæc fama tranſierit ad multos, qui ſtatim ideo ſibi perſuaſerunt, me aliquid in Philoſophia certi & nullis controverſiis obnoxii poſſe explicare. Unde ſequutum eſt, ut maxima quidem pars, nempe non tantùm ii qui extra ſcholas liberè philoſophantur, ſed plerique etiam ex iis qui docent, præſertim juniores, & qui magis ingenio, quàm immerita doctrinæ fama, nituntur, ac verbo omnes qui amant veritatem, integram à me Philoſophiam in lucem edi optarint; Sed alia pars, ii ſcilicet qui docti videri malunt quàm eſſe, jamque aliquod nomen inter eruditos ex eo ſe habere putant, quod de ſcholæ controverſiis acriter

diſputare didicerint, timentes ne detecta veritate controverſiæ iſtæ abrogentur, ac ſimul eorum doctrina omnis abeat in contemptum, meæque Philoſophiæ editione veritatem detectum iri exiſtimantes, non auſi quidem ſunt apertè oſtendere, ſe non cupere ut ederetur, ſed ſummâ in me inviliâ exarſerunt. Et quidem perfacile mihi fuit hos ab aliis diſtinguere: qui enim Philoſophiam meam optârunt, optimè recordati ſunt, me de illa, dum viverem, non vulganda conſilium ſumpſiſſe, ac nonnulli etiam ſunt conqueſti; quod eam mallem nepotibus quam coævis meis concedere, quamquam omnes ingenui, cauſam cur id facerem advertentes, & mihi non deeſſe voluntatem publicis commodis ſerviendi, non ideo minus me amârint. Qui autem ipſam timuerunt, nullo modo id recordati ſunt, aut ſaltem credere noluerunt, ſed contrà ſuppoſuerunt ejus me editionem promiſiſſe. Hinc vocabar apud illos *celebris promiſſor*; Hinc comparabar nonnullis, qui librorum, quos à ſe ſcribi ſimulabant, editionem per multos annos fruſtra minati ſunt; Hincque etiam R. P. * ait hoc *tandiu à me exſpectari, ut deinceps ſit deſperandum*: ridiculè profectò, ſi putat aliquid ab homine nondum ſene potuiſſe diu exſpectari, quod ab aliis in multis ſæculis nondum eſt præſtitum; ac imprudenter, quod ubi me conatur vituperare, talem eſſe concedat, ut id à me intra paucos annos diu potuerit exſpectari, quod ego ab illo intra ſexcentos, ſi tandiu vita utriusque prorogaretur, non exſpectarem. Hujusmodi autem homines cum plane ſibi perſuaderent me decreviſſe, Philoſophiam illam, quam metuebant, emittere, ſtatim atque eſſet parata, non modò eas opiniones quæ in ſcriptis jam à me editis explicantur, ſed etiam præcipuè iſtam ipſam Philoſophiam, ſibi nondum cognitam, multis maledictis, qua occultis, qua etiam apertis & publicis ſunt proſequuti, ut ſcilicet vel me ab ea edenda abſterrerent, vel editam ſtatim everterent, & tanquam in cunis ſuffocarent. Riſi quidem initio illorum conatus, & quanto vehementiores in meis impugnandis eſſe animadverti, tanto pluris me ab ipſis fieri exiſtimavi: Sed ubi eorum numerum indies augeri vidi, atque, ut fit, multo diligentiores eos eſſe ad occaſiones mihi nocendi quærendas, quàm ullos benevolentes ad me protegendum, veritus ne fortè clandeſtinis molimimibus aliquid poſſint, ac ne otium meum magis interturbent ſi permaneam in inſtituto Philoſophiam meam non edendi, quàm ſi apertè ipſis me opponam; At, præſtando id totum quod timent, ne ampliùs timendum habeant efficiam. Pauca illa omnia, quæ de Philoſophia cogitavi, publici juris facere inſtitui, ac contendere, ut ſi vera ſint, à quamplurimis recipiantur. Quapropter illa non eodem ordine ac ſtylo proponam, quo magnam eorum partem ante conſcripſi eo in tractatu, cujus argumentum in Diſſertatione de Methodo explicui, ſed alio ad ſcholarum uſum magis accommodato, brevibus ſcilicet articulis ſingulas quæſtiones includendo, talique ordine ipſas exſequendo, ut ſequentium probatio ex ſolis præcedentibus dependeat, omnesque in unum corpus redigantur. Quâ ratione ſpero me veritatem eorum omnium de quibus in Philoſophia ſolet diſputari,

tam

tam clarè eſſe expoſiturum, ut quicunque illam quærent, perfacilè ipſam ibi ſint inventuri. Quærunt autem profecto veritatem juvenes omnes, cum primum ad diſcendam Philoſophiam ſe accingunt; Quærunt etiam illam cæteri omnes cujuscunque ætatis, cum ſoli apud ſe de rebus Philoſophicis meditantur, easque in proprium uſum examinant: Sed & Principes omnes, & Magiſtratus, aliive qui Academias aut Gymnaſia inſtituunt, ſumptusque ſuppeditant, ut Philoſophia in iis doceatur, non niſi veram, quantum fieri poteſt, volunt doceri; nec patiuntur dubias & controverſas opiniones ibi ventilari, ut ex diſputandi conſuetudine ſubditi magis contentioſi, & refractarii, & pertinaces, atque ideo ſuperioribus ſuis minus obſequentes, & ſeditionibus commovendis aptiores evadant, ſed tantum ob ſpem veritatis, quam ex iſtis diſputationibus aliquando emerſuram plerique ſibi perſuadent; vel ſi jam longa experientia ſint edocti, quam raro illa hoc pacto reperiatur, adeo tamen ipſam curant, ut etiam perexiguam ejus ſpem non putent eſſe negligendam; Nulla autem unquam gens fuit tam fera, aut tam barbara, tamque à recto uſu rationis, quo ſolo homines ſumus, abhorrens, ut apud ſe doceri voluerit opiniones, quæ pugnarent contra cognitam veritatem. Atque ideo non dubium eſt, quin veritas opinionibus omnibus ab ea diverſis, quantumlibet inveteratis & pervulgatis ſit præferenda; & quin omnes ii qui alios docent, ipſam pro viribus quærere, atque inventam docere teneantur. Sed nempe non creditur eam fore in nova illa Philoſophia quam promitto: Non veriſimile eſt me unum plus vidiſſe, quàm ſexcenta millia ingenioſiſſimorum virorum, qui opiniones in ſcholis vulgo receptas ſequuti ſunt: Viæ tritæ ac cognitæ novis ac ignotis ſunt ſemper tutiores; Præſertim propter Theologiam, cum qua veterem & vulgarem Philoſophiam optimè conſentire multorum annorum experientia jam docuit; de nova autem incertum eſt: Ideoque ne fortè imperitam multitudinem novitatis avidam ad ſe alliciendo paulatim creſcat, & vires ſumat; Scholarumque ſive Academiarum pacem & quietem perturbet; vel etiam in Eccleſia novas hæreſes adducat, maturè prohibendam, atque exſtinguendam eſſe quidam contendunt. Ego vero contra reſpondeo, me quidem mihi nihil arrogare, nec profiteri me plus videre quàm cæteros; ſed hoc forte mihi profuiſſe, quod cum proprio ingenio non multum fidam, planas tantum & faciles vias ſim ſequutus: Nam ſi quis per ipſas magis promoveat, quàm alii multo majori ingenio præditi per ſalebroſas & impenetrabiles illas quas ſequuntur, non eſt mirandum. Addo me nolle ut mihi credatur de veritate eorum quæ promitto, ſed ut ex iis ſpeciminibus quæ jam dedi judicetur: Non enim ibi unam aut alteram, ſed plus ſexcentis quæſtionibus explicui, quæ ſic à nullo ante me fuerant explicatæ; ac quamvis multi hactenus mea ſcripta transverſis oculis inſpexerint, modisque omnibus refutare conati ſint, nemo tamen, quod ſciam, quicquam non verum potuit in iis reperire. Fiat enumeratio quæſtionum omnium, quæ in tot ſeculis, quibus aliæ Philoſophiæ viguerunt, ipſarum ope ſolutæ ſunt, & fortè nec tam

multæ,

multæ, nec tam illuſtres inveniuntur: Quinimo profiteor, ne unius quidem quæſtionis ſolutionem, ope principiorum Peripateticæ Philoſophiæ peculiarium, datam unquam fuiſſe, quam non poſſim demonſtrare eſſe illegitimam & falſam. Fiat periculum, proponantur, non quidem omnes, neque enim operæ pretium puto multum temporis ea in re impendere, ſed paucæ aliquæ ſelectiores; ſtabo promiſſis: Et moneo tantùm, ne captioni locum relinquam, loquendo de principiis Peripateticæ Philoſophiæ peculiaribus, me excipere illas quæſtiones, quarum ſolutiones deſumptæ ſunt, vel à ſola experientia, omnibus hominibus communi; vel à conſideratione figurarum, & motuum, quæ Mathematicorum propria eſt; vel denique in Metaphyſicis à communibus illis notionibus, quas à me admitti, ut & præcedentia, ex Meditationibus meis apparet. Addo etiam, quod fortè videbitur eſſe paradoxum, nihil in ea Philoſophia eſſe, quatenus cenſetur Peripatetica, & ab aliis diverſa, quod non ſit novum; nihilque in mea quod non ſit vetus. Nam quantum ad principia, ea tantùm admitto, quæ omnibus omnibus Philoſophis hactenus communia fuere, ſuntque idcirco omnium antiquiſſima; & quæ deinde ex iis deduco, jam ante in ipſis contenta & implicita fuiſſe tam clarè oſtendo, ut etiam antiquiſſima, utpote humanis mentibus à natura indita, eſſe appareat: Contra autem principia Philoſophiæ vulgaris, eo ſaltem tempore, quo ab Ariſtotele aliiſve inventa ſunt, erant nova, nec jam meliora putari debent quàm tunc fuere; nihilque ex iis deducitur quod non ſit controverſum, & ex more ſcholarum à ſingulis Philoſophis mutari poſſit, ac proinde quod non ſit maximè novum, cùm quotidie adhuc renovetur. Quantum ad Theologiam, cùm una veritas alteri adverſari nunquam poſſit, eſſet impietas timere, ne veritates in Philoſophia inventæ iis quæ ſunt de fide adverſentur; Atque omnino profiteor nihil ad religionem pertinere, quod non æquè, ac etiam magis facilè explicetur per mea principia, quàm per ea quæ vulgò recepta ſunt: Jamque hujus rei mihi videor ſpecimen dediſſe ſatis luculentum, in fine meæ Reſponſionis ad quartas Objectiones, circa quæſtionem in qua omnium difficillimè Philoſophia cum Theologia ſolet conciliari: Et idem in aliis quibuslibet, ſi opus ſit, præſtare paratus ſum; Ac etiam oſtendere multa è contra eſſe in vulgari Philoſophia, quæ revera pugnant cum iis quæ in Theologia ſunt certa, etſi id vulgo à Philoſophis diſſimuletur, vel ob longam iis credendi conſuetudinem non advertatur. Non etiam metuendum eſt, ne meæ opiniones, imperitam, & novitatis avidam multitudinem alliciendo, nimis creſcant; cùm è contrà doceat experientia ipſas præcipuè à peritioribus probari, quos non novitate, ſed ſolâ veritate allicientes, nimium creſcere non poſſunt. Nec magis metuendum eſt ne ſcholarum pacem perturbent; Sed contrà cùm omnes philoſophi tot controverſiis ſe mutuò vexent, ut nunquam majore in bello eſſe poſſint quàm jam ſunt, nulla melior ratio eſt ad pacem inter ipſos conciliandam, Hæreſeſque etiam quæ quotidie ex iſtis controverſiis repullulant minuendas, quàm ſi veræ opiniones,

quales

quales meas eſſe jam probavi, recipiantur: Earum enim clara perceptio omnem dubitandi ac diſputandi materiam tollet. Atque ex his patet, nullam revera eſſe rationem, ob quam nonnulli tanto ſtudio reliquos homines ab iis cognoſcendis velint avertere: niſi quòd nimis evidentes, & certas eas eſſe exiſtimantes, vereantur ne obſint famæ doctrinæ, quam ipſi ex aliarum minùs probabilium cognitione quæſiverunt. Adeò ut hæc ipſa illorum invidia non exiguum ſit veritatis meæ Philoſophiæ argumentum. Sed ne fortè hîc videar de invidia falsò gloriari, ac ſolam Diſſertationem R. P. * in teſtimonium vocare poſſe, dicam quid nuper in recentiſſima harum Provinciarum Academia contigerit.

Doctor quidam Medicinæ, vir acerrimi ac perſpicaciſſimi ingenii, atque ex eorum numero qui quamvis Scholarum Philoſophiam rectè didicerint, quia tamen ei non credunt, & ſunt ingenui, non ideo multum ſuperbiunt, nec ſe admodum doctos eſſe fingunt, ut aliis quibusdam in more eſt, qui ipſa ſunt inebriati, legit Dioptricam meam, & Meteora, cùm primùm edita ſunt in lucem, ac ſtatim aliqua in iis verioris Philoſophiæ principia contineri judicavit: Quæ colligendo diligentiùs, & alia ex iis deducendo, eâ fuit ſagacitate, ut intra paucos menſes integram indè Phyſiologiam concinnarit, quæ, cùm privatim à nonnullis viſa eſſet, eis ſic placuit, ut Profeſſionem Medicinæ, ibi tunc fortè vacantem, pro illo, qui antea ipſam non ambiebat, à magiſtratu petierint, & impetrarint. Ita Profeſſor factus officii ſui eſſe putavit ea potiſſimùm docere, propter quæ ad illud munus vocatus fuiſſe videbatur: Præſertim cùm ipſa vera eſſe, ac quæcunque cum iis pugnant falſa judicaret. Sed cùm id agendo magnam, pro ratione loci, haberet auditorum frequentiam, quidam ſtatim ex ejus collegis, ipſum ſibi præferri advertentes, manifeſtè inviderunt, ac perſæpe apud Magiſtratum conqueſti ſunt, petentes ut ei nova iſta docendi ratio prohiberetur: Nec tamen aliud tribus annis potuerunt impetrare, quàm ut hortaretur ad vulgaris, tum Philoſophiæ, tum Medicinæ principia ſimul cum ſuis docenda, ut ita auditores ad aliorum etiam ſcripta legenda pararet. Sentiebat enim prudens Magiſtratus, ſi nova iſta vera eſſent, prohiberi non debere; ſi autem falſa, non opus eſſe, quia ſponte intra paucos menſes eſſent collapſura. Cùm autem è contra creſcerent indies; excolerenturque potiſſimùm ab honeſtiſſimis & ingenioſiſſimis quibusque, magis quàm ab humilioribus aut junioribus, qui faciliùs invidorum auctoritate aut conſilio ab iis audiendis revocabantur: Novam etiam provinciam Magiſtratus Medico dedit, ut nempe Problemata Phyſica, tum Ariſtotelis, tum aliorum, certis diebus, lectione extraordinariâ explicaret; atque ita majorem haberet occaſionem, quàm in ſola ſua Medicina, de omnibus Phyſicæ partibus agendi. Et quieviſſent fortaſſe deinceps reliqui ejus Collegæ, ac veritati locum dediſſent, niſi unus inter cæteros, qui tunc erat illius Academiæ Rector, omnes ſuas in eum machinas intendere decreviſſet. Ut autem cujus generis adverſarios habeam appareat, hunc paucis hîc deſcribam. Cluet Theo-

Pp logus,

logus, Concionator, Diſputator: Magnamque ſibi apud plebejos homines gratiam potentiamque conciliavit, ex eo quod, modò in Romanam Religionem, modo in alias quaſcunque à ſua diverſas, modò in potentiores invehendo, ferventem & indomitum pietatis zelum præ ſe ferat, interdum etiam dicteriis ſcurrilibus plebeculæ aures demulceat; Quodque multos quotidie libellos, ſed à nemine legendos, emittendo; varios Auctores, ſed ſæpius contra ſe quam pro ſe facientes, ac fortè ex indicibus tantum notos, citando; & de quibuslibet ſcientiis tanquam ſi earum gnarus eſſet audaciſſimè, ſed & imperitiſſimè, loquendo, admodum doctus indoctis videatur. Peritiores autem qui ſciunt quàm importunus in aliis provocandis ſemper fuerit, ac quàm ſæpe ubi fuit diſputandum, convitia pro rationibus attulerit, turpiterque victus diſceſſerit, ſi ſint diverſæ ab ipſo religionis palam irrident, & contemnunt, eumque jam publicè nonnulli ſic exceperunt, ut nihil novi deinceps in ipſum ſcribi poſſe videatur; ſi verò cum illo in religione conſentiunt, etſi quantum poſſunt excuſent, & tolerent, in animo tamen non probant. Poſtquam hic homo aliquandiu Rector fuit, contigit ut, cùm theſes Medico Præſide ab ejus auditoribus defendebantur, non daretur ipſis libertas ad argumenta quæ proponebantur reſpondendi, ſed ſcholaſticis & importunis ſupploſionibus turbarentur: quas ſupploſiones non dico à Theologo per amicos fuiſſe excitatas, neque enim ſcio, ſi antea non fiebant; atque audivi à fide dignis, qui adfuerant, nullo eas nec reſpondentium nec Præſidis merito potuiſſe contingere, cùm ſemper priùs inciperent quàm ipſi mentem ſuam explicuiſſent; & interim rumor ſpargebatur novam ibi Philoſophiam malè defendi, ut ſcilicet indè inferrent homines, non dignam eſſe, quæ publicè doceatur. Contigit etiam, cùm frequentes diſputationes ſub præſidio Medici haberentur, ac theſes minùs curioſè, ad arbitrium reſpondentium, ex variis & inconnexis quæſtionibus conflarentur, ut in quadam theſi poſuerint, *ex mente & corpore non fieri unum ens per ſe, ſed per accidens*: vocando ſcilicet ens per accidens id omne quod ex duabus ſubſtantiis planè diverſis conſtaret; nec ideo negando unionem ſubſtantialem, quâ mens corpori conjungitur; nec utriusque partis aptitudinem naturalem ad iſtam unionem, ut patebat ex eo quòd ſtatim poſteà ſubjunxiſſent, *illas ſubſtantias dici incompletas ratione compoſiti, quod ex earum unione oritur*: adeò ut nihil in ipſis poſſet reprehendi, niſi forſan modus loquendi minùs in ſcholis uſitatus. At verò hæc ſatis magna occaſio viſa eſt Rectori Theologo ad Medicum circumveniendum; hæreſeosque condemnandum, & ita, vel invito Magiſtratu, ſi res ut ſperabat ſucceſſiſſet, de Profeſſione deturbandum. Nec obſtitit quòd, ubi Medicus advertit eam ab illo theſim non probari, ſtatim ipſum, & reliquos ibi Theologiæ Profeſſores adierit, iisque mentem ſuam explicando, affirmarit ſe nihil adverſus Theologiam ipſorum, & ſuam, ſenſiſſe, aut ſcribere voluiſſe. Nam paucis poſt diebus theſes edidit, quibus, ut mihi certò nunciatum eſt, hunc titulum voluit præfigere: *Corol-*

laria

laria admonitoria, ex auctoritate S. S. Facultatis Theologicæ ad ſtudioſos propoſita: & addito; *Sententiam Taurelli, quem Heidelbergenſes Theologi appellarunt Atheum Medicum, & vertiginoſi juvenis Gorlæi, quâ ſtatuitur homo ens per accidens, multis impingere modis in Phyſicam, Metaphyſicam, Pneumaticam & Theologiam &c.* Ut nempe iis ſubſignatis à reliquis omnibus illius loci Profeſſoribus Theologiæ ac concionatoribus (ſi tamen ſubſignaſſent, id enim ignoro) mitteret ex collegis, qui dicerent Magiſtratui Medicum, eccleſiaſtico concilio, cum Taurello, & Gorlæo, quos Auctores fortè nunquam legit, mihi certè ſunt ignoti, hæreſeos eſſe damnatum: ut ita non poſſet Magiſtratus, cum plebis gratiâ, eum diutiùs in Profeſſorem retinere. Sed cùm jam Theſes iſtæ eſſent ſub prælo, fortè ad manus quorundam è Magiſtratu pervenerunt, qui Theologum ad ſe vocatum officii admonuerunt, atque ut titulum ſaltem mutaret, Facultatisque Theologicæ publicâ auctoritate ad calumnias ſuas non abuteretur effecerunt. At nihilominus perrexit in theſibus edendis; ac de iis, ad imitationē R. P.*, per triduum diſputavit; Et quia parum materiæ in ipſis fuiſſet, ſi egiſſet tantùm de illa logomachia, an compoſitum ex duabus ſubſtantiis dicendum ſit ens per accidens, nec ne, alias quaſdam quæſtiones huic adjunxit, quarum præcipua erat de formis ſubſtantialibus rerum materialium, quas omnes, exceptâ animâ rationali, Medicus negarat; ille autem quibuſcunque potuit rationibus ipſas fulcire, ac tanquam Peripateticæ Scholæ Palladium defendere conatus eſt. Atque, ut hîc non videar ſine cauſa me alienis controverſiis immiſcere, præterquam quòd in Theſibus ſuis nomen meum expreſſerat, ut & Medicus ſæpe in ſuis, etiam inter diſputandum me nominabat, quærebatque ab opponente mihi nunquam viſo, num ipſi argumenta ſuggeſſiſſem, & indigniſſimâ comparatione utens ajebat, eos, quibus vulgaris Philoſophandi ratio diſplicet, aliam à me exſpectare, ut Judæi exſpectant ſuum Eliam qui eos deducat in omnem veritatem. Cùm autem per triduum ſic triumphâſſet, Medicus, qui prævidebat ſe, ſi taceret, à multis habitum iri pro victo: ſi autem publicis diſputationibus ſe defenderet, ſtrepitus, ut antea, fore paratos, ad impediendum ne audiretur: ſumſit conſilium de reſponſione ad Theologi theſes edenda, in qua quidem ea omnia, quæ in iſtis theſibus contra ſe aut ſua dogmata continebantur, ſolidis rationibus refutaret; ſed interim earum Auctorem tam blandè ac tam honorificè compellaret, ut ipſum ſibi conciliare conaretur; aut ſaltem exulceratum ejus animum non irritaret. Ac reverà reſponſionem illam ſuam ita concinnavit, ut multi qui legerunt, exiſtimarint nihil in ea eſſe, de quo Theologus queri poſſet, niſi quòd ibi vir pius, & ab omni maledicendi ſtudio alienus diceretur: Sed etſi verbis non læderetur, ſibi tamen magnam injuriam à Medico factam eſſe putabat, quia rationibus victus erat, & quidem rationibus ex quibus videbat apertè ſequi ſe eſſe calumniatorem, & rerum quas jactaverat imperitum. Cui malo nullum aliud remedium potuit reperire, quàm ut potentiâ uteretur, ac reſponſionem ſibi odio-

 ſam

ſum in urbe ſua prohiberi curaret. Audiverat fortaſſe quod de Ariſtotele quidam dicunt, ipſum cùm Philoſophorum ſe antiquiorum opiniones ſolide refutare non poſſet, alias quasdam valde abſurdas ipſis affinxiſſe: nempe illas quæ in ejus ſcriptis leguntur, ac ne fraus à poſteris detegeretur, omnes eorum libros diligenter perquiſitos comburi curaſſe. Quod noſter, ut fidelis Peripateticus, imitari conatus, congregavit Senatum ſuum Academicum; de libello in ſe à Collega edito conqueſtus eſt; eum prohibendum, ac totam iſtam turbatricem Academiæ Philoſophiam eliminandam eſſe dixit. Aſſenſerunt plerique. Tres ex eorum numero delegati ad Magiſtratum, idem ibi conqueſti ſunt. Magiſtratus, ut eis ſatisfaceret, pauca quædam exemplaria à Bibliopola auferri juſſit: quo factum eſt, ut reliqua cupidiùs emerentur, ac curioſiùs legerentur; Cùmque nihil in iis appareret de quo Theologus juſtè queri poſſet, præter ſolam vim rationum, quas declinare non poterat, omnes eum irriſerunt. Ipſe verò interim non ceſſabat; congregabat quotidie Senatum Suum Academicum, ut ei aliquid de iſta infamia impertiret: magna pro ipſo res erat: quærendæ erant rationes, cur reſponſionem Medici ac totam ejus Philoſophiam damnari vellet; nec ullas poterat invenire. At nihilominus prodiit tandem in lucem judicium, nomine Senatus Academici, ſed quod ſoli Rectori tribuere æquius eſt: Cùm enim in omnibus conventiculis, quæ congregabat, ſederet ut judex, eſſetque idem acerbiſſimus accuſator, Medicus autem nec audiretur, nec unquam adeſſet, quis dubitat, quin facilè maximam ſuorum Collegarum partem eò quò voluit pertraxerit, ac ſuffragiorum numero alios à ſe diſſentientes ſuperârit; cùm præſertim aliqui eandem quam ille, vel etiam majorem haberent occaſionem Medicum odio proſequendi; ac alii viri pacifici Rectori ſuo, quem noverant eſſe mordacem, non libenter contradicerent? Hocque etiam inſigne, quòd, nullus ex ipſis, ut iſtius judicii approbator nominari voluerit, ſed unus, nec Medico ullâ familiaritate conjunctus, nec mihi unquam notus, ne particeps fieret infamiæ quam inde ſequuturam eſſe prævidebat, expreſſè petierit, ut nomen ſuum, tanquam non approbantis, in eo poneretur. Iſtius autem judicii exemplar hîc apponam; tum quia fortè Reverentiæ tuæ non erit ingratum ſcire quid in his regionibus inter literatos agatur; tum etiam ut quantum in me eſt impediam, ne poſt aliquot annos, cùm leves chartulæ, in quibus impreſſum eſt, erunt fortè omnes diſperditæ, utantur ejus auctoritate maledici, ac fingant juſtas aliquas in eo fuiſſe rationes ad Philoſophiam meam condemnandam. Nomen tantùm Academiæ tacebo, ne quod heri aut nudius tertius turbulentus ejus Rector imprudenter fecit, ac fortaſſe cras vel perendie alius mutabit, ei apud exteros dedecori vertatur.

Judi-

*Judicium ſub nomine Senatus Academici ** editum.*

*Profeſſores Academiæ *, cùm non ſine gravi dolore vidiſſent libellum in lucem editum, menſe Febr.* CIƆ. IƆ. C. XLII. *hoc præſcripto titulo:* Reſponſio ſeu Notæ ad corollaria Theologico-Philoſophica, &c: *eumque ad ſingulare ejuſdem Academiæ detrimentum & ignominiam, excitandaſque in aliorum animis ſiniſtras ſuſpiciones ſpectare animadverterent; viſum illis fuit, omnes & ſingulos certiores facere:*

Primò, diſplicere ſibi eum agendi modum, quo collega alius in alium libros aut libellos publice edat, præſertim expreſſo nomine; idque ob theſes, aut corollaria, de rebus in Academia controverſis, nullius nomine edito, diſputata.

Deinde, ſe improbare eam propugnandi pro nova & præſumpta philoſophia rationem, quæ in prædicto libello frequentatur; utpote cum verborum inſolentia conjunctam, in eorum opprobrium, qui hic & alibi contrariam & vulgarem, omnibuſque in Academiis receptam philoſophiam, ut veriorem profitentur. Velnti, cùm auctor prædicti libelli dicit, pag. 9 Jamdiu enim pernovi magnos meorum auditorum progreſſus, quos breviſſimo temporis ſpatio apud me faciunt, quoſdam malè habere. *Pap. 7.* Termini quibus alii ad nodos ſolvendos uti ſolent, nunquam ingeniis paulò perſpicacioribus plenè ſatisfaciunt, ſed ſolis tenebris & nebulis animos eorum replent. *Ibidem:* Verus ſenſus multo meliùs & promptiùs ex me percipitur, quàm vulgò ex aliis: probat ipſa experientia quam multi meorum diſcipulorum, in publicis diſputationibus cum honore jam ſæpius exhibuerunt, poſtquam tantùm paucos aliquot menſes meâ inſtitutione fuiſſent uſi. Nullus autem dubito quin quilibet mortalium, cui tantùm eſt ſanum ſinciput, hîc nihil quicquam culpandum, ſed omnia laudanda cenſeat. *Pag. 9:* Miſera illa entia (ſcilicet fórmas ſubſtantiales, & qualitates reales) nullius planè uſus eſſe perſpeximus, niſi fortè ad excæcanda ſtudioſorum ingenia, & ipſis in locum doctæ illius ignorantiæ, quam tantopere commendas, faſtuoſam quandam aliam ignorantiam obtrudendam. *Pag. 15:* Contrà verò ex opinione formas ſubſtantiales ſtatuente, facillimus eſt prolapſus in ſententiam eorum, qui animam dicunt corpoream & mortalem. *Pag. 20:* Quæri poſſet, annon illa philoſophandi ratio potiùs Chorœbo aliquo digna ſit cenſenda, quæ ad unum principium activum, nempe formam ſubſtantialem omnia revocare ſolet. *Pag. 25:* Atque hinc patet, non illos qui formas ſubſtantiales negant, ſed potiùs eos, qui illas adſtruunt, eò tandem per ſolidas conſequentias adigi poſſe, ut fiant aut athei aut beſtiæ. *Pag. 39:* Propterea quod cauſæ ab aliis hactenus etiam in minimis propoſitæ, ſint utplurimùm quàm maximè jejunæ, & à vero alienæ, nec animo veritatis cupido ſatisfaciant.

Tertiò, ſe rejicere novam iſtam Philoſophiam; primò, quia veteri philoſophiæ, quam Academiæ toto orbe terrarum hactenus optimo conſilio docuere, adverſatur, ejusque fundamenta ſubvertit: deinde quia juventutem à vetere & ſana Philoſophia avertit, impeditque quo minus ad culmen eruditionis provehatur; eo quod iſtius præſumptæ philoſophiæ adminiculo, technologemata in auctorum libris, profeſſorumque lectionibus & diſputationibus uſitata, percipere nequit: poſtremò quòd ex eadem variæ falſæ & abſurdæ opiniones partim conſequantur, partim ab improvida juventute deduci poſſint, pugnantes cum cæteris diſciplinis & facultatibus, atque imprimis cum orthodoxa Theologia.

Cenſere igitur ac ſtatuere, omnes philoſophiam in hac Academia docentes, in poſterum à tali inſtituto atque incepto abſtinere debere, contentos modicâ libertate diſſentiendi in ſingularibus nonnullis opinionibus, ad aliarum celebrium Academiarum exemplum hic uſitatâ: ita, ut veteris & receptæ philoſophiæ fundamenta non labefactent, & in eo etiam atque etiam laborent, ut Academiæ tranquillitas in omnibus ſarta tecta conſervetur. * *die* XVI. *Martii*, 1642.

Eſt autem notatu dignum, hoc judicium editum fuiſſe, cùm jam aliquandiu riſiſſent homines, quod Rector librum Medici ſupprimi maluiſſet quam ad ipſum reſpondere; nec proinde eſſe dubitandum, quin omnes rationes, ſaltem eæ quæ ab illo potuerunt excogitari, ad iſtud factum excuſandum, hîc expreſſæ ſint. Eas ergo, ſi placet, percurramus. Primo dicitur libellum Medici *ſpectare ad detrimentum, & ignominiam Academiæ; ac etiam ad ſiniſtras opiniones in aliorum animis excitandas*: quod non aliter poſſum interpretari, quam quod hac occaſione homines ſunt ſuſpicaturi, vel potius cognituri, Academiæ Rectorem fuiſſe imprudentem, quod manifeſtæ veritati ſe opponeret; ac malignum, quod rationibus victus, auctoritate tamen vincere conaretur. Sed jam illa ignominia ceſſavit, quia non amplius eſt Rector; Nec Academiæ tantum dedecoris eſt, quod hunc habeat adhuc in profeſſorem; quam honoris, quod habeat etiam Medicum; modo ſe illo indignam non præſtet. Dicitur ſecundo ei *diſplicere unum collegam in alium libros edere, præſertim expreſſo nomine.* Sed ob hanc rationem ipſe potius Rector, qui in hoc judicio erat accuſator, & Præſes, ſolus reus eſſe debuiſſet, ſolusque erat condemnandus: Ipſe enim antea, non laceſſitus, libellos duos, theſium nomine, in collegam ſuum ediderat; eosque etiam S.S. Facultatis Theologicæ auctoritate munire conatus erat, ut innocentem circumveniret, ac per calumniam everteret: Ac ridiculum eſt, ſi ſe excuſet quòd nomen ejus non poſuerit, cùm ipſamet ejus verba ante edita citârit, eumque ita deſignârit ut nemo poſſet dubitare quin ille eſſet quem impugnabat; Medicus autem ei tam modeſtè reſpondit, ac nomen ejus tot elogiis ornavit, ut non contra ipſum, ſed amicè potiùs ad ipſum ſcripſiſſe, ac eum honoris tantum causâ nominâſſe fuerit credendum: Ut & reverà creditum fuiſſet, ſi Theologus rationes, utcunque ſaltem probabiles, ad eas Medici refellendas habuiſſet: Quid autem

ini-

iniquius eſſe poteſt, quàm quòd Rector Collegam ſuum injuriarum reum faciat, ob id unum, quòd tam manifeſtas & veras rationes attulerit, ad rejicienda crimina hæreſeos, & atheïſmi, quæ ſibi ab illo fuerant impoſita, ut ſe ab ipſo per calumniam circumveniri non paſſus ſit. At nempe improbat Theologus *eam propugnandi pro nova & præſumpta Philoſophia rationem*, quam in Medici libello ait frequentari; *utpote cum verborum inſolentia conjunctam, in opprobrium eorum qui vulgarem ut veriorem profitentur*: Ipſe ſcilicet vir modeſtiſſimus verborum inſolentiam in alio reprehendit, quam tamen reverà nullam fuiſſe quiſque poteſt agnoſcere, ſi tantum conſideret ipſa loco hîc citata, quæ hinc inde ex Medici libro, ut omnium maximè inſolentia, atque ad invidiam concitandam aptiſſima, excepta ſunt. Præſertim ſi etiam notetur, nihil eſſe uſitatius in ſcholis Philoſophorum, quàm ut quisque ſine ullis verborum deliniments id quod ſentit loquatur, atque ideò ſolas ſuas opiniones veras eſſe, aliasque omnes falſas affirmet: Aſſuefecit enim illos diſputandi uſus iſti libertati, quæ fortè in iis qui urbaniorem vitam ſequuntur durior eſſet; Item pleraque ex verbis, quæ hîc citantur, tanquam ſi contra omnes omnium locorum Philoſophos invidioſè dicta eſſent, non niſi de ſolo Theologo eſſe intelligenda, ut ex libro Medici clarum eſt; nec in plurali numero, & tanquam de tertia perſona fuiſſe prolata, niſi tantùm ut illum minùs offenderent; Ac denique ea quæ hic notantur de Chorœbo, item de Atheis aut beſtiis &c. non ſponte à Medico fuiſſe ſcripta, ſed priùs injurioſè ac falsò à Theologo in ipſum jacta, quæ ut poſſet refellere, coactus fuit veris & evidentibus rationibus oſtendere illa nomina non ſibi, ſed potiùs adverſario ſuo convenire. Quis ferat hominem tam importunum, ut ſibi velit licere alios per calumniam Atheos & beſtias vocare, ſeque ab iis cum veris rationibus modeſtè refutari non patiatur? Sed feſtino ad illa quæ me magis ſpectant. Tres habet rationes ob quas novam Philoſophiam condemnat. Prima eſt quod veteri adverſetur. Hîc non repeto, quod ſupra dixi, meam Philoſophiam eſſe omnium antiquiſſimam, nihilque ab ea diverſum eſſe in vulgari, quod non ſit novum: Sed tantùm interrogo an rectè intelligat iſtam Philoſophiam, quam condemnat, homo usque adeò ſtolidus (aut, ſi mavult, malignus) ut eam in Magiæ ſuſpicionem voluerit adducere, quia figuras conſiderat? Interrogo etiam cur diſputari ſoleat in ſcholis, haud dubiè ad manifeſtam veritatem quærendam, ſi enim jam haberetur, ceſſarent iſtæ diſputationes, ut patet in Geometria, de qua non moris eſt diſputare: ſed ſi vel ab Angelo manifeſta illa veritas, tam diu quæſita, & expetita, proponeretur, nunquid per eandem rationem eſſet rejicienda, quia nempe iis, qui ſcholarum diſputationibus aſſueti ſunt, nova eſſe videretur? At fortè inquiet, non diſputari de principiis quæ tamen à præſumpta noſtra Philoſophia evertuntur: ſed cur ea tam facilè everti ſinit, cur rationibus non fulcit? & nunquid ſatis oſtenditur ea eſſe incerta ex eo quòd ipſis nihil certi hactenus ſuperſtrui potuerit? Altera ratio eſt, quòd juventus, iſtius præſumtæ Philoſophiæ adminiculo *technologemata* in Auctorum libris uſitata percipere nequeat:
Quaſi

Quaſi verò neceſſe ſit ut Philoſophia, quæ ad veritatis cognitionem eſt inſtituta, doceat ulla vocabula quibus ipſa non egeat! cur non Grammaticam & Rhetoricam potiùs eo nomine condemnat, cùm earum magis officium ſit agere de verbis, ac tamen ab illis docendis adeò ſint alienæ ut tanquam barbara rejiciant? Dicat ergo eas idcirco *juventutem à ſana Philoſophia avertere, ac impedire quò minùs ad culmen eruditionis provehatur*; nec magis erit irridendus, quàm cùm de noſtra Philoſophia idem dicit; neque enim ab ipſa, ſed à libris eorum qui vocabulis iſtis utuntur, ipſorum explicatio eſt requirenda. Tertia denique ratio duas habet partes? quarum altera eſt manifeſtè ridicula; & altera injurioſa & falſa: Nam quid tam verum & apertum eſt, ex quo non facile *ab improvida juventute variæ, falſæ & abſurdæ opiniones deduci poſſint*: Quod verò ullæ ex mea Philoſophia reverà *conſequantur quæ pugnent cum orthodoxa Theologia*, planè falſum eſt & injurioſum: neque utar exceptione quòd ejus Theologiam orthodoxam eſſe non putem: Neminem unquam ideo cotempſi, quòd alia quàm ego ſentiret, præſertim circa res fidei, novi enim fidem eſſe donum Dei; quin & multos, qui eandem quam ille religionem profitentur, etiam Theologos, etiam Concionatores, colo & diligo: Sed jam ſæpe teſtatus ſum nolle me unquam ullis Theologiæ controverſiis immiſcere; cùmque in Philoſophia etiam non agam, niſi de iis quæ naturali ratione clariſſimè cognoſcuntur, non poſſunt pugnare cum ullius Theologia, niſi ſi quæ lumini rationis manifeſte adverſetur, quod ſcio neminem de ſua eſſe dicturum. Cæterùm ne temere videar affirmare nullas ex rationibus à Medico allatis à Theologo ſolvi poſſe, duplex jam vel triplex ejus rei experimentum habetur. Jam enim duo vel tres libelli ea de re editi ſunt, non quidem à Theologo, ſed pro ipſo, & à talibus, ut ſi quid boni continerent, ei ſoli tribueretur, nec, eorum nomine ſe tegendo, eos ineptiſſima proferre permiſiſſet, ſi meliora habuiſſet. Primus libellus editus eſt titulo Theſium ab ejus filio in eadem Academia Profeſſore; Cumque in eo futilia tantum patris argumenta ad formas ſubſtantiales adſtruendas ſint repetita, vel alia etiam inaniora adjuncta; nec ulla planè facta ſit mentio rationum Medici, quibus jam iſta omnia fuerant refutata, nihil aliud ex ipſo colligi poteſt, quàm ejus Auctorem eas non capere, vel certè docilem non eſſe. Alius libellus, & quidem geminus, prodiit ſub nomine illius ſtudioſi qui in ſeditioſa trium dierum diſputatione, Rectore præſide, reſponderat, titulusque ejus eſt, *Prodromus ſive examen tutelare orthodoxæ Philoſophiæ principiorum &c*, Atque in eo quidem omnia collecta ſunt, quæ ab ejus Auctore, vel Auctoribus, potuerunt hactenus excogitari ad rationes Medici oppugnandas: nam etiam ſecunda pars, ſive novus Prodromus primo adjunctus eſt, ne quid omitteretur ex iis, quæ Auctori venerunt in mentem, dum prior typis mandabatur: Sed tamen in iis omnibus, nulla, vel minima, ex rationibus Medici, non dicam ſolidè, ſed nequidem veriſimiliter eſt refutata: Ideóque ille Auctor nihil aliud curaſſe videtur, quam ut craſſum volumen ex meris ineptiis compingendo, ac etiam Prodromum inſcribendo ut adhuc plura exſpectentur, caveret ne quis reſpondere dignaretur; Atque hoc pacto ſaltem corà imperita plebe,

quæ

quæ libros eò meliores eſſe putat quò craſſiores, ac ſemper eos qui audaciſſimè ac diutiſſimè loquuntur judicat eſſe victores, triumpharet.

Ego verò qui plebeculæ gratiam non capto; nec aliud curo, quàm ut, veritatem quantum in me eſt protegendo, probis & peritis gratificer, ac propriæ conſcientiæ ſatisfaciam: Spero me futiles iſtas aſtutias, aliasque omnes, quibus adverſarii uti ſolent, ita palam eſſe facturum, ut nemo iis in poſterum ſit uſurus, niſi qui pro calumniatore atque oſore veritatis apertè cognoſci non erubeſcet. Et quidem hactenus non parum profuit ad verecundiores cohibendos, quòd ab initio rogarim omnes, ut ſi quid haberent, quo ea, quæ in meis ſcriptis ut vera propoſui, impugnarent, id ad me perſcribere dignarentur; ac promiſerim me iis reſponſurum: viderunt enim ſe nihil poſſe coram aliis de me loqui quod mihimet ipſi non ſignificarent, quin hoc ipſo merito in calumniæ ſuſpicionem adducerentur. Sed multi hoc neglexerunt, ac quamvis revera nihil invenirent in meis ſcriptis, quod poſſent falſitatis arguere, nec quidem fortè legiſſent, occultè tamen de ipſis maledixerunt: Idque aliqui tanto cum ſtudio, ut integros ea de re libros conſcripſerint, non quidem in lucem emittendos, ſed, quod multo pejus exiſtimo, privatim coram credulis lectitandos; eosque falſis rationibus, ſed multis verborum ambagibus tectis; partimque etiam veris, ſed quibus tantum impugnabant opiniones falſo mihi affictas, impleverunt. Nunc autem ego hos omnes rogo, & hortor, ut ſcripta iſta in lucem edant: docuit enim me experientia melius hoc fore, quam ſi ea, ut prius rogaram ad me mittant; ne ſi forte reſponſione digna non judicarem, ipſi interim, vel me ſibi reſpondere non poſſe falſo jactarent, vel ſe à me contemni quererentur; neve etiam nonnulli, quorum ſcripta vulgarem injuriam ſibi à me fieri putarent, quod meas reſponſiones iis adjungerem; quia, ut nuperrimè de ſe ipſo quidam ajebat, privarentur hoc pacto fructu, quo poterunt gaudere ſi ea ipſimet edi curent, ut nempe per aliquot menſes legantur, ac multorum animos imbuant, & præoccupent, priusquam ad illa poſſim reſpondere. Hunc itaque ipſis fructum non invidebo: Quin etiam reſponſurum me eſſe non promitto, niſi ubi tales rationes invenero, ut eas paſſim à lectoribus ſolvi poſſe non putem. Quantum enim ad cavillationes, aut convitia, voceſque alias quaſcunque à propoſito alienas, ipſas pro me potiùs quàm contra me facere arbitrabor, hoc argumento, quod non exiſtimem quemquam iis in tali cauſa eſſe uſurum, niſi qui plura cupiet perſuadere, quam rationibus probare poſſit; quique hoc ipſo veritatem ſe non quærere, ſed eam velle impugnare, ac proinde ingenuum & probum non eſſe oſtendet. Verum non dubito, quin etiam permulti viri candidi ac pii meas opiniones poſſint habere ſuſpectas; tum quia vident eas ab aliis reprehendi; tum etiam ob hoc ſolum quod novæ eſſe dicantur, & non à multis hactenus fuerint intellectæ: Ac fortè non facilè ullus judicantium cœtus poſſet inveniri, in quo, ſi de iis deliberaretur, non multo plures futuri eſſent qui cenſerent eſſe rejiciendas, quam qui auderent ipſas approbare. Suadet enim ratio, & prudentia, ut de re nobis non omnino perſpecta, non niſi juxta id

Q q quod

quod in ſimili ſolet contingere, judicemus: Ac tam multi hactenus novas in Philoſophia opiniones protulerunt, quas vulgatis & receptis non meliores, ſed ſæpe periculoſiores eſſe cognitum eſt, ut non immerito illi omnes, qui nondum meas clarè percipiunt, ſi ſententiam ſuam rogentur, eas dicturi ſint eſſe rejiciendas. Atque ideo, quantumvis veræ exiſtant, mihi nihilominus metuendum eſſe putarem, ne fortè à tota tua Societate, ac univerſim ab omnibus cœtibus eorum qui docent, ut nuper à ſenatu illo Academico de quo jam ſcripſi, condemnarentur; Niſi eas à te pro ſingulari tua benignitate ac prudentia protectum iri confiderem. Sed cùm eam Societatis partem regas, à qua faciliùs quàm à reliquis mea ſpecimina legi poſſunt, quia nempe præcipua eorum pars eſt Gallicè conſcripta, te unum hac in re plurimum poſſe mihi perſuadeo. Nec verò aliam gratiam à te hîc peto, quam ut vel ipſe illa examines, vel, ſi majora negotia impediant, non uni R. P. *, ſed aliis magis ingenuis eam curam demandes; Ac quemadmodum in forenſibus judiciis, cùm duo vel tres teſtes fide digni aliquid ſe vidiſſe affirmant, plus iis ſolis fidei habetur, quàm univerſæ aliorum hominum multitudini, quæ fortè conjecturis adducta contrarium putat, ita illis duntaxat credas qui rem de qua judicabunt perfectè ſe intelligere profitebuntur; Ac demum ut ſi quas habueris rationes quæ me ab inſtituto meo debeant revocare, ipſas me docere non graveris. Etenim in paucis illis Meditationibus quas edidi principia omnia Philoſophiæ quam paro continentur: in Dioptrica autem & Meteoris particularia multa ex iis deduxi, quæ declarant quo ratiocinandi genere utar; ideoque quamvis iſtam Philoſophiam nondum totam oſtendam, exiſtimo tamen ex iis quæ jam dedi facilè poſſe intelligi qualis ſit futura. Nec, ut opinor, ſine juſta ratione malui quædam ejus ſpecimina præmittere, quàm integram exhibere priuſquam fuerit experita: Quamvis enim, ut liberè loquar, de ejus veritate non dubitem quia tamen novi quàm facile etiam veritas, à paucis invidis ſub ſpecie novitatis impugnata, poſſit multis prudentibus condemnari, non certus ſum illam ab omnibus optari, nec volo invitis obtrudere. Quamobrem longe ante cunctos præmoneo me illam parare: privati multi cupiunt & exſpectant: unus quidem docentium cœtus judicavit eſſe rejiciendam, at quia tantùm à ſeditioſo & inepto ſuo Rectore ad id permotum fuiſſe ſcio, nihil apud me habet auctoritatis. Sed, ſi forte alii plures eam nollent, ac rationes nolendi juſtiores haberent, privatis ipſos anteponendos putarem. Et omnino profiteor me nihil ſcienter contra prudentiorum conſilia vel potentiorum voluntatem eſſe facturum: Cumque non dubitem quin ea pars in quam Societas tua ſe flectet, alteri debeat præponderare, ſummo me beneficio afficies, ſi tuæ tuorumque ſententiæ moneri velis; ut quemadmodum in reliqua vita vos ſemper præcipue colui & obſervavi, ſic etiam hac in re, quam alicujus momenti eſſe puto, nihil niſi vobis faventibus ſuſcipiam. Vale.

EPI-

EPISTOLA RENATI DES CARTES,

Ad celeberrimum Virum

D. GISBERTUM VOETIUM.

In qua examinantur duo libri, nuper pro Voetio Ultrajecti ſimul editi; unus de Confraternitate Mariana, alter de Philoſophia Carteſiana.

ARGUMENTUM.

EX quo edidi quædam ſpecimina ejus Philoſophiæ quam veram, & uſibus humanis apprimè utilem puto, multi ex literatis, & quidem præcipuè ex illis qui præ cæteris ingenioſi & docti ab omnibus exiſtimantur, me ad illam excolendam, atque integram evulgandam hortati ſunt: Sed quamvis eorum judicio multum tribuam, certius tamen pro ipſa teſtimonium præbere mihi videntur alii nonnulli ſcholarum controverſiis innutriti, quòd eam maledictis obruere, ac tanquam in herba extinguere ſummo ſtudio laborent. Tam liberum enim ſemper fuit philoſophari, & tam multi hactenus circa rerum naturalium cognitionem innoxiè errarunt, ut ſi ego poſt alios fallar, nihil perinde periculi humanæ genti ſit timendum; ſed, ſi forte veritatem invenero, magna utilitas exſpectanda: Et ideo fieri poteſt, ut ii qui amant veritatem, ob tenuem & dubiam ſpem ejus in meis ſcriptis inveniendæ, me ad ipſa vulganda invitent; Sed non videtur ulla cauſa eſſe poſſe, cur alii meas opiniones tantâ cum acerbitate impugnent, quam quod firmiter ſibi perſuadeant eſſe veras, & timeant ne ſi veritas cognoſcatur, nullus ampliùs honos futurus ſit ſcholaſticis iſtis controverſiis, in quibus eorum doctrina conſiſtit. Quoniam autem hi non rationibus, ſed ſed ſolis obtrectationibus me impugnant, non ſoleo ipſis reſpondere: Verum unus ex eorum numero Gisbertus Voetius, non contentus, ut cæteri, me erroris & ignorantiæ inſimulare, tam atrocia crimina mihi affingit, tamque obliquis ſuâ in me maledicentiam exercet, ut ejus injurias tacere à me non debere judicarim.

Cumque anno ſuperiore judicium quoddam nomine Academiæ Ultrajectinæ, cujus tunc Rector erat, edidiſſet, in quo meam Philoſophiam eo prætextu condemnabat, quod fingeret varias falſas & abſurdas opiniones ex ea conſequi, pugnantes cum orthodoxa Theologia, *coëgit me ad iſtud judicium ſcripto cuidam, quod tunc forte habebam ſub prælo, inſerendum, adjunctâ ipſius refutatione, ac ſimul Voetii virtutum brevi deſcriptione: ut, quia me non rationibus, ſed ſola auctoritate aggrediebatur, quantum ejus valere debeat auctoritas omnibus notum facerem, eumque ad falſas iſtas & abſurdas opiniones pugnantes cum orthodoxa Theologia, quas ex mea Philoſophia ſequi dixerat, proferendas adigerem. Quamvis enim ab iis qui ſuprema utuntur poteſtate rationem judicati petere non liceat: certè ſi ille qui alium in quem nihil habet juris auſus eſt condemnare, cauſas iſtius condemnationis petenti nullas dat, hoc ipſo calumniatorem ſe eſſe declarat. Quamobrem exſpectabam aliquod à Voetio reſponſum, quo illas opiniones pugnantes cum orthodoxa theologia nobis oſtenderet, ac ſe calumniæ ſuſpicione liberaret, cùm editus eſt pro ipſo prolixus liber, cui titulus,* Philoſophia Carteſiana, *ſive* Admiranda Methodus novæ Philoſophiæ Renati des Cartes: *ſed prodiit ſub nomine unius ex ejus diſcipulis, qui Groningæ eſt Philoſophiæ Profeſſor, & nulla in eo rationes ad prius ſcripta probanda vel excuſanda, ſed nova tantum calumniæ prioribus atrociores continentur. Quippe præter inſolentiam & vilitatem convitiorum ſolis calonibus dignam, nihil in eo libro mitius de me affirmatur, quàm quòd* ſubdolè ac admodum occultè doceam Atheïſmum; *& tam inſolentis ac criminoſi maledicti nulla alia probatio affertur, quàm quòd ſcripſerim contra Atheos, & multi judicent me ſolidè ipſos refutaſſe: adeò ut nihil unquam ſcribi poſſit, in quo magis evidens & magis inexcuſabilis calumnia reperiatur. Quod mihi neceſſitatem impoſuit ipſam hoc ſcripto refellendi, atque opem Magiſtratuum ad tam importunum calumniatorem coërcendum publicè implorandi. Cum enim publicis ſtipendiis fruatur ad juventutem inſtituendam, & ſit Academiæ Profeſſor, ſi tam atrox & tam inſigne ipſius crimen maneret impoſitum, auctoritate eorum qui illum iſto munere fungi permittunt, fulciri quodammodo videretur: Et nulli unquam Collegio, nullive Reipublicæ dedecori tribui poteſt, quòd aliquis in ea ſit nocens; ideo enim ubique leges & Magiſtratus habentur, quod ubique nocentes eſſe poſſint; ſed illi maximâ laude digni ſunt apud quos nulla crimina, poſtquam fuerunt clare detecta, tolerantur. Cùm autem ante aliquot menſes paginas 144. ſive ſex prima folia iſtius maledici libri accepiſſem Ultrajecto, ubi ejus editionem à Voetio curari audiebam, ad illa ſucceſſivis horis per otium reſpondi. Cumque deinde iſta editio fuiſſet aliquandiu intermiſſa propter librum de Confraternitate Mariana, cujus impreſſionem apud eundem Typographum Voetius magis urgebat, ut prodiret ante tempus Synodi Gallo-Belgicæ, nuper Hagæ habitæ, in qua de re à ſe in eo impugnatâ actum iri putabat, credidi eſſe officii mei hunc etiam*

librum ſtatim atque prodiit in lucem examinare: Non quidem quatenus in eo agitur de quæſtione ad religionem à mea diverſam pertinente, quod ſummâ cum diligentiâ vitavi, ne quam adverſario darem occaſionem obſtrependi; ſed quatenus ex eo illius malignitatem & mentiendi licentiam clariſſime potui demonſtrare. Cùm enim Voetius in me non prodeat niſi perſonatus, & nunc emittat unum ex ſuis diſcipulis, nunc alium, ut quæ illi ſcripſerint præſtare non teneatur, ac interim tamen ſuâ auctoritate illa confirmet apud eos, qui conſiderantes illum eſſe Eccleſiæ Miniſtrum, ac proinde eſſe debere virum probum & minimè mendacem, non credent paſſurum fuiſſe diſcipulos ſuos, pro ſe, ac ſe conſcio ſcribentes, tam infanda crimina mihi imponere, niſi eſſem nocens: Neceſſarium eſſe putavi omnem iſtam, qua tam malè utitur, auctoritatem elevare, nonnulla de ipſius factis, doctrina, & meritis exponendo, tum ut me ab ejus calumniarum importunitate poſſim liberare; tum etiam ad publicam utilitatem, quia non mihi ſoli hac in re eſt importunus. Nec moror ineptas querelas, quibus, ut ingenium ejus novi, haud dubiè invidiam mihi conflare conabitur, dicendo me in ſuâ perſonâ impugnare etiam alios Theologos, ac de religionis ſuæ controverſiis judicium ferre; quia nemo, qui hoc ſcriptum legere dignabitur, non agnoſcet iſtud eſſe falſiſſimum, ac me ab utroque accuratiſſimè abſtinuiſſe. Quin etiam cùm his diebus audiviſſem jactari ab ejus amicis aliquid pro ipſo fuiſſe nuper judicatum in Synodo Gallo-Belgicâ, de re diligenter inquiſivi, ne fortè quid in hoc ſcripto haberem, quod ibi fuiſſet improbatum: ſed lectis omnibus ejus Synodi articulis, in quibus aliqua fit mentio Sodalitatis B. Mariæ, tantum abeſt ut quicquam invenerim quod Voetio faveret, quin potiùs apertam ejus condemnationem in iis contineri deprehendi. Ait enim illa Synodus in art. 24. ſe non probare quòd unus ex ſuis Concionatoribus affirmantem iſtius cauſæ partem propugnandam ſuſceperit, motu proprio, & non petitâ Synodi ſententiâ, (*quamvis rogatus ab iis, pro quorum defenſione id egit.*) *Additque rationem, non quod cauſam malam judicet, vel defenſionem non æquam & bonam, ſed* quòd iſta quæſtio generaliter ad omnes Eccleſias pertineat: *Ob quam eandem rationem art. 25. ejus deciſionem ad generalem nationibus Synodum remittet, quamvis ab Eccleſia Sylvaducenſi rogata eſſet ad judicium ferendum: Ex quibus manifeſtum eſt, illam etiam nullo modo poſſe probare quod Voetius* motu proprio & non petitâ ſuæ Synodi ſententiâ *negantem ejuſdem cauſæ partem publicè ſuſtinuerit, non ut aliquos defenderet, ſed contra ut infamaret, ſoluſque plus auderet quàm tota Synodus Gallo-Belgica. Nec putandum eſt, ipſam neganti parti magis quàm affirmanti faviſſe, ex eo quod conſilium dederit pro Senioribus Eccleſiæ ut extra iſtam controverſiam ponantur; addidit enim,* propter ſcandalum quorumdam: *quæ ratio, ut nempe aliis offendicula non dentur, ſufficere ſolet viris piis, ut ſæpe ab iis faciendis abſtineant, in quibus nullam vel minimam mali umbram ſuſpicantur; cumque Eccleſia*

Sylvæducenſis quæſiviſſet indiſcriminatim de Sodalitio B. Virginis, ac de collegiis Canonicorum aliiſque Sodalitiis ab aliquibus Sanctis denominatis, qualia multa in his regionibus, ſine ullius offendiculo habentur, Synodus ei reſpondens non ſignificavit eſſe ullum diſcrimen inter cauſam illius Sodalitii & aliorum, ut neque etiam ullum ullius momenti ex toto Voetii libro colligi poteſt: etſi hæc alia iſti ſcandalo quorumdam *minùs ſint expoſita, quia jam longo uſu recepta. Denique poſt librum de Conf. Mar. reſiduum libri de Philoſ. Carteſ. typis mandatum eſt, quo viſo adipſum etiam aliquid reſpondendum eſſe duxi: atque ita quod tantùm epiſtolam fore putabam, paulatim ob copiam materiæ in librum excrevit. Hunc autem in novem partes diſtinxi, ut ſingulæ ſeorſim legi poſſint, & ita prolixitatis tædium minuatur.*

In prima reſpondeo ad libri de Philoſophia Carteſiana introductionem, in qua auctor mea vitia ſummatim voluit recenſere. Pag. 311

In ſecunda remunero dominum Voetium narratione quorundam ejus factorum, ex quibus ipſius virtutes primum noſſe cœpi. Pag. 317

In tertia primum & ſecundum caput ejuſdem lib. de Philoſoph. Carteſ. percurro. Pag. 321

In quarta meam de uſu librorum & doctrina Voetii ſententiam expono. Pag. 322

In quinta breviter ago de reliquis iſtius libri capitibus uſque ad Paginam de duabus primis ejus ſectionibus. Pag. 331

In ſexta librum de Confraternitate Mariana examino. Pag. 334

In ſeptima quid meritus ſit Dominus Voetius, & quale ſpecimen charitatis Chriſtianæ ac probitatis libro iſto exhibuerit, conſidero. Pag. 350

In octava revertor ad librum de Phil. Cart. ejuſque præfationem (quam antea non videram) & tertiam ſectionem refuto. Pag. 364

In nona ad quartam & poſtremam ejuſdem libri ſectionem reſpondeo, & ſimul oſtendo ejus Auctores atrociſſimæ ac planè in excuſabilis calumniæ reos eſſe. Pag. 373

CELE-

CELEBERRIMO VIRO,

Domino

GISBERTO VOETIO,

RENATUS DES CARTES

S.D.

D*UDUM mihi nunciatum fuerat te librum aliquem in me parare, jamque ecce ſex prima ejus folia tandem accepi, & multò plura dicuntur ſub prælo eſſe: Verùm quia ex paucis paginis, quas mox evolvi, facilè cognoſco non operæ eſſe, ut multum temporis in eo examinando impendam, nec fortè etiam ut totum exſpectem, antequam de eo judicium feram, idque ad te perſcribam. Legam hæc ſex folia iis horis quas animi relaxationi dare conſuevi, quicaliquid in iis effatu dignum advertam, eodem ordine quo inter legendum occurret, hic notabo.*

De Introductione libri qui Philoſophia Carteſiana *falsò inſcriptus eſt.*

PARS PRIMA.

NOndum habeo folium illud quod integrum titulum continebit, utpote quod nondum impreſſum eſt, & fortè, ut fieri ſolet, omnium ultimum imprimetur: ſed quia in ſuperſcriptione paginarum video te librum tuum *Philoſophiam Carteſianam* nominare, vereor ne qui exiſtiment te id feciſſe in fraudem Lectorum, ut cum librum non abſimilis tituli ſed diſſimillimi argumenti à me exſpectent, tuum illis in mei locum vendatur: atque ideo ægrè ferre non debebis, ſi maturè hanc epiſtolam, ad illos inſtituti tui certiores faciendos, evulgem.

In primis ſeptem paginis habes tantum exordium commune in Novatores, & de laudibus Ariſtotelis, in quo nihil notatu dignum invenio; Niſi fortè quod pag. 2. queraris quosdam Theologiæ Doctores *immoderato concordiæ Zelo ipſam ὀρθοδοξίαν ac pietatem conſumere*, tanquam ſi concordiam optare eſſet aliquod crimen præcipuum, & vulgare Theologis; quod ego virtutem maximam & verè Chriſtianam ſemper putavi. *Beati pacifici*, Domine Voeti, ſed quandiu rixas quæres, non eris felix.

In pag. 8. de me ſic loqui incipis. *Tanta Gigantum horum præſumptio, ut nuperrime quis ex ordine eorum, quem certò poſſum probare, ne quidem terminos Philoſophiæ Peripateticæ intelligere, in ſcurrili ac mendaci epiſtola ad Dinetum „ pag. 152. hunc in modum ſcribere auſus fuerit:* Quinimo profiteor, ne unius „ quidem quæſtionis ſolutionem ope principiorum Peripateticæ Philoſoſophiæ peculia-

„peculiarium, datam unquam fuiſſe, quam non poſſim demonſtrare eſſe illegiti-„mam & falſam: Fiat periculum, proponantur, non quidem omnes, neque „enim operæ pretium puto multum temporis ea in re impendere, ſed paucæ ali-„quæ ſelectiores, ſtabo promiſſis. *Quis hunc tenebrionem cum porculo Anticy-„ras ablegandum non eſſe judicet?* Ex quo initio facilè quiſque intelliget te hîc conviciis nolle parcere, ac mihi non eſſe amicum, & ideo nullam fidem iis quæ de me dixeris eſſe adhibendam, niſi ea certis teſtimoniis aut rationibus confirmes. Quamvis autem verum eſſet id quod ais te poſſe probare, nempe *me ne quidem terminos Philoſophiæ Peripateticæ intelligere*, parum curarem; nam contra potius mihi putarem eſſe indecorum, ſi nimis curiosè illos didiciſſem: ſed tamen quia nullum deſignas ejusmodi terminum, quo unquam perperam uſus ſim, non credent homines te hîc verum loqui; Præſertim cùm in pagina ſequenti videbunt, te à ſermone tuo evagari, ut D. Regio Medicinæ Profeſſori digniſſimo, & Collegæ tuo, exprobres illum in nomenclatura cujusdam herbæ erraſſe, quod idem jam antè millies à te eſt jactatum (& infra in pag. 37. 38. & 43. adhuc jactatur,) quamvis ut alii affirmant, injuſtè; nihilque ajunt huic fabulæ locum dediſſe, niſi quod in quadam hellebori ſpecie nominanda Dodonæum ſequutus ſit, & ſciolus neſcio quis aliud ejusdem herbæ nomen ex alio libro habens, illum ideo errare putarit. Ingens crimen, ſcilicet, circa plantæ alicujus appellationem ab aliquo diſſenſiſſe! Quis neſcit vix ullas eſſe quæ non permulta habeant nomina, de quibus celeberrimi quique Botanici quotidie inter ſe diſſentiunt? Vereor, ne qui advertent hoc crimen ita urgere, non ſine cauſa dictum putent, te de quibuslibet *ſcientiis audaciſſimè ſed & imperitiſſimè loqui ſolere.* Qui autem inſuper ſcient quantas turbas excitaris ob unicum illud verbum *ens per accidens*, quod idem Regius in quadam Theſi, modo à Scholarum uſu nonnihil diverſo uſurparat; quomodo indè ſumpſeris ſtatim occaſionem Theſes acerbiſſimas in illum ſcribendi, easque per triduum ventilandi; & quomodo iſtud verbum in ipſo earum titulo notare, ac tanquam hæreticum ex S S. Facultatis Theologicæ auctoritate condemnare volueris, quamvis nihil plane in eo eſſet mali, ſed contrà, ut ipſe optimè in ſua ad illas tuas theſes reſponſione explicuit, eo uſus eſſet ad majorem ſibi gratiam apud Theologos conciliandam; non dubitabunt quin eodem modo, ſi vel minimum aliquod verbulum ex meis ſcriptis poſſes arrodere, illud hîc in limine oſtentaſſes, ad fidem aliquam reliquis tuis dictis faciendam: (vel ſaltem infrà id protuliſſes in quinto capite ſecundæ ſectionis, in quo integro de illa re diſſeris, & tamen nullum profers.) Quod prolixe hîc moneo, ut ſcias, nullam à prudente lectore habitum iri rationem maledictorum quæ in me conjeciſti, niſi viderit illa vel priùs vel eodem illo in loco in quo ſcripta ſunt, aliquo ſaltem veriſimili argumento eſſe probata: Notum eſt enim te ne leviſſimas quidem rationes omittere, cùm potes aliquas afferre.

Ita

Ita quòd epiſtolam meam ad R. P. Dinet ſcurrilem & mendacem appelles, omnes pro convitio numerabunt, quia nullibi ejus mendacia, nec ejus ſcurrilitatem oſtendis; & cùm in aliis omnibus meis ſcriptis, tum præcipuè in illa epiſtola, quam ad virum magnæ auctoritatis & mihi valde reverendum ſcribebam, maxime ſerius & verax eſſe laboravi.

Magnam autem invidiam putas in me concitare quòd in ipſa poſuerim, nullius quæſtionis ſolutionem ope principiorum Peripateticæ Philoſophiæ peculiarium datam unquam fuiſſe, quam non poſſim demonſtrare eſſe illegitimam & falſam: ſed hîc deſidero prudentiam tuam; prodis enim cauſam quam defendis, & mea verba confirmas, cùm nullam talem ſolutionem quæ à me falſitatis argui non poſſit, exhibeas, ſed tantùm pro omni refutatione, me tenebrionem & ſtultum voces: Quia ſatis homines ſciunt te ſemper in aliis provocandis, & in quæſtionibus proponendis quàm maximè fuiſſe liberalem. (Ita etiam infra pag. 88. eadem mea verba iterum refers & ſolis convitiis refutas.) Atque hinc profectò detegent minus docti paupertatem Philoſophiæ vulgaris: quamvis enim eam fortaſſe aliàs ſæpe audiverint à multis contemni; quia tamen ipſam ut divinarum & humanarum rerum cognitionem, aliarumque omnium ſcientiarum fundamentum, tu & tui ſimiles venditatis, nunquam haud dubiè ſuſpicati ſunt eam usque adeò eſſe infelicem, ut ne unius quidem rei certam cognitionem contineat; Sed nunc quis dubitet, ſi quam contineret, quin vel à te hoc in loco, vel jam ante ab aliquo ex Patribus Societatis JESU, ad quorum Superiorem verba quæ citâſti ſcripta ſunt, & quos nôſti eſſe doctiſſimos, ſed qui tamen hac de re hactenus ſilent, fuiſſet prolata? quantum autem ad doctiores, jam dudum omnes ſatis ſciunt nullam planè demonſtrationem principiis Peripateticæ Philoſophiæ peculiaribus poſſe ſuperſtrui; Et quia videbunt me nihil aliud ibi jactaſſe, niſi tantum quod ſi quæ ratiocinatio principiis Ariſtotelis innixa pro vera demonſtratione venditetur, ego ſim ejus vitium oſtenſurus, nullam ſane in me nimiam arrogantiam reprehendent, nec dubitabunt quin perfacile id quod ibi pollicitus ſum, poſſim præſtare: Quæſtionis enim ſolutio non in ſola concluſione conſiſtit, ſed maxime etiam in præmiſſis, ex quibus niſi concluſio bene deducatur, etſi caſu vera eſſe poſſit, ſolutio erit nihilominus illegitima & falſa.

Dicis poſtea in eadem pag. 8. me *audere meam Philoſophiam partim otioſis quibusdam hominibus nullius ſtudii, nullius eruditionis, partim viris quibusdam politicis obtrudere.* Addiſque pag. 9. me *alias dama timidiorem & in ſolis luſtri mei tenebris animoſum, nuper ſteriles & abortivas nugas meas, velut veram & meram Philoſophiam, per Medicum quendam in novam aliquam, ſed tamen non incelebrem Academiam, exploſa ſcilicet omni antiqua Philoſophia, introducere ſerio laboraſſe.* Ac deinde in Medicum illum excurris, ut ei nomenclaturam herbæ, de qua paulo ante loquutus ſum, exprobres. Tandemque de me ſic concludis: *Lepidi hujus hominis, & ad riſum usque inepti Philoſophiam, in gra-*

tiam juventutis) *quæ ignara non eſſe debet initorum certaminum quibus Ariſtoteles ſuus petitur*) *imo aliorum quibus mendaciſſimus homo imponere & fumos vendere laborat*), *paucis detegere decretum eſt.* Ad quæ tantum reſpondeo, te valde errare, ſi putes me ullis unquam meas de Philoſophia cogitationes obtruſiſſe. *Novimus*, inquis pag. 12, *quæ vis agilium manuum adulantiſque linguæ blanditiis inſit.* Tu ſcilicet noſſe potes, quia concionaris & doces; ego autem ruri habito, & quantum poſſum me ab hominum turba ſemoveo, nullius unquam auribus inſidias feci, nullos unquam diſcipulos habui, nullos quæſivi, ſed potius fugi; Quin & Regius jam dudum erat Profeſſor factus, & ea docebat quæ dicis me per illum in Academiam veſtram introducere voluiſſe, antequam ipſum unquam fuiſſem alloquutus, atque ideo ſi quid à me habeat, totum id ex ſcriptis meis antea vulgatis eduxerat; idque vi ingenii ſingulari, neque enim in illis Philoſophiam explicui, ſed nonnulla tantum ejus ſpecimina propoſui, ut quisque ex iis poſſet judicare, utrum è re ſua eſſet, reliqua mea cogitata cognoſcere; Utque hoc pacto ſi nullis prodeſſe poſſem, nemini ſaltem nocerem, & de omnibus bene mererer. (Ut videre eſt in pag. 5. & 6. Diſſertationis de Methodo, & in fine epiſtolæ ad P. Dinet.) Ac certe hactenus iſta ſpecimina tot & talium virorum gratiam mihi conciliarunt, ut eorum me non debeat pœnitere. Quæ accurate hîc moneo ut ſcias nullam aliam eſſe viam ad opiniones meas impugnandas, quàm ſi illæ in ſcriptis jam à me editis examinentur, oſtendaturque aliquid in iis contineri, quod ſit malum vel falſum. Nullus hic captioni vel fraudi eſt locus, ſcripta iſta in hominum manibus verſantur, poteſt ea quilibet otioſe examinare, atque reprehendere. Sed ſi quis fingat alia in iis contineri quam revera contineantur, vel ipſis prætermiſſis ineptas aliquas opiniones nullibi à me ſcriptas mihi velit tribuere, nemo non facile animadvertet illum calumniari.

Antequam vero, ut ais pag. 10. *per certa capita ordine nova & ſuperbiſſimæ Philoſophiæ myſteria proponas, illius Architectum indicare debes.* Quod admodum probo, cum enim ego in epiſtola ad P. Dinet. pag. 177. tuas dotes breviter deſcripſerim, optimo jure par pari refers, & ſane perlibenter audiam mea vitia hic recenſeri, ut ſi quæ forte amici mihi diſſimulant, vel propter benevolentiam non vident, ea ex te addiſcam, in meam emendationem: Convitia enim quæ jam præmiſiſti, me certum faciunt te nulla ex iis, quæ ſcies, per gratiam eſſe omiſſurum.

Sic ergo incipis. *Nomen illi ad tempus ſilentio preſſum, & ab eo ipſo indicatum eſt* Renato des Cartes: *patria illi eſt Gallia, orbis Europæi ſidus. Si aliorum titulis fides adhibenda, nobiliſſimus aut ſaltem nobilis eſt. Natalium hanc prærogativam, quæ peſſimis ac fatuis etiam naſcendi ſorte contingere poteſt non invideo.* Huc usque nihil affers ex quo deterior videri poſſim: Quamvis enim peſſimi & fatui ex optimis quibusque naſcantur, non tamen inde, ut puto, vis

inferre

inferre minus bene eſſe ſentiendum de eo qui honeſtos habuit parentes, quam de eo qui forte ex cacula in gurguſtio eſt natus, & inter exercituum meretrices & lixas prima ſuæ pietatis aliarumque virtutum didicet rudimenta.

Pergis autem ſic. *Emolumenta ejus* (nobilitatis) *videbimus, ubi filium legitimum genuerit, illi enim quorum hactenus pater perhibetur, ſubſequentibus annis infelices nobilitatis paternæ teſtes futuri ſunt.* Quorum verborum nullus eſt ſenſus, neque enim filiis illegitimis quicquam ſolet detrahere nobilitas patris: Et ſane ſi quos tales haberem, non negarem; nuper enim juvenis fui, & nunc adhuc homo ſum, nec unquam caſtitatis votum feci, nec ſanctus præ cæteris volui videri; Sed cum revera nullos habeam, nihil ex tua iſta phraſi poteſt intelligi niſi tantum quod ſim cælebs; Nec miror te, qui de Clericis dicere ſoles eſſe miraculum, ſi caſtitatem ſervent in cœlibatu, noluiſſe me fingere illis ſanctiorem.

Sed reliqua videamus. *Internas dotes*, inquis, *ſi iis tenebras non laborarent offundere, prædicaremus ipſi. Ingenioſum enim quis eum eſſe neget? nec tamen Deus quis (niſi aliquis Jovem omnigenæ libidinis architectum cogitet) habendus eſt, quemadmodum cæci ejus ſectatores imperitis perſuadere ſtudent. Ingenioſi quoque ſeu ſubdoli, nec minùs veſani ac furioſi fuerunt, Epicurus, Marcion, Aphon, Tayanobus, Manes, Lucianus, Mahometh, David Georgius, Machiavellus, Julius Cæſar Vaninus, Campanella, Godefridus de Valle, Martinus Seidelius Sileſius, Franciſcus Davidis, Fauſtus Socinus, Anſelmus Permenſis, D. Fauſtus, Henr. Cornelius Agrippa, R. Lipman Mulhuſinus, Joannes Torrentius, quamvis vulgaris & illiteratus pictor, aliique ſine numero, omnes ἄνδρες ἐπιδανοὶ & πονηρῶ κόμματος. Non unum ingenium quem ad unguem perfectum reddit; ſæpe enim male habitat.* Ex quibus omnibus nihil video elici poſſe, niſi quòd fatearis me non eſſe planè ingenio deſtitutum, & aliquos eſſe qui me contemnant, quod nimis invidioſo nomine exprimis, fingendo illos me facere apud alios Deum: nec examino an eſſe *ſubdolum & ingenioſum* idem ſint; nec an ſolum ingenium quem ad unguem perfectum reddat: ſatis eſt quod non etiam reddat magis imperfectum, ut, opinor, concedes.

Hæc vero adhuc ſubjungis pag. 11. *Cæterum qua occaſione vir noſter ingenioſus philoſophari inciperit liquido affirmare non poſſum. Conjectura probabili ſi locus dandus ſit, dicerem, ſub Ignatii Loyolæ ſidere natum eſſe: ut hic enim ſuperſtitioſæ ſectæ molitus eſt fundamenta, poſtquam contuſis membris de murali aut navali in bello corona indipiſcenda deſperaret: ita noſter poſt militiæ non longa tyrocinia, deſperans Mareſchalli aut Legati imperium, fultus qualiſcunque matheſeos præſidio, novam philoſophiam, ut novum ad gloriam iter meditari cœpit. Ex ſuperſtitione trophæum erigere dubio procul ſtuduiſſet, niſi infirmitatis ſuæ conſcius, vir fibulæ aut cuculli impatiens, indomitam libidinem proditricem hypocriſeos aliquando metuiſſet.* Quæ cum fatearis eſſe tantum conjecturas tuas, hoc

 eſt,

eſt, eſſe omne peſſimum quod de me fingere potuiſti, nihil inde inferri poteſt, niſi te non eſſe admodum felicem Pictorem nec Poëtam: Sumpta enim libertate quidlibet pro arbitrio imaginandi, certe longe alia ad inſtitutum tuum aptiora excogitare debuiſſes.

Sed tandem pag. 12. tranſis ad eos, quos vocas Philoſophiæ meæ ſectatores, utque dicas me videri velle aliquos habere uteris hac phraſi perelegant: *Auctor ejus* (Philoſophiæ) *videri vult quosdam decepiſſe, & ad deliriorum ἀκρόπολιν pertraxiſſe.* Quippe non ſatis eſſet convitii ſi tantum diceres, illos decipi & inſanire qui aliquas ex meis opinionibus probant, ſed, ut magis credatur, fingis me ipſum id jactare: Ac deinde in illos inveheris: Sed quia nullam adhuc Philoſophiam edidi quæ habere poſſit ſectatores, & iis qui ex ſpeciminibus à me editis de illa quam promiſi non maleſperant, ſunt tales ut meâ defenſione non egeant, nihil de illis dicam. (*Notet, quaeſo, lector hac initia ſcripta eſſe cùm nondum ſuſpicarer Philoſophiam Carteſianam ſub alio quàm Voetii nomine prodituram; poſtea verò non fuiſſe mutata, quia, ut ſatis infra oſtendetur, ipſa nihilominus eſt Voetio tribuenda.*

Rogo tantùm ut conſideres quidnam in hac ſcripti tui parte, in qua me depingere, ac ſi non omnia, certè præcipua mea vitia enumerare ſtuduiſti, quæque hîc tota exſcripta eſt, contineatur, ex quo prudens lector poſſit judicare, illa epitheta quibus paulò ante viderat me à te ornari perſonæ meæ convenire: Nempe in vitia mea inquirendo nihil aliud inveniſti, niſi quòd ſim natione Gallus, ex honeſtis parentibus natus, non planè ingenio deſtitutus, quodque vivam cælebs, & fultus qualiſcunque Matheſeos præſidio novam mediter Philoſophiam, de qua jam aliqui non malè ſperant. Nominas autem me ſcurram, tenebrionem, ſtultum, damâ timidiorem, ad riſum usque ineptum, mendaciſſimum, fumivendulum. Et cùm hæc omnia in duabus primis paginis, in quibus de me agere cœpiſti, habeantur, veriſimile eſt adhuc plura & fortè indigniora in ſequentibus repertum iri. Quæ ſi effutita eſſent ab ebrioſa muliere, vel ab irato Caupone, riderentur; Sed cùm ſcripta, & typis mandata ſint à Theologo, Eccleſiæ ſuæ Paſtore, qui religioſiſſimus & pientiſſimus vult videri, quique aliis præeſſe deberet exemplo, non dicam manſuetudinis, humilitatis, patientiæ, charitatis, ne fortè faſtidias iſtas veteris Eccleſiæ virtutes, ſed ſaltem moderationis, clementiæ, gravitatis, non video qua ratione poſſint excuſari.

Etſi enim Philoſophia, in quam inveheris, mala eſſet, quod nullibi adhuc oſtendiſti, nec unquam oſtendes; quæ tamen tanta in illa perverſitas fingi poteſt, ut ideo ejus auctor atrociſſimis convitiis debeat proſcindi? Philoſophia quæ à me aliisque omnibus ejus ſtudioſis quæri ſolet, nihil aliud eſt quàm cognitio earum veritatum, quæ naturali lumine percipi poſſunt, & humanis uſibus prodeſſe: adeò, ut nullum ſtudium honeſtius, nullum homine dignius, nullumque etiam in hac vita utilius eſſe poſſit. Philoſophia autem illa vulgaris, quæ in ſcholis &

Aca-

Academiis docetur, eſt tantùm congeries quædam opinionum, maxima ex parte dubiarum, ut ex continuis diſputationibus, quibus exagitari ſolent, apparet; atque inutilium, ut longa experientia jam docuit; nemo enim unquam ex materia prima, formis ſubſtantialibus, qualitatibus occultis, & talibus aliquid in uſum ſuum convertit. Quapropter nullo modo rationi conſentaneum eſt, ut ii qui opiniones iſtas, quas ipſimet fatentur eſſe incertas, didicerunt, alios odio habeant, quia certiores invenire conantur. Odioſum quidem eſt circa religionem aliquid velle innovare; quia cùm quiſque illam, quam amplectitur, dicat ſe credere inſtitutam eſſe à Deo, qui errare non poteſt, nihil ex conſequenti credit in ea poſſe novari, quod non ſit malum; Sed circa Philoſophiam, quam ultro fatentur omnes nondum ab hominibus ſatis ſciri, ac multis egregiis inventis augeri poſſe, nihil laudabilius eſt, quàm eſſe Novatorem. Dices fortaſſe, te non illos quidem vituperare, qui aliquid veri in Philoſophia invenerunt, ſed me nihil tale inveniſſe; quod tamen, ut ſpero, nunquam probabis. Sed eſto, nihil invenerim, an ideo conviciis potiùs, quàm veniâ & amicâ admonitione, dignus eram? Crede mihi, Domine Voeti, nihil hìc aliud prudens lector judicabit, quam te, dum hæc ſcriberes, tanto maledicendi ſtudio incenſum fuiſſe, ut neque quid te deceret, neque quid verum aut veriſimile eſſet, conſideraris.

De factis Voetii, ex quibus ejus virtutes primùm noſſe cœpi.

PARS SECUNDA.

QUia verò non ſolent homines ita in alios invehi ſine cauſa, nequam fortè culpâ meâ videbar tibi dediſſe, omnia, quæ mihi tecum hactenus interceſſerunt, breviter commemorabo. Nunquam te, quod ſciam, ſum alloquutus, nec dum mihi facie es notus, ac de te non magis cogitabam, quam de iis qui nondum ſunt nati, cùm primùm mihi nunciatum eſt, te ſolere inter Atheos me numerare; profeſſoremque De Roy, quem norant homines multa docere, quæ cum opinionibus meis conveniebant, iniquiſſimis machinationibus à te impugnari. Hoc verò me impulit, ut de rei veritate diligentiùs, & quidnam hominis eſſes, quid te ad hoc moveret, inquirerem. Sed quantum ad rem, non dubia erat; Theſes tuæ in Regium jam exſtabant, & egregium in novam Philoſophiam judicium brevi poſtea fuit editum. Quantum autem ad mores audiebam te eſſe admodum diligentem & aſſiduum in muniis omnibus Miniſterii ac Profeſſionis tuæ obeundis; te ſæpius concionari, ſæpius docere, ſæpius diſputare, quam reliquos tuos collegas; ſupercilio etiam, voce, geſtu majorem pietatem præ te ferre; tantoque videri zelo ardere pro veritate ac puritate religionis tuæ tuenda, ut non modo leviſſima quæque vitia, præſertim potentiorum, ſed ea etiam, quæ à multis pro vitiis non habentur, ſumma cum ſeveritate reprehenderes, & in omnes à te diſſentientes vehementiſſimè diſputares, ac declamares.

Quæ me ſanè impuliſſent, ad te tanquam unum ex Prophetis aut Apoſtolis ſuſpiciendum, ſi nulla mihi dubitatio remanſiſſet ex eo, quòd ſcirem me à te injuſtiſſimè inter Atheos numerari. Sed quia interdum etiam viri boni, malè ab aliis perſuaſi, vel non ſatis prudenter judicantes, falli poſſunt, unum è duobus neceſſarium eſſe putabam, ut vel eſſes reverà ſanctiſſimus, etſi fortè non ſatis prudens; vel (ignoſce nullum mitius verbum ad rei veritatem exprimendam invenienti) hypocrita: Neque enim cum iſtis dotibus, quas in te eſſe audiebam, mediocritatem ullam in virtutibus aut vitiis conſiſtere poſſe judicabam. Utrum autem è duobus illis verum eſſet, evidentiùs poſtea perſpexi ex iis quæ in Regium molitus es. Scivi enim quo pacto, cùm primùm Academiæ Rector fuiſti, ſubitò majorem quam ante amicitiam cum illo colueris, & effeceris ut ei, quoties vellet, publicas diſputationes habere liceret, quod nunquam antea licuerat niſi ſpeciali facultate à magiſtratu impetrata: quia nempe, ut fit, duo ejus Collegæ, Phyſicus & Medicus, dolebant eum multa docere à ſuis diverſa, &, ne quid iis auctoritatis per iſtas diſputationes accederet, verebantur. Scivi etiam, quo pàcto ille pro magno beneficio id habens, uſque adeò te coluerit, ut Theſes omnes, quas illo tempore diſputandas propoſuit, eas ſcilicet in quibus integram Phyſiologiam ſuam complexus eſt, tibi, antequam Typis mandarentur, legendas, examinandas emendandaſque tradiderit. Neque hoc potes infitiari; paucula enim, quæ tibi minùs placebant, manu propriâ notaſti, eaque ille omnia, ut voluiſti, mutavit; & non dubito quin nunc adhuc ſcriptum tuum inter ejus adverſaria ſervetur. Sed ſanè mihi valde fuit mirum, quòd cùm nuper hoc ipſum & alia nonnulla, quæ meliùs ſcire debet quàm cæteri, ab illo quæſiviſſem, nihil aliud reſponderit, quàm ſe non poſſe mecum agere de iſtis rebus. Cujus reſponſi ab alio amico rationem quærens; audivi Regio antea dictum eſſe, aliquem è magiſtratu ei culpæ imputare, quod ego nonnulla de te in Epiſt. ad P. Dinet ſcripſiſſem, quæ vix ab alio videbar diſcere potuiſſe. Quod verum eſſe nequaquam poſſem ſuſpicari; quis enim credat tantam tibi eſſe poteſtatem in ea urbe, in qua es peregrinus, ut quemcunque vis, etiam ex antiquis civibus, & honeſtis parentibus natis, publicè poſſis infamare, falſiſque judiciis condemnare; illi autem, quem ſic læſiſti, ne injuriarum quidem à te acceptarum, non dicam publicè queri, ſed privatim amico ſuo, hiſtoriam narrare permittatur? Et ſanè omnes veſtros magiſtratus qui vel aliquo alloquio vel ſaltem famâ mihi ſunt noti, tam prudentes & tam æqui amantes eſſe ſcio, ut nihil unquam tale ipſis in mentem venire potuerit, ac etiam res ipſa indicat; ab illo enim tempore ſtipendium ejus pro ſecunda vice auxerunt. Sed potius crediderim, te per amicos id Regio dici curâſſe, ut illum, aliàs non timidum, ſed magiſtratui ſuo valde obſequentem, hoc pacto perterrefaceres, & impedires, ne plura, quorum tibi conſcius es, mihi narraret.

Scivi præterea, quomodo, poſtquam ita omnem Regii Phyſiologiam Theſi-

bus

bus ejus comprehenſam examinaſſes & non improbaſſes, ille quaſdam alias Theſes fecit, in quibus cùm nihil ullius momenti contineretur, quod non jam ante in iis quas videras poſuiſſet, ideoque non operæ pretium eſſe judicâſſet eas tibi antequam ederentur, oſtendere, tu ſtatim ex verbulo, quod in iis inveniſti, ab uſu ſcholarum nonnihil remoto, quod nempe hominem ratione partium, quarum una ſine alia eſſe poteſt, ens per accidens dixiſſet, occaſionem cœpiſti eum palam impugnandi. Quomodo, antequam illæ ultimæ ejus Theſes publicè diſputarentur, monitus fuerit à quibusdam ex ſuis auditoribus, tuos minari ſe plauſibus diſputationem turbaturos; Ideóque ille te convenerit, monueritque, ac rogaret ut quoniam eras Academiæ Rector illas turbas auctoritate tuâ impedires. Quomodo tunc, etiamſi ejus Theſes vidiſſes, nondum tamen illi ſignificâris quicquam in iis contineri, qùod tibi diſpliceret. Quomodo in illa diſputatione Theſis de ente per accidens fuerit agitata, & poſt aliquid ſilentii, ut ſcilicet proponens rationes ſuas exponeret, intempeſtivis ſtrepitibus auditorium fuerit repletum. Quomodo tu Rector ibi aſtans, immotus, non aliter,

Quam ſi dura ſilex aut ſtet Marpeſia cautes,

nec voce, nec geſtu, nec vultu ſtrepitus iſtos compeſcere conatus ſis. Quod tamen miror; quantumvis enim tibi grati eſſent, officii tamen tui erat contrarium ſimulare; nec video cur tam immotus tunc fueris, niſi quia ſciebas illos à quibus fiebant vel minimis nutibus tuis eſſe obſequuturos. Quomodo, cum poſtea Regius intellexit te dicere verbum illud de ente per accidens in Theologiam impingere, domum tuam iverit, ibique tibi affirmârit ſe paratum eſſe illud ex arbitrio tuo emendare, ac publicè profiteri ſe, uti res erat, & clare poſtea in ſua ad tuas Theſes reſponſione oſtendit, nihil adverſus veſtram religionem verbo illo tentaſſe. Quod idem etiam coram aliis Theologis, tuis Collegis, eſt profeſſus. Quomodo nihilominus ſtatim poſtea theſes in illum per triduum diſputandas conſcripſeris, & in ipſo earum titulo verbum illud de ente per accidens, tanquam à SS. facultate Theologica hæreſeos damnatum, oſtentare volueris; In Theſibus autem impugnâris tantùm Regii opiniones de formis ſubſtantialibus, de motu terræ, de ſanguinis circulatione, & talibus quæ ad Phyſicam & Medicinam, non autem ullo modo ad tuam Theologiam pertinebant; & quas tamen priùs non reprehenderas, cùm ille tibi ſuas Theſes, in quibus de iis agebat, legendas dederat & emendandas. Quomodo etiam carmen à ſtudioſo neſcio quo in laudem tuarum Theſium fieri vel curaveris, vel certè permiſeris, idque te præſente fuerit in Academia diſtributum: in quo carmine Regius expreſsè deſignabatur hoc verbo, *ô Regium factum* &c. atque indigniſſimis conviciis proſcindebatur. Denique ſcivi reliqua omnia, quæ jam in epiſtola ad P. Dinet enarravi. Ex quibus fateor me nullam eximiam pietatem in te deprehendere potuiſſe. Neque enim dubium eſt, quin vel amicitiam erga Regium initio ſimulâris, ut illum tantò faciliùs poſtea incautum & nihil à te metuentem

circum-

circumvenires; vel certè, ſi fuit vera, quin illam violâris, cùm primùm putaſti te habere aliquam occaſionem ipſi nocendi. Quorum utrumvis eſt odioſum. Neque hîc ullum pietatis zelum potes prætendere, quo te excuſes. Etſi enim quantumvis graves errores commiſiſſet (quos nullos commiſerat;) quæ pietas, quæ charitas Chriſtiana, quis zelus impellebat te ad illum, cùm ultro emendationem, qualemcunque velles, promittebat, non audiendum, & ipſum interim contra omne jus, & fas, & decorum, publicis Diſputationibus per triduum deridendum? Ut nempe, ſi res, ut ſperabas, ſucceſſiſſet, ille ſua Profeſſione ac bonâ fama, ſine ulla ſua culpa, per ſolam calumniam tuam privaretur. An, quæſo, illa eſt in veſtra Academia Rectoris poteſtas, ut ei liceat inſcio Magiſtratu Theſes, de ea facultate, quam non profitetur, publicè defendere, atque ibi quemcunque voluerit ex ſuis collegis infamare, atque præterea etiam judicium ſub nomine totius Academiæ publicè edere ad ejus doctrinam condemnandam? Dices procul dubio Magiſtratum juſſiſſe ut ſententiam veſtram de Regii doctrina diceretis. Sed non ideo juſſit, nec voluit, ut illam, tanquam ſi legitimum fuiſſet judicium, vulgaretis. Quod voluit, optimum fuit, nempe ut, quandoquidem de Regii doctrina quærebamini, veſtras omnes in illum rationes proferretis, ut Regius deinde ad ipſas reſponderet, ac poſtea, utraque parte audita, ut par erat, ipſe Magiſtratus judicaret. Quod autem tu feciſti, excuſari non poteſt. Nullas rationes ullius momenti attuliſti, nullas habuiſti, & nihilominus Collegam tuum, inauditum, in quem tibi nihil erat juris, non dubitaſti condemnare: Cùm tamen, ut ſcias, in hac cauſa, in qua de nova Philoſophia quæſtio eſt, neque tu, neque ulli alii ex iis, qui vel veterem Philoſophiam docent, vel aliquas alias ſcientias ei annexas, quales ſunt Theologia Scholaſtica & Medicina, judices idonei eſſe poſſitis, ſed tantùm vel accuſatores vel rei. Putat Regius ſe opiniones in Philoſophia vulgaribus veriores habere; vos, qui illas diſcere non vultis, nec fortè etiam poteſtis, id negatis. Utris credendum? Non vobis profectò, nec Regio; ſed illis tantùm, qui neutri parti addicti, utriusque rationes audiverint & examinârint. Quod verò omnium maximè eſt mirum, in tuo illo judicio poſuiſti, *vos rejicere novam iſtam Philoſophiam* (meam ſcilicet, & Regii) *propterea quòd ex ea variæ, falſæ & abſurdæ opiniones conſequantur, pugnantes cum orthodoxa Theologia*; Et tamen nullas tales conſequentias afferre potuiſti, quamvis in Senatu veſtro Academico unus è juris Profeſſoribus, qui judicio iſti repugnabat, cùm illud ibi propoſuiſti, eas expreſsè à te petierit; Sed contra Regius ſolidiſſimè in ſua ad tuas Theſes reſponſione probaverat, opiniones ſuas Philoſophicas meliùs, quàm vulgo receptas, cum Theologia convenire. Quæ omnia cùm mihi nota eſſent, atque etiam longè plura, neque enim hîc poſſum cuncta recenſere, moleſtè ferre non debes, quod eorum partem obiter in quadam epiſtola, quæ tunc fortè erat ſub prælo, expreſſerim; nihil enim mitiùs agere potui ad ea, quæ in me feceras, refutanda. Nec ſanè in illa epi-

ſtola

ſtola, quàm ſcribebam ad unum ex patribus Societatis JESU, quos tu nunquam ſine adjuncto aliquo convitio ſoles nominare, me tibi blandiri decuiſſet. Præter hoc autem nihil unquam in te vel feci vel tentavi, ex quo mihi iraſci potueris, atque ideo acerbitas ſtyli, quâ hîc in me uteris, nulli merito meo tribui poteſt. Sed fortè aliæ ejus ſunt cauſæ, quæ ex lectione ſequentium agnoſcemus.

De Philoſophia Carteſiana capite primo & ſecundo.

PARS TERTIA.

INitio primi capitis ais, meæ Philoſophiæ omnes capaces non eſſe, ſicque de me loqueris pag. 14. & 15. *ut candidus & à fallendi ſtudio alieniſſimus videatur, revera autem omnia errata infelicibus diſcipulis hebetique eorum ingenio imputare poſſit; in ipſo Philoſophiæ veſtibulo omnia ingenia myſteriorum capacia non eſſe, gravi vultu & oratione, quo vir quantivis pretii habeatur, pronunciat.* Ubi à te peto, quandonam me iſta gravi vultu pronunciantem audiveris; ut enim jam monui, non concionor, nec doceo. Nempe id habes ex meis ſcriptis; citas enim Reſp. quartas ad Med. pag. 289. edit. Elz. ubi dixi, *ea quæ in prima Meditatione ac reliquis* (quinque ſcilicet Meditationibus) *continentur, ad omnium captum non eſſe accommodata.* Verùm hæc citatio non pro te eſt, ſed contra te; cùm enim id ſcripſerim peculiariter de illis Meditationibus, quæ tantùm perexiguam & omnium difficillimam Philoſophiæ partem continent, inferre potiùs debuiſſes; non idem de tota eſſe putandum. Sed fateor tamen perlibenter, non omnes ejus eſſe capaces, hocque non ideo nullibi ſcripſi, quòd verum non ſit, ſed quia fuiſſet ſuperfluum. Quæ enim ſcientia, quæ diſciplina, quæ ars tam facilis, ut ejus omnes ſint capaces? Quid autem indè infers? Nempe me velle omnia Philoſophiæ meæ errata infelicibus diſcipulis tribuere. Sed omnes ſciunt me nihil unquam de Philoſophia tradidiſſe; niſi in ſcriptis publicè editis. An ergo etiam ſcriptorum meorum errata diſcipulis tribuentur?

Pag. 7. progrederis ad *criteria, ſecùndum quæ in nova,* ut ais, *ſuperbia ſcholâ ingenia cenſentur.* Dicisque, *ea eſſe potiſſimùm quinque, hoc, & quatuor ſubſequentibus capitibus ordine penſitanda.* Deinde pag. 18. primum ais eſſe, *ſi poſſit,* futurus ſcilicet diſcipulus, *omnium, quæ ab aliis didicit, oblviſci.* Quæ verba curâſti aliis typis excudi, ut ex meis ſcriptis deſumpta videantur, nempe ex pag. 16. & 17. Diſſertationis de Methodo, & ex pàg. 32. reſponſionis ad ſeptimas objectiones, & etiam ibidem ex paginis 7, 21, 23, & 24. quia iſta omnia loca paulò antè citaveras. Atqui cùm in iis omnibus nullum verbum habeatur de oblivione, ſed tantùm de præjudiciis tollendis, ut neque ullo alio in loco ex meis ſcriptis, hinc lector facilè agnoſcet, quanta fides citationibus tuis ſit adhibenda. Longè enim aliud eſt præjudicia, ſive opiniones temerè ante receptas, deponere, hoc eſt deſinere iis aſſenſum præbere, quòd à voluntate noſtra tantùm pendet, atque omnino requiritur ad prima Philoſophiæ fundamenta jacienda; &

aliud, eorum oblviſci, quod ferè nunquam eſt in noſtra poteſtate. Sed cùm primæ Theſes, quas unquam in tua Academia edideris, egerint de præjudiciis, & multis aliis in locis ea rejicienda eſſe confeſſus ſis, non decuiſſet me à te reprehendi, quòd id ſcripſiſſem; & ideo aliud quid mihi affingere maluiſti, quod uberiorem criminandi materiam ſuppeditaret.

Quæ reliqua in hoc capite habes, non ſunt relatu digna, neque aliud probant, quàm te, ut fide & probitate, ita etiam prudentiâ & logicâ tuâ naturali non ſatis uti, cùm homini, quem priùs dixiſti eſſe ingenioſum, ineptias affingas, quæ de eo credi non poſſint; Ut etiam quòd pag. 22. referas verba Epiſtolæ Apoſtoli Judæ v. 10. *de iis qui calumniantur ea quæ ignorant*: nemo enim videns, quo pacto in Philoſophiam meam inveharis, non ſtatim illa in te retorquebit; quia cùm illam nunquam videris, utpote quam nondum vulgavi, ſcire ipſam planè non potes.

In ſecundo capite pag. 27. proponis ſecundam legem, in quam ais meos diſcipulos, quos vocas deliriorum myſtas, jurare, Hanc ſcilicet; Cum libris nullum unquam nobis futurum commercium. Sed in quibus tabulis ſcriptam illam inveneris, à quo audiveris, unde eduxeris, nuſquam oſtendis, nec potes. Neque haud dubiè negligeres probationes tuas afferre, ſi quas haberes; hîc enim & in pagina ſequenti duo loca refers ex meis ſcriptis, ſed nihil ad rem facientia, & ipſorum etiam ſenſum pervertis. Primus eſt ex pag. 163. epiſt. ad P. Dinet, ubi dixi, *non potuiſſe nimis diu idexſpectari ab homine nondum ſene, quod ab aliis in multis ſæculis non eſt præſtitum.* Tu verò de me ſic quæris, *an ſibi perſuadet*, hominem nondum ſenem, *ut de ſeipſo loquitur in Epiſtola ad Dinetum pag.* 193. *omnium rerum naturalium exactam & minimè fallacem experientiam habere poſſe?* tanquam ſi ex eo, quòd dixerim *hominem nondum ſenem*, reliqua quoque mihi ſint tribuenda. Quo artificio facilè etiam potuiſſes tuam legem ex meis ſcriptis educere, ſi, exempli causâ, quia in eadem epiſtola *Auctorum libros* nominavi, dixiſſes, *Cum auctorum libris*, ut ipſe de iis loquitur in Epiſtola ad Dinetum pag. 200. *nullum unquam futurum nobis commercium.*

Non meliori fide vel magis appoſitè in pagina ſequenti locum refers, in quo dixi, *me quandam excoluiſſe Methodum* ad quaslibet difficultates in ſcientiis reſolvendas: Cùm ais: *haud magis poteſt* quaslibet difficultates in ſcientiis reſolvere (*ut omnium Thraſonum ineptiſſimus Renatus de ſe ipſo gloriatur in Epiſt. Ded. Medit. pag.* 5. *Ed. Elz.*) Tanquam ſi idem eſſet Methodum excolere ad aliquid præſtandum, & jactare ſe illud omnino præſtare poſſe.

De Uſu librorum & Voetii doctrina.
PARS QUARTA.

SI autem ſcire voluiſſes, quid de libris reverà ſentirem, legere poteras paginam ſeptimam diſſertationis de Methodo, in qua expreſsè dixi, nos eundem ex bonorum

norum librorum lectione fructum percipere, atque ex colloquio magnorum virorum, qui eos compoſuerunt; ac fortè etiam aliquantò majorem; propterea quòd non quaſcunque obvias, ut in familiari colloquio, ſed ſelectiores tantùm cogitationes ſuas ſcriptis ſolent exprimere. Unde etiam fortè aliquid in uſum tuum potuiſſes convertere, ſi ex adverſo conſideraſſes malorum librorum nimis frequentem lectionem, non minùs quàm malorum hominum conſortium, noxiam eſſe. Nam quantum colligo ex tuis ſcriptis tria præcipuè genera librorum ſoles evolvere, quæ hinc cognoviſſes non niſi admodum parcè ac cautè eſſe attingenda. Primum eſt improborum & nugacium; quos ſimul jungo: vix enim ullus eſt planè nugax ſine aliqua miſtura improbitatis. Nullus autem ab Atheo, vel Libertino, vel nugatore Cabaliſta, vel Mago, aliove impoſtore ſcriptus unquam fuit, quem non videri velis perlegiſſe. Atque id de quibusdum rectè oſtendis; integra enim eorum argumenta ſcriptis tuis intermiſces. Secundum eſt contentioſorum, quorum ſæpe Auctores ob ſtudia partium ſe mutuò convitiis lacerare pietatem putant. Hujusque generis tam multos citare ſoles, ut, ſi vel quartam eorum partem legiſti, præcipuum tempus vitæ tuæ inter jurgia & rixas inſumere debueris. Non quidem affirmo omnes ejusmodi libros malos eſſe; qui enim veritatem propugnant, & non niſi in vitia invehuntur, ſunt laudandi; ſed tamen puto non nimium eſſe legendos, quoniam ea eſt naturæ noſtræ infirmitas, ut multi ſæpe ipſa vitiorum prohibitione ad illa amanda incitentur. Non etiam dico Theologis aliisve nunquam utile eſſe malos libros videre, cùm ſcilicet eorum officium eſt illos refutare, vel emendare; Sed hoc non niſi rarò uſu venit. Atque ut nemo unquam homines peſte laborantes animi tantum cauſa inviſit; ſic, ad ſolam multæ lectionis famam aucupandam, nullus vir pius malos libros ſolet lectitare; ſunt enim profectò contagioſi. Quin & hoc ipſum in me jam experior; cùm enim ad hanc ſcribendam epiſtolam neceſſe fuerit, ut aliqua ex tuis ſcriptis evolverem, ſcabrities quædam ſtylo meo indè acceſſit, quam vix poſſum emendare; Atque hoc nomine veniam peto, quòd hîc aliquantò duriùs loquar, quàm mea ferat conſuetudo. Tertium librorum genus eſt locorũ communium, commentariorum, compendiorum, indicum, & talium, qui ex variis aliorum auctorum ſententiis conflati ſunt, quosque etiamſi non malos putem, nec planè contemnendos, nullum tamen alium eorum uſum admitto, quàm ut juvent ad ea interdum in memoriam revocanda, quæ antea didicimus à libris primariis, ex quibus ſunt exſcripti. Nam ſanè qui fontibus neglectis ad rivulos iſtos tantùm accedunt, nonniſi turbidas aquas ex ipſis hauriunt, nec ullam veram eruditionem conſequuntur. Quidquid enim præcipui eſt in ſcriptis præſtantium ingeniorum, non in hac aut illa ſententia, quæ poſſit exſcribi, continetur; ſed ex integro corpore orationis exſurgit; neque id ſtatim ex prima lectione, ſed paulatim ex frequenti & ſæpius iterata, non advertentes addiſcimus, & tanquam in proprium ſuccum convertimus. Te autem in locis communibus,

& commentariis, & lexicis, talibusque evolvendis eſſe valde exercitatum, manifeſtum eſt ex tuis ſcriptis, in qnibus ſæpiſſime illos citas. Sed non ita poſſum deprehendere, te cum libris illis primariis, à quibus omnis vera eruditio, quæ legendo acquiri poteſt, dependet, magnam conſuetudinem habere. Quamvis enim eos etiam interdum in teſtes ſumas, quia tamen utplurimum non ſatis appoſitè id facis, eosque cum aliis longè inferioris ſortis abſque delectu permiſces, non videris illos legiſſe, ſed tantùm ipſornm verba ex aliquo tranſcriptore habere. Ac præterea ut ii, qui ſæpe inter odoratos pulvillos jacent, non poſſunt non aliquid ex eorum fragrantia retinere; ſic difficile mihi videtur ſummorum virorum lucubrationes ab aliquo multùm legi, & tamen poſtea in ejus ſcriptis nihil ſimile ipſorum ſtylo reperiri. Sed ignoſce ingenuè verum dicenti, multa legi ex ſcriptis tuis, atqui nullam unquam in iis reperi ratiocinationem, nullamque cogitationem, quæ non humilis eſſet aut vulgaris, nullam, quæ virum ingenioſum vel eruditum redoleret. Eruditum dicò, non doctum: Si enim doctrinæ nomine vis omnia, quæ ex libris addiſcuntur, non tam mala quàm bona contineri, te doctiſſimum eſſe lubens fatebor, video enim te fabulas de Liviathan & impias nugas neſcio cujus Bonaventuræ de Periers & talia quamplurima ſatis legiſſe. Per eruditum autem intelligo illum tantùm, qui ſtudio & cultura ingenium moresque ſuos perpolivit. Talemque eruditionem, non promiſcuâ quorumlibet librorum, ſed ſolâ optimorum lectione, eâque iteratâ & frequente, itemque colloquiis eorum qui jam ſunt eruditi, quando iis frui nobis licet, ac denique aſſiduâ virtutum contemplatione atque inveſtigatione veritatis, comparari mihi perſuadeo. At quantum ad illos, qui tantùm in locis communibus & indicibus & lexicis doctrinam quærunt, multis quidem rebus memoriam ſuam brevi tempore implere poſſunt, ſed non ideo ſapientiores nec meliores evadunt. Quin è contra, cùm nulla in libris iſtis rationum concatenatio contineatur, ſed omnia vel auctoritate, vel ad ſummum brevibus ſyllogiſmis dicidantur, qui doctrinam ſuam ex iis petunt, omnium ſcriptorum auctoritati ex æquo credere aſſueſcunt, eorumque delectum nullum habere, niſi quatenus ſtudia partium eos movent; atque ita paulatim ratione naturali rectè uti dediſcunt, artificialemque ac ſophiſticam in ejus locnm ſubſtituunt. Neque enim, ut ſcias, verus ille uſus rationis, in quo omnis eruditio, omnis bona mens, omnis humana ſapientia continetur, in disjunctis ſyllogiſmis conſiſtit, ſed tantùm in circumſpecta & accurata complexione eorum omnium, quæ ad quæſitarum veritatum cognitionem requiruntur. Et cùm hæc vix unquam poſſint exprimi ſyllogiſmis, niſi multi ſimul nectantur, certum eſt eos, qui tantùm disjunctis nituntur, ferè ſemper aliquam partem eorum, quæ ſimul ſpectanda ſunt, omittere, ſicque aſſueſcere inconſiderantiæ, ac dediſcere bonam mentem. Cumque interea ſe valde doctos putent, propterea quod multa ex iis, quæ ab aliis ſcripta ſunt, memoriâ tenent, & iis credunt, hinc inſulſiſſimam arrogantiam & verè

pædago-

pædagogicam acquirunt. Atque ſi inſuper improbis, nugacibus, & contentioſis ſcriptis legendis multum incumbant, quamvis illos natura non malos nec planè ingenio deſtitutos genuiſſet, vix poſſent tamen iſta cultura non reddi maligni, inſulſi, & importuni. Quanquam profectò fatendum eſt, naturam etiam ad id plurimum conferre; genera enim illa librorum, quæ diſtinxi, ſolent eſſe inter ſe permiſta, & ſæpe apud unum eundemque auctorem, quædam mala, quædam nugacia, quædam bona & ab illo ipſo excogitata, quædam ab aliis exſcripta reperiuntur, ſed pro diverſo ingenio lectorum, tanquam apes & araneæ ex floribus, uni ſolum mel, alii ſolum venenum ex iis excerpunt: unde fit ut ſtudio literarum, qui ſunt ad bonum propenſi, meliores & ſapientiores; qui autem ad malum, deteriores & ſtultiores evadant. Illi autem ab iſtis hac nota certiſſima dignoſcuntur, quod quisque frequentior ſit in iis libris evolvendis, in quibus plura ingenio ſuo convenientia poteſt invenire. Sed & moribus etiam quam maxime diſtant; ut enim male inſtituti arrogantes, pertinaces, & iracundi eſſe ſolent; ſic è contra verè eruditi nunquam ſuperbiunt, ſunt enim conſcii humanæ infirmitatis, & quæ ſciunt non magni æſtimant, ſed cogitant longè plura eſſe, quæ ignorant; atque ideo etiam ſunt ingenui & dociles, ſemperque parati veritates ſibi nondum cognitas addiſcere; ac denique ingenium ad varia flectere aſſueti, non poſſunt non eſſe mites, benigni & humani. Atque hi quidem cùm intelligant veram eruditionem non à ſolis libris pendere, illam etiam privatâ meditatione, vel vario negotiorum uſu, & virorum præſtantium familiaritate ſibi comparare ſatagunt, nec inter libros ſemper verſantur; unde fit, ut ab imperitis ratione doctrinæ ſuæ non ſuſpiciantur, ſed, ſi privati vivant, vel planè ignorentur, vel tantùm ut boni patresfamilias & homines non ſtulti ſpectentur, atque ita præſtantiſſima ingenia ſæpe in occulto latent. Si autem ſe civilibus negotiis immiſceant, aliis quidem prudentiores & humaniores eſſe facilè deprehenduntur; ſed hoc potiùs eorum naturæ, quàm ingenii culturæ tribui ſolet. Ac denique ſi ad aliquod docendi munus vocati ſint, niſi prudenti negligentiâ efficiant, ut ſupra collegas ſuos ſapere non videantur, vix ab eorum invidia liberi eſſe poſſunt. Qui autem valde multum ac ſemper malè ſtuduerunt, tam parum habere ſolent bonæ mentis, ac quando contingit eos ex humili familia ortos eſſe, nullumque literarum ope lucrum facere, paſſim à plebe contemnantur, & ex nimia librorum lectione inſanire putentur. Sed quando in juventute, priusquam ſatis noſci poſſent, aliquod docendi vel concionandi munus aſſequuti ſunt, nullo negotio permagnam apud imperitos doctrinæ famam atque auctoritatem ſibi cum tempore conciliant. Multum enim valet apud vulgus hoc præjudicium, quod quis à Magiſtratu, aliisve quorum intereſt, ſit publicè delectus ad alios inſtituendos; Ac deinde ex multis ita delectis non poſſunt plebeji homines non exiſtimare illos eſſe doctiſſimos, qui aliis confidentiùs ea, quæ di-

cunt, affirmant, & plura ſe ſcire profitentur, & denique ſæpius ac prolixiùs à Collegis ſuis laudari ſolent; quæ tria fere ſemper in iſtis male doctis advertunt. Nam primò, cùm nulla ratione ſed ſola auctoritate ducantur, quicquid in iis Auctoribus, quos ſibi ſequendos aſſumpſerunt, inveniunt, tanquam ſibi planè certum & exploratum jactant; & quia neſciunt quænam ſint, quæ ab eruditis ſine dedecore poſſunt ignorari, omniumque rerum ſcientiam in libris contineri ſibi perſuadent, omniſcii videri volunt; & denique cùm ipſi non laudent, niſi quos ſibi aliquo modo ſimiles putant, ab iis vice verſâ laudantur, & frequenter etiam ab aliis mediocriter eruditis, cùm nempe hi cuipiam alteri, à quo eruditione ſuperantur, invidentes, putant ſe ejus famam poſſe minuere, ſi illos ei anteponant & quàm maximis laudibus extollant. Quibus de cauſis initio quidem à ſola plebe, ſed paulatim etiam à peritioribus, qui eos ipſi non nôrunt, ſed aliorum teſtimoniis credunt, doctiſſimi eſſe ſupponuntur. Et quidem ſi quis ex eorum numero reperiatur, qui ſit præ cæteris laborioſus, diligens, ardens, loquax, & Sophiſtarum Dialecticâ uti aſſuetus: qualem te eſſe agnoſco; Quique munera docendi in Academia & concionandi in templo ſimul obtineat, ut facis; Qui inter concionandum, non in vulgaria plebis vitia, ſed in adverſarios ſuæ religionis, & in ea, quæ à potentioribus fiunt, aſſiduè invehatur, & nunc iracundis, nunc ridiculis verbis utendo, plebem ſuam diverſimodè commoveat, ut te facere audivi; Qui frequentes in Academia Theſes proponat, omnes contrariarum partium eruditos ad eas impugnandas invitet, cúmque non compareant (ut ſanè nunquam, niſi velint explodi, debent comparere) magnos de illis triumphos canat: ut à te factum fuiſſe omnes ſciunt; Qui multos edat libros, ſed tali ſtylo, & tot Auctorum citationibus interrupto ſcriptos, ut, cùm à nemine ſine faſtidio legi poſſint, nemo etiam examinet an ſint boni: quod tuis ut plurimum contingет; Qui denique in omnes, qui vel in minimâ re ipſi repugnant, aut tantùm non applaudunt, tanquam in hoſtes infenſiſſimos inſurgat, eosque concionibus ac ſcriptis ſuis quam maxime infames reddere conetur, qua via multos de te ſilere vel etiam invitos te laudare coëgiſti: Non mirum eſt, quod ille ad ſummam eruditionis famam ſummamque auctoritatem inter ſuos perveniat; neque, quòd illam conſervet; quamdiu ejus artes à nemine deteguntur. Sed cùm forte nimiâ potentia ſuâ excæcatus tam multos lædit, ut aliqui operæ pretium putent ipſas patefacere; cumque tam inexcuſabiles errores committit, ut etiam ab illiteratis perfacilè cognoſcantur, valde mirum eſſet, ſi tandem immeritâ iſtâ ſuâ famâ & potentiâ non excideret. Etſi enim talis homo pleriſque ex auditoribus ſuis in templo, & ex diſcipulis in Academia ſit pergratus: ſi tamen ſemel animadvertant, quantum ab eo detrimenti debeant timere, ſummopere ipſum averſabuntur.

Video quidem me ab inſtituto ſermone, qui tantùm de uſu librorum fuit, magis ac magis recedere. Sed hoc fortè non reprehendes, quia poſtquam adhuc

huc pauca de concionibus & diſcipulorum inſtitutione ſubjunxero, habebis hîc omnia uno in loco, quæ circa tuam eruditionem notatu digna mihi videntur. Conciones igitur iſtius Doctoris, modò à me deſcripti, populo ſolent placere; quoniam ea eſt omnium hominum natura, ut non modò ad hilaritatem, ſed maximè etiam ad quoslibet triſtes animi affectus commoveri delectentur: hinc tragœdiæ, non minùs quàm comœdiæ, in theatris locum inveniunt; hinc olim homines & feræ ſe mutuò laniantes in ludis publicis ſpectabantur; hinc denique concionator, qui auditores ſuos ad iram & odium in alios homines excitat, præſertim in potentiores, quibus ſatis ſuâ ſponte infimæ ſortis homines ſolent invidere; vel in eos à quibus de religione diſſentiunt, quos ut bellorum cauſas jam oderunt: quamvis nihil egregii dicat, nihil boni, ac ſæpe etiam ſtatum controverſiæ, de qua diſputat, nulli intelligant, modò tantùm audacter, vehementer, copiosè loquatur, & varias convitiorum phraſes, humiles, ridiculas, inauditas, orationi ſuæ adſpergat, majore cum ſtudio à devota plebe auditur, magis amatur, magis laudatur, quàm alii multo eloquentiores, ſed qui eam non tam ad aliena vitia odio habenda quàm ad propria emendanda adhortantur: hi enim, quod ipſi diſplicet, proponunt: ille verò tantùm quod placet. Ac ſanè magnum eſt ſolatium turbæ non malæ ſed imperitæ, quòd poſſit aliquando piè commoveri, piè iraſci, pie potentiores aſpernari. Quicquid enim facit talis viri ſuaſu, vel exemplo, id pium putat. Audit ab ejus diſcipulis quàm multos libros ſcribat, quantasque victorias de quibuslibet adverſariis in diſputationibus ſuis reportet, non poteſt dubitare quin ſit doctiſſimus, non enim novit iſta diſtinguere. Ut etiam ejus vehementiam in concionando, & libertatem in optimatibus reprehendendis ab eximia ſanctitate ac prophetico quodam zelo putat proficiſci. Quas ob cauſas eum ſuſcipit ut ducem hortatoremque præcipuum, ſi fortè ſibi unquam vel potentioribus ſit reſiſtendum, vel in adverſarios ſuæ religionis ſit dimicandum; Et quidquid ille ſuadere voluerit, ſummo cum ardore exſequi ſemper eſt parata. An verò utile ſit Reipublicæ talem aliquem Concionatorem in ea verſari, non meum eſt inquirere. Satis ſciunt illi, qui ejus curam gerunt, quid expediat. Non etiam examino an bonum ſit, homines illiteratos audire multas controverſiarum minutias, quas ſine ullo ſalutis ſuæ detrimento poſſunt ignorare; Nec an ſatis accuratè illas ex concionibus poſſint addiſcere; Nec an rectè doceantur ab iis, qui non tam rationes exponunt, quàm in perſonas convitiantur; Nec an pium ſit & humanum odiſſe aliquos homines, propterea quòd à nobis in religione diſſentiunt. Sed tantum affirmo omnem animi commotionem ad iram, odium & rixas, quantumvis juſta ſit ejus cauſa, ſemper maximè noxiam eſſe illi ipſi, qui ſic commovetur; Ita enim ſumus à natura comparati, ut parvo uſu magnam proclivitatem ad pravos affectus acquiramus; Et qui vel ſemel ſe ad iram commoveri paſſus eſt ob juſtam cauſam, hoc ipſo multo paratior eſt ad aliâ vice iraſcendum etiam ob injuſtam. Audiunt mulierculæ in templo virum quem ſapientiſſimum & ſanctiſſimum exiſtimant, in alios homines decla-

declamantem, diſputantem, conviciantem; rem, de qua agit, utplurimum non intelligunt; nihilque melius habent quod agant, quàm ut omnes ejus commotiones pio affectu imitentur, iiſque ſimiles in ſe excitent, unde fit, ut poſtea domum reverſæ ob minimas quaſque cauſas rixentur. Nec viri meliorem indè fructum reportant, ii præſertim, qui controverſias iſtas utcunque intelligentes, non poſſunt non aliquando de ipſis contendere cum familiaribus ſuis alii religioni addictis, quales hìc ubique occurrunt, & indè ad jurgia, inimicitias, interdumque etiam, qui vilioris ſunt ſortis, vulnera deveniunt. Adderem publica diſſidia & bella ex talibus etiam cauſis poſſe oriri, eoſque ſolere in bellis iſtis quàm maximè periclitari, qui talium Doctorum ſapientiæ confiſi, eorum conſilia ſequuntur. Sed plures ejuſmodi concionatores non novi, nec ab uno aliquo tantum mali exiſtimo eſſe metuendum, modò tamen ne multos habeat diſcipulos ſui ſimiles, qui poſtea etiam concionentur.

Verùm enim verò, qua ratione adoleſcentes tuæ curæ commiſſos inſtituas, planè ignoro, nec unquam fui uſque adeò curioſus, ut ea de re inquirerem; ſed artes, quibus te uti ex ſcriptis tuis deprehendo, & quarum nomine imperiti te doctum putant, tales eſſe mihi videntur, ut eas viliſſima multa ingenia perfacilè poſſint addiſcere, ipſarumque ope tui ſimilia reddi; non autem præſtantiora. Prima ex iſtis artibus eſt puerilis illa Dialectica, cujus ope olim Sophiſtæ, nullam ſolidam ſcientiam habentes, de qualibet re copioſè differebant ac diſputabant. Hujus tres præcipuæ ſunt partes: prima continet locos, ex quibus rationes petantur; ſecunda formas ſyllogiſmorum, quibus illæ veſtiantur, ut meliores appareant; ac tertia diſtinctiones, quibus adverſariorum argumenta eludantur. Et quidem ii, qui promptæ & calidæ ſunt imaginationis, ſed nullius judicii, quales pueri eſſe ſolent, poſſunt intra paucos dies magnum iſtius artis uſum acquirere: perfacilè enim illis eſt conſiderare ſeparatim rei cujuslibet propoſitæ nomen, definitionem, genus, ſpecies, ſimilitudines, differentias, contraria, adjuncta, antecedentia, conſequentia, & reliqua ejuſmodi, quæ vulgò in Topicis recenſentur: cumque tantum volunt differere, ſi quidquid ipſis unuſquiſque ex iſtis locis ſuppeditat, effutiant, diu multumque loqui poſſunt; ſi autem aliquam opinionem velint probare, nulla eſt tam parum veriſimilis, pro qua non poſſint ex iiſdem multas rationes, non quidem firmas, ſed ſaltem quæ numerum faciant, colligere; ac deinde, ſi ſit diſputandum, eas facilè in ſyllogiſmos concinnant. Poſſuntque eodem modo ad quaslibet objectiones reſpondere, ſi tantùm ſint inſtructi viginti vel triginta diſtinctionibus, quales ſunt inter illa, quæ conſiderantur directè, & indirectè; ſpeculativè, & practicè; externè & internè; ac ſimiles, quibus in omni difficultate locum invenient, modò tantum ipſis audacter uti non erubeſcant. Hoc autem, ut facile eſt pueris, aliiſve, qui ſolâ pollent imaginandi facultate, ſic certè fieri non poteſt ab ullo, qui aliquid habeat judicii ſive bonæ mentis: Omnes enim rationes & objectionum ſolutiones, quæ cum ex intima

ipſius

ipſius difficultatis conſideratione erui non poſſunt, ab externa locorum iſtorum inſpectione petuntur, fere ſemper ſunt futiles & ineptæ. Sed quia ex multis auditoribus perpauci ſunt, qui earum inanitatem advertant, præcipue circa quæſtiones vulgaris Philoſophiæ, de quibus meliores dari non ſolent; inde fit ut ii, qui arte iſta utuntur, facile ad aliquam doctrinæ atque ingenii famam perveniant. Et ideo damnoſiſſima eſt, non tantum adultis, ſed præſertim junioribus, qui, dum ei aſſueſcunt, & ex opinione doctrinæ per ipſam acquiſita, ſuperbiunt, rationem ſuam naturalem, quæ alioquin ætate poſſet matureſcere, planè corrumpunt.

Ars altera, quam in ſcriptis tuis adverto, ea eſt, cujus ope de qualibet re propoſita libros componis, quos imperiti doctrinâ refertiſſimos arbitrantur, eamque etiam tui diſcipuli, ſine ulla eruditione, poſſunt imitari, ſi tantùm videant indices variorum librorum, præſertim eorum, in quibus plures alii libri citantur; & poſtquam promiſcuè collegerint omnia, quæ de re, quam tractandam ſuſcipiunt, in ipſis inveniunt, qualiacunque tandem ſint, ea ſecundùm ordinem locorum communium diſponant, adjunctis nominibus omnium Auctorum, à quibus aliquid deumpſerunt, ac etiam aliorum, qui ab iis laudantur. Ita, exempli cauſa, ſi de Atheïſmo velint ſcribere, quicquid in collectionibus ſuis invenient de nominis iſtius ſignificatione, id ſcribent primo loco, ſecundo ejus ſynonyma, tertio ſpecies vel gradus, atque ita conſequenter, cauſas, effectus, adjuncta, ſigna, contraria &c. qua ratione nullum vel minimum verbum ab ullo Auctore excerpſerint, cui non aliquem locum in opere ſuo inveniant: nam & omnes homines, quos ſcient ab aliquibus aliis fuiſſe Atheos vocatos ibi poterunt recenſere, ac, ſi quos forte legerint eorum libros valde nugaces & improbos, integra ipſorum argumenta exſcribere, ac etiam quaſcunque de iis hiſtoriolas aut fabellas nullius momenti narrare. Quin etiam, ſi cui occultè malè velint, poterunt liberè omnia, quæ de ipſo vera eſſe, vel ab aliis credi exiſtimabunt, inter Atheïſmi ſigna vel cauſas numerare: nec refert ſi laudabilia ſint, & ab omni tali ſuſpicione quàm maximè remota; facile enim ipſis aliquid mali de ſuo adjungent, ratione cujus in malam partem ſumi poſſint. Ita ſi quem oderint, qui credatur nonnihil ingenii habere, ac Peripateticam Philoſophiam non magnifacere, nec libris, in quibus continetur, valde uti, ſed peculiarem Methodum excolere ad quærendam veritatem, jamque aliqua ejus ſpecimina exhibuiſſe, dicent *omnes ingenioſos & excellentes, alioqui natura myſtas, Atheos eſſe ſolere*; ac recenſebunt inter cauſas Atheïſmi *perverſam Methodum illorum qui ſe ſolis & in ſe naſcentibus bonis contenti omnem indè cognitionem de novo fabricare volunt*; itemque *prætenſam libertatem philoſophandi, promiſſam perfectionem & innovationem omnium ſcientiarum, Gloriationem & ſpem factam de inauditis & admirandis Methodis, dogmatis, dictatis, ſubtilitatibus, inventis &c. Specimen judicii in ſcientiarum defectibus, Aut inventi non tam novi, quàm*

nova veſte indui, & quælibet alia ejusmodi; ut ex iis poſtea poſſint inferre illum, quem oderunt, Atheum eſſe, unam ſcilicet calumniam aliis calumniis confirmantes. Nec refert ſi ſibi ipſis contradicant, dicentes uno in loco *præjudiciorum depoſitionem, ut mens ſit inſtar tabulæ raſæ, eſſe præparationem ad Atheïſmum*, & in alio *Dei cognitionem nobis eſſe congenitam*, unde ſequitur eam præjudiciis impediri ſive obſcurari, atque ideo illorum depoſitione illuſtrari. Nec etiam refert, ſi ex ipſorum verbis eos Atheos eſſe concludi poſſit; Ut ſi dicant *prætenſam refutationem Atheïſmi*, quæ fit *libris* ea de re *male conſutis*, eſſe *prætextum ſubtiliſſimum & nocentiſſimum*, quo Athei venenum ſuum ſpargunt, & interim ipſi tales libros peſſimè conſuant, in quibus nullum ſit verbum, quo Atheïſmus impugnetur, ſed contra multa, quibus perſuadeatur, ut cùm ajunt, præſtantiſſimo ingenio præditos ſolere eſſe Atheos, & varia dant eorum exempla, & præcipuas ipſorum rationes docent ac nusquam refutant. Sed unum tantùm debent obſervare, quod imperitis eſt obſervatu facillimum, nempe ut ne quid egregii, & ex quo lector eruditior reddi poſſit, vel ex ſe ipſis promant vel ex auctoribus exſcribant. Poſſunt quidem, cùm aliqua occurrit quæſtio nullius momenti, & quæ paucis verbis reſolvi poſſit, prolixè de illa diſputare, omnemque ſuam Dialecticam in ipſa intricanda conſumere. Poſſunt & alias ejusmodi permultas recenſere. At quantum ad præcipuam, quæ eſt de Dei exiſtentia, fateantur quidem eam non debere omitti, nec ſola auctoritate ſacræ Scripturæ, ſed potiſſimum rationibus philoſophicis eſſe probandam; Verùm caveant diligenter ne id ullibi facere aggrediantur; Et potiùs, ut mali Medici, qui, vera & ſimplicia remedia ignorantes, magnâ pharmacorum vel inutilium vel noxiorum multitudine ſolent ægros ſuos fatigare: Ita cùm ad rem erit veniendum, dicant ad reſiſtendum Atheïſmo valde multa requiri, & præter *ſacrarum literarum accuratam cognitionem*, habendam eſſe *ſcientiam univerſalem univerſalium, imprimis Metaphyſicam, Pneumaticam, Phyſicam, generalem Aſtronomiam, Geographiam, Opticam, & ſpeculationes de ſonis, ponderibus &c. Itemque notitiam particularium, ſeu hiſtoriam antiquam, novellam.* Ac denique longam inſtruant Bibliothecam contra Atheos, in quam etiam aliquos reponant ex illis ipſis Auctoribus, quos priùs ut Atheïſmi ſuſpectos traduxerint. Quæ omnia ſi obſervent, ſcripta tuis ſimillima component, ut manifeſtum fiet iis, qui tua de illa re, quatuor libellis comprehenſa, vel etiam alia paſſim legere dignabuntur. Sed ſi qui eos idcirco pluris faciendos putent, valde fallentur. Exponerem adhuc alias artes, quibus ad craſſa volumina, non tam doctrina quàm conviciis referta, in quoslibet adverſarios tuos componenda uti ſoles; Sed quia magis ad mores, quàm ad eruditionem ſpectant, de ipſis hoc in loco tacebo.

De

De Philoſophia Carteſianæ tertio capite & ſequentibus uſque ad pag. 144.

PARS QUINTA.

HActenus non potui dubitare, quin velles te hujus libri, *Philoſophia Carteſiana* inſcripti, Auctorem profiteri, non tantùm quia ſex prima ejus folia miſſa ſunt ad me tanquam tua, & audivi operarum correctionem ex ædibus tuis proficiſci; ſed præcipuè, quia ſtylus manifeſtè eſt tuus, phraſes convitiorum tam variæ ac tales à te uno ſciuntur, & cauſa ſcribendi, nempe ad impugnandam epiſtolam meam ad P. Dinet, quæ fere ſola ex meis ſcriptis in foliis iſtis citatur, tibi eſt peculiaris; neque enim alius, quantumvis tibi amicus, mihi tam vehementer ob iſtam epiſtolam poſſet iraſci; & jam dudum in Senatu veſtro Academico, cùm Collegas tuos ad Judicium, quod Academiæ nomine vulgaſti, defendendum hortabaris, palàm profeſſas es, te tuæ cauſæ illa in re non defuturum, hoc eſt, te in me eſſe ſcripturum. Verum tamen quia in pag. 33. Auctor ait ſe *in extremo Belgii angulo docere*, ac pag. 57. nominat te ſuum *Præceptorem inſtar parentis æternùm colendum*, non ero tam inurbanus, ut aliud ea de re affirmem, quàm id, quod tu ipſe credi voles. Excuſarem etiam me, quòd tibi ſuperiora tribuerim; ſed cum ille, qui ſe Auctorem profitetur, ſit tuus diſcipulus, & liber non in iſto Belgii angulo, in quo ait ſe docere, ſed apud vos imprimatur, nemo putabit ejus errores tibi eſſe minus imputandos, quàm ſi Auctor diceereris. Vel certè, ſi cui videaris minus peccaſſe contra decorum, quòd convitia Theologo indigna alieno potius quàm ſub tuo nomine vulgaris; eidem hoc ipſo videberis minus probus, quòd non irâ tantum & impetu, ſed meditato conſilio & aſtutiâ uſus ſis ad tua de me maledicta ſpargenda. Interim autem ut ſcias me aliquid honoris nomini tuo detuliſſe, non ampliùs ſingula capita ſeorſim examinabo, ſed reliqua omnia ſimul percurram, ſummatimque meum de iis judicium exponam.

In prima ſectione Auctor videtur omnia comprehendiſſe, quæ contra noſtram Philoſophiam potuerat tunc excogitare: nam in ſecunda conatur refutare objectiones, ſive reſpondere ad ea, quæ putat pro ipſa dici poſſe. Et quidem prima ſectio continet 5. capita; In quorum primo ait me velle, ut mei diſcipuli omnium obliviſcantur; In ſecundo ut libris bellum indicant. Quæ duo an vera ſint, jam oſtenſum eſt. In tertio, ut me tanquam alterum Pythagoram ſuſpiciant, imò adorent, & quicquid dixero, pro vero habeant. In quarto, ut ſpei pleni ſint, & à me omnium dubiorum enodationem exſpectent. In quinto denique, ut omnes præ ſe contemnant. Quæ an veriſimilia ſint, nemo non videt. In ſecunda autem ſectione (ſaltem ab ejus initio uſque ad paginam 144. quæ eſt ultima earum, quas legi) 10. capita continentur. In quorum primo ait fruſtra nos jactare Philoſophiam noſtram eſſe antiquam. In ſecundo, fruſtra

etiam jactari ejus evidentiam. In tertio, fruſtra rurſus jactari diſcipulorum progreſſus. In quarto, verbis tantùm à nobis vulgarem Philoſophiam impugnari. Et in quinto, nos cum ea congredi non poſſe, quia ejus terminos ignoramus. Quæ quamvis vera eſſent, non ideo ſequeretur Philoſophiam noſtram eſſe rejiciendam. Deinde in principio ſexti capitis ait *lapidem Lydium, ad quem nova Carteſii Philoſophia omnia ſua ſcita & dogmata explorat, eſſe quintuplicem: Experientiam nempe, Rationem, Algebram, Geometriam, & Mechanicam.* Ibidemque diſſerit contra Experientiam, quam ait nos non juvare. In ſeptimo contra Rationem. In octavo contra Geometriam & Algebram. Ac in nono contra Mechanicam. Sed tam acutè, ut ex ipſo ejus ſcripto Lector perſpicax non poſſit de meo philoſophandi modo non bene ſentire. Denique in decimo capite vult oſtendere, quâ ſolertiâ meas opiniones probem, aitque me ſimplicem narrationem vice demonſtrationis obtrudere, multum deferre propoſitionis evidentiæ, ac fingere hypotheſes. In his autem omnibus narrat tantùm ea, quæ de me vult credi, hoc eſt, omnium peſſima, quæ vel ille ipſe vel ejus adjutores potuerunt excogitare, nullamque planè affert eorum probationem, vel certè nullam, quam non facilè quilibet ex nuda ejus inſpectione nullarum virium eſſe cognoſcat. Ut cùm in cap. ſecundo ſect. ſecundæ diſtinguendo inter evidentiam probationis & evidentiam propoſitionis, unamque prolixè mihi concedendo, vult ex hoc ſolo videri alteram jure negare; Ac in cap. quinto ad probandum me & Regium ignorare terminos Philoſophiæ Peripateticæ, affert tantùm verba Regii de ſe ipſo loquentis hoc pacto: *Dudum ſcholarum Philoſophiam ſi non accuratiſſimè, ſaltem mediocriter perdidicimus*: urgetque illud *mediocriter* à pag. 102. usque ad pag. 106. quia contendit illam non mediocriter ſed quàm accuratiſſimè ſciri debere. Sæpiſſimè autem loco probationis petit à me quæſtiones, hoc eſt, nugatur: Nam exempli cauſa pag. 45. petit à me generaliter alicujus nodi Philoſophici facilem & expeditam ſolutionem; ſtatimque ſibi objiciens, me videri velle jam aliquas in Meteorologicis dediſſe, non oſtendit eas falſas eſſe, nec quidem ipſas examinat, ſed ait tantùm *fidem non eſſe adhibendam aretalogo proprias laudes ad nauſeam usque buccinanti*; quod idem pari jure, de quibuslibet novis ſolutionibus, dicere poſſet, ſi quas darem; ideoque ineptus eſſem, ſi ad ullas ejus quæſtiones reſpondere dignarer.

Unum tantùm non omittam, nempe apparere quidem ex toto libri contextu nullum alium eſſe Auctoris ſcopum, quàm ut opiniones meas convellat, & ea quæ de te ſcripſi in Ep. ad P. Dinet refellat; ſed tamen illum verſari tantùm in generalibus & fictitiis, ut Calumniatores ſolent; nec umquam ad particularia devenire, niſi tantùm in tribus locis, quorum primus ad ea quæ de te ſcripſi, & alia duo ad meas opiniones ſpectant. Horum unus eſt pag. 118. ubi negat verum eſſe hunc meum ſyllogiſmum, *Cujus idea in me eſt illud ipſum exiſtit.* Sed nec iſta verba uſpiam à me ſcripta ſunt, nec ullam formam ſyllogiſmi continent,

nec quidquam iis affine unquam cogitavi, nec etiam locum deſignat ex quo illa deſumſit. Alius eſt pag. 124: ubi negat *in omni rei conceptu contineri exiſtentiam aut poſſibilem aut neceſſariam*; qua in re nihil præter ignorantiam ſuam oſtendit; quis enim neſcit per *rem* intelligi *ens reale*, atque *ens* dici ab *eſſendo* ſive exiſtendo, atque ipſas rerum naturas dici à Philoſophis *eſſentias*, propterea quòd illas non niſi ut *eſſentes* ſive exiſtentes concipere poſſumus. Et ineptum eſt quod ſubjungit, nempe Deum ut deceptorem cogitari; etſi enim in prima mea Meditatione de aliquo deceptore ſummè potenti loquutus ſim, nequaquam tamen ibi verus Deus concipiebatur, quia ut ipſe ait, fieri non poteſt ut verus Deus ſit deceptor; atque ſi ab eo petatur unde ſciat id fieri non poſſe, debet reſpondere, ſe ſcire ex eo quòd implicet contradictionem in conceptu, hoc eſt, ex eo quòd concipi non poſſit; adeò ut hoc ipſum, quo uſus eſt ad me impugnandum, ſufficiat ad me defendum. Locus autem, quem pro te habet, eſt in pag. 57. & 58. ubi putat ſe egregiè refutare id, quod ſcripſi de Auctoribus quos citas, *quod nempe ſæpius faciant contra te quam pro te*, ex eo, quòd, cùm libros, ut ſupponit, nullos legam, dicat me id ſcire non potuiſſe, niſi fortè ex alio: petitque ut mei Nomenclatoris nomen prodam. Sed qui conſiderare voluerint in tuis ſcriptis, quàm longos ſæpe Auctorum catalogos referas, ubi nulla opus eſt probatione; ac ubi opus eſt, quàm paucos pro te afferas, qui non ſint vel obſcuri nominis, vel diverſæ à te religionis, adeò ut eorum auctoritas, præſertim in rebus fidei, ſit ſemper contra te, vel certè non multum pro te; ac denique quoties loco rationum, cùm à te deberent afferri, lectorem ad alios libros remittas, ac ſæpe ad aliquos, qui haberi non poſſunt, ut ita videaris aliquid dicere cùm nihil dicis, quod quammaximè contra te eſſe puto, agnoſcent me ſatis cauſæ habere potuiſſe ad id ſcribendum, etiamſi nullos ex Auctoribus à te citatis conſuluiſſem. Cùm enim Auctorum teſtimonia non alium habeant uſum legitimum, quam ut confirment aſſertionem pro qua citantur, quæcunque ad id non juvant, faciunt contra illum, à quo adducuntur; quia vel oſtendunt ipſum eſſe malæ fidei, nempe ſi ſint falſa; vel eſſe imperitum, aut imprudentem, aut vanũ, ſi ad rem non ſint appoſita. Quid autem, ſi addam me nullum in hac tua Philoſophia Carteſiana meorum ſcriptorum locum hactenus inveniſſe, qui non apertè faciat contra Auctorem à quo citatur; quia nempe vel ab eo corruptus eſt ut de pleriſque ſupra oſtendi, vel nihil prodeſt ad id quod vult probare? Dices ſcilicet te non eſſe iſtum Auctorem, illamque nondum à me viſam fuiſſe, cùm id de te ſcribebam. Itaque iſtud omittamus. Sed quid, ſi addam, me ſaltem Regii reſponſionem ad tuas Theſes antea legiſſe, atque ibi loca S. Scripturæ advertiſſe, quæ pro formis ſubſtantialibus à te citata ille acutè omnia refutavit, ipſa tantùm eorum verba quæ tu ſolis numeris indicaveras referendo: Ut, exempli causâ, citaveras *Proverb.* 30. 24. 25. 26. 27. 28. unde retulit hæc verba: *Quatuor ſunt minima terra, & ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus: Formica, populus infirmus, qui præparat in meſſe cibum ſibi; Lepuſculus plebs invalida, qui collocat in petra cubile ſuum:*

Regem locuſta non habet, & egreditur univerſa per turmas ſuas: Stellio nititur manibus ſuis & moratur in ædibus regis: quæ talia ſunt, ut nullus alius in tota S.Scriptura ſit verſus, quem non æquè appoſitè citare potuiſſes; In omnibus enim aliqua res corporea nominatur, cui tu formam ſubſtantialem affingis. Sed non ideo magis faciunt pro te, quàm loca, in quibus nix nominatur, pro iis, qui nivem nigram dixêre. Quòd autem ita S.Scripturæ auctoritate abutereris, ad Collegam & amicum tuum hæreſeos ſuſpectum faciendum, non parum mihi viſum eſt contra te eſſe. Idem fortè probare poſſem de quibuslibet aliis libris tuis; ſed conſultò abſtineo ab illis, quos ſub Theſium nomine vulgaſti, ut hæc epiſtola liberiùs haberi poſſit & veſtris Bibliopolis, quibus audio vetitum eſſe, ne illa vendant, quæ in Theſes veſtras ſcribuntur; Et nullos præterea libros vidi quorum te Auctorem profeſſus ſis præter tuum Therſitem. Quid autem de hoc ſciverim, adhuc dicam, ſimulque, ut voluntati veſtræ obſequar, indicis mei nomen hîc prodam. Ille eſt Auctor *Examinis* iſtius *accurati*, quod in Therſite tuo impugnas. Sic autem in ſua Therſitis Confutatione anno 1637. edita de te ſcripſit pag.18. *Aio Voetium tam ineptè mea ſemper interpretari, tamque audacem eſſe in addendo, mutilando ac mutando, ut nihil eorum quæ mihi ipſe tribuit, ſive ſententiam, ſive argumentum, pro meo cupiam haberi. Si ſemel atque iterum perverſè aliquid citaret, poſſet error nominari; ſed quod plurimis locis id facit, quid eſt aliud quàm perfidia?* Ego verò contuli varias ex tuis citationibus cum ejus textu, eumque hac in parte verum ſcripſiſſe teſtari poſſum. An quæſo judicare debui te fideliùs alios Auctores paſſim citare, poſtquam vidi quâ ratione in ſacris literis ludas, & quomodo eorum ipſorum verba pervertas, à quibus id tibi publice poteſt exprobrari? Profectò, Domine Voeti, ſi nihil melius habuiſtis ad ea, quæ de te ſcripſeram, refutanda, vel ad meas opiniones impugnandas, non video magnum operæ pretium fuiſſe ut Philoſophiam Carteſianam ſcriberetis: Cumque nihil aliud 144. priores ejus paginæ contineant, valde otioſi illi erunt, qui plura legere dignabuntur: non enim eſt veriſimile vos tam multa inania præmiſſuros fuiſſe, ſi quid boni habuiſſetis. Verùm tamen, ne temere judicare videar de iis, quæ non legi, nondum claudam hanc epiſtolam, ſed libri veſtri reſiduum exſpectabo.

De Libro Gisberti Voetii adverſus Confraternitatem Marianam.

PARS SEXTA.

INitium hujus Epiſtolæ diu jacuerat inter ſchedas meas neglectum, cùm librum à te nuperrimè editum, quem *Confraternitatem Marianam* vocas, accepi, & tandem mihi nunciatum eſt, reſiduum veſtræ Philoſophiæ Carteſianæ typis mandari, ſed ejus editionem per aliquot menſes fuiſſe intermiſſam, propterea

quòd

quòd occupatus fueras in abſolvendo iſto alio libro, quem ante ipſam cupiebas emittere: Adeò ut jam non opus ſit aliis argumentis ad probandum eam non ab illo, cujus nomen feret, vel certè non ab illo ſolo, ſed præcipue à te conſcribi. Et ſane quisquis videbit, quam ſint inter ſe ſimiles Confraternitas iſta Mariana & Philoſophia Carteſiana, non ſolùm nominis terminatione ac forma, ſed etiam ingenio & moribus, non dubitabit quin ſint filiæ gemellæ unius parentis. Quia verò nunc fortè contingit me eſſe valde otioſum, iſtam tuam Confraternitatem paucis horis totam legi, & meam de ipſa ſententiam hìc ponam: non quidem quatenus in ea quæſtio quædam ad religionem veſtram pertinens agitatur, nolo enim me negotiis alienis immiſcere; ſed tantùm, quatenus ex ipſa cognoſci poteſt qualis ſis, & quanta fides aliis tuis ſcriptis ſit habenda. Cùm enim te palàm ejus Auctorem profitearis, negare non potes, quin id omne, quod in ea continetur, tibi ſit tribuendum. Philoſophia autem tua Carteſiana ſub alterius nomine prodibit, ut paratam habeas excuſationem fide ac probitate tua digniſſimam, quòd nempe illa, quæ in ea erunt, non debeas præſtare, quia non eris ejus auctor; & ego non libenter me committo cum larvis. Sed ut ſcias me non niſi causâ probè cognita de tua Confraternitate ſententiam dicere, quid tibi ejus ſcribendæ occaſionem dederit recenſebo.

Vetus quædam eſt Sodalitas Sylvæ-ducis à Beata Virgine nomen habens, in quam viri tantùm primarii admitti ſolent, quæque eſt idcirco valde celebris ac potens: Et priùs quidem ex ſolis Romanis Catholicis conſtabat, ſed cùm in urbe non ita pridem Hiſpano erepta conventus hominum potentium & inter hoſtes educatorum periculo non carere viderentur, nec tamen poſſent impediri, quoniam eorum libertas in deditione pacta erat, ii, quibus illius urbis cuſtodia commiſſa eſt, perutile eſſe putârunt tum ad præcavendas ſuſpiciones, tum etiam ad pacem & concordiam inter cives conciliandam, ſe ſimul cum Romanis Catholicis in Sodalitatem iſtam admitti, ſed eâ conditione, ut nihil deinceps in ea fieret, quod à religione ſua eſſet alienum. Hocque ab' aliis recuſari non potuit, quia cùm ex legibus deditionis omnia bona eccleſiaſtica in ærarium publicum redigerentur, non alio nomine bonorum iſtius Societatis adminiſtrationem ſibi ſervaverant, quàm quòd non eſſet ſpiritualis ſive eccleſiaſtica, ſed tantummodo civilis. Ita ergo illuſtriſſimus urbis præfectus, aliique 13. ex honeſtioribus civitatis, quos ille in ſocios ſibi delegit, in Societatem iſtam recepti ſunt, atque tam accuratè, tam expreſſè, tam ſollicitè caverunt, ne quid ea in re committerent, quod ad normam ſuæ religionis non eſſet exactum, ut ea tantùm in parte modum exceſſiſſe videantur. Sed tamen vitare non potuerunt, quin ſtatim, atque id à te auditum eſt, theſes ordinariâ tuâ telâ in ipſos evibraris. Nihil ego in theſes iſtas ſum ſcripturus, ſed pauca tantùm ipſarum verba hìc referam, quoniam ad ſequentia intelligenda requiruntur. Earum titulus eſt; *Diſputationis theologicæ ex poſteriori parte theologiæ, 23. de idololatria indi-*

recta

recta & participata, pars tertia &c. atque in 2. folio & ſequentibus hæc inter cætera leguntur: *An fraternitas Mariæ à Magiſtratu Reformato, qui tollere poteſt, bona conſcientiâ tolerari publicè aut relinqui debeat repurgata ſcilicet ab idololatria Papali: & ſi Magiſtratus hoc faciat, an ullus Reformatus tali fraternitati adſcribi poſſit, ſub conditione de non præjudicando ſuæ Reformatæ religioni. Reſp. ad 1. Reſp. Neg quia craſsè admodum participat alienæ Idololatriæ,* &c. & paulò pòſt: *Sed quidquid hic negligat aut conniveat Magiſtratus: nemo tamen Reformatæ religioni & eccleſiæ addictus ei ſe addicere poteſt.* Et poſtea: *Committitur ergo* (ab iis qui ſe ei addicunt) *idololatria pluſquam indirectè, reductive, participativè* &c. Item *Quidquid enim limitent, excipiant, expurgent, manet tamen fraternitas illa ad minimum monumentum idololatriæ & fœderis idololatrici, quo uſi ſunt antehac, & etiamnum utuntur Pontificii in regno Papali, & extra illud ad retinendum ac promovendum cultum Mariæ ſive apertè ſive tacitè & clam. Sic miſeri illi in carne noſtrorum gloriantur, in ſuo idolomania confirmantur, de tepore aut ſtoliditate noſtrorum, ad hac mundi hujus amore ſupra Deum* (*vide 2. Timoth. 3. 4. Philip. 3. 19.*) *non absque riſu, inſultatione & faſtidio triumphant. Si enim labores ſubeundi eſſent, ſi quid conferendum in ſymbolum, ſi nihil niſi ſumptus ſuſtinendi, & ſi opipara convivia, lauti reditus, fertiles occaſiones indè aliquid lucri participandi non adeſſent; ſciunt noſtros, propter nudum titulum Mariæ, nedum propter regulas & ſtatuta fraternitatis aut roſarii collegio illi nomen haud daturos.* &c. Item. *Atqui mutata jam ſunt inſignia fraternitatis; rubeus ſcilicet pannus quem humeris geſtare ſolent, imprimis ducentes funus alicujus ex fratribus, in medalium brachio affigendum cum hac inſcriptione: Sicut lilium inter ſpinas,* &c. Item denique, *Quomodo potuiſſent noſtros tanquam bardos in pompa & triumpho manifeſtiùs circumducere Pontificii, iisque à tergo inſultare? Quòd ſi eccleſiam intelligunt per lilium, ex ſenſu reformatorum, & ipſius rei veritate: tum explicandum eſt absque omni ambiguitate ab omnibus fratribus, utram eccleſiam intelligant, reformatam Sylvaducenſem, an latentem ibi Papiſticam.* &c. In quibus omnes qui legere ſciunt, poſſunt videre urbem Sylvæducenſem expreſsè nominari, & fraternitatem Mariæ, & quidem illam cujus olim fratres rubeum pannum in funeribus geſtabant: pluresque aliæ certiſſimæ ejus notæ in reliquo illo tuo ſcripto continentur; ſed pluribus non eſt opus, ut quilibet ſine aberratione vel ambiguitate ulla omnes & ſingulos ex veſtris qui ei ſodalitati nomen dederunt agnoſcat. Adeò ut non minùs ibi illos nomines, ſive nominatim (hoc eſt, certò, & expreſſè, ut à Latine loquentibus ſumi ſolet) deſignes, quàm ſi propria ipſorum nomina & prænomina & cognomina adjunxiſſes. Contingit enim aliquando ut idem nomen pluribus diverſis hominibus conveniat, ſed in toto terrarum orbe non ſunt duæ urbes Sylvæducenſes in quibus talis ſodalitas reperiatur. Et quemadmodum cum dicimus Regem Galliæ, non minùs eum nominamus quàm ſi Ludovicum Borbo-

nium

nium diceremus; Ita profectò veriſſimum eſt te in iſtis theſibus illos omnes qui ea in urbe Sodalitati B. Virginis nomen dederunt nominatim deſignaſſe. Ut etiam veriſſimum eſt, te ipſos tibi non ſolùm tanquàm idololatriæ affines, & reos, ſed etiam tanquam lucro ſordido & opiparis conviviis inhiantes condemnaſſe: quid enim aliud hæc verba ſignificant, *Committitur ergo ab illis idololatria, plusquam indirectè, reductivè, participativè.* Atque hæc, *ſi opipara convivia, lauti reditus, fertiles occaſiones indè aliquid lucri participandi non adeſſent, ſciunt* Pontificii *reformatos collegio illi nomen haud daturos.* Denique veriſſimum eſt, te non illos ſolos, quos habes pro privatis, etſi urbis Præfectus, Propræfectus, & Prætor inter ipſos numerentur, ſed nominatim etiam Magiſtratum Sylvæducenſem cenſuræ tuæ ſubjeciſſe; Cùm enim quæris, *An Fraternitas Mariana à Magiſtratu reformato, qui eam tollere poteſt* &c. ſupponis eam ab ipſo tolli poſſe (nempe violenter, ut fieri amas,) alioqui non poſuiſſes *qui eam*, ſed, *ſi eam tollere poteſt* &c. Ac proinde illum Magiſtratum condemnam, tanquam ſi craſſè admodum participaret alienæ idololatriæ. Atque hæc omnia, niſi oculi mei faſcino aliquo deludantur, niſi verba Latina non intelligam, hæc omnia, inquam, invenio in Theſibus tuis: utrum verò bona ſint an mala, non dicam, quia, ut jam monui, theſes iſtas non impugno, ſed diligenter notanda eſſe puto ad ſequentia intelligenda.

Cùm autem Optimates Sylvæducenſes maculas iſtas exiſtimationi ſuæ publicis Theſibus inſperſas, non ſine publico ſcripto ſatis eludi poſſe judicarent, ejus ſcripti componendi curam uni ex Paſtoribus ſuis D. Samueli Mareſio commiſerunt: Eaque in re inſignem moderationem teſtati ſunt, quod ſe non ab alio defendi voluerint quàm à ſymmyſta tuo, tibi quàm maximè favente; & qui ſuum ea de re librum ita paravit, ut clariſſimè quidem ſuorum pietatem ſynceritatemque demonſtrarit, eosque ab omni ſuſpicione vitiorum ſive criminum quæ ipſis per calumniam affinxeras accuratiſſimè liberârit, ſed interim etiam præcipua peccata tua diſſimulârit: adeò ut reverà non contra te ſcripſerit, ſed, ut ipſe monuit, pro te: ſuppoſuit enim falſas tibi hypotheſes fuiſſe ſubminiſtratas, hoc eſt, hiſtoriam facti malè fuiſſe tibi narratam, ſibi autem convenire tecum in theſi, hoc eſt, in generali deciſione quæſtionis, An liceat Reformatis Pontificiorum ceremonias amplecti; nec unquam de te niſi quàm honeſtiſſimè ac cum elogio loquutus eſt. Cúmque neceſſario queri deberet de improba eorum maledicentia, qui falſa crimina viris bonis imponunt, totam iſtam invidiam in *individuum vagum* ſive in perſonas planè ignotas tranſtulit, ut te potiùs credulitatis quàm calumniæ argueret. Omiſit etiam totam quæſtionem, quæ meo judicio hac in cauſa præcipua eſt, An ſcilicet tibi licuerit Optimates illius urbis, ac nominatim ipſos Magiſtratus ex privata tua auctoritate, ac non auditos nec monitos publico ſcripto condemnare? Nec denique aliud de te dixit, niſi quòd prudentiores putarent, ſcholaſticam & publicam diſputationem, apud vos habitam, non fuiſſe

idoneum remedium iis, qui verſabantur Sylvæducis, & eorum quæ Ultrajecti diſputabantur, erant ignari, ad ſaniora conſilia, ſi fortè quid peccâſſent, revocandis. Quin etiam id honoris miniſterio tuo del[illegible]tum eſt, ut liber ille Mareſii non fuerit promiſcuè omnibus evulgatus, ſed tantùm ad aliquos ex iis qui theſes tuas viderant tranſmiſſus. Atqui nihilominus eo accepto, non aliter quàm paulò ante viſa modeſtiſſima Regii ad tuas theſes de formis ſubſtantialibus reſponſione, ſummopere excanduiſti: quia nempe tibi conſcius eras gravis culpæ, quam nullo modo volebas emendare, nec agnoſcere, ſtatimque prodiit extemporaneus libellus qui creditur à te ſcriptus fuiſſe, nam clarè in eo cognoſcuntur tui mores, & tuus ſtylus, & prodiit ſine nomine ſub perſona unius è miniſtris Sylvæ-ducis qui ajebat ſe eum eſſe, quem Mareſius falſas hypotheſes tibi ſubminiſtraſſe ſuppoſuerat, cùm tamen planè certum ſit, nullum hoc nomine Eccleſiæ miniſtrum à Mareſio fuiſſe deſignatum; nullibi enim quicquam habet, quòd non æquè, vel magis, in alios quadret, ac expreſsè in ſua ad te epiſtola culpam rejicit in illos *qui ſe præteermitti in ſodalium delectu ægre tulerunt*, quod de nullo ex verbi Miniſtris poteſt intelligi. Sic itaque iſte Miniſter à te in ſcenam fuit protractus, ut, quemadmodum ſoles, aliquem haberes, quem faceres culpæ tuæ participem, & ſub cujus nomine liberiùs, atque impuniùs quàm ſub tuo, maledicentiam tuam poſſes exercere. Sed ſtatim ejus libellus, ſive potiùs tuus, judicatus eſt famoſus, & mendax; & ad ſeditiones concitandas comparatus, ipſiusque lectio prohibita: *quod per urbis plateas cum ſono tubarum & tympanorum fuit promulgatum*, ut ipſe doces, pag. 420. Quin etiam hîc habeo illius judicii exemplar, cujus hæc ſunt verba: **Alſoo voor eenige dagen binnen deſer Stadt ſeeckere blaeuwe boeckxkens geintituleert** Retorſio Calumniarum quas Tertullus Societatis Marianæ advocatus, &c. **Sonder naem van eenigen** Autheur **zyn gedivulgeert; Ende dat wy naer onderſoeckende examinatie van verſcheyden poincten in de ſelve uyt-gedruckt / oordeelen dat eenige gequalificeerde perſonen daerinne ſeer ſchandelijck ende tegen de waerheydt werden geblameert: Ende alſoo wy te gemoede ſien dat daer uyt in deſe Stadt / al waer de eenigheydt ende ruſte ten hooghſten dient te werden gevoordert / groote ende ſwaere oneenigheden / ergerniſſe ende ſcheuringe / tot na-deel van Godes Kercke ende deſer Stadts / welvaeren / indien tegens ſulcke onbehoorlijcke ende on-geoorlofde libellen niet en werde verſien ſtaen te verwachten / dien wy geerne ſagen voorgekoomen. Soo is't / dat** &c.

Ita jam egregiè Sylvæducis ſub aliena perſona publicè vapulaſti, ſed hoc animos tuos non fregit: ut neque etiam quòd, cùm nobiliſſ. & ampliſſ. illius urbis Senatus alium ea de te librum, hanc ſcilicet Confraternitatem Marianam, à te parari intellexiſſet; literas ad Illuſtr. Ultrajectinæ Provinciæ Ordines, & inclytum

urbis Senatum, & etiam ad te perſcripſerit ad ejus editionem impediendam, ut ipſemet jactas p. 421. His enim omnibus neglectis, tu ipſe tandem cum tua Confraternitate Mariana in arenam deſcendis. Quem librum otiosè totum evolvi, ſed, ut ingenuè verum fatear, nullam inveni ejus partem, quæ ſine indignatione ac ſtomacho legi poſſit. Non poſſum à me extorquere ut blandè hîc loquar, nimiam in eo malignitatem, abſurditatem, iniquitatem, arrogantiam, & pertinaciam oſtendis; quæ vitia ſunt omnium quammaximè odioſa. Malignitas in eo apparet, quòd tam multa collegeris, tam craſſum librum ſcripſeris, non ut cauſam tuam defendas, reverà enim illam tali ſcripto pejorem facis, ſed ut, cùm nihil mali de Optimatibus Sylvæ-ducenſibus nec de Mareſio poſſis probare, multas tamen malas & falſas de ipſis opiniones prolixitate meledicentiæ tuæ lectorum animis immittas. Idem etiam in eo apparet, quod de nemine alio quidquam ſcribas, niſi ut ejus exiſtimationem aliquo modo imminuas, & ne amicis quidem parcas. Ex quorum numero eſſet ipſe Mareſius, ſi quid haberes humanitatis; reverà enim ita egit cauſam ſuorum, ut tibi quantum fieri poterat pepercerit, & amici officio functus ſit. Sed patiamur illum à te non amari, quia non omnia, quæ ſcripſiſti, approbavit; novimus enim hoc apud te ſummi odii cauſam eſſe ſolere. Patiamur etiam te Optimatibus Sylvæ-ducenſibus quàm maximè eſſe infenſum, quia, cùm iniquiſſime à te læſi eſſent, auſi ſunt curare ut tibi modeſtè pro ſe reſponderetur. Quid autem de te tam malè meruit ille tuus martyr, ſub cujus perſona prodiit *Retorſio*, ut illum p. 416. tanquam imperitiſſimum traducas, dicendo jactari *ipſum non eſſe ejus auctorem, quippe cui tantum Latinitatis non ſupereſſet.* Ac deinde frigidè reſpondendo his verbis: *De Latinitate miniſtri, deque artium, linguarum & theologiæ ſtudiis nihil vulgare ſentio; expertus loquor.* Ut nempe indè colligatur illum ne vulgarem quidem habere Latinitatis ac theologiæ cognitionem; quia hoc credibilius eſt, quàm eum habere plusquam vulgarem; & te adeò fuiſſe religioſum, ut verbo ambiguo uti malueris, quàm mentiri, quamvis hoc pacto confirmes te eſſe iſtius famoſæ Retorſionis auctorem. Non etiam mihi videris erga reliquos Belgii paſtores magis officioſus, cùm illos alloquendo, pag. 27. ita ſcribis: *Oſtendam reipsâ illud non minùs gratum mihi fore, quam cum celeuſmatis & approbationibus veſtris, & coram & tam frequentes, etiam per literas collegiatim (plura non addam ne ſtolidus videar, aut livor hoc audiat) mihi animum additis, & ad ſimilia aut majora tentanda provocatis*: tanquam ſi te unquam, ad Optimates, & Magiſtratus urbium publicè in theſibus tui reprehendendos, atque ad turbas hoc pacto concitandas, provocaſſent: quod non puto quemquam ipſorum eſſe faſſurum. Innumera alia poſſem notare, ſed nolo integrum examen tui libri ſuſcipere: illas partes Mareſio relinquo; jam enim in ſua defenſione tale ingenii, prudentiæ ac doctrinæ ſpecimen dedit, ut non dubitem, quin optimè hac in re, quod operæ pretium erit, ſit facturus. Ego interim breviter tantùm eorum,

quæ memoriæ meæ occurrent, te monebo. Abſurditatem in omnibus iis notavi, quæ rationum loco proponis, ac ſimul iniquitatem quammaximè odioſam: nullibi enim ratiocinio rectè uteris, nec ullibi non peccas in regulam, *Quod quiſque juris in alium ſtatuerit, ut ipſe eodem jure utatur*, in qua una omnis æquitas conſiſtit. Ita pag. 24. refers hæc verba Mareſii: *Optaſſem ſanè ut ſaltem contentus generali diſquiſitione, Sylvamducis & noſtros nominatim non deſignâſſet*: ad quæ ſic reſpondes: *Et ego, atque alii veræ religionis, pietatis & eccleſiaſticæ pacis amantes multò magis optaſſent, ut ille theſes de idololatria, in gratiam talis cauſæ, imprimis hoc tempore, & tali libro, non oppugnaſſet: ſi enim prælectionis, corollaria & theſes Academicæ, non tantùm adverſariorum, ſed & amicorum, domeſticorum, neutralium, anonymorum otioſis & odioſis libris exagitari deberent, quis tandem eſſet finis, & quæ rerum facies?* Quâ reſponſione nihil abſurdius aut iniquius fingi poteſt: vis enim tibi licuiſſe in theſibus tuis Sylvamducis nominare, ac ejus Magiſtratum & Optimates criminando, ibi eccleſiaſticam pacem, quantum in te fuit perturbare: Interimque Mareſio, eorum paſtori vitio vertis, quòd auſus ſit ſacris illis tuis theſibus contradicere, ad ſuorum innocentiam protegendam, & paci eccleſiaſticæ in urbe ſua conſulendum. Similia iniquitatis exempla ubique occurrunt in tuo libro, & quidem ſæpe tam abſurda, ut in memoriam mihi revocârint furorem Fimbriæ, qui cum Q. Scævolam, putans occidere, vulneraſſet, ipſum poſtea in judicium voluit vocare, quod totum telum corpore non recepiſſet. Forſan tamen ferri poſſet talis iniquitas, ſi non eſſet cum arrogantia conjuncta. Sed qui videbunt, quàm inſolenter & quàm ſuperbè accuſatorem ſemper agas aut judicem, cùm tamen reverà ſis reus, & quidem ejus criminis, quòd cùm negari non poſſit, humili tantum veniæ petitione, ac pœnitentiæ teſtificatione, eſſet excuſandum, ſummopere te averſabuntur. Arrogantia iſta vel ex titulo libri tui poteſt agnoſci: neque enim in ipſo excuſationem aut defenſionem ullam promittis, ſed *Specimen aſſertionum partim ambiguarum aut lubricarum, partim periculoſarum, ex tractatu nuperrimè ſcripto pro Sodalitatibus B. Mariæ inter Reformatos erigendis aut interpolandis.* &c. hoc eſt, reprehenſionem eorum Mareſii, eorum ſcilicet, quos ipſi per calumniam vis affingere: hìc enim in ipſo titulo calumniæ ſpecimen præbes, dicendo, ejus librum eſſe *Tractatum pro Sodalitatibus B. Mariæ inter Reformatos erigendis*; quod falſum, & apud veſtros invidioſum eſſe noviſti. In reliquo autem tuo libro à pag. 28. ad pag. 75. & aliis in locis non aliter Mareſium interrogas, quàm ſi tu eſſes judex, ille reus; vel tu pædagogus, ille diſcipulus; eique id omne proponis, ex quo putas lectorem aliquid mali de ipſo poſſe ſuſpicari: Quæ una eſt ex egregiis illis artibus, quibus uti ſoles ad impunè calumniandum; non enim teneris præſtare quod non affirmas, & interim lectori æquè potes perſuadere, quod ſic interrogas, ac ſi verum eſſe affirmares. Putida etiam arrogantia

tia ubique apparet in tuis verbis: ut cum pag. 5. dicis, Mareſium *magnis & novis auſis velle inclareſcere*, ex eo ſcilicet, quòd te tantum virum aggrediatur; Et cùm ab eo per latus tuum eccleſias Belgicas peti fingis, tanquam ſi illæ ſine te ſtare non poſſent; aut tu præcipua eſſes earum pars, Mareſius autem nulla. Denique omnis pertinacia tua, quòd nullam planè culpam velis agnoſcere, quamvis manifeſtè deprehenſus ac convictus ſis; quodque nullis rationibus & nullius auctoritate adduci potueris ad abſtinendum à maledico tuo libro evulgando, ſine ſumma arrogantia eſſe non poteſt. Bis relegi ea, quæ habes in pag. 420. & 15. ſequentibus, ut rectè intelligerem rationes, quas ibi affers ad probandum *te*, ut ais, *non eſſe præfractum aut importunè contentioſum*, *aut* ἄτακτον, *qui nec Optimatibus debitum honorem, nec conventibus eccleſiaſticis reverentiam atque auctoritatem tribuas.* Sed planè obſtupui: nihil enim omnino in iis inveni, quod è contra non oſtendat te reverà eſſe *præfractum & importunè contentioſum*, & omnis ordinis ſuperiorisque poteſtatis contemptorem. Adeò ut ignorem utrum volueris: An ſcilicet ut lector minùs attentus (quia nemo ſine incredibili patientia tã futile ſcriptum attentè legere poteſt) putet in verborum tuorum ambagibus aliquid fortè rationis contineri, quo te rectè defendas, etſi illud non advertat; An potiùs, ut credatur, te usque adeò eſſe refractarium & pervicacem, ut neque Magiſtratus neque Synodos cures, & quamvis nihil niſi calumnias ſcribere poſſis, à ſcribendo támen nolis abſtinere: quâ ratione tantùm fortaſſe tui metum vis omnibus incutere, ut nemo ſit in poſterum, qui auſit tibi contradicere, quamvis de ipſo maledixeris, ne ſtatim hoc pacto craſſum volumen convitiorum illi impingas. Quippe pag. 421 poſtquam jactaſti, *omni modo actum eſſe*, *ut tua ſcriptio impediretur*, & in eum finem literas à Nobiliſſ. & Ampliſſ. ſenatu Sylvæducenſi ac etiam à pluribus aliis, ad te, atque ad alios datas fuiſſe, tanquam ſcilicet ſi valde timerentur tui libri, duas ais eſſe rationes, quibus te ab iſta ſcriptione revocare conati ſunt. *Prior erat*, inquis, *quòd defenſio illa ſeu Apologia pro fraternitate eſſet, & in forma nunc diceretur Apologia Optimatum:* & poſtquàm aliquandiu nugatus es, quærendo an ſit Apologia nec ne, concludis *hoc eſſe* μορμολύκειον *puerulis terrendis idoneum*, & tibi non ideo minùs licere illam impugnare. Alteram deinde rationem hanc habes pag. 427. *Pertinere cauſæ hujus determinationem ad judicium Synodorum & non ad ſcripta Theologorum; ei ergò ſubmittendam, non ſcriptis elencticis ultra examinandam*: Cui hos proſyllogiſmos adjungi dicis. 1. *quia Mariani fratres nunc declarant ſe paratos eſſe eam ſubjicere Synodis Belgicis, etiam Ultrajectinæ.* 2. *quia Synedrium Gallo-Belgicum* Sylvæducis *ſcripſerat Cl. DD. Theologiæ profeſſoribus in Acad. Leidenſi, ſe judicaſſe quidem pro Fraternitate Mariana, velle tamen judicium ſuum ſubmittere Synodo.* 3. *quia multò tutiùs & commodiùs, minorique cum ſcandalo & hoſtium & veſtrorum, rationes tuæ in Synodis proponi poſſent, quàm publico ſcripto.*

Quæ quantumvis nudè ac frigidè à te referantur, oſtendunt tamen factum Optimatum Sylvæducenſium ſaltem fuiſſe approbatum ab eorum Synedrio, cujus auctoritas pluris facienda eſſe videtur, quàm unius privati Theologi, qualis tu es. Itemque illos nihil aliud hac in re quærere, quàm veritatem & pacem eccleſiaſticam, & nullo modo eſſe pertinaces, cùm quibuslibet Synodis, etiam Ultrajectinæ, cujus pars ipſe es, velint ſe ſubjicere. Tu autem, ut ad iſta reſpondeas, & quàm ſis Eccleſiaſticæ pacis amans, quàm humilis corde, quàm pius, oſtendas, primò quidem affers exemplum Gomari, cui dicis ab Arminii fautoribus aliquandiu ſcriptionem fuiſſe interdictam, eumque idcirco Academiam deſeruiſſe. Qua de hiſtoria nihil ſcio, niſi quòd hîc ad rem non faciat. Deinde p. 429. ſic loqueris: *Naſutiores hic videre ſibi videntur aliud myſterium; quod an contagio per ſomitem, aut per diſtans in tenebris operetur, haud ita explicare poſſem, Sunt nonnunquam, qui Profeſſorum Theol. tanquam orphanorum minorennium curam & tutelam ſibi in ſolidum demandatam vellent, ut ne quidem theſes conſcribere, lectiones habere, diſputationes inſtituere ipſis liceret, ſine antecedente ſive cognitione ſive venia ephororum aut cenſorum quorundam.* In quibus verbis non alium ſenſum invenio, quàm quòd velis innuere. Profeſſorem Theologiæ nec à Magiſtratibus nec à Synodis regi debere; ac te eſſe Dei gratiâ Profeſſorem Theologiæ, cui licet ſcribere quidquid libet. Paulò pòſt quidem videris vel aliquo modo & ſub certis conditionibus te Synodis ſubjicere: ſed ſtatim excipis, addiſque contemptim pag. 431. *Nondum hic quid ſeritur aut metitur Synodis*; Ac pag. 433. *Concludo*, inquis, *in præſentiarum nihil mihi negotii cum Synodis.* Sed tamen ut intelligatur ſupremam illam Profeſſoris Theologiæ poteſtatem tibi uni, ut ſummo ſcilicet Architheologo, convenire, ibidem pag. 432. ais de Mareſio, qui etiam eſt Theologiæ Doctor & Profeſſor, *ejus librum, qui occaſio & materia ſcandali & cenſuræ, neceſſariò in Synodo eſſe examinandum.* Et pag. 436. negas *de mutando tuo ſcribendi conſilio poſſe cogitare, niſi ille librum ſuum publicâ palinodiâ revocet, aut ſaltem ſecundis curis emendet.* Nempe, cùm viros primarios publicè calumniatus es, rectè feciſti; quòd illos indigniſſimis conviciis affeceris, non es culpandus; & quamvis timeri poſſit, ne ex iis quæ ſcripſiſti **groote ende ſwaere oneenigheden/ ergerniſſe ende ſcheuringe/** magna & gravia diſſidia, offendicula & ſchiſmata in urbe celebri atque hoſtium vicina oriantur, eſt tamen ferendum: Sed quòd Mareſius, tum ex voluntate eorum quos læſeras, tum etiam ex officio, ut ipſorum eccleſiæ paſtor, malis à te inflictis remedium aliquod adhibere conatus ſit, ejus liber, ut materia ſcandali & cenſuræ eſt in Synodis examinandus, ac, ſi tibi credatur, condemnandus; Nec ab eo publicè calumniando vis abſtinere, niſi priùs ille, quæ de te juſtiſſimè ac veriſſimè ſcripſit, publicâ palinodiâ revocet, vel emendet. Paginâ etiam 434. & 435. poſtquam conqueſtus es Mareſium cum ſuis ab executione & particulari judicio cœpiſſe, 1. *Editione & ſparſione libri adverſus theſes*

tuas.

tuas. 2. *Corrogatione judiciorum & ſuffragiorum Ultrajecti, Dordraci, Leidæ, Amſtelodami, Franequeræ, Hagæ, &c.* 3. *Suſpenſione exſenioris à cœna*, (quòd nempe tuas partes ſequeretur; 4. *Condemnatione libelli retorſionis. Nunc tandem*, inquis, pag. 453. *remedia Synodorum pretenduntur; & conſiliis ac judiciis publicis eccleſiaſticis dicuntur ſubmitti dubia aut controverſa, cum Oceano privatorum omnia, ſi non occuparent, ſaltem occupare & inundare tentaverint. Non dubito quin paulò ſagaciores Eccleſiaſtici videant, quo tendat hoc ſchema politicum: & quàm parum commoveri debeat is, quem annis aliquot ita exercuerunt Remonſtrantes, ut nolentem volentem aliquantò prudentiorem fecerint.* Et paulò pòſt: *Reſp. antehac rogatus Nobiliſſ. & Ampliſſ. Senatui noſtro* (qui nempe cùm de re ad theologiam veſtram pertinente nollet quicquam decernere, nec proinde tibi ſilentium imperare, tamen à ſcribendo dehortabatur:) *me non ſatis poſſe conſulere exiſtimationi religionis noſtræ & profeſſionis meæ, niſi ſcriptione publicâ cauſam (imprimis hypotheticam) judicarem.* Quæ planè idem mihi videntur ſignificare, ac ſi diceres, te non eſſe tam imprudentem, ut cauſam tuam Synodis committas, neque enim te dubitare, quin ibi eſſes condemnandus. 1. quia liber Mareſii nimis apertè culpam tuam oſtendit. 2. quia jam habet pro ſe ſuffragia multorum. 3. & 4. quia jam nonnulli, qui tuas partes nimis apertè ſequuti ſunt, fuere condemnati. Quæ autem vis intelligi, nempe Mareſium priorem in te ſcripſiſſe, jamque ita occupaſſe præjudiciis animos eorum, qui in Synodis congregantur, ut ipſis cauſam tuam, quamvis optimam, credere non debeas, ſed potiùs publicâ ſcriptione tuæ exiſtimationi (quam ſcilicet cum religionis & profeſſionis tuæ exiſtimatione conjungis) conſulere, nullam habent ſpeciem veritatis. Nam tu prior theſibus publicè editis amicos omnium occupare conatus es: Et quamvis tibi Optimates Sylvæducenſes hanc noxam privatim condonare voluiſſent, ut ſanè videntur condonaſſe, quandoquidem non te accuſari, ſed ſe tantùm excuſari curaverint, id tamen per publicum ſcriptum fieri debebat: Cùm enim pax & ſalus urbium ex eò præcipuè dependeat, quòd cives benè ſentiant de Magiſtratu, non integrum eſt illis, qui ad reipublicæ adminiſtrationem vocati ſunt, injurias ſibi publicè illatas privatim remittere, famamque ſuam negligere. Atque omnino nulli ſunt in republicâ magis damnandi, nulli majoribus ſuppliciis afficiendi, quam qui de ejus Rectoribus maledicendo, plebi occaſionem dant, illos minùs colendi & obſervandi, ſicque tantò liberiùs ab eorum poteſtate ſe ſubtrahendi. Sed longè aliter ſentiendum eſt de tua, vel etiam per te de religionis & profeſſionis tuæ exiſtimatione, quàm de illa politici Magiſtratus: Quamvis enim optimam cauſam haberes, honeſtius tamen eſſet pro te, atque ad religionis tuæ laudem magis conduceret, ſi te Synodo liberè ſubmitteres, & ab ipſa vel condemnari patereris, quàm quòd ita pertinaciter aliis theologis & ſynedriis te opponas, ſynodorumque judicia recuſes. Quin etiam hoc profeſſioni tuæ eſſet decorum, quòd non, ut ſolent imperiti, videri velles non

poſſe

poſſe unquam errare: Ac certè in Theologo nihil magis laudandum & ſuſpiciendum eſſe poteſt, quàm ſi judicium ſuum aliorum judiciis ſubmittendo, erroreſque ſuos (ut omnes homines ſumus) ingenuè confitendo, atque emendando, exempla aliis exhibeat pietatis & humilitatis Chriſtianæ. Sed vereor, ne me ut ruſticum & imperitum irri ieas, quòd te revocem ad plebejas iſtas ſimpliciorum hominum virtutes. Nihil à te exſpectandum eſt niſi ad quod ſtricto jure tenearis. Age ergo, nunquid ſaltem, poſtquam tu ſemel, & Mareſius ſemel ſcripſiſſetis, æquum erat te ab ulteriori ſcriptione ſuperſedere, ac judicium Synodorum exſpectare? An putas quemquam crediturum te timuiſſe, ne veritas tot falſis præjudiciis à Mareſio eſſet involuta, ùt quamvis patrocinio tuo juvaretur, cognoſci tamen poſſet in Synodo à doctis Theologis, qui eam ibi examinarent, ac ſperare illam faciliùs detectum iri à quibuslibet aliis, qui Confraternitatem tuam paſſim legent? Multò certè veriſimilius eſt, te nolle cauſam tuam Synodis committere, quia ſcis eam tam apertè eſſe malam, ut nequidem à fratribus tuis poſſit excuſari. Et quia nullas affers rationes tuæ ſcriptionis, niſi quas hîc recenſui, ex ipſismet tuis verbis eſt concludendum, *te eſſe præfractum, & importunè contentioſum, & ἄτακτον, qui nec Optimatibus debitum honorem, nec Conventibus Eccleſiaſticis reverentiam atque auctoritatem tribuas.* Sed fortè iſta omnia poſſent diſſimulari, ſi quid haberes in toto tuo libro, ex quo appareret te credidiſſe factum Optimatum Sylvæ-ducenſium eſſe reprehendendum, aut ſaltem, ſi qua verâ vel honeſtâ rationeutereris, ad ea, quæ priùs ſcripſeras, defendenda vel excuſanda. Quamvis autem ad iſta duo diligenter attenderim, neutrum à te ullo modo præſtitum eſſe deprehendi. Et primò quidem nullam prorſus in craſſo tuo volumine reperi rationem, quâ factum directè impugnes, præterquam in pag. 475. & ſequentibus, in quibus habes hoc unicum argumentum. *Qui & rem & nomen retinent illius Sodalitatis, ab indirecta & participata idololatria non ſunt immunes: Sed tales ſunt Optimates. Ergo &c.* Ubi, ſine ulla Theologiæ veſtræ cognitione, facilè quiſque intelligit, eſſe diſtinguendum: Si enim ſub rei nomine complectaris vel minimum quid ex iis, quæ cum veſtra religione non conſentiunt, negatur rem hoc pacto retineri, ut patet ex art. 11. inſtrumenti Transactionis à te ipſo allati pag. 212; illa enim omnia per iſtum articulum abrogantur: Si verò per rem intelligas tantùm illa, quæ retenta ſunt, cùm ne minimum quid in iis ſuperſit, quod à veſtra religione diſſentiat, ne minima etiam umbra idololatriæ indè à veſtris timeri poteſt. Nec putandum eſt reliqui nihil fore in illa Sodalitate, ſi omnia, quæ religioni veſtræ repugnant, ab ea tollantur; quia hoc unum, quod ejuſdem urbis incolæ ſimul conveniant, *in omnigena diffidentiæ ſublationem: & vice verſâ in majoris confidentiæ, correſpondentiæ & vitæ unanimis conciliationem,* ut habetur in art. 3. transactionis à te citato pag. 210. continet totam rem ſive naturam & eſſentiam piæ, honeſtæ ac perutilis ſocietatis. Neque etiam iſtam partem tui argumenti multum urges, ſed ſtatim tranſis

ad

ad diſputationem de nomine, quam per multas paginas usque ad finem libri extendis, affirmando illud nomen eſſe idololatricum, & multos ea de re locos communes producendo, ſed ex quibus omnibus tantùm concludis, eo retento retineri ſaltem aliquam umbram ſuperſtitionis: Adeò ut tota iſta tua tam ardens & tam fervida diſputatio demum in umbram reſolvatur, atque omnino ſit manifeſtum, te nullum planè alium habuiſſe prætextum ad iſtam Sodalitatem impugnandam, quàm quòd à Virgine Deipara, non autem ut habent libri tui, à Therſite vel Tertullo denominetur. Prætextum dico, non cauſam aut rationem; Scis enim in his regionibus templa eſſe permulta, quæ adhuc vulgo retinent nomina Sanctorum ſibi antiquitus impoſita; Et in ipſa veſtra urbe collegium eſſe Canonicorum, quod Sanctæ Mariæ vocatur; Neque te ipſum idololatriâ ulla obumbratum putas, ex eo quòd à Sancto Gisberto prænomen acceperis, & quidem id ex more Romanæ Eccleſiæ in baptiſmo, in quo ſingulare pactum religionis continetur. Ita ergo perſpicuum eſt, te nullam planè habuiſſe rationem ullius valoris ad factum Optimatum Sylvæducenſium improbandum: ſed tamen habuiſti rationem, propter quam id velles improbare, nempe quia fuerat ab aliis approbatum: Notum enim eſt te iſtius eſſe ingenii, ut libenter omnes aliis contradicendi occaſiones arripias; Et diſcimus ex libri tui pag. 418. famam eſſe, te ipſum, cùm ante annos aliquot eſſes Sylvæ-ducis, pro concione conſilium de ingreſſu Reformatorum in illam fraternitatem ſuggeſſiſſe; quod quamvis ſtrenuè neges, quia tamen alii affirmant, longè magis rationi conſentaneum eſt ea de re credere, iis, quorum non intereſt mentiri, & qui ſunt plures numero, quam tibi, cujus intereſt, & qui eſt ſolus. Sed jam videamus quàm verè vel honeſtè illa, quæ priùs ſcripſiſti, defendas. Præcipua Mareſii expoſtulatio eſt, quod in tuis theſibus Reformatos, qui Sylvæducis Sodalitatem B. Virginis ingreſſi ſunt, nominatim deſignaris, ipſosque, ut idololatriæ affines & reos, atque ut lucro ſordido & opiparis conviviis inhiantes, traduxeris, quod reverà in tuo ſcripto reperiri paulò ante propriis oculis aſpeximus: tu verò audacter negas, dicisque pag. 9. id à Mareſio colligi *per ficulneas & calumnioſas conſequentias.* Item pag. 10. *eſſe atroces calumnias, & nihil Mareſio reſtare, quam ut apertum mendacium candide fateatur, ejusque veniam petat.* Item pag. 16. ſic loqueris: *Quod ad crimina, quæ ego nominatim Optimatibus ipſius imputare dicor, quaſi ad maledicendum cum Bileamo propoſitâ mercede conductus eſſem: ſufficeret tacere, & ad ſolam αὐτοψίαν theſium mearum provocare. Ubi ego illa effutii?* (quæ nempe objicit Mareſius) *nusquam. Ergo dices in aperto mendacio eum hic deprehenſum: minime: ſed in manifeſta calumnia, quam infrunitis & atheologicis conſequentiis (quæ Jeſuiticis, Ubiquitiſticis, Remonſtranticis tam ſunt ſimiles, quam lac lacti) quaſi ſubtilitatis & eruditionis omnis ſyncopen aut ellipſin paſſus, infeliciſſime ſuperſtruxit.* Item pag. 23. affirmas nullam à te factam fuiſſe *accuſationem perſonalem, ſed tantùm in idea & indefinite deciſum, tale quid eſſe illicitum.* Et pag.

337. ſic ais: *Unò verbo reſpondeo eſſe fictiones parabolicas & meras calumnias. Provoco ad αὐτοψίαν theſium.* Et ſimilia repetis ſexcentis aliis in locis. At quæſo te, Domine Voeti, quidnam eſt eſſe perfrictæ frontis atque impudentiſſimè mentiri, ſi hoc non eſt? Si quis alium vocet mendacem, propterea quòd aliquid falſi dixit, quod verum putabat, vel ſaltem quod putaſſe credi poteſt, contumelioſè ac ſcurriliter conviciatur: neque enim omne verbum falſum protinus mendacium eſt, omne id, quòd dicitur abſque animo fallendi, error tantum vel ignorantia vocari debet. Si quis autem alium vocet mendacem, cujus tamen nullum verbum nec contra propriam ejus conſcientiam dictum nec contra veritatem poſſit proferre, ut tu Mareſium & me ſæpius vocas, planè turpiter calumniatur & in ipſum reſilit infamia. Cùm verò quis clarè oſtendit, alium aliquid dixiſſe non modò quod eſt falſum, ſed etiam quod is, qui dixit, probè ſcivit falſum eſſe, ſi candidè & liberè ut vir honeſtus & ingenuus loqui velit, dicere debet illum mentiri; atque ſi ſæpius ipſum in talibus mendaciis deprehendat, dicere debet illum eſſe mendaciſſimum; ac etiam, quia nihil turpius eſt, & cujus magis pudeat viros ingenuos, quàm mentiri, qui ſæpiſſimè atque apertiſſimè mentitur, omnino impudentiſſimus eſt dicendus. Atqui profectò non modò falſum eſt, te nulla crimina Optimatibus Sylvæ-ducenſibus impoſuiſſe ut hîc ſcribis; ſed etiam patet clariſſimè te probè id ſcire; neque enim oblivîſci potuiſti verborum, quæ in theſibus tuis leguntur, tibi ſatis à Mareſio fuerunt in memoriam revocata, tuque aliquoties ipſa repetis in tuo libro: quin & pag. 306. ridiculè fingis eſſe dicteria Pontificiorum, non tua; & proindè cùm ea negas te ſcripſiſſe, omnino fatendum eſt te mentiri; cumque ſæpiſſimè hoc pacto mentiaris, te eſſe mendaciſſimum; ac denique impudentiſſimum, quia genus illud mendacii eſt omnium maximè manifeſtum, provocas enim ad tuas theſes quæ typis mandatæ ſunt & habentur à multis, & ex quibus patet clariſſimè te mentiri. Quin & incredibilis illa audacia, quâ non modo provocas ad inſpectionem tuarum theſium, ex qua probè ſcis te eſſe condemnandum; ſed etiam Mareſio, qui nihil de te ſcripſit quod non clariſſimè pateat verum eſſe, tanquam in manifeſta calumnia deprehenſo inſultas, eademque omnia indigniſſimè de illo dicis quæ de te digniſſimè dici poſſe noviſti, clarè oſtendit te in arte mentiendi & maledicendi quammaximè eſſe exercitatum. Fateris quidem pag. 9. item pag. 340. 341. & aliis in locis te Sylvamducis nominaſſe, ſed ais pag. 340. id nomen à te *nec in titulo, nec quidem in propoſitione & determinatione problematis fuiſſe expreſſum, ſed tantùm in reſponſione ad penultimam exceptionem, occaſione ita ferente, & ſponte eò ducente, non quòd ſtudioſe ipſe eam quæſiveris.* Intruſit ſe ſcilicet te invito nomen iſtud in tuas theſes. Quid autem, ſi quis id ignorans ſibi potiùs perſuadeat, te de induſtria urbis nomen ad finem reſervaſſe, ut poſtquam aliquandiu lectoris animum ſuſpenſum tenuiſſes, excitaſſeſque in eo curioſitatem ſciendi quinam illi eſſent quos deſignabas, nomen civitatis tandem à

te prolatum meliùs notaret, atque ſic illos nominatim agnoſceret? An forte eſſet nefas exiſtimare te virum præ cæteris ingenuum, ac veræ religionis, pietatis & Eccleſiaſticæ pacis amantem, improba iſti calumniatorum arte uti voluiſſe? Ad alteram ex præcipuis Mareſii expoſtulationibus, Quod ſcilicet juxta leges charitatis, & Chriſto expreſſè præcipiente Matth. XVIII, 15. 16. *publicam cenſuram precedere debeat privata correctio*; præſertim apud tales viros, qui faciles tibi aures fuiſſent præbituri, ſi eos privatim monuiſſes. Reſpondes pag. 19. *eos tibi notos aut indicatos non fuiſſe qui moneri debebant.* Ubi rurſus manifeſtè falſum dicis, ut apparet pag. 413. ex epiſtola Miniſtri, quæ te docuerat, *eos eſſe non infimi ordinis eccleſiæ veſtræ membra, potiſſimùm ordinis ſenatorii*: hinc enim eos ſatis noveras, ut poſſes ad ipſos ſcribere ſi voluiſſes; ac etiam ut ſperares faciles tibi aures præbituros, quandoquidem erant *ex præcipuis Eccleſiæ veſtræ membris*; ac denique ut tibi non aſſumeres tantum jus eos condemnandi, cùm eſſent *ordinis ſenatorii*: Sed nempe non vis adſtringi legibus iſtis charitatis, quas ibidem pag. 19. & 20. per contemptum *Muſteas* vocas; *Ac etiam*, ut ibidem ais, *in aliena Republica tantum non audebas*, ut eos ſcilicet privatim & amicè moneres; ſed tibi tamen ſatis animi erat ut in ipſos publicè decerneres: quod nemo non irridebit. Atque ita nihil planè habes, quo te excuſes, niſi ſimul pudori omni & charitati renuncies; neque enim habes ulla meliora in aliis locis.

Et ſane tantum abeſt, ut ullâ honeſta excuſatione utaris, quin etiam illam repudias, quam tibi Mareſius ultro ſuggeſſerat, quòd nempe rem aliter quàm geſta ſit intellexiſſes: Nulla enim in re vis poſſe errare: ſed quidquid particulare eſt, ac ſpecialiter ad Sodalitatem B. Virginis Sylvæ-ducenſem pertinet, cum generali quæſtione, *an liceat Sodalitates B. Mariæ inter Reformatos erigere*, confundis, non modò ut oſtendas te à Mareſio in theſi diſſentire, quod ille, tibi gratificandi causâ, negaverat; ſed præcipuè ut cùm moris ſit in theſibus opinionem ſuam de quæſtionibus generalibus libere proferre, iſtam etiam libertatem circa particularia facta tibi aſſumas; Utque in una & eadem theſi perſonas quasdam deſignando ac ſimul vitia omnia reprehendendo, quæ cum re ab illis facta conjungi poſſe judicabis, occaſionem des lectori ea ipſis tribuendi, tuque interim, quia ſcilicet ingenuus es & candidus, dicere poſſis te nihil unquam tale de ipſis audiviſſe vel cogitaſſe; ac tantum pro libertate veſtra Academica quæſtionem generalem cum omnibus ſuis circumſtantiis explicare voluiſſe. Ita, exempli causâ, in theſium fine nominas Sylvamducis, aisque in ea urbe eſſe Sodalitatem B. Virginis, cui Reformati nomen dederunt, & in eadem continuâ oratione paulò antè ſic ſcripſeras: *Si quid conferendum in ſymbolam, ſi nihil niſi ſumptus ſuſtinendi, & ſi opipara convivia, lauti reditus, fertiles occaſiones inde aliquid lucri participandi non adeſſent, ſciunt noſtros propter nudum titulum Mariæ, nedum propter regulas & ſtatuta fraternitatis aut roſarii collegio illi nomen haut daturos*: ipſosque alibi ſtolidos & bardos vocas. Quæ verba nemo poteſt non referre ad

eos qui ſunt Sylvæducis. Tu tamen ut es vir ſyncerus, de iis ſcilicet non cogitabas, ſed cum quæſtionem generalem, *An liceat Reformatis &c.* indefinitè atque in idea cum omnibus ſuis antecedentibus, conſequentibus & adjunctis velles explicare, iſtud omittere non potuiſti quod alicubi poſſe contingere judicaſti: Quod autem Mareſius hoc referat ad Optimates ſuos, ejus ſcilicet culpa eſt, non tua, & magnam tibi atque illis injuriam facit, ut videre eſt pag 184. & alibi paſſim. Saltem ſi adderes tales ſuſpiciones in illos cadere non poſſe, quia cùm ſint viri primarii numero 36. ut diſco ex libri tui pag. 215. & reditus illius ſodalitatis ſint tantùm circiter quinque millium florenorum, ut diſco ex pag. 412. quamvis ſumma illa inter ipſos divideretur, nullam inde ſinguli haberent partem dignam talium virorum cupiditate; ſed in ſolidum pauperibus erogatur, ut diſco ex pag. 229. ideoque ipſis ad alios ſumptus eſt revera conferendum in ſymbolam: Et quantum ad convivia Sodalitatis, quæ diſco ex libri tui pag. 98. eſſe valde honeſta & ſobria, cùm priùs ad illa ſemper invitarentur, ut alicubi etiam refers, non potuerunt illa concupiſcere. Saltem, inquam, ſi hoc adderes, quod eſt veriſſimum, & quod ignorare non potes, cùm ex ipſo libro tuo diſcatur, aliquo modo te excuſares; Sed contrà ſic negas te quidquam mali de ipſis ſcripſiſſe, ut coneris interim perſuadere, omnia quæ ſcripſiſſe diceris, vera eſſe. Imò etiam ipſa tibi tanquam Prophetæ à Deo revelata fuiſſe vis credi, ut patet ex tuis verbis pag. 330. & 331. notatu digniſſimis. *Fieri poteſt ut ego rerum illic geſtarum ignarus, ita tamen more & methodo mihi uſitata hoc ulcus preſſerim, factum ita in lucem protraxerim, nativis ſuis coloribus depinxerim, ut in multis videar meras hiſtorias & hypotheſes ſcripſiſſe (quod mihi in concionibus haut infrequenter accidiſſe teſtari poſſunt familiares & amici mei :) hinc tamen non ſequitur malè conſultis ſuſpicionibus & conjecturis tantopere indulgendum fuiſſe, ut immites indè innocuis capitibus ſtruerentur accuſationes. Patroni potiùs fuiſſet beneficos ſuos Optimates, ad admiranda providentiæ divinæ hac in parte ſubducere, & ſuggerere illud Apoſtoli* 1. *Cor.* 14, 24. 25. Arguitur ab omnibus, & dijudicatur ab omnibus: & ita quæ occulta ſunt in ejus corde, manifeſta fiunt: atque ita procidens in faciem, adorabit Deum, annuncians Deum verè in vobis eſſe. Nempe etiam nomen civitatis, in qua ea, de quibus ſeribebas, contigerant, Spiritus ſanctus tibi dictavit & prophetabas. In loco enim ibi citato Apoſtolus Paulus ſic ſcribit: *Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota, arguitur ab omnibus* &c. Sic ergo etiam Voetius inter Prophetas. Atque hîc obiter eſt notandum, te gloriari quòd ſæpe facta particularia inter concionandum ita deſcribas, ut ea certis perſonis tribuantur, ac meræ hiſtoriæ eſſe putentur. Qua ratione latiſſimam & liberrimam de quibuslibet calumniandi viam tibi aperuiſti, quæ ſi nunquam à ſuperiore poteſtate claudatur, admodum mirabor.

Sed quamvis Concionatori, à quo maximè veritas exſpectatur, turpiſſimum

ſit

ſit mentiri; & ei, qui pietatem & charitatem Chriſtianam profitetur, ſub ſpecie vitiorum reprehendendorum de proximo maledicere, atque occulta odia exercere; Pejus tamen adhuc à te fieri mihi videtur, cùm non contentus negare te ſcripſiſſe illa quæ reverà ſcripſiſti, ac ſimulare te generaliter tantùm vitia quædam deſignaſſe, cùm ea certis perſonis affinxiſti, defendere audes pag. 13. pag. 342. & aliis in locis, te jure potuiſſe Optimates & Sylvamducis nominatim exprimere, non quidem id ullis rationibus probans (neque enim potes,) ſed exemplis vel diſſimilibus vel non bonis, quo pacto ſcelera omnia licita eſſe poſſet probari. Quodque omnino ridiculum eſt, pag. 350. à te ipſo exemplum ſumis, tamquam ſi quod alias impune feciſti, ſemper tibi debeat permitti. Sed adhuc ulteriùs pergis, cumque magna differentia ſit inter accuſatorem & judicem, non tibi ſatis eſt quoslibet poſſe nominare, ut coram omnibus eos accuſes, ſed vis deciſiones & judicia de ipſis poſſe promulgare; quodque omnium inſolentiſſimum eſt, vis ſuprema illa tui ſolius judicia tantundem habere auctoritatis, ac ſi ab aliqua congregatione Theologorum, ab aliquo Concilio, & forte ex conſequenti ab ipſo Spiritu ſancto facta eſſent. Poſtquam enim pag. 343. ad probandum tibi licuiſſe Sylvamducis nominare, attuliſti exemplum neſcio cujus deciſionis *Cl. DD. Theologorum Leidenſium, in qua vel idiota & muliercula perciperent intelligi non indefinitè ſed ſignatè Ampliſſ. DD. Conſules totumq; adeò Senatum* cujusdam urbis: (ſaltem ut refers, ego enim de hiſtoria iſta nihil ſcio nec inquiro) tibi objicis pag. 344. *Atque DD. Profeſſores Leidenſes reſponſum commune dederunt nomine facultatis Theologiæ; tua autem determinatio particularis & privata.* Cui objectioni ut reſpondeas pag. 345. 1. Affers privatorum quorundam nomina, quos ais tale quid feciſſe, 2. *Hæc eſt*, inquis, *nimia curioſitas in aliena Republica*: quod nempe aliqui auſint inquirere, an deciſiones factæ à te in theſibus (quæ ſcilicet ad Rempubl. valde pertinent, ſuntque ejus ſecretiſſima pars, in quam non licet inquirere) tandundem habere debeant auctoritatis, quantum ſi prodirent ſub nomine totius facultatis Theologiæ, quæ in Republica veſtra eſſe poteſt: easque tantundem habere ſic ibid. probas. *Diſcant*, inquis, *ſi ita placet, Profeſſores noſtræ facultatis eſſe in doctrina, ſtudiis, profeſſione ἰσοψύχους, & reſponſiones ac theſes ſingulorum haberi tanquam omnium, communi conſenſu approbatas, ſive ſpeciatim præcedanea collatio & judicium præceſſerit, ſive non præceſſerit propter temporis anguſtiam, aut alium quamcunque ob cauſſam.* Egregium profectò & te dignum argumentum. Tres eſtis in veſtra Academia Theologiæ Profeſſores, quorum alii duo fortaſſe non amant lites, & ſapiunt meâ quidem ſententiâ, norunt autem, quàm ſis acerbus, quàm mordax, quàm paratus ad magna volumina conviciorum effundenda in illos, qui tibi vel minimùm contradicunt; vel ſi hactenus hoc ignoraſſent, jam exemplo Mareſii facilè diſcunt, te etiam Theologis Reformatis non parcere, nec quidem de te bene meritis; auſim enim affirmare me non advertiſſe

Mareſium ulli alii blanditum fuiſſe in ſuo libro, quàm tibi, & nihilominus eum ſexcenties Optimatum ſuorum adulatorem injurioſè appellas. Quid mirum igitur ſi tibi nolint in os reſiſtere, ſolusque idcirco decernas in Academia tua quidquid lubet. Vos autem tres facultatem Theologicam, atque adeò Eccleſiam Reipublicæ veſtræ componitis, ſaltē ſi vobis per Concionatores & alios licet, quod ignoro. Sed quamvis negarent, facilè ex Sacris Literis probabis, quia in ore duorū aut trium ſtat omne verbum: & cùm duo vel tres ſunt congregati in nomine Chriſti, vel Chriſtus vel certè Spiritus ſanctus inter illos verſatur. Sic quia tu ſolus occupas trium poteſtatem, illi tres componunt veſtram eccleſiam,& in medio Eccleſiæ eſt Spiritus ſanctus, tu ſolus habes Spiritum ſanctum. Quòd ſi alii fateantur, per me licet, ac etiam ut tua unius auctoritas ſit major quàm reliquorum omnium ſimul collectorum, quia, ut ais, *nihil tibi negotii cum Synodis*. Non meum eſt me illis, quæ ad religionem veſtram ſpectant, immiſcere. Sed nec ab inſtituto meo, nec etiam fortè ab officio erit alienum, ſi ea hoc in loco non reticeam, quæ ad communem harum regionum pacem & concordiam non parum conducere mihi videntur.

De Meritis Gisberti Voetii.

PARS SEPTIMA.

EST, inquam, inſtituti mei pericula hic oſtendere, quæ ex impunitate maledicentiæ tuæ oriri poſſent. Ac quamvis hoc ſcriptum epiſtolari formâ compoſuerim, non tamen illud tibi ſoli, ſed quibuslibet aliis legendum proponam. Neque tamen profecto leges charitatis, exemplo tuo, contemno. Longè mallem te privatim poſſe emendari, ſi quæ ejus rei ſpes ſupereſſet: Atqui cùm, ut ſupra vidimus, nec Magiſtratuum nec ſymmyſtarum tuorum privatæ admonitiones & literæ quidquam hactenus apud te potuerint, nihil amplius, hac in parte, niſi per publicam reprehenſionem, ſperare licet; Ac quamvis ego perlibenter ab hac tædioſa ſcriptione abſtinerem, tam neceſſaria tamen mihi videtur, ut eam omittere planè non poſſim. Non modo quia uniuscujusque officium eſt ſalutem & pacem ejus regionis, in qua degit, pro modulo ſuo procurare; Sed etiam quia vix ullus alius eſt, cui fuerit tanta occaſio in vitia tua inquirendi, quique liberiùs ea poſſit palam facere; ac etiam à quo eorum patefactio in meliorem partem ſumi, & plus ponderis habere poſſe videatur. Quod mihi magna fuerit ante occaſio de te inquirendi, & nunc merita tua exponendi, facilè concedent omnes, qui ſcient te ab aliquot annis per impudentiſſimam calumniam absque ulla vel minima umbra rationis mihi ſummum ſcelerum, Atheïſmum ſcilicet, affingere voluiſſe, ut patet ex libellis tuis de Atheïſmo anno 1639. editis, de quibus actum eſt ſuprà in fine quartæ partis hujus epiſtolæ. Jamque librum injurioſum, quē *Philoſophiam Carteſianam* vocas, & cujus ultima folia hoc ipſo tempore inter ſcri-

ſcribendum accepi, ſi non in ſolidum à te ſcriptum (nolo enim iſtius gloriæ nullam partem adjutori tuo relinquere) ſaltem tuo juſſu & tua cura typis fuiſſe mandatum: Cumque ſummam in eo libro falſiſſima & nullo modo probabilia de me ſcribendi licentiam ſumpſeritis; mihi ſaltem, ut confido, libertas concedetur ea hîc apertè omnibus exponendi, quæ de te vera eſſe probare poſſum. Et inſignis illa maledicentia tua, quâ plerique alii à te aggrediendo deterrentur, mihi nullo pacto eſt timenda, non modo quia vitam meam ita paravi, ac tam multis ſum notus, ut nihil veri de me dici poſſit, quod nolim audire, ac nihil falſi quòd non facilè calumniæ convincatur; ſed etiam quia jam iſtâ Philoſophiâ Carth. omnia convitia, omnem maledicentiam, omnes artes tuas calumniandi, conſumpſiſti, adeò ut pauca illa, quæ de te ſcripſeram in epiſtola ad P. Dinet, comparari poſſint cum linteo, quod ſerpentibus cicurandis offerri ſolet, ut admordeant; in illud enim omnes dentes & venenum ita deponunt, ut innoxiè poſtea tractari poſſint. Denique multæ ſunt rationes, ob quas ea, quæ de te ſcribo, aliquid fortaſſe ponderis apud æquos lectores & judices ſunt habitura. Nam primo notum eſt, me pacis & quietis præ cæteris eſſe amantem, neminem unquam in jus vocaſſe, nemini controverſiam ullam moviſſe, ac etiam ſæpe illatas mihi injurias condonare quàm perſequi maluiſſe: contrà autem te quammaximè eſſe contentioſum, acrem & importunum; adeò ut ſi vel minimum quid hîc haberem, quod cum aliquo prætextu poſſes arguere, ſtatim mihi lites, quas maxime refugio, eſſent exſpectandæ, atque ideò me ſummam curam in eo eſſe adhibiturum, ut non modò nihil ſcribam, quod non ſit verum, ſed inſuper quod non ſit indubitatum. Notum etiam eſt, mihi non ſolere eſſe ingratum, quod quis opinionibus meis contradicat, ſed eos qui veritatis explorandæ causâ illas impugnant, hoc nomine inter amicos à me numerari, & tanto eſſe gratiores, quo validiores objectiones proponunt; eos autem, qui tantum cavillantur aut conviciantur, ſolere à me contemni. Quod utrumque in multis reipſa jam oſtendi: nec unquam ulli alteri ex apertè calumniantibus reſpondi, niſi uni cui peculiarem ob cauſam reſpondere cogebar: unde facile credetur, me etiam nunc injurias à te illatas perſequuturum non fuiſſe, niſi eſſent admodum atroces, & earum perſequutio cum aliqua publica utilitate conjungi poſſet. Præterea notum eſt, me jam à plurimis annis has regiones ita incolere, ut nemini dubium eſſe poſſit, quin æquè bene, atque ullus indigena, erga ipſas ſim affectus: ac etiam fortè hoc nomine mihi aliquid prærogativæ eſſe tribuendum, quod non ex ſorte naſcendi, ſed ex delectu in ipſis vivam. Cùm enim, ut multi ſciunt, ſatis commodè in patria mea verſarer, nec alia prorſus ratio me ad alias ſedes quærendas impelleret, quàm quòd propter multitudinem amicorum & affinium, quorum conſortio carere non poteram, minus mihi eſſet otii & temporis, ad incumbendum ſtudiis, quibus oblector, & quæ aliqui perſuaſum habent ad commune bonum gentis humanæ prodeſſe poſſe; cumque nulla pars orbis terrarum mihi clauderetur, atque

omnino

omnino nulla eſſet, quam non conſiderem me libenter in incolam ſibi nec gravem, nec fortè etiam indecorum, eſſe recepturam, hanc præ cæteris omnibus inhabitandam delegi. Denique notum eſt, me nec eſſe profeſſione Theologum, nec de ullis unquam ex iſtis controverſiis, quæ Chriſtianos in diverſas ſectas diviſerunt diſputare, atque ideo liberius, quàm Mareſium, aliumve ex veſtris Theologis, omnia, quæ de te dicenda ſunt, proferre poſſe; ac fidem meam minus fore ſuſpectam, quàm aliorum, qui de rebus ad religionem pertinentibus contra te pugnant; Omnino enim poterit animadverti me nihil de te eſſe dicturum, quod non eodem modo poſſem dicere, ſi eſſem ejusdem tecum religionis.

Hîc autem primò agam de virtutibus, quæ Theologiæ Profeſſorem & Eccleſiæ Paſtorem commendare mihi videntur, deinde facta tua breviter recenſebo, ac denique de meritis inquiram. Certum eſt baſim & fundamentum omnium virtutum eſſe Charitatem, illamque in iis potiſſimum requiri, qui publice delecti ſunt ad alios erudiendos & ad virtutem incitandos. Noſti quid hac de re ſcribat Apoſtolus 1. Cor. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem autem non habuero, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam, & noverim myſteria omnia, & omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. Etſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Ex quibus patet omne illud Dei donum, quod in aliquo homine eſſe poteſt, niſi cum charitate ſit conjunctum, nihili planè eſſe faciendum. Signa autem, ex quibus Charitas agnoſci poteſt, ibidem ab Apoſtolo ſic recenſentur: *Charitas patiens eſt, benigna eſt: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati.* Unde ſequitur, illos, qui ſunt iræ impatientes, maligni, invidioſi, turbulenti, tumidi, arrogantes, litigioſi, truculenti, maledici, convitiatores, & mendaces, nullo modo habere Charitatem. Cum autem hæc Charitas, hoc eſt, ſancta amicitia, quâ Deum proſequimur, & Dei cauſa etiam omnes homines, quatenus ſcimus ipſos à Deo amari, magnam habet affinitatem cum honeſta illa humana amicitia, quæ inter familiaritate conjunctos eſſe ſolet, optimè, ni fallor, utriusque officia ſimul expendemus. Una eſt tantùm ſumma regula, ut nunquam malè, ſed, quantum in nobis eſt, bene amicis noſtris faciamus: Et quia nihil melius eſt, quàm vitiis carere, ideo nemo unquam alteri majus beneficium præſtat, quàm cùm ipſum ab aliquo vitio modis appoſitis revocare conatur. Sed addo, *modis appoſitis*: nam ſi quis intepeſtivè alium objurget, ſi levem ob culpam nimis ſeverè, ſi aliis præſentibus cùm non eſt opus, ſi falſa crimina illi affingat, & ita non tam emendationem, quàm ignominiam ejus & gloriam ſuam, quærere videatur

tur, odioſus erit & importunus. Sed ferè ſemper licèt privatim, nemine conſcio, modeſtè amicum ſuum admonere; Atque ſi hoc non ſufficiat, & culpa ſit gravis, licet etiam inſtare & objurgare; ac deinde curare idem fieri ab aliis ejus amicis, uno, duobus, omnibus. Quæ omnia ſi non proſint, ejusque peccatum ſit tale, ut eum amicitiâ viri honeſti reddat indignum, poſſumus quidem nos ab ejus familiaritate ſubducere, ac non ampliùs ipſum inter amicos numerare: Sed ſanè quamdiu amamus, non debemus unquam ipſum publicè coram omnibus etiam extraneis & ignotis reprehendere, neque enim hoc pacto bonum ejus procuraremus, ſed potiùs malum, nempe infamiam. Hocque non ſolum de vitiis occultis eſt intelligendum, ſed etiam de publicis: qui enim publicè peccant, ſolent in peccatis ſuis gloriari, nec curant quòd ſciatur ſe talia committere, ſed dolent quòd propterea vituperentur. Notandumque eſt, metum infamiæ quammaximè homines à vitiis retrahere, non autem ipſam infamiam, quæ poſtquam alicui illata eſt, non amplius ab eo timetur: Et idcirco qui privatas amicorum objurgationes non audiunt, non etiam publicis reprehenſionibus emendantur, ſed contra potiùs ex iis ſumunt occaſionem & libertatem in peccatis ſuis perſeverandi, ut frequens experientia oſtendit. Atque hæ leges humanæ amicitiæ planè conveniunt cum legibus charitatis, quas ipſe Chriſtus Matth. 18. ſic docet: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum; ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Ubi notandum eſt, non agi de quibuslibet proximi peccatis; ſed tantùm de injuriis nobis ab ipſo illatis: non enim tantùm habetur *ſi peccaverit frater tuus*; ſed additum eſt *in te.* Cumque habemus plus juris ad aliquem reprehendendum, cùm nos ipſos affecit injuria, quàm cùm videmus duntaxat illum aliud mali feciſſe, non dubium eſt, quin hic contineantur extrema omnia remedia, quibus uti licet ad proximum ſuum, cùm peccatum aliquod magni momenti commiſit, reprehendendum. Nec alio nomine omnia proximi peccata huc revocantur, quàm quia ſupponitur eſſe tantus zelus in viris piis, ut non minùs ægrè ferant, quòd quis peccet in Deum, vel, quia Deo ab hominibus noceri non poteſt, quòd ille qui peccat, & quem amant ut proximum, ſibi ipſi noceat peccando, quàm ſi illis injuriam inferret. Si quis itaque in te peccaverit qui ſit Chriſtianus, atque ideo quem per charitatem diligere tenearis, primò quidem illum privatim monere debes; Atque ſi non emendetur, debes ſecunda vice ipſum monere coram uno vel duobus ejus amicis, eosque ad hoc potiſſimùm deligere quos plurimum auctoritatis apud ipſum habituros eſſe confidis: Ac rurſus ſi non emendetur, dic Eccleſiæ, hoc eſt, conqueraris de ipſo apud Concilium illorum omnium, qui eum etiam in Chriſto diligunt, adeò ut, juxta ordinem quem audio à veſtris obſervari, poſſitis hîc per Eccleſiam intelli-

gere Synedrium vel Synodum. Sed diligenter hîc notandum per hoc verbum *dic Eccleſiæ*, nullo modo intelligi publicam reprehenſionem coram omnibus etiam extraneis, qualis fieri poſſet per theſes Theologicas aut conciones. Primò quia directè repugnat charitati, & habet rationem pœnæ, quâ non procuratur bonum ejus qui ſic arguitur, ſed ei malum infertur. Neque enim, ut jam dictum eſt, ſi quis peccatum emendare noluerit poſtquam vulgatum eſt inter ejus amicos, magis poſtea illud emendabit propterea quod aliis etiam innoteſcet, ac contra potius amiſſo metu iſtius pudoris audacior fiet ad peccandum. Secundò quia ſequuntur hæc verba: Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: hoc eſt, deſinas eum numerare inter illos, cum quibus peculiarem amicitiam propter communionem fidei contraxiſti, & pluris non facias quàm extraneum & ignotum; non autem jubet ut idcirco eum perſequaris ut inimicum; neque enim olim Chriſti diſcipuli ethnicos & publicanos odio habebant, ſed tantummodo non amabant ut fratres. Atque hæ quidem leges amicitiæ generaliter omnibus mandatæ ſunt, ſed præ cæteris tamen ad ipſas Theologi, Concionatores, & Eccleſiarum Paſtores obligantur: Nam cùm nihil in humana ſocietate ſit amicitiâ præſtantius, & præcipuus ejus fructus in eo conſiſtat, quod ab amicis errorum noſtrorum admoneri, & à vitiis revocari poſſimus; Cumque omnes ſibi privatim comparere non poſſint amicos ſatis fidos & ſatis prudentes, ut iis in hunc finem uti poſſint, viri præ cæteris pietate, prudentia, & charitate Chriſtianâ inſignes, tanquam communes omnium hominum amici, libenter ab iis, qui eos ut tales agnoſcunt, audiuntur; & illi qui vitam in Theologicis ſtudiis impendunt, atque in Concionatores Eccleſiarumque Paſtores delecti ſunt, tales eſſe vulgo putantur. Atque omninò cùm ſunt tales, ſummoperè à cæteris hominibus honorari debent & diligi: Sed ſi quem videamus, nunquam nos privatim ullius peccati admonentem, omnes captare occaſiones publicè apud alios nos culpandi, præcipuè cùm putat nos nunquam id reſcituros; & ſæpe vel ea peccata, quibus nunquam obnoxii fuimus, nobis tribuere; vel facta quædam noſtra, ſed quæ nec à nobis, nec ab aliis mala creduntur, tanquam magna crimina condemnare, quamvis nullâ unquam à nobis vel minimâ injuriâ fuerit affectus, eodemque etiam modo ſe gerere erga alios plures, clarè agnoſcemus illum charitate omni atque humanitate eſſe deſtitutum, & amicitiâ indignum. Quæ vereor ne fruſtra videar hîc ſcripſiſſe, jam enim ſuprà ſatis vidimus, te leges charitatis ut muſteas contemnere: forſan quia non cupis blandus videri, ſed reprehenſoris acerbitate, ac legiſlatoris imperio magis delectaris. Ideoque nonnulla etiam de iſtis hîc ſubjungam. Et primò quidem quantum ad reprehenſiones, quæ fiunt abſque ullo jure condemnandi, & vocantur propriè accuſationes, certum eſt illas in omni republica bene inſtituta permitti, modò ſint veræ, ac etiam aliquando imperari, ut in crimine majeſtatis. Et omnino illi, qui alios vituperantes nihil falſi de ipſis dicunt, legibus non condemnantur; habetur enim

expreſſè

expreſſè l. 17. Dig. de injur. & fam. lib. *eum qui nocentem infamavit, non eſſe bonum æquum ob eam rem condemnari: peccata enim nocentium nota eſſe & oportere & expedire.* Sed nihilominus variæ ſunt cauſæ, ob quas certæ accuſationes aliis minùs honeſtæ ac juſtæ ſunt: Nam ſanè humiliores reos & ad pœnitentiam paratos nemo unquam honeſtè accuſat, niſi ſit Prætor, vel aliquam aliam ob cauſam ad id cogatur: quia pugnat cum charitate, quâ nos omnes mutuò proſequi debemus, ut eum, qui ſupplex eſt, & veniam petit, puniri cupiamus. Sed ſi quis arrogans & obſtinatus ea committat ex quibus pax & concornia Reipublicæ turbari poſſit, quique privatim ab amicis ac etiam à Magiſtratibus monitus peccata ſua nolit emendare nec agnoſcere; qui ſit tam vehemens in aliis impugnandis, tam audax in calumniandis, tam pertinax in perſequendis, ut vix ulli auſint ei reſiſtere; qui denique tot habeat effugia, tot aſtutias ad vitia diſſimulanda, tántamque impudentiam ad ea perneganda, ut quamvis facilè poſſint intelligi ab iis qui cauſam examinant, non tamen ita facilè quilibet poſſit ea omnibus demonſtrare: certum eſt illum, qui poteſt atque audet, quique non eſt in ullo publico munere conſtitutus, rectè facere ſi talem reum accuſet, ac etiam non poſſe honeſtè non accuſare ſi fuerit ab ipſo laceſſitus & atrocibus calumniis læſus, ne vel puſillanimis eſſe, vel ea quæ pertinent ad publicam utilitatem & propriam exiſtimationem negligere videatur. Excepi autem illos qui muneribus publicis funguntur, non quòd nulli ex ipſis poſſint alios accuſare, aliqui enim ex officio ad id coguntur, ſed quia illis, quorum officium nihil tale exigit, minùs honeſtum eſt quàm privatis. Cavere enim debent, nec cùm judices eſſe non poſſunt, videantur auctoritate ſui muneris abuti velle ad alicujus innocentiam opprimendam. Quippe privati periculo ſuo accuſant, & niſi omnia, quæ dixerint ſint vera, vel ſaltem niſi juſtas cauſas habuerint ea putandi eſſe vera, ut calumniatores puniuntur: ſed in auctoritate conſtituti ſæpe impunius nocent. Ac certè ex illis omnibus qui publicum aliquod munus ſuſtinent, nullis eſt magis indecorum alios accuſare, quàm Concionatoribus, Profeſſoribus Theologiæ, atque Eccleſiarum Paſtoribus: cùm enim ratione muneris ſui pro viris ſupra cæteros piis, doctis & charitatis zelo ardentibus habeantur, magnò præjudicio gravant cauſam quam impugnant, &, ſi velint mali eſſe, multas habent occaſiones ad impunè calumniandum. Sed quamvis forte nonnunquam illis concederetur ut alios accuſarent, injuriasque ſibi factas ulciſcerentur, & privata odia exercerent: Nunquam tamen profectò concionibus aut theſibus publicis ad hoc honeſtè uti poſſunt.

Nam, quantum ad conciones, nemo dubitat quin ſint inſtitutæ ad docendam veritatem circa ea quæ ſpectant ad religionem, & ſimul ad homines à peccatis dehortandos & ad virtutem impellendos, non autem ad ullos ignominiâ afficiendos, nec ad exempla malignitatis exhibenda, nec ad ullum jus in ſingulares homines uſurpandum. Et quando aliquis in ſacrâ concione factum par-

 ticulare

ticulare vel Magiſtratus vel privati alicujus reprehendit, majori eum afficit ignominiâ, quàm ſi idem factum ex alio loco, quamvis coram iisdem auditoribus, ei exprobraret: Cùm enim publicè delectus ſit ad veritatem ex illo loco dicendam; privato ſuo teſtimonio publicam auctoritatem adjungit, ſicque dignitate ſui muneris abutitur ad proximum infamandum. Deinde quia omnis perſonarum publica reprehenſio quantumvis vera & juſta, limites tamen charitatis excedit, atque ad proximi odium invitat; ideo eſt peſſimi exempli in concione. Denique quoniam prætextu vitiorum arguendorum facile poteſt quis in hoc crimen impune incurrere, quòd etiam perſonas reprehendat, eas quidem non nominando ſed talibus notis deſignando, ut quamvis ab auditoribus certò cognoſcantur, ipſe tamen poſſit ſimulare ſe de illis non cogitâſſe; Idcirco illi qui reverà pii ſunt, nullamque iſtâ via illegitimam auctoritatem ſupra Magiſtratus & alios quoſcunque uſurpare conantur, diligentiſſimè cavere ſolent, ne idem unquam de ſe dici poſſit, quod tu de teipſo jactas pag. 331. quòd nempe Methodo tibi uſitata facta particularia in concionibus tuis haud infrequenter ita depingas, ut, quamvis nullos nomines, meræ tamen hiſtoriæ eſſe videantur.

Quantum ad theſes, ſi verum & ordinarium earum uſum ſpectemus, non multum habent auctoritatis; ſupponuntur enim ut plurimum à diſcipulis factæ, atque nihil aliud debent continere quàm aſſertiones, quas earum auctor in paucarum horarum diſputatione defendendas ſuſcipit, ſive eas putet eſſe veras, ſive non putet: Nam circa res ad fidem non pertinentes, nec ad ullius detrimentum ſpectantes, etiam ea, quæ putat falſa, poteſt in iis ſine mendacio affirmare, cùm nempe ingenii exercendi causâ vult ipſa contra omnes objectiones, quæ intra breve tempus diſputationis fient, defendere. Poteſt etiam interdum nomen alicujus auctoris à quo diſſentit exprimere, ſi fortè hoc ad rem facere videatur: ut ſi quis proponat tales theſes: *Sanguis in venis non circulatur, contra Hervaum. Dantur formæ ſubſtantiales, contra Regium,* aut ſimiles, tunc enim cenſetur illos à quibus diſſentit honoris causâ nominare: nullusque amator veritatis ægrè unquam fert ſuas opiniones impugnari. Sed valde cavendum eſt, ne quis in theſibus ita nominetur aut deſignetur, ut id in ejus vituperium factum fuiſſe credi poſſit, tunc enim tranſirent in naturam libelli famoſi, cujus dedecus in Academiam, in qua eſſent edita, reſiliret: Quamvis enim ab uno fiant, coram omnibus ventilantur, & ideo, niſi prohibeantur, exiſtimantur permitti: Nec ullibi minùs tempeſtivè poſſunt exempla maledicentiæ exhiberi, quàm in Academiis aut ſcholis, ubi non minùs virtus quàm ſcientia eſt docenda. Sed ſanè ſi nunquam ſit maledicendum in ordinariis illis theſibus, quæ tantum ad horariæ diſputationis uſum parantur, multò minùs id fieri debet in reverendis iſtis libellis, quos ſub theſium nomine vulgare ſoles, eorum enim te auctorem profiteris, & in iis determinationes ſive decreta veſtræ facultatis Theologicæ vis contineri: Quippe doces nos pag. 343. *Profeſſores noſtræ facultatis eſſe in doctrina, ſtudiis,*

profeſ-

profeſſione, ἰσοψύχως, & reſponſiones ac theſes ſingulorum haberi tanquam omnium.

Denique ut melius intelligatur, quàm parum conveniat in Theſibus iſtis aut concionibus locó vitiorum perſonas ipſas reprehendere, notandum eſt jus charitatis, quo ſolo utuntur viri pii ad alios homines reprehendendos, vel etiam jus magiſterii, quo forſan uti potes ut Pædagogus in adoleſcentes tuæ curæ privatim commiſſos, non autem profectò in magiſtratum, plurimum differre à jure dominii, ſive à jure civili, quo utitur magiſtratus ad nocentes puniendos: Eorumque præcipuam differentiam in eo conſiſtere, quòd jus civile reſpiciat bonum commune multorum hominum ſimul junctorum, jura autem magiſterii & charitatis ad ſingulos ſeorſim ſpectatos referantur: Unde fit, ut liceat quidem Magiſtratui privatis quibusdam nocere, ac etiam interdum ipſam vitam iis adimere, ut communi aliorum utilitati proſpiciat; Sed non ita unquam licet pædagogo plures diſcipulos habenti vel minimum quid mali uni ex ipſis inferre, ut aliis quantumvis magnam utilitatem procuret: ſingulos enim ſeorſim ab eorum parentibus accepit, ut iis benefaceret, non autem ut ullâ ratione noceret. Atque hîc omnino valet regula quæ docet, non eſſe facienda mala ut eveniant bona: Et multo magis adhuc valere debet apud eos qui ſolo utuntur jure Charitatis: repugnat enim, ut ille qui alium lædit poſſit in eo cenſeri ejus amicus. Non opinor, exiſtimas, tibi licere aliquem interficere aut vulnerare, quantumvis magnum peccatum commiſerit; nec etiam pecunias diviti quantumvis iis malè utenti eripere, ut eas des pauperibus, aut in alios uſus quantumvis pios convertas; Sed ſanè non video, cur magis liceat proximi tui exiſtimationem, quam multi fortunis omnibus ac vita ipſa chariorem habent, quantumvis juſta reprehenſione, in concionibus aut deciſionibus Theologicis minuere; ſic enim illum afficeres damno vel pœna non aliter quàm ſi pecunias aut vitam eriperes. Hîc autem loquor de *proximo tuo*, nam forte in alios jure belli vis iſtud tibi licere: ſcio te eſſe valde pugnacem, atque omnes à quibus vel minimum in religione diſſentis, inter hoſtes numerare, qua in re quàm piè te geras non dicam, ſatis enim intelligetur ex charitate qua uteris erga ipſos fratres. Loquor etiam de concionibus & deciſionibus Theologicis duntaxat, quoniam ibi agendo ex publica auctoritate maledictis tuis plus noces: neque affirmo te nunquam alibi poſſe inimicos publicè accuſare, ſive apud judicem, ſive etiam apud populum; etſi profectò minùs honeſtè id potes quàm privatus, atque hæc licentia publicè alios accuſandi excedit leges charitatis, & non inſtituta eſt ad bonum eorum qui accuſantur, ſed reliquorum qui metu ſimilis accuſationis à vitiis magis abhorrent: ut jam dictum eſt. Atqui audi B. Jacobum cap 4. dicentem: *Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem ſuum, detrahit legi, & judicat legem.* Conceſſum enim tibi eſt, imò tanquam concionatori mandatum, ut vitia reprehendas, & homines ab iis revocare coneris, ſed hoc longè aliud eſt, vitia reprehendere, quæ jam ab omnibus ſine controverſia

pro vitiis habentur, quod unum tibi mandatum eſt; & aliud judicare hunc vel illum hominem iſtis vitiis eſſe obnoxium; vel etiam determinare hoc vel illud, quod ab aliis pro vitio non habetur, vitium eſſe. Quod profectò ſi facis *detrahis legi, & judicas legem,* hoc eſt, plus arrogas judicio tuo quàm legi: Ad determinandum enim quid ſit juris, habetis, opinor, Synodos veſtras, in quibus ex communi omnium ſententia judicatur; & ad facta hominum punienda habentur Magiſtratus: Mihique non facilè perſuadeo ſymmyſtas tuos æquo animo eſſe laturos, quòd tu ſolus ex propria auctoritate de quæſtionibus nondum apud vos determinatis ita decernas, ut quamvis alii Theologi ac etiam integra ſynedria à te diſſentiant, pluris tamen fieri velis tuum unicum decretum quàm aliorum omnium opiniones: niſi forſan te in caput eccleſiæ ſuæ conſtituant, quod non auſim diſſuadere, ne vel illis ſim ſuſpectus, vel malè merear de noſtris. Sed ſanè ſi etiam Magiſtratus paterentur te de particularibus hominum factis in concionibus aut theſibus judicare, atque ita in omnium hominum famam liberè graſſari, admodum mirarer. Novi quidem prætextum quo uti poſſis ad fingendum id tibi licere; nempe quemadmodum olim Prophetæ Reges ipſos liberrimè objurgabant; ita etiam tu, pientiſſimus ſcilicet eorum imitator, tanto ardes zelo, ut ferre non poſſis quidquam committi, non dicam quod Deo diſpliceat, ſed quod tibi videatur, vel tantùm quod fingere poſſis tibi videri Deo diſplicere, quin illud ſeveriſſimè reprehendas, &, quia non habes rationem perſonarum, æquè libenter in Optimates & Magiſtratus, atque in vulgares homines inveharis. Sed, Domine Voeti, velim ut advertas, jus illud ſummum, quod olim quidem Prophetæ in ipſos Reges exercuerunt, non illis conceſſum fuiſſe niſi quatenus modo extraordinario & ſupernaturali à Deo impellebantur, ejusque voluntati obſequentes non poterant errare: quapropter etiam illis non credebatur niſi quia magnis & indubitatis miraculis fidem dictis ſui faciebant. Atque ut intelligas eorum jus tam immenſum fuiſſe, ut non facilè tibi ullum ſimile concedi poſſit, vide quo pacto Deus illud deſcribat Jer. 1. *Ecce,* inquit, *conſtitui te hodie ſuper gentes & ſuper regna, ut evellas & deſtruas, diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes.* Ille autem, qui ſic conſtituebatur ſuper gentes & ſuper regna, erat vir ſolus, nullos ſecum habens conſiliarios viſibiles, cum quibus de iis, quæ agenda erant, deliberaret, nullamque etiam habens poteſtatem civilem: & idcirco non fuiſſet rationi conſentaneum, Reges & populos ſe ultro illi ſubjicere, niſi evidentibus miraculis oſtendiſſet, ſe à Deo regum domino reverà miſſum eſſe. Tu quidem extraordinarios iſtos Prophetas optimè in eo imitaris, quod aliorum hominum conſilia non cures; &, tanquam ſi cum Deo loqui ſoleres, ex proprio pectore decreta tua depromas: Sed miracula tibi hactenus defuerunt, & didici ex tuis ſcriptis nullos his ſæculis juxta veſtram religionem agnoſci in eccleſia tales prophetas, qui ſcilicet edant miracula, & quibus in omnibus ſit credendum. Atque idcirco non opus erit, ut examinem, quid

noſtris

noſtris aliiſve, quià vobis hac in parte diſſentiunt, poſſit concedi. Satis eſt quòd intelligatur, te nec eſſe ab errandi periculo immunem, nec ullum privilegium habere ſupra cæteros omnes religionis veſtræ Miniſtros: Hinc enim ſequitur, ſi tibi liceat Magiſtratuum facta coram populo ex propria tua auctoritate reprehendere, idem etiam omnibus aliis licere; ac cùm errare poſſitis, & ſint quot homines tot ſententiæ, nullum alium indè fructum exſpectandum eſſe quàm turbas & confuſionem. Quæ mala in Republica tam potenti tam multis membris conſtante, ac cujus ſalus omnis à concordia dependet, quàm diligentiſſimè præcavenda eſſe nullus ignorat. Sed ne interim Charitatis obliviſcamur, quemadmodum ſolemus amicis condonare, quidquid in nos peccent, quamdiu judicamus eos revera nobis eſſe amicos, contra autem in illos magis iraſci quos agnoſcimus amicitiam ſimulare, ut nos lædant, quàm in apertè nocentes: Ita ſi quando Theologus verè pius, & quem conſtet nullo alio duci affectu quàm Charitatis, limites officii ſui excedat, facilè poterit excuſari; ſed ſi quis vultu ac verbis ſimulans pietatem, factis ipſis nihil aliud quàm malignitatem & dominandi lubidinem oſtendat, omnino eſt coërcendus.

Nunc autem ſi examinemus factum tuum contra Sylvamducis, facile quo zelo ferveas intelligemus: nam primò conſiderando rationes, quæ te movere potuerunt, ut illam urbem in Theſibus publicis nominares, ac ſimul ea, quæ ab ejus Magiſtratu atque Optimatibus facta erant, condemnares, ipſoſque Optimates variis conviciis afficeres, nullam omnino poſſumus invenire quæ redoleat Charitatem; Nec ullam ipſe excogitare potuiſti, nullam enim in toto tuo libro habes, niſi quod dicas pag. 4. te ſuper facto Sylvæducenſi conſultum fuiſſe à neſcio quo illius urbis Miniſtro, & operæ quaſi parcentem, cùm ederes Theſes de idololatria indirecta, caſum illum iis inſeruiſſe: tanquam ſi minus operæ eſſet aliquid theſibus inſerere ac typis mandare, quàm illud idem privatis literis ad amicum ſcribere, quod nemo non agnoſcet falſum eſſe, præſertim ex iis qui ſciunt nihil poni in theſibus de quo reſpondens doceri non debeat: hocque etiam nonnihil laboris exigere: Sed quamvis operæ hoc pacto reverà peperciſſes, non ideo plus haberes charitatis. Nec ſanè quæſiviſti emendationem, ullamve aliam utilitatem eorum quos arguebas: apparet enim ex libri tui pag. 339. & 341. te non ſperaſſe theſes illas ad ipſos unquam perventuras; Nec etiam diſcipulorum tuorum ulliuſve alterius bonum ſpectare potuiſti Sylvamducis nominando, & auctores facti quod reprehendebas deſignando: nam contra minùs alios à tali facto poteras revocare, dando illis exempla virorum illuſtrium, & famæ optimæ, qui jam illud auſi erant, & quos nemo non libenter imitetur; quàm ſi rem à te reprehenſam circumſtantiis omnibus ita exuiſſes, ut nemo potuiſſet ſuſpicari te ad illos reſpexiſſe. Cùm itaque nec ad eorum quos arguebas, nec ad aliorum ullam utilitatem ſpectare potuerit tua illa perſonarum deſignatio, quid ſupereſt niſi ut manifeſtè cognoſcatur te maledicere voluiſſe? Deinde ſi ulterius

terius inquiramus, quænam iſtius maledicentiæ tuæ fuerit cauſa, non facilè alia poterit inveniri, quàm quòd libenter ejusmodi occaſiones captas ad injuſtam dominationem in omnes homines uſurpandam & ſtabiliendam: Neque enim privatas ullas inimicitias cum iis de quibus malè loquutus es, habebas, quoniam ut ſæpe affirmas tibi antea erant ignoti: ſed cum ſperares theſes tuas vel nunquam ad eorum manus eſſe perventuras, vel ſaltem ipſos tanti eos non eſſe facturos, ut publico reſponſo dignarentur, non parum tibi auctoritatis conciliare poſſe putaſti ex eo quod ſtudioſi veſtri Academici, aliique omnes ad quos facti tui fama perveniret, videntes te auſum fuiſſe tales viros & urbem tam celebrem condemnare, ob rem ad bonum reipublicæ ab iis factam, & ab aliis Theologis approbatam, teque id impune tuliſſe, revererentur potentiam tuam, & non auderent quicquam neque privatim neque publicè ſuſcipere, niſi priùs à te eſſet approbatum, ne in maledicentiæ tuæ importunitatem incurrerent. Qua via quicunque eſt impudens, malignus, loquax, & plebi gratioſus, facilè ad magnam dominationem poteſt pervenire, quando ejus artes à nemine deteguntur. Sed ſatis incommodè tibi accidit, quod Mareſius publico ſcripto innocentiam ſuorum, ac tuæ reprehenſionis iniquitatem oſtenderit; Ac deinde etiam quod Magiſtratus Sylvæducis, aliique variis literis efficere conati ſint, ut ab ulteriori ſcriptione abſtineres, & proximæ Synodi judicium exſpectares, cui ſe illi quos argueras ſubjicere velle profitebantur: Ita enim fieri non potuit, quin vel apertè pietatis & charitatis larvam exueres, juſtiſſimæ illorum petitioni non obſequendo; vel de ſumma dominationis ſpe magna ex parte excideres, ſi te à Synodis in ordinem redigi patereris. Quorum utrum malueris, editione libri de Confraternitate Mariana oſtendis: In eo enim nullis rationum momentis, & nullo honeſto prætextu, ſed ſolâ contumaciâ, & maledicendi audaciâ de victoria certas. Atque omne iſtius libri artificium in hoc uno conſiſtit, quòd tam longum illum feceris, tamque tædioſum, ut nullius hominis patientia durare poſſit ad integrum perlegendum; & jam frequenter in eo Mareſium cum illis quos defendit accuſes, objurges, condemnes, ut ii qui tantùm hinc indè paginas ejus aliquas inſpicient, videntes te ubique in ipſis triumphare, tanquam ſi juſtitiam tuæ cauſæ atque crimina adverſariorum certiſſimis argumentis demonſtraſſes, putent tua illa argumenta in aliis paginis, quas non legerunt, explicari. Materiam autem ad conflandum craſſum volumen inveniſti, colligendo multas inanes narrationes quibus Sodalitates B. Virginis odioſas reddere conaris; & librum Mareſii fruſtillatim conſciſſum, & diſcerptum, in locos communes digerendo; & varias quæſtiones proponendo, quæ ſanè charitatem non olent; *Charitas* enim *non cogitat malum*, illæ verò nihil aliud oſtendunt, quàm te ſæpiſſimè malum cogitaſſe, ubi nullum fuit. Narras etiam in iſto volumine quo pacto adverſarii tui modis omnibus à ſcribendo te revocare conati ſint, & quo pacto nihilominus in ſcriptione perrexeris, ut indè credatur eos cauſæ ſuæ diffidere, tuam

autem

autem tibi eſſe indubitatam. Quæ præjudicia ſatis facilè illos qui cauſam accuratè non examinabunt in errorem inducent; Ac quantum ad alios, quos fortè nullos vel non niſi pauciſſimos fore ſperaſti, eos nempe qui & librum Mareſii cum tuo conferent; & utriusque rationes expendent, ſolo metu videris retinere voluiſſe, ne, quæ de te veriſſima eſſe percipient, aliis auſint palam facere. Non enim illos latere poteſt, nullam ſolidam rationem à te afferri ad factum Optimatum Sylvæducenſium improbandum; nullamque ad tuum defendendum, niſi quod incredibili cum audacia neges te illa ſcripſiſſe, quæ diſtinctè in theſibus tuis leguntur. Unde perſpicuè congnoſcent, Mareſium, & Optimates Sylvæducenſes, cauſæ nullo modo diffiſos fuiſſe; neque te ullam ſpem habuiſſe tuæ rectè defendendæ; Ac proinde illos ideo tantùm ſcriptionem tuam impedire voluiſſe, quod paci Eccleſiæ veſtræ, atque honori tuo conſulerent; te autem è contra rixas & turbas quæſiviſſe ut illos infamares, & quàm maximè contumax, implacabilis, terribilis appareres, ne quis in poſterum tibi auſit repugnare. Nam certè cùm factum Optimatum Sylvæducenſium, ad ipſorum urbis ſecuritatem, & ſalutem Reip. ſuſceptum, condemnare non timueris, nemo credet ſe tam ſanctè vivere, vel tantæ eſſe auctoritatis, ut à reprehenſione tua ſit tutus; Cumque Mareſio tam iratus ſis, & illum tam acerbè perſequaris, ob id unum quòd ſuos modeſtiſſimè defenderit, te interim quantum potuit excuſando, ac etiam laudibus, quarum indigniſſimus eras, extollendo, non ſperandum eſt, ullam viam poſſe inveniri ad te tam blandè admonendum ut non maximè irriteris; Cumque tam audacter in libro tuo mentiaris, tam ſæpe in eo provoces ad inſpectionem tuarum theſium ex qua mendacium tuum ſit manifeſtum, & tam apertè leges charitatis ut muſteas contemnas, non eſt quòd quiſquam ſperet, evidentia & certitudine rationum ſuarum, tibi ſilentium imponere; Denique cùm appareas tam atrox in minimis injuriis ulciſcendis, tamque implacabilis, & tam pervicax, ut neque magiſtratuum neque conventuum eccleſiaſticorum auctoritate vel admonitionibus vel precibus flecti poſſis aut coërceri, nemo non merito importunitatem tuam averſabitur; & occurſum tuum tanquam feræ alicujus indomitæ refugiet. Quibus artibus ſi poſſis hac vice famam tuam conſervare, ac efficere, ut ii qui veritatem tuæ cauſæ percipient, non auſint eam aliis exponere, vel ſaltem ut fides iis à reliquis non habeatur, fateor te fore ſummè potentem. Sed paucas hîc addam rationes ob quas id fieri vix poſſe mihi videtur, ac ſimul merita tua deſcribam.

Quamdiu convitia tua in ſolos religionis veſtræ adverſarios effudiſti, facilè apud illos, qui partibus tuis favebant, & ſcripta tua non examinabant, aliquam pietatis & doctrinæ famam habere potuiſti: Quod enim multos libros ſcriberes, doctrinæ; quod autem aſperis & maledicis verbis ſæpe in iis

utereris, merito adverſariorum, & ferventi pietatis tuæ zelo tribuebant; ſed interim à te diſſentientes indignabantur, magiſque irritabantur, & libri tui nullius planè uſus erant, niſi ad efficiendum ut qui eos perlegebant (quos fateor fuiſſe admodum paucos) videntes in ipſis loco rationum convicia tantum contineri, & ita cauſam veſtram malè à te defendi, pejorem de illa conciperent opinionem: adcò ut ad ipſius religionis veſtræ honorem & promotionem ſit perutile quod artes tuæ detegantur, ac vereor ne noſtri hac occaſione me prævaricationis accuſent. Cùm deinde notatum eſt, te non tam in vulgata & omnibus cognita peccata invehi ſolere, quàm nova quædam inveſtigare, quæ tam minuta ſunt, ut ab aliis pro peccatis non habeantur, & non tam ad plebejos homines quàm ad potentiores ſpectant, atque illa tanquam ſumma ſcelera deſcribere, ut præ cæteris ſanctus videaris, tunc multi exiſtimarunt in te optimè quadrare verba Chriſti Matth. 7. *Nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: & in quâ menſura menſi fueritis, remetietur vobis. Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam feſtucam de oculo tuo: & ecce trabs eſt in oculo tuo? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere feſtucam de oculo fratris tui.* Cùm etiam poſtea cognitum eſt, quo pacto Regium impugnaris, & cenſuram tuam Theologicam absque ullo rationis prætextu ad quæſtiones purè philoſophicas extendere volueris, de malignitate tua dubitari non potuit. Cumque nunc tandem eo usque deveneris, ut urbis celeberrimæ Magiſtratum & Optimates in Academicis theſibus condemnaris, ob rem ab aliis Theologis & ipſo etiam eorum Synedrio approbatam; ut eorum Paſtorem, qui tibi modeſtiſſimè ac veriſſimè pro ipſis reſpondit, tanquam mendacem & calumniatorem prolixo libro traducas; ut leges Charitatis muſteas voces; ut dicas nihil tibi negotii eſſe cum Synodis; ut ea quæ in theſibus apertè ſcripſiſti, poſtea in alio libro impudenter neges à te ſcripta eſſe; utque nulla ratione potueris impediri à tam maligno & maledico libro evulgando: Dubitare non debes, quin Domini tui clarè agnoſcant audaciam iſtam neceſſariò eſſe coërcendam: Nihil enim magis apertè ad civilem diſcordiam tendere poteſt, quàm ſi quis unius urbis auctoritate munitus factum alterius urbis, & quidem non qualecunque, ſed ad bonum reipublicæ ſuſceptum, publico ſcripto condemnet, ac non tam rationibus reprehendat, quàm convitiis inſequatur. Ægrè forſan fers hæc à me ſcribi; ſed quid facerem? agitur hic de communi harum regionum, quas ego non minùs quàm tu à multis annis inhabito, ſalute ac pace. Neque hic ullo modo quæſtio eſt de rei quam reprehendiſti æquitate: Non opus eſt exſpectare ullam ſynodum quæ determinet, an liceat veſtris ſocietatem aliquam cum Romano-Catholicis inire, quæ à B. Virgine denominetur, & in qua nihil fiat à religione veſtra alienum,

num, (qua in re puto magnam inventum iri difficultatem:) Sed quæritur hîc tantum, an liceat unius urbis Theologo ex propria auctoritate aliam urbem condemnare, ac quantum in ſe eſt infamare; atque an putandum ſit, ejus dominos, pro ea qua pollent æquitate ac prudentia, in illum non eſſe animadverſuros. Præſertim cùm jam experti ſint te eſſe tam pervicacem, ut niſi maturè coërcearis, facilè ad intolerandam audaciam ſis perventurus; & nihil aliud poſſit exſpectari, ſi tibi hac vice parcatur, quàm quòd fortè in poſterum, non melior factus ſed cautior, abſtinebis quidem ab urbibus nominandis, ſed interim *Methodo tibi*, ut jactas, *uſitatâ*, facta eorum quos voles infamare ſic deſcribes, ut facilè ad ipſos referri poſſint, & ita non minùs quidem nocebis, ſed fortè minor erit occaſio te puniendi. Non exponam hîc alias rationes ob quas tibi à Superioribus tuis tam politicis quàm etiam eccleſiaſticis condonari non poſſe exiſtimo, ne fortè videar te monendo tacitè illos ea quæ meliùs me ſcire poſſunt, ac procul dubio etiam ſciunt, docere velle. Sed unum adhuc eſt quod plebis causâ omittendum eſſe non puto. Nempe hoc ſemper in veſtra religione obſervari audivi, ſi quis Concionator in turpi aliquo peccato deprehendatur, exempli causâ ſi adulterium vel furtum vel homicidium commiſerit, ut munere ſuo privetur: nec immerito; quamvis enim ii qui non bene agunt poſſint alios bene monere, nunquam tamen tanta fides illorum dictis habetur, quam ſi probi & inculpati eſſe putarentur: Sed ſanè nullum peccatum Concionatori turpius eſt, nullum meliori jure impedit ne verbis ejus credatur, nullumque idcirco eum munere ſuo reddit magis indignum, quàm ſi ſæpiſſimè atque apertiſſimè mentiatur, maledicat, calumnietur. Alia enim peccata extra concionem fiunt, & ob humanam fragilitatem excuſantur: Quin etiam ex charitate credere debemus, illos qui ea commiſerunt, voluntatem in iis perſeverandi deponere, antequam incipiant concionari; ac proinde non minùs eſſe audiendos quàm ſi antea fuiſſent inculpati: Nullumque omnino periculum eſt, ne quis homicidii, vel adulterii, vel furti exempla edat in concione, quin è contra ſi quis irâ percitus hominem occidit, vel alio animi motu impulſus alia peccata commiſit, ſæpe ipſum poſtea eorum ſic pœnitet, ut aptius & efficacius alios poſſit ab iis revocare, quàm qui nunquam in ipſa inciderunt. Sed mentiendi, maledicendi, calumniandi licentia nullibi facilius exerceri poteſt, quàm in concione, ac nullibi magis eſt culpanda: Conciones enim inſtitutæ ſunt ad docendam veritatem, populus illam ex iſto loco exſpectat, ideoque nullum in concionatore majus vitium eſt, quàm quòd ſit mendax; Cumque etiam conciones inſtitutæ ſint ad exempla pietatis & charitatis Chriſtianæ exhibenda: cùm ex variis mendaciorum generibus nulla magis turpia ſint, nec à charitate magis aliena, quàm quæ in proximi detrimentum

tendunt, & maledicta, & calumniæ appellantur, nulla etiam ſunt in concionatore magis culpanda. Quod autem in talibus mendaciis, non ſemel, ſed ſæpius in tuo libro deprehendaris, jam ſatis ſuprà fuit oſtenſum; Nec opus eſt ut mihi homines credant, nihil aſſerui quod ex tuis ſcriptis publicè editis non ſit manifeſtum; Vel certè ſi qui nec ſcripta tua velint evolvere, nec æquum putent mihi affirmanti credere potiùs quàm tibi paſtori ſuo ſtrenuè idem perneganti, non poſſunt tamen te excuſare niſi Mareſium ſymmyſtam tuum condemnent: Negari enim non poteſt, quin illum ſæpe in libro tuo mendacii & calumniæ accuſes, qua in re ſi verum dicis, ille ergo indignus eſt qui concionetur; ſed ſi falſum, certè in hoc ipſo, quòd eum calumniæ accuſes, tu ipſe calumniaris. Et quia nulla de illo ſuſpicio eſſe poteſt, nullam puto excuſationem tibi supereſſe.

De Præfatione libri Ultrajecti editi de Philoſophia Carteſiana & ejusdem tertia ſectione.

PARS OCTAVA.

NOndum librum de Confraternitate Mariana totum legeram, cùm alius de Philoſophia Carteſiana prodiit in lucem; & quamvis multi, à quibus jam viſus eſt, eum judicent omni reſponſo eſſe indignum, quia tamen cœpi reſpondere, atque tam atrox in eo calumnia continetur, ut ipſam ſilentio prætermittere non debeam, breviter ejus examen hic abſolvam.

In primo folio habetur hic titulus: *Admiranda Methodus nova Philoſophia Renati Des Cartes. Ultrajecti ex officina Joannis van Waesberge, anno* 1643. Ubi, quia nullus præter me auctor nominatur, videmini judicaſſe veſtras merces meo nomine, meliùs quàm veſtro, poſſe commendari. In 2. folio incipit longa præfatio, in cujus fronte habetur nomen diſcipuli cujusdam tui, quod ut ſcriptis meis indignum, ne fortè gloriam Heroſtrati affectet, prætermitto: illius autem mores, & ſtylum, tuis tam ſimiles eſſe intelligo, ut vix ab invicem dignoſci poſſint; atque ideo ne errem, non te ſolum, nec illum ſolum, ſed vos ambos ut auctores libri de Phil. Cart. conſiderabo. Initio hujus præfationis ait, *nomen meum ante aliquot annos jactari cœptum eſſe apud nobiles quosdam & magnates maximè, præcipuo buccinatore viro quadam non indocto qui ei antrum in quo latebam monſtrare noluit.* Sed cùm tam obſcura non eſſent mea latibula, quin honeſtioribus & doctioribus paterent, ſi quis mihi amicus eum in notitiam meam introducere noluerit, quia eram, ut ait, *paucorum hominum*, id ſanè non mihi, ſed ſibi,

ſibi, & amici illius judicio debet tribuere. Narrat poſtea ſe librum à me editum anno 1637. *pertinaci diligentia evolviſſe, relegiſſe, atque ex eo credidiſſe neminem in eruditorum caveis inventum iri, qui utroque pollice has abortivas nugas à fluctuante patre expoſitas probaturus eſſet.* Ubi oſtendit ſe non felicis judicii fuiſſe, quoniam à non nemine probatæ ſunt. Subjungit, *Medicum quemdam*, nempe Regium, *Carteſianæ Philoſophiæ ſignum erigere cœpiſſe*; ac *me dictaturam in nova Academia à primis ejus incunabilis animo agitaſſe* (per Regium ſcilicet, qui opiniones ex meis ſcriptis erutas ibi docebat antequam mihi eſſet notus.) Sed iſtam ibi Philoſophiam *præter multorum opinionem, uno ſenatus Academici decreto, approbante Nobiliſſ. & Ampliſſ. urbis Magiſtratu, nunquam in poſterum per Dei gratiam redituram proſcriptam fuiſſe:* (per egregium ſcilicet tuum judicium, jam ſatis in ep. ad P. Dinet à me laudatum:) ſed quo argumento dicat illud à Nobiliſſ. & ampliſſ. urbis veſtræ magiſtratu approbatum fuiſſe, neſcio, niſi forſan eodem quo tuas theſes vis eſſe decreta SS. facultatis Theologiæ, qui ſcilicet eſtis omnes in veſtra urbe unanimes, & ita quidquid unus Dominus Voetius fecit, putantum eſt à tota urbe eſſe approbatum: quod ego tum demum credam, cùm hi etiam libri de Confr. Mar. & Phil. Cart. publicam approbationem habebunt. Invehitur poſtea in epiſtolam in qua tuum iſtud judicium deſcripſi: atque ſe prius exiſtimaſſe me *novarum opinionum portentis vanos & opulentos velle dementare, quo marſupium & arcam eorum manciparem, &c. Sed mox ſuſpicioni illi nuncium miſiſſe, cùm perpenderet ſacculos non araneis plenos, ſed nummis à me circumferri, eorumque auxilio & operâ ea oppugnari, quæ omni auro cariora eſſe deberent:* Ubi mihi in mentem venire non poteſt quid credi velit à me oppugnari, niſi forſan hominum amicitias, & ſuffragia pro nova Philoſophia. Nec magis intelligo quonam crimine me accuſet cùm addit, *Ut ut modeſtiam ſimulet, omni tamen ſtudio ac conatu hoc agit, quo per amiculos & artes ingenuo homine indignas velut alteram turrim Babylonicam erigat, & quidem in iis locis, ubi hactenus publicè privatimque antiqua ac recepta Philoſophia doceri conſuevit.* Niſi quòd fortè opiniones omnes diverſas à vulgari Philoſophia, quàm ſatis profanè *orthodoxam* ſæpe nominatis, hæreſes eſſe arbitretur. Sed optimè intelligo hæc ſequentia ejus verba in pag. 13. præfationis, *Ut omnes in hoc tractatu doceo, cognovi hominem cum Vanino paria facere, & dum videri vult Atheos Achilleis argumentis oppugnare, ſubdolè ac admodum occultè Atheiſmi venenum iis affricare, qui anguem in herba latitantem præ ingenii imbecillitate ubique deprehendere non poſſunt.* In his enim video impudentiſſimæ atque atrociſſimæ calumniæ anguem, cujus veneno totum veſtrum librum tinxiſtis. Incipit poſtea illa quæ in epiſt. ad P. Dinet de te ſcripſi, refellere conari, & ipſa in duas claſſes

 diſtinguit:

diſtinguit: quædam enim ait ad cauſam non pertinere, alia ipſam tangere. Et inter ea quæ ad cauſam non pertinent, numerat primo quod ſcripſerim *te in potentiores invehendo ferventem & indomitum pietatis zelum præ te ferre*: quod non aliter refellit, quam quod dicat, *in vico vicino Sylvaducis per annos 6. & Huesdæ per annos 17. Magiſtratum te in civem & Eccleſiæ ſuæ miniſtrum toleraſſe*, alioſque interim permultos te vocaſſe, ac denique nunc Ultrajecti eſſe Profeſſorem Theologiæ ac Paſtorem. Sed jam ſatis in quarta parte hujus epiſtolæ oſtendi, quo pacto tui ſimiles ad famam ſoleant pervenire; nempe in vico, vel pago neſcio quo boni ruſtici garrulitatem tuam laudaverunt, inde rumor de te ſparſus eſt, qui, dum à nemine curioſiùs examinabatur, facile à multis ex charitate potuit credi, atque ita qui te non norant ad ſe vocarunt, ac fortè nondum ad tantam audaciam perveneras. Sed præterea interrogat, quinam ſint illi potentiores, qui indomiti zeli tui fervorem experti ſunt, tanquam ſi exemplum quod in lib. de Conf. Mar. exhibes, non eſſet ſatis illuſtre. Secundò ait *me oſtendere laborare te ferventis indomitique zeli igni æſtuare, quod modò in Romanam religionem, modò in alias quaſcunque à tua diverſas inveharis*: ubi ut vanitati tuæ obſequatur mihi affingit, non enim ſcripſi nec credidi te habere talem zelum, qui à tuis poſſet laudari; ſed modò in Romanam religionem, modò in alias quaſcunque à tua diverſas, modò in potentiores invehendo zelum pietatis præ te ferre, (hoc eſt videri velle illum habere) ut tibi apud plebejos homines gratiam potentiamque concilies. 3. Queritur quod ſcripſerim, *te interdum etiam dicteriis plebeculæ aures demulcere*: Ubi rurſus vanitatem tuam deprehendo; tum quia omiſit epithetum tuorum dicteriorum, quæ *ſcurrilia* eſſe dixi, hoc eſt, inurbana, plebeja, inépta, non ex ulla ingenii elegantia, ſed ex inſulſis & malignis viliorum hominum loquendi modis petita; tum etiam quia te dicteriis uti non negat, cupis enim ſalſus videri, quamvis non ſis niſi amarus; ſed negat tuis dicteriis *plebeculæ tantùm aures demulceri*, additque *Trajectinam civitatem multos adhuc purpuratos, per Dei gratiam, in ſinu ſuo fovere, qui nequaquam ſinent pietatem, zelum, innocentiam*, (tuam ſcilicet, quod tamen videtur addere timuiſſe, ne ab iis qui te rectè norunt rideretur) *per paucorum calumnias, mendacia, ac Sinonias artes opprimi*, tanquam ſi dicteriis tuis etiam purpuratos tibi devincires, quod mihi non perſuadebis; Sed non dubito quin omnes tibi faverint, quamdiu pium & innocentem crediderunt; ut etiam non dubito, quin iidem omnes te averſaturi ſint, cùm vitia tua ſatis erunt ipſis perſpecta: Interimque tibi gratulor & mihi gaudeo, quòd audiam te nonnihil iſtam ſcurrilitatem emendaſſe ex quo eam tibi à me exprobratam fuiſſe ſciviſti. 4. Repetit hæc verba, *Cluet Theologus, Concionator, Diſputator*: non ut vera eſſe neget, ſed tanquam

quam ſi tibi feciſſem injuriam vocando Theologum, Concionatorem & Diſputatorem, ſumit inde occaſionem multis me conviciis remunerandi. 5, 6. 7. Reprehendit quod dixerim, *tuos libros à nemine eſſe legendos*; *Varios auctores ſæpius contra te quàm pro te facientes à te citari*; *Autoreſque illos tibi fortè tantùm ex indicibus notos eſſe.* Quæ tria quam meritò à me dicta ſint, in 4. parte hujus epiſtolæ ſatis probavi: Nec ille quicquam affert ad probandum falſa eſſe, niſi quod te laudet, ac in me convicietur; provocetque ineptè ad teſtimonia Bibliopolarum pro librorum tuorum lectione: tanquam ſi omnes libri qui aliquos habent emptores, quod ipſum tuis eſt ſatis rarum, digni eſſent qui legantur. Poſtea etiam te *librorum helluonem* vocat, quod tibi nomen non invideo, forſan enim multos devoras, ſed profectò non concoquis, nec in bonum ſuccum convertis. 8. Negat te *de quibuslibet ſcientiis, tanquam ſi earum gnarus eſſes, audaciſſime ac ſimul imperitiſſimè loqui ſolere, ut doctus indoctis videaris*, & conatur aliquam in me concitare invidiam, quod non omnes qui te pro docto habent, ſint indocti: Sed neque etiam id ſcripſi, nec ex meis verbis deduci poteſt, non enim in altero meæ orationis membro ſubjunxi, te doctis omnibus indoctum videri; ſed tantùm te contemni & non probari ab iis ex doctis, ſive ex peritioribus, *qui ſciunt quàm importunus in aliis provocandis ſemper fueris, ac quàm ſæpè ubi fuit diſputandum, convicia pro rationibus attuleris, turpiterque victus diſceſſeris*: nam ſanè quantumvis alii eſſent periti & docti, quandiu tua non examinarunt, non mirum eſt ſi famæ, quàm tibi primum apud indoctos conciliaſti, crediderint. Ac certè gaudeo quod jam operâ meâ nonnihil modeſtior fias: vidi enim primas illas theſes quas unquam in Academia Ultrajectina edidiſti, & quomodo in iis omnes provocabas, ſcientiarumque omnium jactabas cognitionem: quod cùm tibi ab earum examinatore fuiſſet exprobratum, ſic in Therſitis tui ſect. 3. c. 4. reſpondes: *Superbiam, hypocriſin & vanitatem meam tanquam apodicticè demonſtratam putat, quod κατὰ πολλῆς φαντασίας tam multa ex omni eruditione aut variis diſciplinis ventilanda propoſuerim. Quid hic mihi vitio vertit? an quod illis ſtudiis impalleſcam? an quod ea in ſchola noſtra theatrum produxerim? an utrumque? utinam rationes addidiſſet μισόμυσ⊙!* & multis poſtea exemplis oſtendis Theologo non eſſe indecorum in variis ſcientiis eſſe verſatum, ut ſcilicet excuſes illud gratum crimen multifariæ doctrinæ, de quo te alter non accuſarat, & nullibi unquam te vidi eloquentiorem: Hic autem diſcipulus tuus (te ſcilicet dictante) ſic de te ſcribit: *Intra terminos ſuos ſe continet, & ſi quæ ſint ex alienis ſcientiis, quæ ad Scripturæ & Theologiæ ſuæ explicationem neceſſaria eſſe judicet, ea quærere ac diſcere ſolet ab expertis & primæ notæ Medicis, Juriſconſultis, Chirurgis, Mathematicis &c.* Sic ergo tua omnigenæ doctrinæ gloriatio

riatio eò uſque refriguit, ut jam aliorum omnium diſcipulus fias. 9. Ridiculè negat, *te ſolere convicia pro rationibus afferre, ubi eſt diſputandum*. Petitque teſtimonia eorum qui veſtris Academicis diſputationibus interſunt: tanquam ſi non melius probetur ex ſcriptis tuis, in quibus innumera occurrunt iſtius rei exempla. 10. Fingit me ſcripſiſſe *Gorlaum & Taurellum nunquàm fortè tibi viſos eſſe*, quod non de te, ſed de Regio ſcripſeram, ſed videris hanc captaſſe occaſionem inaniſſimæ ac pueriliſ gloriationis, quod ſcilicet libros legeris, qui te judice non ſunt boni. 11. Conatur excuſare ſtoliditatem (aut ſi mavis malignitatem) illam tuam, quæ apparet in eo quod meam Philoſophiam in magiæ ſuſpicionem volueris adducere, ex eo quòd figuras conſideret, dicendo te non meam Philoſophiam, quam ſcilicet nondum noveras, ſed Medici ea de re effatum, inter alias objectiones hac quoque difficultate preſſiſſe: tamquam ſi hoc eodem non recideret. Pagina autem 128 veſtri immemores ad eandem rurſus ſtoliditatem aut malignitatem revertimini, linearum, figurarum & numerorum conſiderationem magiæ tribuendo. Sic clavis, ſic gladius, ſic rota & reliqua omnia quorum operationes à figura dependent, ſunt vobis magiæ inſtrumenta: quâ certè cogitatione nulla ſtolidior in humanum ingenium cadere poteſt. 12. Negat *te ullos unquam importune provocaſſe*: quod ab iis qui primas tuas theſes, vel alia tua ſcripta viderunt, ſine riſu legi non poterit. Nec minus riſu dignum eſt quod fingat à me ſcriptum eſſe *te ſæpius turpiter victum diſceſſiſſe*, ut lector putet me credere te ſaltem aliquando etiam viciſſe: quod non ſcripſi, nec credidi, ſed, *ſæpe ubi fuit diſputandum*, hoc eſt, quotiescunque fuit diſputandum, quod ſæpe accidit) *te convicia pro rationibus attuliſſe, ac turpiter victum diſceſſiſſe.* Riſu dignum etiam eſt, quod ea quæ de te in una aut altera periodo ſcripſeram, in varia fruſtula diſcerpſerit, præcipua omiſerit, & reliqua turbato ordine propoſuerit, ne ſenſus meus capi poſſet. Denique riſu dignum eſt, quod fingat me in te ſcripſiſſe, *ut gratiam à Patribus Societatis Jeſu ineam, quibus tu, quod ſtylum aliquando in quædam Eccleſiæ Romanæ dogmata ſtrinxeris, præ aliis inviſus es*: tanquam ſi vel illis valde eſſes notus, vel adverſarium ſolis convitiis utentem, præ aliis qui rationibus certant, formidarent.

Iis quæ dixit eſſe extra cauſam ita diſcuſſis, tranſit ad alia quæ ait ad ipſam pertinere. Ac *primò* refert hæc mea verba. *At verò hæc ſatis magna occaſio viſa eſt Rectori Theologo ad Medicum circumveniendum, hæreſeosque condemnandum, & ita vel invito Magiſtratu, ſi res ut ſperabat ſucceſſiſſet, de profeſſione deturbandum.* Sed non addis te occaſione nugamenti cujuſdam Philoſophici voluiſſe Regium ex auctoritate SS. Facultatis Theologiæ hæreſeos condemnare: Unde ſequebatur eum, vel invito Magiſtratu, à Ma-

giſtratu

giſtratu ipſo eſſe deponendum, quia nulli retinentur Profeſſores qui pro hæreticis habeantur. *Secundo* refert adhuc alia mea verba in eundem ſenſum, & ipſa lepidè refutat teſtimonio Regii, ex cujus ad tuas theſes reſponſione duas paginas exſcribit, in quarum fine Regius ironicè, ac de præterito tempore loquens, ait te ſibi *fautorem & amicum ſemper fuiſſe*; tuus autem defenſor fingit illum ſeriò, & in præſenti, poſt editas theſes, te ut amicum & fautorem agnoſcere: ex quo apparet non multa teſtimonia pro te eſſe, cùm iſto uti cogaris. *Tertiò* negat te ſolum contra Regium diſputaſſe, aitque alios quoſdam Profeſſores opiniones ab ejus opinionibus diverſas in ſuis theſibus habuiſſe: Quod nec ille unquam, nec ullus alius amator veritatis moleſtè tulit; Neque de illa re pro ipſo conqueſtus ſum, ſed quod ſine ratione, ac per calumniam, hæreſeos illum inſimulare voluiſſes: quod neminem præter te feciſſe intellexi. *Quartò* refert verba quibus dixi, *te in eadem cauſa judicem, & accuſatorem fuiſſe; ac collegam tuum injuriarum reum feciſſe ob id unum quod tam manifeſtas & veras rationes attulerit* &c. ubi loco iſtius &c. debebat addere, *ad rejicienda crimina hæreſeos & atheiſmi quæ ſibi à te fuerant impoſita, ut ſe per calumniam circumveniri non paſſus ſit*, hoc eſt, quòd in propria tua cauſa fueris judex, & in accuſatione Fimbriam ſis imitatus: Ad quæ nihil reſpondet, niſi quod dicat ſe iſtis rebus non interfuiſſe, remittatque lectorem ad hiſtoriolam, quam ait ab ipſa Academia propediem vulgatum iri. Quæ reſponſio non poteſt non irrideri: cùm enim hîc contineatur præcipua culpa quæ tibi à me fuerat exprobrata, ſi quid boni haberes ad te excuſandum, noluiſſes nunc omitti; Ac ſi quid ea de re poſteà ſub nomine Academiæ prodeat in lucem, quod à veritate non recedat, te non juvabit; ſi autem falſa contineat, nemo non credet à te ſolo eſſe profectum: notæ enim ſunt mimicæ illæ tuæ artes, quibus nunc SS. Facultatis Theologiæ, nunc Academiæ, nunc Senatus, nunc totius Reipublicæ, nunc Eccleſiarum Belgicarum, nunc Prophetæ vel Spiritus Sancti, nunc unius ex diſcipulis tuis, nunc alterius agis perſonam. *Quinto*, poſtquam retulit ea verba quibus iniquitatem maximam tibi exprobravi, quod nempe Regium culpares: quia verè ac merito tuo in te retorſerat illa epitheta, quæ priùs falsò & injurioſè in ipſum contorſeras, nullo modo te excuſat, ſed tantùm alios Philoſophos in Regium concitare conatur, dicendo id quod de te ſcripſerat aliis etiam omnibus convenire; quod tamen apertè falſum eſt: Neque enim illi eandem quam tu, acceperunt conditionem: quippe cùm ſcripſeras principia Regii *Choræbo* digna eſſe ob id, quòd eſſent pauca, & cognitu facilia, tacitè admiſeras illos merito Choræbos appellari, quorum principia talia eſſent, quod reliqui Philoſophi non admiſerant, nec ipſe Regius credebat, nec ideo ad illos debet referri, quòd ibi de te ſolo intellexit. Poſtea patronus tuus provocat ad hiſtoriam in Academia veſtra edendam; ut etiam pro

Sexto puncto quod eſt de exploſionibus: & interim nihil prorſus refellit. *Septimo* quæritur, tanquam de maxima injuria, quod te *turbulentum & ſeditioſum Rectorem*, ac *diſputationem* tuam *ſeditioſam* appellarim, mihique hoc nomine *aliquando alibi aliiſque chartis* actionem injuriarum minitatur: Tanquam ſi ea quæ ibi narraveram, non ſatis demonſtrarent te verè ac propriè *ſeditioſum in Academia* tua dici potuiſſe: nunc autem cave ne Domini tui, conſiderantes ea quæ in Sylvamducis ſcripſiſti, judicent te etiam in Republica eſſe ſeditioſum. Et quandoquidem injuſtas lites mihi minamini, nolite quæſo ægrè ferre, quòd ego hîc in anteceſſum coram univerſo terrarum orbe juſtiſſimè vos accuſem. *Poſtremò* ait me Regio *triumphum decernere* quòd ejus reſponſio ad tuas theſes à nemine fuerit refutata: Sed nihil addit quo non confirmet illud ei merito decerni. Cùm enim ſcripta, contra illam reſponſionem pro te edita, ſolo riſu & contemptu digna eſſe affirmaſſem; ille ait filium tuum, qui unum ex iſtis ſcriptis emiſit, rem *ex profeſſo* non tractaſſe; ac diſcipulum ſub cujus nomine aliud prodiit ipſum te inſcio edidiſſe: Unde patet illa ne à vobis quidem probari; & nemo dubitat quin tu ipſe ſis auctor ejus quod te inſcio editum fingit. Cùm autem ſubjungit, iſtarum *commentationum ſolutionem nec datam eſſe nec dandam*, verum dicit: quia revera tam inepta commenta ſolutione ſunt indigna. Cùm denique provocat me & Regium, ut cum tuo iſto diſcipulo potiùs quam tecum agamus, oſtendit te jam tua caſtra deſeruiſſe, ac ſolos lixas, qui facilè vinci poſſunt, ea ſervare, ac proinde nihil ſupereſſe quod Regii triumphum impediat. Quæ omnia licet nugatoria referre volui, ut appareat vos in longa iſta præfatione nihil ullius momenti attuliſſe ad ea quæ de te ſcripſeram refutanda; & tamen eam ad hoc unum fuiſſe inſtitutam, ut illa videremini refutare. In ejus autem fine dicitis, quatuor eſſe libri veſtri partes, & vos *Primâ diſcipulum meum delineare: Secundâ philoſophia quam jacto principia ac Methodum: Tertiâ obiter Metaphyſicam, & quadam phyſica dogmata ſpeciminis ergo examinare: Quartâ breviter oſtendere novam hanc Philoſophandi Methodum rectà non tantùm ad Scepticiſmum, verum Enthuſiaſmum quoque, Atheiſmum ac phreneſim ducere.* Ac denique citatis hæc verba quæ de Regio ſcripſi pag. 174. ep. ad P. Dinet. *Legit Dioptricam meam & Meteora cùm primùm edita ſunt in lucem, ac ſtatim aliqua in iis verioris Philoſophia principia contineri judicavit: Quæ colligendo diligentiùs, & alia ex iis deducendo, ea fuit ſagacitate, ut intra paucos menſes integram inde Phyſiologiam concinnarit.* Ex quibus pro conſueta veſtra æquitate concluditis, Regii theſes & dictata non immerito pro meis à vobis ſumi. Nempe antequam Regius mihi notus eſſet, legit mea ſcripta, & quædam colligendo, quædam ex iis deducendo Phyſiologiam concinnavit: ergo omnis iſta Phyſiologia pro mea eſt habenda: quod nemo non videt eſſe à ratione

à ratione alienum. Verum tamen acutiſſimo & perſpicaciſſimo ingenio Regii tantum tribuo, ut vix quicquam ab illo ſcriptum putem, quod pro meo non libenter agnoſcam: ſed hic detegi poteſt impudentia calumniæ quam paratis; nempe cum in toto veſtro libro ne ſemel quidem Meteora, nec Dioptricam, nec Meditationes meas citetis, in quibus ſcriptis ſolis Philoſophiæ meæ ſpecimina exhibui; cumque indè poſſit judicari vos illa nullo modo intelligere, audetis tamen craſſum volumen conviciorum contra Philoſophiam iſtam, vobis non minùs quàm cuivis ruſtico ignotam, effundere; atque, ut aliquid dicere videamini, pauca quædam ex dictatis Regii, non quidem ullis rationibus, ſed ineptiſſimis garritibus impugnatis. Qui garritus profectò non minus ad quævis mea ſcripta referri potuiſſent; ſed quia dictata Regii non edita ſunt in lucem, ſperaſtis hoc pacto minus facilè atque à paucioribus detectum iri quam incredibili cum ignorantiâ malignitas veſtra ſit conjuncta.

Quia verò jam ſupra in 3. & 5. parte hujus epiſtolæ, duas primas ſectiones veſtri libri ſatis ſuperque diſcuſſi, non opus eſt quicquam ampliùs de ipſis dicam: Nec ſanè etiam de reliquis; ſatis enim ſcio neminem ullius ingenii eas eſſe lecturum qui non planè contemnat, atque impudentiſſimas & ineptiſſimas calumnias eſſe cognoſcat: Sed tamen, ne quid omittam quod videri poſſit ad me pertinere, percurram adhuc reliquas duas Sectiones. In tertia, poſt ridiculam æquivocationem circa nomen Theologiæ, incipitis videri velle aliquid particulare ex Meditationibus meis impugnare; non quidem illas ipſas aggrediendo, ne nimis clarè appareat à vobis non intelligi; ſed commodum inveniſtis, in fine meæ reſponſionis ad ſecundas objectiones, quemdam quaſi indicem præcipuarum propoſitionum quas explicui, ex quo tria vel quatuor loca auſi eſtis exſcribere, ſperantes vos ea in re non facilè errorem ullum, quod ignorantiam veſtram prodat, admiſſuros: In quo tamen ſummopere decepti eſtis, ea enim neganda elegiſtis quæ omnium maximè ſunt manifeſta. Ut primo pag. 174. negatis unumquemque, ex eo quod cogitet, rectè poſſe concludere ſe exiſtere: vultis enim Scepticum inde tantum concludere ſibi videri exiſtere, tanquam ſi quis ratione utens, quantumvis ſit Scepticus, ſibi videri poſſit exiſtere, quin ſimul intelligat ſe revera exiſtere, quandoquidem id ſibi videtur, atque ita negatis propoſitionem quâ nulla unquam evidentior in ulla ſcientia eſſe poteſt. Pagina 177. verba quædam ex auctore primarum objectionum pro meis refertis, vocatisque illa primum meum argumentum contra Atheos, quod nempe ex meis ſcriptis non potuiſtis elicere, quia nimis illa ſunt vobis obſcura: Deinde tam ſtulta objicitis, ut relatu ſint indigna, nihil enim aliud probant, quàm neminem eſſe ex plebe qui ineptiùs quàm vos de iſtis rebus loqui poſſit. In pag. autem 180. 183. & 189. unum ex tuis com-

mentis agnoſco, cui ſimile antehac legi in tuo Therſite ac in libellis de Atheïſmo: quippe fingitis rationes, quibus utor ad exiſtentiam Dei probandam, non valere niſi apud eos qui jam ſciunt illum exiſtere, quia tantùm ex notionibus nobis ingenitis dependent: Sed notandum eſt eas omnes res, quarum cognitio dicitur nobis eſſe à natura indita, non ideo à nobis expreſsè cognoſci; ſed tantùm tales eſſe, ut ipſas, abſque ullo ſenſuum experimento, ex proprii ingenii viribus, cognoſcere poſſimus. Cujus generis ſunt omnes Geometricæ veritates, non tantùm maximè obviæ, ſed etiam reliquæ, quantumvis abſtruſæ videantur; Atque indè Socrates apud Platonem, puerum quemdam de Geometricis elementis interrogando, ſicque efficiendo, ut ille puer quaſdam veritates ex mente propria erueret, quas prius in ea fuiſſe non notaverat, reminiſcentiam ſuam probare conabatur. Et hujus etiam generis eſt Dei cognitio: cumque indè, tam in Therſite, quàm in libellis de Atheïſmo intuliſti, neminem eſſe ſpeculativè Atheum, hoc eſt, neminem eſſe qui Deum exiſtere omnino non agnoſcat, non minùs ineptus fuiſti, quàm ſi, ex eo quòd omnes Geometricæ veritates ſint eodem modo nobis innatæ, dixiſſes neminem eſſe in mundo qui neſciat Euclidis elementa. Pag. 190. negatis *id omne quod clarè percipimus, à Deo fieri poſſe, prout illud percipimus*; & veſtra negandi ratio eſt, *quòd clarè percipiamus duo contradictoria ſimul, quæ tamen ſimul fieri non poſſunt*: quod eſt puerile ſophiſma, neque enim contradictoria ſimul fieri poſſe percipimus, ut proinde ut fiant, prout ipſa percipimus, non debent ſimul fieri. Pag. 191. dicitis nihil juvare ad probandam animæ humanæ immortalitatem, quòd oſtenſum ſit eam per extraordinariam Dei potentiam abſque corpore eſſe poſſe, quia de anima canis idem etiam dici poteſt: quod nego; cùm enim anima canis ſit corporea, ſive ſit tenue quoddam corpus, repugnat eam à corpore ſeparari. Cætera quæ iſtis interſeritis, tam longè à propoſito abludunt, ut potiùs inconditas pſittacorum voces, quàm Philoſophorum ratiocinia referre videantur. Atque hæc tantum de Metaphyſicis habetis, nam pag. 196. tranſitis ad Phyſica, de quibus nullum vel minimum verbum ex meis ſcriptis profertis; ſed pauca tantùm ex Regii dictatis deſumta, 1. de principiis, 2. de particulis inſenſibilibus, 3. de calore, 4. de magnete, 5. de æſtu maris; atque in illa tanquam Andabatæ nugamini; adeò ut non opus ſit ut quidquam reſpondeam, niſi quòd inſignis impudentia calumniæ veſtræ in eo poſſit notari, quòd prolixè de magnete ac de æſtu maris tanquam contra me diſputetis, quamvis nullum planè verbum de iſtis quæſtionibus in meis ſcriptis hactenus editis reperiatur.

De

De quarta ſectione libri de Philoſophia Carteſiana, ſimulque de Meritis ejus Auctorum.

PARS ULTIMA.

POſtquam egregiis iſtis ſpeciminibus oſtendiſtis quàm firmas ob rationes, & quàm maturo cum judicio meas opiniones improbetis; unam adhuc ſectionem, in quatuor capita diviſam, & nihil niſi quatuor inſignia maledicta continentem, pro concluſione ſubjungitis. In primo capite pag. 245. *meam philoſophandi Methodum ad Scepticiſmum viam ſternere*, ac me *in Scepticorum ſtatione hærere* affirmatis. Rationes hujus rei affertis, *Quod in ſpeciem contra prima nota Scepticos detonem; Certiſſimam evidentiſſimamque variarum rerum ſcientiam jactem; Ac denique nova veri criteria circumferam, talia ſcil. quæ nulli ſcientiæ ab aliquo homine, quiſquis etiam ſit, per ſubſidium naturæ applicari poſſint.* Et nova iſta criteria non alia affertis, quàm *quòd ea tantùm ut vera velim amplecti, quæ tam clara ſunt, ut nullam dubitandi relinquant occaſionem:* quippe dicitis, *ne quidem veritatibus fide cognitis competere, ut non ſæpiſſime de iis dubitandi ſit occaſio*: quod ſi refertis ad illud ipſum tempus quo elicitur actus fidei, vel alicujus naturalis cognitionis, omnem fidem & omnem humanam ſcientiam deſtruitis, eſtisque revera Sceptici, cum nullam cognitionem dubio carentem haberi unquam poſſe affirmetis; ſi vero loquimini de diverſis temporibus, quia ille qui nunc habet veram fidem, vel evidentem alicujus rei naturalis ſcientiam; poteſt alio tempore illam non habere; hoc infert tantùm infirmitatem humanæ naturæ, quæ ſemper iisdem cogitationibus non immoratur; non autem quod in ipſa ſcientia ullum dubium debeat eſſe; Ideoque nihil contra me inde probatis, quia non de certitudine ulla per totam hominis vitam durabili; ſed de illa tantùm, quæ habetur eo momento, quo acquiritur aliqua ſcientia, loquutus ſum. Quin etiam quia hanc diſtinctionem non affertis, & fusè probare conamini nullam rem ab homine ita ſciri poſſe ut de ea non dubitet, pro modulo veſtro, & quantum in vobis eſt, Scepticiſmum docetis. Cùm verò pag. 253. additis *me in propatulo Scepticiſmum docere, quando ſenſuum judicium in dubium vocare doceo*, datis occaſionem lectori judicandi, vos quidem ſenſibus veſtris credere, non autem rebus fidei, nec ulli naturali rationi, tantaque veſtra eſt prudentia, & æquitas, ut quamvis affirmetis, de ipſis rebus fidei, ac ſcientiarum omnium principiis poſſe dubitari, velitis tamen eſſe orthodoxi & ſancti; me verò, quia dixi de ſenſuum judiciis eſſe dubitandum, in propatulo Scepticiſmum docere affirmetis. Quid

quæſo non diceretis ſi craſſum librum de Catecheſi Belgico ſermone vulgaſſem, in quo ad 8 millia quæſtionum continerentur, abſque ulla ipſarum ſolutione, quemadmodum tu feciſti? tunc certè optimo jure tanquam docens Scepticiſmum arguerer; nihil enim aptius eſſe poteſt ad efficiendum ut homines dubitare aſſueſcant, quàm ſi hoc pacto multæ quæſtiones, absque ullis earum ſolutionibus proponantur; & nulla in re periculoſiùs dubia docentur quam in Catecheſi.

In ſecundo capite pag. 255, *meam Methodum rectà ad Enthuſiamum ducere* dicitis, hoc nullo alio probantes argumento, quàm quòd ſcripſerim *mentem abducendam eſſe à ſenſibus ut Deum contemplemur*: quod ut culpetis, primo pag. 256. ſtatuitis, tanquam principium, quod *intellectus ſenſibus externis, ut ducibus, indigeat; & ipſa axiomata ſolis radiis clariora ut indubitata non amplectatur, niſi ſenſuum miniſterio eorum inſtituerit examen*: quod falſiſſimum eſt, & nullo modo admittendum; ſi enim verum eſſet, nulla unquam de rebus divinis cognitio haberetur, quia non poſſunt à ſenſibus externis examinari. Deinde pag. 258. ſic loquimini, *Deum ſibi inexiſtentem Carteſianus quis deprehendit per ideam; cur non ergo inſtar Enthuſiaſtæ ſic etiam concludat: Deus in me eſt & ego in Deo, ergo per Deum inexiſtentem omnia ago, & conſequenter neque pecco neque peccare poſſum.* quas conſequentias fateor à ſolis Enthuſiaſtis, deliris, & veſtri ſimilibus elici poſſe. Denique dicitis pag. 260, *experientiam docere, eos, qui volunt mente qua mente ſive ſecundùm rationis humanæ regulam contemplari ſupremi entis perfectionem, maximam imperfectionem ei affingere.* Ex quibus lector judicabit, vos nolle de Deo cogitare ne fiatis Enthuſiaſtæ, vel aliquas imperfectiones ei tribuatis, atque ita de Deo nunquam cogitantes in ſummæ impietatis abyſſo verſari.

In tertio capite pag. 261, affirmatis me *Atheiſmum docere & propagare*: additis quidem, *ſi præ ignorantiâ id faciam, me eſſe commiſeratione dignum; ſi verò præ malitia, puniendum*: Sed non vultis dubitari quin faciam; imo omni arte, omni induſtriâ, id perſuadere conamini; ac poſtquam multa ea de re verba feciſtis, ſerio concluditis pag. 265, me *in imperitorum animis Atheiſmi thronum erigere laborare.* Notandumque eſt hoc eſſe antiquum & inveteratum maledictum, quod jam à te per multos annos, pertinaci calumniâ, in me conjectum fuiſſe audivi, ac etiam ex libellis tuis de Atheiſmo anno 1637 editis facilè perſpexi. Atque ad hoc unum confirmandum, & hominibus perſuadendum, totum veſtrum librum compoſuiſſe videmini: Nam in præfationis pagina 13 promittitis vos in reliquo Tractatu oſtenſuros: *me ſubdolè ac admodum occulte Atheiſmi venenum aliis affricare*: deinde mihi diſcipulos affingitis, & totam primam ſectionem in abſurdiſſimis ineptiſſimiſque legibus fabricandis impenditis, quas per incredibilem impudentiam, abſque una vel minima ſpecie veritatis diſcipulis iſtis à me

præ-

præſcribi vultis, & paſſim me cum peſſimis & odioſſimis quibusque Atheis, Impoſtoribus, Eccleſiarum ac rerumpublicarum turbatoribus, qui quammaximè horrendis ſuppliciis propter ſcelera ſua fuerunt affecti, componitis, ut tandem in fine concludatis, me illorum exemplo *Atheiſmum docere & propagare.* Quod ſi facerem, ſanè committerem crimen atrociſſimum, & in nulla Republica quantumvis libera tolerandum; quapropter hic accuratè referam omnes rationes, quas aliquot annorum ſtudio meditati eſtis ad illud mihi affingendum, ut (cùm veras eſſe non poſſe mihi conſcius ſim) ſi quam habeant ſpeciem veritatis, de imprudentiá, vel ignorantia, per quam illis locum dedero, veniam petam; ſi verò ex ſola improbitate ac malitia veſtra profectas eſſe maniſeſtè appareat, de atrocitate tantæ calumniæ coram Deo & hominibus queri poſſim. Unicum invenio totius probationis veſtræ fundamentum, quod, ut loquimini pag. 261, *ſi verba virtutem arguerent, iiſque tuto fides adhiberi deberet, ab Atheiſmi leviſſima etiam ſuſpicione eſſem alieniſſimus.* Ex hoc enim quod nonnulli aliquando loquantur ut viri boni, qui tamen ſunt improbiſſimi hypocritæ, (ut tu optimè noviſti) cùm ex ſcriptis meis appareat, me ab Atheïſmi leviſſima etiam ſuſpicione eſſe alieniſſimnm, vultis indè inferri me eſſe Atheum, ſupponendo ſcilicet me eſſe hypocritam; ſed hoc poſtremum nullibi ulla ratione vel probatis, vel probare conamini. Niſi fortè ſit probatio quod longam de me inſtituatis comparationem cum Vanino, qui, ut refertis, *publicè Tholoſæ eſt combuſtus, non tantùm quod Atheus eſſet, ſed Atheiſmi Apoſtolus.* Hæcque eſt tota veſtra comparatio. *Vaninus ſcribebat contra Atheos, ipſe Atheorum maximus; ſimiliter Carteſius: Vaninus jactabat iis argumentorum machinis ſe obfirmatos Atheorum animos pulſare, contra quas nullum pertinaciæ ſcutum, aut clypeus eo ſiſtere poſſet; ſimiliter Carteſius: Vaninus antiqua & vulgata argumenta tribu ſubmovere, & in eorum locum ſua reponere ſatagebat; idem omni ſtudio & conatu Carteſius agit: Poſtremo Vanini argumenta, quæ Atheis ut Achilles & Hector quis opponebantur, penitius inſpecta & examinata, elumbia & ficulnea deprehendebantur; ejusdem per omnia farina Renati des Cartes rationes ſunt.* Atque indè concluditis pag. 265, *Nulla ergo injuria Renato fit, quando cum ſubtiliſſimo Atheismi patrono, Cæſare Vanino comparatur, iisdem enim artibus, quibus ille, in imperitorum animis Atheiſmi thronum erigere laborat.* Ubi nemo non mirabitur abſurditatem impudentiæ veſtræ, quamvis enim iſta quatuor vera eſſent, quòd nempe ſcripſerim contra Atheos, & meas rationes pro optimis venditarim; quæ duo veriſſima eſſe præ me fero: quodque antiqua & vulgata argumenta rejiciam, & mea elumbia & ficulnea deprehendantur, quæ duo ſunt falſiſſima: non tamen indè ſequeretur me Atheïſmi, non dicam reum, ſed ſuſpectum eſſe debere. Quamvim enim quis, putans refutare Atheïſmum, rationes afferat quæ ad hoc non ſufficiant; imperitiæ tantùm, non ideo ſtatim Atheïſmi eſt accuſan-

accuſandus. Quinetiam profectò, cum Atheorum refutatio ſit difficillima, ut ipſe teſtaris in ultimo tuo libro de Atheïſmo, non omnes qui contra Atheos infeliciter certarunt, habendi ſunt imperiti. Vide Gregorium de Valentia Theologum ſolidiſſimum & celeberrimum; ille refutat omnia argumenta quibus uſus eſt D. Thomas ad exiſtentiam Dei probandam, & invalida eſſe oſtendit, idemque etiam alii graves & pii Theologi fecerunt, adeò ut ab iis qui veſtro more loquuntur, dici poſſit de D. Thoma (qui, ſi quis unquam alius, ab omni Atheiſmi ſuſpicione quammaximè fuit remotus) ejus argumenta contra Atheos penitiùs inſpecta & examinata, elumbia & ficulnea deprehendi; eademque comparatio de illo cum Vanino poſſit inſtitui, & auſim addere (abſit tamen invidia dictò) aptiùs quàm de me, quia mea argumenta nunquam fuerunt ita refutata. Sed duas egregias habetis rationes ad probandum ipſa elumbia eſſe: Prima eſt, quòd *obiter libri veſtri ſectione tertia id oſtenderitis*, ubi rectè additis *obiter*, quia reverà nihil minùs validum, ac magis ineptum ſcribi potuiſſet, quàm quod ſcripſiſtis, ut jam paulò antè oſtendi; Altera eſt, quòd fingatis me ipſum id innuere in epiſtola quæ Meditationibus meis præfixa eſt, & eò uſque ſitis inconſiderati, ut ipſa epiſtolæ meæ verba referatis, quibus expreſſè ajo *rationes meas certitudine & evidentia Geometricas æquare vel etiam ſuperare*: quòd ſanè non eſt innuere illas eſſe elumbes & ficulneas; Sed nempe addo me vereri ne à multis ſatis percipi non poſſint, quemadmodum ipſæ Archimedeæ demonſtrationes à pauciſſimis percipiuntur; unde, pro more veſtro ineptiſſimè ratiocinandi, infertis illas refutandis Atheis eſſe inutiles: cùm tamen, licèt ab omnibus capi non poſſint, ſaltem ſint utiles pro iis à quibus intelliguntur; ac præterea quoniam ii qui demonſtrationum percipiendarum non ſunt capaces, de ipſarum veritate ſolent credere auctoritati aliorum omnium qui eas intelligunt, non dubito quin poſt aliquod tempus mea argumenta, licèt vobis invitis, & ringentibus, eam vim ſint habitura, ut eos etiam revocent ab Atheïſmo, qui propter ingenii ſui tarditatem ipſa intelligere non poterunt, quia nempe hi ſcient illa pro certiſſimis demonſtrationibus haberi ab omnibus iis, à quibus rectè intelliguntur, hoc eſt, ab omnium maximè ingenioſis & doctis; & quamvis à vobis, aliiſque quamplurimis, transverſis oculis inſpecta ſint, à nemine tamen potuiſſe convelli. Quemadmodum jam nemo eſt mortalium qui dubitet de veritate eorum omnium quæ demonſtrata ſunt ab Archimede, quamvis ex multis hominum millibus vix ullus ſit qui ejus demonſtrationes intelligat. Quæ omnia probè antea ſciviſtis, clarè enim à me ſcripta fuerunt in epiſtola quam citatis: ſed pro veſtra inſigni erga Deum pietate, rationes illas, quibus validiſſimè Atheïſmus evertitur, maledicentiâ & calumniis veſtris infructuoſas reddere conamini. Quod autem antiqua & vulgata argumenta tribu ſubmovere, & in eorum locum mea reponere voluerim, non alio argumento probatis, quàm quòd in eadem epiſtola meas rationes

tiones *omnium optimas* vocarim; ex quo tamen non ſequitur me alias rejicere; ſed contra ibidem addidi, me exiſtimare *rationes ferè omnes quæ pro hac re à magnis viris allatæ ſunt, cùm ſatis intelliguntur, vim demonſtrationis habere*: unde patet vos etiam in hoc, quod tamen non eſt magni momenti, calumniari. Sed poſtquam ita ſimulaſtis rationes aliquas à vobis afferri; quæ probent me docere Atheïſmum; ut tanto magis id credatur (ab iis ſcilicet, qui tantum perfunctoriè libri veſtri titulos percurrent, rationumque momenta non expendent, quales ſperatis fore illos omnes in quorum manus incidet, quia jam ſatis eſtis experti ſcripta veſtra non manere aliam fortunam) quatuor exceptiones ſubjungitis, easque ſimul refellitis, hoc pacto 1. *Nec quicquam ad rem facit quòd multi benignius de Carteſio quàm de Cæſare Vanino ſentiant, ipſeque religionum Catholico-Romanam in propatulo profiteatur: Idem verſipellis Siſyphus Vaninus faciebat.* 2. *Prodeſſe non poteſt homini quod dicat ſe contra Atheos ſcribere, iis enim bellum quoque Vaninus indixerat.* 3. *Non excuſari quoque poteſt Renatus, quòd Theologis religioni ſuæ adverſantibus, & nominatim Voetio, quem ſcil. Theologi Academiæ Lovanienſis pro hæretico habent, ſe opponat; idem enim à Vanino in Gallia fiebat.* Hîc inſulſa tua vanitas ſine riſu præteriri non poteſt; fama tua, ſcilicet, Lovanium uſque pervenit; & quia ego duas aut tres paginas antehac de te ſcripſi, quamvis cum nullo alio Theologiam profitente mihi unquam fuerit controverſia, nec tecum de Theologia ſed de iniquitatibus tuis tantùm egerim, me tamen oppono Theologis: Crede mihi, ſi te cognoſcunt Lovanienſes, aliive hinc remoti, non propter ingenium, aut Theologiæ peritiam, vel aliquam virtutem, ſed tanquam Heroſtratum propter vitia tua, nempe inſignem maledicentiam, cognoſcunt; Et ego, priusquam de te ſcribere cœpiſſem, non ampliùs pro Theologo habebam, ſed pro Theologiæ ac pietatis inimico. Quippe ut eos magis honoramus, quos ex veſtium forma & coloribus Principis domeſticos putamus, quam alios ipſorum æquales qui tales veſtes non gerunt; ita ego omnes Theologos tanquam Dei domeſticos obſervo, etiam illos, qui ſunt diverſæ à me religionis, quia colimus omnes eundem Deum: Sed ſi quis fortè inſidiator unius ex Principis ſatellitibus veſtes induiſſet, ut earum beneficio tutus inter nos verſaretur, non impedirent profectò illæ veſtes, quo minùs ii, qui ſcirent eum ex hoſtium numero eſſe, id ipſum palam facere tenerentur; Atque ita ſi quis profiteatur ſe eſſe Theologum, eumque inſigniter mendacem & calumniatorem eſſe ſciam, & cujus vitia talia ſint, ut magna ex iis pericula putem Reipublicæ eſſe timenda, non impediet nomen Theologi, quo minus ipſa patefaciam. Noſti autem calumniatorem Græcè vocari Diabolum, quo nomine Chriſtiani cacodæmonem Dei hoſtem appellant. Quartam & poſtremam exceptionem hanc aſſertis: *Non expediet quoque ſe Carteſius, ſi dicat ſe à multis pro ſtrenuo Atheorum Antagoniſta haberi: Accidit enim & hoc Vanino; quem à multis ſtropharum*

diaboli ignaris probatum, pauci ita detexerunt, ut à ſupremis poteſtatibus debito ſupplicio opportune ſublatus fuerit. Atque ita ex ſolo nomine Vanini arma veſtra omnia eduxiſtis: hicque inſignem ſtropham diaboli ſive diaboles notare licet, quod quemadmodum initio fundamentum calumniæ veſtræ in eo ſitum eſſe advertimus, quod ſcripſerim contra Atheos, & ſi verba mea virtutem arguèrent, ab Atheïſmi leviſſima etiam ſuſpicione eſſem alieniſſimus; ita ex eo quod à multis pro Atheorum adverſario habear, ſed à paucis, nempe à vobis ſolis detegar, hoc eſt, per calumniam Atheus dicar, ſum ſupplicio afficiendus. In quo profectò impudentia & inſolentia extremæ atque incredibilis malignitatis veſtræ cognoſcitur: Cùm enim ex hoc ſolo quod contra Atheos ſcripſerim & à multis credar illos ſolidè refutaſſe, occaſionem & argumentum ad me Atheïſmi accuſandum ſumpſeritis, quis unquam in mundo tam innocens, tamque inculpatus eſſe poteſt, ut ab affrænata maledicentia veſtra ſit tutus? Certè nullus unquam ſcribet contra Atheos, nullus ab aliis hominibus eos ſolidè impugnaſſe creditur, de quo non eadem omnia, quæ de me ſcripſiſtis, eodem planè, vel etiam potiori jure ſcribere poſſitis: Adeò ut ſi qui nolint à vobis, tanquam ſi eſſent peſſimi Athei ſummo ſupplicio afficiendi, proſcribi, & prolixo libro multis vigiliis ad id parato infamari, diligenter debeant cavere ne Atheos refutent, ſicque vos ipſi Atheïſmum, quantum in vobis eſt, protegitis, ac fovetis. Jam ſanè non ampliùs miror quod cum tu, D. Voeti, 4 libellos de Atheiſmo ſcripſeris, nullum tamen vel minimum argumentum in iis attuleris ad exiſtentiam Dei probandam, ſive ad Atheïſmum impugnandum, ſed contra hoc difficilimum eſſe teſtatus ſis; verebaris, ſcilicet ne quis te cum Vanino compararet, quia audiveras ipſum ſcripſiſſe contra Atheos, & tamen ob Atheiſmum fuiſſe combuſtum. Sed notare debuiſſes illum non fuiſſe combuſtum propter publica ſcripta, (quæ quamvis debilia tantùm argumenta, & fortè ad prævaricationem parata continerent, nullum tamen periculum ipſi crearunt,) ſed propter facta & dicta privata, quæ teſtibus probabantur. Atqui tam parum curatis quid dicatis, modò tantùm poſſitis calumniari, ut meritò credere poſſimus ne libros quidem Vanini à vobis unquam lectos eſſe, ubique enim pro Vanino Vaninium ſcribitis; & quia idem error in libellis tuis de Atheïſmo ubique reperitur, ut videre eſt in pag. 7, 9, & reliquis, hinc fortè multi judicabunt hanc Philoſophiam Carteſianam à te ſcriptam eſſe. Quod tamen lectori perſuadere non cupio, quia ſufficit eam pro te ſcriptam eſſe, ac te conſcio & conſentiente vulgatam, ut ejus causâ mihi non minùs in te competat injuriarum actio, quam in illum qui ſe Auctorem profitetur.

In ultimo capite pag. 268. Methodum meam, *non tam Philoſophos, quàm deliros phreneticoſque gignere* affirmatis; hocque unicâ probatis ratione, quia nempe ſcripſi, *mentem abducendam eſſe à ſenſibus ad res divinas intelligendas.* Ita, ut video, vos boni viri non vultis unquam meditari, nec de Deo cogitare, ne phre-

netici

netici fiatis. Jamque non opus eſt ut quæram, unde oriantur falſi rumores, quos audio de Regii diſcipulis ſpargi ſolere, poſtquam Ultrajecto diſceſſerunt, quod nempe in delirium inciderint, id enim ſatis indicatis pag. 269. dicendo, vos *nolle exempla colligere eorum qui nuper ex Sophiæ ſacerdotibus, per iſtam Philoſophiam transformati fuerunt aut in Moriæ epoptas, aut deliriorum myſtas:* nempe non vultis illos nominare, ne calumniæ veſtræ falſitas nimis appareat; ſed interim aliquos deſipuiſſe vultis credi, quia licet omnis prætextus vobis deſit ad maledicendum, rabies tamen ſupereſt ad calumniandum: Atque hanc vim Philoſophiæ meæ eſſe experior, ut non illos qui eam excolunt, & probant, ſed invidos & malignos, qui ringuntur, ad inſaniam poſſit adigere.

Atqui non queror quòd homines à mea Philoſophia amplectenda revocetis, metum illis delirii & enthuſiaſmi incutiendo; parum curo quod ipſam ridiculam ineptam falſiſſimamque dicatis: Si ſum imperitus, ſi deceptus, ſi per imprudentiam aliquid mali ſcriptis mandavi, qualecunque tandem ſit, cùm nemini unquam illud obtruſerim, nec ullo cum artificio commendarim, ſed nudè tantùm expoſuerim, ut eo quisque ſuo periculo uteretur, non poteſt eſſe tam perniciofum, tam infandum, ut idcircò mores mei ſint culpandi. Mentem corpori meo non indidi, nec ingenium mihi fabricavi, de ſolis operibus voluntatis, cujus mihi regimen Deus permiſit, ſpondere poſſum. Sed cùm me *mendacem, verſipellem, fraudulentum, deceptorem* ſexcenties in veſtro libro appelletis, ac deinde in fine affirmetis me *iiſdem artibus, quibus Vaninus, in imperitorum animis Atheiſmi thronum erigere laborare*, ut ſcilicet lectori perſuadeatis, me multis malis artibus & fallaciis id præſtare conari, quoniam hoc pertinet ad mores, qui ex voluntatis arbitrio dependent, non poſſum honore ſalvo, nec etiam ſalva erga Deum pietate, de tam atroci & execranda calumnia non queri. Nam ſanè ſi talis eſſem qualem me in libro iſto deſcribitis, in nulla republica bene inſtituta eſſem ferendus; quinetiam, ſi vel ſuſpicio tanti criminis meâ culpâ de me haberetur, quamvis falſa & injuſta eſſet, ſatis daret cauſæ iis apud quos verſarer, ad me ſuis finibus non immeritò expellendum, atque ita totus mihi terrarum orbis claudi poſſet, cui tamen, ſi ulli mortalium, optimo jure patere nonnulli arbitrantur, quia ſciunt me illis ſtudiis incumbere, quæ univerſæ humanæ genti utilia eſſe poſſunt, ac nulli privato damnoſa. Cogor etiam ex pietate maledicentiæ veſtræ reſiſtere: quia ſi vobis fortè crederetur, hoc ipſo periret fructus rationum, quibus exiſtentiam Dei demonſtrando Atheiſmum evertere conatus ſum; neque enim bonæ eſſe putarentur, ſi ego earum Auctor eſſem Atheiſmi ſuſpectus. Verum quidem eſt, illa quæ contra me ſcripſiſtis eſſe tam abſurda, & ab omni veritatis ſpecie tam remota, ut ſi in libro anonymo, & nullius auctoritate fulto prodiiſſent, non immeritò à me ſpernerentur. Verum etiam eſt nomina veſtra non multùm illis dare auctoritatis apud eos, qui me & vos norunt. Sed mihi præcipuè ratio ha-

benda eſt exterorum; nec non etiam poſteritatis. Cùm enim liber veſter præferat nomen Profeſſoris Philoſophiæ in Academia Groningana; cùm vulgo credatur à te ſcriptus, ejusque rei rumor ad exteros etiam pervenerit, ut mihi per literas jam ante aliquot menſes nunciatum eſt; cùm tu in illo ipſo libro, qui à te ſcriptus creditur, pag. 161, dicaris *Eccleſiarum Reformatarum lumen & ornamentum*, paſſimque *pientiſſimus & innocentiſſimus* voceris, quòd extranei quibus es ignotus non credent te paſſurum fuiſſe ibi ſcribi, niſi citra controverſiam verum eſſet; Cùm denique me in his regionibus exiſtente liber ille ſit palam editus in urbe Ultrajectina, in qua Nobiliſſimus & Ampliſſ. Magiſtratus ſe præſtitit ante hac tam accuratum in famoſis libellis prohibendis, ut ipſam Regii ad tuas theſes reſponſionem, quam omnes ſciunt fuiſſe valde honeſtam & moderatam, in ſua urbe vendi vetuerit: Si cauſam meam defendere negligerem, quamvis ii, qui librum veſtrum videbunt, nullas in ipſo inventuri ſint rationes, ex quibus ea quæ de me ſcribitis vera eſſe ſuſpicentur, non tamen ſibi perſuaderent vos tantum calumniandi, & omne genus conviciorum in me congerendi licentiam aſſumpturos fuiſſe, idque impunè tuliſſe, ac me ſiluiſſe, niſi quid eſſet in vita aut moribus meis culpandum, cujus ego mihi conſcius, nec publicè me defendere, nec de veſtris injuriis apud Magiſtratus queri auderem. Quas ob cauſas officii mei eſſe putavi non modò ad librum de Phil. Cart. reſpondere; ſed etiam, cùm viderem illum auctoritate tuâ potiſſimum niti, de factis, doctrina, & meritis tuis nonnulla exponere, ex quibus appareat quantum tibi ſit credendum; Et quia eodem tempore librum de Confraternitate Mariana, non inutilem ad meum inſtitutum, edidiſti, eum etiam examinare non neglexi. Reſtat adhuc ut de veſtris calumniis apud Magiſtratus querar; hoc enim non videor debere omittere, præſertim cùm vos mihi aliquoties alias chartas, hoc eſt injuriarum dicas, Fimbriæ more minati ſitis, quia nempe ante hac Academico tuo judicio graviter læſus obloqui auſus ſum, & totum telum corpore non recipi. Sed quia pacis & quietis amantiſſimus neminem unquam hactenus in jus vocavi, rerumque forenſium eo uſque ſum ignarus, ut ne nunc quidem adhuc ſciam ad quos judices talis cauſa pertineat; Et quia delicta quæ publicè nota ſunt, etſi nemo in particulari de iis queratur, publica tamen auctoritate puniri ſolent, contentus ero hac vice calumnias veſtras tam notas & celebres reddere, ut non facilè ignorentur ab illis, quibus de iis inquirendi cura incumbit.

Et primo quidem, ut breviter hoc in loco Profeſſoris tui Groningo-Omlandici cauſam agam, velim ut illi, quorum intereſt de ea judicare, conſiderent nihil mihi antehac negotii cum ipſo unquam fuiſſe; ac quamvis tu mihi valde iratus ſis, & ille præceptorum ſuum te appellet, nullam tamen ei actionem hoc nomine in me competere, ac multò minùs licere atrociſſimis injuriis me afficere: nec proinde opus eſſe ut examinent an jure an injuriâ mihi ſis infenſus. Conſiderent

etiam

etiam me non queri, quòd meas circa Philoſophiam opiniones impugnet: habeantur omnes falſæ, ridiculæ, ineptæ, per me licet: non illæ ad mores ſpectant, ſed ad ingenium dumtaxat, quo tamen me non eſſe omnino deſtitutum ultro conceſſiſtis. Quin & alia omnia ejus maledicta poſſunt prætermittere. Unicum eſt de quo velim ut inquirant: nempe in pag. 13 ſuæ præfationis, ac in toto penultimo capite ſui libri dicit expreſsè, me *ſubdolè ac admodum occultè Atheiſmum docere*, atque id rationibus malitioſè ad hoc excogitatis perſuadere conatur: tota quæſtio in his duobus locis continetur: non opus eſt, ut legant cætera, niſi velint; nec ut teſtes aliunde conquirant: Si rationes quas ibi attulit ſint ſatis validæ ad probandum me vel Atheum eſſe, vel Atheïſmum docere, vel tantùm me aliquam dediſſe unquam occaſionem, ob quam id merito quis ſuſpicetur; aut etiam, ſi quas alias afferre poſſit, nondum ibi expoſitas, quibus id verum eſſe oſtendat, non dubium eſt quin ſeveriſſimè debeam puniri, nec gratiam ullam aut veniam peto; Sed ſi nullas habeat rationes meliores iis quas jam expoſuit, ut certus ſum nullas eum habere; atque ſi ex his nihil aliud poſſit concludi, quam illum impudentiſſimè atque atrociſſimè calumniari, ut confido omnes æquos judices eſſe facillimè cogituros, rogo ipſos quantum poſſum, ut ſemel decernant, an nullæ unquam in his regionibus calumniæ puniendæ ſint: hæc enim eſt tam atrox, tam inexcuſabilis, & tam publica, ut impunita eſſe non poſſit, quin hoc ipſo aliæ omnes permitti videantur. Novi quidem harum Provinciarum incolas magna gaudere libertate: ſed libertatem iſtam in bonorum & innocentium ſecuritate, non in malorum impunitate conſiſtere mihi perſuadeo: Cumque boni nunquam tuti eſſe poſſint, ubi malis datur libertas iis nocendi, hoc præcipuè nomine hanc Rempublicam liberam puto, quòd omnes in ea æquo jure utantur, atque incorrupta fiant judicia, quibus injuriæ à quolibet cuilibet, illatæ, ſi non acerbè ac crudeliter, certè accuratè ac quotieſcunque opus eſt, puniuntur. Poſſunt fortaſſe leviores obſcurioresque calumniæ aliquando diſſimulari: ſed hac nulla gravior evidentiorque eſſe poteſt. Patrem occidere, patriam incendere, vel prodere, leviora ſunt quàm ſubdolè Atheïsmum docere: Notandumque eſt vos non affirmare me eſſe Atheum, ne fortè in hoc ignarus credar potiùs quàm ſceleratus; ſed *me ſubdolè atque occultè Atheiſmi venenum aliis affricare*, qua in re me omnium nequiſſimæ ac perfidioſiſſimæ proditionis accuſatis: Magis enim exſecrandum ſcelus eſt Deum prodere, quàm patriam vel parentes. Atque ut hanc de me opinionem lectoribus inculcetis, ſexcenties in veſtro libro me vocatis mendaciſſimum, verſipellem, fraudulentum, deceptorem; quæ nomina ſi mihi conveniunt, vel ſi me unquam in mendacio ſive in fraude quantumvis parva deprehendiſtis, aut ab alio deprehenſum fuiſſe probare poteſtis, non recuſo quin tuus Profeſſor Omlandicus abeat liber, & ego pro ipſo pœnas luam; Sed ſi hominem à talium vitiorum ſuſpicione quammaximè alienum per inſolentiſſi-

mam malignitatem tot maledictis oneraſtis, ut inſuper eum docere occultè Atheïſmum perſuaderetis, in qua gente quæſo id impunitum relinqui poteſt? Præſertim cùm hæc veſtra calumnia non ab uno tantum aut altero ſciatur, ſed per univerſum terrarum orbem ſit à vobis divulgata. Jam expertus ſum ante tres annos, cùm libellus quidam contra me fuiſſet Hagæ editus ſine Auctoris nomine, ac tam futilis, ut quamvis veſter in nequitia ſit longè ſuperior, in futilitate tamen & ineptiis ei tantùm par dici poſſit, ſtatim non paucos in Gallia, Anglia & aliis locis ejus videndi cupidos fuiſſe, qui poſtea ipſo perlecto indignabundi mirabantur, quod in gente cultiſſima, qualis hæc eſt, tantæ inurbanitatis & ruſticitatis abſurditas ferri poſſet. Quid autem nunc iidem dicturi ſunt, cùm præter futilitatem rationum, & indignitatem conviciorum, atrocitatem etiam calumniarum veſtrarum intelligent? Quid, cùm ſcient iſta in libro contineri, cujus Philoſophiæ Profeſſor in una Academia ſe jactat auctorem, & tu Theologiæ Profeſſor in alia Academia, tu qui Eccleſiarum Belgicarum lumen & ornamentum vis videri, præcipuus Auctor haberis? Non credent profectò vos accipere ſtipendia ex publico, ut tales libros componatis, neque ut artes tam impudenter mentiendi, tam indignè conviciandi, tam flagitioſe ac tam licenter calumniandi juventutem doceatis, Academiaſque veſtrâs hoc nomine infamas apud exteros reddatis. Quæ ſi conſiderentur ab illis, cujus jurisdictioni ſubeſt tuus Profeſſor Groninganus, non puto eum quicquam poſſe invenire, quo ſe apud ipſos excuſet.

Quantum autem ad te, ſatis prævideo quid dicturus ſis. Audacter omnia pernegabis: Librum de Philoſophia Carteſiana non agnoſces: Ac fortè alium promittes *De buſto Carteſianæ ferocia, & nimia atque inaudita in aliena Academia, Republica, & Eccleſia curioſitatis*: Addeſque, *Vos non putare arridere uſquequaque prudentioribus, ut peregrinus quis tenebrio, profeſſione externa Pontificius, & ſenſu Scepticiſmi ſi non Atheiſmi candidatus, perpetuò proteſtetur ſe Theologica atque Eccleſiaſtica non attingere, interim in unos Theologos, prætextu Philoſophico totam belli molem convertat, Medicis & Philoſophis præteritis, res & ſacra Theologia & Politia veſtra Eccleſiaſtica perrepet, atque Eccleſiarum & Academiarum perturbationem moleatur: unde aliquando nihil aliud quàm Reipublicæ concuſſionem, & Optimatum ac Procerum quorundam colliſionem expectandam norunt illi, quibus eſt genius incolarum Belgii notus.* Quibus verbis veſtra *Paralipomena ad præfationem* concluſiſtis. Sed hæc omnia tam inepta ſunt, atque à ratione aliena, ut ne quidem apud bonos ruſticos illius pagi, cujus olim Concionator fuiſti, fidem eſſent inventura; non proinde vereor ne tibi proſint in tua urbe, quæ, ſi ulla in Belgio, viris eruditis & perſpicacibus abundat. Nam primo quamvis non eſſes auctor libri de Phil. Cart. (ut revera Critici doctiores exiſtimant ſolam

ejus

ejus materiam à te fuiſſe ſuppeditatam; etſi ego de ſtylo ex conceptibus, magis quàm ex verbis judicans, illum apertè tuum eſſe ſuprà ſcripſerim) ſatis eſt quod pro te ac tè conſcio ſit editus, ut non minori ſis in culpa quàm ſi ſolus eum ſcripſiſſes. Deinde cùm me nimiæ in aliena Academia, Republica & Eccleſia curioſitatis accuſatis ob id unum quòd judicium ſub nomine veſtræ Academiæ contra me editum auſus ſim examinare; teque ut ejus Auctorem, ſi non unicum, certè præcipuum (quod verum eſſe manifeſtum eſt, quia tunc Academiæ Rector, & in judicio illo præſes fuiſti) conſiderarim, ac pauca quædam vitia tua deſcripſerim, ne fides calumniis haberetur; quis non videt te Fimbriæ iniquitatem imitari? vis enim tibi licuiſſe me, in quem nihil unquam juris habuiſti, publicis ſcriptis infamare; ac ferociæ me accuſas quòd iſtam inſolentiam tuam ſine obmurmuratione non tulerim; Et ſanè injuriam facis Academiæ, Reipublicæ, atque Eccleſiæ veſtræ, quòd privata tua vitia earum partem, & quidem ſecretiorem ſive ſanctiorem, de qua nefas ſit extraneo inquirere, eſſe velis. Hocque idem crimen curioſitatis Mareſio aliquoties eodem jure exprobraſti, quod nempe benedictas tuas Theſes examinare auſus fuiſſet: Tu verò non eras in aliena Republica nimis curioſus, cùm in iisdem illis theſibus Optimates Sylvæducenſes idololatriæ accuſabas. Mirum eſſet profectò, ſi dominis tuis poſſes perſuadere, tantam eſſe debere in nova veſtra Academia Profeſſoris Theologiæ poteſtatem, ut alios quoſcunque, ad arbitrium, & ſine ratione, publicis judiciis condemnet; iiſque quos ita condemnavit mutire non liceat, quin ſtatim rei ſint nimiæ curioſitatis in aliena Republica, dicanturque *res & ſacra Theologia & Politia veſtra eccleſiaſtica perreptare, atque Eccleſiarum & Academiarum perturbationem moliri.* Næ magno honore afficis Eccleſiam tuam, ſi velis ejus res & ſacra in calumniis tuis conſiſtere, adeò ut nemo de illis queri auſit, quin hoc ipſo Eccleſiarum veſtrarum perturbationem moliatur. Non etiam tibi proderit quòd me peregrinum & Pontificium voces: Nec opus eſt ut dicam talia eſſe fœdera Regis mei cum Dominis harum regionum, ut quamvis hodie primum huc appuliſſem, æquo tamen jure cum indigenis frui deberem; Atque me à tam multis annis hîc verſari, & omnibus honeſtioribus eſſe tam notum, ut quamvis ab hoſtium partibus veniſſem non ampliùs pro peregrino eſſem habendus: Nec opus etiam eſt ut provocem ad libertatem religionis in hac Republica nobis conceſſam: Sed tantùm affirmo tam ſcelerata mendacia, tam ſcurrilia convitia, tam atroces calumnias in veſtro libro contineri, ut nequidem hoſtis in hoſtem, vel Chriſtianus in infidelem iis uti poſſit, quin ſe improbum ſceleratumque eſſe declaret: Addo me tantam urbanitatem in hac gente ſemper eſſe expertum, tam amice ab omnibus quibuscum verſatus ſum receptum fuiſſe, ac

tam

tam benignos & officioſos alios omnes agnoviſſe, tamque remotos ab iſta veſtra ruſtica & importuna libertate quoslibet quamvis ignotos & innocuos laceſſendi, ut non dubitem quin vos conterraneos ſuos longè magis quàm ullos peregrinos averſentur. Denique genius incolarum Belgii ſic mihi eſt notus, ut putem eos qui cæteris præſunt, ſæpe quidem in hoc Deum Opt. Max. imitari, quòd ſatis tardè ac cunctanter pœnas à nocentibus exigant; ſed tamen cum improborum audacia eò uſque proceſſit, ut eam judicent eſſe coërcendam, eoſdem nullâ gratiâ corrumpi, ac nullis verbis inanibus falli poſſe: Ac qui Profeſſionis & Religionis tuæ honori peſſimè conſuluiſti, libros charitate & rationibus vacuos, ſoliſque calumniis refertos evulgando, cave ne judicent ſe ipſos non ſatis bene illi poſſe conſulere, niſi in te animadvertant. Vale.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google